

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

GOERTZ

5213

LIBRARY OF PRINCETON UNIVERSITY

2883

~~AMSTERDAM~~

Confer: de Manilio & hac ejus Editione
Scaligeriana Th: Dopeblount in Censura
Autorum pag: 77. & 78. & Gerh. Joh. Voßius
de Scientiis Mathematicis cap. XXXIV §. 7.
pag: 170. & cap. XXXVII. §. 12. pag: 206. adda-
turs les Jugemens des Savans de Bayle Tome
IV. part. II. pag: 317. & seq. & Morhof in Polyhisto-
re Tom: II. cap. XII. num: 8.

M.
MANILI ASTRO-
NOMICON
cum
JOSEPHI SCALIGERI
auctoribus curis
edente
JOH. HEINR. BOECLERO
Impensis
Joh. Joachimi Bocke
Hofferi
Argentorati
MDCIX.

J. Joseph
Ziegler Delincauit

Frantz Brunn sc.

M A R C I US
M A N I L I I
ASTRONOMICON.

IOSEPHO SCALIGERO

ex vetusto codice Gemblacensi infinitis mendis repurgatum.

Eiusdem

IOSEPHI SCALIGERI

N O T Æ,

Quibus auctoris prisca astrologia explicatur, castigationum causæ
redduntur, portentosæ transpositiones in eo auctore
antiquitus commissæ indicantur.

Nunc primum

Ex Codice SCALIGERI, quem sua manu ad Tertiam Editionem præparaue-
rat, plurimisque accessionibus suarum curarum locupletaverat, post longas moras latebrasque
in lucem publicam cum auxilio tam nobili, restituitur.

Accesserunt quædam Clarissimorum Virorum

THOMÆ RENESI

ET

ISMAELIS BVLLIALDI

animadversiones.

Princeton Univ. Library

ARGENTORATI,
Sumptibus IOANNIS IOACHIMI BOCKENHOFFERI,

Perillustri & Generosissimo
DOMINO
AUGUSTINO
LÖWENSCHILDIO

LIBERO BARONI
DOMINO SVO GRATIOSO
S. P. D.

& obsequia sua dicata capir

IO. HENR. BOECLERVS.

VT Te, Generosissime BARO, publice
auderet hæc pagina venerari, multa
erant, quæ me hortabantur. In primis
Manilius ille, & sine quo vix esset Ma-
nilius, *Iosephus Scaliger*, satis illustria nomina sunt,
quorum sub fauore, mei obsequii ratio, quam Toti
Familix Tux debeo reddere, longe lateque inno-
tescere possit. id quod vestra sane parum, mea au-
tem plurimum interest; si recte sapientes statuunt,
grati animi munere contineri, ne beneficiorum
prædicatio angustis terminis coërceatur. Ex quo
enim in Sueciam, vocatu incomparabilis REGINÆ,
Dominæ meæ Clementissimæ, veni, statim Gene-
rosissimi Domini Parentis Tui fauor, tanta comi-

):(3 tate

EXA

tate indulgentiaque me complexus, & in hoc usque tempus profecutus est, ut magna & multa, & plus quam Patroni merita, in tabulis acceptorum numeranda habeam. Accessit singularis Tua beneuolentia, studiorumque & conuictionis suauissimæ necessitudo; cuius memoriam nulla apud me dies minuet. Videbam iam tum, exsplendescentem tota indole, illam Virtutis gratiam; quæ familiæ Tuæ tantum ornamentum repræsentat, Patriæ tantam obsequii gloriam promittit. Cum præsertim nouis Te incitamentis ad colenda sua munera, ultro Fortuna inuitet obligetque. Nondum præterit annus, cum Deus, propitio nutu, singularique munere, Sueciæ dedit REGEM, quo ad iuuanda ornandaque humani generis commoda, nihil optari vnquam potuit instructius. Inter auspicatissima tam felicitis primordia Regni, merita Perillustri viri, Parentis Tui, tam benigne Serenissimus & Clementissimus REX Noster æstimauit, ut splendidissima Liberi Baronatus dignatione, Familiæ Vestræ Nobilitatem augeret extolleretque. Publica est, quæ eo nomine Vobis dedicatur, gratulatio. nec minorem nobis gaudiorum votorumque materiem priuata felicitas Vestra suppeditat; elocata generosissimæ stirpis viro *Nicolao Liliehökio*, Sorore Tua natu maxima, ornatissimi exempli Virgine. Ceterorum Fratrum
Soro-

Sororumque virtùs, & cum ætate fortuna, in profectu est, quem Deus secundet! Deus, inquam, Per illustrem Dominum Parentem, & matronam sui sexus specimen, Dominam Matrem, Tecum, & cum tota venerabili prosapiâ, seruet sospitetque: ac pristina Vobis decora pariter & recentia perpetuet! Si quid post illa debeo addere, summis à me exorari Te crede precibus, vt mea obsequia Venerandis Parentibus totique generosissimæ Domui interpreteris; eumque in Vestra gratia locum, quo pridem me indulgentissimè beatis, in posterum quoque mihi tuearis. Interea meum erit, operam dare, vt deuota vobis mea ad seruiendum pietas, quanta gratissimorum hominum esse potest, perennet. Scribebam Argentorati d. V. April. A. Chr. cld lcc Lv.

Beni.

Beniuolo Lectori
Io. Henric. Boeclerus.

S. P. D.

MANILIVM hunc Iosephi Scaligeri, cum libris de emendatione Temporum & Catullo, passim auctos manu summi illius Herois, atque emendatos, Genouam peruenisse, iam pridem est, quod inter doctos constat. Inde prodit etiam Opus de Emendatione Temporum ita, sicut dixi, interpolatum. Quid Catullo factum sit, iuxta cum ignarissimis scio. Manilium, aliquando in Bibliotheca Magni Iureconsulti Iacobi Gothofredi fuisse, id quoque non dubitatur. Sed mutasse iterum Dominos, dum Editor queritur, argumento est, quod Vir Clarissimus, Sebastianus Rampeckius, ex Bibliopola cuiusdam manu, suo sibi sumptu redemit tantum thesaurum; meque, cum hac transiret, illustri hoc Xenio, ea lege dicta donauit, si in publicam lucem edere vellem opus, diu iam inter eruditas expetiturum requisitumque. Parui, quantum in me fuit, Amici optimi integerrimique voluntati; adiutus praesertim beneuolentiâ Eximii Bockenhoferi nostri, qui relictis omnibus, ex sua officina, libraria, maximis à multo iam tempore impensis meritisque Reipublica literaria operatâ, Manilii Scaligeriani editionem publicis cummaxime desideriis gratificari, tempestiuum duxit. Nec defuerunt Illustrium Virorum, ad hoc propositum nostrum ornandum, amica officia: è quibus, exquisita eruditionis raras quasdam & nobiles animaduersiones Lutetiâ Parisiorum ad me transmisit Ismael Bulkioldus: nec Thomas Rencsius denegauit suas annotationes, postquam ex Ch. Ioh. Andrea Bosio nostro de editione Manilii nouâ intellexisset. Vtriusque viri, suis meritis praefulgentium, sufficit nomina resulisse, Tuoque, Lector Beniuole, affectui optabilem materiem, in hoc vestibulo, obiecisse. Id enim unum agit hac praefatio; ut scias, quibus debeat, quod nunc qualicunque nostra opera publicatur. Quae in noua hac editione omissa aut mutata putabis, se conferes cum secunda Scaligeri editione, anni 1600, ea Ipse Scaliger deleuerat in Codice illo, quem Tertia editioni destinauerat: nec obscura est plerunque, cur ita fecerit, causa. Quam praecleara sint, qua adiecit, Ipse iudicabis, & valebis.

PROLEGOMENA

De

ASTROLOGIA

VETERVM GRÆCORVM

Joseph Scalig.

QVVM multa sint in omni genere disciplinarum à Græcis prodita, omnes tamen Græciam bonarum artium magistram potius, quam parentem agnoscunt; quod non illa, sed Chaldaeorum inuenta excoluerit. qui quum ita iudicant, videntur mihi aut Græcorum vetustatis obliti esse, aut eorum illustria in literas merita ignorare. Si enim rem ab vltima origine repetamus, deprehendemus artes non solum antiquitas à Græcis inuentas, & perfectas fuisse, sed etiam ab illis ad eas nationes derivatas, à quibus Græcos haussisse voluit isti. Quum enim magnarum rerum tardi sint progressus & ad earum scrutationem vnusquisque non sufficiat, earum quædam primo rudimenta sunt, neque eam perfectione sua ad nos transmittuntur: propterea accidit vt ad maiorum inuenta aliquid procudendo posteriores adiciant, & posteritati denique semper aliquid relinquatur à superioribus, quod aut emendatore aut illustratore indigeat. Quod quum in omni disciplina à Græcis factum sit, qui multum studiū in hoc collocarunt, vt maiorum inuenta illustrarent, emendarent, elaborarent: quis neget artes, quas Græci quotidie in flores fecerunt, nulli nationi acceptas referri debere, quam iis ipsis Græcis, qui eas gradatim & quasi ex alto eruerunt? Nam Chædæi, & Egyptii, à quibus omnia Græcos didicisse volunt, quid, obsecro, habent hodie, quod non à Græcis acceperint: imo quos libros paulo vetustiores bonarum artium, quos non ad verbum ex Græcorum in suam linguam transfuderint? quorum ætatem nihil antiquum retinent, præter characteres, qui nihil aliud

aliud sensum quam Phoenicum & Canaanorum literas interpolare. Egyptii vero ne suas quidem literas habent, sed ab Arabibus emendicatas. At sero Græci literas à Cadmo didicerunt, sine quibus nulla disciplinarum memoria conseruari potest. Hoc quidem nemo negare potest. neque tamen propterea concedimus ab iisdem Græcos necessario artes accipere debuisse, à quibus literas didicerunt: siquidem literæ omni disciplinâ vetustiores sunt. Neque enim eos medicinam aut Philosophiam docuit ullus Phoenix, Chaldaeus, aut Ægyptius: quorum altera minimum aberat à perfectione sua tempore Hippocratis, scriptoris antiquissimi: alteram tot scilicet Philosophorum tam inter se discrepantes arguunt, non potuisse ab ullo Chaldaeo, aut Ægyptio proficisci, quæ adhuc inter Græcos quaeritur. Restant Mathematica, in quibus Barbari aliquod ius vindicare possunt: quod est tenus verum, ut figuras quidem Geometricas ab Ægyptiis accepisse Thaletem aut Pythagoram non negemus, Geometrium autem ab iis didicisse quo minus credamus, obstant præclara Epichuremata Pythagoræ, quæ si ipse ab Ægyptiis didicisset, Hegotomben non immolasset. Accedit Eudemus præfatus auctor, qui historiam Mathematicam contexuit, in qua quis Græcorum quid gradatim in Mathematicis inuenerit ab incunabulis ipsius disciplinæ, ad suum ipsius sæculum, diligenter annotauit, opus sane opus, & quod rei literariæ intererat, non paruum. In Astrologia vero Græcos Chaldaeo, aut Ægyptio magistro vter, ita accipiendum, ut eam quidem sero excoluerint inuitæi partim ab Eudoxo, quem Ægyptii docuerunt Planetas, contra synodum motum niti, partim ab observationibus eclipticis Chaldaeorum, quæ mediocrem tantum vetustatem præferbant, ut quæ Nabonassarî initio deducerentur, quod est posterius primæ Olympiadis. Sed Geometriam ab Ægyptiis eos didicisse, quod ab illis figuris acceperint, aut Astrologiam, quod Chaldaei observationes defectuum in annales suos relatas Græcis indicarint, perinde est, ac si quis se eloquentiam ab eo didicisse crederet, à quo rudimenta Grammatices; aut Philosophiam, à quo principia Logices edoctus fuisset. Quamobrem historiam defectuum barbari Græcos docuerunt.

causas

causas defectionum Græci indagarunt, & sero tandem repere-
 runt, primum Conone Samio, qui defectiones Solis ab Ægyptiis
 observatas edidit, deinde Hipparcho, viro, ut Plinius ait, naturæ
 consiliario eis viam præcunte, qui primus utriusque sideris deli-
 quia à Chaldeis annotata ad menses omnium Græciæ nationum
 accommodavit, ex quo dinino opere omnem historiam defe-
 ctuum Lunarium, hausit Ptolemæus, qui in suo illo magno ope-
 re multa veteribus accepta refert, nulli plura, quam Hipparcho.
 Quod si rem propius puremus, etiam antequam illa defectuum
 observatio Chaldaica, ad Græcos pervenisset, iam prius Thales
 Milesius sine ullo magistro barbaro deliquia utriusque sideris di-
 dicerat, & adeo in illis profecerat, ut defectus ipsos longe ante
 predicaret. Et octo vel Astrolabiam Græcos sero attigisse fa-
 tentur: ita Chaldeos ~~Abraham~~ tantum, non etiam ~~alexandri~~ eius no-
 titiam habuisse constanter affirmamus: cuius quum duas partes
 facerent, τὸ μετὰ τὴν ὥραν, quod circa motus versatur, & τὸ πρὸς τὴν
 ἡμέραν, quod futurorum divinationem promittit: in priore
 Græcos nihil à pone à Chaldeis didicisse ostendimus: alterius, quæ
 multis modis, à bonis moribus, à Philosophia; ab ipsa Geome-
 tria reprehensionem incurrat, auctores fuisse Chaldeos adeo ne-
 cesse est, ut omnes eius artis siue potius insanix populares, cuius-
 que nationis ii fuerint, ab ultima vetustate hætenus Chaldaei
 didici-
 sint: ut taceam sacra Biblia, in quibus nominis & artis Chal-
 daeorum luculentis occurrunt argumenta. Neque tamen negare pos-
 sunt Chaldaeorum & Ægyptiorum fautores, Græcos etiam ve-
 nificissimos aliquos Astrologia usus: idque ad tempestatum signi-
 ficationes tantum; ad arandi, ad sciendi tempora: eos Caniculæ
 ortum observasse: ex eo frugum præventum augurari solitos:
 quod à Ceis & Cilicibus factitatum fuisse à nobis alibi plene in-
 dicatum. Porro ea vnde quinquaginta formatæ cælestes non
 solum Græcorum sunt, sed etiam vetustissimorum; quum alie
 Indorum fuerint, alie Persarum, alie etiam ipsorum Chaldaeo-
 rum. Apud Homerum siquidem habemus ἀναξαρ, quæ septem
 stellis, Hyadas, & Pleiadas, quæ totidem singulæ constant, Orio-
 nem, qui plurius. Apud Hesiodum, præter easdem, quas co-

dem, vt Homerus, versiculo comprehendit, Arcturi ortum post sexaginta dies à brumæ sidere confecto: hoc est, sexaginta gradus à principio Capricorni. At Euctemon posuit eundem ortum in XIII Piscium, septuaginta tribus partibus à bruma. Igitur ab Hesiodo, ad Euctemona, XIII partium ~~æστρονομία~~ facta erat, anno CCCXLV Iphiti, quo Meton & Euctemon illas observationes suas publicarunt. Ea anticipatio non potuisset fieri, nisi in annis noningentis, vt minimum: quod intervallum excedit omnem antiquitatis Græcicæ memoriam. Ideo Hesiodus antiquior esset, temporibus Troianis, annis circiter centum quinquaginta, quod ridiculum. Sed profecto brumam seu ~~την αίστην~~ intelligit cum aliis omnibus Græcis VII diem Ianuarii, ~~κρίνον~~ nempe ~~χρυσόμακρον~~, de quo non semel in nostris libris de emendatione. Et præterea à poetis ortuum & occasuum momenta exquisita non sunt exigenda. Nam vt ~~ἡμετέριον~~ ~~ἡμετέριον~~ ortum Arcturi ~~ἀνατολὴν~~ ex populari vsu dixit, quale illud quoque, quadraginta dies occultari Vergilius post tempus ærationis vernæ. Alioquin ex istis, perspicuum est, iam tum illis præcis formationes imaginum celestium cognitæ fuisse, & eos ex illarum ortibus & occalibus tempora notasse, cui accedit, quod idem præscus poeta canit, in Boeotia, quando Orion & Sirius in calmen veniunt, tunc ab ortu partibus Arcturum supra finitorem attolli, quo quidem nihil verius est. Nam quod posteriores Hesiodo poetæ similes observationes Troiani heroibus attribuant, non tam anticipatione poetica fictum videri, digimus, quam re ipsa potuisse contingere, quum celi pictura omnium oculis pateat, & ex illis parabilis Astrologia petita omnibus suis copiam faciat. Nam ecce auctor Rhæsi Tragediæ vetustissimus, qui sine dubio non est Euripides, scribit Vergilius eminere supra finitorem Aquila culminante. Et præterea notationem temporis adiecit, vicinitatem diluculi: postremo etiam partem anni, quo illa gesta finguntur, pulcherrimum characterem Lunam ætæ orizonte, scilicet primum efferentem: vt necessario gestus earum rerum intercesserit medio circiter Lunæ quadrante ultimo, hoc est paucis diebus à iugo: quod vt procliuus ex Tetracteridos Atticæ doctrina:

discere

dicere potuit Poeta, ita audacius ex eius fide hæc pronunciare.
 Nam scena illi tragitur, vt ex Homero constat, eodem anno, quo
 Ilion captum, vt autem ex hoc auctore colligimus, mensibus ver-
 nis, paulo ante vrbis Troianæ casum, nempe Thargelione: quia
 Munichione fere toto latebant Virgiliz. At annus Ilii capti in-
 cidit in tertium Tetracteridos Atticæ, vt à nobis studiosè dispu-
 tatum est. In Thargelione illius anni nouilunium incidit V I I I,
 aut x mensis, circiter v Iunij. Itaque tempus illud competit in-
 ternallio inter x xv i i Mai, aut v Iunii, v, aut v i die Thargelionis,
 quo etiam mense captum Ilion. In his intellige rationes sæculi,
 quo Poeta scribebat, non autem Troianæ, vt nos alibi monuimus.
 Ita non solum ad rusticorum obseruationes comparata erat illa
 Astrologia, sed etiam ad notationem sæculi fugacis. In libris
 enim de Emendatione declarauimus, quam præcise veteres illian-
 num & diem excidii Troiæ indagauerint ex rationibus Tetracte-
 ridis Atticæ, inter quos Ephorus Eudoxi & Platonis familiaris:
 quod quum & iste auctor fecerit, siue is Sophocles, siue alius,
 fane non potuit nisi summus vir esse, qui præter rationes ciuilibus
 Tetracteridos, etiam ex Phenomenis, & ea astrologia, quæ tum
 inter nationes Græciæ locum habebat, rem propositam demon-
 strauit. Ex quo accidit, vt propterea quod Euripides cum Eu-
 doro in Ægyptum profectus inde quadam de Planetis in Græcia
 primus vulgauerit, vt produnt priscæ historiæ, propterea veteres
 Cœcili Tragicorum Rhesium illi attribuerint, &c, inquit, ἡ πε-
 τεμετρίδα ἐστὶ ἀντὶ τῶν περὶ ἑσπερίων τὸν Εὐρωπαϊὸν ὁμιλοῦν, inuen-
 ter locum illum, qui à nobis iam explicatus est: quanquam cha-
 racter grandiloquentioris Poetæ foetum arguit, puta Sophoclis:
 & videretur, vt hæc tam vere Euripides refecit potuerit. Id vt du-
 bitem, facit locus ex Iphigenia in Aulide in re simillima: σέλιος
 ἐγγύς τῶν ἰσημερίων· τὸ λεγόμενον ὠρίσαν. Quomodo non consuluit
 oculos suos, vt posset videre, quantum internallum sit inter Si-
 rium & Vrbem maiorem? Hæc ergo fuit rudiorum illorum ru-
 dior astrologia. Nam & Thaletis nomine priscus liber extabat
 titulo αὐτῶν ἀστρολογίαι. At ἡ ποιητικὴ siue διηγετηματικὴ serō
 ex partibus Bosphoris in Græcorum vrbes immigrauit: & vix tan-

dem quidem admissa diu in processu fuit, nondum curiositate
 humana totam se proferente, quæ progressu temporis in illa ætate
 quotidie aliquid noui commenta est, in qua insaniam suam pol-
 lius homines, quam sapientiam profiterentur. Quando primus
 hæc peregrina hospitio à Græcis excepta fuerit, haud temere di-
 xerim: quandoquidem ante tempora Berosi Babylonii, qui sub
 primis Seleucidis floruit, eius nullum vestigium apud Græcos
 scriptores reperiam, quod quidem in præsentia meminerim, nisi
 forte *δωδεκάτην* ides Onomacriti sub nomine Orphæi in censum
 veniunt. Hoc vnum nobis constat, fere eodem tempore à Græ-
 cis ad Romanos, tanquam morbum aliquem, peruasisse. Nam
 Plutarchus in Mario scribit, Chaldaeos Octauiam consulem in
 vrbe detinuisse: in Sulla, Chaldaeos Sullæ felicissimum eximæ
 vitæ florentissimis rebus suis, magnis victoriis patris, promississe.
 Non dicam quoties, quam seuerè, quibus modis Romani in hoc
 genus hominum animaduenerint: quæ Senatusconsulta, quæ
 edicta Principum in illos emissa. Nam posteriorum temporum
 sunt, & materia ab alijs occupata. Apud Græcos vero multi non
 solum artem professi sunt, sed & artis libros reliquerunt. Berosus
 Antiochus, Teucer Babylonius, Dorotheus Sidonius poeta, &
 Thrasyllus ille Caprearum carceris obfes, Tiborii hospes. quo-
 rum de responsis, quæ *ἀνταρίσματα* dicuntur, dubitare, perinde
 erat ac fidem oculis abdicare. Ex hac fiducia, vel potius confiden-
 tia prodierunt geniturae Oedipi, Therisæ, Paridis, Philoctetæ, &
 ne parce insanire viderentur, etiam Mundi ipsius natales, cum
 themate eius: ne miraremur, quod posteriorum Græcorum ge-
 nituras ex euentibus indagare conati sint. Nam Platonis themata
 ex veterum scriptis refert Firmicus, horoscopante Aquario, Sole
 in Piscibus, Luna in Geminis, hoc est quinto circiter die à no-
 uilunio. Atqui Plato natus est Thargelionis septima, referente
 Laertio, veteribus Academicis, anno primo Olympiadis xxxviii,
 & proinde anno septimo periodi Atticæ, Maii xx, feria quarta,
 cyclo Lunæ xii, Solis secundo, Solæ in xxvi Tauri, Luna pro-
 xime ad iugum transitum faciente, hoc est paulo ante ortum.
 Vides quam boni vires fuerint, quibus ne temporum quidem
 ratio

ratio constabat. Romulus, inquitur L. Tarrutius Firmianus, conceptus fuit xx i i Choac, anno primo Olympiadis secunda, hora tertia, Solis defectione. Nos putauimus menses Aetiacos designari, freti fide Plutarchi, quae tamen in eiusmodi non semel nobis imponit, quod putaremus Plutarchum ea retulisse ad usum Aetiacum Plutarcho ipsi notum, ut falso credidimus. Nant sunt menses vagi: & ante formam anni Iuliani, nedum ante V. Aetiam Aetiacam, inuicem a M. Terentio Varrone Tarrutius, Romuli natum, ex eius gestis, & aliis signis indagare, paruit, & eodem tempore, quo diximus, conceptum respondit: quod quidem tempus conuenit vicissim quartae Iulii Iuliani, in qua proculdubio coniunctio hominum fuit: sed sine illa defectione Solis: quam tamen *παλαιά, ἡλικία, ἡλικία* fuisse dicat. Columen astrologiae, quem tanti fecitrogatorum doctissimus, quomodo hominis intra utrumque matrem conditi fata canere potuit, qui rem trialem ignorauit, viderit Genethliacae. Rursus editus in lucem Romulus xx i Toth, eodem auctore, Sole oriente: hoc est, xx i i Martii, cui dicitur x vi i pars Piscium congruebat. Atqui veteres, quos sequutus est Manilius, Libra horoscopante natum profiderunt: Pergamus. Idem Tarrutius conditam urbem vaticinabatur anno primo Olymp. v i i, die x Toth, hoc est v i i Martii, Sole in decimo gradu Piscium, *μετὰ τὸ διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἡλικίας*. At ex eodem Tarrutio Solinus depromit thema natalis urbis x i Kal. Mai, in quam diem conueniebat xxv Arctis, quum ipso Solem in Tauro ponat, Mercurium longissime à Sole, & alia praeterea nugatoria, quae tamen attribuit Tarrutio, de quo nihil retinuit, praeter horam, quam cum eo recte inter secundam & tertiam pronuntiavit. Sed haec leuia. Apponam exemplum, quod fiduciam nationis Genethliacorum aperiat. Theagenes Mathematicus ex iis, qui Oscaniano adolescenti conuenerant (quia verum tempus natalis eius ignorabat) horoscopante Capricorno natum confidenter pronuntiavit: quem tamen natum proxime Solis ortum, diligentissimus scriptor Suetonius, tradit, Septembri antiquo, qui tunc conueniebat in Quintilem Iulianum, Sole Cancrum obtinente. Quid magis ioculari? Qui Cancro circiter Orione natus est, quo-

est, quomodo ci horoscopus habet Capricornus. Et tamen rursus di-
 uinaculus non veritus est pronunciare, quia horoscopo ante Ca-
 pricorno natus esset, ut ipse somniabat, cum iterum positum
 Sed in illis veteribus propter artis rudimenta, quæ nondum ad
 hodiernam perfectionem, vel potius ætate deducta erat, non
 omnia ad vitium referenda: & quædam præterea ignoscenda.
 Audi subtilitatem nostri Genuli. Exiit ante *CLXXI* annos Gye-
 thium Genethliacorum, qui Dominum nostri Iesu Christi Thema
 edidit, & omnia, quæ illi acciderunt, expositu stellarum necessa-
 rio illi contigisse ratiocinatur. Impiam dicam magis, an iocu-
 larem audaciam, quæ & dominum stellarum stellis subiecit, &
 natum eo corpore putari, quod adhuc in lineâ positum est, vana-
 ritas cum impietate certaret. Idem Genethliacus in suis as-
 tribus Genituræ, multa præclara prædicebat euidam & summi
 ordinis, & magnæ eruditionis viro tam ab ipsius, quam à libero-
 rum fortuna: quo quidem homine post omnem memoriam,
 nihil fuit infelicius, siue ipsius, siue vxoris, siue liberorum, quos
 ex duobus matrimoniis suscepit, eorumque postes: cuius qui-
 dem rei nos testes sumus, ad *ἡμετέραν τύχην*. Idem Genethlia-
 cus quum multis annis diem & horam mortis suæ determinasset,
 & appetente tempore nihilominus benevaleret, quanquam octo-
 genario maior, ne artem conuulsiæ exponeret, inedia constituit
 mori. quod nescio serius, an citius ante constitutum ab eo tem-
 pus contigisse. Res nota est, neque nostrum est mentiri. Omni-
 no fecit, quod ille in Epigrammate, *αὐτοῦτος ἡσρόν τε δαίμων καὶ*
Λογέτορ epigramma. Nihil melius huius Genethliaci exti-
 tum expresserit. Nam idem mimus reifuit. Et tamen ista tantis
 in ea arte fuit, ut hodieque decreta sint *κρίναι δόξαν*. Sed, inquit,
 neque hominum errores, artis sunt, neque vnius, omnium. At-
 quin filii, qui familiam in hac arte ducunt, tam ridicule, tam
 pueriliter decipiuntur, quid certi ab illis expectandum, qui eos
 sequuntur, illorum decretis tanquam firmissimis munitis in-
 sistunt? Quod si singuli errare possunt, non vniuersi, age conuo-
 cemus Genethliacorum Comitæ, qui de futuris decernant. Vide
 quid accidit anno Christi *MCLXXI*, quo quidem omnes Orien-
 tales

Cardem 7
 Siu. Ep
 100

7

tales astrologi Christiani, Iudaei, Sarracei literas per totum orbem terrarum tanquam diplomata regia, aut apices imperiales traxerunt, quibus anno septimo post, qui fuit Christi MCLXXVI, tantum exitium à ventorum & tempestatum violentia imminere rebus humanis præcinebant, ut per totum illud septennium homines, præ metu & periculorum expectatione vitam sibi acerbam putarent. Omnes Planetas tam inferiores, quam superiores in vitam coituros mense Septembri denunciabant, quem conueniunt stellarum anteueniret Solis defectio x Kal. Mai. Denique tam exitiabilem Orbi terrarum illum annum promittebant, & tanta consternatione mentes hominum percusserant Prophetae illi, ut nemo dubitaret, finem rerum imminere. Sed, ut scribit Rigordus, qui & illorum has literas produxit, & multos postea nos termino ab illis praesentato superfluo, vanitatem eiusmodi oraculorum euentus coarguit. Atque hæc est fides artis, sum in vno summo artifice, siue in toto eorum Senatu eam periclitemur. Neque vero nos sumus, qui stellas & illa luculenta cæli corpora otiosa esse existimemus. Sed effectus illos his iocularibus argutiis & arbitariis sectionibus contineri, id vero patergamus. Tanta vero mutatio à posterioribus artificibus in hac arte facta est, ut eam priorum methodis comparata, non eadem ars videri possit, imo in permultis contraria. Et tamen illi priores vera prædixisse visi sunt, neque minus isti posteriores, qui contrariam viam insistant, veraces esse perhibentur. Sed hæc omnia confutare multum temporis, multorumque librorum opus est. quod quum à Qomite Pico Mirandula & ab aliis factum sit, sat erit, strenue ab illis hanc arcem oppugnatam, & tepide ab artificibus defensam fuisse, qui prudentius tacuissent. Quæcunque igitur ea ars fuit, nunquam caruit amatoribus, ut nunquam desunt lenia ingenia, quæ nouitate rerum, & fucilibus inuentis permouentur. Inferiora secula omitto. vnum felicissimum Augusti occurrit, in quo flos ingeniorum fuit, & inter illustres artes hæc quoque ausa est verticem attollere, multis magistris clara, præsertim M. Manilio, qui non propterea nobis carus esse debet, sed quia in eo rudi-

menta illius priscae astrologiae manifesta extant, haec enim etiam
 à doctis ignorata: qualia sunt Antiscia, & *ἀνίσκια* (quodammodo
ἀνίσκιοι), duplex modus horoscopi indagandi, thema Athlorum
 longe diuersum à themate geneseos, ratio Canonis horarii, Do-
 decaeteris genethliaca, Chronocratoria signorum, & alia per plu-
 rima, quorum in vulgatis præceptionibus nulla extant vestigia:
 imo cuiuscumodi sunt, ut si hodierni mathematici ea viderint,
 commenta nostra esse dixerint, non veterum instituta, sed que-
 rilia, & ex Grammaticæ fecibus hausta. Idem nuper fecerunt,
 quum quæ in libris de emendatione de anno Iudaico, & Hippar-
 chico diximus, tanta rei indignatio eorum mentes percussit, ut
 minime minus insanire ipsis visum, qui adeo vetustatis omnia
 impetiti sunt, ut artes cum sua perfectione natas, & ab homini-
 bus ita primum institutas putent: omnes veteres nunquam er-
 tasse, nunquam potuisse decipi. Quid si legerint, sub æquino-
 ctiali omnia signa recte oriri, nunquid illud negabunt potius,
 quam ut ab vilo prisco vel cogitatum quidem fateantur? Quum
 Aufonius aliqui suo sæculo summus videretur tria cubum vocaret,
 nonne pedagogi, & larum literarum nobis illud attribuerunt,
 non Aufonio? Atqui serio triumphabant: quum potius scutica
 digni essent, quod nesciunt ter tria esse nouem, & Eclogæ illius
 totum argumentum esse ternarium, aut nouenarium. Sed nihil
 iniquius inscitia, præsertim pedagogica, & eorum in primis, qui
 elementa mathematica docent: qui quum olim nobis lectione
 Manilii interdixerint, quod sibi solis Epoptis ad illa adyta pene-
 trare fas putent, vellem non illam priscae astrologiam, quam ne
 in somnis quidem viderunt, sed dictionem tantum Manilij in-
 terpretarentur: argumentum operis dicerent, mentem auctoris
 declararent, qui nihil magis in deliciis habeat, quam Latine
 nescire. Hoc enim Grammaticorum est. Sed bene est, quod
 noster Manilius Grammaticis istis, quos vocant, opus habuit.
 Nam certe ab huiusmodi Astrologis nulla spes salutis affulgebat
 tam male accepto poetæ & ab innumeris mendis & traiectione
 non solum vnius, sed & plurimorum versuum: quod tantam
 pertur-

perturbationem toti operi attulerat, ut antea ne, quid vellet qui-
 dem Manilius, satis constaret. Itaque ignoscendum, si nemo
 illum scriptorem intelligebat, quem attingere menda non sine-
 bant: boni consulendum, si nemo attingebat, quem non intelli-
 gebat. Iam pridem commentarium in hunc ediderat Lauren-
 tius Bonincontrius oppido Mimiatensi in Italia, vir doctus, ve-
 rum captus erat sæculi ad literas nascentes caput attolentis. Sed
 ferendum erat, ab eius lectione lectorem doctorem non disce-
 dere, si non etiam & poetæ ipsi astrologus nocuisset. Nam siquæ
 in textu Bonincontrii variant à scriptis codicibus, ex interpola-
 tiones sunt à Bonincontrio, & præterea nunquam illi verum ex-
 cidit in re paulo maioris momenti: quum alioquin perueru-
 rum, ut ipse ait, nactus codicem esset: qui tamen melior mihi,
 quantum coniectura assequi possumus, non videtur Gembla-
 censi, quo nos vsi sumus: qui nescio quomodo reliquos omnes
 scriptos bonitate anteit, vel, ut verius loquamur, eo reliqui dete-
 riore sint. Nam nullus bonus est, quotquot extant hodie. Sed
 Bonincontrio non multum profuit vetustum codicem nancisci,
 quo uti nesciit: quem miserum interpretem si suum malum fa-
 tum canibus hodiernis obiecisset, peiore fato, quam Aëzon, de-
 fungeretur. Adeo hodierna ingenia, quid reprehendant po-
 tuit, quam quid discant, consectantur. Atque adeo res eo re-
 diit, ut si quis perditæ maledicentiæ querendus sit, siquis agre-
 stium morum, siquis petulans, is non in foro, aut circulo, sed
 (Deum immortalem) in medio literarum inueniatur. Huius-
 modi hominibus, quid boni contulerimus Manilio, neque per
 incitram bonarum literarum sentire, neque per incivilitatem
 fati licet. Itaque eos testes non imploramus, sed ingenuas &
 generosas mentes, bene natas, liberaliter educatas. Eæ non ne-
 gabunt nos membra laceri poetæ in suos artus reposuisse, quod
 isti probi Philosophi luxare vocant: qui ridebunt, quum signa
 recte oriri sub æquinoctiali legent, quum progressum arithmeti-
 cum in rationibus anaphoricis, in ratione Antisciorum quatuor
 signa pro vno momento haberi, & propterea illa signa esse

sum: quod item ut in ascensionibus, ratio maxime dici, & minime noctis habetur, ita in doctrina *Βασίλειον χελών* esse quendam cursum vite humana cxi i annorum quasi diurnum & Solis, quendam nocturnum l x x v i annorum, qui Lunæ attribuitur. Hæc nos somniasse dicent ad lucernam Prisciani, quia illa in suis Theoriis Planetarum non viderant: quia denique Cardanus Apollo Genethliacorum hæc non docuit: cui potius credent, veteribus astrologis nullum usum Ephemeridum fuisse, quam veteribus ipsis, Iuuenali, qui tanquam pingua succina tritas ephemeridas dixit, & Porphyrio, qui etiam Arabico nomine *αλμαρίχου* vocauit, & Plutarchus *πυρίαν ἀστρονομίαν* mentionem facit. Miratur enim Cardanus, ut illud obiter annotemus, Aly Rodoan Arabem Astrologum tam accurate vnius Cometæ thema potuisset condere, quum eo tempore, inquit, difficillimum fuerit Astrorum motus supputare, quod deessent Ephemerides. Macte virtute, Genethliacorum columen. Apud illos veteres Iuuenalem, & Porphyrium ad interdictum venito. Ipsi litem tuam iudicabunt, quomodo astrologi, qui quotidie à tot curiosis consulebantur, respondere potuissent, si sine tabulis & Ephemeridibus motus Planetarum, eruendi, Thema construendum, Chronocratores dirigendi essent? Vix sex apotelesmata respondere potuisset Genethliacus anno vno. Sed quod adeo miretur thema illius Cometæ, cur non designauit? Hoc certe gloriosius Cardano fuisset, quam ipsi Aly ex Tabulis Thema quodlibet construere. Nos igitur dicimus illum Cometam visum anno Christi m. vi, fine Mart. Omnia conueniunt. Erat annus vicessimus ipsius Aly. At ipse ait, se notasse, illud tempus, quum in scholis operam bonis literis daret. Præterea Luna cum Sole coniuncta fuit in xv gradu Arietis eb anno, ut ipse monuit. Denique locus Cometæ ab eodem notatus in xv Scorpii. Ergo eo tempore, quo Sol in Ariete, videbatur in Austrinis partibus, quod plane attestatur Sigebertus Monachus Gemblacensis: Comeres, inquit, horribili specie huc illucque iactans in australi parte visus est: quanquam fallitur Chronologus, ut semper fere solet, qui rem in annum m. v con-
ferat,

serat, quum anno sequente contigerit. Hoc sane indagasse nobilius fuisset, quam Themas condere: inuenisse, illustrius, quam tabulas construere. Sed ad nostrum Manilium redeo, quem ita à vetustissimis traiectionibus, & mendorum nescio quot millibus vindicauimus, vt quantum obsoleta facies caus lectores à se deterrebat, tantum eos nouus nixor & cultus restitutus ad se amandum, legendum, & intelligendum inuitare possit. Certe eius liber primus ita utilis adolescentibus futurus est, vt ad spherica elementa illis viam munire debeat. En illum damus ita à mendis purgatum, ita sibi restitutum, vt vel à tironibus capi possit: ita notis illustratum, vt ex illis & doctrinam poetæ omnem studiosus lector assequi, & ad commentarios vberiores edendos excitari possit. Quod vt faciant, eos vnice hortamur, conficiat imbecilliam virium nostrarum: qui fatemur, nos viam lectori potius ad hæc aperuisse, quam lectorem ad ea introduxisse, digitorem indicasse, quam rem tetigisse. Accipite ergo, candida & elegantia ingenia, auctorem non solum vobis dignum, sed etiam vestram opem implorantem. Magnum spicilegium de nostra messe vobis relinquimus. Tempus est, vt aliquem totius argumenti conspectum vobis edam. Accipite ergo, & valete.

CONSPECTVS

TOTIVS OPERIS

MANILIANI.

ASTRONOMICON Manilii in quinque libros tributum est. Primus liber duarum summarum Astrologia partium priorem tractat, qua dicitur *πρωτολογικὴ*, aut *πρῶτη*, reliqui quatuor alteram partem, quam vocant *παραλογικὴν*, cuius prius membrum, hoc est, τὸ πινακικόν, secundus & tertius liber persequitur: alterum, quod vocant *ἀποτελεσματικόν*, duo postremi, quartus & quintus.

Hoc totum, ^a siue semper fuit, ut voluit Peripatetici, ^b siue principium habet, ut sciunt reliqui Philosophi, ^c in medio sui terram habet ^d rotundam, ^e quemadmodum & ipsum est absoluta rotunditatis. alioqui eadem phenomena in omni inclinatione apparerent, ^f occasus & ortus iidem essent. ^g Totam autem molem hanc circa eius ^h axem ⁱ spiritus diuinus agit, cuius suprema superficies ^k lucentibus stellarum flammis ornata est: quarum alia ^l in Zodiaco posita sunt, ^m alia in aquilonis, ⁿ cetera in austrinis partibus: quanquam ^o austrinarum quadam pars a nostro conspectu summotam est. ^p Haec stella in corpora & formas a veteribus digesta, ^q ut melius comprehendi possent, ^r dispositis vicibus immutabili lege semper occasus suos atque ortus peragunt: ^s quo nullum argumentum praesentius hoc totum ratione ac providentia, non autem forte moueri. ^t aliter nunquam ad praescriptos cursus & uadimonia motuum suorum redirent. ^u Itaque quum ab antiquis usque temporibus exploratum sit easdem motuum in stellis, ac vicissitudinum leges seruari, credendum utique, hos effectus diuinae rationis, non autem fortuitos esse. Quamobrem quum hoc absolutissima, ut diximus, rotunditatis in medio sui terram instar centri habeat, ^v quantum est a terra ad calis superficiem, tanta erit sexta peripheria totius, adiecto modico discrimine, ex diffinitione Sphera, adiuuante

Archime-

a 5, 2.
b 5, 5. ad
5, 25.
c 6, 6. ad
7, 15.
d 7, 20.
e 7, 16.
f 2, 29.
g 8, 23.
h 8, 28.
i 8, 31.
j 9, 27. ad
10, 8.
k 9, 4.
l 9, 5.
m 10, 9.
n 12, 22.
o 12, 22. ad
14, 20.
p 14, 20.
q 15, 6.
r 15, 14.
s 15, 25.
t 15, 33.
u 16, 12.
v 17, 15.
x 17, 15.
y 17, 23.

Archimedis epibixemate: & proinde sexta pars peripheria bina signa
 comprehendens aequalis est fere semidiametro & pariter, minimo descri-
 mine. ^{z 18. 12.} ^{ad 19. 29.} Quinque autem Circulos parallelos in eius superficie descriptos
 imaginamur, qui in quatuor quadrantes, qua quatuor anni tempora
 efficiunt, ^{a 19. 19. ad} ^{20. 14.} duobus Coluris ^b per polos Mundi ductis secantur. ^{b 19. 19.} Duo
 etiam maximi circuli ^c Orizon & ^c Meridianus sese invicem focant non
 utique immobiles, ut ^d illi quinque, ^e sed pro inclinatione calæ diversa,
 alii atque alii. Atque ^b hi quidem omnes λόγῳ θεωρητοῖ, ^f oculis au-
 tem duo soli notari possunt ^m Zodiacus, & ⁿ Galaxias, qui & ipsi sunt
 duo maximi circuli. Sed in ^k Zodiaco duodecim signa sine ζωδιαῖς ha-
 rent, ^l septem verosidera illum pererrant, qui ab eo ^{πλανήται} dicun-
 tur. ^o At in Galaxiam Heroum animas recipi, pleraque omnis vetustas
 credidit. ^p Hac est facies Mundi, cui absoluenta, adicienda septem pla-
 netarum, & Cometarum, aliorumque, qua infra Lunam generantur,
 consideratio, ut tota ^{ματῶν παραλογισμῶν} absoluat, quam partem priorem
 Astronomia constituit. Alterius vero partis, hoc est τῆς ποιητικῆς,
 duo membra sunt, τὸ πνακικόν, & τὸ δυνατοεσματικόν. Iam ^ε πνακικόν
 subiectum est Zodiacus, a cuius duodecim Signis, ^q causa generationis
 & corruptionis defluunt: qua quidem Signa dupliciter considerantur,
 aut κατὰ αὐτὰ, aut πρὸς ἀλλήλα. Sed κατὰ αὐτὰ multis modis dispo-
 sitionem recipiunt, ^r κατὰ τὴν φύσιν, κατὰ τὸ εἶδος, κατὰ τὰ ἦθη &c. πρὸς
 ἀλλήλα dupliciter, ἢ κατὰ τὸ ἐσιῶδες, ἢ κατὰ τὸ συμβεβηκός: & quidem
 κατὰ τὸ ἐσιῶδες, quatenus in Zodiaco, idque quadrupliciter, κατὰ ἡ-
 μιαιωνίαν, κατὰ ὁμοιότητά, ἢ τὴν ἰσοδυναμίαν, κατὰ ^σ συμπάθειαν, κατὰ
 μονομοιείαν. ^t At κατὰ ἡμιαιωνίαν ex Trigono, Tetragono, Hexagono, ^u ^v ^w ^x ^y ^z
 Diametra, ἀβλεπτα, μοναχὰ, sexta quaque κατὰ ἰσοδυναμίαν, Viden-
 tia, Audientia, Amica, Inimica. ^h κατὰ συμπάθειαν, Quadrata, Qua-
 dratis, Trigona Trigonis, Diametra Diameiris. ⁱ κατὰ μονομοιείαν, ut
 Dodecatemoria in partibus Signorum, & Dodecatemoria Dodecate-
 moriorum. κατὰ συμβεβηκός aut κατὰ τι, ^j quatenus Dii Signorum
 tutelae sunt, ^k vel Signa membrorum corporis humani: aut κατὰ τὸ με-
 ταβατικόν, quatenus ipsa variant secundum Meridianarum, & Fini-
 torum diversitates, ^l unde pro ratione locorum varia δωδεκάτοποι in-
 stituuntur, eaque semper duplices in quacunque genitura. Altera
 enim,

^a deinde ex duodecim sedibus τῶν δωδεκατόπων: in qua methodo notan- ^{277.15. ad}
da^a Φωσφορίαν, id est locus Luna in Tropicis signis: quod est ultimum ^{78.5.}
examen ἑπτακισμῶν μέρες. Sequitur τὸ ὑποταλασματικὸν quod ver- ^{278.5.}
satur praecipue κατὰ τὰς Signorum ιδιοτροπίας, easque aut uniuersales,
aut particulares, qua dicuntur ἰδιαι ιδιοτροπία; qua sunt circa indi-
uidua: & considerantur aut ^b κατὰ ἀλόττητας τῶν ζωδίων, aut κατὰ μονο- ^{b 24.5.}
μοιρίας aut κατὰ ἀνατολικὴν ἡμίσειαν, aut κατὰ συνανατολὰς ἢ συγκατα- ^{ad 29. 10.}
δόσεις ἁΐσεων. Sed μοιρομοιρίαι spectantur aut κατ' ἀλλήλας ^a per De- ^{d 29.12.}
canos, aut κατ' αὐτάς, quatenus ^c steriles, noxia, & eiusmodi ιδιοτρο- ^{ad 91. 15.}
πία κατ' ἀνατολικὴν ἡμίσειαν, ^e qua ad solum tempus ortuum spectant: ^{e 92. 10. &}
At ιδιοτροπία κατ' ὅλην, quatenus quaedam ^b quasi corporis humani, ^{93. 30. ad}
sic orbis terrarum μελοθεσία est, ^k quando hoc Signum illi regioni, illud ^{95. 23.}
illis praesidet, cuius doctrina ἀπογαγῆ est ipsa^b Geographia. Atque ^{f 95. 23. ad}
adeo haec omnia uniuersalia sunt, neque ad indiuidua pertinent, nisi ^{98. 7.}
quando uniuersalia particularibus nocere possunt; quod accidit, quan- ^{h 101. 25.}
do ingenitaris praecipua loca, nempe luminarium, aut cardinum, ^{k 101. 19.}
Φωσφορῶντες τόποι, vocantur, eadem fuerint cum illis, a quibus uni- ^{ad 105. 9.}
uersalium casuum cadisse veniunt id est, ^g eclipticis, aut oppositis. Qua ^{g 98. 7. ad}
κατὰ συνανατολὰς ἢ συγκαταδόσεις spectantur ιδιοτροπία, ^{106. 19.}
sunt ex observationibus Aegyptiacis, qua dicitur ratio barbarica. Εὐ- ^{m 105. 32.}
κλινὰ συνόψως accipe singularia capita, qua infra coniecimus. ^{p 106. 6.}
^{7.}
^{n 109. ad}
^{finem li-}
^{bri.}

INDEX

CAPITVM LIBRORVM

M. MANILII.

PRIMVS. LIBER.

Sphæra Mundi ant. de vniuersitate.

PROOEMIUM.	1, ad 4, 31.	De formis, siue imaginibus siderum,	
Mundi origo, varia: veterum de ea		& earum statis ortibus.	15, 8
re opiniones.	4, 31	Parecbasis, Mundum prouidentia	3
Terram in medio Vniuersi, eiusque		gubernari.	15, 31
formam rotundam esse.	6, 14, ad	Totius Vniuersi dimensio.	17, 23
8, 28		Circulorum in Sphæra descriptio, ac	
Duodecim Signa Zodiaci.	9, 11.	primo Parallelorum.	18, 12.
Axis Mundi.	9, 23.	Colorum.	19, 19
Phænomena in parte Septentrionali.		Meridiani & Orizontis,	20, 16,
10, 9.		Zodiaci & Galaxiæ.	21, 16,
Phænomena in parte Austrina.	12, 22.	Galaxiæ sedes Heroum.	24, 9
Phænomena in parte nobis incon-		Septem Planetæ.	25, 26.
spicua.	14, 20.	Corollarium de Cometis.	26, 30

SECUNDVS. LIBER.

qui & prima inflexio.

PROOEMIUM.	29, 22, ad 34, 7	Iacientia.	37, 12.
Signorum partitio in		Debilis.	37, 15.
Masculina, Feminina.	34, 10.	Kaerida.	37, 24.
Humana, Ferina.	34, 13.	Signorum configurationes.	37, 29.
Istæ.	34, 15.	Signa Trigona.	38, 3.
Geminæ.	34, 18.	Signa Dextra, Sinistra.	38, 10.
Biformia.	34, 27.	Signa Tetragona.	38, 13.
Dupla.	34, 32.	Configurationes vnde numeranda.	
Auerfa, Directa.	35, 22.	38, 24.	
Diurna, Nocturna.	35, 28.	Partiliter, non Signiliter, numeran-	4
Terrestria, Aquatica.	36, 16.	da.	40, 7.
Ambigua.	36, 22.	Signa Hexagona.	40, 18.
Fecunda.	36, 29.	Signa Singularia.	41, 12.
Sterilia.	36, 30.	Signa Disparia.	41, 15.
Communia.	36, 23.	Signa Asyntheta.	41, 21.
Currentia, Stantia.	37, 3.	Signa Diametrunta & Contraria.	
Fæta.	37, 8.	41, 22, 29.	

Signa:

Signa Diuersa.	42, 11	Dodecatemoria Signorum.	50, 13
Quorum. Deorum. vnumquodque signum tutela.	42, 27	Dodecatemorion Lunæ.	51, 19
Quorum Signorum vnumquodque membrum humanum tutela.	43, 14	Dodecatemoriorum Dodecatemo- rion.	52, 2
Signa Audientia, Videntia, Amantia, Inimica.	43, 27	Ephodus ad Dodecatopon.	52, 13
Signorum configurationes contra- ria.	45, 15	Quatuor Cardines geniturarum.	53, 19
Configurationes amicantes. 48, 4, ad 50, 23.		Quatuor Cardinum dignitates.	54, 6
		Quatuor Cardinum interualla, titu- li, dignitates.	55, 6
		Octo toporū tituli, dignitates.	55, 22

TERTIVS LIBER,

qui & secunda institutio.

PROOEMIUM.	59, 24, ad 60, 24.	Methodus stadiasini anaphorici.	70, 14.
Ephodus ad XII Athla.	60, 24, ad 61, 8.	Methodus Canonis horarii.	71, 7
Duodecim Athla.	61, 8	Indagandum Equinoctium ad me- thodum Canonis horarii.	72, 14.
Sortem Fortunæ indagare.	64, 9, 25.	Exemplum anaphoricorum tempo- rum & stadiasini.	73, 9
Ephodus ad Horoscopum indagand- um.	65, 19	Data hora Horoscopum inuenire se- cundum traditam formam.	73, 31
Confutatio attribuentium binas Ho- ras ascensionibus Signorum, & vulgaris. methodi Horoscopi.	66, 1	Data hora Horoscopum inuenire, secundum vulgatum modum aui. Maniliani.	74, 2
Ab obliquitate Signiferi.	66, 8	Dodecaeteris genethliacæ.	74, 33, ad 76, 13.
A diuersitate dierum.	66, 12	Signorum Chronocratoria.	76, 13
A diuersitate horarum.	66, 21	Dodecatopi Chronocratoria.	77, 1
A diuersitate Climatū.	66, 30, ad 69, 15.	Tropicorum Signor. descriptio.	78, 5
Methodus anaphoricorum tempo- rum.	69, 25		

QUARTVS LIBER,

qui & primus Apotelesmaticus.

PROOEMIUM.	80, 14, ad 84, 5.	Signorum apotelesmata, secundum ortus suos.	95, 23, ad 98, 7
Signorum per se platia apotelesma- ta.	84, 5, ad 89, 10.	Orbis totius platia descriptio.	98, 7, ad 101, 10.
Signorum Decani.	89, 10, ad 92, 27.	Hominum formatura, & mores, siue idiotismi.	101, 19
Monomœriæ steriles ac noxiæ.	92, 27, ad 95, 23.	Quæ regiones cuius Signi tutelæ sunt.	

funt.	103,1, ad 105,9	tio.	105,9
Signorum Eclipticorum considera-		Epilogus Protrepticus.	106,24

LIBER QUINTVS,

qui & secundum Apotelesmaticum sine Sphæra Barbarica.

PROOEMIUM.	109,10, ad 110,10	Lyra.	118,33
Cum Ariete oritur		Cum Scorpio oritur	
Natus.	110,14	Ara.	119,14
Orion.	111,3	Centaurus.	119,24
Heniochus.	111,12	Cum Sagittario oritur	
Hædi.	112,15	Arcturus.	119,33
Hyades.	112,31	Cygnus.	120,7
Capella.	113,7	Cum Capricorno oritur	
Cum Tauro oritur		Ophiuchus.	120,32
Pleiadum sidus.	113,19	Piscis Notios.	121,4
Cum Geminis oritur		Fidicula.	121,19
Lepus.	114,3	Delphinus.	121,26
Cum Cancro oriuntur		Cum Aquario oritur	
Iugula, siue Afelli.	114,20	Cepheus.	122,28
Procyon.	115,10	Aquila.	123,30
Cum Leone oritur		Calliope.	124,15
Canis.	115,19	Cum Piscibus oritur	
Crater.	116,14	Andromeda	125,21
Cum Virgine oritur		Equus.	128,15
Corona.	116,30	Ingeniculus.	128,29
Spica Virginis.	117,17	Cetum.	129,7
Cum Libra oritur		Vrsâ.	130,11
Sagitta.	118,1	Siderum magnitudo, & multitudo.	
Hædus.	118,10		130,32

CORRIGENDA IN TEXTV MANILI.

37. 8. *Aut qua fessa sedent.*

39. 10 — — *numerusque sequentes.*

Phrixus ubique per *i* non per *y* scrib.

M. MANILII

ASTRONOMICON

LIBER PRIMVS.

ARMINE diuinas artes, & conscia
fati

Sidera diuersos hominum variantia
casus,

Celestis rationis opus, deducere mundo
Aggredior, primusque nouis Helicon
mouere

- 5 Cantibus, & viridibus nutantes vertice siluas,
Hospita sacra ferens nulli memorata priorum.
Hunc mihi tu Caesar patria princepsque paterque,
Qui regis Augustis parentem legibus orbem,
Concessumque patri mundum Deus ipse mereris,
10 Das animum, viresque facis ad tanta canenda.
Iam propiusque fauet mundus scriptis antibus ipsum,
Et rapit aethereos per carmina pandere census.
Hoc sub pace vacat tantum. inuat ire per ipsum
Aera, & immenso spatiantem vincere calo,
15 Signaque & aduersos Stellarum noscere cursus.
Quod solum nouisse, parum est. impensius ipsa
Scire inuat magnipenitus praecordia mundi:
Quaque regat generesque suis animalia signis
Cernere, & in numerum Phæbo modulante referre.
20 Bina mihi positis lucent altaria flammis.
Ad duo templa presor duplici circumdatus aestu,

*Carminis & rerum: certa tum lege carentem
Mundus & immenso vatem circumstrepit orbe,
Vixque soluta suis immittit verba figura.*

*Quem primum infernis licuit cognoscere terras
Munera caelestium? quia enim condentibus illis
Clepsisses furto mundum, quo cuncta reguntur?*

*Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis ut Diis cuperet Deus ipse videri,
Sublimes aperire vias: immoque sub orbem,
Et per inane suis parentia finibus astra,
Alaminaque, & cursus signorum, pondera, vires?
Tu princeps autorque sacri Cyllenie tanti.*

*Per te iam calum interius, iam sidera nota,
Maior uti facies mundi foret, & veneranda
Non species tantum, sed & ipsa potentia rerum:*

*Sensirent quic Deum gentes, quam maximus esset,
Quis sua disposuit per tempora, cognita ut essent
Omnibus & mundi facies, calumque supernum.
Et Natura dedit vires, seque ipsa reclusit
Regales animos primum dignata movere,
Proxima tangentes rerum fastigia calo:*

*Qui domuere feras gentes oriente sub ipso,
Quas secut Euphrates, in quas & Nilus inundat,
Qua Mundus redit, & nigras super euolat vrbes.*

*Tum qui templa sacris coluerunt omne per animum;
Delectique sacerdotes in publica vota*

*Officio vinxere Deum, quibus ipsa potentis
Numinis accendit castam praesentia mentem,
Inque Deum Deus ipse tulit, patuitque ministris.*

*Hi tantum mouere decus, primique per artem
Sideribus videre vagis pendentia fata.*

*Singula nam proprio signarunt tempora casu
Longa per assiduas complexi secula curas.*

Nascendi

- Nascendi qua cuique dies, qua vita fuisset:*
In quas Fortuna leges quaque hora valeret:
Quantaque quam parui facerent discrimina motus.
Postquam omnis calispecies redeuntibus astris
 5 *Percepta in proprias sedes, & readdita certis*
Fatorum ordinibus sua cuique potentia forma
Per varios usus, artem experientia fecit
Exemplo monstrante viam, speculataque longe
Deprendit tacitis dominantia legibus astra,
 10 *Et totum alterna mundum ratione moveri,*
Fatorumque vices certis discurrere signis.
Nam rudis ante illos nullo discrimine vita
Inspeciem conuersa operum ratione carebat,
Et stupefacta nouo pendebat lumine mundi.
 15 *Tum velut amissis marens, tum lata renatis*
Sideribus, variosque dies, incertaque nactis
Tempora, nec similes umbras, iam Sole regresso
Iam propiore suis poterat discernere causis.
Necdum etiam doctas solertia fecerat artes,
 20 *Terraque sub rudibus cessabat vasta colonis.*
Tuncque in desertis habitabat montibus aurum,
Immotusque nonos pontus subduxerat orbes.
Nec vitam pelago, nec ventis credere vota
Audebant, sed quisque satis se nosse putabat.
 25 *Sed quam longa dies acuit mortalia corda,*
Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemque
Adnigilare sibi iussit Fortuna premendo:
Seducta in varias certarunt pectora curas,
Et quodcunque sagax tentando repperit usus,
 30 *In commune bonum commentum lata dedere.*
Tunc & lingua suas accepit barbara leges,
Et fera diuersis exercita frugibus arua,
Et vagus in cacum penetravit nauita pontum,

Fecit & ignotis itiner commercia terris.
 Tum belli pacisque artes commenta vetustas.
 Semper enim ex aliis alias profeminat usus.
 Nec vulgata canam: linguas deditere volucrum.
 Consultare fibras, & rumpere vocibus angues,
 Sollicitare umbras, immumque Acheronta mouere,
 In noctemque dies, in lucem vertere noctes.
 Omnia conando docilis solertia vicit.
 Nec prius imposuit rebus finemque modumque,
 Quam calum ascendit ratio, caputque profundam
 Naturam rerum caussis, viditque quod usquam est:
 Nubila cur tanto quaterentur pulsa fragare,
 Hiberna aestiva nix grandine mollior esset:
 Arderent terra, solidusque tremisceret orbis:
 Cur imbres ruerent, ventos qua caussa moueret
 Pernidit, soluitque animis miracula rerum:
 Eripuitque Iouis fulmen, viresque Tonantis,
 Et sonitum ventis concessit, nubibus ignem.
 Qua postquam in proprias deduxit singula causas,
 Vicinam ex alto mundi cognoscere molem
 Intendit, totumque animo comprehendere calum,
 Atribuitque suas formas: sua nomina signis,
 Quasque vices agerent, cetera sub force notauit,
 Omniaque ad numen mundi faciemque moveri,
 Sideribus vario mutantibus ordine fata.
 Hoc mihi surgit opus non ullis ante sacratum
 Carminibus. Faueat magna Forama labori.
 Annosa & molli contingat vita senectæ,
 Vt possim rerum tantas emergere moles,
 Magnaque cum parvis simili percurrere cura.
 Et quoniam calo carmen descendit ab alto,
 Et venit in terras fatorum conditus ordo,
 Ipsa mihi primum Natura forma canenda est,

Ponen-

- Ponendusque sua totus sub imagine mundus:
 Quem siue ex nulla repetentem semina rebus
 Natali quoque egere placet, semperque fuisse,
 Et fore, principio pariter fatoque carentem:*
 3 *Si permixta Chaos rerum primordia quondam
 D'scruit partu, mundumque enixa nitentem
 Fugit in infernas caligo pulsa tenebras:
 Siue indiuiduis, in idem reditura, soluta
 Principius natura manet post secula mille,*
 10 *Et pane ex nihilo sumtum est nihilumque futurum,
 Cacaque materies talum perfecit & vibem:
 Sine ignis fabricauit opus, flammaque micantes,
 Qua mundi fecere oculos, habitantque per omne
 Corpus, & in cælo vibrantia fulmina fingunt:*
 15 *Sed liquor hoc peperit, sine quo riget arida rerum
 Materies, ipsumque vorat, quò soluitur, ignem:
 Aut neque Terra patrem nouit, nec Flamma, nec Aer,
 Aut Humor, faciuntque Deum per quatuor artus,
 Et mundi struxere globum, prohibentque requiri*
 20 *Vltra se quicquam: tum per se cuncta creantur,
 Frigida ne calidis desint, aut humida siccis,
 Spiritus aut solidis, sitque hac discordia concors,
 Qua nexus habiles & opus generabile fingit,
 Atque omnis partus Elementa capacia reddit:*
 25 *Semper eris genus in pugna, dubiumque manebit;
 Quod latet, & tantam supra est hominemque Deumque.
 Sed facies quacunque tamen sub origine rerum
 Conuenit, & certo digestum est ordine corpus.
 Ignis in aethereas volucer se sustulit auras,*
 30 *Summaque complexus stellantis culmina a cali
 Flammarum vallonatura mania fecit.
 Proximus intenues descendit spiritus auras,
 Aeraque extendit medium per inania mundi.*

Ignem flatu alit vicinis subditus astris.
 Tertia sors undas stravit, fluctusque natantes
 Aequora perfudit toto nascentia ponto,
 Ut liquor exhalet tenuis, atque enamat auras,
 Aeraque ex ipso ducentem semina pascat.
 Ultima subsedit glomerato pondere Tellus,
 Conuenitque vagis limus permixtus arenis
 Paulatim ad summum tenui fugiente liquore.
 Quoque magis puras humor secessit in undas,
 Et siccata magis strinxerunt aquora terras,
 Adiacuitque cauis fluidum connatibus aquor,
 Emergere fretis montes, orbisque per undas
 Exiliit, vasto clausus tamen undique ponto.
 Imaque de cunctis mediam tenet undique sedem.
 Idcircoque manet stabilis, quia totus ab illa
 Tantundem refugit mundus, fecitque cadendo
 Undique ne caderet. medium totius & imum est.
 Itaque contractis consistunt corpora plagis,
 Et concurrendo prohibent in longius ire.
 Quod nisi librato penderet pondere Tellus,
 Non ageret cursus mundi subeuntibus astris
 Phœbus ad occasum, & nunquam remearet ad ortus:
 Lunæq; submersos regeret per imania cursus:
 Nec matutinis fulgeret Lucifer horis,
 Hesperos immerso dederat qui lumen Olympo.
 Nunc quia non imo Tellus deiecta profundo,
 Sed medio suspensa manet, sunt peruia cuncta.
 Nam neque fortuitos ortus surgentibus astris
 Nec toriens possum nascentem credere Mundum,
 Solisue assiduos partus, & fata diurna,
 Quum facies eadem signis per secula constet,
 Qua caderet, subeat calum, rursusque resurgat
 Idem Phœbus eat cali de partibus isdem;

Luna.

- Lunaque per totidem lūces musetur, & orbes,
 Et natura vias seruet, quas fecerat ipsa,
 Nec tirocinio peccet, circumque feratur
 Aeterna cum luce dies, quod tempora monstrans
 5 Nunc his, nunc illis eadem regionibus orbis:
 Semper & ulterius vadentibus ortus ad ortum
 Occasumque obitus calo & cum Sole perennet.
 Nec vero tibi natura admiranda videri
 Pendentis Terra debet, quum pendeat ipse
 10 Mundus & in nullo ponat vestigia fundo:
 Quod patet ex ipso motu, cursuque volantis:
 Quum suspensus eat Phæbus, cursumque reflectas
 Huc illuc, agiles & seruet in æthere metas:
 Quam Luna & stella volitent per inania mundi.
 15 Terra quoque acrias leges imitata pependit.
 Est igitur Tellus mediam sortita cavernam
 Aeris, & toto pariter suspensa profundo,
 Nec patulas distensa plagas, sed condita in orbem
 Undique surgentem pariter pariterque cadentem.
 20 Hæc est natura facies. sic mundus & ipse
 In convexa volans seretes facit esse figuras
 Stellarum, Solisque orbem, Lunaque rotundum
 Aspicimus tumido quarensis corpore lumen,
 Quod globus obliquos totus non accipit ignes.
 25 Hæc æterna manet, Divisque simillima forma,
 Cui neque principium est usquam, nec finis, in ipso,
 Sed similis toto remanet, perque omnia par est.
 Sic stellis glomerata manet unumque figura.
 Idcirco terris non omnibus omnia signa
 30 Conspicimus, nusquam innemies fulgere Canopum,
 Donec Niliacas per Pontum veneris oras.
 Sed quarent Helicen, quibus ille superuenit ignis,
 Qui laterum tractus habitant, medique tumores

Eripian

Eclipsis D.

Eripiant terra calum, vasaque cohercent.
 Te testem dat, Luna, sui glomerabilis orbis:
 Qua quum mersa nigris per noctem deficiis umbris,
 Non omnes pariter confundis sidere gentes,
 Sed prius Eoa quarunt tua lumina gentes:
 Post, medio subiecta polo quacumque coluntur:
 Vltima ad Hesperios infectis volueris alis:
 7 Seraque in extremis quatuntur gentibus ara.
 Quod si plana foret Tellus, simul ita per omnes
 Deficeret pariter toti miserabilis orbi.
 Sed quia per teretem deducta est terra tumorem,
 His modo, post illis apparet Delia terris
 7 Exoriens simul atque cadens, quia fertur in orbem
 Ventris & accliuus pariter declivia iungit,
 Atque alios superat gyros, aliosque relinquit.
 7 Ex quo colligitur terrarum forma rotunda.
 Hanc circum varia gentes hominum atque ferarum,
 Aeriaque colunt volacres, pars eius ad Arctos
 Eminent, austrinis pars est habitabilis oris,
 Sub pedibusque iacet nostris, supraque videtur
 Ipsa sibi fallente solo declivia longa,
 Et pariter surgente via, pariterque cadente.
 Hinc ubi ab occasu nostros Sol aspicit ortus,
 Illic ortus desopitas excitat urbes,
 Et cum luce refert operum vadimonia terris.
 Nos in nocte sumus, somna sic membra locamus.
 Pontus utrosque suis distinguit & alligat undis.
 Hoc opus immensi constructum corpore mundi,
 Membraque natura diuersa condita forma
 Aeris atque Ignis, Terra, Reliquique iacentalis
 Vis anima diuina regit, sacroque meatu
 Conspirat Deus, & tacita ratione gubernat,
 Et multa in cunctis dispensat fœderis partes.

Terra & rotunda
da.

Alter

*Alter ut alterius vires faciatque, feratque,
Summaque per varias maneat cognata figuras.*

*Nunc tibi signorum lucentes undique flammæ
Ordinibus certis referam. primumque videntur
5 Quæ media obliquo præcingunt ordine mundum,
Solemque alternis vicibus per tempora portans,
Atque alia aduerso luctantia sidera mundo.
Omnia quæ possis calo numerare sereno.*

E quibus & ratio fatorum ducitur omnis:

10 *Fit sit idem mundi primum, quod continet arcem.*

*Aurato princeps Aries in vellere fulgens,
Respicit admirans auersum surgere Taurum
Summisso vultu Geminos, & fronte, vocantem.*

Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, Virgo Leonem.

15 *Aequato tum Libra die cum tempore noctis
Attrahit ardenti fulgentem Scorpion astro.*

*In cuius caudam contento dirigit arcu
Mixtus equo volacrem missurus iamque sagittam.
Tum venit angusto Capricornus fidere flexus.*

20 *Post hunc inflexam defundit Aquarius urnam
Piscibus assuetas anide subuentibus undas.
Quos Aries tangit claudentes ultima signa.*

*At qui fulgentes calo consurgit ad Arctos,
Omnia quæ summo despectant sidera mundo,*

25 *Nec norant obitus, unoque in vertice tantum
In diuersa sita calumque & sidera torquent,
Aera per gelidum tenuis deducitur Axis,
Libratumque gerit diuerso cardine mundum,
Sidereus circa medium quem voluitur orbis,*

30 *Aethereosque rotat cursu, immotus at ille
In binas Arctos magni per inania mundi,
Perque ipsum terra directus conficit orbem.
Nec vero è solido stat robur corporis eius,*

b

Nec

Nec graue pondus habet, quod onus ferat ætheris atrî.
 Sed quum Aer omnis semper voluatur in orbem,
 Quoque semel cepit, totus volet undique in ipsum:
 Quodcunque in medio est, circa quod cuncta mouentur,
 Usque adeo tenue, ut versi non possit id ipsam,
 Nec iam inclinari, nec se conuertere in orbem,
 Hoc dixere Axem, quia motum non habet ullum:
 Ipse videt circa volit antia cuncta moueri.
 Summa tenent eius miseris notissima nautis
 Signa per immensum cupidos ducentia pontum:
 Maioremquem Helice maior desircinat arcum.
 Septem illam stella certantes lumine signant.
 Qua duce per fluctus Graia dant vela carina.
 Angusto Cynosura breui torquetur in orbe,
 Tam spatio, quam luce, minor, sed indite vincit
 Maiorem Tyrio. Pænis hac certior auctor
 Non apparentem pelago quærentibus orbem.
 Nec paribus postea sunt frontibus. vtraque candam
 Vergit in alterius rostro, sequiturque sequentem.
 Has interfusos, circumque amplexus utramque.
 Diuidit, & cingit stellis ardentibus Anguis,
 Ne coeant, abeant quo suis à sedibus unquam.
 Hunc inter mediumque orbem, quo sidera septena
 Per bisseña volans contranitiëntia signa,
 Mixta ex diuersis consurgunt viribus astra
 Hinc vicina Polus, calique hinc proxima flammis.
 Quæ quia dissimilis, quæ pugnat, temperat Aer,
 -Fugiferum sub se reddunt mortalibus orbem.
 Proxima frigentes Arctos, Boreamque rigentem
 Nixa venit species genibus sibi conscia caussa.
 A tergo nitet Arctophylax, idemque Bootes,
 Quod similis iunctis instat de more iuuenis,
 Arcturumque rapit medio sub pectore secum.

5

10

15

20

25

30

- As parte ex alia claro volat orbe Corona*
Luce micans varia. nam stella vinctur una
Circulus, in media radians qua proxima fronte,
Candidaque ardenti distinguit lumina flamma:
 5 *Gnossia deserta & fulgant montimenta puella.*
At Lyra diductis per calum cornibus inter
Sidera conspicitur, qua quondam ceperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu, manesque per ipsos
Fecit iter, domuitque infernas carmine leges.
 10 *Huic caelestis honos, similisque potentia causa*
Tunc silvas & saxa trahens, nunc sidera ducit,
Et rapit immensum mundi reuolubilis orbem.
Serpentem magnis Ophiachus nomine signis
Diuidit, & toto mergentem corpore corpus
 15 *Explicat, & nodos, sinuatque terga per orbes*
Expedit, effusis perlaxa volumina palmis.
Respicit ille tamen molli cervice reflexus.
Semper erit paribus bellum, quia virtus aequant.
Proxima fors Cygni, quem calo Iuppiter ipse
 20 *Imposuit, forma precium, qua cepit amantem,*
Quum Deus in niueum descendit versus olorem,
Tergaque fidenti subiecit plumea Leda.
Nunc quoque diductas volitat stellatus in alas.
Hinc imitata nitent cursuque, habitumque sagitta
 25 *Sidera. tum magni Iovis ales fertur in altum*
Affueto volitans, gestet ceu fulmina mundi
Digna Ioue & calo, quod sacris instruit armis.
Tum quoque de ponto surgit Delphinus ad astra,
Occani, Calique decus, per utrumque sacrasus.
 30 *Quem rapido conatus Equus comprehendere cursu*
Festinat, pectus fulgenti fidere claus,
Et finitur in Andromeda. quam Perseos armus
Excipit, & sociat sibi. cui succedit, iniquo

b 2

Dini sum

Divisum spatio, quod tertia lampada distans
 Conspicitur paribus, Deloson nomine fidus,
 Ex simili dictum. Cepheusque & Cassiopea
 In penas signata suas: iuxtaque relictam
 Andromedam vastos metuentem Pifis hiatus
 Expositam ponto deslet, scopulisque reuinctam,
 Ne veterem Perseus calo quoque seruet amorem,
 Auxilioque inuet, fugiendaque Gorgonis ora
 Substineat spoliūque sibi, testemque videnti.
 Tum vicina ferens nixō vestigia Tauro
 Hemiochus studio mundumque & nomen adeptus,
 Quem primum curru volitantem Iuppiter alio
 Quadriungis conspexit equis, caloque sacrauit.
 Tum subeunt Haedi claudentes sidere pontum,
 Nobilis & mundi nutritor, ecce Capella:
 Cuius ab uberebus magnum ille ascendit Olympum,
 Lacte fero crescens ad fulmina, vimque tonandi.
 Hanc ergo aeternis merito sacramita in astris
 Iuppiter, & calicalum mercede rependit.
 Pleiades Hyadesque, ferī pars utraque Tauri
 In Boream scandunt. Haec sunt aquilonia signa.
 Aspice nunc infra Solis surgentia cursus,
 Quae super exustas labantur sidera terras,
 Quaeque intra gelidum Capricorni fidus & axo
 Imo subnixum vertuntur sidera mundum.
 Cernere vicinum Geminis licet Oriona
 In magnam calē tendentem brachia partem,
 Nec minus extento surgentem ad sidera passu:
 Singula fulgentes humeros cui lumina signant,
 Et tribus obliquis demissus ducitur ensis.
 At caput Orion excelsō immensus Olympo
 Per tria subdiētos signatur lumina vultus:
 Non quod clara minus, sed quod magis alta recedant.

Hoc

- Hoc duce per totum decurrunt sidera mundum.
 Subsequitur rapido contenta Canicula cursu,
 Qua nullum terris violentius aduenit astrum,
 Nec grauius cedit, nec horrens frigore surgit.
 5 Sic in utrumque mouet mundum, & contraria reddit.
 Nec vacuum Solus fulgentem deserit orbem.
 Hanc qui surgentem, primo quum redditur ortu,
 Montis ab excelso speculantur vertice Tauri,
 Euentus frugum varios, & tempora dicunt,
 10 Quaque valetudo veniat, concordia quanta.
 Bella facit, pacemque refert, varieque reuertens
 Sic mouet, ut vidit, mundum, vultuque gubernat.
 Magna fides hoc posse color, cursuque micantis
 In radios vix Sole minor, nisi quod procul harens
 15 Frigida caruleo contorquet lamina vultu.
 Cetera vincuntur specie, nec clarius astrum
 Tingitur Oceano; calum uenit ab undis.
 Tum Procyon, veloxque Lepus, tum nobilis Argo
 In calum subducta mari, quod prima cucurrit,
 20 Emeritum magnis mundum tenet acta procellis,
 Seruando Dea facta Deos, cui proximus Anguis
 Squammea dispositis imitatur lumina flammis.
 Et Phæbosacer Ales & una gratus Iaccho
 Crater, & duplici Centaurus imagine fulget,
 25 Pars hominis tergo pectus commissus equino.
 Ipsius hinc mundi templum est, victrixque solutis
 Ara nitet sacris, vastos quum terra Gigantes
 In calum furibunda tulit. tum Di quoque magnos
 Quæsiuere Deos. dubitauit Iuppiter ipse,
 30 Quod poterat non posse timens, quum surgere terram
 Cerneret, & verti naturam crederet omnem,
 Montibus atque aliis aggestos crescere montes,
 Et tam vicinos fugientia sidera colles

Arma importantes & rursus matre creatos,
 Disforis vultu, permixtaeque corpora, partus.
 Hostiferum necdum sibi quemquam numina norant,
 Si qua forent maiora suis. tunc Iuppiter Ara
 Sidera constituit, qua nunc quoque maxima fulgent.
 Quam propter Cetus conuolvens squammea terga
 Orbibus insurgit tortis, & fluctuat aluo,
 Intentans morsum, similis iam iamque tenenti,
 Qualis ad exposita fatam Cepheidos undis
 Expulit adueniens ultra sua litora pontum.
 Tum Notius piscis venti de nomine dictus
 Exurgit de parte Noti, cui sancta feruntur
 Flexa peringenteis stellarum flumina gyros.
 Alterius capitis coniungit Aquarius undas
 Amnis, & in medium coeunt, & sidera miscens.

His inter Solisque vias, Arctosque latentes,
 Axem qua mundi stridentem pondere torquent.
 Orbe peregrino calum depingitur astris,
 Qua Notia antiqui dixerant sidera vates.
 Altera pars Orbis sub aquis iacet inuia nobis,
 Ignoraeque hominum gentes, nec transit a regna,
 Commune ex uno lumen ducentia Sole,
 Diuersasque umbras, laetaeque cadentia signa,
 Et dextros ortus calospectantia verso.

Nec minor est illis mundus, nec lumine peior,
 Nec numerosa minus nascuntur sidera in Orbe.
 Cetera non cedunt: uno vincuntur in astro
 Augusto, sidus nostro quod contigit orbi
 Caesar nunc terris, post Calo maximus antor.

Ultima qua mundo semper valuantur in imo,
 Quis innexa manent calis fulgentia signa
 Nusquam in conspectum redeuntia cardine verso,
 Sublimis speciem mundi, similestque figuras.

Astro-

- Astrorum referunt: & versas frontibus Arctos.
 Vno distingui medias, claudique Dracone
 Credimus exemplo: quia vis fulgentia visus
 Hunc orbem cali vertentis sidera cursu
 5 Cardine tam simili fulvum, quam vertice fingit.
 Haec igitur magno divisas aethere sedes
 Signa tenent munditorum deducta per orbem.
 Tu modo corporeis similes ne quare figuras,
 Omniaque aquali fulgentia membra colore,
 10 Deficiat nihil vi, vacuumque à lumine cesset.
 Non poterit mundus sufferre incendia tanta,
 Omnia si plenis ardebunt sidera membris.
 Quicquid subduxit flammis natura, pepercit
 Succubitura oneri, formas distinguere tantum
 15 Contenta, & stellis ostendere sidera certis.
 Ignea designat species, atque ignibus ignes
 Respondent, media extremis, atque ultima summis
 Redduntur. satis est, si se non omnia celant:
 Praecipue, medio quum Luna implebitur orbe,
 20 Certa nitent mundo. cum Luna conditur omne
 Stellarum vulgus. fugiunt sine nomine signa.
 Plura licet vacuo tam cedere sidera calo.
 Nec fallunt numero, nec parvis mixta feruntur.
 Et, quo clara magis possis cognoscere signa,
 25 Non varios obitus norant, variosque recursus,
 7 Certa sed in proprias oriuntur sidera luges,
 7 Natalesque suos, occasumque ordine servant.
 Nec quisquam in tanta magis est mirabile mole,
 Quam ratio, & certis quod legibus omnia parent.
 30 Nusquam turba nocet, nihil ullis partibus errat
 Laxius & lenius, mutatione ordine fertur.
 Quid tam confusum specie, quid tam vice certum esse
 Ac mihi tam praesens ratio non ulla videtur,

Quoad sidera
 Presbiter

Qua

- Quae pateat Mundum diuino numine verti,
 Atque ipsum esse Deum, nec Forte coisse magistra,
 Ut voluit credi, qui primum maria mundi
 Seminibus struxit minimis, inque illa resoluit:
 Equis & maria, & terras, & sidera cali,
 Aetheraque immensos fabricantem finibus orbes,
 Soluentemque alios constare, & cuncta reuerti
 In sua principia, & rerum mutare figuras.
 Quis credat, tantas operum sine numine moles
 Ex minimis cunctaque creatum fudere mundum?
 Si Fors ista dedit nobis, Fors ipsa gubernat.
 At cur dispositis vicibus consurgere signa,
 Et velut imperio praescriptas reddere cursus,
 Cernimus, ac nullis properantibus ulla relinqui?
 Cur eadem aestivas exoriant sidera noctes
 Semper, & hibernas eadem: certamque figuram
 Quisque dies reddit mundo, certamque relinquit.
 Iam tum, quum Graia vertebant Pergama gentes, Trojam.
 Arctos & Orion aduersis frontibus ibant,
 Hec contenta suos in vertice flectere gyros,
 Ille ex diuerso vertentem surgere contra
 Obuius, & toto semper decurrere mundo.
 Temporaque obscura noctis deprendere signis
 Iam poterant, calumque suas designarat horas.
 Quot post excidium Troia sunt eruta regna?
 Quot capti populi? quoties Fortuna per orbem
 Seruitium, imperiumque talis, varique reuertit?
 Troianos cineres in quantum obliuio resouit
 Imperium? Fatia Asia iam Gnacia pressa est.
 Secula denumerare piget, quotiesque recurrens
 Lustrarit mundum varis sol ignemque arboribus.
 Omnia mortali mutantur lege creata,
 Nec se cognoscunt terra vertentibus annis.

An mundus ex
atomis.

Loops cerba siderum

Vicer Veris, aestas:
tis, n. h.

Trojam.

Regna mutant.

utae in terris

Exute

- Exuta variis faciem per fœcula gentes.
 At manet incolumis mundus, suoque omnia servat,
 Qua nec longa dies angustior, necque sanæctus.
 Nec motus puncto currit, cursusque fatigas.
 Idem semper erit, quoniam semper fuit idem.
 Non alium videre patres, aliumve nepotes
 Aspicient. Deus est, qui non mutatur in æva.
 Nunquam transuersas Solem decurrere ad Arctos,
 Nec montare vias, & in ortum vertere cursus,
 Auroramque nonis nascentem ostendere terris:
 Nec Lunam certos excedere luminis orbes,
 Sed servare modum, quo crescat, quòue recedas,
 Nec cadere ipse terram pendentiæ sidera Calo.
 Sed dimensa suis consumere tempora signis,
 Non casus opus est, magni sed numinis ordo.
 Hac igitur texunt aequali sidera tractu
 Ignibus in varias Calam laqueantia formas.
 Alius his nihil est. hac sunt fastigia mundi.
 Publica natura domus his contenta tenetur
 Finibus, amplectens pontum, terrasque iacentes.
 Omnia concordis tractu veniuntque, caduntque,
 Qua semel incubuit calum, versumque resurgit.
 Ipse autem quantum connexa mundus Olympo
 Obrineat spatium, quantis his fœna ferantur.
 Finibus astra, docet ratio, cui nulla resistunt
 Clausura, nec immensa moles, cedensque recessus.
 Omnia succumbunt, ipsum est penetrabile Calum.
 Nam quantum à terris, atque aquore signa recedunt,
 Tantum bina patent. quantumque inciditur orbis
 Per medium, pars efficitur tum tertia gyri
 Exiguo dirimens solidam discrimine summam.
 Summum igitur calum bis bina resurgit ab imo,
 Altera bisseñis ut sit pars tertia signis.

Dimensio totius æris

c

Sed

*Sed quia per medium est tellus suspensa profundum,
 Binis à summo signis discedis, & imo.
 Hoc igitur, quodcumque supra te suspicis ipse,
 Qua per inane meant oculi, quaque ire recusant,
 Binis equandum est signis. sex tanta rotunda
 Efficiunt orbem Zona, qua signa feruntur,
 Bis sex aequali spatio texentia Calum.
 Nec mirere vagos partus eadem esse per astra,
 Et mixtum ingenti generis discrimine fatum,
 Singula quum tantum teneant, tantoque ferantur
 Tempore sex tota surgentia sidera luce.*

*Restat ut aetheraos fines tibi reddere cener,
 Filaque dispositis vicibus comitantia Calum,
 Per qua dirigitur signorum flammæ ordo.
 Circulus ad Boream fulgentem sustinet Arcton.
 Sexque fugit solidas à celi vertice partes.
 Alter ad extremi decurrens sidera Cancri,
 In quo consummat Phæbus lucemque, moramque.
 Tardaque per longos circumfert lumina flexus,
 Aestivum medio nomen sibi sumit ab æstu,
 Temporis & titulo potitur, metaque volantis
 Solis & extremos designat fervidus æstus,
 Et quinque in partes Aquilonis distat ab orbe.
 Tertius in media mundi regione locatus
 Ingenti spirâ totum praeiungit Olympum,
 Parte ab utraque videns axem, quo limbo Phæbus
 Componit paribus numeris noctemque diemque,
 Verus & Autumnus currens per tempora mixta,
 Quum medium aequali distinguit limite calum.
 Quattuor & gradibus sua fila reducit ab æstu.
 Proximus hunc ultra brumalis nomine tangens
 Ultima designat fugientis limina Solis,
 Invidaque obliqua radiorum munera flamma*

Dat

- Dat per iter minimum nobis : sed finibus illis,
 Quos superincubuit, longa stant tempora luce,
 Vixque dies transit candentem extensa per aëthum.
 Bisque iacet, binis summotus partibus orbis.
 5 Vnus ab his superest extremo proximus axi
 Circulus, austrinas qui stringit, & obsides Arctos.
 Hic quoque brumalem per parres quinque relinquit :
 Et quantum à nostro sublimis cardine gyrus
 Distat, ab aduerso tantundem proximus illi.
 10 Sic tibi per binas vertex à vertice partes
 Dimisus, duplici summa circumdat Olympum.
 Et per quinque notat signantes tempora fines.
 His eadem est via, qua mundo, pariterque rotantur
 Inclines, sociosque orbi occurrente aequant :
 15 Quandoquidem recto, quo totum voluitur orbis,
 Fila trahunt alii cursum comitantia cali,
 Internalla pari seruantes limite semper,
 Dimisosque semel fines, sortemque dicat am.
 Sunt duo, quos recipis ductos à vertice vertex,
 20 Inter se aduersi, qui cunctos ante rotatos,
 Seque secant gemino cosumes cardine mundi,
 Transuersoque polo rectum ducuntur in axem,
 Tempora signantes anni calumque per astra
 Quatuor in partes dimisum mensibus aequis.
 25 Alter ab excelsis decurrens limes Olympo
 Serpentis caudam, siccas & diuidit Arctos,
 Et inga Chelarum medio volitantia gyro :
 Extremamque secans Hydram, mediumque sub austris
 Centaurum, aduersum concurrat rursus in axem,
 30 Et redit in Cetus, squammosaque tergora Ceti,
 Lanigerique notat fines, clarumque Trigonum,
 Andromedaque finis imos, fastigia matris,
 Principiumque suum repetit cardine claudis.

*Alter in hunc medium summumque incumbit in axem,
Perque pedes primos, cervicem transit & Vrsa:*

*Quam septem stella primam, iam Sole remoto,
Producunt nigra prabentem lumina nocti.*

*Et Geminis Cancrum dirimit, stringitque flagrantem
Ore Canem, clauumque Ratis, qua vicerat aquor.*

*Inde axem occultum per gyri signa prioris
Transuersa; atque illorursus de limite tangit
Te, Capricorne, suisque Aquilam designat ab astris.*

*Perque Lyræ inuersam currens, spirasque Draconis
Posteriora pedum Cynosura proceris astra,
Transuersamque secas vicino cardine caudam.*

Hic iterum coit ipse sibi, memor unde profectus.

*Atque hac æternam fixerunt tempora sedem,
Immotis per signa modis statione perenni.*

*Hos volucres fecere duos, namque alter ab ipsa
Consurgens Helice, medium præcidit Olympum,
Discernitque diem, sextamque examinat horam,
Et paribus spatiis occasus cernit & ortus.*

*Hic mutans per signa vicas, seu si quis Eos,
Sicut petit Hesperios, supra se circumat orbem
Verticibus superastantem, mediumque secantem
Calum, & diuiso signantem culmine mundum,*

Cumque loco Terra Calumque ac tempora mutat.

Quando aliis aliud medium est, vobis hora per orbem.

*Atque ubi se primis extollit Phœbus ab undis,
Illis sexta manet, quos tunc premit aureus orbis.*

*Rursus ad Hesperios sexta est, ubi cedit in umbras,
Nos primam ac summam sextam numeramus utramque,
Et gelidum extremo lumen finimus ab igne.*

*Asterius fines si vis cognoscere gyri,
Circumfer faciles oculos, vultumque per orbem.*

Quicquid erit calique iniam, terraque supremum,

Qua

- Qua coit ipse sibi nullo discrimine mundus,
 Redditque, aut recipit fulgentia sidera ponto,
 Præcingit tenui transuersum limite mundum.
 Hac quoque per totum volitabis linea calum,
 5 Nunc tantum ad modium vergens, mediumque repente
 Orbem, nunc septem ad stellas, nunc mota sub astra.
 Sed quocunque vaga tulerint vestigia planta
 Has modo terrarum, nunc has gradientis in oras,
 Semper erit nouus, & terris mutabitur arcus.
 10 Quippe aliud calum ostendens, aliudque relinquens
 Dimidium teget, & referet, varioque notabit
 Fini cum visu pariter sua sibi mouentem.
 Hic terrestris eris, quia terram amplectitur, orbis,
 Et mundum plano præcingit limite gyros,
 15 Atque à sine trahens titulum, memoratur Orizon.
 His adice obliquos diuersaque fila trahentes
 Inter se gyros, quorum fulgentia signa
 Alter habet, per qua Phœbus moderatur habenas,
 Subsequiturque suo Solem vaga Delia curru,
 20 Et quinque aduerso luctantia sidera mundo
 Exercent varias natura lege choreas.
 Hanc tenet à summo Cancer, Capricornus ab imo:
 Bis recipit, lucem qui circulus aequat & umbras,
 Lanigeri & Libra signo sua fida secantem.
 25 Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis,
 Rectaque de nexo fallit vestigia clauo.
 Nec visus aciemque fugis, tantumque notari
 Mente potest, sicut cernuntur mente priores:
 Sed nitet ingenti stellatus Baltheus orbe,
 30 Insignemque facit calato lumine mundam,
 Et ter vicinas partes patet, atque trecentas
 In longum: bis sex lasa scis fascia partes,
 Qua cohibet varia labentia sidera carfu.

Alter in aduersum positus succedit ad Arctos,
 Et paulum à Borea gyro sua fila reducit,
 Transiitque inuersa per sidera Cassiopea.
 Inde per obliquum descendens tangit Olorem,
 Aestiuosque secat fines, Aquilamque supinam,
 Temporaque aquantem gyrum, zonamque ferentem
 Solis equos, intra caudam, qua Scorpium ardet,
 Extremamque Sagittarii lanam, atque Sagittam.
 Inde suos sinuat flexus per crura pedesque
 Centauri alterius, rursusque ascendere calum
 Incipit, Arginamque ratem per aplustria summa,
 Et medium mundi gyrum, Geminis per ima
 Signa secans subit Heniochum, teque inde profectus
 Cassiopea petens super ipsum Persea transit,
 Orbemque ex illa captum concludis in illa,
 Tris que secat medios gyros, & signa ferentem
 Partibus è binis, quotiens praeciditur ipse.
 Nec querendus erit. visus incurris in ipsos
 Sponte sua, seque ipse docet, cogitque notari.
 Namque in carneo candens nix et orbita mando,
 Ceu missura diem subito, calumque recludens.
 Ac veluti virides discernit semina campos,
 Quam teris assidue renouans iter orbita tractu,
 Inter diuisas equabilis est via partem:
 Ut freta canescens sulcum ducente carina,
 Accipiuntque viam fluctus spumantibus undis,
 Quam tortus versa mouit de gurgite vortex,
 Candidus in nigro lucet sic limes Olympo,
 Caruleum findens ingenti lumine mundum.
 Usque suos arcus per nubila circinat Iris,
 Sic superincumbis signato culmine limes
 Candidus, & resupina facit mortalibus ora,
 Dum nona per cacam vibrantur lumina noctem,

5

10

15

20

25

30

Inqui-

- Inquiruntque sacras humano pectore cassas,
 Num se diductis conetur solvere moles
 Segminibus, raraque labens compagine rima,
 Admittantque novum laxato tegmine lumen.
 5 Quid? quasi non timeant, magni quum vulnere cali
 Conspiciant, feriatque oculos iniuria mundi.
 An cocat mundus, duplicisque extrema canerna
 Conveniant, calique oras & sidera iungant,
 Perque ipsos fiat nexus manifesta cicatrix,
 10 Fissuram faciens mundi, stipatus & orbis
 Aeriam in nebulam clara compagine versus
 Incuneos alii cogat fundamina cali.
 An melius manet illa fides per secula prisca,
 Illac Solis equos diversis curribus isse,
 15 Atque aliam trinsisse viam, longumque per annum
 Exustas sedes, incoctaque sidera flammis,
 Caruleam verso speciem mutasse colore,
 Infusumque loco cinerem, mundumque sepulsum.
 Fama etiam antiquis ad nos descendit ab annis,
 20 Phatontem patrio curru per signa volantem,
 Dum nova miratur propius spectacula mundi,
 Et puer in calo ludis, curruque superbus
 Luxuriat, mundo caput & maior a parente,
 Monstratas liquisse vias, orbemque rigentem
 25 Imposuisse polâ, nec signa insueta tulisse
 Errantes nutu flammâs, currumque solutum
 Deflexum solito cursu, curvisque quadrigis,
 Quod querimur, flammâs totum scuisse per orbem,
 Terrarumque rogam cunctas arsisse per urbeis:
 30 Cum vaga dispersi fluit arvens lumina currus,
 Et calam exustum est. Iuit ipse incendia mundus,
 Et nonâ vicinis flagrarunt sidera flammis,
 Nunc quoque prateriti faciem servantia casus.

Nec

*Nec mihi celandæ est fama vulgata vetustas
 Mollior: è niueo lactis fluxisse liquorem
 Pectore Reginæ Diuum, calumque colore
 Infecisse suo. quapropter Lactem orbis
 Dicitur, & nomen causa descendit ab ipsa.
 An maior densa stellarum turba corona
 Contextit flammæ, & crasso lumine cander,
 Et fulgore nitet collato clarior orbis?
 An fortes anima dignatæque nomina calo.
 Corporibus resoluta sua, terræque remissa
 Huc migrant ex orbe, suumque habitantia calum
 Aethereos viuunt annos, mundaque fruuntur?
 Atque hic Acacidas, hic & veneramur Atridas,
 Tydidemque ferum, terræque marisque triumphis
 Natura victorem Ithacum, Pyliumque senectæ
 Insignem triplici, Danaumque ad Pergamæ reges,
 Auroraque nigrum partem, stirpemque totantis
 Rectorem Lycia. nec te, Mauortia virgo,
 Præteream, regesque alios, quos Græcia misit,
 Atque Asia gentes, & Magnæ maxima Pella;
 Quique animi vires, & strictæ pondere mentes
 Prudentes habuere viri, quibus omnis in ipsis
 Censu erat, iustusque Solon, fortisque Lycurgus,
 Aethereusque Platon, & qui fabricauerat illum,
 Damnatæque suas melius damnanis Athenas:
 Perfidis & victor, stratas qui clasibus æquor:
 Romanique viri, quorum iam maxima turba est:
 Tarchinioque minus Reges, & Horatia proles;
 Tota acies partis: necnon & Scævola trunco
 Nobilior, maiorque viris & Clælia virgo,
 Et Romana ferens quæ texis moenia Cocles.
 Et commilitio volucris Coruinus adeptus
 Et spolia, & nomen, qui gestat in alite Phæbum:*

- Et Ioue qui mernis calum, Romanique Camillus
 Servando posuit, Brutusque à rege recepta
 Conditor, & Pyrrhi per bella Papius ultor,
 Fabricius, Curiusque pares, & tertia palma
 5 Marcellus, Cossusque prior de rege necato:
 Certantesque Deci viris, similesque triumphis:
 Inuictusque mora Fabius, victorque necati
 Livius Hasdrubalis socio per bella Nerone:
 Scipiadaque duces, fatum Carthaginis unum:
 10 Pompeiusque orbis domitor, per tresque triumphos
 Ante Deum princeps, & censu Tullius oris
 Emeritus calum, & Claudi magna propago.
 Aemiliaque domus proceres, clarique Metelli,
 Et Cato Fortuna, victor, matrisque sub armis.
 15 MILES Agrippa sua: Venerisque ab origine proles
 Iulia descendit calo, calumque replevit,
 Quod regit Augustus socio per signa Tenante,
 Cernit & in caetu Diuum, magnumque Quirinum.
 Alius aetherei qua candet circulus orbis,
 20 Illa Deum sedes: hac illi proxima, Diuum
 Qui virtute sua similes vestigia tangunt.
 Ac prius, incipiam stellis quam reddere vires,
 Signorumque canam fatalia carmine iura,
 Implenda est mundi facies, corpusque per omne
 25 Quicquid ubique nitet, vigeat quandoque, notandum est.
 Sunt alia aduerso pugnantis sidera mundo,
 Qua calum terramque inter volitantia pendent,
 Saturni, Iouis, & Martis, Solisque: sub illis
 Mercurius Venerem inter agit Lunamque locatus.
 30 Sunt etiam rara sortis natalis euntes
 Aera per liquidum, tractosque perire Cometas
 Protenus, & raptim subitas candescere flammæ
 Rara per ingenteis videntur secula motus,

d

Sine

Sive quod, ingenitum terra spirante vaporem,
 Humidior sicca superatur spiritus aura,
 Nubila quum longo cessant depulsa sereno,
 Et solis radiis arescit torridus aer,
 Aptæ alimenta sibi dimissus corripit ignis,
 Materiamque sui deprendit flamma rapacem.
 Et quia non solidum est corpus, sed rara vagantur
 Principia aurarum, voluerique similima fumo,
 In breue vivit opus, captoque incendia sine
 Subsistunt, pariterque cadunt fulgente cometa.
 Quod nisi vicinos agerent occasibus ortus,
 Et tam parva forent accensis tempora flammis,
 Alter nocte dies esset, calumque rediret
 Immersum, et somno totum deprenderet orbem.
 Tum quia non una specie differgitur omnis
 Aridior terraque vapor comprehenditur igni,
 Diversas quoque per facies accensa forantur
 Lumina, quæ subitus existunt nata tenebris.
 Nam modo cœu longi fluitent de vertice crines,
 Flamma comas imitata volat, tenuisque capillus
 Diffusus radiis ardentibus explicat ignes.
 Nunc prior hac species dispersis criminibus exit,
 Et globus ardentis sequitur sub imagine barba.
 Interdum aquali laterum compagine ductus
 Quadrataeque trabem fingit, teretemque columnam.
 Quinetiam tumidis exaquat dolia flammis
 Procero distenta utero, parvosque capillos
 Mentitur parvos ignis glomeratus in orbes.
 Hirta figuratur tremulo sub lumine messis
 Lampadias fissus ramosos fundit in ignes.
 Precipites stella passimque volare videntur,
 Quum vaga per liquidum scintillant lumina mundum:
 Et tennes longis iaculantur criminibus ignes.

Exar.

- Exurguntque procal volucres imitatas ad sagittas,
 Arida quum gracili tenuatur semita filo.
 Sunt autem cunctis permixti paribus ignes,
 Qui granidas habitant fabricantes fulmina nubes,
 5 Et penetrant terras, Aethnamque imitantur Olympo,
 Et calidas reddunt ipsi in fontibus undas,
 Ac silice in dura, viridique in cornice sedem
 Inueniunt, quum silua sibi collisa crematur.
 Ignibus usque adeo natura est omnis abundans:
 10 Ne mirere faces subitas erumpere calo,
 Aeraque accensum flammis lusero coruscis,
 Arida complexum spirantis semina terra,
 Qua volucer pascens ignis sequiturque, fugitque:
 Fulgura quum videas tremulum vibrantia lumen
 15 Imbribus in mediis, & calum fulmine ruptum.
 Sine igitur ratio praebeatis semina terra
 Inuoluens ignes potuit generare Cometas:
 Sine illas natura faces subiuncta creauit
 Sidera, per tenuis calo lucentia flammis:
 20 Sen trahit ad semet rapido Titanius aestu,
 Inuoluitque suo flammanes igne Cometas
 Ac modo dimittit, sicut Cylleni orbis,
 Et Venus, accenso quum ducit vespere noctem,
 Sape nitent, falluntque oculos, rursusque reuisunt:
 25 Sen Deus instantis fati miseratus, in orbem
 Signa per affectus calique incendia mittit:
 Nunquam fusilibus excaudit ignibus aether,
 Squallidaque elusi deplorant arua coloni,
 Et steriles inter sulcos defessus arator
 30 Ad inga marentes cogit frustrata iuuenos,
 Aut grauius morbis, & lenta corpora tabe
 Corripit exustis letalis flamma medullis,
 Tabentesque rapit populos, totasque per urbes

Publica succensis peraguntur fata sepulchris :

Qualis Erechtheos pestis populata colonas

Pestis Athen.

Extulit antiquas per funera pacis Athemas,

Alter in alterius labens quum fata ruebant.

Nec locus artis erat medica, nec vota valebant.

Cesserat officium morbis, & funera decrant

Mortibus, & lacrima. fessum defecerat ignis,

Et coacervatis ardebant corpora membris :

Ac tanto quondam populo vix contigit heres.

Talia significant lucentes saepe Comete,

Funera cum facibus veniunt, terrisque minantur

Ardentes sine fine rogos, quum mundus & ipsa

Aegrotet natura novum sortita sepulchrum.

Quin & bella canunt ignes, subitoque tumultus,

Et clandestinis surgentia fraudibus arma :

Extremas modo per gentes ut fudere rupto

Quum fera ducẽtorem rapuit Germania Varum.

Infecitque trium legionum sanguine campos,

Arserunt toto passim minitanti mundo

Lumina, & ipsa tulit bellum natura per igneis,

Opposuitque suas vires, finemque minata est.

Nec mirere graues rerumque hominumque ruinas.

Sape domi culpa est. nescimus credere calo.

Ciuiles etiam motus, cognataque bella

Significant. nec plura alias incendia mundus

Substinuit, quam quum ducibus iurata cruentis

Arma Philippeos implerunt agmine campos,

Vix etiam sicca miles Romanus arena

Ossa virum, lacerosque prius superastitit artus

Imperiumque suis conflixit viribus ipsum,

Perque patris pater Augustus vestigia vicit.

Necdum finis erat : restabant Actia bella

Dotali commissa acie, repetitaque rerum

Actia,

*Alea, & in ponto quaesitus rector Olympi,
 Famineum sortita ingum quum pompa pependit,
 Atque ipsa Iſſaco certarunt fulmina ſiſtro.
 Reſtabant profugo ſeruilia milite bella,
 5 Quum patrios armis imitatus filius hoſtes
 Aequora Pompeius cepit deſenſa parenti.
 Sed ſatis hoc ſatis fuerit. iam bella quieſcant.
 Atque adamanteis Diſcordia vineta catenis
 Aeternos habeat frenos in carcere clauſa:
 10 Sit pater inuictus patria, ſit Roma ſub illo:
 Quumque Deum calo dederit, non quarat in orbe.*

M. MANILII

ASTRONOMICON

20

LIBER SECVNDVS.

25

*AXIMVS Iliac agentis certamina vates,
 Et quinquaginta regum, regemque, patrem-
 que,
 25 Heſtoreamque facem, intamque ſub Heſtore
 Troiam,
 Erroremque duciſ totidem, quot vicerat, annis
 Inſtantiem, belli geminata per agmina, ponto.
 Vltimaque in patria, captiſque penatibus arma
 30 Ore ſacro cecinit, patriam qui & iura petenti,
 Dum dabat, eripuit: cuiuſque ex ore profuſos
 Omnis poſteritas laticos in carmina duxit,
 Annemque in tenucis auſa eſt deducere rinos,*

d 3

Vnius

*Vnius fecunda bonis. sed proximus illi
 Etesiodus memorat Diuos, Diuumque parentis,
 Et Chaos enixum terras, orbemque sub illo
 Infantem, & primum titubantia sidera corpus:
 Titanaeque senes, Iouis & cunabula magni:
 Et sub fratre viri nomen, sine fratre parentis,
 Atque iterum patrio nascentem corpore Baccham,
 Omniaque immenso volitantia numina mundo.
 Quinetiam rursus cultus, legesque rogauit,
 Militiamque soli: quod colles Bacchus amaret;
 Quod fecunda Ceres campos, quod Bacchus utrumque,
 Atque arbuta vagis essent quod adultera pomis:
 Silvarumque Deos, sacraque numina nymphas,
 Pacis opus, magnos natura comidit in usus.
 Astrorum varias quidam dixere figuras,
 Signaque diffuso passim labentia calo
 In proprium cuiusque genus, caussasque tulere:
 Persea, & Andromeda poenas, matremque dolentem,
 Soluentemque patrem, raptamque Lycaone natam,
 Officioque Iouis Cynosuram, lacte Capellam,
 Et furto Cycnum, pietate ad sidera ductam
 Erigonen, ictuque Nepam, spolioque Leonem,
 Et morsu Cancrum, Pisces Cythereide versa,
 Lanigerum victo ducentem sidera ponto,
 Caeteraque ex variis pendencia casibus astra
 Aethera per summum voluerunt fixa reuolui.
 Quorum carminibus nihil est nisi fabula celum,
 Terraque composuit calum, qua pendet ab illo.
 Quinetiam pecorum ritus, & Pana sonantem
 In calamos Sicula memorat tellure creatus:
 Nec siluis siluestre canit, perque horrida motus
 Rura ferit dulces, Musasque inducit in arua.
 Ecce alius pictas volacres, & bella ferarum,*

Ille

- Ille venenatos angueis, hic nata per herbas
 Fata refert, vitamque sua radice ferentes.
 Quinetiam tenebris immersum Tartaron atrum
 In lucem de nocte vocant, orbemque reuoluunt
 5 Interius versum natura fudere rupto.
 Omne genus rerum docta cecinerunt sorores.
 Omnis ad accessus Heliconis semita trita est.
 Etiam confusi manant de fontibus amnes,
 Nec capiunt haustum, turbamque ad nota ruentem.
 10 Integra quaramus rorantes prata per herbas,
 Undamque occultis meditantem murmur in antris,
 Quam neque duras gustarint ore volucres,
 Ipse nec aethereo Phœbus libauerit igni.
 Nostra loquar: nulli vatium debemus orsa.
 15 Nec furtim, sed opus veniet, soloque volamus
 In calum curru: prius rate pellimus undas.
 Nanque canam tacita Natura mente potentem,
 Infusumque Deum calo, terrisque, fretoque,
 Ingentem aquali moderantem fudere molem:
 20 Totumque alterno consensu vivere mundum,
 Et rationis agi motu, quum spiritus unus
 Per cunctas habitet parteis, atque irriget orbem
 Omnia peruolitans, corpusque animale figuret.
 Quod nisi cognatus membris contexta maneret
 25 Machina, & imposto pareret tota magistro,
 Ac tantum mundi regeret prudentia censum,
 Non esset statio terris, non ambitus astris,
 Hareretque vagus mundus, standoque rigeret,
 Nec sua dispositos seruarent sidera cursus,
 30 Noxque alterna diem fugeret, rursusque fugaret:
 Non imbres alerent terras, non aethera venti,
 Nec pondus grauidas nubes, nec flumina pontum,
 Nec pelagus fonteis: nec staret summa per omnes

Par semper partes aquo digesta parente,
 Ut neque deficerent unda, nec sidera nobis,
 Nec calum in isto minusve minusve volaret.
 Motus alii non mutat opus. sic omnia toto
 Dispensata manent mundo, dominumque sequuntur.
 Hic igitur Deus, & Ratio, quæ cuncta gubernat,
 Ducit ab æthereis terrena animalia signis.
 Quæ quanquam longo cogit summot a recessu,
 Sentiri tamen ut vitas ac fata ministret
 Gentibus, ac proprios per singula corpora mores:
 Nec minus est quærenda fides. sic temperat arua
 Calum, sic varias fruges redditque, rapitque.
 Sic pontum monet, & terris immittit & aufert.
 Atque hæc seditio pelagi, nunc sidera Luna
 * Motu tenent, nunc diverso stimulat a recessu,
 Nunc anni spatium Phæbum comitata volantem.
 Sic submersa fretis, concharum & carcere clausa
 Ad Luna motum variant animalia corpus.
 Et quum damna tuas imitantur, Delia, vires,
 Tu quoque fraternis sic reddis curribus ora,
 Atque iterum ex iisdem repetis: quantumque relinquit
 Aut dedit ille, refers: & sidus fidere constas.
 Denique sic pecudes & muta animalia terris,
 Quum mancant ignara sui, legisque per anam,
 Natura tamen ad mundum renocanteparentem
 Astollunt animos, calumque ac sidera servant,
 Corporaque ad Luna nascentis cornua lastrant,
 Venturaque vident hiemes, reditura serena.
 Quis dubitet post hæc hominem coniungere calo,
 Eximiam natura dedit linguamque capaxque
 Ingenium volucrumque amicum? quem denique in unum
 Descendit Deus atque habitat, seque ipse requirit?
 Mitto alias arteis, quarum est permissa facultas,

Infidas

- Infidas adeo, nec nostri munera confus.*
Mitto, quod equali nihil est sub lege tributum,
Quo patet auctoris summam, non corporis esse.
Mitto, quod & certum est, & inenitabile fasum.
 5 *Materiaque sat est cogi, sed cogere mundo.*
Quis calum possit, nisi cali munera nosset,
Es reperire Deum, nisi qui pars ipse Deorum est?
Atque hanc connexi molem sine fine patenti,
Signorumque choras, ac mundi flammea tecta,
 10 *Aeternum & stellis aduersus sidera bellum,*
Ac terras caloque fretum, subiectaeque vtrisque
Cernere, & angusto sub pectore claudere possit,
Nitantos animis oculos natura dedisset,
Cognatamque sui mentem verrisset ad ipsam,
 15 *Et tantum dictasset opus, caloque veniret,*
Quod vocat in calum, sacra ad commercia rerum,
Et primas quas dant leges nascentibus astra?
Quis neget esse nefas inusitum prendere mundum,
Et velut in semet captum deducere in orbem?
 20 *Sed ne circuitu longo manifesta probentur,*
Ipsi res operi faciet pondusque, fidemque.
Nam neque decipitur ratio, nec decipit unquam.
Rite secunda via est, ac veris credita causis:
Eventusque datur, qualis praedisit ante.
 25 *Quod Fortuna ratum faciat, quis dicere falsum*
Audeat, & tanta suffragia vincere fors?
Hac ego diuino cupiam quaeuis ad sidera statu
Ferre, nec in turbam, nec turba carmina condam:
Sed solus vacuo velati uolatus in orbe
 30 *Verbere agam currus non occurrentibus ullis,*
Nec per iter socios communis regentibus actus,
Sed calo noscenda canam mirantibus astris,
Et gaudente sui mundo per carmina uatis:

c

Vel

Vel quibus illa sacros non inuidere meatus,
 Notitiamque sui, minima est qua turba per orbem.
 Illa fluit, qua diuitias, qua diligit aurum,
 Imperia, & fasces, mollemque per otia luxum,
 Et blandis diuersa sonis, dulcemque per aures
 Affectum, ut modico noscenda ad fata labore.
 Hoc quoque fatorum est legem prae discere fari.
 At primum astrorum varia est natura notanda
 Carminibus, per utrumque genus. nam mascula sex sunt,
 Diuersi totidem generis sub principe Tauro
 Alternant genus, & vicibus variantur in orbem.
 Cernis, ut auersus redeundo surgat in arcum?

Humanas etiam species in parte videbis:
 Nec mores distant. Pecudum pars, atque ferarum
 Ingenium faciens. Etiam signanda sagaci
 Singula sunt animo, propria qua sorte feruntur.
 Nunc Binis insiste. dabunt geminata potentes
 Per socium effectus. multum comes addis, & aufert,
 Ambiguisque, valent, quis sunt collegia fati
 Ad meritum, noxamque. duos persidera Pisces,
 Et totidem Geminos nudatis aspice, membris.
 His coniuncta manant alterno brachia nexu.
 Dissimile est illud iter in contraria versis.

Par numerus, sed enim dispar natura notanda est.
 Atque hac ex Paribus tota gaudens in causu
 Signa meant. nihil exterius mirantur in ipsis.
 Amissumue dolent. quadam quoque parte recisa,
 Atque ex diuerso commissis corpore membris,
 Ut Capricornus, & hic, qui tensum dirigit arcum
 Iunctus equo. pars huic oris, sed nulla prioris.

Hoc quoque seruandum est. alia discrimen in arte.
 Distat enim, gemina duo sunt, duplicem figura.
 Quin etiam Erigone binis numeratur in astris.

Nec

- Nec facie ratio duplex. nam desinit astra,
Incipit autumnus media sub Virgine utrinque.
Idcirco Tropici precedunt omnibus astra
Bina, ut Lanigero, Chelis, Cancroque, Caproque,
5 Quod duplices retinent connexo tempore vires.
Ut quos subsequitur Cancer per sidera Fratres,
Ex Geminis alter florentia tempora veris
Sufficit, astatem sitientem prouehit alter.
Nudus uterque tamen, sentit quia uterque calorem.*
- 10 *Ille senescens veris subeuntis at ille
Aestatis pars est: prima fors ultima parti.
Mitior autumnus molles sibi vindicat artus,
Materiamque oris. Fera tergo membra rigentem
Excipiunt hiemem: mittunt in tempora signum.*
- 15 *Nec non Arcitenens, qui te, Capricorne, sub ipso
Pramittit, duplici formatus imagine fertur.
Quosque Aries pra se mittit duo, tempora Pisces
Bina dicant. hiemem claudit, ver inchoat alter.
Quum Sol aequoreis renolans decurrit in astra.*
- 20 *Hiberni coeunt cum vernis roribus imbres.
Vtraque fors humoris habet fluitantia signa.
Quin tria signa nouem signis coniuncta repugnant,
Et quasi seditio calum tenet. aspice Taurum
Clauibus & Geminos pedibus, sestudine Cancrum*
- 25 *Surgere, quum rectis oriantur cetera membris.
Nec mirere moras, quum Sol aduersa per astra
Aestiuum tardis attollat mensibus annum.*
- Nec te pratereat, nocturna diurnaue signa
Qua sint, perspicere, & propria deducere lege,*
- 30 *Non tenebris aut luce suam per agentia sortem,
(Nam commune foret nullo discrimine nomen,
Omnia quod certis vicibus per tempora fulgent,
Et nunc illa dies, nunc noctes illa sequuntur)*

*Sed quibus illa parens mundi natura sacratae
 Temporis attribuit partes statione perennis.
 Nanque Sagittarii signum, rabidique Leonis,
 Et sua respiciens aurato vellere terga,
 Nunc Pisces, nunc Cancer, & acri Scorpios ictu,
 Aut vicina loco, diuisa aut partibus aquis
 Omnia dicuntur simili sub sorte diurna.
 Cetera nec numero consortia, nec vice sedis
 Interiecta lotis totidem, nocturna ferantur.
 Quinetiam sex continnis dixere diurnas
 Castris esse vices, quae sunt à principe signo
 Lanigeri, sex à Libra nocturna videri.
 Sunt quibus esse diurna places, quae mascula surgunt:
 Fæmineam noctem tutis gaudere tenebris.*

*Quin nonnulla sibi nullo monstrante loquuntur,
 Neptuno debere genus scopulosus in undis
 Cancer, & effuso gaudens aquora Pisces.
 Vt quæ terrena censentur sidera sorte,
 Princeps armenti Taurus, regnoque superbus
 Lanigeri gregis est Aries, hostisque draconum
 Prædatorque Leo, dumosis Scorpius armis.*

*Sunt etiam media legis communia signa,
 Humida terrenis æquali fudero mixta:
 Ambiguus terra Capricornus, & aquoris undis,
 Parsque mari nitens fundomnis semper Aquari.*

*Non licet à minimis animum deponere curis:
 Nec quicquam rationis eget, frustraue creatum.
 Fæcundum est proprie Cancrigenus, ater & ictu
 Scorpios, & partu complentes aquora Pisces.
 Sed sterilis Virgo est similis coniuncta Leoni.
 Nec capit aut captos effundit Aquarius ortus.
 Inter utrumque manet Capricornus corpore mixto,
 Et qui Cretæo fulget Centaurus in arcu.*

Com-

*Communisque Aries aquantem tempora Libram,
Et Geminos, Taurumque pari sub sorte recenses.*

Nec tu nulla putes in eo commenta notasse

Naturam rerum, quod sunt currentia quadam,

5 *Vt Leo & Arcitenens, Ariesque in cornua tortus:*

Aut qua recte suis librantur stantia membris,

Vt Virgo & Gemini, fundens & Aquarius undas:

Vt qua fessa sedent pigras referentia mentis:

Taurus depositis collo sopitus aratri,

10 *Libra sub emerito considens orbe laborum,*

Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in astris.

Contra iacet Cancer patulam distentus in alium.

Scorpius incumbens plano sub corpore terra.

In latus obliqui Pisces semperque iacentes.

15 *Quod si solerti circumspicis omnia cura,*

Fraudata inuenies amissis sidera membris.

Scorpius in Libra, confusis brachia. Taurus

Succidit incurno claudus pede. Lumina Cancro

Desunt. Centauro superest, & queritur unum.

20 *Sic nostros casus solatur mundus in astris,*

Exemploque docet patienter damna subire,

Omnis quum calo Fortuna pendeat ordo,

Ipsaque debilibus formentur sidera membris.

Temporibus quoque sunt propriis pallentia signa.

25 *Aestas à Geminis, autumnus Virgine surgit,*

Brama Sagittifero, ver Piscibus incipit esse.

Quattuor in partes scribuntur sidera terra:

Hiberna astinis, autumnus verna repugnant.

Nec satis est propriis signorum noscere formas.

30 *Consensu quoque fata mouent, & sedere gaudent,*

Atque aliis alia succedunt sorte locoque,

Circulus ut dextro signorum claudisur orbe,

In tres aequales discurrat linea ductus,

Inque vicem extremis iungit se finibus ipsa.
 Et quacunque ferit, dicuntur signa trigona,
 In tria partitus quod ter cadit angulus astra:
 Qua diuisa manent ternis distantia signis.
 Laniger è paribus spatius duo signa, Leonis,
 Atque Sagittari diuerso conspicit ortu.
 Virginis, & Tauri Capricorno consonat astrum.
 Cetera sunt simili ratione triangula signa,
 Per totidem foris desunt qua condita mundo.

Sed discrimen erit dextris, seu caussa, sinistra
 Qua subeant: que precedunt, dextra esse feruntur.
 Dexter erit Tawro Capricornus, Virgo sinistra.
 Hoc satis exemplo est. At qua diuersa quaternis
 Partibus aquali laterum sunt condita ductu,
 Quorum designat normalis virgula sedes,
 Dextra fert Libram Cancer, Capricornus & illam.
 Conspicit hunc Aries, atque ipsum partibus aquis
 Cancer, & hunc laua subeuntis fidera Librae.
 Semper enim dextris censentur signa priora.
 Sic licet in totidem parteis deducere cuncta,
 Ternaque bisseis quadrante fingere signis,
 Quorum proposito redduntur in ordine vires.

Sed si quis contentus erit numerasse quadrata,
 Diuisum ut signis mundum putet esse quaternis,
 Aut tria sub quinis signis ornare trigonum,
 Ut socias vires & amicos exigat ortus,
 Fœdera que inueniat mundi cognata per astra,
 Falsus erit. nam quina licet sint undique signa,
 Qui tamen ex signis, qua quinto quoque feruntur
 Astra loco, fuerint nati, sentire trigoni
 Non poterunt vires, licet illud nomine seruent.
 Amisere loco dotes, numerisque repugnant.
 Nam quum sint partes orbis per signa trecenta,

Et

- Et ter vicena, quas Phœbi circuit ardor,
 Tertia pars eius numeri latus efficit unum
 In tres perducti partes per signa trigoni.
 Hanc autem numeri non reddit linea summam,
 5 Si signum à signo, non pars à parte notetur.
 Quod quum bis duo sint hac à dirimentibus astra,
 Si tamen extremum laui, primumue prioris
 Inter se conferre voles, numerumque notare,
 Ter quinquagenas implebunt ordine partes.
 10 Transibit numerus formam finesque sequenteis
 Consumet ductus. licet ergo signa trigona
 Dicantur, parteis non servant illa trigonas.
 Hac eadem species fallet per signa quadrata:
 Quod quum totius numeri, qui construit orbem,
 15 Ter triginta quadrupartes per sidera reddant,
 Evemit, ut, prima signi de parte prioris
 Si partem ad summam ducatur virga sequentis,
 Bis sexagenas faciat. Sin summa prioris,
 Et pars confertur subiuncti prima: duorum
 20 Signorum medium numerus transitque refertque.
 Triginta duplicat parteis, pars tertia deerit.
 Et quamvis quartum à quarto quis computet astrum,
 Naufragium facient partes unus. In ipsis
 Non igitur satis est signis numerasse trigona,
 25 Quadratine fidem cali per signa quaterna,
 Quadrati si forte voles effingere formam,
 Aut trinis paribus, facies, quam membra trigoni.
 Hic poscit quintam partem centesima summa.
 Illic amittit decimam. sic convenit ordo.
 30 Et quis cumque quater iunctis fauet angulus usque,
 Quæque loca triplici signatis linea ductu,
 Quum signata via linquet dispendia rectæ,
 His natura dedit communi fœdera lege,

Inque

Inque vicem affectus, & mutua iura favoris.
 Quocirca non omnis habet genitura, trigonos
 Consumet ductus. Licet ergo signa trigona
 Dicantur partis, non servant illa trigonis
 Consensum signis, nec, quum sint sorte quadrata,
 Continuo inter se servant commercia rerum.
 Distat enim, an parteis consumat linea iustas,
 Detrahetque modum numeri, quem circulus ambit,
 Nunc tres efficiat, nunc quattuor undique ductus.
 Quos in plura iubet ratio procedere signa
 Interdum, quam sunt numeris memorata per orbem.
 Sed longe maior vis est per signa trigoni,
 Quam quibus est titulus sub quarto quoque quadratus.
 Altior est horum summoto linea templo.
 Illa magis vicina meat, caloque recedit,
 Et propius terras accedit visus eorum,
 Aeraque infectum nostras dimittit ad auras.
 Denique alternis data sunt commercia signis,
 Mutua nec magno consensu fœdera servant,
 Inuit a angusto quod linea flectitur orbe.
 Nam quum per tales formantur singula limas
 Sidera, & alterno diuertitur angulus astro,
 Sexque per anfractus curuatur virgula in orbem,
 A Tauro venit in Cancrum: tum Virgine tacta
 Scorpion ingreditur, quo te, Capricorne, rigentem,
 Et Geminos à te Piscis, aduersaque Tauro
 Sidera contingens finit, qua cœperat, orbem.
 Alterius ductus locus est per transita signa,
 Vique ea prater eas qua sunt mihi singula dicta,
 Flexibus & totidem similis fit circulus illis.
 Transuersos igitur fugiunt subuentia visus,
 Quod nimis inclinant, ac ne limisque videntur,
 Vicinoque latent, ex recto certior ictus.

Tertia

- Tertia conuexo condantur signa reoëssa.
 At qua succedit, connexa est linea calo,
 Singula circuitu qua tantum transmeat astra.
 Vis eius procule est, altoque vagatur Olympo,
 5 Et tenues vires ex longo mittit in orbem.
 Sed tamen est illis fœdus sub lege propinqua,
 Quod non diuersum genus est, quod euntibus astris
 Mascula sex maribus respondent: cetera sexus
 Faminei. Sic coniungunt commercia mundi,
 10 Sic, inquam, alternis parer natura figuris,
 Et cognata iacent generis sub legibus astra.
 Iam vero nulla est harentibus addita signis
 Gratia. nam consensus hebet, quia visus ademptus.
 In se ducta ferunt animos, qua cernere possunt.
 15 Sunt & diuersi generis connexa per orbem
 Mascula famineis, semperque obfessa vicissim.
 Disparibus non vlla datur concordia signis.
 Sexta quoque in nullas numerantur commoda vires,
 Virgula per totum quod par non ducitur orbem:
 20 Sed duo signa facit mediis submot a quaternis.
 Tertius absumpto ductus non sufficit orbe.
 At qua diuersis ex partibus astra resurgunt
 Per medium aduerso mundum pendentia vultu,
 Et toto diuisa manent contraria calo.
 25 Septima quaque, loco quamvis submot a ferantur,
 Ex longo tamen illa valent, viresque ministrant
 Vel bello, vel pace suas, ut tempora poscunt;
 Nunc Phæbo, stellis nunc & distantibus iras.
 Quod si forte libet, quæ sunt contraria signa.
 30 Per titulos celebrare suos, sedesque, memento
 Solstitium bruma, Capricanum opponere Canoro,
 Lanigerum Libra. par nox in viroque diesque.
 Piscibus Erigenen, Iuuenique, Vraque Leonem.*

f

Scorpios

Scorpions è summo quum fulges, Taurus in imo est.
 Et cadit Arcitenens, Geminis orientibus orbe.
 Observant inter sese contraria cursus.
 Sed quamquam aduersis fulgent contraria signis,
 Natura tamen interdum sociata feruntur,
 Et genere. exemplis concordia mutua surgit,
 Mascula si paribus, vel si diuersa suorum
 Respondent generi. Pisces & Virginis astrum
 Aduersi volitant, sed amant communia iura,
 Et vincit natura locum, sed vincitur ipsa
 Temporibus, Cancerque tibi, Capricorne, repugnat
 Fœmina fœmineo, quia bruma dissidet aestas.
 Hinc rigor & glacies, nimbisque albetia rura:
 Hinc sitis & sudor, nudusque in collibus orbis,
 Aestiuosque dies aquat nox frigida bruma.
 Sic bellum natura geris, discordat & annus.
 Nec mirere in ea pugnantia sidera parte.
 At non Lanigeri signum Libraeque repugnat
 In totum, quia ver autumno tempore differt:
 Fructibus hoc implet maturis floribus illud.
 Sed ratione par est aequatis nocte diebus,
 Temporaque efficiunt simili concordia textu,
 Permixtosque dies mediis hiemem inter & aëstum
 Articulis uno seruantia tempore utrinque,
 Quo minus infesto decertent sidera bello.
 Talis erit ratio diuersis addita signis.

His animaduersis rebus, qua proxima cura,
 Noscere tutelas, adiectaque numina signis,
 Et qua cuique Deo rerum natura dicauit,
 Quum diuina dedit magnis Virtutibus ora,
 Condidit & varias sacro sub nomine vires,
 Pondus uti rebus persona imponere possit.
 Lanigerum Pallas, Taurum Cytherea tuncetur,

Formosus

Formosos Phœbus Geminos, Cyllenie, Cancrum,
Iuppiter & cum Matre Deum regis ipse Leonem.
Spicifera est Virgo Coreris, fabricataque Libra
Vulcani. pugnae Manorti Scorpios hæret.

5 Venantem Diana virum, sed partis equina:
Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.
E Iouis aduerso Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitque suos Neptunus in aquore Pisces.
Hinc quoque magna tibi venient momenta futuri.

10 Quum Ratio variet stellas, & sidera curet,
Argumenta petes omni de parte, viasque
Artis, ut ingenio diuisa potentia surgat,
Exaquentque fidem celi mortalia corda.

Accipe diuisas hominis per sidera partes,

15 Singulaque propriis parentia membra figuris,
In quæ præcipuas toto de corpore vires
Exercent. Aries caput est ante omnia princeps
Sortitus, censusque sui pulcherrima colla
Taurus. at in Geminis aquali brachia sorte

20 Scribuntur connexa humeris, pectusque locatum
Sub Cancro est. laterum regnum, scapulaque Leonis.
Virginis in propriam descendunt ita sortem.
Libra regit cluneis. at Scorpios inguine gaudet.
Centauro femina accedunt. Capricornus utrisque

25 Imperat in genibus, crurum fundentis. Aquari
Arbitrium est. Piscesque pedum sibi iura repossunt.

Quinetiam propriis inter se legibus astra
Conueniant, ut certa gerant commercia rerum,
Inque vicem præstant visus, atque auribus hærent,

30 Aus odium fœdusque gerunt, conuersaque quadam.
In semet proprio ducuntur plena favore.
Iccirco aduersis nonnunquam gratia signis,
Et bellum sociata gerunt, alienaque sedo

Inter se generant coniunctos omne per eum,
 Vtrique & sorti paguant, fugiantque vicissim:
 Quod Deus, in leges mundum quam conderet omnem,
 Affectus quoque dimisit variantibus astris,
 Atque aliorum oculos, aliorum contulit aures,
 Iunxit amicitias horum sub fœdere certo,
 Cernere ut inter se possint, audireque quadam:
 Diligerent alia, & noxas bellumque mouerent:
 His etiam propria foret indulgentia sortis,
 Ut se diligerent semper sibi que ipsa placerent.
 Sicut naturas hominum pperasque videmus,
 Qui genus ex signis ducunt formansibus artus,
 Consilium ipse suum est Arias, & principe dignum est.
 Audit se, Libramque videt: frustratur amando.
 Taurus; Lanigero qui fraudem vocat, & ultra
 Fulgentes videt, atque audit per sidera Pisces,
 Virgine amans capitur. sic quondam gesserat ante
 Europam dorso retinentem cornua leuæ,
 Indutusque Ioni. Geminorum ducitur auris
 Ad Iunxem aternas fundentem Piscibus undas,
 Inque ipsos animus Pisces, oculique Leonem.
 Cancer, & aduerso Capricornus conditus astro
 Vertitur in semet oculis, in vultu tendit
 Auribus: at Canceri captatur Aquarius astro.
 At Leocum Geminis aciem coniungit, & aurem
 Centauro. Geminas Capricorni diligit astrum.
 Erigone Taurum spectat, sed Scorpion audit,
 Atque Sagittifero comatur nectere fraudem.
 Libra suos sequitur sensus, solumque videndo
 Lanigerum, atque animo complexa est Scorpion intra.
 Ille videt Pisces, auditque per omnia Libram.
 Necnon Arcitenens magno parere Leoni
 Auribus, atque oculis signum fundentis Aquari.

Conspicere

- Conspicere assuevit, solamque ex omnibus astris
 Eligit Erigonem. contra Capricornus in ipsum
 Conuertit visus. quid enim mirabitur ille
 Maius, in Augusti felix quum fulserit ortum?*
- 5 Auribus at summi captat fastigia Cancri.
 At nudus Geminis intendit Aquarius aurem,
 Sublimemque colit Cancrum, spectatque reducta
 Tela Sagittiferi. Pisces ad Scorpion acrem
 Direxere aciem, cupiuntque attendere Taurum.*
- 10 Has natura vices tribuit, quum sidera fixit.
 Hus orti similes referunt per mutua sensus,
 Audire ut cupiant alios, aliosque videre:
 Horum odio, nunc horum iidem ducantur amore:
 Illis insidias tendant, captentur ab illis.*
- 15 Quin aduersa meant etiamque trigona trigonis.
 Alteraque in bellum diuerso limite ducit
 Linea. sic veri per totum consonat ordo;
 Nanque Aries, Leo, & Arctitenens, sociata trigono
 Signa negant Chelis fœdus, totique trigono,*
- 20 Quod Gemini excipiant, fundens & Aquarius undas.
 Idque duplex ratio cogit verum esse fateri,
 Quod tria signa tribus signis contraria fulgent,
 Quodque aeterna manent hominum bella, atque ferarum,
 Humana est facies Libra, diuersa Leonis.*
- 25 Idcirco & cedunt pecudes: quod viribus amplis
 Consilium est maius. victus Leo fulget in astris.
 Aurea Lanigeri concessit sidere pellis.
 Ipse sua partis Centaurus tergo cedit.
 Usque adeo est hominis virtus. quo mirer ab illis*
- 30 Nascentis Libra superari posse trigonum.
 Quinetiam breuior ratio est per signa sequenda.
 Nam quacunque nitent humana condita forma
 Astra, manent illis inimica & victa ferarum.*

*Sed tamen in proprias secedunt singula mentes,
Et priuata gerunt secretis hostibus arma.*

*Lanigero genitis bellum est cum Virgine natis,
Et Libra, gemini Piscis quos protulit unda.*

*In partes Tauri sub Cancro nata feruntur
Pectora, & in Chelis, & qua dat Scorprios acer,
Et Pisces. at quos Geminorum sidera formant,
His cum Lanigero bellum est, eiusque trigono.
In Cancro genitos Capricorni semina ladunt.*

*Et Libra partus, & quos dat Virginis astrum,
Quique sub aduersum numeratur sidere Tauri,
Lanigeri communis erit, rabidique Leonis
Hostis. Sed totidem bellum subscribitur astris.*

*Erigone, Taurumque timet, geminumque sub arcu
Centaurum, & Pisces. At te, Capricorne, rigentem
Maxima turba petit: Libram Capricornus, & illi
Aduersus Cancer, Chelis quod utrumque quadratum est.
Quaque in Lanigeri numerantur signa trigonum,
Scorprios in totidem fecundas creditur hostis.*

*Aequoreum Iuuenem, Geminos, Taurum, atque Leonem,
Erigonen, Libramque fugit, metuendus & ipse.*

*Quique Sagittari veniunt de sidere partus,
Hos Geminis nati Libraque & Virgine & Vrna
Depressisse volunt, natura lege iubente.*

Hac eadem, Capricorne, tuis inimica feruntur.

*At quos aternis perfundit Aquarius undis,
Ad pugnam veniens agit at, totumque trigonum
Turba, sub vnius Iuuenis virtute, ferarum.*

*Piscibus exortos vicinus Aquarius urget,
Et Gemini fratres, & quos dat Virginis astrum,
Quique Sagittari descendunt sidere nati.*

*Nec sola est ratio, qua dat nascentibus arma,
Inque odium generat partus, & matua velle.*

Sed

- Sed plerunque manent inimica tertia quaque
 Lege, in transuersum vultu defixa maligno,
 Quoque manent quacunque loco contraria signa,
 Aduersosque gerunt inter se septima visus,
 5 Tertia quaque illis utrisque trigona feruntur.
 Ne sit mirandum si fœdus non datur astris,
 Qua sunt aduersi signis cognata trigoni.
 Per tot signorum species contraria surgunt
 Corpora, totque modis, quotiens inimica creantur:
 10 Perque tot atates hominum, tot tempora, & annos,
 Tot bella, & varios etiam sub pace labores
 Quum Fortuna fidem quarat, vix inuenit usquam.
 Ah quanta est scelerum moles per secula cuncta!
 Quamque onus inuidia non excussabile terris!
 15 Venales adfata patres, matrumque sepulchra.
 Imposuit Phœbus noctem, terrasque reliquit.
 Quid loquar euersas vrbeis, & proclita templa?
 Et varias pacis clades, & mixta venena?
 Insidiasque fori, cades in mœnibus ipsis,
 20 Et sub amicitia grassantem nomine turbam?
 In populo scelus est, & abundant cuncta furore.
 Et fas atque nefas mixtum, legesque per ipsas
 Saxit nequitiæ. pœnas iam noxia vincit:
 Scilicet in multis quoniam discordia signis
 25 Corpora nascuntur. pax est sublata per orbem,
 Et fidei rarum fœdus, pacisque tributum.
 Utque sibi calum, sic Tellus dissidet ipsa,
 Atque hominum gentes inimica sorte feruntur.
 Idcirco nihil ex semet natura creauit
 30 Pectore amicitia maius, nec rariùs unquam.
 Vnus erit Pylades, unus qui mallet Orestes
 Ipse mori, lis una fuit per secula mortis,
 Alter quod raperet fasum, non cederet alter.

Et

Et duo qui potuerunt sequi vadimonia sponsi:

Optauitque reum sponsor non posse reuerti,

Sponsoremque reus timuit, ne solueret ipsum.

Si tamen & cognata cupis dignoscere signa,

Qua iungant animos, & amica sorte ferantur,

Lanigeri partus cum toto iunge trigono.

Simplicior tamen est Aries, meliusque Leone

Prosequitur genitos, & te, Centaure, creatos.

Qua colitur, namque est natura mitius astrum:

Expositumque sua noxa, sine fraudibus ullis:

Nec minus ingenio molli, quam corpore constat.

Illis est feritas signis, pradaque cupido,

Venalisque animus nonnunquam excedere cogit

Commoditate fidem, nec longa est gratia facti.

At cum Lanigeri partem sub utroque trigono

Non partis: sed rara gerit pro tempore bella,

Quod feritas utriusque magis pro tempore cogit.

Plus tamen in duplici numerandum est roboris esse,

Quoi commixtus homo est, quam te, Nemeec, sub uno.

Idcirco pax est signis, & mixta querela.

Quinetiam Tauri Capricorno iungitur astrum.

Et magis illorum coeunt ad fœdera mentes.

Virgineos etiam partus, quicunque creantur

Tauro, completti cupiunt: sed sæpe queruntur.

Quosque dabunt Chela, & quos dat Aquarius ortus,

Vnum pectus habent, fideique immobile vinculum.

Magnus erit Geminis amor, & concordia duplex.

Magnus & in multos veniet successus amicos.

Scorpios & Cancer fraterna in nomina ducunt

Ex semet genitos. necnon & Piscibus orti

Concordant. illis (sæpe est nam subdolis actus)

Scorpios aspergit noxas sub nomine amici.

At quibus in lucem Pisces veniensibus adsunt,

Hic

- His non una manet semper sententia cordi.
 Commutant animos interdum, & fœdera rumpunt,
 Ac repetunt. rectaque lues sub fronte vagantur.
 Sic erit ex signis odium tibi paxque notanda:*
- 5 In terris geniti tali sub lege creantur.
 Nec satis est tantum solis insistere signis.
 Contemplare locum cali, sedemque vagarum.
 Parte genus variant, & vires linea mutat.
 Nam sua quadratis veniunt, sua iura trigonis,*
- 10 Et qua per senas decurrit virgula tractus,
 Quaque secat medium transverso limite calum.
 Hinc modo dat mundus vires, modo deterit idem.
 Quaque illic sumunt iras, hic acta reponunt.
 Distat enim, surgantur eadem, subeantne, cadantne.*
- 15 Crebrius aduersis odium est. cognata quadratis
 Corpora censentur signis, & amica trigonis.
 Nec ratio obscura est. nam quartum quodque locavit
 Eiusdem generis signum natura per orbem.
 Quattuor aquali calum discrimine signant,*
- 20 In quibus articulos anni Deus ipse creauit,
 Ver Aries, Cererem Cancer, Bacchumque ministrans
 Libra, Caper brumam, genitusque ad frigora Piscis.
 Necnon & duplici qua sunt connexa figura,
 Quartum quemque locum retinent. duo cernere Pisces,*
- 25 Et Geminos iuuenem, duplicemque in Virgine formam,
 Et duo Centauri licet uno corpore textos.
 Sic & simplicibus signis stat forma quadrata.
 Nam neque Taurus habet comitem, nec iungitur ulli
 Horrendus Leo, nec metuit sine corpore quenquam.*
- 30 Scorpios atque uno censentur Aquarius astro.
 Sic quacunque manent quadrato condita templo
 Signa, parem referunt numeris, aut tempore sortem.
 Ac veluti cognata manent sub fœdere tali.*

Iccirco affines signans, gradibusque propinquis.
 Accedunt, unaque tenent sub imagine natos.
 Longior in spatium porrecta est linea maius,
 Quae tribus emensis signis facit astra trigona.
 Hac ad amicitias imitantes iura, gradumque
 Sanguinis, atque animis harentia pectora ducunt.
 Vtique ipsa ex longo coeunt summo recessu,
 Sic nos coniungunt maioribus intervallis.
 Hac meliora putant, mentes quae iungere possunt,
 Quam quae nonnunquam fœdus sub sanguine fallunt.
 Quotquot cardinibus proprio quadrante mouentur,
 Proxima vicinis subscribunt, tertia quaque
 Hospitibus. sic astrorum servabitur ordo:
 Quae quanquam in partes diuisa quatuor orbis
 Sidera quadrata efficiunt, non lege quadrati
 Censentur. minor est numeri, quam cardinis usus.
 Nam nihil in totum seruit sibi. mixta feruntur.
 Ipsis dant fines astris capiuntque vicissim.
 Quae mihi mox certo digesta sub ordine surgens.
 Adde suas partes signis, sua partibus astra.
 Omnibus ex istis ratio est repetenda per artem,
 Pacata infestis signa ut perdiscere possis.
 Perspice nunc tenuem visu rem, pondere magnam,
 Et tantum Graio signari nomine passam
 Dodecatemoria in titulo signantia causas.
 Nam quum tricenas per parteis sidera conspent,
 Rursus bisseis numerus diducitur omnis:
 Ipsa igitur ratio binas in partibus esse,
 Dimidiasque docet partes. his finibus esse
 Dodecatemorium constat, bissemaque cuncta
 Omnibus insignis: qua mundi conditor ille
 Attribuit totidem numero fulgentibus astris.
 Vt sociata forent alterna sidera sorte,

Et similis

- Et similis sibi mundus, & omnia in omnibus astra,
 Quorum mixturis regetur concordia corpus,
 Et tutela foret communi mutua causa.
 'Iccirco quanquam signis nascuntur isdem,
 5 Diverfos referunt mores, inimicaque vota.
 Et saepe in pecudes errat natura, maremque
 Famina subsequitur. miscensur fidere partus,
 Singula diuisis variant quot partibus astra
 Dodecatemoriis, proprias mutantia vires.
 10 Nunc quid sit, curiaque, canam, quone ordine constet,
 Ne vagus ignotis signorum partibus erres.
 Ipsa suo retinent primas in corpore partes
 Sidera, vicinis subeuntes attribuantur.
 Catera pro numero ducunt ex ordine partes.
 15 Vltima & extremis ratio conceditur astris.
 Singula sic retinent binas in sidera quaque,
 Dimidiaque sui partes, & summa repletur
 Sortibus exactis triginta fidere in omni.
 Nec genus est unum, ratio nec proclita simplex,
 20 Pluribus inque modis verum natura locant,
 Diduxitque vias, voluitque per omnia quari.
 Hec quoque comperta est ratio sub nomine eodem.
 Quacumque in parti nascentium tempore Luna
 Constiterit, numeris hanc ter dispone quaternis,
 25 Sublimi totidem quia fulgent sidera mundo.
 Inde suas illi signo, quo Luna refulsit,
 Et qua dehinc fuerint, partes numerare memento.
 Proxima tricenae partes sententia ducit.
 Hic ubi deficiet numerus, tunc summa relicta
 30 In binas sortes adiecta a parte locetur
 Dimidia, reliquis tribuatur ut ordine signis.
 In qua destituent te, iustum Luna tenebis
 Dodecatemoriis signi. postea cetera duces

Ordine quaque suo sicut stant astra locata.

Hac quoque te ratio ne fallat, perspice paucis.

Maiores in effectu, minor est: quod partibus ipsis

Dodecatemorii quid sit quod dicitur esse

Dodecatemorium, namque id per quinque notatur

Partes, nam totidem praevalent sidera calo,

Quae vaga dicuntur, ducunt & singula sortes

Dimidias, viresque in eis & iura capeffunt.

In quocunque igitur stella quandoque locata

Dodecatemorio fuerint, spectare decebit.

Cuius enim stella fines in sidere quoque

Inciderint, dabit effectus in viribus eius.

Vndique miscenda est ratio, per quam omnia constant.

Verum hac posterius proprio cuncta ordine reddam.

Nunc satis est, docuisse suos ignota per usus:

Vt quum perceptis steteris fiducia membris,

Sic totum corpus facili ratione noveretur,

Et bene de summa veniat post singula carmen.

Vt rudibus pueris monstratur littera primum

Per faciem, nomenque suum: tum ponitur usus,

Tum coniuncta suis formatur syllaba nodis.

Hinc verbis structura venit per membra legendi.

Tum rerum vires, atque artis traditur usus,

Perque pedes proprios nascentia carmina surgunt;

Singulaque in summa prodest didicisse priora.

Qua nisi constiterint primis fundata elementis,

Versis, quae prope dederint praecepta magistri,

Effluat in vanum rerum praeposeras ordo.

Sic mihi per totum volitanti carmine mandam,

Erutaque abstrusa penitus caligine fata,

Pieridum numeris etiam modulata canenti,

Quaque Deus regnat renovanti nomen ab arce,

Per partes ducenda fides, & singular rerum

Sunt

*Sunt gradibus tradenda suis: ut quum omnia certa
Notitia steterint, proprios reuocentur ad usus.
Ac veluti, nudis quum surgunt manibus urbes,
Conditor & vacuos muris circumdare colles*

5 *Destinat, ante, manu quam tentet scindere fossas,
Vertit opus, ruit edue nemus, saltusque vetusti
Procumbunt, Solemque nouum, noua sidera cernunt:
Pellitur omne loco volucrum genus, atque ferarum,
Antiquasque domos & nota cubilia relinquunt.*

10 *At alii silicem in muros, & marmora templis
Rimantur, ferrique rigor per tempora nota
Quaritur: huc artes, huc omnis conuenit usus.
Tunc demum consurgit opus, quam cuncta super sunt,
Ne medios rumpat cursus præposterâ dâra:*

15 *Sic mihi cunctanti tanta succedere moti
Materies primum, rerum ratione remota,
Tradenda est, ratio sit ne post irrita, nene
Argumenta nouis stupeant nascentia rebus.*

Ergo age nascendis animis compone sagacem

20 *Cardinibus, qui per mundum sunt quattuor omnes
Dispositi semper, mutæque volantis signa.
Vnus ab exortu cali nascentis in orbem,
Qui primum terras æquali limite cernit.*

*Alter ab aduersa respondens ætheris ora
25 Vnde fugit mundus, præcepssque in tartara tendit.
Tertius excelsi signat fastigia tali;
Quo defessus equis Phæbus subsistit anhelis,
Declinatque diem, mediasque examinat umbras.
Ima tenet quartus fundato nobilis orbe;*

30 *In quo principium est reditus, finisque cadendi
Sideribus, pariterque occasus cernit, & ortus.
Hæc loca præcipuas vires, summosque per artem
Fatorum effectus referunt: quod totus in illis*

Nititur aetherei veluti compagibus orbis.

*Qua nisi perpetuis alterna sorte volentem
Curibus excipiant, nullaque in vincula bina
Per latera, atque imum templi, summamque cacumen,
Dissociata sua at resoluta machina mundo.*

*Sed diversa tamen vis est in cardine quoque
Et pro sorte loci variant, atque ordine distans,
Primus erit, summi qui regnat calmine cali,
Et medium tenui partitur limite mundum,*

*Quem caput excelsa sublimem gloria sede
Scilicet hac tutela decet fastigia summa,*

*Quicquid ut emineat sibi vindicet, & decus omne
Adferat, & varios tribuendo regnet honores.*

*Hinc fauor, & species, atque omnis gratia vulgi:
Reddere iura foro, componere legibus orbem:*

*Fœderibusque suis externas iungere gentes,
Et pro sorte sua cuiusquo exallere nomen.*

*Proximus ast, ima quamquam statione locatus
Sustinet alernis nixum radicibus orbem.*

*Effectu minor in spacio, sed maior in usu
Fundamenta tenet rerum, censusque gubernat.*

*Quam rata sint fossis, scrutatur, vota metallis,
Atque ex occulto quantum contingere possit.*

Tertius aque illi pollex in parte, miscens em

*Qui tenet exortum, qua primum sidera surgunt,
Vnde dies redit, & tempus describis in horas:*

Hinc inter Graias Horoscopus edisur urbes:

Nec caput externum, proprio quia nomine gaudet:

Hic tenet arbitrium vita, atque hic regula morum est.

Fortunamque dabis rebus, ducetque per arteis.

Qualiaque excipiant nascentes tempora prima,

Quos capiant cælus, quali sint sede creati,

Vicunque admixtis subscribens viribus astræ.

Ultimus

*Ultimus, emenso, qui condit sidera mundo,
 Occasumque tenens submersum respicit orbem,
 Pertinet ad rerum summam, finemque laborum,
 Coniungitque epulas, extremaque tempora vita,
 5 Oisique, & cætus hominum, calasque Deorum.*

*Nec contentus eris percepto cardine quoquam.
 Intervalla etiam memori sunt mente notanda,
 Permaius dimensa, suas reddensia vires.*

*Quicquid ab exortu summum curvatur in orbem,
 10 Aetatis prima, nascentisque afferit annos.*

*Quod summo premitur de nexum culmine mundi,
 Donec ad occasus veniat, puerilibus annis
 Succedit, teneramque gerit sub sede iuventam.*

*Quæ pars occasus inter, immumque sub orbem
 15 Descendit, regis hac matura tempora vita,
 Et propria serie, varioque exercita cursu.*

*At quæ perficitur cursus rediitque sub imo,
 Tarda supinatum lassatis viribus arcum
 Ascendens, seros denum complectitur annos,*

20 Labentesque dies vita, tremulamque senectam.

*Omne quidem signum sub qualicumque figura
 Partibus inficitur. mundi locus imperat astris,
 Et dotes noxamque facit. Vertitur in orbem
 Singula, & accipiunt vires, caloque remittunt.*

*25 Vincit enim natura genus, legesque ministrat
 Finibus in propriis, & præcreantia cogit
 Esse sui moris, vario nunc diues honore,
 Nunc sterilis; panamque ferentia sidera factis.*

*Quæ super exortum est à summo tertia calo,
 30 Infelix regio, rebusque inimica futuris,
 Et vitio facunda nimis, nec sola: sed illi
 Parerit, aduerso qua fulgos sidere sedes,
 Iuncta sub occasu, non præbet cardine mundi,*

Vi que

Vt qua praterita fertur dicta ruina,
 Porta laboris erit. scandendumque est, atque cadendum
 Nec melior super occasum, contraque sub ortu
 Sors agitur mundi. praeceps hac, illa superne
 Pendens aut metuit vicino cardine finem,
 Aut fraudata cadet. merito Typhonis habentur
 Horrenda sedes, quem Tellus saeva profudit,
 Quum bellum calo peperit: nec matre minores
 Extiterunt partus. sed fulmine rursus in altum
 Compulsi: montesque super rediere cadentes.
 Cessit & in tumultum belli, vitaeque Typhæo.
 Ipsa tremat mater flagrantem monte sub Aetna.
 At qua fulgenti sequitur fastigia calo
 Proxima, neue ipsi cedat, qui fugitur astro,
 Spe melior, palmamque petens, uictrixque prioræ,
 Altius insurgit summa comae addita fini;
 Imperiisque manent cursus, nec uata supersunt.
 Quocirca minime est mirum, si proxima summo,
 Atque eadem interior uenaranda serra dicatur,
 Quoi titulus Felix; celsusque praemia Graia
 Nostra subit lingua, uerisque a namine nomen.
 Iuppiter hoc habitat. Fortune ceciderat ænei.
 Huic in peruersum similis deiecta sub orbe,
 Imaque summersi contingens fulmina mundi,
 Aduersa qua parte nitet, defessa parata
 Militia, rursusque nouo deuota labori.
 Cardinis & subitura iugum, saxumque patentem,
 Nondum sensit onus mundi, iam sperat honorum.
 Daemonien memorant Grai, Romanaper ora
 Queritur inuerso ritulus. sub corde sagaci
 Conde locum, numenque Dei, quatenusque patenti.
 Qua tibi posterius magnos reuocantur ad usus.
 Hic momenta manent nostra plerumque salutis.

Bellaque

- Bellaque morborum cecis pugnantia telis,
 Viribus ambiguum geminis caussaue diei
 Nunc huc, nunc illuc sortem mutantis utramque.
 Sed mediis post astra die, curuataque primum
 5 Culmina nutans summo de vertice mundi,
 Aethera Phœbus amat. sub quo quoque corpora nostra
 Decernunt vitia, & Fortunam ex viribus eius
 Concipiunt. Deus ille locus sub nomine Graio
 Dicitur. huic aduersa nitens, quæ prima resurgit
 10 Sedibus ex imis, iterum reducit Olympum
 Pars mundi, fuluumque nitet, noctemque gubernat,
 Et dominam agnoscit Phœben fraterna videntem
 Regna, per aduersas calis fulgentia parteis,
 Fataque damnosis imitantem finibus oris.
 15 Huic parti Dea nomen erit Romana per ora.
 Gracia voce sua titulum designat eundem.
 Arce sed in cali, qua summa acclinia finem
 Inueniunt, qua principium declinia sumunt,
 Culminaque insurgunt occasus inter & ortus,
 20 Suspenduntque suo libratum examine mundum,
 Afferit hanc Cytherea sibi per sidera sedem.
 Et veluti faciem mundi sua collocat ora.
 Per qua humana regit. Propria est hæc reddita parti
 Vis, ut connubia, ac thalamos, sedasque gubernet.
 25 Hæc tutela decet Venerem, sua tela monere.
 Nomen erit Fortuna loco. quod percipiente,
 Ut breuia in longo compendia carmine præstem.
 At qua subsidis conuerso cardine mundus
 Fundamenta tenens, aduersum & suscipit orbem.
 30 Ac media sub nocte iacet, Saturnus in illa
 Parte suas agitas vires, deiectus & ipse.
 Imperio quondam mundi, folioque Deorum,
 Est pater in patrios exercet numina casus.

h

Fortunam-

Fortunamque senum. prima est tutela duorum
 Nascentum atque patrum, quæ tali condita parte est.
 Asper, & attentus, titulum cui Græcia fecit
 Demonium, signatque suas pro nomine vires.
 Nunc age surgentem primo de cardine mundum
 Respice, quæ solido nascentia signa recursum
 Incipiunt. vides gelidis ut Phæbus ab undis
 Enatat, & fulmen paulatim accenditur igne,
 Te tua templa ferunt Maia Cyllenise nate,
 O facies signata nota. quod nomen & ipsi
 Auctores tibi dant artis, quæ ducit Olympum:
 In qua fortunam natorum candidit omnem
 Natura, eque illa suspendit vota parentum.
 Unus in occasu locus est super. ille ruentem
 Precipitat mundum terris, & sidera mersat,
 Tergaque prospectat Phæbi, qui viderat ora.
 Ne mirere, nigri si Ditis ianua fertur,
 Et finem vita retinet, morti que locatur.
 Hinc etiam ipse dies moritur, terra que per orbem
 Subripit, & noctis captum sub carcere claudit.
 Nec non & fidei tutelam vindicat ipsam,
 Pectoris & pondus. tanta est in sede potestas,
 Quæ vocat, & condit Phæbum, recipitque, refertque,
 Consumitque diem. Tali sub lege notanda
 Templorum tibi sunt vires, quas pernoctat omnis
 Astrorum series, ducitque & commodat illis
 Ipse suas leges, stella que ex ordine certo,
 Ut natura finit, lustrant, variasque locorum
 Efficiunt vires, ut cunque aliena capeffunt
 Regna, & in externis subsidunt hospita castris.
 Hac mihi sub certa stellarum parte canentur.
 Nunc satis est calce partes titulosque notare,
 Effectusque loci per se cuiusque, Deosque,

Cui

*Cui parti nomen posuit, qui condidit artem,
Octo topos: per quos stella diuersa volentes
Quos reddent motus, proprio venit ordine rerum.*

M. MANILII

ASTRONOMICON

LIBER TERTIVS.

- 15 *N*oua surgentem, maioraque viribus au-
sum,
Nec per inaccessos metuentem vadere saltus
Ducite Pierides, vestros extendere sineis
Conor & inriguos in carmina ducere cantus.
Non ego in excidium cali nascencia bella,
20 Fulminis & flammæ, partusque in matre sepultos,
Hæc tora venalem cineri Priamumque ferentem,
Colchida nec referam vendentem regna parentis,
Et lacerum fratrem stupro, segetesque virorum,
Taurorumque truces flammæ, vigilemque Draconem,
25 Et reduces annos, auroque incendia facta,
Et male conceptos partus, peiusque necatos.
Non annosa canam Messana bella nocentis,
Septenosque dâces, creptæque fulmine flammis
Mænia Thebarum, & victam, quæ vicerat, urbem:
30 Germanosque patris referam, matrisque nepotes,
Natorumque epulas, conuersæque sidera retro,
Ereptumque diem: nec Persica bella profundo
Indicta, & magna pontum sub classe latentem, .

Immissumque fretum terris, iter aquoris undis:
 Non reges magnos. spatio maiore canenda,
 Quam si tracta loquar, Romana gentis origo,
 Torque duces orbis, tot bella, tot otia, & omnis
 In populi unius leges ut cesserit orbis,
 Differtur. facile est ventis dare vela secundis,
 Facundumque solum varias agitare per artem,
 Atroque atque ebori decus addere quam rudis ipsa
 Materies niteat. speciosis condere rebus
 Carmina, vulgatum est opus, & componere simplex.
 At mihi per numeros, ignotaque nomina rerum,
 Temporaque, & varios casus, momentaque mundi,
 Quorum quaque vices, partesque in partibus ipsis,
 Luctandum est: qui nolle nimis. quid? dicere, quantum est:
 Carmine quid proprio? pedibus quid iungere certis?
 Huc ades o quicumque meis advertere capitis
 Aurem oculosque potes, veras & percipe voces.
 Non ad iuratos reges, Troiaque cadentes,
 Impendas animum, nec dulcia carmina quaras.
 Ornari res ipsa negat contenta doceri.
 Et si qua externa referantur nomina lingua,
 Hoc operis, non vatis erit. non omnia flecti
 Possunt, & propria molius sub voce notantur.

Nunc age subtili rem summam perspice cura,
 Quae tibi praeipuos usus monstrata ministras,
 Et certas dat in arte vias ad fata videnda,
 Si bene constiterit vigilanti condita sensu.
 Principium rerum & castos natura latentium,
 Quam tantas strueret moles permania mundi,
 Et circumfusus orbem concluderes astra.
 Undique pendentem in medium, diuersaque membra
 Ordinibus certis sociaret corpus in unum,
 Aeraque, & Terras, Flammamque, Vndamque nascentem

Mutua

- Mutua in alternum praebeere alimenta iuberet,
 Ut tot pugnantes regeret concordia causas,
 Staretque aliterno religatum fudere mundum,
 Exceptum à summa ne quid ratione maneret.*
- 5 *Et quod erat mundi, mundo regeretur ab ipso:
 Fata quoque & vitas hominum suspendit ab astris,
 Quae summas operum parteis, quae lucis honorem,
 Quae famam assererent, quae numquam fessa volarent:
 Quae quasi per mediam mundi praecordia partem*
- 10 *Disposita obtineant Phoebum, Lunamque, vagasque
 Eiuscanti stellas, nec non vincantur & ipsa.
 His regimen natura dedit, propriaeque sacrae
 Vnicuique vices, sanxitque per omnia summam
 Undique utisati ratio traheretur in unam.*
- 15 *Nam quodcunque genus rerum, quodcunque laborum,
 Quaque opera, atque artes, quicunque per omnia casus
 Humana in vita poterant contingere sorte,
 Complexa est: tot & in parteis, quot & astra notarat,
 Res posuit, ceterasque vices: sua nomina cuique*
- 20 *Attribuit, totumque hominis per fœdera censum
 Ordine sub certo duxit, pars semper ut eidem
 Confinis parti vicinis staret in aruis.
 Horum operum sortes ad singula signa locavit,
 Non ut in aeterna calistatione manerent,*
- 25 *Et cunctos hominum pariter traherentur in ortus
 Ex iisdem repetita locis: sed tempore sedes
 Nascentum acciperent proprias, signisque migrarent,
 Atque aliis alio fors quaque accederet astro
 Ut caperet genitura novam per sidera formam.*
- 30 *Nec tamen incerto confunderet omnia motu:
 Sed quum pars operum, quae prima condita parte est,
 Accepit propriam nascentis tempore sedem,
 Cetera succedunt, signisque sequentibus harent.*

Ordo ducem sequitur, donec venit orbis in urbem:
 Has autem facies rerum per signa locatas,
 In quibus omnis erit fortuna condita summa,
 (Ut sit) quum Stella septem leduntne iuuansue,
 Cardinibusue mouet diuina potentia mundi:
 Sic felix aut triste venit per singula fatum,
 Talis & illius fors est speranda negoti.
 Hac mihi solenni sunt ordine cuncta canenda,
 Et titulis signanda suis rerumque figuris:
 Ut pateat positura operum, nomenque, genusque.
 Fortuna fors prima data est. hoc illa per artem
 Censeatur titulo, quia proxima censemet in se
 Fundamenta domus, domuique harentia cuncta:
 Qui modus in seruis, qui sit concessus in aruis,
 Quaque datum magnas operum componere moles,
 Ut vaga fulgentis concordant sidera cali.
 Post hanc militia locus est, qua quicquid in armis,
 Quodque peregrinas inter versantibus urbeis
 Accidere assuevit, titulo comprehenditur uno.
 Tertia ad urbanos statio est numeranda labores.
 Hos quoque militia genus est civilibus actis
 Compositum, fideique tenet parentia vincula:
 Format amicitias, & supercadentia frustra
 Officia, & cultus. contingant premia quanta
 Edocet, appositis quum mundus confonat astris.
 Iudiciorum opus in quarto natura locauit,
 Fortunamque fori, fundentem verba patronum,
 Pendentemque reum lingua, rostrisque loquentem
 In posita, & populo nudantem condita iura,
 Atque expensa sua soluentem iurgia fronte,
 Quum index veri nihil amplius advocat ipso.
 Quicquid propositas inter facundia leges
 Efficit, hoc totum partem concessit in unam,

Atque

- Atque utcunque regant dominantia sidera, parens.
 Quintus coniugio gradus est per signa disatus,
 Et socios tenet & comites, atque hospitium una
 Iungitur, & simileis coniungens fœdus amicos.
- 5 In sexta diues numeratur copia sede,
 Atque adiuncta salus rerum, quarum altera quanti
 Contigant usus, monet: altera quam diuturni,
 Sidera ut inolinant vires, & templa gubernant.
 Septima censeatur sanis horrenda periculis,
- 10 Si male subscribunt stella per signa locata,
 Nobilitas tenet octavam, quo constat honoris
 Conditio, & fama modus, & genus, & specioso
 Gratia prætextu. Novus locus occupat omnem
 Natorum sortem dubiam, patriosque timores,
- 15 Omniaque infantum mixta matricia turba.
 Hinc vicinus erit, vita qui continet actum,
 In quo sortimur mores, & qualibus omnis
 Formetur domus exemplis, quoque ordine certo
 Ad sua compositi discedant munera servi.
- 20 Præcipua undecima pars est in sorte locata,
 Qua summam nostri semper, viresque gubernat,
 Quaque valetudo constat nunc libera morbis,
 Nunc oppressa, mouent ut mandum sidera cunque.
 Non alia est sedes, tempusue genusue morandi
- 25 Qua sibi deposcat, vel cuius tempora præstet
 Auxilium & vita succos miscere salubres.
 Vltimus & totam concludens ordine summam
 Rebus apiscendis labor est, qui continet omneis
 Votorum effectus, & qua sibi quisque, suisque
- 30 Proponit studia, atque artes, hoc irrita ne sint:
 Seu ferat officium, nutus blanditus in omneis:
 Aspera siue foro per litem iurgia tentet,
 Fortunamue petat pelago, ventisque sequatur.

Sen

*Sen Cererem plena vincentem credis a maffe,
 Aut repetat Bacchum per pinguis musta fluentem.
 Hac in parte dies, atque hac momenta dabuntur,
 Si bene conuenient stella per signa sequentes,
 Quarum ego posterius vires in utrumque valentis
 Ordine sub certo reddam, quum pandere earum
 Incipiam effectus. nunc ne permixta legentem
 Confundant, nudis satis est insistere membris.*

*Et quoniam toto digestos orbe labores,
 Nominaque in numerum, viresque exegimus omnes,
 (Athla vocant Graei) qua cuncta negotia rerum
 In genera, & partes bis sex diuisa coherent:
 Nunc quibus ascendant signis, quandoque caucendum est.
 Perpetuas neque enim sedes, eademque per omnes
 Sidera nascentes retinent: sed tempore mutant,
 Nunc hac, nunc illuc signorum mota per orbem:
 Incolumis tamen ut maneat, qui conditus ordo est.
 Ergo age, ne falsa variet genitura figura,
 Si sua quemque voles reuocare ad fata laborem,
 Fortuna perquire locum per sidera cuncta,
 Qua primò pars est numero sic dicta sub Athlis.
 Qui tibi quum fueris certa ratione repertus,
 Cetera pradiçto subeuntibus ordine signis
 Coniunges, teneant propriis ut singula sedes.
 Et ne forte vagus Fortuna quærera sedem
 Incipias, duplicem certa ratione capeffe.
 Quum tibi nascentis percepto tempore forma
 Constiterit, calistellis ad signa locas is,
 Transuerso Phæbus sic ardine celsior ibis,
 Qui tenet exortum, vel qui demergit in vodus,
 Per tempus licet affirmes natum esse dici.
 At si subiectis senis fulgebit in astris
 Inferior dextra, lanæque tenentibus orbem*

Cardinibus

- Cardinibus, noctis fuerit per tempora nata.
 Hac tibi quum fuerint certo discrimine nota,
 Tunc si forte dies nascentem exceperit alma,
 A Sole ad Lunam numerabis in ordine partes
 5 Signorum. ortus totidem de cardine duces,
 Quem bene partitis memorant Horoscopus astris.
 In quodcumque igitur numerus peruenierit astrum,
 Hoc da Fortuna. iungens tum cetera signis
 Athla suis, certo subeuntibus ordine cunctis.
 10 At quum obducta nigris nox orbem texerit alis,
 Si quis erit, qui tum materna excefferit alno,
 Verte vias, sicut natura vertitur ordo.
 Consule tum Phæben imitantem lumina fratris
 Semper, & in proprio regnantem tempore noctis.
 15 Quotque ab ea Phæbus partes & signa recedit,
 Tot numerare iubet fulgens horoscopus à se.
 Hunc Fortuna locum teneat subeuntibus athlis
 Ordine natura, sicut sunt cuncta locata.
 Forsitan & quæras agili rem corde notandam,
 20 Quæ ratione quæas à tali tempore nati
 Exprimere immerso surgentem horoscopus orbe.
 Quod nisi subtili visum ratione senetur,
 Fundamenta ruunt artis, nec consonat ordo:
 Cardinibus quoniam falsis, qui cuncta gubernant,
 25 Mentitur faciem mundus, nec constat origo,
 Flexaque momento variantur sidera templi.
 Sed quanta effectus res est, tam plenus laboris,
 Cursibus æternis mundum per signa volentem,
 Ut totum lustret curuatis arcibus orbem,
 30 Exprimere, & vultus eius componere certos,
 Ac tanta molis minimum deprendere punctum:
 Quæ pars exortum, vel quæ fastigia mundi
 Aut ferat occasus, aut imo fuderis orbe.

Nec me vulgaris arationis praecipis ordo.
 Qua binas tribuit signis surgentibus horae.
 Et paribus spatium aequalia digeris astra:
 Ut parte ex illa, qua Pæbi caperit orbis,
 Discedat numerus, summamque accommodet astris,
 Donec perveniat nascentis tempus ad ipsum:
 Atque ubi substiterit signum dicatur ariri.
 Sed iacet obliquo signorum circulus orbe,
 Atque alia inflexis oriuntur sidera membris:
 At illis magis est rectus surgentibus ordo,
 Ut propius nobis aliquod, vel longius astrum est.
 Vix finis lucis Cancer, vix bruma reducit.
 Quam brevis illa iacet, tam longus circulus hic est.
 Libra Ariesque parem reddunt noctemque diemque.
 Sic media extremis pugnant, extremaque summis.
 Nec nocturna minus variant, quam tempora lucis:
 Sed tantum adversis idem stat mensibus ordo.
 In tam dissimili spatio, variisque dierum
 Umbrarumque modis, quis possit credere, in auras
 Omnia signa pari mundi sub lege meare?
 Adde quod incerta est hora mensura, neque ullam
 Altera pars sequitur: sed sicut summa dierum
 Vertitur, & partes surgunt, rursusque recedunt:
 Quum tamen in quocunque dies deducitur astro,
 Sex habeat supra terras, sex signa sub illis.
 Quo fit, ut in binas non possint omnia nasci,
 Quum spatium non sit tantum pugnantibus horis,
 Si modo bissema servantur luce sub omni.
 Quem numerum debet ratio, sed non capit usus.
 Sed neque per terras omnis mensura dierum
 Umbrarumque eadem est, simili nec tempora summa
 Mutantur. modus est varius. ratione sub una
 Nunquam Phryxai ducuntur vellera signi,

Chelarum-

- Chelarumque fides, iustaeque examina Libra,
 Omnia consurgunt binas si signa per horas.
 Quo medius recto praeiungitur ordine mundus,
 Aequalisque super transversam vertitur axem.
- 5 Illi perpetua iunguntur paco diebus
 Obscura noctes: a quo fiat federe tempus.
 Nec manifesta patet falsi fallacia mundi,
 Nec similis simili toto nox redditur ano.
 Omnibus Autumnus signis, Per omnibus unum,
- 10 Vna quod aequali lustratur linea Phæbo.
 Nec refert tunc quo Phæbus decurrat in astro,
 Littoreumne coquat Cancrum, contraueferatur
 Sideribus mediis, an qua sint quatuor inter.
 Quod quanquam per tris signorum circulus arcus
- 15 Obliquus iaceat, recto ramen ordine Zona
 Consurgunt, supraque caput terrasque feruntur,
 Et paribus spatiis per singula lustra resurgunt,
 Ac bene diniso mundus latet orbe, patetque:
 Et simul ex illa terrarum parte recedas,
- 20 Quicquid ab extremo temet praeuertis axe
 Per conuexa gradus gressum fastigia terra,
 Quam tereti Natura soli decircinat orbe
 Intumidum, & mediam mundo suspendis ab omni.
 Ergo ubi confides, orbem scandensque rotundum
- 25 Degrediere, simul fugiet pars atque a terra,
 Altera reddetur: sed quantum infloeris orbem,
 Tantum inclinabit cali positura volantis.
 Et modo qua fuerant surgentis limite recto
 Sidera, curuato ducentur in aethera tractu:
- 30 Atque eris obliquo signorum baltheus orbe,
 Qui transversus erat. Statio quando illius una est,
 Nostra mouentur sedes. ergo ipsa moueri
 Tempora iam ratio cogit, variosque referre

Sub tali regione dies, quum sidera flexo
 Ordine conficiant cursus obliqua malignos:
 Longius atque aliis aliud propius recumbat.
 Prospacio mora magna datur, qua proxima nobis
 Conspurgunt, longos cali visuntur in orbes.
 Ultima qua effulgent, cecis merguntur in umbris.
 Et quanto ad gelidas propius quis venerit Arctos,
 Tam magis officiunt oculis brumalia signa.
 Vixque ortus occasus erit. si longius inde
 Proceas, totis condentur singula membris,
 Tricenasque trahent connexo tempore noctes,
 Et totidem lucas adiuvant. sic parva dierum
 Efficitur mora, & attritis consumitur horis:
 Paulatimque perit statio fulgentibus astris,
 Pluraque per partes subrupto tempore signa
 Terra quarentur medio calata tumore,
 Adducentque simul Phœbum, rexentque tenebras,
 Mensibus eruptis donec sit debilis annus.
 Si vero natura sinat sub vertice cali,
 Quem gelidus rigidus fulcit compagibus axis,
 Aeternas super ire niueis, orbemque rigentem
 Prona Lycaonia spectantem membra puellæ
 Stantis erit cali speciosæ: laterumque meatus
 Turbinis in morem rectæ vertigine tueris.
 Inde tibi obliquo sex tantum signa patebunt
 Circuitu, nullos unquam fugientia visus.
 Sed teretem acclini mundum comis antia semper.
 Hic erit una dies per senos undique menses,
 Dimidiumque trahens contextis luctibus annum,
 Nunquam erit occiduus quod tanto tempora Phœbus,
 Dum bis terna suis perlustrat cursibus æstra,
 At simul è medio præceps descenderis orbe,

Inferiora

- Inferiora petens deiecto sidera cursu,
Et dabit in primum laxas effusus habenas,
Per totidem menses iunget nox una tenebras.
Vertice sub caluam quisquis spectat, ab omni*
5 *Dimidium & totum mundum videt orbe rotundo:
Pars latet inferior. neque enim circumuenit illum
Recta acies, mediaque tenuis distinguitur alno.
Effugis ergo oculos summo spectantis ab orbe,
Dum sex submersis veſtat Phœbus in astris,*
10 *Adducitque simul lucēs, tenebrasque relinquit,
Sideribus donec totidem, quot mensibus actis,
Cesserat unde, redit geminasque ascendit ad Arctos.
Hic locus in binas annum noctesque diesque
Per duo partita dirimit diuortia terra.*
15 *Et quoniam quanto variantur tempora motu,
Et quibus e causis, dictum est: nunc accipe, signa
Quot surgant in quoque loco, cedantque per horas,
Partibus ut preſendi poſſint orientia certis,
Ne falſus dubia ratione horoſcopus erret.*
20 *Atque hoc in totum certa ſub lege ſequendum,
Singula quod nequeunt per tot diſtancia motus
Temporibus numerisque ſuis exacta referri,
A me ſumat: iter poſitum ſibi quiſque ſequatur,
Perque ſuos tendat greſſus: mihi debeat artem.*
25 *Quacunque hoc parti terrarum quiſque requiret,
Ducat proprias noctemque diemque per horas;
Maxima ſub Cancro minimisque cingitur umbris:
Et ſextam ſumma, fueris qua forte, diurna,
Vicino tribuat poſt Cancri templa Leoni.*
30 *At qua nocturnis fueris menſura tenebris,
In totidem partes ſimili ratione ſecunda eſt:
Ut, quantum una ferat, tantum tribuatur ad ortus
Temporis aduerſo naſcentis ſidere Tauri.*

Has inter, quasque accipiet Nemoeius, horas
 Quod discrimen erit, per troasid diuide partem,
 Tertia ut accedat Geminis, quae tempora Tauro
 Vinciat, atque eadem Cancro similisque Leoni.
 Sic erit ad summam ratio perducta priorem,
 Quomodo diuisis Nemea sibi duxerit horis.
 Inde pari Virgo procedas temporis auctu:
 Sed certa sub lege, prioris semper ut astri
 Incolumem seruet summam, crescensque nouando.
 His usque ad denas horarum partibus auctis
 Per totidem à Libra decrescens sidere partem,
 Et quantis in utrumque modis tollentur adorsus,
 Diuersam in sortem tantis mergentur ad umbras.
 Hac erit horarum ratio ducenda per orbem,
 Illa quot stadiis orientur quaque cadantque:
 Quae quum tercentum numeris, vixenaeque consens,
 Detrahitur summa tota pars, quata demit utrinque
 Omnibus ex horis aestiua momine noctis,
 Solstitium summo peragit quum Phæbus Olympo.
 Quodque his exuperat demptis, id didito in aquas
 Sex partes, sextamque ardentis trade Leoni.
 Rursus qui steterit numerus sub momine noctis,
 Eius erit signo Tauri pars illa dicanda.
 Quodque hanc exuperat partem, superatur ab illa,
 Distinguitque duas medio discrimine summas,
 Tertia pars eius numero super addita Tauro
 Traditur & Geminis. simili tunc cetera lauro
 Procedunt, numeros semper tutata prioreis,
 Augebuntque nouem vixenae momina summas,
 Donec perueniant ad iusta tempora Libra.
 Ex illa totidem per partem sic hreniantur,
 Lanigeri ad fines: conuersaque momina legem
 Accipiunt, perduntque pares cedentia sortis.

Hac

*Hac via monstrabis stadiorum potere summas,
Et numerare suos ortus per sidera cuncta.*

*Quod bene cum propriis simul acceptaveris horis,
In nulla faller regione horoscopus unquam,*

5 *Quum poterunt certis numerari singula signa
Temporibus parse ex illa, quam Phœbus habebis.*

*Nunc quibus hiberni momentis surgere menses
Incipiant (neque enim paribus per sidera cuncta
Procedunt gradibus, nunc dum veller a signi*

10 *Contingant, æquum lucis cogensia & umbras
Ferre ingum) magna est ratio, breviserque docenda.
Principio capienda tibi est mensura diei,*

*Quam minimam Capricornus agit: noctisque, per horas,
Quam summam: quo que ab isto superaverit umbra,*

15 *Et trepidens lucis, eius pars tertia signo
Tradenda est medio semper: qua sorte retenta
Dimidio vincat primum, vincatur & ipsum
Extremo. totum in parteis ita digere tempus.
His opibus tria signa valent. sed summa prioris*

20 *Accedit numeri coniuncta sequentibus astris,
Cesserit ut: ternis fuerit si longior horis
Brumali nox forte die; Capricornus ut hora
Dimidia attollat lucis, & Aquarius hora
Ipse suam propria ducat, summaque prioris*

25 *Adiungat: Pisces tantum sibi temporis ipsi
Constituant, quantum accipiant de sorte priorum.
Et tribus expletis horis, noctemque diemque
Lanigero tradant aquandam tempore veris.
Incipit à sexta tempus procedere parte*

30 *Diuiduum, duplicant vires harentia signa:
Ultimaque acceptas triplicana. ita summa diebus.
Namque Aries totidem deducis noctibus horas,
Quot prius abstulerant proprio sub nomine Pisces.*

Hora

Hora datur Tauro: cum lenteque ut damna priora,
 Dimidiam adiungunt Gemini, sic ultima primis
 Redditur. aquata solvantur fanore noctes.
 Rursus & incipiunt propria de sorte diebus
 Cedere diuersa labentia tempora lege:
 Respondent pariterque illis, qua proxima fulgent,
 Et media aquatis censentur viribus astra,
 Præcipuosque gerunt varianda ad tempora motus.
 Hac vice discedunt noctes à sidere brumæ.
 Tollunturque dies annique inuertitur orbis,
 Solstitium tardi quum fit sub sidere Cancræ.
 Tuncque diem brumæ nox aquat, tempora noctis
 Longa dies, similique redit, quam crenerat, actus.
 Nec tibi constabunt aliter vestigia veri,
 Nil lucem noctemque pares dimensus in horas,
 In quantum variopateant sub tempore noris,
 Regulaque exactas primum formetur in horas,
 Quæ signetque diem sedes, perpendas & umbras.
 Hac erit in Libra, quum lucem vincere noctes
 Incipiunt, vel quum medio concedere vere.
 Tunc etenim solum bisseñas tempora in horas
 Aequa patent, medio quod currit Phœbus Olympo.
 Hic quum pergelidas hiemes summorum in austros
 Fulget in octaua Capricorni parte biformis,
 Tunc angusta dies vernalet ferax in horas
 Dimidiam atque nouem: sed nox oblita diei
 Bis septem, apposita, numerum ne claudices, hora
 Dimidia. sic in duodenas exit utrumque,
 Et redit in solidum natura condita summa.
 Inde cadunt noctes, surguntque in tempora luces,
 Donec ad ardentis pugnarunt sidera Cancræ.
 Atque ibi conuersis vicibus mutantur in horas
 Brumales: noctemque dies, lucemque tenebra

Hibernam

- Hibernam referunt, alacraque tempora rursus.
 Nunc huc, nunc illuc gradibus, per sidus certis.
 Impulsa, quarum ratio manifestaper. audit.
 Collecta est, venietque sospes, cum ipse sensu.
 5 Atque hac est illas demum monstra per aras,
 Quas rigat astinis granibus sarcenibus amas.
 Nilus, & erumpens imitatur sidera mundi.
 Per septem fanges, atque ore surgentia Bonum.
 Nunc age quot stadia, & quante tempore surgant
 10 Sidera, quotque cadant, umbrasque fœs sagaci.
 Ne magna breuibus careamus compendia dictis.
 Nobile Lanigeri solus, quod trunabæ sequuntur,
 Dena quater stadia emicet, duplicatæque ducit,
 Quum cadit: atque bonum surgens, cunctisque orientem.
 15 Occupat: occiduas geminas, quæ cuncta signa
 Octonis crescunt studio ariditæ in orbem.
 Et totidem amittunt gelidas vergentis in umbras.
 Hora nouo crescit per singula signa quadrante:
 Tertiaque in quartas partes imbecundæ.
 20 Hac sunt ad Libræ sidus surgentibus æstræ
 Incrementa. pari momento damna trabantur,
 Quum subeunt orbem, rursusque à fœbre Libræ
 Ordine mutato, paribus per tempora versa
 Momentis redeunt. nam per quot creuerat æstrum
 25 Lanigeri stadia, aut horas, tot Libræ recedit.
 Occiduasque Aries spatium tempusque ruti
 Quot senes, in tantum Chelæ transurgere possunt.
 Eius in exemplum se signa sequentia vertant.
 Hac ubi constiterint vigilanti condita mente,
 30 Iam facile est si quod quandoque horoscopes æstrum,
 Noscere, quum liceat certis surgentia signa
 Ducere temporibus, propriisque ascribere in horas
 Partibus, ut ratio signis ducatur ab illis,

In quis Phœbus erit: quænam illis reddat signa notæ.
 Illa etiam poteris nâsse: ut dicere ad æstrum,
 Quod quandoque vultis, ut signa reddant tibi.
 Nam quot a sit lucis, fides requiritur, æstra,
 Affictes: atque humanæ mentis incipiam
 Multiplicans decies, ad id idem super eundem
 Quinque tamen summa, quin quælibetque sub hora
 Ter quinas mundi se tollit, sedem pariter
 Hic ubi constiteris numerus, coniunges & illas,
 Quæ superent Phœbo: pariterque signa, momenta.
 Ex hac tricenæ summa per fidem pariter
 Distribues: primamque vicem, quæ Phœbus in æstro
 Fulserit: hinc alias, Solam quæcumque sequantur.
 Tum quo subsistat numerus, consumpsit in æstro.
 Quæne in parte suam summa, tuam tunc relinquit,
 Hac erit exorietis & pariterque signa, per ignem
 Continua partes, ubi summam feceris unam,
 Tricenæ dabis ex illa per singula signa,
 Donec deficiat numerus, quæquæ illa sub æstri
 Parte cadat, credas illam quæ corpore matam
 Esse hominis, pariterque eundem videri per ignem.
 Sic erit ipse tibi rapida, quætrator, in æstro
 Natalis mundi, certo quætrator signa notæ.
 Ut, quum ex his signis, tuam signa reddat primo,
 Fallere non possis summa, signa reddat
 Signifer obliquus: per signa reddat signa, signa
 Stent veri stellæ, signa, signa, signa, signa
 Denique ut in proprias vires, signa, signa, signa
 Nunc sua reddentur generis, signa, signa, signa
 Quæ diuisa etiam propriis, signa, signa, signa
 Et menses, luce, signa, signa, signa, signa
 Per quæ principis, signa, signa, signa, signa
 Primus erit signi, quo Sol effulserit, signa

Annum

- Annum quod lustrium conficiamus componamusque,
 Proximus, atque alii subeuntia signa sequuntur.
 Luna dabit menses, peragatque mensura mensura
 Tutelaque sua primas Horoscopus horum.
 5. Afferit, atque dies, tradit quoque quomodo dies
 Sic annum, mensesque suorum atque diesque,
 Atque ipsas voluit numerari signa per horum
 Omnia ut omne foret distinctum corpus in ora,
 Perque alterna sequantur omnes signa mensura.
 10. Ut cuiusque vices agantur diuina in orbem
 Idcirco tanta est rerum distinctio in ora.
 Et subtexa malis bona sunt, laetitiaque sequuntur
 Vota, nec incunctis formae praeterita cunctis
 Usque adeo permixta sunt, ut per omnia usque
 15. Amisitque fidem quodammodo cunctis per omnia
 Non annis anni, non mensura mensura
 Conueniunt: sequunturque dies, atque per omnia
 Horaque non ulli simile praedictum horum.
 Tempora quod sistant per omnia per omnia
 20. Per numeros omnes anni distincti videntur
 Taleisque efficiunt mensura, distincti mensura
 Qualia sunt, quorum vices mensura mensura
 Sunt quibus & calipada mensura mensura
 Sidere, quem memorem horum mensura mensura
 25. Parte quod ex illa distinctum horum mensura
 Omne genus rationis agantur mensura mensura
 Et capite ex uno mense, mensura mensura
 Incipere, atque horas, tradit quoque sequantur mensura
 Et quanquam socia mensura mensura mensura
 30. Diversas tamen efficitur quodammodo mensura
 Hac citius peragunt orbem, vices anni mensura
 Hora die bis, mense dies, mensura mensura
 Mensis, & exactis bis mensura mensura mensura

Difficile est in idem tempus concurrere cuncta,
Unius ut signi pariter sit mensis & annus.

* Asperiores ut agat mensem: si mensis in astrum
Latius inciderit, signum sit triste diei:

Si Fortuna diem foueat, sit durior hora.

Idcirco nihil in totum sibi credere fas est,

Non annos signis, menses vertentibus annis,

Mensibus aut lucas, aut omnes lucibus horas:

Quod nunc illa nimis preperant, nunc illa morantur,

Et modo deest aliis, modo adest, vicibusque recedis,

Aut redit, atque alio mutatur tempore tempus

Interpellatum variata sorte dierum.

Et quoniam duxi per singula tempora vita

* Quod quandoque genus venit, cuiusque sit astra

Quisque annus, cuius mensis simul hora, dieque:

Altera nunc ratio, qua summam continet ani,

Reddenda est, quot quaque annos dare signa ferantur.

Qua tibi, quum finem vita per sidera quaris,

Respicienda manet ratio, numerisque notanda.

Bis quinos annos Aries, unumque trionos

Fraudatum dabit, appositum, Tauro, duobus

Vincis, sed totidem Geminorum vinceris astra.

Tuque bis octonos, Cancer, binosque triontes:

Bisque nouem, Nemoe, dabis, haesemque sub illis.

Erigone geminatque decem, geminatque triontos.

Nec plures fuerint Libra, quam Virginis anni.

Scorpios & quabit tribuentem dona Leonem.

Centauri fuerint eadem, qua munera Cancri.

Ter quinos, Capricornus, daret, si quattuor essent

Appositi menses. Triplicabit Aquarius annos

Quattuor, & menses vitam producit in octo.

Piscibus astra Aries & sorte & finibus haerens

Lustra decem tribuet Soli: cum mensibus octo.

Nec

- Nec satis est annos signorum noscere certos,
Ne lateat ratio finem quarentibus ani,
Templa quoque & partes calisua munera norunt,
Et proprias tribuunt certo discrimine summas,*
- 9 *Quum bene constiterit stellarum conditus ordo.
Sed mihi templorum tantum nunc iura canentur:
Mox veniet mixtura suis cum viribus omnis.
Quum bene materies steterit praecognita rerum,
Non interpositis turbabitur undique membris.*
- 10 *Si bene constiteris primo sub cardine Luna,
Quaredit in terra mundus, nascentisque tenebit
Exortum, octonos decies ducetur in annos,
Si duo decedant. at quum sub culmine summo
Consistet, tribus hic numerus fraudabitur annis.*
- 11 *Bis quadragenis occasus diues in actum
Solis erat, numero nisi deesset Olympias una
Imaque tricenos. bis fundamenta per annos
Censentur, his sex adiectis mensibus aeo.
Quodque prius natam fueris, dextrumque trigonum,*
- 20 *Hoc sexagenos tribuit, duplicatque quaternos.
Quod fuerit laeum, praelataque signa sequetur,
Tricenot annos duplicat, tres insuper addit.
Quaque super signum nascentis a cardine primum
Tertia forma est, & summo iam proxima calo,*
- 25 *Hac ter vicenos geminat, tres abstrahit annos.
Quaque infra veniet spatio diuisa sub aequo,
Per quinquagenas complex sua munera brumae.
Quemque locum superat nascentis horoscopus, ille
Dena quater reuocat vertentis tempora Solis,*
- 30 *Accumulatque duos cursus, inuenemque relinquit.
At qui praecedit surgentis cardinis horam,
Vicenos ternosque dabit nascentibus annos,
Vix degustatam rapiens sub flore iuuentam.*

*Quod super occasus tentatum est, dena remittit
Annorum spatia, & decimam tribus applicat auctis.
Inferius puerum interimet: his sexque peracti
Immatura trahent nat ales corpora morti.*

*Sed tamen in primis memori sunt mente notanda,
Partibus aduersis qua surgunt condita signa,
Dinisumque tenent a quo discrimine calum,
Qua Tropica appellant, quod in illis quattuor anni
Tempora vertuntur signis, nodosque resoluunt,
Totumque emittunt conuerso cardine mundum.
Inducuntque nouas operum, rerumque figuras.
Cancer ad aestiua fulget fastigia Zona,
Extenditque diem summum, paruoque recessu
Destruit: ut, quanto fraudauit tempore lucas,
In tantum noctes augeat summa per omnes:
Tum Cererem fragili properat distinguere culmo
Campus, & in varias destringunt membra palastras,
Et tepidum pelagus iactatis languet in undis.
Tunc & bella fero tractantur Marte cruenta,
Nec Scythiam defendit hiems. Germania sicca
Iam tellure fugit, Nilusque tumescit in arua.
Hic rerum status est, Cancris quum sidere Phæbus
Solstitium facit, & summo versatur Olympo.
Parte ex aduersa brumam Capricornus inertem
Per minimas cogit lucas, & maxima noctis
Tempora, producitque diem, tenebrasque resoluit.
Inque vicem nunc damna facit, nunc tempora supplet.
Tunc riget omnis ager, clausum mare, condita castra,
Nec tolerant medias hiemes sudantia saxa,
Statque vno natura loco, paulumque quiescit,
Proxima in effectum similes referentia motus
Esse ferunt noctes aquantia signa diebus.
Namque Aries Phæbum repetentem sidera Cancris*

Inter

- Inter principium reditus, finemque coarces,*
Tempora diuiso iungens concordia mundo:
Conuertitque vices, vltimumque ad sidera brumæ
Exuperare diem iubet, & succumbere noctes,
 5 *Aestiu donec veniant ad sidera Cancri.*
Tum primum viti pelagus æsternitur unda.
Et varios audax floris emittens Tellus.
Tunc pecudum volucrumque genus per pabula lata
In Venenæ patrumque riuus ætunæ canora
 10 *Vocememus loquitur, frondemque virescit in omnem.*
Viribus in tantum segnis natata mouetur.
Hinc ex aduerso simili cum forse refulget
Libra diem, noctemque pari cum fudere ducens
Tantum, quæ victæ usque ad se vincere noctes
 15 *Ex ipsa iubet ad brumam, quam tempora vincunt.*
Tum Liber græuida descendit plenus ab ubris,
Pinguiæque impressis despuant musta racemis.
Mandant & sulcis Cererem, dum supra tepore
Autumni resoluta patet, dum femina ducit.
 20 *Quattuor hac & moxæ valent, & tempora versant*
Sic hos atque illos ærum studeant casus.
Nec quisquam in prima patientia sede manere.
Sed non per totas æqua est uisusque figuræ.
Omnia nec plenis vertantur sidera signis.
 25 *Vna dies sub utroque æqua æstiu tempore noctem.*
Nam Libra, atque æries autumnum, æquæque figurant.
Vna dies toto Cancræ longissima signis,
Quoi nox æqualis Capricornæ sideris æquat.
Cetera nunc urgent viribus æquæque tempora cedunt.
 30 *Vna ergo in Tropici patet æstiu tempore signis.*
Quæ moueat mundum, quæ uisus tempora nuntiet,
Fata nones, consulta aliæ dæduntur in æsa.
Momina in aduersum flent, æquæque conuolant.

Hæc

*Has quidam vires octava in parte reponunt.
Sunt quibus esse placet decimæ, nec defuit auctor,
Qui prima momenta daret, frenosque diorum,*

M. MANILII

ASTRONOMICON

LIBER QVARTVS.

VID tam sollicitis vitam consumimus an-
ni?

*Torquemurque metu, cæcæque cupidine terræ,
Aeternisque fenes curis, dum quarimus*
anum,

Perdimus, & nullo votorum sine beati

Victuros agimus semper, nec vivimus unquam:

Pauperiorque bonis quisque est, quo plura requirit:

Nec quod habet, numerat: tantum quod non habet, optat.

Quamque sui paruos usus natura reposit

Materiam fruimus magna per vota ruina:

Luxuriamque lucris amimus, luxuque rapinas,

Et summum census precium est effundere censum.

Soluite mortales animos, curasque lavate,

Totque supernacuis vitam deplete querelis.

Fata regunt orbem, certa stant omnia lege,

Longaque per certos signantur tempora cursus.

Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

Tunc & opes & regna fluunt, & sapius orta

Paupertas, artesque data, moresque creati.

Et vi-

- Et vitia, & clades, damna, & compendia rerum.
 Nemo caret damno, poterit nec habere negatum,
 Fortunamue suis inuitam prendere votis,
 Aut fugere instantem. fors est sua cuique ferenda.
 5 At nisi fata darent leges vitæque necisque,
 Fugissent ignes Aeneam, Troia sub vno
 Nom enersa viro satis vicisset in ipsis,
 Aut Lupa proiectos nutrisset Martia fratres,
 Roma casis & nata foret, pecudumque magistro
 10 In Capitolinas anxissent culmina montes,
 Includine sua potuisset Iuppiter arce:
 Captus & à captis orbis foret: igne sepulto
 Vulneribus victor repetisset Mutius urbem:
 Solus & oppositis clausisset Horatius armis
 15 Pontem urbemque simul: rupisset fœdera virgo,
 Tresque sub vnius fratres virtute iacerent.
 Nulla acies tantum vicit. pendebat ab uno
 Roma viro, regnumque orbis sortita iacebat.
 Quid referam Cannas, admotæque manibus arma?
 20 Varronem profugum magnum quam vivere posse,
 Postque suos Thrasimene lacus? Fabiumque morantem?
 Accepisse ingum victas Carthaginis arces?
 Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis
 Exilium Regi furtina morte luisse?
 25 Adde etiam vires Italas, Romanque suis
 Pugnantes membris. adico & civilia bella;
 Et Cimbrum in Mario, Mariumque in carcere victimo:
 Quod Consul toriens, exulque, ex exule Consul:
 Et iaculis Libycis compar iactura ruinis,
 30 Eque crepidinibus cepit Carthaginis urbem.
 Hoc nisi fata darent, nunquam Fortuna tulisset.
 Quis te Niliaco periturum littore, Magne,
 Post victas Mithridatis opes, pelagusque receptum,

Et tres

Et tres emenso meritos ex orbe triumphos,
 Quum iam etiam posses alium cognoscere Magnum,
 Crederet, ut corpus sepeliret naufragus ignis,
 Eiectaque rogam facerent fragmenta carina?
 Quis tantum mutare potest sine numine Fati?
 Ille etiam calo genitus, caloque receptus,
 Quum bene compositis victor civilibus armis
 Iura toga regeret, totiens predicta cauere
 Vulnera non potuit, toto spectante Senatu
 Indicium dextra retinens, nomenque cruore
 Delevis proprio, possent ut vincere fata.
 Quid numerem enersas urbes, Regumque ruinas?
 Inque rogo Cræsum, Priamumque in littore truncum,
 Cui nec Troia rogos? quid Xerxa maius & ipso
 Naufragium pelago? quid capto sanguine Regem
 Romanus positum, raptosque ex ignibus ignes,
 Cedentemque viro flammam, qui templa ferebat?
 Quot subita veniunt validorum in corpora mortes?
 Seque ipsa rursus fugiunt, errantque per igneis?
 Ex ipsis quidam elati rediere sepulchris.
 Atque his vita duplex, illis vix contigit una.
 Ecce levis perimit morbus, grauiorque remittit.
 Succumbunt artes, rationis vincitur usus.
 Cura nocet, cessare iuuat. mora saepe malorum
 Dat causas, laeduntque cibi, parcuntque venena.
 Degenerant nati patribus, vincuntque parentes,
 Ingeniumque suum retinent, transiitque per illum,
 Ex illo Fortuna venit, furit alter amore,
 Et pontum tranare potest, & vertere Troiam:
 Alterius fors est scribendis legibus apta.
 Ecce patrem nati perimunt, natosque parentes:
 Mutuaque armati coeunt in vulnere fratres.
 Non nostrum hoc bellum est, coguntur tanta moerore

Inque

- Inque suas ferri pœnas, lacerandaque membra.
 Quod Decios non omne tulit, non omne Camillos
 Tempus, & inuictum deuicta morte Catonem,
 Materies in rem superat, sed lege repugnat.
 5 Et neque pauperias breuiores excipit annos,
 Nec sunt immensis opibus venalia fata.
 Sed rapit ex sceptro funus Fortuna superbo,
 Indicitque rogum summis, statuitque sepulchrum.
 Quantum est hoc regnum, quod regibus imperat ipsis?
 10 Quin etiam infelix virtus, & noxia felix,
 Et male consultis precium est, prudentia fallit.
 Nec Fortuna probat causas, sequiturque merentis:
 Sed vaga per cunctos nullo discrimine fertur.
 Scilicet est aliud, quod nos cogatque regatque,
 15 Maius, & in proprias ducat mortalia leges,
 Attribuatque suos ex se nascentibus annos,
 Fortunaque vices. permiscet saepe ferarum
 Corpora cum membris hominum. non seminis ille
 Partus erit. quid enim nobis commune, ferisque?
 20 Quisne in portenti noxam peccarit adulter?
 Astra nouant formas, calumque interserit ora.
 Denique si non est fati, cur traditur ordo,
 Cunctaque temporibus certis ventura canuntur?
 Nec tamen hac ratio facinus defendere pergit,
 25 Virtutemue suis fraudare in pramia donis.
 Nam neque mortiferas quisquam minus oderit herbas,
 Quod non arbitrio veniant, sed semine certo.
 Gratia nec leuior tribuetur dulcibus escis,
 Quod natura dedit fruges, non ulla voluntas.
 30 Sic hominum menti tanto fit gloria maior,
 Quod celo gaudente venit, rufusque nocentis
 Oderimus magis in culpam, pœnaeque creatos.
 Nec refert, scelus unde cadat. scelus esse fatendum.*

*Hoc quoque fatale est, sic ipsum expendere fatum.
 Quod quoniam docui, superest nunc ordine certo
 Celestes fabricare gradus, qui ducere flexo
 Tramite prudentem valeant ad sidera vasem.*

*Nunc tibi signorum mores, summumque colorem;
 Et studiis varias arteis, ex ordine reddam.*

*Dives facundis Aries in vellera lanis,
 Exutusque novis rursus, spem semper habebit:
 Naufragiumque inter subitum, censusque beator
 Crescendo cadet, & natis in damna feretur:
 In ingulumque dabit fructus, & mille per arteis
 Vellera diversos ex se parientia quastus:*

*Nunc glomerare rudes, nunc rursus solvere lanas:
 Nunc tenuare leui filo, nunc ducere telas:*

*Nunc emerg, & varias in questum vendere vestem,
 Quis sine non poterant vlla subsistere gentes,
 Vel sine luxuria, tantum est opus, ipsa suis met
 Afferuit Pallas manibus, dignumque putavit,
 Seque in Arachnea magnum putat esse triumphum.
 Hic studia & simileis dicet nascentibus arteis,
 Et dubia trepido praeordia pectore finget.*

Seque sua semper cupientia vendere laude.

Taurus simplicibus donabit rura colonis:

*Pacatisque labor veniet, nec pramia laudis,
 Sed Terra tribuet parius, summittit aratris
 Colla, iugumque suis postit cervicibus ipse.*

Ille, suis Phœbi portat quum cornibus orbem,

Militiam indicit terris, & segnia rura

*In veteres reuocat cultus dux ipse laboris,
 Nec iacet in sulcis, soluitque in pulvere pectus.*

Serranos Curiosque tulit, fascesque per arua

Tradidit, eque suo Dictator venit aratro.

Laudis amor, tacita mentes, & corpora tarda

Mole

Mole valent, habit atque puer sub fronte Cupido.

Mollis d'Geminis studium est, & mitior aetas,

Per varios cantus, modulataque vocibus ora,

Et graciles calamos, & nervis insita verba,

5 *Ingenitumque sonum. labor est etiam ipsa volaptra.*

Arma procul, lituosque volunt, tristemque senectam.

Otia & aeternam peragunt in morte iuventam.

Inveniunt & in astra vias, numerisque modisque

Consummant orbem, postquam ipsos sidera linquunt.

10 *Natura ingenio minor est, perque omnia seruit.*

In tot fecundi Geminii commenta feruntur.

Cancer ad ardentem fulgens in cardine vittam,

Quam Phœbus summis reuocatus curribus ambit,

Articulum mundi retinet, luceque reflectit.

15 *Ille tenax animi, nulloque effusus in usus,*

Attribuit varios quaestus artemque lucrorum:

Merce peregrina Fortunam ferre per urbes,

Et grania annona speculantem incendia, ventis

Credere opes, orbisque orbi bona vendere posse,

20 *Totique per ignotas commercia iungere terras,*

Atque alio sub Sole novas exquirere pradas,

Et rerum precio subitis componere census.

Navigat, & celeres optando sortibus annos,

Dulcibus usuris a quo quoque tempora vendit.

25 *Ingenium solers, suaque in compendia pugnat.*

Quis dubitet, vasti qua sit natura Leonis?

Quasque suo dictet signo nascentibus arteis?

Ille novas semper pugnas, nova bella ferarum

Apparat, & pecorum spolio, vinctique rapinis.

30 *Hoc habet, hoc studium, postis ornare superbos*

Pellibus, & captas domibus praefigere pradas,

Et pacare metu silvas, & vivere rapto.

Sunt quorum similes animos nec mania frenant.

*Sed pecorum membris media grassentur in urbe,
Et laceros artus suspendant fronte taberna,
Luxuriaque parenti cadem, mortesque lucrentur.
Ingenium ad subitas iras, fatitesque recessus,
Ac quale est putat. sententia pectore simplex.*

*At quibus Erigone dixit nascentibus aenum,
Ora magisterio, nudosque coercita Virgo
Ad studium ducit mores, & pectora doctis
Artibus instituit: nec tam compendia census,
Quam causas, viresque dabit perquirere rerum.
Illa decus lingua faciet, regnumque loquendi:
Atque oculos mentis, qua possit cernere cuncta,
Quamvis occultis natura condita causis.
Hic & scriptor erit velox, cui littera verbum est,
Quique notis linguam superet, cursuque loquentis
Excipiat longas noua per compendia voces.
In vitio bonus: at teneros pudor impedit annos,
Magnaque natura cohibendo munera frenat.
Hinc fecundus erit, quod mirum in Virgine, partus.*

*Librantes noctem Chela cum tempore lucis
Per noua maturi post annum tempora Bacchi;
Mensura & tribuent usus, & pondera rerum,
Et Palamedeis certantem viribus ortum:
Qui primus numeros rebus, qui nomina summis
Imposuit, certumque modum, propriasque figuras.
Hic etiam legum tabulas, & condita iura
Nouerit, atque notis lectibus pendente verba.
Et licitum sciet, & vetitum qua pena sequatur,
Perpetuus populi priuato in limine Prator.
Non alio potius genitus sit Seruius astro,
Qui leges potius posuit, quam iura retexit.
Denique in ambiguo fuerit quodcumque lotatum,
Et rectoris egens, dirimere examina Libra.*

Scorpios

Scorpios armata violenta casside canda.

Quisna quum Phœbi currum per sidera ducit,

Rimatur terras, & sulcis semina miscet,

In bellum ardenteis animos, & Martia castra

5 *Efficit, & multo gaudentem sanguine ciuem:*

Nec prada, quam cade magis. quumque ipsa sub armis

Pax agitur, capiunt saltus, silvasque pererrant.

Nunc hominum, nunc bella gerunt violenta ferarum:

Nunc caput in mortem vendunt, & funus arena:

10 *Atque hostem sibi quisque paras, quum bella quiescunt.*

Sunt quibus & simulacra placent, & ludus in armis.

Tantus amor pugna est; discurruntque per otia bellum.

Et quodcunque pari studium producit arte.

At quibus in bisero Centauri corpore fors est

15 *Nascendi concessa, libet subiungere currus,*

Ardenteis & equos ad mollia ducere frena,

Et totis armenta sequi pascenia campis.

Quadrupedum omne genus possis domitare magistris,

Exorare tigres, rabiemque auferre leoni,

20 *Cumque elephante loqui, tantamque aptare loquenda*

Artibus humanis vix ad spectacula molem.

Quippe fera mixtum est hominis per sidera corpus:

Impositumque manet: quacirca regnat in illa:

Quodque intent a gerit curuato spicula cornu:

25 *Et nernos tribuit membris, & acumina cordi,*

Et celeres motus, nec delassabile pectus.

Vesta tuas, Capricorne, faciet penetrabilibus ignes.

Hinc artes studiumque trabis. nam quicquid in usus

Ignis agit, poscitque nouas ad munera flammæ,

30 *Sub te censendum est: scrutari caca metalla,*

Depositæ & opes, terræque exurere venas,

Materiamque manu certa duplicat arte:

Quicquid & argento fabricetur, quicquid & auro:

Quod

Quod ferrum calidi solando, atque aræ cunctis,
 Consumant que foci Cererem, tua munera surgent.
 Addis & in vestes studium, mercemque fugacem
 Frigore, brumalem seruans per sidera sortem,
 Qua retrahis ductas summa ad fastigia noctes,
 Nascentemque fatis reuocatis lucibus annum.
 Hinc est mobilis æ rerum, mutataque sæpe
 Mens nascit. at melior iuncto sub Pisce senectæ est.
 Pater prior at Veneri mixto cum crimine seruit.

Ille quoque, inflexa fontem qui prouicit urna,
 Cognatas tribuit iuuentili Aquarius artes
 Cernere sub terris. undas inducitæ terris,
 Ipsaque conuersis aspergere fluctibus æstra,
 Littoribusque nonus per laticum ludere ponto,
 Et varios fabricare lacus, & flumina ficta,
 Et peregrinantes flumibus suspendere riuos.
 Mille sub hoc habitant artes, quas temperas unda,
 Quæ per aquas veniunt operum, pontesque sequuntur.
 Quippe etiam mundi faciam, sedasque mouebis
 Sideræ, calumque nouum versabis in orbem.
 Mite genus, docilesque fluant ab sideris partus.
 Pectora nec sordens. faciles in damna ferantur.
 Nec deest, nec superest sensus. sic profuit urna.

Vltima quos gemini producant sidera Pisces,
 His erit in pontum studium, vis atque profundo
 Credent & puppes, aut puppibus arma parabunt,
 Quicquid & in proprios pelagus desiderat usus.
 Innumera veniunt artes. rix nominare rebas
 Sufficiunt. tot sunt, parua quot membra carinae.
 Adde gubernandi studium. peruenit in æstra,
 Et pontum calo coniunxit. non erit orbem,
 Fluminaque, & portus mundi, ventosque necesse est.
 Iamque huc atque illuc agitent conuertere clauum,

Es fre-

- Et frenare ratem, fluctusque effundero rectos;
 Aut remos agitare, & lentas pectere rivas,
 Et placidum inductis enerrare resibus aquor,
 Littoribusque suis populos exponere captos,
 5 Aut uncis celare cibis, aut raptare fraudem:
 Naualeis etiam pugnas, pendentia bella
 Attribuant, pelagique infectos sanguine fluctus.
 Fecundum genus est maris, & amica voluptas,
 Et celeres motus, mutataque cuncta per annum.
- 10 Hos tribuunt mores, atque hinc nascuntibus artem.
 Bis sex materia propria pollentia signa.
 Sed nihil in semet totum valet. omnia vires
 Cum certis sociant signis sub partibus aquis,
 Et velut hospitio mundi commercia iungunt,
 15 Conceduntque suas partes resinentibus astris.
 Quam pariter decimam dixerunt Decania gentes,
 A numero nomen posita est, quod partibus astra
 Condita tricenis triplici sub sorte feruntur,
 Et tribuunt denas in se coeuntibus astris,
- 20 Inque vicem ternis habitantur sidera signis.
 Sic altis natura manet confecta tenebris,
 Et verum in caco est, multa que antragine rerum.
 Nec brevis est usus, nec summa compendia calum.
 Verum aliis alia opposita est, & fallit imago,
 25 Mentiturque suas vires, & membra celat.
 Qua tibi non oculis, alta sed mente fuganda est
 Caligo: penitusque Dens non fronte notandus.
 Nunc qua sint coniuncta quibus, quoue ordine, reddam,
 Ne lateant alia vires aliena per astra.
- 30 Namque Aries primam partem sibi vindicat ipsi.
 Altera fors Tauro, Geminis pars tertia cedit.
 Sic in ter denas diuisum ducitur astrum.
 Totque dabit vires, dominos quocumque recipit.

Diversa in Tauroratio est, nec parte sub illa
 Censetur. Cancro primam, mediamque Leoni,
 Extremam Erigona tribuit natura per astrum.
 Stas tamen, & proprias miscet per singula vires.
 Libra decem partes Geminorum prima capessit:
 Scorpius adiunctam. Centauri tertia pars est.
 Nec quisquam numero discernitur: ordine cedit.
 Cancer in aduersum Capricorni dirigit astrum.
 Bis quinas primum parteis dignatus in illa
 Temporis articulo, sub quo censetur & ipse.
 Quod fas est aequales lucis brumalibus umbris,
 Cognatasque gerit diverso in cardine legem.
 Alterius partem perfundis Aquarius ignes,
 Quem subeunt Pisces extremo sidere Cancro:
 At Lea consortis meminit sub lege trigoni,
 Lanigerumque ducem recipit, Taurumque quadrato
 Coniunctum sibi, sub Geminis pars tertia fertur.
 Hos quoque coniungit per sanas linea flexus.
 Prasipuum Erigone Cancro concedit honorem,
 Quoi tribuit primam partem, vicina relicta est
 Vicino, Nemece, tibi, pars ipsius iura est.
 Qua fastidito concessa est iure patiri.
 Sed Libra exemplo gaudet, pariterque rogantem
 Noctes atque dies diverso in tempore secum
 Lanigerum sequitur, veris iugis temperat ille:
 Hac autumnales campanit lucibus horas.
 Nulli concedit primam, tradisque sequenti
 Vicinam partem. Centauri tertia summa est.
 Scorpios in prima Capricornum parte locavit:
 Alterius dominum, qui nomen fecit ab undis.
 Extremas voluit parteis sub Piscibus esse.
 At qui contento minitatur, ficula verus.
 Lanigero primas tradit sub iure Trigoni.

Et me-

- Et medias Tauro parteis, Geminisque supremas.
 Nec manet ingratus Capricornus crimine turpi,
 Sed munus reddit Cancro, recipitque receptus,
 Principiumque sui donat. coniuncta Leonis
 5 Regna ferunt, summas partes ad Virginis esse.
 Fontibus aternis gaudens Vrnaque fluenti
 Iura sui Libra permittit prima regenda.
 Harentesque decem partes Nepa vindicat ipsi.
 Summas Centaurus retinet iuuenile per astrum.
 10 Lam superant gemini Pisces, qui sidera claudunt.
 Lanigero primos tradunt in finibus usus.
 Perque decem medias parteis tu, Taure, receptus.
 Quod superest, ipsi sumunt, atque orbe feruntur
 Extremo. sic & sortis pars ultima cedit.
 15 Hac ratio reteggit latitantis roboramundi,
 In pluresque modos, repetitaque nomina calum
 Diuidit & melius sociat, quo sapins, orbem,
 Ne tua sub titulis fallantur pectora notis.
 Dissimulant, non ostendunt mortalibus astra.
 20 Alsius est acies animi mittenda sagacis,
 Inque alto quarenda manent, iunctisque sequendum
 Viribus, & cuius signi quis parte creatur,
 Eius habet mores, atque illo nascitur astro.
 Talis per denas sortes natura feretur.
 25 Testis eris varius sub eodem sidere factus,
 Quodque in tam multis animantium millibus, uno
 Qua veniunt signo, tot sunt, quot corpora, mores,
 Et genus externum referunt aliena per astra,
 Confusique fluunt partus hominum atque ferarum.
 30 Scilicet in partes iunguntur condita plures,
 Diversasque ferunt proprio sub nomine leges.
 Nec tantum lanas Aries, nec Taurus aratra,
 Nec Gemini Molas, nec merces Cancer amabit.*

*Nec Leo venator veniet, nec Virgo magistra,
 Mensuris aut Libra potens, aut Scorpium armis,
 Centaurusque feris, igni Capricornus, & unda.
 Ipse suis Iuuenis, geminique per aquora Pisces:
 Mixta sed in plureis sociantur sidera vires.
 Multum, inquis, tenuemque iubes me ferre laborem,
 Cernere quum facili lucem ratione viderer.*

*Quod quaris, Deus est, conaris scandere calum,
 Fataque fatali genitrix cognoscere lege,
 Et transire tuum pectus, mandoque potiri.
 Pro precio labor est, nec sunt immunia tanta.*

*Nec mirere via flexus, rerumque catenas.
 Admitti potuisse sat est, sunt cetera mostra.
 At nisi perfoctus fugiet te montibus aurum,
 Rursus & in magna mergis caligine mentem,
 Obstabitque suis opibus superaddita tellus.
 Ut veniant gemma, totus transibitur orbis.
 Nec lapidum precio pelagus capisse pigebit.*

*Annua solliciti consummant vota coloni.
 Ecquanta mercedis erant fallacia rura?*

*Quaremus lucrum vani, Martemque sequemur
 In pradas. pudeat tanto bona velle caduca.
 Luxuria quoque militia est vigil, atque ruinis
 Venter: & ut pereant, suspirant saepe nepotes.*

*Quid calo dabimus quantum est, quo veniat quare?
 Impendendus homo est, Deus esse ut possit in ipsa.*

*Hactibi nascentum mores sume lege notandi.
 Nec satis est, signis dominantia discere signa
 Per denos numeros, & qua sint insita cuique.
 Sed proprias parteis ipsas spectare memento,
 Vel glacie rigidas, vel quas exussit ignis,
 Et steriles utroque tamen, quas largior humor,
 Quasque minor iam succus obis. namque omnia mixta*

Viribus

*Viribus, & vario confurgunt sidera textu.
Est aequale nihil. terrenos aspice tractus,
Et maris, & notis fugientia flumina ripis.
Crimen ubique frequens, & laudi noxia iuncta est.*

- 5 *Sic sterilis terris latus interuenit annus,
Ac subito rumpit paruo discrimine fetus,
Et modo portus erat pelagi, iam facta Charybdis,
Laudatque cadit post paulum gratia ponti.
Et nunc per scopulos, nunc campos labitur amnis:*

- 10 *Aut faciens iter, aut quarens uirtue reditne.
Sic etiam cali partes variantur in astris.
Ut signum à signo, sic à se discrepat ipsum,
Momentoque negat vires victumque salubrem.
Quodque per has geritur partes, sine fruge creatur,*

- 15 *Aut cadit, aut multis sensis bona mixta querelis.
Ha mihi signanda proprio sunt carmine partes.
Sed quis tot numeros toties sub lege referre,
Tot partes iterare queat, tot dicere summas,
Per partis causas faciem mus are loquendi,*

- 20 *Incidimus si verba piget? sed gratia deeris:
In vanumque labor cedit, quem despicit auris.
Sed mihi per carmen fatalia iura ferenti,
Et sacros cali motus, ad iussa loquendum est:
Nec fingenda datur, tantum monstranda figura.*

- 25 *Ostendisse Deum nimis est. dabit ipse sibimet
Pondera. nec fas est verbis suspendere mundum.
Rebus enim maior. nec parua est gratia nostri
Oris, si tamen hac poteris signare canendo.
Accipe, damanda qua sint per sidera partes.*

- 30 *Lanigeri pars quarta nocet, nec sexta salubris.
Septima pars illi à decuma, decumaque secunda,
Quaque duas duplicat summas, septemque nouemque,
Vnaque viginti numeris pars addita ladit,*

Es quinta, & duram consummans septima partem.

Tauri nona mala est, similis quoque tertia pars est

Post decumam, nec non decuma pars septima iuncta,

Bisque undena nactus, & bis duodena nocentes.

Quaque decem tresque ingeminat, fraudatque duabus

Triginta numeris, & tu tricesima summa.

Pestifera in Geminiis pars prima, & tertia signis.

Septima non melior. ter quippe noxia pars est.

Vnaque bis denis brevior nocet, unaque maior:

Et similis noxa veniet vicesima quinta:

Quamque dua subeunt, vel quattuor se quattuor addunt.

Nec Cancris prima immunis, nec tertia pars est:

Nec sexta, octava similis: decumaque peracta

Primarapit: nec ter quippe clementior usus.

Septima post decimam laetum, & vicesima, poras:

Et quinta accedens, & septima, donaue summa.

Tu quoque contactu summo, Nevece, simendae,

Et quarta sub parta premis, bis quinq; salabri

Terque caret calo. vicesima & altera ladit,

Et tribus apposis inunctim totidemque sequentis:

Vltima nec prima melior vicesima pars est.

Erigones nec pars prima est, nec sexta, nec una

Ad decumam, nec quarta, nec octava utilis unquam.

Proxima viginti numeris, & quarta timenda,

Et qua ter decimam claudis fors vltima partem.

Et quinta in Chelis, & septima inutilis esto.

Septima & undecima, decimaeque & tertia iuncta,

Quartaque bis denis actis, & septima, & ambe,

Qua numerum claudunt, nona & tricesima, partes.

Scorpios in prima reus est, cui tertia pars est,

Et sexta, & decima, & qua per quoque quina notatur,

Vndecimam geminans, & qua vicesima quinta est,

Octavoque manet numero, nonumque capefit.

Si te

*Si te fata sinant, quartam ne deluge partem
Centauri, fuge & octavam, bis sexque peractis,
Octo bis aut decus metuendus dicitur aer.*

Quumque iterum duodena refert, aut terna, decemque.

5 *Aut septena quater, vel quum ten dena figurat.*

*Nec pars optanda est Capricorni sepsima, nona
Consentit, decimamque sequens, quam tercio signat:
Et tribus, aut una qua te, vicefima, fraudat:
Quaue auget quinta, numero vel sexta feretur.*

10

*

*Damnanda est decima succedens prima peracta.
Tertiaque & quinta, & numero qua condiana non est:
Et post viginti prima, & vicefima quinta.*

Cumque illa quartam accipulans vicefima nona.

25 *Tertia per geminos, & quinta, & sepsima, Pisces,*

Vndecima & decima metuenda & sepsima iuncta,

Et quinta in quinas numeros vocata, duasque

Accipiens vltra summa, metuenda feretur.

Haec partes sterilem ducunt & frigore & igni

20 *Aera, vel sicco, vel quad superaveris humor,*

Si rapidus Maior signis iaculatur in illam,

Saturnus sumet glaciem, Phabusque calores.

Nec te percipis signorum cura reliquat

- *Partibus, in tempus quodam mutantur, & ortu*

25 *Accipiunt proprias vires, vltraque remittunt.*

Quamque ubi se summa Aries extollit ab undis,

Et cervice prior flexa, quam cornibus ibis,

Non contenta suo generabis pectora censu,

Et dabit in pradas animos, soluetque pudorem.

30 *Tanta audere iuvat. sic ipse in cornua fertur,*

Et ruit, & mutat, non ullis sedibus idem.

Mollia per placidas deludunt ora curas,

Sed iuvat ignotas semper transire per urbes,

Scrutari-

*Scrutarique nonum pelagus, satius & esse
Orbis in hospitio. testis tibi Laniger ipse,
Quum vitreum findens aurato vellere Pontum,
Orbatumque sua Phrygium per fata sorore
Phasidos adripas, & Colchida tergere vocis.*

*At quos prima creant nascentis sidera Tauri,
Faminei iaceant. nec longe caussa petenda est,
Si modo per caussas naturam querere fas est.
Aversus venit in calum, diuosque puellis,
Pleiadum parvo referens glomerabile fidus.
Accedenti & ruris opes, propriaque inuocantum
Dote per inuertas exornat vomore campos.*

*Sed Geminis aqua quum profert unda tegitque
Parte, dabit studia, & dectas producet ad arteis.
Nec triste ingenium, sed dulci simula lepore
Corda creat: vosisque hominis, citharaque sonantis
Instruit, & dotes aliorum pectore iungit.*

*At niger obscura Cancor quum nube feratur,
Qua velut exutus Phœbeis ignibus ignis
Deficit & multa fuscatur caligine fidus,
Lumina deficient ortos, geminamque creatis
Mortem fata dabunt. se quisque, ut uiuit, & effert.*

*Si quos per summas auidus produxeris undas
Ora Leo, & scandet malis hiscentibus orbem;
Ille patri, natisque reus, quas coparet ipse,
Non legabis opes, consumique immerges in ipso.
Tanta fames animumque cibi, tam dira cupido,
Corripit, ut capiat semet, neque compleat unquam;
Inque epulas funus venocet, preciumque sepulchri.*

*Erigone surgens, quæ rexit secula prisca
Iustitia, rursusque eadem labentia fugit,
Alta per imperium tribuit fastigia summam:
Rectoremque dabit legum, iurisque sacrari,*

SANTA

Sancta pudicitia Dinorum templa colentem.

*Sed quum autumnales cæperunt surgere Chela,
Felix aquato genitrus sub pondere Libra
Iudex extrema sistet vitæque necisque:*

5 *Imponetque iugum terris, legesque rogabit.*

*Illum urbes & regna tremunt, natuque regentur
Unius, & cali post terras iura manebunt.*

*Scorpios extrema quum tollit lumina cauda,
Si quis erit stellis tum suffragantibus ortus,*

10 *Urbibus augebit terras iunctisque iuuentis*

*Mania subcinctus curvo describet aratro,
Aut sternet positas urbes, inque arua reducet*

Oppida, & in domibus maturas reddet aristas.

Tanta erit & Virtus, & cum virtute potestas.

15 *Nec non Arcitenens prima quum veste resurgit,*

Pectora clara dabis bello, magnisque triumphis

Conspicuum patrias victorem ducet ad arces:

Atque nunc statuet, nunc condita mania vertet.

Sed nimium indulgens rebus Fortuna secundis,

20 *Invidet in facie, sauitque asperrima fronti.*

Horrendus bello Trebiam, Cannasque, Lacumque

Ante fugam tali pensabat imagine victor.

Ultimus in cauda Capricornus acumine summo

Militiam Ponto dictat, puppisque colenda

25 *Dura ministeria, & vita discrimen inertis.*

Quod si quem sanctumque, velis, castumque, probumque,

Hic tibi nascetur, quum primus Aquarius exit.

Nunc sit in primos animus procedere Pisces.

Garrulitas odiosa datur, linguaque venenum

30 *Verba maligna nonas mussantis semper ad aureis.*

Crimina per populum populi fert ore maligno.

Nulla fides ineris natæ, sed summa libido.

Ardentem medios animum libet ire per igneis.

R

Scilicet

Scilicet in piscem sese Cytherea nonans,
 Quum Babyloniacas summorsa profugis in undas
 Anguipedem alatis humeris Typhona furentem,
 Infernitque suos squamosis piscibus ignes.
 Nec solus fuerit geminis sub Piscibus ortus.
 Frater eris, dulcisue soror, materna duorum.

Nunc age diversis dominantia sidera terris
 Percipe. sed summa est rerum referenda figura.
 Quattuor in partes celi describitur orbis,
 Nascentem, lapsamque diem, mediosque calores,
 Teque Helice. totidem venti de partibus iisdem
 Erumpunt, secumque gerunt per inania bellum.
 Auster ab axe ruit Boreas, fugit Faurus ab ortu:
 Auster amat medium Solem, Zephyrusque profectum.
 Hos inter binam mediis è partibus astra
 Expirant similes mutato nomine flatu.
 Ipsa vacat tellus pelagi lastrata corona.
 Cingentis medium liquidis amplexibus orhem.
 Inque sinus pontum recipis, qui uespere ab atra
 Admissus dextra, Numidas, Libyamque calentem
 Abluit, & magna quondam Carthaginiis arces.
 Littoraque in Syrteis renouans sinuas exuadefas,
 Rursusque ad Nilum directis fluctibus exiit.
 Lana freti cadunt Hispanas aquora gentes.
 Teque in vicinis harentem, Gallia, terris
 Italiaque urbes dextram insimulantis in undam
 Usque canes ad, Scylla, tuos, anidamque Charybdin.
 Ac ubi se primum porta mare fudit ab illa,
 Enatat Ionio, laxasque vagatur in undas.
 Et prius in lenase fuidens circuit omnem
 Italiam, atque Adriam comitatur namine pontum,
 Eridanique bibit fluctus, secat aqnore lacum
 Illyrium, Epirumque lenat, claxamque Corinthum.

Es Pela.

Et Peloponnesi patulas circumstantas vræ.
 Rursus & in latus refugis, vultuque recessu
 Thessalia sineis, & vincta præterit arua.
 Hic pontus, iuuenisque fratrum, mersaque puella
 6 Truditur inuitum faucesque Propontidos arte
 Euxino iungit ponto, Mæotis & undis,
 Qua tergo coniuncta manet, pontumque ministras.
 Inde ubi in angustas iterum se navis a fauces
 Hellepontiacæ renocatus fluctibus effert,

10 Icarium, Agamque focas, lonæque mæentis
 Miratur populos æthæ, totidemque tropicæ,
 Quot loca, & innúmeras gentes, arcumque minantem
 Fluctibus, & Cilicum populos, Syriamque perustam,
 Ingentique sinu fugientes æquora terras:

15 Donec in Aegyptum redeans entrata per undas
 Littora, Niliacis iterum moriantia ripis.

Hæc medium terris circumdat lineæ pontum,
 Atque his undarum tractum constringit habenis.
 Mille iacent media diffusa per æquora terra.

20 Sardiniam in Libyæ signant vestigia plantæ.

Trinacria Italia tantum præcisa recessit.
 Aduersa Euboicos miratur Græcia mæentis,
 Et genitrix Crete ciuem sortita Tonantem.
 Aegypti Cypros pulsatur fluctibus omnis.

25

*

Totque minora solo tamem emergentia ponto
 Littora, & aequales Cycladas, Delonque, Rhodonque,
 Anlidæque, & Tenedon, vicinaque Corsica terra
 Littora Sardinia, primamque intrantis in orbem

30 Oceani victricem Ebusum, & Balcarica regna.
 Innumeri surgunt scopuli, montesque per alium.
 Nec tantum ex una pontus sibi parte reclusis
 Fancibus abruptis orbem, nam littora plura

¶ 2

Impulsi

Impulit Oceanopontus. sed montibus altis
 Est vetitus, totam ne vinceret aquore terram.
 Namque inter Borean, ortumque aestate nitentem,
 In longum angusto penetralibus aquore fluctus
 Peruenit, & patulis tum demum funditur aruis,
 Caspiaque Euxini similis facit aquora ponti.
 Altera sub mediani Solem duo bella per undas
 Intulit Oceanus terris. nam Persica fluctus
 Arua tenet, titulum pelagi praeclatus ab iisdem,
 Qua rigat ipse, locis, latoque infunditur orbi.
 Nec procul in molles Arabes terramque ferentem
 Delicias, variaque manus, radicis odores,
 Leniter adfundit gemmantia litora pontus,
 Et terra mare nomen habet. media illa duobus.

Quondam Carthago regnum forsita sub armis,
 Ignibus Albanas quum contudit Hannibal arces,
 Fecit & aeternam Trebiam, Cannasque sepulchris
 Obruit, & Libyan Italae infudit in urbibus.
 Huic varias pesteis, diuersaque monstra ferarum
 Concessit bellis natura infesta futuris.
 Horrendos angueis, habitataque membra veneno,
 Et mortis partus, viuensia crimina terra,
 Et vastos elephas habet, sanasque leones.
 In pœnas fecunda suas parit horrida Tellus,
 Et portentosos Cercopum ludit in ortus,
 Ac sterili peior sicca infestat arenas,
 Donec ad Aegypti ponat sua iura colonas.
 Inde Asia populi, diuesque per omnia Tellus,
 Auratique fluunt amnes, gemmisque rebus
 Pontus, odorata spirant, medicamina silua.
 India notitia maior, Parthique vel orbis
 Alter, & in calum surgentis manas Tauri.

Torque

Totque illum circa diuisa nomine gentes
 Ad Tanaim Scythicas dirimentem fluctibus vrbes,
 Mæotisque lacus, Euxinique aspera ponti.
 Hic Asia metam posuit natura potentis.

1 Quod superest, Europa tenet, qua prima natantem
 Fluctibus excepitque Iouem, Taurumque resoluit.
 Ille puellari donauit nomine fluctus,
 Et monumenta sui titulo sacrauit amoris.

Princeps illa domus Troiani Grecia belli,
 20 Maxima terra viris, & fecundissima doctis
 Urbibus in regnum florentes oris Athenæ,
 Spartam annu, Theba diuis, & rege vel uno
 Thessalia, Epirusque potens, vicinaque ripis
 Illyris, & Threce Martem sortita colonum,

25 Et stupefacta suos inter Germania partus:
 Gallia per census, Hispania maxima belli,
 Italia in summa, quam rerum maxima Roma
 Imposuit terris, caloque adiungitur ipsa.
 Hos erit in fines orbis pontusque notandus,

30 Quem Deus in parteis, & singula diuidit astra,
 Ac sua cuique dedit tutela regna per orbem,
 Et proprias genteis, atque vrbes addidit alias,
 In quibus efferrent præsantes sidera vires.
 Ac velut humana est signis descripta figura,

35 Vt tanquam communis eat tutela per omne
 Corpus, & in proprium diuisis artibus exeret:
 (Namque Aries capiti, Taurus cernicibus hæret,
 Brachia sub Geminis censeantur, pectora Cancro,
 Te Scapula, Nemee, vocant, teque ilia, Virgo:

40 Libra colit clunes, & Scorpius inguine regnat:
 At femina Arcitenens, genua & Capricornus amauis,
 Cruraque defendit Iuuenis, vestigia Pisces.)
 Sic alias aliud terras sibi vindicat astrum.

FINIS

n 3

Idcirco

Idcirco in varias leges, variisque figuras
 Dispositum genus est hominum, proprioque colore
 Formantur gentes, sociataque iura per artem
 Materiamque parum privato fudero signant.
 Plana per ingenteis surgit Germania parvis.
 Gallia vicino minus est infecta rubore.
 Asperior solidos Hispania contrahit arem.
 Martia Romanis orbis pastor induit ora,
 Graduumque suum miscens bene temperat arem.
 Perque color atque subtilis Græcia gentes
 Gymnasium præfert vultu, forteisque palastina:
 At Syriam producit torti, per tempora, scrines.
 Aethiopes maculant æthere tanabrisque figurant
 Perfusas hominum gentes, minimæ India tactis
 Progenerat, mediumque facit moderata tenarem.
 Iam propior tellusque nascens, Aegyptia Nilo
 Lenim inviguis infuscet corpora campis.
 Pænis arenosis Asiorum pulchra, terrens
 Exiccet populos, et Mauritania nomen
 Oris habet, titulumque suo fert ipsa colore.
 Adde sonos totidem vocum, totidem insere linguas,
 Et mores pro sorte pares, ritusque laborum.
 Adde genus proprium simili sub semine frugum.
 Et Cererem varia redeuntem messe per artem,
 Nec paribus foliis refertentem viribus omacis.
 Nec te, Bacche, pari donantem munere torvas.
 Atque alias aliis fundentem collibus amas:
 Cinnama nec totis passim nascentis in campis:
 Diversas pecudum facies, propriasque ferarum,
 Et duplici clausos elephantes carcere terra.
 Quot partes orbis, totidem sub partibus orbis,
 Et certis descripta nitens regionibus astra,
 Perfunduntque suo subiectæ æquos gentes.

Laniger

- Laniger in medio forisum sidera mundo,
 Cancrum inter gelidam, tepidi per tempora Veris
 Adferis in vires pontum, quem vicerat ipse,
 Virgine delapsa quum fratrem ad litora venit,
 5 Et miris deflexit onus, dorsumque lenari.
 Illum etiam venerata colis vicina Propontis,
 Et Syria gentes, & laxo Persis amictu
 Vestibus ipsa suis harena, Nilusque ramescens
 In Cancrum, & totus Aegypti inflans are.
 10 Taurus habet Scythia monteis, Asiamque potentem,
 Et molles Arabes, silvarum ditia regna.
 Euxinus Scythicos Pontus sinuatus in arcus
 Sub Geminis te, Phæbe, colit. post, brachia fratris
 Ultimus ex solido tetrans. Colit India Cancrum:
 15 Ardent Aethiopes Cancro, cui plurimus ignis.
 Hoc color ipse docet. Phrygia, Nemeæ, potiris,
 Idææ matris famulus, regnique ferocis
 Cappadocum, Armeniaque. iugis Bithynia dives
 Te colit, & Macetum tellus, qua vicerat orbem.
 20 Virgine sub casta felix terraque marique
 Et Rhodos, hospitium recturi principis orbem.
 Tuque domos vere Solis, cui tota sacrata es,
 Quum caperes lumen magni sub Casare mundi.
 Ionia quoque sunt urbes, & Dorica rura
 25 Arcades antiqui, celebrataque Caria fama.
 Quod potius regat Italiam, si selegis astrum
 Quam quod cuncta regis, quod rerum pondera novit,
 Designat summas, & iniquum separat equo,
 Tempora a quo pendens, cunctis, quo naq; diesq;
 30 Hesperiam sua Libra tenet, qua condita Roma
 Et propriis frenat pendensem navibus orbem,
 Orbis & imperium retinet, discrimina rerum
 Lancibus, & positas gentes totisque premitque.

Quaer

Quæ genitus cum fratre Remus hanc candidis urbem
 Inferius victa fidus Carthaginiæ anctæ,
 Et Lybiam, Aegyptique latius, donat aquæ rura,
 * Tyrrhenas, lacrimis radiatus Scorpium arces *
 Eruit, Italiaque tamen respectat ad undas,
 Sardiniamque tenet, fusasque per aquora terras.
 Gnosia Centauro tellus circumdata pennis
 Paret, & in geminum Minos filius astrum
 Ipse venit geminus. celeras huius Cretæ sagittas
 Afferit, intentosque imitatur sideris arcus.
 Insula Trinacria fluitantem ad iura sitonem
 Subsequitur Cretæ, sub eodem candida signo.
 Proximaque Italia, & tenui diuisa profundo
 Ora, pares sequitur leges, nec fidere ruptas.
 Tu, Capricorne, regis, quicquid sub Sale cadente
 Expositum, gelidamque Helicem quod tangit, ab illo
 Hispanas gentes, & quod fert Galli ad iuncos,
 Teque feris dignam tantum Germania, matrem
 Afferit ambiguum fidus terræque marisque
 Aestibus assiduus terram pontumque senentem.
 Sed iuuenis nudos formatus mollior artus
 Aegyptum ad, Leptimque, arces Tyriasque recedit,
 Et Cilicum gentes, vicina & Aquarius arna.
 Piscibus Euphrates datus est, ubi piscis * amator
 Quum fugeret Typhona, Kenu sub sedis in undis.
 Magna iacet tellus, magnis circumdata ripis,
 Parthis, & à Parthis domita per secula gentes,
 * Bactraque, & Herios, Babylon, & Susa, Rarosque *
 Nominaque innumeris vix amplectenda figuris,
 Et Tigris, & rubri radiantia litora ponti.
 Sic diuisa manet Tellus, per sidera cuncta.
 E quibus in proprias partes sunt iura trahenda.
 Namque eadem, quæ sunt signis, commercia seruant.

Vique

*Vtique illa inter se coeunt, odioque repugnant
 Nunc aduersa polo, nunc & conuicta trigono,
 Quaque alia in varios effectus causa gubernat:
 Sic terra terris respondent, orbibus urbes,
 5 Littora litoribus, regnis contraria regna.
 Sic erit & sedes fugienda, pesendaque cuique.
 Sic speranda fides, sic & metuenda pericla,
 Vt genus in terram calo descendit ab alto.*

Percipe nunc etiam, qua sint Ecliptica Graio

- 10 *Nomine, quæ certos quasi de lassata per annos
 Nonnunquam cessant sterili torpentia motu.
 Scilicet immenso nihil est aequale sub ano,
 Perpetuosque tenet flores, unumque colorem.
 Mutantur sed cuncta diu variantque per annos;*
- 15 *Et fecunda suis subsistunt frugibus arua,
 Continuosque negant partus effata creando.
 Rursus qua fuerant steriles ad semina terra,
 Post nona sufficiunt, nullam andante, tributa.
 Concutitur Tellus validis compagibus harena,*
- 20 *Sabducitque solum pedibus. nasas orbis in ipso,
 Et vomit Oceanus pontum, fissiensque resorbet,
 Nec sese ipse capit. sic quondam merserat urbes,
 Humani generis quum solus constitit heres
 Deucalion, scopuloque orbem possedit in uno.*
- 25 *Nec non quum patrias Phaethon tentauit habenas,
 Arserunt gentes, timuitque incendia calum,
 Fugeruntque nouas ardentia fratra flammæ,
 Atque uno timuit condi natura sepulchro.
 In tantum longo mutantur tempora cursu,*
- 30 *Atque iterum in semet redeunt. sic tempore certo
 Signa quoque amittunt vires, sumuntque receptas.
 Causa patet, quod Luna quibus defecit in astris
 Orba sui fratris, noctisque immersa tenebris,*

Quam

Quum medios Phœbi radios intercipit orbis,
 Nectrahit in se tum, quo fulges Delia lumen,
 Hæc quoque signa suo pariter cum sidere languenti
 Incurvata simul, solitoque excepta vigore,
 Et veluti elatam Phæben in funere lugent.
 Ipsa docet titulus causæ, quæ Ecliptica signa
 Dixere antiqui pariter subbina laborant,
 Nec vicina loco, sed quæ contraria fulgent:
 Sicut Luna suo iunc tantum deficit orbe,
 Quum Phæbum aduersis currentem non videt astris.
 Nectamen aequali languescunt tempore cuncta.
 Namque modo infectus totus producit annus,
 Nunc breuius lassata manent, nunc longius æstra,
 Exceduntque suo Phæbeia tempora casu.
 Atque ubi perfectum est spatium, quod cuique dicatur,
 Impleruntque suos certa statione labores.
 Bina per aduersum calum fulgentia signa:
 Tum vicina labant ipsis hærentia signis,
 Quæ prius in terras veniunt, terrasque relinquunt:
 Sidereo non ut pugnet contrarius orbis,
 Sed quæ mundus agit cursus, inclinat & ipse,
 Amissasque negat vires, nec munera tanta
 Nec similes reddit noxas, locus omnia verit.

Sed quid tam tenui prodest ratione nitentem
 Scrutari mundum, si mens sua cuique repugnat,
 Spemque timor tollit, prohibetque à limine cali?
 Condit enim quicquid vasto natura recessu,
 Mortalesque fugit visus, & pectora nostra.
 Nec prodesse potest, quod fati cuncta reguntur,
 Quum fatum nulla possit ratione videri.
 Quid inuat in semet sua per conuitia ferri,
 Et fraudare bonis, quæ nec Deus invidet ipse,
 Quosque dedit natura, oculos deponere mentis?

Perspicimus

- Perspicimus Calum; cur non & munera Calis?
 Quanta at pars superest: rationem disfore nobis;
 Inque ipsos penitus mundi descendere census;
 Seminibusque suis tantam componere molem;
 5 Et precium calo sua per nutritia ferre;
 Extremumque fœque partem, terræque subire
 Pendentis tractus, & toto vivere orbe?
 Iam nusquam natura latet: pervidimus omnem,
 Et capio potimur mœdo, nostrumque parentem
 10 Pars sua conspiciamus, genitique accedimus astris.
 An dubium est habitare Deum sub pectora nostro?
 In calumque redire animas, caloque venire?
 Vtique sit ex omni constructus corpore mundus,
 Aeris atque ignis summi, terræque marisque;
 15 Spiritus & toto rapido qua iussa gubernans:
 Sic esse in nobis terrena corpora foris,
 Sanguinea sive animas anime, qui cuncta gubernat;
 Dispensasque hominem? quid mirum, nosceremur mundum
 Si possunt homines, quibus est & mundus in ipsis;
 20 Exemplumque Dei quisque est in imagine parva?
 An quoquam genitos, nisi calo, credere fas est
 Esse homines? projecta iacent animalia cuncta
 In terra, vel mersa vadis, vel in aere pendens.
 Omnibus una quies, venter sensusque per artus,
 25 Et quia consilium non est, & lingua remissa,
 Unus & inspectus rerum, viresque loquendi
 Ingeniumque capax variæ educit in artis.
 Hic artus quicumque regit, secessit in orbem,
 Et domuit terram ad fruges, animalia cepit,
 30 Imposuitque viam ponto, stetit unus in arcem
 Erectus capitis, victorque ad sidera mittit
 Sidereos oculos propiusque aspectat Olympum,
 Inquirisque Iovem, nec sola fronte Deorum

Contentus manet, & calum scrutatur in alto,
 Cognatumque sequens corpus se queris in astris.
 Hinc in tanta fidem petimus, quam saepe volucres
 Accipiunt trepidaque suo sub pectore fibra.
 An minus est sacris rationem ducere signis,
 Quam pecudum mortes, animamque attendere cunctis?
 Atqui adeo faciem cali non invidet orbi
 Ipse Deus, vultusque suos, corpusque recludit.
 Semper voluendo, sequit ipse iunctat & offert,
 Ut bene cognosci possit, doceasque videndo.
 Qualis eas, doceasque suas attendere leges.
 Ipse vocat nostros, animos ad sidera mundum:
 Nec patitur, quia non condit, sua iura latere.
 Quis putat esse nefas nosci, quod carnere fas est?
 Ne contemne tuas quasi parva in corpore vires.
 Quo valet, immensum est, sic auri pondera parvi
 Exuperant pretio numerosos eris acervos.
 Sic adamaspunctum lapidis, pretiosior auro est.
 Parvula sic totum pervisit popula calum.
 Quoque vident oculi, minimum est, quantum maxima cernant.
 Sic animi sedes tenui sub corde locata
 Per totum angusto regnat de limine corpus.
 Materia ne quare modum, sed perspice vires,
 Quas ratio, non pondus habet: ratio omnia vincit.
 Ne dubites homini diuina credere vis.
 Iam facit ipse Deos, mittitque ad sidera nomen,
 Maius & Angusto crescit sub principe calum.

M. MA-

M. MANILII

ASTRONOMICON

LIBER QUINTVS.

10

IC alim finisset iter, signisque relictis,
 Quis aduersa means stellarum lumina quinque,
 Quadrivagus & Pæbus equis, & Delia
 bigæ,

15

Non ultra fraxisset opus, caloque redires,
 Ac per descensum medios decurreres ignes
 Saturni, Iouis, & Martis, Solisque sub illis:
 Post Venerem, & Maia natum, te, Luna, vagantem.
 Me properare viam mundi lubet: omnia circum

20

Sidera vectatam toto decurrere calo,
 Quum semel aetherei iussus conscendere currus
 Summum contigerim sua per fastigia culmen.
 Hinc vocat Orion magnæ pars maxima celi,
 Et Ratis Heronem, que nunc quoque manigat astris,

25

Fluminaque errantis late sinuantia flexus,
 Et biferum Cetam squammis, atque ore tremendo,
 Hesperidumque vigil custos, & diuisa auri.
 Et Canis in totum portans incendia mundum,
 Araque Binorum, cui votum soluit Olympus.

30

Illinc per geminas Anguis qui labitur Arctos,
 Hæniochusque memor currus, planstrique Bootes,
 Atque Ariadnea caelestia dona corona,
 Victor & inuisa Persens cum falce Medusa,

O 3

Androme-

*Andromedamque negans genitor cum coniuge Cephæus,
Quaque volat stellatus Equus, celerique Sagitta
Delphicus certans, & Iuppiter aliæ testis,
Cæteraque in toto passim labentia calo.*

*Quam mihi per proprias vires sunt cuncta canenda,
Quid valeant ortu, quid quum merguntur in undas,
Et quo de his sex astris pars quemque reducat.
Has stellis proprias vires & tempora rerum
Constituit magni quondam fabricator Olympi.*

*Vir gregis & Ponti victor, cui parte relicta
Nomen onusque dedit, nec pelle immunis ab ipsa:
Colchidis & magicas arteis qui vertere Iolcho
Medeam iussit, monitque venena per orbem,
Nunc quoque vicinam puppim, ceu nauiget, Argo
A dextri lateris ducit regione per astra.*

*Sed quum prima suos puppis consurgit in ignes,
Quattuor in parteis quum corniger extulit ora,
Illo quisquis erit terris, oriente creatus,
Rector erit puppis, clauoque immobilis hærens
Mutabit pelago terras, ventisque sequetur
Fortunam, totumque volet transare profundum
Classibus, atque alios menses, aliumque videre
Phasim, & in cautes Tiphyn superare irementem.
Tolla istos paruos hominum sub sidere tali:*

*Sustuleris bellum Troia, classemque solutam
Sanguine, & appulsam terris: non inuehet undis
Sipara, nec pelagus Xerxes ferietque regetque:
* Vera Syracusis Salamis non mergit Ashenas, *
Punica nec toto fluit ab undis aquore rostra,
Actiacosque sinus inter suspensus utrinque
Orbis, & in ponto cali Fortuna natabit.
His ducibus caco ducuntur in aquore classes,
Et coit ipsa sibi Tellus, totusque per usus*

Diuersos

- Diuersos rerum ventis arcessitur orbis,
 Sed summa lateris surgens de parte sinistri
 Maximus Orion, magnam complexus Olympum,
 Quo fulgente super terras calumque trahente
 5 Ementita diem nigras nox contrahit alas,
 Solertes animos, velocia corpora finges,
 Atque agilem officio mentem, curasque per omneis
 Indelassato properantia corda vigore.
 Instar eris populi, totaque habitabit in urbe
 10 Limina permolisans, unumque per omnia verbum
 Mame salutandi portans communis amicus.
 Sed quum se terris Aries ter quinque peractis
 Partibus extollit, primum iuga tollit ab undis
 Heniochus, cliuoque rotas conuellit ab imo,
 15 Qua gelidus Boreas Aquilonibus instat acutis.
 Ille dabit proprium studium caloque retentis,
 Quas prius in terris agitator amauerat, arteis:
 Stare leui curru moderantem quattuor ora
 Spumigeris frenata lupis, & flectere equorum
 20 Praualidas vires, ac torto stringere gyro:
 Aus quum laxato fugerunt cardine claustra,
 Exagitare feros, pronumque anteire volanteis,
 Vixque rotis leuibus summum contingere campum,
 Vincentem pedibus ventos, vel prima tenentem
 25 Agmina. in obliquum currus agitare malignos,
 Obstantemque morâ totum perludere Circum,
 Vel mediam turba. nunc dextros ire per orbis
 Fidentem campo: nunc meta currere acuta,
 Spemque sub extremo dubiam suspendere casu.
 30 Nec non alterno defulsor sidere dorso
 Quâdrupedum, & stabilis poterit desigere plantas
 Per quos vadite quos. ludeat per terga volantum,
 Aus solo veclatus equo, nunc arma mouebit,

Nunc

Nunc licet in longa per cursus pramia Circo,
 Quicquid de tali studio format ar, habebit.
 Hinc mihi Salomoncus, qui calum imitatur in orbe
 Pontibus impositis, missisque per ara quadrigis
 Expressisse sonum mundi sibi visus, & ipsum
 Admonisse Iovem terris de fulmine fugit,
 Sensit & immensos ignes, super ipse sequutus
 Morte Iovem didicit generatus posset haberi.
 Hoc genitum credas de fidere Bellerophontem
 Imposuisse viam mundo per signa volentem:
 Cui calum campis fuerint, terraque, fretumque
 Sub pedibus. non ulla tibi vestigia campis.
 Hac erit Hemiochi surgens tibi forma cavenda.
 Quumque decem partes Aries duplicauerit artus,
 Incipient Hædis tremulum producere mentum,
 Hirtaque tum demum terris promittere terga,
 Qua dexter Boreas spirat. nec crede seuera
 Frontis opus signo, strictos nec crede Catonis,
 Aut Brutum, atque parem Torquatum, & Floratia facta.
 Maius onus signo est, Hædis nec tanta perulcis
 Conveniunt. leuibus gaudent, laetinaque flegant
 Postora, & in lussus agiles, agilemque vigorem
 Desudant. vario ducunt in amore iuuentam.
 In vulnus nunquam virtus, sed sepe libido
 Impellit, turpisque amittitur vel morte voluptas.
 Et minimum cecidisse malum est, sed crimine victum.
 Nec non & cultus pecorum nascentibus addunt,
 Pastoremque suum generant, cui fistula collo
 Hæreat, & voces alterna per oscula ducat.
 Sed quum bis denas angebis septima partes
 Lanigeri surgunt Hyades: quo tempore natis
 Nulla quies placet. in nullo sunt otia fructu:
 Sed populum, turbamque petunt, rerumque tumultus.

Seditio

- Seditio clamorque iuvat, Gracchosque tenentes
 Rostra volunt, montemque Sacrum rariosque Quirites
 Pacis. bella probant, curaque alimenta ministrant.
 Immundosque greges agitant per sordida rura.*
 5 *Et fidum Laertiada genere syboten.
 Hos generant Hyades mores. Surgentibus astris
 Ultima Lanigeri iuvm pars excluditur orbi;
 Qua totum ostendit terris, atque eruit undis,
 Olenie seruans praegressos tollitur Haedos*
 10 *E' gelido stellata polo, qua dextera pars est,
 Officio magni mater Iouis. illa Tonanti
 Fundamenta dedit, pectusque implevit hiantis
 Lacte suo, dedit & dignas ad summa vires.
 Hinc timida mentes, tremebundaque corda creantur,*
 15 *Suspensa trepidis, lentasque obnoxia caussis.
 His etiam ingenitur visendi ignota cupido,
 Ut noua per, montesque, ruunt aruusta capella
 Semper, & vltarius pascentes tendere gaudent.
 Taurus in aduersos praeceps ut tollitur ortus*
 20 *Sexta parte sui, certantes lucis ad oras
 Pleiades ducit: quibus aspirantibus aliam
 In lucem eduntur Bacchi, Venerisque sequaces
 Perque dapes, monsque super petulantia corda,
 Et sale mordaci dulces quarentia risus.*
 25 *Illis cura sui cultus, frontisque decora
 Semper erit: tortos in fructum ponere crineis,
 Aut pinclis renocare comas, & vertice densa
 Fingere, & apposis caput emutare capillis,
 Pumicibusque canis horrentia membra polire,*
 30 *Atque odisse virum, sterileque optare lacertos.
 Faminea vestes, nec insunt tegmina plantis,
 Sed species, fictique placent ad mollia gressus.
 Natura pudet, atque habitat sub pectore caco*

P

Ambitio

*Ambitio, & morbum victu namine saciant.
Semper amare patrum est: cupienti & amare videri.*

*Iam vero Geminis fraterna ferentibus astra
In celum summoque natantibus aquore Ponti,
Septima pars Leporem tollit, quo fidere natis
Vix alas Natura negat volucresque meatus,
Tantum erit per membra vigor referantia ventos.
Ille prius victor stadio, quam missus, abibit.
Ille cito monitu rigidos cludere castus,
Nunc exire levis missas, nunc mittere palmas.
Ille pilam celeri fugientem reddere planta,
Et pedibus pensare manu, & ludere saltu.
Mobilibusque citos ictus glomerare lacerius.
Ille potens turbam perfundere membra pilarum.
Per totumque vagas corpus disponere palmas.
Ut teneat tantos orbis, sibique ipse recludat.
Et velut edoctos iubeat volitare per ipsum.
Inuigilat somnis, curas industria vincit,
Otia per varios exercet dulcia lusus.*

*Nunc Cancro vicina canam, cui parte sinistra
Consurgunt iugula: quibus aspirantibus oris
Te, Meleagre, colunt flammis habitantibus ustum,
Atque Atalameos conatum ferre labores.
Reddentiemque tua per mortem munera matri:
Cuius & ante necem paulatim vita sepulta est.
As Calydonea bellantem ruperu puellam,
Vincientemque viros, & quam potuisse videri
Virgine maius erat sternentem vulnere primo:
Quamque erat Actaeon filius imitandus & ante
Quam canibus noua praeda fuit. ducuntur & ipsi
Resibus, & claudunt campos formidine mortis,
Mendacesque param foveas, laqueosque tenaces,
Currentesque feras pedis arum compede nectunt.*

AUS CA.

- Aut canibus ferroue necant, prædaque reportant.
 Sunt quibus in ponto studium est cepisse ferarum.
 Diversas facies, & cæco mersa profundo
 Sternere litoræis monstrorum corpora arenis,
 5 Horrendumque fretis in bella laceffere pontum,
 Et colare vagos inductis ventibus amneis,
 Ac per nulla sequi dubitant vestigia prædas.
 Luxuria quia terra parum, fastidiet orbem
 Venter, & ipse gulam Nereus ex agnore pascet.
 10 At Procyon oriens, quum iam vicesima Cancræ
 Septimaque ex undis pars sese emergit in astrum,
 Venatus non ille quidem, verum arma creantis
 Venandi tribuit: cadulos nutrire sagaces,
 Et genus à proavis, mæres numerare per artes,
 15 Retiaque, & valida venabula cuspide fixa,
 Lentaque contextis formare hastilia nodis,
 Et quodcumque soles venandi pascere cura
 In proprios fabricare dabit venalia quæstus.
 Quum vero in vastos surgit Nemeus hiatus,
 20 Exoriturque Canis, latratque Camicula flammans,
 Et rabit igne suo geminatque incendia Solis:
 Qua subdente facem terris, radiosque mouente
 Dimicat in cineres orbis, fatamque supremum
 Sortitur, languetque suis Neptunus in undis,
 25 Et viridis nemori sanguis decedit, & herbis.
 Cuncta peregrinos orbes animalia quarunt.
 Atque eget alterius mundus, natura suis met
 Aegrotat morbis nimios obfissa per astus.
 Inque rogo vivit, tantus per sidera feruor
 30 Funditur, atque uno ceu sint in lumine cuncta.
 Hac ubi se ponto per promas extulit oras,
 Nascentem si quem pelagi perstrinxerit unda,
 Effrenos animos, violentaque peiora fingit,

Irarumque dabit fluctus, adunumque, metumque
 Torius vulgi, præcurrunt verba: loquentis
 Ante os est animus: nec magnis concita causis
 Corda micant, & lingua rahi, latratque loquendo:
 Moribus & crebris dentes in voce relinquit.
 Ardescit vitio vitium, viresque ministrat
 Bacchus, & in flamma famas excuscat iras.
 Nec silvas rupeſque timet, vastosque leones,
 Aut ſpumantis apri dentes, atque arma ferarum,
 Effunditque ſuas conſeſſa in robare flammæ.
 Nec talis mixere artem ſub fidere, ſali.
 Cernis, ut ipſum etiam ſolus venatur in aſtris?
 Prægreſſum quatit Leporem comprehendere curſu.
 Vltima pars magni quantum tollitur axe Leonis,
 Crater auratis ſurgit celatus ab aſtris.
 Inde trahit quicumque genus, morſusque, ſequetur.
 Inriguoſis ruris campos, amareſque, lacusque:
 Et te, Bacche, tuas nubentem iungeſ ad armos,
 Diſponetque iugis imitatas fronde choreas,
 Robore vel proprio fidentem in brachia ducet,
 Teque tibi credet ſemper. quin matre reſectum
 Adiunget calami, ſegetumque interſeret vis:
 Quæque alia innumeri culmi eſt forma per orbem,
 Pro regione colet. nec parce vina recepta
 Hauriet emiſcens, & fructibus ipſe fruetur,
 Gaudebitque mero, mergotque in pocula mentem.
 Nec ſolum terra ſpem credet in annua vota:
 Annona quoque veſtigal, mercesque ſequatur,
 Præcipue quas humor alit, nec deſerit unda.
 Tales effinget Crater humoris amator.

Iam ſubit Erigone. quæ quum ter quinque ſeretur
 Partibus ereptis ponto, tollentur ab undis
 Clara Ariadne quondam manimenta corona,

Et mol.

- Et malles tribuent arteis. hinc dona puella
 Namque nitent. illinc oriens est ipsa puella.
 Ille colet nitidis gemmantem floribus ortum,
 Pallentis violas, & purpureos hyacinthos,
 5 Liliaque, & Tyrias imitata papavera laces,
 Vernantisque rosa rubicundo sanguine florem.
 Caruleum foliis viridi quin gramine collem
 Conseret, & veris depinget prata figuris:
 Aut varios necet flores, fertisque locabit;
 10 Effingetque suum similes. in mutua pressos
 Incoquet, atque Arabum silvis mulcebit odores:
 Et medicos unguenta dabit referencia status,
 Ut sis adulterio succorum gratia maior:
 Munditia cultusque adsunt, artesque decora,
 15 Et lenocinium vita præsensque voluptas.
 Virginis hoc anni poscunt, floresque corona.
 At quum per decimam confurgens horrida partem
 Spica, feres praesequalentis corpus arista:
 Aruorum ingenerat studium, rurisque colendi,
 20 Seminaque in fœnus sulcatis credere terris,
 Usuramque sequi maiorem sorte, receptis
 Frugibus innumeris, atque horrea quarere mæsti.
 Quod solum decuit mortaleis nosse metallum.
 Nulla fames, non vlla forent ieiunia terris.
 25 Dives erat census saturatis gentibus orbis,
 Et si forte labor ruris tardauerit arteis,
 Quis sine nulla Ceres, non vllus feminis usus,
 Subdere fracturos silicis frumenta, superque
 Ducere pendenteis orbes, & mergere farras,
 30 Ac torrere focis hominumque alimenta parare,
 Atque vnum genus in multas variare figuras.
 Et quia dispositis aptatur spica per artem
 Frugibus: exstructu simili componitur ordo,

Seminibusque suis cellas atque horrea præbet.

*Sed parte octava surgentem cerne Sagittam
 Chi. um, dabit & iaculum torquere lacertis,
 Et calamus nervis, glebas & mittere virgis,
 Pendentemque suo volucrum deprendere calo.
 Cuspide vel triplici securum figere piscem.
 Quod potius dederim Teucro fidusve genusve?
 Teue, Philoctete, cui malum credere pariti?
 Hectoris ille faces arcu, teloque fugavit,
 Mittebat qui vos, igneis in mille carinas.
 Hinc ortam pharetram, Troia bollumque gerebas,
 Maior & armatis hostis subfederat exul.
 Quin etiam ille pater tali de sidere crotus
 Esse potest, qui serpentem super ora cubantem;
 Infelix, nati somnumque animamque bibentem,
 Sustinuit misso petere & prosternere telo.
 Ars erat esse paucem, vicit natura periculum,
 Et pariter iuvenem somnoque ac morie levante
 Tunc iterum natum, & fato per somnia raptum.
 At quum secretis improvidus Hædus in astris
 Erranti similis fratrum vestigia quarit,
 Postque gregem longoproductitur intervallo,
 Solertes animos, agitataque pectora in usus
 Effingis variis nec deficientia curis,
 Nec contenta domo. populi sunt illa ministra,
 Perque magistratus, & publica iura feruntur.
 Non ullo careat digito, quaque iecerit, hasta:
 Defueritque bonis sector pœnamque lucretur
 Noxius, & patriam fraudarit debitor aris.
 Cognitor est urbis, nec non lasciviti amores
 In varios, ponitque forum se datque Lyao.
 Mobilis in saltus, & scena mollior arce.
 Nunc surgente Lyra, festudinis enatae undis*

Forma,

Forma per heredem tantum profusa sonantis,
 Chelarum surget quum pars viscosa flexa.
 Qua quondam sonitumque ferens Oeagrius Orpheus,
 Et sensus scopulis, & silvas addidit aures,

5 Et Diti lacrimas, & morti denique finem.
 Hinc venient vocis dotes Boreaque sanantis,
 Garrula qua modulis diuerse tibia format,
 Et quodcumque manus loquitur, flatuque monetur.
 Ille dabit cantus inter conuiuia dulces,

10 Mulcabitque sono Bacehum, noctisque tenebris.
 Quin etiam curas inter secreta mouebit
 Carmina furtiuo modulatus marmure vocem:
 Solus & ipse suas semper cantabit ad aures.

Hinc distante Lyræ, qua cornua ducit in æstra.

15 Sed Regione Nepæ vix partes octo trahentis,
 Ara ferens thuris stellis imitantibus ignem,
 In qua deuoti quondam cecidere Gigantes,
 Nec prius armauit violento fulmine dextram
 Inppiter, ante Deos quam constitit ipse sacerdos.

20 Quos potius finget ortus, quam templa colentes,
 Atque autoratos in ætæ iura ministros,
 Diuorumque sacra venerantes numina vœe,
 Pene Deos, & qui possunt ventura videre?
 Quattuor appositis Centaurus partibus effert

25 Sidera, & ex ipso mores nascentibus addit.
 Aut mulos agei aut mannos, mistosque iugabis
 Semine quadrupedes, aut curru celsior ibis:
 Aut onerabis equos armis, aut duces in arma.
 Ille tenet medicas artes ad membra ferarum,

30 Et non auditos mutarum tollere marbos:
 Hæc est artis opus non expectare gementes,
 Et sibi non agros iam dudum credere corpus.
 Nunc subit Arcitenens cuius pars quinta misentem

Arcturum

*Arcturum ostendit pennis, quos tempore natis
Fortuna ipsa suos audet committere census,
Regales ut opes, & sancta & varia foruens,
Regnantes sub rege suo, rerumque ministri.
Tutelaque gerent populi, damnisque regendis
Præpositi, curas alieno limine claudunt.*

*Arcitenens quum se totum produxeris undis
Ter decuma sub parvo feri, formantibus astris,
Plumens in calum nisidis Olor evolat alis:*

*Quo surgente trahens lucem, matremque relinquens,
Ipse quoque aerios populos, caloque dicatum,
Alitumque genus, studiumque censusque vocabit.
Nulle fluent artes, aut bellum indicere mundo,
Et medios inter volucrem prorsure meatus:*

*Aut nidis dampnare suis, removere fedentem,
Pascentemue super surgentia ducere lima.
At qua hac? in luxum iam venis longius itur,
Quam modo militia. Numidarum pascitur oris,
Phasidos & damnis. arcessitur inde macellum,
Unde aurata novo connecta est aquore pellis.*

*Quin etiam linguas hominum, censusque docebit
Aerias volucres, nouaque in commercia ducet,
Verbaque precipiet natura lege negata.*

*Ipse Deum Cycnus condit, vocemque sub illo
Non totus volucer, secumque innotat intus.*

*Nec te praterant, clausas qui culmine summo
Pascere aues gaudent Venetis, & reddere cacas
Aut certis revocare notis, totamque per urbem
Qui gestant caueis volucres ad iussa paratas,
Quorum omnis parvo consistit passere census.*

Has erit & similes tribuens Olor aureus artes.

*Anguitenens magno circumdatus orbe Draconis,
Quum venit in regione tua Capricorne figura,*

Non ini-

- Non inimica facit serpentum membra creandi:
 Accipiunt sinibusque suis, peplaque fluendi,
 Osculaque horrendis iungunt impune venenis.
 At quum se patrioproductis ab aquore Piseis,
 5 In calumque ferens alienis sinibus ibis,
 Quisquis erit tali capiens sub tempore visam,
 Littoribus, ripisque suos circumferet annos,
 Pendentem & caco captabit in aquore piscem,
 Cumque suis domibus concha valloque latentes
 10 Protrahit immersus. nihil est audere reliotum.
 Quæstus naufragio petitur, corpusque profundo
 Immissum pariter quam præda exquiratur ipsa.
 Nam semper tanti merces est parua laborum.
 Censibus aquantur concha, rapidumque notari.*
 15 Vix quisquam est locuples. oneratur terra profundo.
 Tali sorte suas artis per litora stractas,
 Aut emit externos precio, monetque labores
 Institor aquorea varia sub imagine mercis.
 Quumque Fidis magno succedunt sidera mundo,
 20 Quæstus scelerum venit, vindexque reorum,
 Qui commissæ suis rimabitur argumentis,
 In lucemque trahet tacita latitantia fraude.
 Hinc etiam immitis tortor, pœnaque minister,
 Et quisquis vero fuit, culpamne perodit,
 25 Proditur, atque alto qui iurgia pectore tollat.
 Caruleus ponto quum se Delphinus in astra
 Erigit, & squammam stellis imitantibus exit,
 Ambiguus Terra partus, pelagoque creatur.
 Par ex diuerso studet & sociatur utrumque
 30 In genus, atque vno digestum semine surgit.
 Nam velut ipse citis perlabitur aquora pinnis
 Nunc summum scindens pelagus, nunc alta profundi,
 Et sinibus vires sumit, fluctumque figurat:

Sic, venit ex illo quissimè, validabit in undis.
 Nunc alterna ferens in lentos brachia tractus.
 Et plausa resonabit aqua, nunc aquare merfus,
 Deducet palmas, furtive remus in ipso*
 Nunc in aquas rectus veniet passimque natabit,
 Et vada mentitus reddes super aquora campum.
 Aut immota ferens in tanguis membra, latiusque
 Non oncrabit aquas, summisque accumbet in undis,
 Pendebitque super cuiusvis remige. Votum est
 Illis in ponto, iocundum est querere pontum,
 Corpora qui metguat undis, ipsumque sub antris
 Nerea, & aquoreas conantur visere Nymphas,
 Exportansque maris preda, & rapta profunda
 Naufragia, atque imas avidi scrutantur arenas.
 Ad numeros etiam ille ciet cognata per artem
 Corpora, qua valido salium excussa petaura,
 Alienosque ciet maris, alatus & ille
 Nunc iacet, atque huius casu suspenditur ille.
 Membraque per flammæ, orbesque emissæ flagrant
 Molliter vi liquidis per huius ponuntur in undis.
 Delphinumque suo per inane imitantia motu
 Et viduata volanti pennis, & in aere ludunt.
 At si deficient artes, remanebit in illis
 Materies tamen apta, dabit natura vigorem,
 Atque alacres cursus, campoque volantis membra.
 Sed regione means Cephæus humentis Aquarj
 Non dabit in lusum mares, facis ora severa:
 Frontes, ac vultus componit pondere mentis.
 Pascuntur curis, veterumque exempla revolvens
 Semper, & antiqui laudabunt verba Catonis,
 Tutoris supercilium, patriumque rigorem.
 Componet teneros etiam qui nutriet annos,
 Et dominum dominus prætexta lege sequatur.

Quin

- Quinetiam Tragica præstabant verba cadentes,*
Cuius erit quamquam in charis filius ipse cruentus,
Nec minus & scelerum facie, rerumque tumultu
Gaudebamus, atri luctum memorare sepulchri,
 5 *Ruñtantemque patrem natos, Solemque reuerſum*
Et cacum sine Sole diem. Et habemus inuabit
Dicere bella uſeri, mirumque in fratre parentem:
Quarere Medea natos, ſi atremque, patremque:
Hinc veſtes, flammæ illinc promouere miſſas,
 10 *Aeriamque fugam, veſtesque ex ignibus annos.*
Mille alias rerum ſpecies in carmine ducent.
Forſitan ipſe etiam geſtus referetur in ætus.
At ſi quis ſtudio ſcribendi minor ibis,
Comica componet lætis ſpectacula ludis.
 15 *Ardentes iuuenes, rapiasque in amore puellas,*
Eluſosque ſenes, agilesque per omnia ſeruos,
Quis in cuncta ſuam produxit ſacula vitam
Doct̃or in urbe ſua lingua ſub flore Mæander,
Qui vitæ oſtendit vitam, chariſque ſacramens.
 20 *Et ſi tanta operum vires commenta negarint.*
Externis tamen aptus eris nunc vocæ poëtis,
Nunc ſaturo geſtu, referetque affectibus ora.
Et ſua dicendo faciet, ſolusque per omnis
Ibis perſonas, & turbam reddet in uno:
 25 *Aut magnos Heroes ages, ſcenisque Togatas.*
Omnis fortuna vultum per membra reduces;
Aequabisque choros geſtu, cogetque videre
Præſentem Troiam, Priamumque ante ora cadentem.
Quodque ages, id credes ſtupefaetus imagine veri.
 30 *Nunc Aquila ſidus referam, qua parie ſiniſtra*
Rorantis Iuuenis, quem terris ſuſtulit ipſa,
Fertur, & extenſis prædam circumuolat alis.
Fulmina miſſa refert, & calo militas ales,

Bis sextamque notat punctum fluvialis Aquarum.
 Illius in terris orientis temporis auras,
 Ad spolia & partem surget vel eade rapinas.
 Quumque hominum dederit stragos, dabit ille ferarum:
 Nec pacem à bello, cinem discernet ab hoste.
 Ipse sibi lex est, & qua fers eumque volumus,
 Precipit at vires: laus est contendere cunctis.
 Et si forte bonis accesserit imperium auso,
 Improbis as fiet virum. & condere bella,
 Et magnis patriam poteris ornare triumphis.
 Et quia non tractat Volucres, sed saggoris, arma,
 Immissosque refert ignes, & fulmina reddit,
 Regis erit magnique ducis per bella minister.
 Ingentesque suis praeabit viribus usus.
 At quum Cassiope bis denis partibus actis
 Aequorei Iuvenis dextra de parte resurgit,
 Artifices aurum faciet, qui mille figuris
 Vertere opus possint, cavaque acquirere totum
 Materia, & lapidum vinctos miscere colores.
 Sculptentem facies sanctis laquearia templis:
 Condentemque novum calum per cuncta Tonantis.
 Hac fuerat quondam Divis concessa figura:
 Nunc iam luxuria pars est. Triclinia templis
 Concertant, cunctique auro iam vestimur auro.
 Hinc angusta nitent sacrorum munera templis,
 Et Mithridateos vultus induta trophaea,
 Aurea Phœbeis cernant in lamina flammis,
 * Gemmarumque fulgentes lacibus ignes.
 Hinc Pompeia manent veteris monumenta triumphis.
 * Et quod erat regnum, pelagus fuit una malorum
 * Non extincta lues semperque recentia flammis.
 Hinc lenocinium forma, cultusque repertus
 Corporis, atque auro quaesita est gratia frontis.

Perque

*Perque caput ducti lapides, per colla, manusque,
Et pedibus nixis fulserunt aurea vincula.*

* *Quid potius matrona velit tractare creatos,
Quam factum revocare suos quod possit ad usus.*

3 *Ac ne maseries sali sub munere desit,
Quarere sub terris aurum, furtoque latentem
Naturam eruere omnem, orbemque inuicere prada
Imperat, & glebas inter deprendere gazam,
Innitamque nouo tandem producere calo.*

10 *Ille etiam fuluas avidus numerabit arenas,
Perfundetque nouo stellantia littora ponto,
Paruaque ramentis faciet momenta minutis.
Protulit, ut legeret census spumantis in aurum,
Et perlucenses cuperet prensare lapillos.*

15 *Verticibus mediis oculos immittet auaros.
Et coquet argenti glebas, venamque latentem
Eruet, & silicem riuo saliente liquabit,
Et facti mercator erit per utramque metalli,
Alterum & alterius semper mutabit in usus.*

20 *Talia Cassiope nascentem pectora fingit.
Andromeda sequimur fidus, qua Piscibus ortis
Bis sex in parteis cunctis venit aurea dextro,
Hanc quandam pœna ditorum culpa parentum
Prodidit, infestus totis quum finibus omnis*

25 *Incubuit pontus, timuit quum naufraga tellus.
Proposita est merces vasando dedere ponto
Andromedam, teneros ut bellua manderet artus.
Elic Hymeneus erat, solaque in publica damna
Pronatis lacrimans ornatur victima pœna,*

30 *Induiturque suus non hac in vota paratos,
Virginis & uirga rapitur sine funere funus.
At simul infesti venturum est ad littora ponti,
Molliaper duras panduntur brachia cautes.*

Astrinxere pedes scopulis, et in haec vincti;
 Et cruce virginis moriturus quollis papendas.
 Servatur tamen in patria vulnusque pudorque.
 Supplicia ipsa decent, minus dormire reclinis
 Mulier ipsa suavis est sola figura.
 Defluxere sinus humeris, fugitque lacertos
 Vestis, & effusi scopulis haesere capilli.
 Tocircum Alcyones pennis planxere volantes,
 Fleueruntque tuos miserando carmine casus,
 Et tibi contextas umbram fecere per alas.
 Ad tua sustinuit fluctus spectacula pontus;
 Assuetasque sibi defuit perfundere ripas.
 Extulit & liquido Nereis ab aequore vulsum.
 Et casus miserata tuos rorant & undas.
 Ipsa levi flatu resonans pendente membra
 Aura per extremas resonans flebilis rupes.
 Tandem Gorgonei victorem Persia monstrum
 Felix illa dies redemptiæ ad litora duxit.
 Isque ubi pendentem vidit de rupe puellam,
 Dirigit facie, quem non suspexeras hostis.
 Vixque manu spoliis tenuit, victorque Medusa
 Victus in Andromeda est. iam caecibus invidet ipsis,
 Felicesque vocat, teneant quæ membra, catenas.
 At postquam pœna causam cognovit ab ipsa,
 Destinatur in thalamos per bellum vadere ponti,
 Altera si Gorgo veniat, non territus ire.
 Concitat Aërios cursus, flentisque parentes
 Promissu vita recreat, pactusque maritum
 Ad litus remeat. gravidus iam surgere pontus
 Caperat, & longo fugiebant agmine fluctus
 Impellentis onus monstrum. caput eminet undas
 Scindentis, pelagusque mones. circumsonat aquor
 Dentibus, inque ipsa rapidum mare navigat ore.

- Hinc vastis urgent immensior quibus arbes,
 Tergaque consumunt pelagus, sonat undique Syrtis,
 Atque ipsi metuentis montes, scopulique rudentem.
 Infelix virgo quamvis sub vindice tanto.*
- 5 Quatuor tunc fuerat facies? ut fugit in auras
 Spiritus? ut toto carnerum sanguine membra?
 Quum tua fata cauis è rupibus ipsa videres,
 Adnansque ipsis artem, pelagusque ferentem:
 Quantula prada maris? sed pennis subnotas alae.*
- 10 Perseus, & calopendens iaculatur in hostem,
 Gorgoneo vinctum desigens sanguine ferrum.
 Illa subit contra assurgens, conuersaque frontem
 Erigit, & toris innitens orbitibus alae
 Emicat, ac toto sublimis corpore fertur.*
- 15 Sed quantum illa subit semper iaculata profundo,
 In tantum reuolat, laxumque per aethera ludia
 Perseus, & Ceti subeuntis verberat ora.
 Nec cedis tamen illa viro, sed sauis in auras
 Moribus, & vani crepitant sine vulnere dentes.*
- 20 Efflat & in calum pelagus, mergisque volantes
 Sanguineis undis, pontumque extollit in astra.
 Spectabat pugnam pugnandi causa puella.
 Iamque oblita sui, metuit pro vindice tali
 Suspirans, animoque magis quam corpore pendes.*
- 25 Tandem confossum subdidit bellua membris,
 Plena maris, summas iterumque renauit ad undas,
 Et magnum vasto coniecit corpore pontum,
 Tunc quoque terribilis, nec virginis ore videnda.
 Perfudit liquido Perseus in marmore corpus,*
- 30 Maior & ex undis ad cautes peruolat alae
 Soluitque harentem vinclis de rupe puellam
 Desponsam pugna, nupturam dote mariti.
 Hic dedit Andromeda calum, bellisque sacrauit,*

Mercedem

Mercedem tanti belli, quae condidit ipsa
 Gorgone non lenius monstrum, potiusque leuavit.
 Quisquis in Andromeda surgens tempore paruo
 Nascitur, immitis venies paruaque minister,
 Carceris & duri custod, quae stante superba
 Prostrata iaceant miserorum in limine matres,
 Per noctesque patres cupiant exrema suorum
 Oscula, & in proprias animam transferre medullas,
 Carnificisque venit mortem ducentis imago,
 Accensisque rogis, & stridula saepe securi.
 Supplicium veltigal eris: qui denique possit
 Pendentem è scopulis ipsam spectare puellam,
 Vincitorum dominus, sociusque in parte catena.
 Interdum pœnis innoxia corpora feruat.
 Piscibus exortis quum pars vigesima prima
 Signator terra lumen fulgebis, & orbi
 Aerius nascetur Equus caloque volabit,
 Velocesque dabis sub tali tempore partus,
 Come per officium vigilantia membra ferentes.
 Hic glomerabis equo gyros, dorsoque superbus
 Ardua bella geret rector cum milite mixtus,
 Nunc stadio fraudare fidem, poteritque videri
 Mentiri passus, & campo tollere cursum.
 Quamuis extremo citius renolauerit orbe
 Nuncius, extremum vel bis penetraverit orbem.
 Vilibus ille etiam sanabit vulnera succis
 Quadrupedum: medicas artes in membra ferarum
 Nouerit, humanos & qua nascentur ad usus.
 Nixa genu species, & Graio nomine dicta
 Engonasi, ingenicla nitens sub origine constat *
 Dextra per extremos atrolit lumina Pisces.
 Hinc fuga nascentum, dotas, infidiaque creantur,
 Grassatorque venit mediæ meruendus in urbe.

10

15

20

25

30

Eis

- Et si forte aliquas animo consurget in arctis,
 Inprarupta dabit studium, vincetque periclo
 Ingenium, aut tenues ausus sine limite gressus
 Certa per extentos ponit vestigia funes,
 5 Et celi meditatius iter vestigia perdes.
 Et pene ut pendens populum suspendit ab ipso.
 Læna sub extremis consurgunt sidera Ceti
 Piscibus Andromedam ponto, caloque sequentis.
 Hoc trahit in pelagi cades, & vulnera natos
 10 Squammigeri gregis: extensis laqueare profundum
 Retibus, & pontum vinculis armare sequentem.
 Et velut in laxo securas aquore phocas
 Carceribus claudunt variis, & compede necant,
 Incantosque trahunt macularum vimine thunnos.
 15 Nec cepisse sat est. luctantur corpora nodis,
 Expectantque nouas acies, ferroque necantur,
 Inficiturque suo permixtus sanguine pantus
 Totus, quum toto iacuerunt littore prada.
 Altera sit cadis cades: scinduntur in artus
 20 Corpora, & ex uno varius describitur usus.
 Illa datis melior succis, pars illa resensis.
 Hinc sanies preciosa fluit, floremque cruoris
 Euomit, & mixto gustum sale temperat oris.
 Illa patris turba est. stragas confunditur omnis,
 25 Permisceque suas alterna in damna figuras,
 Communemque cibus usum, succumque ministrat.
 At quum caruleo steter ipsa simillima ponto
 Squammigerum nubes, terraque immobilis hæret,
 Excipitur vasta circumuallata sagena,
 30 Ingentesque lacus, & Bacchi dolia compler,
 Humoresque vomit socia permutua dose,
 Et fluit in liquidas tabes resoluta medullas.
 Quin etiam magnas poterunt celebrare Salinas,

I

Et pen-

Et pontum coquere, & ponti secernere virus,
 Quum solidum certo distendunt margine campum,
 Adpelluntque suo deductum ex aquore fluctum,
 Claudendoque negant. tum demum suscipit undas
 Area, tum pontus per Solem humore nitescit.
 Congeritur siccum pelagus, mersique profundi
 Canities emota maris, spumaque rigentis
 Ingenteis faciunt tumulos, pelagique venenum.
 Quodque erat usus aqua succo corruptus amaro,
 Vitali sale permutant, redduntque salubrem.
 At revoluta polo quum primis vultibus Arctos
 Ad sua perpetuos revocat vestigia passus,
 Nunquam tincta vadis, sed semper flexilis orbe:
 Ac Cynosura minor cum prima luce resurgit,
 Et pariter vastusue Leo, tum Scorpions acer
 Nocte sub extrema permittunt iura diei:
 Non inimica fera tali sub tempore natus
 Ora feret. placidas reget in commercia gentes.
 Ille manu vastos poterit frenare leones,
 Et palpare lupos, pantheris ludere captis,
 Nec fugiet validas cognati sideris urssas.
 Inque arteis hominum, peruersaque munera ducet.
 Ille elephant a premet dorso, stimulisque movebit
 Turpiter in tanto cedentem pondere cunctis.
 Ille tigrim rabie soluet, pacique domabit,
 Quaque alia infestant silvis animalia terras,
 Iunget amicitia secum, catulosque sagaces.

*

*

*

Tertia Pleiades dotabit forma sorores,
 Feminum rubro vultum suffusa pyropo,

Inuenisque

- Invenitque parem sub te, Cynosura, colorem,
 Et quos Delphinus iaculatur quattuor ignes,
 Delatoneque tribus facibus, similique nitentem
 Luce Aquilam, & flexas artus per lubrica terga.*
- 5 *Tum quartum quintumque genus discernitur omni
 E numero, summaque gradus qui iungitur Angue,
 Maxima per minimos censu concluditur imo,
 Qua neque per cunctas noctes, neque tempore in omni
 Respondent alto cali summot a profundo.*
- 10 *Sed quum clara suos auertit Delia cursus,
 Quumque vaga est illa, & terris sua lumina condit,
 Mersit & ardentes Orion aureus ignes,
 Signaque transgressus mutat per tempora Phæbus,
 Effulget tenebris, & nocte accenditur atra.*
- 15 *Tunc confert alicet cali fulgentia templa
 Cernere seminibus densis, totisque micare
 Floribus, ut sicca curuum per latus arena:
 Nec spatium stellis, mundo nec cedere summam:
 Sed quot eant semper nascentes aqore fluctus,*
- 20 *Quot delapsa cadant foliorum millia siluis,
 Amplius hoc ignes numero volitare per orbem.
 Vique per ingentem populus describitur urbem,
 Præcipuumque Patres retinent, & proximum Equester
 Ordo locum, Populumque Equiti, Populoque subire*
- 25 *Vulgus iners videas etiam sine nomine turbam:
 Sic etiam magno quadam respondere mundo
 Hac natura facit, qua cali condidit orbem.
 Sunt stella Procerum similes, sunt proxima primis
 Sidera, suntque gradus, atque omnia iuncta priori.*
- 30 *Maximus est populus, summo qui culmine fertur,
 Cui si pro numero vires natura dedisset,
 Ipsæ suas æther flammæ sufferre nequiret,
 Totus & accenso mundus flagraret Olympo.*

F I N I S.

INDEX RERVM MEMORABILIVM,

Quæ in MANILIO

continentur.

A bligitorum genitura.	96,25	Armenia Leoni subiecta.	103,18
Aëdon.	114,29	Armorum studiosi sub quo signo edantur.	87,11
Aëtiacum bellum.	28,32.110,30	Artium origo.	4,4
Acurorum & solertiū genitura.	87,25	Asia. 100,29. Tauro subiecta.	103,10
Adamas.	108,18	Astrologiz auctores primi.	2,23
Ægyptii inuētores astronomiæ.	2,23.	Astrologi, & Mathematici sub quo signo edantur.	85,8
minus colorati Indis.	102,27	Atalanta.	114,23,26
Ægyptus subiecta Arieti.	103,9	Athla.	64,11
Æmilia gens.	26,13	Athlorum dodecatopos.	62,11
Æneas.	81,6	Aucupum genitura.	120,11
Ærarii Custodem genitura.	120,2	Augustus. 25,17. Deus.	97,7
Ærariorum & Ferrariorum genitura.	88,1.	Augusti genitura.	45,4. 97,7
Æthiopia Cancro subiecta.	103,15	Auratum, & Aurificum genitura.	124,17
Æthiopes,	102,13	Aurifabrorum, & Argentifabrorum genitura.	87,33. 125,17
Africa. 100,16. Scorpio subiecta.	104,3.	Aurifossorum genitura.	124,26
Agilium genitura.	87,26. 111,7. 112,22	Aurilegularum genitura.	125,10
Agricultorum genitura.	84,13. 96,11. 117,19.	Azis.	9,27
Agrippa.	25,15		
Amatorum genitura.	114,2	B	
Ambitosorum genitura.	114,1	Babylonia Piscibus subiecta.	104,24
Amicitiz rara exempla.	47,30	Bellerophonis genitura.	112,9
Andromeda. 11,32. 125,21. & inde		Bellicosorum, & Martialis genitura.	87,4
Anguis Vrsarum. 12,21. Eius magnitudo.		Bestiariorum genitura.	85,27. 87,8
131,7		Bithynia Leoni subiecta.	103,18
Animi vis.	107,28	Bootes. Vide Arctophylax.	
Annonæ redemptorum genitura.	116,27	Brutus.	25,2
Antichthones.	8,20	C	
Antistites & Aeditimi sub quo signo edantur.	97,1. 119,20	Cæcorum genitura.	96,21
Aquario quæ regiones subiectæ.	104,21	Cæsar Diuus.	25,18
Aquatica negotiantium genitura.	116,28	Cæsaris interitus.	82,6. 97,20.
Aquila fidus. 11,25. Eius magnitudo.	131,4.	Calulatorum genitura.	86,22
ortus.	123,30	Camillus.	25,1
Aquilices sub quo signo eduntur.	88,12	Cancer.	30,23
Arabia Tauro subiecta.	103,11	Cancro regiones subiectæ.	103,14
Arabicus sinus.	100,14	Canicula.	13,2. 115,20
Arachne.	84,19	Canum studiosi sub quo signo eduntur.	114,13
Arctophylax.	10,31	Cannensis clades.	81,19. 100,18
Arcturus. 10,33. Eius ortus.	120,1	Canopus.	7,30
Argo. 13,18. Ortus.	109,14	Canorum, & Cantorum genitura.	119,6.
Aëtiæ quæ regiones subiectæ.	103,1	Capella fidus.	12,15. 30,20. 113,9
Arma venatoria parantes sub quo signo eduntur.	115,12	Cappadocia Leoni subiecta.	103,18
		Caprariorum genitura.	112,28
		Capricornio regiones subiectæ.	104,15
		Cardi-	

Cardines geniturarum.	53, 19	magnitudo.	130, 2
Cardinum interualla.	55, 7	Deltoton. 12, 2. Eius magnitudo.	130, 3
Cardinum vires.	55, 29	Deorum Tutelæ in signis.	42, 27
Caria regio Virgini subiecta.	103, 25	Defaltorum genitura.	111, 30
Carnificum genitura.	128, 9	Deus in xii domibus.	57, 8
Carrucariorum genitura.	119, 26	Dextra & sinistra Signa.	38, 9, 19.
Carthago. 100, 16. Scorpionis subiecta.	104, 2.	Dicacium genitura.	113, 24
Caspium mare.	100, 6	Dierum inæqualitas secundum climata.	66, 30
Cassiopea. 12, 31. Eius ortus.	124, 15	Dierum mensura sub Æquinoctiali.	87, 3.
Cato.	25, 14.	Ditis ianua.	58, 17
Centaurus. 13, 24. Eius ortus.	119, 24	Dodecaeteris genethliaca.	75, 33
Cephens. 12, 3. Eius ortus.	122, 26	Dodecatemorion.	50, 23
Cercopes animalis.	100, 26	Dodecatemorion in Dodecatemoriis.	52, 2
Cetus fidus. 14, 16. Eius ortus	129, 6	Doridos regio Virgini subiecta.	103, 24
Cetariorum, & Bolonarum genitura.	129, 9	E.	
Chaldaei inuentores astronomiæ.	2, 13	E Cliptica Signa.	105, 9
Chronocratoriz xii Signorum.	76, 17	Eclipsis non vbique eodem tempore cernitur.	8, 4
Chronocratoriz Dodecatopli.	77, 1	Edacium genitura.	96, 25
Cicero.	25, 11	Elementorum dispositio.	5, 29
Cilicia Aquario subiecta.	104, 23	Eloquentium & Facundorum genitura.	86, 10
Cinzorum genitura.	95, 7	Equariorum genitura.	87, 16
Circuli paralleli.	18, 11	Equorum domitores sub quo signo nascuntur.	87, 16. 111, 33. 128, 20.
Circulus æquinoctialis.	18, 19	Equus fidus. 11, 30. Eius ortus.	128, 17
Circulus Antarcticus.	19, 6	Erigone.	30, 22
Circulus Arcticus.	18, 15	Eumæi subulci genitura.	113, 7
Clandia gens.	25, 12	Europa.	101, 5
Cloelia.	24, 30. 81, 15	Euriporum deductores sub quo signo eduntur.	88, 15
Cocles Horatius.	24, 31. 81, 14.	Euxinus Geminiis subiectus.	103, 12
Cognitorum, & Sectorum genitura.	118, 26	Exlegum genitura.	124, 6
Coluri.	10, 19	F.	
Cometz.	25, 30	F Abius Cunctator.	25, 7. 81, 22
Cometa Acontias.	27, 5	Fabricius.	25, 4
Cometz Docides.	26, 24	Fe'ix in xii domib.	56, 20
Cometa Lampadias.	26, 30	Fides fidus.	128, 19
Cometa Pitheas.	26, 26	Flaturariorum genitura.	88, 1
Cometa Pogonias.	26, 23	Florum cultorum genitura.	117, 3
Corona fidus. 11, 1. Eius ortus.	116, 33	Fortuna in xii domib.	57, 26
Corpulentorum genitura.	85, 1	Fortunæ imperium in rebus humanis. In procemio lib. 1111.	
Coruinus.	24, 32	Fortunæ Sors.	64, 25
Coruus fidus.	13, 23	Fugacium genitura.	128, 31
Cossus.	25, 5	Funambulorum genitura.	129, 3
Crater fidus. 13, 23. Eius ortus.	116, 29	G.	
Creta Sagittario subiecta.	104, 7	G Alaxias. vide Læteus.	
Croci interitus.	82, 13	Gallia. 101, 6. Capricorno subiecta.	104, 17
Curiatii & Horatii fratres.	81, 16	Garam.	129, 23
Curius.	25, 4. 84, 31	Gemellorum & Gemellipararum genitura.	98, 6
Cursum genitura.	128, 22	Geminis quæ regiones subiectæ.	103, 12
Cygnus fidus. 11, 19. 30, 21. Eius ortus.	120, 9	Germania 102, 5. Capricorno subiecta.	104, 18
Cynosura. 10, 14. 30, 20. Eius ortus.	130, 14.	Glabratorum & pumicarorum genitura.	113, 9
magnitudo.	131, 1.	Gladiatorum genitura.	87, 8
D.		Græcia.	101, 9
Dæmonion Saturnus.	58, 12	Græci palæstræ dediti.	102, 10
Dæmonie in xii domibus.	56, 29	Grassatorum genitura.	128, 32
Dea in xii domib.	57, 15	H.	
Decani.	89, 16.	Hanni.	
Decii.	25, 6		
Delphinus fidus. 11, 28. Eius ortus.	121, 26.		

H.			Mancipes carcerum sub quo signo eduntur.	
H Annibalis mors.	81,23,97,22		128,4	
Helice.	10,11		Manfuetariorum genitura.	87,19,130,17
Hellefpontus Arieti fubiectus.	103,3.		Marcellus.	25,5
Heniocbus.	111,14		Margaritariorum genitura.	121,16
Hefiodi Georgica.	30,8		Marii victoria de Cimbris.	81,27
Hefiodi Theogonia alia à vulgata.	30,2		Marii clades.	ibid.
Hispania Capricorno fubiecta.	104,17		Marforum & Pfyllorum genitura.	121,1
Hædi fidus. 12,14. Eorum ortus.	112,15.		Mauri à colore oris dicti.	102,19
Hædus fidus.	118,20		Meleagri genitura.	114,22
Homerus.	29,21		Menander.	123,18
Horatii trigemini.	24,28		Menforum, ponderatorum, libripendium genitura.	86,22
Horofcopus quomodo indagandus.	65,21.73.		Mercatorum genitura.	85,15
31-			Mercurii ftella oftendens fc, & occultans.	27,
Hortulorum vel olitorum genitura.	117,3.		22	
Hyades.	112,31		Mercurius inuenior astronomix.	2,12
Hydra fidus.	13,21		Meridianus.	20,16
I.			Meffeniacum bellum.	59,27
I Aculatorum genitura.	118,3		Metallariorum genitura.	87,30
Ignis femina vbique.	27,3		Merelli.	25,13
India Cancro fubiecta.	105,14		Merellus.	82,17
Indorum color.	102,19		Metonis Athenienfis genitura.	88,20
Infidorum genitura.	97,32		Mimorum genitura.	125,20
Ingeniculus. 10,30. Eius ortus.	128,29		Mollium & effeminarorum genitura.	113,
Inquietorum genitura.	112,32.118,24		26.	
Infidiorum & inrefforum via genitura.	128,		Mulionum genitura.	119, 26
32			Mulomedicorum genitura.	119,29.128,26
Infulz maris mediterranei.	99,19		Mundi forma rotunda.	7,18
Ionis Virgini fubiecta.	103,24		Mundi origo.	5,2
Iracundorum genitura.	86,4.116,21		Mundorum, cultorum, elegantium hominum genitura.	113,25.117,14
Italia Libraz fubiecta.	103,26		Muficorum genitura.	85,3.96,16
Iugula fidus.	114,20		Mutius Sczuola.	81,13
Iulia gens.	25,16		N.	
Iunius Brutus.	25,2		N Atatorum genitura.	122,1
Iurisperitorum genitura.	86,26		Nauculariorum genitur.	88, 24. 97,24.
L.			110, 19.	
L Ateus circulus.	22,1		Naue merces traicientium genitura.	85,20
Laæus circulus Heroum fedes poft mortem.	24,9		Naumachorum genitura.	89,6
Lanificum, & Lanariorum genitura.	84,12		Nero collega Linii.	25, 8
Lafciuorum, & voluptariorum genitura.	112,		Notariorum genitura.	86,14
21.118,30.			Notia fidera.	14,19
Legiflatorum genitura.	96,30		O.	
Leoni quæ regiones fubiectæ.	103,16		O ccidens Capricorno fubditus.	104,
Lepus fidus. 13,18. Eius ortus.	114,5		15	
Liberalium hominum genitura.	88,22		Odo topi.	55,6.59,2.
Libidinoforum genitura.	97,32		Ophiuchus. 11,13. Eius ortus.	120,32
Libraz quæ regiones fubiectæ.	103,26		Orion. 12,26. Eius ortus.	110,3.
Linii collega Neronis	25,8		Orizon.	20,31
Lucifer, Hefperos, idem.	6,24		Orpheus.	119,3
Lunæ deliquium crepitu aris reuocari.	8,8		P.	
Lycurgus.	24,23		P Aedagogorum genitura,	122, 32.
Lyra fidus. 11,6. Eius ortus.	118,33		Palamedis genitura.	86,22
M.			Papirius.	25,3
M acedonia Leoni fubiecta.	103,19		πατριάρχων genitura.	129,3
Magiftratum apparitorum genitura.	118,		Pella	
24				

Fella Alexandri Magni Patria.	24, 20	Roma sub Libra condita.	103, 30
Peregrinantium genitura. 88, 31. 95, 33. 110, 22.		Romanorum temperatura.	102, 8
113, 16.		S.	
Perioeci.	8, 17	Sacer mons.	113, 2
Perseus.	11, 32	Sagariorum genitura.	88, 3
Perficum bellum Xerxia.	59, 32	Sagitta fidus. 11, 24. Eius ortus.	118, 2
Perficum mare.	100, 8	Sagittario quæ regiones attributæ.	104, 7
Perfis subiecta Arieti.	103, 7	Sagittariorum genitura.	118, 4
Pestis Atticæ.	28, 2	Salacium genitura.	89, 8. 113, 22
Petrauristarum genitura.	122, 16	Salinarii.	129, 33
Phænomena Borea.	10, 9	Salis confectio.	ibid.
Phænomena Notia.	12, 23	Salmonci genitura.	112, 3
Phaeronis incendium.	23, 19	Salamentariorum genitura.	129, 18
Philippi, campi.	28, 27	Saltatorum & scenicorum genitura.	
Philoctetæ genitura.	118, 8	118, 32	
Phrygia Leoni subiecta.	103, 16	Salutarum genitura.	111, 8
Piscatorum genitura. 89, 3. 121, 7. 115, 2.		Sanctimonia insignium genitura.	97, 26
118, 6.		Sardinia humano vestigio similis.	99, 20
Piliudiorum genitura.	114, 13	Sardinia Scorpio subiecta.	104, 6
Piscibus quæ regiones subiectæ.	104, 24	Satellitum & regionum stipatorum genitura.	
Piscis Notius.	14, 11	124, 13.	
Pistorum genitura.	88, 2. 117, 28	Scævola.	24, 29
Plato.	24, 24	Scipiones.	25, 9
Pleidera. 12, 20. 113, 21.	Earum magnitudo.	Scorpio quæ regiones attributæ.	104, 2
130, 32.		Scorpius.	30, 22
Cn. Pompeii interitus.	81, 32	Scythia-Tauro subiecta.	103, 10
Cn. Pompei tres triumphi.	25, 10. 81, 33.	Sædorum & cognitorum genitura.	118, 27
82, 1		Seditioforum genitura.	113, 1
Sex. Pompeius Cn. P.	29, 5	Sedulorum genitura.	128, 18
Ponderatorum genitura.	86, 22	Seplasiariorum genitura.	117, 10
Pontus subiectus Geminis.	103, 12	Serranus.	84, 31
Porta laboris in XII domib.	56, 2	Servius iuriconsultus.	86, 30
Prædatorum genitura.	95, 29	Ser. Tullius Rex.	82, 15
Briami interitus.	82, 13	Seuerorum genitura.	122, 26
Procyon. 13, 18. Eius ortus.	115, 10	Sicilia Sagittario subiecta.	104, 12
Prodigiorum genitura.	88, 22	Signa Antarctica.	14, 30
Prophetarum genitura.	119, 23	Signa asyndeta.	41, 18
Propontis Arieti subiecta.	103, 6	Signa biformia.	34, 27
Pudibundorum, & veresundorum genitura.		Signa communia.	36, 22
86, 17		Signa contraria.	41, 29
Pugilum genitura.	114, 19	Signa currentia.	37, 4
Pugna in Philippiis campis.	28, 27	Signa debilia.	37, 15
Punicatorum genitura.	113, 29	Signa dextra, sinistra.	38, 9, 19
Punica bella.	110, 29	Signa duodecim Zodiaci.	9, 11
		Signa dupla.	34, 32
Q.		Signa eclipsica.	105, 9
Q. Vadrigariorum genitura. 87, 15. III.		Signa secunda.	36, 28
18		Signa ferina.	34, 14
Quæstorum capitalium genitura. 120,		Signa fessa.	37, 8
21		Signa gemina & paria.	34, 17
Quintilius Varus in Germania cum tribus legionib. casus.	28, 17	Signa hexagona.	40, 23
Quirinus.	25, 18	Signa humana.	34, 13
		Signa masculina, feminina.	34, 9
R.		Signa nocturna, diurna.	35, 28
R. Apacium genitura.	124, 3	Signa peruersa.	35, 22
Remi & Romuli genitura.	104, 1	Signa recta, aut stantia.	37, 6
Rhodos secessus Tiberj	103, 23	Signa singularia.	41, 3
Rhodos Virgini subiecta.	103, 20	Signa	

Signa sterilia.	36,30	Tessellatorum genitura.	124,19
Signa terrestria, aquatica.	36,16	Tetragona signa.	38,13
Signa Tetragona.	38,13	Teucris genitura.	118,7
Signa Trigona.	37,30	Thebanum bellum.	59,28
Signa Tropica.	37,24,78,5	Theocritus.	30,29
Signorum α III apotelesmata	84,5	Thrasymenus lacus.	81,21
Signorum orientium apotelesmata.	95,25	Tibicinum & Fistulorum genitura.	119,17
Signorum Chronocratoria.	76,17	Timidorum genitura.	113,14
Signorum consensus in visu, & auditu.	43,37	Tortorum & carnificum genitura.	121,23
Signorum obliquitas.	66,8	Tragedorum, & Comedorum genitura.	123,1
Signorum triplicitates contrariæ.	45,15	Trebitz clades.	100,18
Signorum tutela in membris humanis.	43,14	Trepidorum genitura.	84,21,113,14
Signorum anaphorica tempora.	69,15	Trigona signa.	37,30
Signorum partes noxiæ.	93,30	Triumphatorum genitura.	97,16
Simpliciorum ingeniorum genitura.	86,5	Tropicus Cancræ.	18,17
Socrates.	24,24	Tropicus Capricorni.	18,31
Solertium genitura.	111,6,118,23	Typhonis sedes.	56,6
Solon.	24,23		V.
Sors Fortunæ quomodo indaganda.	64,25	Varro fugiens ex prælio Cannensi.	81,20
Sortis Fortunæ, siue Athlorum Thema.	62,11.	Varus, vide Quintilius.	
Spica sidus.	117,18	Velocium genitura.	111,6,114,6,122,23.
Stadiafmi anaphorici methodus.	70,15	Venatorum, & Bestiariorum genitura.	85,27.
Stadiafmi anaphorici exemplum.	73,9		87,8,114,21.
Stadiodromorum genitura.	114,8,128,22	Vendicatorum & α III genitura.	84,22.
Stellæ septem errantes.	25,26	Venus in Piscem.	98,1
Stellarum & Solis forma rotunda.	7,22	Vestiariorum genitura.	84,15
Stellarum magnitudo.	130,32,Inde.	Vinitorum genitura.	116,18
Stratorum genitura.	119,28	Violentorum & iracundorum genitura.	97,33.
Subulcorum genitura.	113,4		115,33.
Syri crispi.	102,12	Virgini quæ regiones subiectæ.	103,20
Syria Arietis subiecta.	103,7	Vniuersi totius dimensio.	17,23
	T.	Voluptariorum genitura.	89,8,112,25
T Aciturnorum genitura.	85,1	Vrbium Conditorum ac euerforum genitura.	97,10.
Tauro quæ regiones attributæ.	103,10	Vrinatorum genitura.	121,9,122,12
Temporum tutela.	74,29	Vrsæ Cælestes.	10,10
Temulentorum genitura.	113,22,116,7,24,118.	Vrsæ maior.	130,11
	31		X.
Terra in medio mundi.	6,14	X Erx.	24,26
Terræ diuifio.	98,9	Xerxis naufragium.	82,14
Terræ forma rotunda.	7,20		Z.
Terræ rotunditatem colligi ex eclipsib.	8,16	Zodiacus.	21,17

IOSEPHI
SCALIGERI
IVL. CÆS. F.

CASTIGATIONES ET NOTAE

IN

M. MANILII
ASTRONOMICON,

ab ipso Auctore recognita, luculentisque ac-
cessionibus plurimum locupletata.

ARGENTORATI,

Impensis IOH. IOACHIMI BOCKENHOFFERI,

CLD. LDC. LV.

SCALIGERI

IV. Q. R. A.

CAUTIONS TO BE TAKEN

IN

M. A. N. I. L. I.

ASTRONOMICAL

AND TO THE ASTRONOMICAL OBSERVATORY

W. G. E. N. T. O. R. A. T. I.

Imprimis Joh. Joachimi Bode in Hoffert

cit. loc. iv.

AVCTORVM NOMENCLATOR

QVI HIS CASTIGATIONIBVS

CITANTVR AVT EMENDANTVR.

A.

A BEN EZRA.
 Achilles Scatius.
 Acro.
 Acta Apostolorum.
 Acta Triumphorum Pompei Magni.
 Aelianus.
 Aeschylus.
 Aena auctor.
 Albinovanus.
 Alexis Comicus.
 Alfenu Iurisc.
 Alkabitius.
 Anacreon.
 Antiphanes Comicus.
 Apollonius Rhodius.
 Apollonides poeta.
 Aratus, sapissime.
 Emendatur. 42. 45. 370. 372.
 Insigni loco illustratur. 372.
 Archedemus Comicus.
 Archimedes.
 Aristophanes Comicus.
 Aristophanes Grammaticus.
 Aristoteles.
 Arnobius.
 Artemidorus.
 Asterisius.
 Athenaeus.
 Attalus Arati interpres.
 Attius.
 Augustus Caesar.
 Augustinus.
 Auenius Festus, sapiens.
 Emendatur. 330.
 Ausonius.

B.

Baal Aruch Indaeorum.
 Notatur. 12.
 Beda.
 Boetius.

C.

C. Caesar.
 Calippi Parapegma.
 Callimachus.
 Callistratus iurisconsul.
 Capitolinus.
 Emendatur.
 Cassiodorus.
 Catallus.
 Cedrenus.
 Celsus.
 Censorinus.
 Charilus.
 Chrysippus.

M. Cicero, sapiens.

Emendatur. 47. 370.
 Illustratur. 367. 408.
 Notatur. 370. 389. 397. 402.

Q. Cicero.

Cinna.
 Claudianus.
 Clemens Canones.
 Cleomedes.
 Cod. Theodosius.
 Columella.
 Crinagoras poeta.

D.

Damasus.
 Democritus.
 Demophilus.
 Demosthenes.

Dio Nicenus.
Diodorus Philosopher.
Diogenes Laertius.
Diphilus Comicus.
Drepanius Pacatus.

E.

Empedocles.
Ennius.
Epicrates Comicus.
Epicharmus.
Epicurus.
Epigrammata Græca.
Epigrammata Latina.
Eratosthenes.
Etymologicum.

Emendatur.

381.

Euclides.
Eudoxus.
Euripides.
Eusebius.
Eustathius.

F.

Favonius vetus orator emendatur apud
Gellium.
Firmicus sapissime.
Emendatur & notatur saepe.

G.

Geminus.
Geoponica.
Germanicus Caesar.
Emendatur.

41. 48.

Notatur.

359.

Glossarium vetus Latino-græcum & Gra-
colatinum. sapissime.
Glossarium Latino-arabicum vetus.
Glossæ aliæ veteres.
Græcorum astrologorum veterum testi-
monia.

Heraclytus.
Hermes.
Herodorus.
Hesiodus.
Hesychius.
Hieronimus.
Hipparchus.
Homerus.
Horatius.
Horus Apollo.
Hyginus.

I.

Iamblicus.
Inscriptiones veteres. saepe.
Isidorus Characenus.
Isidorus Hispanensis.
Iulianus Apostata.
Iunius Philargyrus.
Iustinus Martyr.
Iuuenalis.

Illustratur insigni loco.

412.

K.

Kalendaria duo Romana.

L.

Laberius illustratur.
Lex Rhodia.
Lex Lacedæmonum.
Liuus.

400.

Lucanus. sapissime.
Emendatur.
Notatur.
Expenditur.

59. 94. 101. 207.

11. 12. 15. 16.

Lucas Evangelista.
Lucianus.
Lucilius.
Lucretius.

M.

Machon Comicus.
Marcus Diocænis Gazensis.

Maria.

<i>Martialis. saepe.</i>		<i>Plato.</i>	
<i>Emendatur.</i>	89. 287. 362. 371. 394.	<i>Plautus.</i>	
<i>Martianus Capella.</i>		<i>Plinius. saepe.</i>	
<i>Martinus Dominicanus.</i>		<i>Emendatur.</i>	604. 385.
<i>Martyrologium. Latinum optimum &</i>		<i>Illustratur.</i>	391.
<i>vetustiss.</i>		<i>Notatur.</i>	214.
<i>Martyrologia Arabum.</i>		<i>Plinius Caelium.</i>	88.
<i>Græcorum.</i>		<i>Poeta vetus.</i>	
<i>Maurus Terentianus.</i>		<i>Pollux.</i>	
<i>Menander.</i>		<i>Emendatur.</i>	380.
<i>Illustratur.</i>	229. 311.	<i>Porphyrius.</i>	
<i>Messaalla Arabs.</i>		<i>Posidonius.</i>	
<i>Maro. vel Myro Poetria.</i>		<i>Propertius. saepe.</i>	
N.		<i>Prudentius.</i>	
<i>Neoptolemus Parianus.</i>		<i>Prolemaei. Regis. Epigramma. emenda-</i>	
<i>Nicander.</i>		<i>tur.</i>	23.
<i>Nicephorus Gregorius.</i>		<i>Ptolemaeus Pelusiensis.</i>	
<i>Nigidius.</i>		<i>Emendatur.</i>	26. 29.
<i>Novella Iustiniani. emendatur.</i>		<i>Notatur.</i>	41.
O.		<i>Publij Mimi versus illustratus.</i>	
<i>Onidius. sapissime.</i>		<i>Pythagorei.</i>	
<i>Emendatur.</i>	416.	S.	
<i>Notatur.</i>	65. 66.	<i>Sallustius.</i>	
<i>Oppianus.</i>		<i>Saluianus Episcopus. Masil.</i>	
<i>Orpheus.</i>		<i>Sappho.</i>	
P.		<i>Scholiastes Apollonij.</i>	
<i>Pacuvius.</i>		<i>Aristophanus.</i>	
<i>Parmenides.</i>		<i>Germanici Caesaris.</i>	
<i>Paulinus.</i>		<i>Emendatur.</i>	364. 381.
<i>Paulus Alexandrinus. saepe.</i>		<i>Homeri Aristoteles.</i>	
<i>Paulus Apostolus.</i>		<i>Iuvenalis.</i>	
<i>Paulus iurifcon.</i>		<i>Nicandri.</i>	
<i>Emendatur.</i>	299.	<i>Ptolemaei.</i>	
<i>Peripatetici.</i>		<i>Senatusconsultum. Ephorum notabile.</i>	
<i>Persius.</i>		<i>Seneca.</i>	
<i>Petofiris & Necepsus.</i>		<i>Idem in Tragædiis.</i>	
<i>Petronius Arbiter.</i>		<i>Seruius.</i>	
<i>Petrus Apostolus.</i>		<i>Error eius.</i>	7.
<i>Phorij Bibliotheca.</i>		<i>Sex. Empiricus.</i>	
<i>Rhynicus Comicus.</i>		<i>Sibylla.</i>	
		*	3
			<i>Sidonius</i>

Sidonius Apollinaris.

Silius Italicus. saepe.

Emendatur.

Sophocles.

Emendatur.

Spartianus.

Sphaeravetus Graca.

Statius. saepe.

Emendatur.

Notatur.

Suetonius.

Suidas.

T.

Tertullianus.

Emendatur.

Illustratur.

Thales.

Theod. enarrator. Arati.

Notatur.

Theocritus.

Tibullus.

Timocles Comicus.

Trebellius Pollio.

Tyrtaeus.

Val. Flaccus. saepe.

Varro.

Notatur.

Vegetius.

Venantius Fortunatus.

Virgilius sapissime.

Vita Chrysostomi.

Vitruvius.

Emendatur.

Vlpianus.

Volcarius Gallicanus.

Vopiscus.

Xenophanes.

Xenophon.

INDEX

C O N T I N E N T V R.

Google

[illegible]

★★

20

<i>Specificus.</i>	385
Ludentes stellas.	33
Lana deliquium argumentum rotunditatis.	322.
<i>λ. 26.</i>	
Lanz delinquenti aris crepitu succurri.	36
Lix dubia.	178
Lyra, <i>ἰνιάχορδο</i> , <i>ἰνιάχορδο</i> . <i>ἰνιάχορδο</i> .	324
Lyra Mercurius inuentor.	379
<i>λογισ.</i>	321.
M.	
Macer Aemilius.	304
Macerum.	323
<i>μαγείας.</i>	381
Magnum quam.	275
Malugeniatus, maluginiosus.	176
Manilius Antiochus.	1
Manilius scripsit carmen perpetuum, non in ca-	
pita sectam.	131
Manilius ignorabat ea quæ tractabat.	335
Manufectarius.	291
Mappa.	316
Mapparius.	116
Margaritarum conchæ.	398
Margaritarii.	397
Marianus Lupercaliorum poeta.	325
Marsi.	396
Massilienses bellicosi, & viatores.	16
Mathematicæ partes.	282
Mauricarius.	321
Maurita.	321
Medastinus.	294
Mercurius docuit Aegyptios Astronomiam.	25
Mercurii planeta.	96
Meridiani diuersi pro locorum inclinatione.	80
per totum.	
<i>Μετάνιστος bellum.</i>	385
Mex fugax.	294
<i>Μητ. mela.</i>	234
Metalarii.	292
Metalium, <i>Μεταλλουργία.</i>	375
<i>μετρίως.</i>	20
Meteorologia.	20
Meron Atheniensis. 229. Aquilæ & astrologus.	
295. Eius genitum.	321
Micropsychi.	
Miluiæ tibia.	387
Minari.	42
Misera pars.	140
Mixtura stellarum.	168
Modus æquæ Thematum omnium antiquiff.	
253.	
Mola superior, inferior.	214
Molue infusa.	
Momen.	25
Monomochia.	391

Μηλομεδicina.	389
Mundi forma.	34
Mundum providentia non forte gubernari.	42
Mundus quoties accipitur.	393
Mundi Thema.	237
Mundi natalia.	30
Munerarius.	116
Munifices.	297
Musæicus.	411
Musici.	282
Musica.	411
Musuarii.	411
Myriogenesis.	383

N.

Natare, titubare.	394
Natum æs.	320
Nauis olim cum binis gubernaculis.	1
<i>ναύλα,</i> focus nauticum.	393
Nebulosæ stellæ corpus viriant.	947
Nepa.	399
Nitac.	83
Noctæ in <i>ἀφύπνεια</i> .	394
Normalis angulus.	125
Notarii, qui & <i>παχυγράφοι</i> .	287
Noxia pro iurgio.	144
Nutricia.	

O.

<i>ὀδόν.</i>	316
Obstrigillati calcei.	444
Oceanus pro orizonte.	37
Oëtaerides Harpali & Cleostrati.	286
Oëtaropos.	173
Oëabassi.	297
Oedipodis genitum.	397
Ophiuchus.	44
Opifera.	74
<i>ὀπληχῆται.</i>	315
Orbis inuius.	59
Orbis disciplinarum.	282
Orbis laborum.	122
Orbis peregrinus.	59
Orti galea.	408
Orciscopularii.	408
<i>ὀρεβάρτα.</i>	421
Orion.	
Orizon.	80
Orizon diuersus pro locorum inclinatione.	314.
Ornator glaberrimus.	362
<i>ὀρεβ.</i>	
Oues passales.	63
Ouidius Phenomena Arati vertit.	23

P.

Pæcia templum.	31
<i>παλαμ.</i>	

Victrix solum.	420	Ziampa.	423
Vimen.	422	Zona mundi. 320. Heram iacentes.	
Vianus.	367	Parmenides.	320
Vindis, carulus.	373	Ζωόντες.	371
Virtutes & vitia Romæ cōfocera.	138	Zucotora infusa.	30
Vinidius. Ζωόντες.	371	ζύμα.	380
Vniuersi dimensio.	66		
δενδρα.	372		
Vrbicarii.	360		
Wagath.	297		
		Υ.	
		ὕμνησις.	389
		ὕπαιτια μέλη.	140
		ὕπληρης ἀστί.	96
		ὑπὸ.	383
Zodiacus.	2.		

IOSEPHI

JOSEPHI SCALIGERI

Prolegomena

In

M. MANILII
ASTRONOMICA.

DE Manilio dicturos nulla nos veterum
prosequuntur auxilia. Nam Ovidius, qui omnes
æquales sæculi sui Poëtas, atque adeo sodales suos
recenset, nostri huius non meminit: nisi forte in
illis fuerit, quorum nomina referre ait esse lon-
gam moram. Neque verisimile est, siquidem omnes com-
morasset, hunc prætermisurum eorum temporum æqualem, &
tanto ingenio ac facundia Poëtam. Laurentius Bonincontrius
Miniatensis, qui ante centum quindecim annos commentarium
nullius aut perexiguæ frugis in hunc Poëtam edidit, primusque
publicè interpretari conatus est, ait hunc Manilium nostrum
non alium esse à Manilio Antiocho, quem Astronomiæ condi-
torem pedibus cretatis inter venalitia Romam naue deuectum
narrat Plinius: cuius rei firmandæ producit testem nummum
argenteum, quem penes se fuisse ait, in quo expressa fuerit imago
hominis peregrino habitu, sphaera juxta caput eius apposita cum
litteris MANILI: eiusdem exempli nummum habuisse quen-
dā Nicolaum Trapontinum familiarem suum scribit Lilius Gy-
rardus. Mirum vero Bonincontrii argumentum, Antiochenum
fuisse, tum quia peregrino habitu, quasi omnes peregrini essent
Antiocheni, tum quia Antiochus dictus, quasi Antiochus no-
men gentile potius, quam proprium. Sed nihilominus mirum,

A

quod

quod eiusmodi nummi hodie in loculis antiquariorum non reperiuntur, quorum nemo talem neque habet, neque vidit unquam. Iste vero Antiochus à parentibus in patria, quæcunque illa fuit, Manilius Romæ à manu missore nominatus, quomodo temporibus ultimis Augusti vivere potuit, qui Sullanis temporibus jam Astrologus erat? Vetus enim fuit eadem naui cum Staberio Erote Grammatico, quem temporibus Sullanis ludum aperuisse prodit Suetonius annis nonaginta quinque ante excessum Augusti. Ergo ante tempora Sullana Romam delatus fuit, ut ultimo Augusti ævo eum annorum cxx plus minus fuisse statuendum sit, quo tempore Manilius hæc Astronomica scribebat. Atqui ipse optat sibi contingere longam vitam ad tantum opus, quod instituit, explicandum.

— — *Faucat magno Fortuna labori,
Annosa & molli contingat vita senectæ,
Ut possim rerum tantas emergere moles.*

Sane senex non est, qui cupit senex fieri. Probabilius illi, qui eundem Manilium esse existimant, qui pilam Obelisco Augusti imposuerit, scribente Plinio. Sed Plinius Mathematicum vocat, non Poëtam. Et nos scimus meliorem Poëtam, quam Mathematicum fuisse. Hactenus quod ex aliis de Manilio odorari potuimus. Nam ex eius scriptis de patria nihil colligi potest. Quod autem peregrinum ex eo causatur Gyrardus, quod, ut ipsius verbis utar, inquinate loquitur: prius nos debebat docere, quid sit inquinate loqui. Nam si id est *βαρβαρῶς*, ut reuera est, quare non indicat barbarismos in scriptore sæculi florentissimi, quo & mancipia ipsa pure & Romane loquebantur? Sed si vlli sunt barbarismi, quare nos fugiunt barbarismi, quos deprehendere si nobis per ingenium non liceret, quod in nobis perexiguū est, tamen vsus ipse aperuisset; qui & in nobis aliquis est, & stupidorum etiam est magister. Sed quemadmodum aliud est ornate loqui, aliud pure: ita aliud est *βαρβαρῶς*, aliud incondite loqui: quod quidem multis imposuit, qui *βαρβαρῶς* vocant inconditum sermonem. Illa ahus, quæ in Theophrasti sermone peregrinitatem notauit, magis Attice, at minus ornate, quam Theophrastus loqui

loqui potuit. Idem dicas de Lilio : cuius dictio ornatior, quam Latinior illi Critico videbatur, qui Patavinitatē in eo animadvertēbat, & quidem fortasse iustius, quam ii, qui militem, qui scripsit diarium belli Hispanici, barbarum vocant: quum tamen eo scripto nihil Latinius concipi possit. Sed horride loqui vllum militem, quem horridum vocant Poëtæ, non tam mirum videri debet, quam putare ideo barbare loqui, quod incondite. Futilissimo igitur argumento Lilius peregrinum suspicatur Manilium ex sordibus eius orationis, quæ nullæ sunt. Idiotismos vero in illo esse non paucos animaduertet, qui cum auctorem æquiore animo legerit, quam Gyraldus. Sed idiotismos, & si qua sunt similia, ipsemet Poëta excusat, tum asperitate materiæ, tum egestate Latini sermonis; contentus nude docere, quod ornate non possit. Neque vero statim omnia damnanda sunt, quæ nitorem sermonis non admittunt: quasi minore cura & ingenio tractanda sint, quæ ab omni cultu eloquentiæ sterilia sunt, quam quæ ornamenta orationis admittunt. Quis sanus dixerit Vitruuium barbare loqui? Tamen nemo magis incondite. Sed ad libros Manilii, vnde digressi sumus, reuertamur. Manilius igitur, quum ea, quæ à veteribus Græcetradita erant, Latinis versibus edere instituisset, vt in cæteris, sic in tributione operis sui auctores suos sequitur; qui hanc scriptionem *εις ἀμειγνῆ καὶ συγκεραττικὴν θεωρίαν* diuiserunt. In priore parte Signorum habitus ad se inuicem, & apotelesmata sine suffragiis Stellarum errantium considerantur. In altera planetarum decreta admiscuntur. Verbi gratia, in priore parte, oriente Capricorno reges eduntur. In altera, si oriente Capricorno ille planeta cum illo coniunctus fuerit, aut in suo hypsomate, aut tapinomate fuerit, non reges, sed alios, nasci. Priorem partem Manilius sex libris explicauerat, quorum quinque hi tantum ad nos, & ne ii quidem ab omni parte integri, pervenerunt: quintus enim in penultimis partibus truncus est. Nam quum *συνανατολῶν καὶ συγκαταδύσεων ἀποτελέσματα* docere veller, *συνανατολὰς* libro quidem quinto complexus est: in sequente autem libro *συγκαταδύσεων ἀποτελέσματα* persequēbatur. quod ipse his fatetur:

*Qua mihi per proprias vires sunt cuncta canenda,
Quid valeant ortu, quid quum merguntur in undas.*

Firmici quidem ætate adhuc supererat, ex quo συγκαταδύσεων sphaeræ barbaricæ ἀποτελέσματα, vt συνανατολῶν, ex quinto hausit. Alteram partem, quam συγκροτικὴν θεωρίαν Græci vocant, quot libris absoluerit, jure ignoramus, quia vates non sumus. Absolvissè vero non solum ipsi toties affirmanti credendum, sed etiam Firmico, qui decreta Planetarum cum ortibus & occasibus Sphaeræ barbaricæ admiscet. Nam vt ortus stellarum totidem verbis, quot Manilius, retulit, ita decreta stellarum ab eodem Manilio esse, dubium non est. Manilius vero nos ad illud opus remittit, vt libro II.

Hac mihi sub certa stellarum parte canentur.

Libro III. *Si bene constiterint stella per signa sequentes:*

*Quarum ego posterius vires in utrumque valentes
Ordine sub certo referam, quum pandere earum
Incipiam effectus.* Item:

Sed mihi templorum tantum nunc jurâ canentur.

Mox veniens mixtura suis cum viribus omnis

Non interpositis turbabitur undique membris.

Opus suum Augusto dicavit. quod me tacente indicat vel carmen ipsum:

Nunc mihi tu Caesar patria Princepsque Paterque.

Tempus scriptionis post cladem Varianam. Libro I.

Extremas modo per gentes ut sedere rupto

Quum fera ductorem rapuit Germania Varum,

Infecitque trium legionum sanguine campos.

Locum scriptionis dedicatio quidem prodit: sed & ipse quoque indicavit:

Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit urbem.

Scripsit igitur Romæ post cladem Varianam, quæ quinquennio Augusti obitum antecessit. Hoc Astronomicum vna cum auctore suo ignoratum ex Bibliothecis Germaniæ erutum primus publicavit vir sæculo suo eruditus Poggins Florentinus, jam tum nascente Typographia. Quum ab eius lectione homines deter-

deterrentur, partim difficultate materiæ, partim vitii scripturæ, & nihilominus quædam in eo auctore caperent, quæ desiderium eorum, quæ non intelligebant, magis accenderent: evocatus Florentiam oppido Miniatensi Laurentius Bonincontrius Astrologus Poëtam publice interpretatus est, nactus meliorem codicem, quam quo Poggius usus fuerat: cuius rei testem ipsum producam verbis ipsius, quæ huic loco maxime necessaria sunt. *Sed tamen multa de ipsius nomine perscrutando accepi ab Antonio Panormita, viro doctissimo, atque Poëta, quum Alfonso temporibus Neapoli essem, quosdam quinterniones vix perturbatos vetustissimosque, quos ex Bibliotheca Cassinensi se accepisse dicebat, quosque mihi tradidit dirigendos, in quibus in omni librorum principio talis inscriptio erat: C. MANILII POETÆ INLVSTRIS ASTRONOMICON INCIPIT. In cæteris libris numerus cum eadem inscriptione. Quos ego quinterniones transcripsi una cum Gallina Siculo, in quibus etiam quosdam versus pluribus locis inveni, quos in exemplaribus Poggii aut impressorum deesse cognoui: de quibus & aliis suo loco dicemus. Cuius vetustissimi codicis auctoritate permotus non verebor affirmare pro C. Manilio impressores M. Mallium scripsisse. Nos quoque libenter eius sententiæ de prænomine accederemus, nisi aliorum manuscriptorum auctoritas obstaret, qui Marci non Caii prænomen præferunt. Quod autem Bonincontrius dicit, se multa in editione priore Poggii emendasse, non dubito, quin ubi textus eius ab exemplaribus scriptis discrepat, hæc fuerit interpolatio Bonincontrii. Nam Palatinus codex, & alius minimum recedunt à textu Bonincontrii, præter ea pauca, quæ constat ab ipso innouata esse. Nos præter Palatinam, & alius Germanici codicis lectionem, quæ, ut diximus, pene eadem est cum textu Bonincontrii, eam quoque nacti sumus, quam ex codice monasterii Gemblacensis libri sui oræ annotarat Jacobus Susius. Id exemplar Gemblacense cum Palatino & altero Germanico collatum bonum videri possit: quod in Palatino & Germanico nihil boni sit, quod non in Gemblacensi, & pene semper in textu Bonincontrii reperiatur: quum contra aut multæ præclaræ lectiones expressæ, aut verarum vestigia in Gemblacensi extent, quæ in reliquis dedefirantur. Et*

tamen ubique iudicio opus fuit, ut vera à falsis distingueremus. Denique quanquam Gemblacensi codici multa bona accepta ferimus, tamen in omnibus illis, quæ luxata sunt suis locis, plane cum textu Bonincontrii consentit. Nam in illo quoque signa aquilonia cum austrinis confusa sunt, & circulorum ~~exhibens~~ non solum alieno loco & ex abrupto posita, sed etiam perplexa circulorum inter se intricatione perturbata est: ut taceam multos verficulos secundo aut tertio loco non raro luxatos: quod ne minimum quidem Bonincontrio oboluit, cuius tamen referebat aut ex arte, quam profitebatur, suo loco restituere, aut ex tenore contextus non suo loco positos indicare. Nam quid de eo statuendum, qui Colurum æquinoctialem interpretatur Orientem? Si codicem Gemblacensem prius nancisci contigisset, secunda hac editione opus non fuisset: in quo codice luculente confirmantur multa, quæ de coniectura antea emendabamus. Quædam adhuc opus habebant castigatione, quia excedebant captum humanæ coniecturæ: ut & adhuc non pauca relinquimus, quæ opem emendationis codicis expectant. Non dubito tamen & superesse, quæ à meliore ingenio restitui possunt, & ut fiat, optamus. In tertio libro quinquaginta quatuor versus loco suo motos, materia ipsa & tenore sententiæ ita postulantibus, suis sedibus reddidimus. quæ sane est luculenta emendatio: qua lux reddita nobilissimæ disputationi, quæ in illa versuum & sententiarum permixtione à nemine intelligebatur. Eam vero præiunctionem integrarum disputationum ex sectione contigisse animaduertimus, qua homines imperiti carmen Manilii in capita secuerunt, quum auctor perpetuum epos texuisset. Gemblacensis sane codex longe plura præfert capita, quam vulgatæ editiones. Atque adeo perturbatio versuum magna ex parte nihil aliud est, quam illorum capitum, siue sectionum inret se commutatio. Quum autem omnia Maniliana exemplaria scripta non magnam vetustatem præferant, & ex vno vetustiore archetypo propagata sint: si quis quærat, ab archetypo ne illæ sectiones sint, an recentioris temeritatis: nihil aliud ad hoc respondemus, quam si vetustissimæ sint, hoc mirum non videri, quum in multis vetustis

scripto-

scriptoribus eiusmodi luxationes deprehendantur. Aliquot proferre possemus. vna contenti erimus, quæ est in X. *Æneidos*, ubi Mezentius comparatur apro venatorum telis, & latratibus canum laceffito. versus hi sunt suo loco moti:

*Ille autem impavidus partes cunctatur in omnes,
Dentibus infrendens, & tergo decutit hastas.*

Reponendi enim post illum,

Sed jaculis tutisque procul clamoribus instant.

Hoc ita esse nemo dubitabit, nisi qui Latine nescit, aut communi sensu caret. Eiuscemodi multas traiectiones in Tibullo, & Propertio notauimus. Sed & de Tibullianis jam antea Lylius monuerat. Et tamen inuidis & imperitis quibusdam flagitium fecisse videmur, quod has perturbationes extricauimus in Manilio. Sed illa Virgiliana luxatio adeo vetusta est, vt à vetere interprete agnoscat. Dicemus igitur Virgilium ita scripsisse, quia omnes vetustissimi codices ita habent, & omnibus codicibus hodiernis antiquior Seruius ita legebat? Non sane, siquid sapimus. Quæ auctoritas codicum à perito extorquere poterit, vt Cassiopea cum Canicula simul in eodem hemisphærio boreali ponantur? Si Astrologia taceret, tamen reclamaret Critice, quæ etiam sine vlla ope Astrologiæ facile luxatos artus in commissuras suas reponeret: atque adeo cordatus Grammaticus fecisset, quod Bonincontrius ab Astrologia sua petere debebat, si quid in eo aceti Italici fuisset. Quemadmodum igitur recentiores editiones ad vetera exemplaria, vt aurum ad obrusam, exigendæ sunt: ita etiam exemplarium examen in iudicii trutina castigandum. Exemplaria Seruii Virgiliana ita locum illum concipiebant: — *magni piracula Ditis*. Et ibi *piracula* quasi *πῆγες* dicta nugatur idem vetus interpret princeps Criticorum sui æui, siquid Macrobio credimus. Neque aliter aut legisse, aut didicisse à magistris suis illum locum videtur — *& inter Dura jacet pernix instrato saxa cubili*. Agnoscit *pernix*, & interpretatur, neque diuersitatis lectionis admonet. Diuersitatem vero lectionis agnoscit Junius Philargyrius, sed *PERNIX* retinet. Ego vero quæro, quid pernicitati cum lasso & jacente? Quid tauro etiam non lasso? Quid magis

contra

contrarium pernicitati, quam prouerbum *βούκι πωδί*; Sed hæc nugatoria : quæ tamen sequutus ceruicosus quidam vetustatem codicum & veteris Critici auctoritatem non dicam receptæ lectioni, sed etiam rationi ipsi præferret. Longe ante tempora Seruii, ad hunc usque diem, transmissa est lectio illa:

Sunt alii, quos ipse via sibi repperit usus.

Tò alii referunt ad *modos*. Et volunt Latine dici, usus repperit alios inferendi modos via. Sed possunt hæc fallere aliud agentem lectorem. Latine tamen intelligens non difficulter asseret priscam & Virgilianam lectionem:

Sunt alia, quas ipse vias sibi repperit usus.

Ecquis tam iniquus verò, vt ita scriptum à Poëta neget? Sic Gratius eximius Poëta:

*Est non est alius, quem tanta ad munia factum
Exercere velis.*

Sed vt illa Grammatici, ita hoc, quod sequitur, agricola à Virgilio abiudicabit:

*Est steriles platani malos gessere valentes,
Castaneas fagos. —*

Jubet inserere, vt par est, arborem frugiferam sterili, malum platano. sed postea castaneæ frugiferæ glandiferam fagum inserit. Ad *βαλανοφάγαν* igitur, & veterum Arcadum cibum nos reuocat, qui nesciebat Virgilium scripsisse *Castaneas fagos*. Nam fagus αἱ φηγοὶ ἀρχαῖκός, vt alibi ostendimus. Et tamen pene cum Virgilio nata videtur huius mendæ indoles; quæ tot vetustissimos Criticos exercuit. Consule Seruium in illum locum, & vetustatem erroris miraberis & à vetustate patrociniū. Rursus quod exemplar Virgilianum, non dicam excusum, sed manuscriptum non ita hæc verba habet concepta principio quarti Georgici?

*— Totiusque ab origine gentis
Mores & studia.*

Itane Maro primam in voce totius corripuit? Quis interpretum hoc monuit? Et sane tam Seruii quam recentiorum altum silentium est. Dicemus igitur Virgilium hunc errorem amasse? Non, si sapi-

si sapimus. Ipse enim proculdubio scriptum reliquerat — *totæq; ab origine gentis*. nisi quis velit dixisse *totique*. ut dicebant nulli rei, alii rei. Sed & dicebant, nullæ rei, aliæ rei. Vtrouis modo scripserit Virgilius: certe archaismus imperitos literatores offendit, atque ansam præbuit loci deprauandi. Afranius Suspecta: *Adeo ut te satias caperet toti familia*. Non igitur temere libris credendum, qui nondum lucem viderunt, quum longa vetustas errorem confirmauerit potius, quam prodiderit in illis, quos quotidie manu terimus. Itaque ridiculi sunt, qui nunquam antea scriptum codicem viderunt, & quem primum nacti sunt, in eo Aristarchos agunt, & nunquam imperitos librariorum errare persuaserunt sibi. Sed redeo ad nostrum Poëtam, cuius quum priorem editionem adornaremus, concurrere crabronum examina, qui se Mathematicos dicunt: porro Quirites clamare, facinus indignum, hominem *μαθηματικόν* Mathematica tractare. Tantus Mathematicus visus est illis Manilius, ut nisi à summo Mathematico tractari non debuerit. Quid ergo dicent de illis, qui ne in somnis quidem ullam mathesin viderunt, & tamen illum Poëtam post nos vexare ausi sunt, quem isti tantum Astrologum faciunt? Ego vero tantum abest, ut in hoc Poëta tam exquisitam mathesin agnoscam, ut & mediocrem desiderem, quum etiam non raro imperitum se earum rerum prodatur, quas profitetur. Sed tenebriones, qui ita latrabant, neque illum auctorem legerant, neque si legissent, eius Astronomiam, quam jaçant, capere potuissent, quæ nihil commune cum recepta Genethliace habet, præter pauca admodum, quæ ne quidem ipsa intellexissent; partim propter portentosa menda, quibus tota poësis oblita est, partim propter imperitiam bonarum literarum, quæ in illis est, & quam imprudentes profitentur. Quis illorum sciebat antea, quæ essent antisicia Manilii, & doctrinam *τῶν βλεπόντων* hinc petendam esse? Et tamen simii hæc postquam à nobis didicerunt, ita usurpant, tanquam vulgo nota, & proinde sibi quoque familiaria. Quid? an non Bonincontrius putauit & methodum horoscopi, & thema cœli non discrepare à modo hodierno? Quis horum vitiligatorum ante nostram editionem sciebat quid essent Athla?

Quis non putauit thema Athlorum non aliud esse, quam thema γενέσεως? Certe & Bonincontrius, & Picus Mirandula, & Iohannes de Roias, & omnes huius æui Mathematici, qui Manilium legerant, in ea hæresi fuere. Quis sciebat quantum librum esse apotelesmata Sphæræ barbaricæ? Et quomodo sciissent, quibus ne barbaricæ quidem Sphæræ nomen notum erat? Vbi mentio fit horoscopi, non autem quomodo horoscopus indagandus; ibi Bonincontrius proponit thema cœli construendum modo hodierno. Quod si sciisset locum, vbi Poëta docet horoscopi investigandi modum, & quidem dupliciter, non opus illi fuisset alieno loco rem illam tractare. Sed illi condonandum, quod propter traiectionem LIV versuum res dissimulata erat. Audierint isti *Simioli* modum horoscopi Maniliani, & χρόνων ἀναφορῶν methodum, statim πολλὴν ἀγνοίαν μαθήσεως ἦτοι μανίαν κατ' ἀγνώσιν ἡμῶν, & falsum negabunt, quia in elementis Stofleri, aut nescio quorum aliorum, id nunquam legerunt. Sed, vt antea dixi, aliis præfidiis instructum esse oportet, qui Manilium postulat se intelligere, quam nuda Astrologia, & quidem alia, quam recepta. Itaque non solum maxima pars eorum, quæ in carmine Maniliano docentur, abhorrent à scitis doctrinæ receptæ, sed ne bona quidem fide semper ab ipso Poëta docentur, siue aliud agebat, quum illa scriberet, siue, quod verissimum est, quia ea ignoraret. Neque vero ignorandum est, partem illorū errorum non ipsius, sed vetustiorum esse: & vnam culpam eius esse, non quod post tot veteres peccauerit, sed quod post tot recentiorum castigationes, Hipparchi, Timocharis, & aliorum, vestigiis illorum antiquiorum insistere maluerit. Ab illis enim didicit sub sphæra recta omnia signa recte oriri, & recte occidere. Quam prauam doctrinam Lucanus quum sequeretur, inscitia sua deteriorem fecit. Non solum enim sub recta sphæra, sed etiam sub Tropico Cancri recte oriri putat. Nam quum legisset apud illos rudiores prisca matheseos magistros sub recta sphæra Zodiacum ad verticem esse, & omnia signa propterea oriri recte: sciret autem sub Tropico Cancrum culminare borealissimum omnium signorum, hinc putauit totum quoque Zodiacum μισογενῆν, & consequenter

PROLEGOMENA IN M. MANIL. II

ter omnia signa recte oriri. Quod clare verba eius ostendunt. Loquitur autem de oraculo Iouis Ammonis, quod non minore incertitia sub Cancro statuit.

*Hic quoque nil obstat Phæbo, quum cardine summo
Stat librata dies, truncum vix protegit arbor.
Tam brevis in medium radiis compellitur umbra.
Depressum est hunc esse locum, qua circulus alti
Solstitii medium signorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec Tauro Scorpheus exit
Rectior, aut Ariès donat sua tempora Libra,
Aut Astra a subet lentos descendere Pisces.
Par Geminis Chiron, & idem, quod Carcinus ardens.
Humidus Aegoceros; nec plus Leo tollitur Vrna.
At tibi, quacunque es Libycogensigne dirempta
In Noton umbra cadit, qua nobis exit in Arcton.
Te segnis Cynosura subit: tu sicca profundo
Mergi Plaustra putas, nullumque in vertice summo
Sidus habes immune maris. procul axis uterque est,
Et fuga signorum medio rapit omnia caelo.*

Quamquam in his versibus ἵσκει ψευδῆ πολλὰ λέγων ἐτύμοισιν ὁμοία: tamen non obscure indicat quid velit, quia scilicet medius signorum ordo culminat, ideo ipsa non obliqua meare, sed recta. Et quia paulo ante dixerat, nullam vmbra sub Tropico jaci, omni meridiano tempore, (quamquam parallelus sub Cancro non omni anni tempore, sed solo die Solstitii ἄσκει est, idque meridie tantum) propterea subiicit, illis, qui minimum ultra Syenem, aut Iouis Ammonis oraculum habitant, in austrum vmbra jaci, non, vt nobis, in aquilonem. Hic, inquit, sub Ammone, siue sub Tropico, cum librata dies, meridiem facit, nulla vmbra jacitur. At ultra Ammonem, siue Tropicum, in Noton vmbra cadit. Hæc est mens Astrologiæ Lucani. Quamquam Hispanus quidam cumma eruditione & acerrimo iudicio in nostra priore editione à nobis castigari vidisset, is, vt populum suum defenderet, atque ab eo tantum ἀτόπημα deprecaretur, illustri facinore rem explicatam dedit. Nam sex posteriores ver-

ſus traicit poſt ſecundum, vt verſibus prioribus de Tropico Cancri agi velit tantum: reliquis de ſphæra recta. Sed homo acutiſſimus non aſſequutus eſt ſententiam horum verſuum, vt ex ipsis, quæ jam diximus, apparet: ac quoquo modo legantur hi verſus, hærent ſemper alia ἀποπήματα, nempe vmbra inter Tropicos ſemper in austrum cadere, quod etiam de Arabibus alibi dicit,

Vmbra mirati nemorum non ire ſiniſtras.

quaſi τοῖς ἀμφοτέρωθεν necesse ſit vmbra ſemper ire ſiniſtras, vel in Austrum. Quid opus erat mirari ſiniſtras vmbra in nobis, quæ ipsis etiam aliquando ſiniſtræ ſunt? Lucanus dixerat loca ſub Tropico eſſe ἀόκρια, at ſtatim vltra Tropicum vmbra jaci, & quidem in Austrum. Doctus iſte vir vult ſub Æquinoctiali vmbra auſtrinas jaci. hoc eſt, κακῶ κακὸν ἰδοῦσθαι. Quur. & illud incommodum non tollit: Quur paritur Ammonis oraculum eſſe ſub 24 parrium latitudine, non, vt eſt, ſub 28? Quare diſſimulat à populari ſuo putari eſſe locum, vbi omnia ſigna oriantur rectè, occidunt rectè? certe illa non ſunt tolerabiliora reliqua abſurditate, qua ſigna ſub Tropico rectè oriri dicit: An præſt. eſt Lucano, & omnem eius culpam præſtare paratus? Non enim obiicimus, quæ cum veteribus peccat, vt quum ait τὰς τῶν πλανωμένων ση-
εγγυὰ Sole fieri:.

— *radiſque potentibus aſtra*

Ire vetat, curſusque vagos ſtatione moratur.

Græcorum enim veterum hæc prima opinio fuit, vt extat apud Plinitum, & Græcos ipſos. Cenſorinus cap. VIII: *Nam vt alia occasum, nonnulla ſtationem faciant, noſque omnes diſpari ſua temperatura afficiant, Solis fieri potentia.* Vide cætera. Excuset, obſecro, ſi poteſt, illud, quod eodem tempore:

— *mutator circulus anni*

Aegoceron, Cancrumque tenet.

Ex duobus Tropicis vnum facit: Etridiculi ſunt, qui excuſant, aut interpretatione adiuuant. Non magis enim ſuis interpreta-
mentis mihi illa probabunt, quam vbi dicit, Cancri ſidera eſſe mixta Leoni. Hoc ſane nemo intelligit. Quomodo idem μακα-
εῖται illa aut interpretaretur, aut defenderet?

Tum furor extremos monit. Romanus Oretas.

Carmanosque duces, quorum deflexus in Austrum

Aether, non totam mergi tamen aspicit Arcton.

Et rectè Oritas ponit cum Carmanis, & merito putat in eo tractur-
pene totam Helicem mergi: sed de Boote quod subiicit, exigua-
partem noctis lucere, frustra est. Nam in illo tractu nihil prius-
tim habet ab aliis tractibus Bootes: sed ibi totus oritur vespertino
v. 11 Aptilis, totus occidit. x. 11. Junii: Lucani Astrologiam ego
hic non magis intelligo, quam quod Plinius scribit apud eandem
gentem Oretum quindecim tandem noctibus apparere Septen-
trionem, siue vrsam maiorem. nisi dicamus quindecim noctes
totam vrsam orientem, & occidentem videri: quod ibi accidit à
xxviii Martii, ad xiv Aprilis. Lucanus vero legerat in India esse
loca, vbi circa ortum Arcturi matutinum Helice mane videretur.
Sed quotiescumque non solum Arcturus, sed quævis alia stella
matutino exoritur, aut paulo ante Solis exortum, eam, non so-
lum in India, sed etiam vbique locorum exigua partem noctis
lucere necesse est. Martianus Capella: *Quum in Arabia Novebre-*
mente sub noctis auspicio Helice non conspiciat, secunda vigilia pro-
spectetur: In Meroe solstitio tantum, exiguaeque breuitate conspiciuntur,
vbi circa ortum Arcturi cum die nascitur. Plinii lectio, vnde Mar-
tianus hæc accepit, habet, *paucis ante exortum Arcturi diebus pari-*
ter cum die cerni, & rectè. Nam vrsa non potest simul cum Arcturo
oriri, sed ante. Nisi hæc confuderit Lucanus, non video, quare
animum induxerit, vt diceret Bootem exigua parte noctis lucere,
quum & Bootæ & aliis stellis vbique aliqua parte anni accadat
exigua parte noctis videri. Neque vero ignoro quædam apud ve-
teres esse, quæ aliter accipienda; ac dicta sunt Plinius lib. 11.
cap. Lxx, ait in Troglodytice Septentrionem non cerni. Atqui
cernitur, quemadmodum & in citerioribus locis. Sed hoc vult,
esse tempus anni, quo Septentrio non videtur apud Troglodytas,
qui à nobis semper videtur. Sed quum subiicit, neque Canopum
in Italia cerni, neque Berenices crinem, fateor me nescire, quare
dixerit non cerni Septentrionem à Troglodytis eo modo, quo
Italia nunquam cernit Canopum. Non erat igitur causæ, quare

doctus ille vir primos illos errores de Ammonis oraculo tolleret, nisi & cæteros quoque, quos nemo, nisi imperitus, defenderit, tollere etiam vellet. Quid dicam ἀκυρολογίας? De Mercurii stella dicit: *Hunc ubi pars cæli tenuit.* Partem cæli ad Mercurii locum, non Mercurium ad partem cæli pergere dicit. Et idem tinniunt illa: ——— *varii mutator circulus anni*

Aegoceron Cancrumque tenet. ———

Zodiacum non Solem dirigit ad puncta solstitialia, & quod mirum, eodem tempore deducit ad Cancrum, & Capricornum.

————— *Inde Canopus*

Excipit Australi cælo contenta vagari.

Canopus ἀστὴρ ἀπλανὴς vagatur. Diceret idem doctus vir cum cælo vagari, quod terram circumuolitat, ut loquitur Manilius. Esto, quis ferat tantam ἀκυρολογίαν, quæ instar est imperitiæ? Ante annos xviii incidi in hominem magni in Mathematicis nominis, qui Lucanum non solum ut summum Poëtam, sed etiam ut præstantissimum Astrologum, & Geographum miris laudibus efferebat. Perculit me admiratio rei, qui tot errores in Lucano animaduverteram, & nihil minus, quam tale ab eo expectabam, qui & Mathematicus audiebat, & de poëtica etiam opus ediderat. Quum quædam Lucani ad examen coram amicis, qui vna aderant, reuocare vellem, hominem commoui ausurum infanda, nisi à furore timor aliquis, aut aliquod eius bonum fatum deteruisset. Vlcisci tamen meminit subornato febriculoso Poëta, qui Lucanum luteis versibus defenderet. De Astrologia Lucani, quam ἐθυσιασμένος ille Mathematicus in Lucano admirabatur, satis diximus. De Cosmographia, quam non minus prædicabat, tot aut plura possemus dicere, si tantum otii nobis, quantum furoris illi, superesset. Sed satis eam aperiuunt quædam, quæ supra attigimus, quod Ammonem sub Capricorno ponit, & quod magis mirum, fontes Nili, quod & alibi repetit. Itaque secundum hanc chorographiam, ultra Syenem nullus est Nilus, nulla insula Meroë. quæ puerilia sunt. Quid? nonne Seres sunt prope caput Nili, si eidem credimus?

Teque vident primi, querunt tamen hi quoque Seres.

Sed

Sed est hallucinatio. Seres à veteribus inter Indiæ gentes ponuntur : Stephanus : Σῆρες Ἰνδίων. Præterea Æthiopes quoque à plurimis Indi vocantur, à Virgilio, Procopio, Juliano, & aliis, & ab ipso Lucano,

— Arabumque beatis

Gentibus atque Indis unus sit Iupiter Ammon.

Concludit igitur; omnes Indos & qui κατὰ χερσονήσας Indi dicuntur, posse etiam Seres dici. Itaque quod Heliodorus Σῆρες, vel per errorem popularem, vel licentia poetica, qua totum opus suum concinnavit, in Æthiopibus collocat, propterea Ortelius in suo Thesauro putat nos perperam Lucano vitio vertere, quod Seras in Æthiopibus, aut in fontibus Nili locarit. Ita nunquam, nobis verum dicere excidit, si omnibus, quibus nostra displicent, credamus. Sed bonus ille vir Theueto potius nebuloni futilissimo, aut Belleforestio, quam mihi, credidisset. Neque Lucano credo Bessos ad Maotin collocanti, non magis, quam illa canenti :

Quare agite Eoum, comites, properemus in orbem.

Dividit Euphrates ingenti gurgite mundum,

Caspiaque immensos seducunt claustra recessus,

Et polus Assyrias alter noctesque diesque

Vertit, & abruptum est nostrum mare discolor vnda.

Nouum orbem Lucani finiri Caspio, Euphrate, Persico sinu istis intelligo : & Poëtis licet fingere alium orbem, vt aliam urbem Philosophis, vbi rempublicam suam *πολιτείαν*. Sed quis est ille alter polus, qui vertit in Assyria alias noctes, alias dies? Si est alius à nostro Arctico, non est noster polus Arcticus. Ergo est Antarcticus : & proinde vltra Caspium, Euphraten, & mare Persicum decolor vnda rubra, vt ipse sentire videtur, est alius orbis, in quo polus alius à nostro attollitur. Nemo est tam tiro in veterum lectione, quin sciat multos credidisse incrementa Nili fieri ab Etesijs Aquilonibus, qui à Riphæis & Septentrione flantes aduersas Nili vndas impellentes fluium extra ripas suas eiciant, Hos ventos Lucanus Zephyros vocat. Et ne quis putet poetica ventum pro vento ponere, & alios Etesias pro aliis (omnes

enim

enim venti statis vicibus anni spirantes dicuntur. Et (scilicet) ab occasu flare dicit, quum ita scribit:

Zephyros quoque vana vetustas

His adscripsit aquis : quorum statata tempora flatu

Continuque dies, & in aëre longa potestas.

Vel quod ab occiduo depellunt nubila cælo.

Trans Noton, & flumio cogunt incumbere nimbos.

Nemo est, qui non miretur aduersam Nilo regionem dici occidentuam, & præterea ventum ab occidente spirantem in austrum pellere nubila. Certe alia non pauca Lucani in Cosmographia errata ipsi Mathematico obiter poteramus, nisi etiam essent alius generis alia, ut quæ peccat in historia; ut quum Massilienses scribit de more aliorum Gallorum humanas hostias immolare solitos. Atqui non Galli sed Græci erant Massiliotæ, & si vñquam (quod non videtur) ad illum vsque tractum peruenisset immanitas illius sacri, à victoribus Massiliotis, qui eorum in tota illa ora potiebantur, sublatum fuisset. Hæc vero, quæ sequantur, ostendunt hominem victricis gentis olim strenua facta ignorasse: quum Massilienses ita loquentes inducit:

Nunquam felicibus armis

Vsa manus patria primis à sedibus exul,

Et post translata exusta Phocides arces,

Manibus exiguis alieno in litore exuti.

Certe alienum non potest dici litus, cuius maximam partem armis occupauerant: & de eorum felicibus belli toties successibus, quos nunquam pugnasse Lucanus inducit à quo tempore ex Phocæa migrarunt, testes sunt Polybius, Strabo, & ante omnes Florus; qui hanc vaniloquentiam satis confutare possit. Ingens volumen consurgeret ex erratis Lucani, etiam ex oeconomia eius poëseos, & sermone, siquidem ita liberet. Sed hæc satis erunt iudicio grauissimi illius Mathematici eludendo, cuius mores nemo vnquam ferre potuit, nos vero ne censuram quidem, & iudicium in opere Lucani: simul etiam ut studiosi adolescentes viderent, quo iudicio veterum scripta, præsertim poësim Lucani legere debent: ad quorum lectionem, si eo animo accedant,

ut ni-

ut nihil non putent ab eis recte dictum, multis erroribus implicari necesse est. Et in nostro quoque Manilio non pauca sunt non utique ad exemplum Lucani, sed tamen aliena à vero, partim per ἀλογισίαν, partim per imperitiam, siue quod veteres falso sentientes sequitur, siue quod ea fuit animi eius sententia: & quidem quatenus exemplo peccat, tanto iustiore veniam meretur, grauior eius esset culpa, si tantus esset Mathematicus, quantum videri volunt, quibus dolet nos ei manum admouisse: quos tamen eius Mathematices, si qua est in Manilio, imperitos esse affirmamus, præter pauca, quæ & pueris ipsis nota. Ante editionem nostram ne docti quidem, in quibus hos numerare piaculum est, quid vellet Manilius, & quæ eius esset Astronomia, sciebant: quæ methodus horoscopi, quid Athla, quod eorum thema: non quod illis aut iudicium, aut doctrina defuerit: sed quod in solo Manilio hæc reperiuntur. Manilius autem propter portentosa menda, & integras capitum traiectiones à nemine intelligebatur. Qui enim sola mathesi instructi ad huius Poëtæ lectionem sese conferunt, neque alia præsidia comparant, etiam mathesim Manilii, nedum poesim ignorabunt. Si mathesim propter ignorantiam vetustatis non assequuntur homines Mathematici: quanto minus sermonem eius tot mendis deformatum intelligent homines bonarum literarum contemptores, qui omne quod ignorant, Grammaticam vocant? Hi sunt, qui notia signa à boreis distinguere, circulorum descriptionem implicatissimam extricare, hoc vocant Manilium corrumpere: in quo sane καλὸν γ' ὄνειδος ἐξ ὀνειδίζου ἐμοί: quos valere sinimus, homines ab omni cultu literarum, & morum humanitate alienos. Quod si quibusdam videmur aut ignauiores, aut omissiores, quod quum in omnibus operibus nostris, & in huius quoque auctoris editione non defuerint, qui nobis curua corrigere voluerint, & tamen illis non respondemus; oro illos, ut in aliam partem silentium nostrum interpretentur, & meminerint horum Euripideorum,

Αλλ' ἔπειτα γενναῖον, ὡς ἐγὼ φρονῶ,
 ἔδ' ἀνδρᾶ χρηστὸν νῦν αἰσχροῦ κακοῖς.
 Τιμὴ γὰρ αὐτῇ τοῖσιν ἀδελφεαῖς.

Sciant igitur Studiosi, nos ad Gemblacensis exemplaris fidem omnes castigationes nostras exegisse: Nam reliqua scripta Maniliana exemplaria nihil boni habent, quod non in Gemblacensi reperiat, & paucissima sunt illa, præ illis, quæ habet Gemblacense: quod tamen bonum propterea non vocauerim: tantum abest, ut reliqua hoc nomine digna sint. In quibus nos destituit Gemblacense, in illis certissimam coniecturam admouimus: quæ & ipsa quoque in multis nos destituit: ut multa à nobis relicta sint, quæ feliciores industrias exercere possunt. Non enim mathesis Maniliana, quod fatui dicunt, nos remorata est, sed multa millia mendorum, quorum partem codicis auctoritas, partem ratio expunxit. reliqua à melioribus ingeniis opem expectant. Quanto autem iudicio in manuscriptis versandum sit, sciunt non qui hodie atque heri has literas tractant, sed qui infinitos codices scriptos legerunt. Ridiculi enim sunt, ut superius dicebamus, qui nunquam codicem scriptum legerunt, & ex primo, quem illis videre contingit, harum rerum usum quandam sibi vindicant. De Manilio autem nondum statui, magis optandum ne fuerit, illum publice in scholis legi, an dolendum, quod hactenus neglectus jacuerit, Poëta ingeniosissimus, nitidissimus scriptor, qui obscuras res tam luculento sermone, materiam morosissimam tam jucundo charactere exornare potuerit, Ouidio suauitate par, maiestate superior. vno vincitur, quod non potest manum tollere de tabula. & (quod tam falso, quam immerito Ouidio obiectum olim) nunquam scit desinere: in quo peccat, non iudicio, sed fertilitate, & indulgentia styli: qua in re non iudicium sed animum Ouidio quoque defuisse Quintilianus animaduertit. Est & aliud non leue vitium in nostro, quod nimius in verborum iteratione, quum posset aut parcius eadem, aut alia pro illis usurpare. Neque criticas aures offendunt illa toties totiesque inculcata, *Sidera, cælum, mundus, per templa, per sidera*.

sidera: & alia non pauca, quæ ter quater trinis, quaternis continuis versibus infulcit. Hoc ut non mediocre vitium est in nitido scriptore, ita puri sunt ab hac labe principes Poëtæ Virgilius, & Ovidius. Apud quem tamen legas,

————— *Mox apta natando*

Crura dat, utque eadem sint longis cruribus apta.

Hoc vno excepto, nihil ad perfectionem absoluti operis in hoc auctore requiras. Inprimis omnia eius procemia & ~~παρὰ τὸν~~ extra omnem aleam posita sunt. Nihil illis diuinius, nihil copiosius, grauius & iucundius dici potest. Sed præstat ex ipso potius, quam ex nostrâ prædicatione hoc discere. Audiamus igitur olorem canentem.

JOSEPHI
SCALIGERI
JVL. CÆS. F.
CASTIGATIONES
&
NOTÆ
In Sphæram
M. MANILII.

MANILII ASTRONOMICON LIBER

PRIMVS.] Liber vetustissimus Casinensis, quo se vsam profitetur Bonincontrius, hunc titulum præferebat.

C. MANILII POETÆ INLYSTRAIS ASTRONOMICON

● INCIPIT. Apparet igitur opus ab auctore proscriptum
τὸ ἀστρονομικόν, non autem τὰ ἀστρονομία, vt Virgilius τὰ

μαθηματικά. Sic Hyginus librum suum Astronomicon poëticum, non Astronomica poëtica inscripsit. Retinuimus priscum titulum. De prænominе Marco, quod editiones præferunt, non possum satis mirari, quum omnium exemplarium vetustissimum Cassinense Caium, non Marcum, habuerit.

LIBER PRIMVS.] Iste liber est Sphæra Mundi, aut de Vniuersitate. Secundus prima Isagoge apotelesmaticæ. Tertius secunda Isagoge. Quartus Signorum apotelesmata. Quintus Sphæra Barbaricæ prima apotelesmata. Ac aliorum quidem quatuor rationes suis locis redduntur. Huius autem hæc est. Astronomiæ partes duæ sunt. Altera circa stellarum motus versatur, & vocatur μετεωρολογία : quod μετέωρος etiam stellas significant, non ea tantum, quæ tractat Aristoteles, quæ infra Lunam. Altera est circa effectus ipsos : & vocatur ἀποτελεσματική, καὶ ποιητική. Ambæ in quibusdam differunt : quædam communia habent. Differunt, quod ἡ μετεωρολογία seipsa contenta est : illa huius indiget. hæc est ἀύποτακτος : illa sine hac ἀτάκτως, & ἀκρίβητα. quippe hæc eius principia docet : quod ἡ μετεωρολογία sit ἐκτελεστική, καὶ τῇ

κῆρα τῇ ἀποτελεσματικῇ. Nam, vt inquit schola peripatetica, τῆς ἀποτελεσματικῆς τὰς ἀρχὰς αἱ ἐκτακτικαὶ ἐπιστῆμαι ἀποδιδνύσιν. Sic Architecturæ principia tradit Mechanice: illius Geometria: Geometriæ prima Philosophia. Quum igitur Astronomiæ partes duas fecerimus: τὸ μεταβολοποιον, καὶ τὸ ποιητικόν: prior quidem pars, vt diximus, alteri ἐκτακτικῇ est, & illam docere debet: quo nomine hunc librum, qui meliori parte Meteorologicus est, reliquis præire & tanquam facem allucere voluit Manilius. Est enim ἡ ἀπὸ τῆς ἀποτελεσματικῆς ἐπιστολή, καὶ συγγραφή.

Pag. 1. vers. 1. *Carmine diuinas artes.*] Diuinas artes κατὰ τὸ ἀποτελεσματικόν, qua notatione Horatius: *Imbrium diuina animi imminentium.* Proximum eidem significationi quod sequitur, & conscia fati

Sidera. — Quod accepit à Virgilio.

Testatur moritura Deos, & conscia fati

Sidera. — Et sequutus est Ausonius:

Tu cæli numeros, & conscia sidera fati

Calles. — Postremum non absimile — *diuersas.*

Hominum variantia casus.] In Epigrammate Græco:

ἀπλῶς δ' ἐκείνῳ καὶ ἀπιδόστῳ ἀλλῷ

ἀδρόμενς γὰρ οὐκ ὄσον ἄγχι τύχῃ.

Vers. 3. *Celestis rationis opus.*] Stoicum est, Cœlestis ratio ἡ αἰσθητικὴ. Nam Stoicorum natio ἅλῳ τὸν κόσμον ἐμφύχον καὶ λαχόν decernit: eius autem τὸ ἡμικονόν cœlum esse, vt docebat Chrysippus ἐν τῷ περὶ αἰσθητικῆς. Quod igitur est ἡμικονόν, seu Ratio homini, hoc Cœlum esse Mundo. Ergo quum cœlum velint esse μετὰ λαχόν τῷ κόσμῳ, nunc inde intelligimus, quid per cœlestem rationem Manilius designarit. Ab eodem pendet, quod de cœlo hanc artem se deducere profiretur:

Et quoniam cælo descendis carmen ab ipso.

Itaque semper huic nostro ἡ αἰσθητικὴ vertitur ratio.

Vers. 9. *Nunc mihi tu Cæsar.*] Codex Gemblacensis habet *Hunc.* quod rectum est. Hunc animum mihi facis, ô Cæsar.

— *Ad tanta canendum.*] Gemblacensis, alter, & Bonincontrii codex habebant *canenda.*

Vers. 14. *Et rapit ætherios.*] Gemblacens. *Et cupit.* Ex quo docti fecerunt. *Et rapit,* optime meo iudicio.

Vers. 14. *Pandere sensus.*] Omnino scribendum *sensus.* Ita semper loquitur.

—— inque ipsos Mundi descendere *sensus.*

Et in secunda institutione:

—— hominibus per sidera *sensus.*

Sæpe in hoc scriptore *sensus* pro *census* commutatum. Quod semel monuisse, satis fuerit.

Verf. 15. *Hoc sub pace vacat tantum.*] Gemblacensis & Bonincontrii interpungit.

Hoc sub pace vacat. Tantum iuuat ire per ipsum.

Quod non sequemur.

Verf. 15. *Hoc sub pace vacat tantum.*] Ita loquitur Germanicus, qui hæc Maniliana interpretatur:

*Quantum etenim possent anni certissima signa,
Qua Sol ardentem Cancrum rapidissimus ambit,
Diuersasque secat metas gelidi Capricorni:
Quaue Aries & Libra aquant diuortia lucis:
Si non parva quies, te præsides, puppibus equor,
Cultorique daret terras? procul arma silerent?
Nunc vacat audaces ad cælum tollere vultus,
Sideraque & varios cæli cognoscere motus.*

Et post:

*Hæc ego dum laetis cogor prædicere musis,
Pax tua, tuque adsis nato, numenque secundes.*

Nam Germanicus intelligit de templo Pacis ab Augusto consecrato. Quidius:

Ipsum nos Pacis carmen deduxit ad aram.

Hæc erit à mensis sine secunda dies.

[Ibid. — *Iuuat ire per altum.*] Quidius:

———— *Iuuat ire per alta*

*Astra: iuuat terris, & inerti sede relicta,
Nube vehi. —*

Verf. 17. *Signaque & aduersus.*] Signa quidem habemus & eorum apotelesmata: de stellis an fidem liberauerit, non est quod dubitemus, quum alibi non semel nos ad illud opus remittat.

Verf. 17. — *Et aduersos Stellarum.*] Stellarum quinque, item Solis, & Lunæ ab occasu in ortum cursus est. Eum sero didicerunt Græci. Seneca Naturalium libro septimo scribit, Democriti tempore Græcis nondum comprehensum fuisse Planetarum cursum, & ab Eudoxo primum in Græciam delatum. Quod verum est. Nam tres isti profectionis in Ægyptum socii Plato, Eudoxus, Euripides, ab Ægyptiis didicerunt, & priui omnium Græcorum populares suos id docuerunt: Plato quidem in suo Timæo, Eudoxus in ἐνὶ θύραις, Euripides in Thyeste:

Δείξας γὰρ ἄστρον πάλιν ἐναλλὰς ἰδόν. Poætæ Græci deinde ἀποδιδόντας ἀλλήτας, fluctantes errones dixerunt.

Verf. 18.

Verf. 18. *Quod solum nouisse parum est.*] Propterea laudatur Ptolemæus in Græco epigrammate, eo quod τῆς μεγάλης συντάξεως editione contentus non fuerit, nisi illi πῶς ἀποτελεσµατικῶς τετελείωτον, tanquam coronidem, appo-
suisset. Versus, qui ad rem pertinebant, hi sunt:

ἰδὲ πάλιο φορὴν σὺ δέγνων ἀσάτισσας,
ἀλλὰ καὶ ἀνὰ περ ὅ, ἥ τι τελεῖ σηµήτα φαίνε·
τίμηκε δὴ χεῖρ καλὴν σὶ τιν' ἑσπριάνων
αἰδέων τε νόον φορέειν, ἢ γήινον ἔμπης.

Quæ hunc locum non leuiter illustrant.

Verf. 20. *Quaque regat.*] Inepte. Non enim quæ animalia regit Zo-
diacus, vult scire. regit enim omnia, sed quæ regit. Scribe igitur, *Quaque
regat.* Quid est absurdius vulgari lectione?

Verf. 21. *Et in numerum Phæbo m. r.] In numerum ἐμμέτρως: vt infra:*

———— *certa dum lege canentem*

Nam & illud quoque est ἐμμέτρως. Alii quidem apud Romanos καταλογάδω
tentarunt, Varro, Nigidius, qui vtrunque Sphæram, barbaricam scilicet,
& Græcanicam conscripsit. Apud Græcos Phænomena versibus edide-
runt, Eratosthenes, Aratus, Hegesianax, Hermippus, teste Ptolemæo rege
Ægypti.

Πάνθ' Ἠγροάαζ τε, καὶ Ἑρμιπποῦ τὰ κατ' αἶδρω
Τέτρα, καὶ πολλὰ τὰντα τὰ φαινόμενα
Βέβαιος ἐκχεύετο, σπουδῆς δ' ἀφάρμοστον
Ἀλλὰ τὸ λογιολόγῃ σπῆλλον Ἀρητοῦ ἔχθ.

Sed & Ouidius post M. Tullium Aratea Phænomena vertit, & post eum
Germanicus. Apotelesinata vnus veterum, quod sciam, versibus scripsit
Dorotheus Sidonius, quem legerunt Arabes, Omar, Messailla, auctor
Alcabicii. ita vt ante quingentos annos eum auctorem extitisse non du-
bitemus.

Verf. 22. *Bina mihi positū.]* Perperam Lilius Giralduſ censet his verbis
Maniliū dicere, se bis vatē esse. Atqui duplicia sacra sibi obeunda testa-
tur, stili, & materiæ, Poëtices & Astronomiæ. Vtrunque enim inuentum
Deorum. Propterea dixit, *Carminis & rerum.* Altero scriptionem, altero
materiam designat. Itaque duo templā obeunda dicit.

Pag. 2. verf. 1. *certa tum lege canentem.]* Ita distinximus. Nam totus
versus continuatus est in editionibus. Vt valde falli eum necesse sit, qui lege-
bat, *certa cum lege.* Res & pueropater.

Verf. 2. *Immensam vatem circumstrepit orbe.]* Hoc dicit, tanquam, Mun-
dus noua verba nouæ materiæ explicandæ illi suggerat. Soluta inuestiga, &
articulata verba dicit, quæ vix sibi suggeri conqueritur: quia intacta Lati-
nis Camenis materia. Itaque verba ægre sibi suppetere: & noua formanda,
propter

propter patris sermonis egestatem, quod & Lucretius in noua materia incepto conqueritur. Figuras vocat notiones verborum, imitatione Græcorum qui *χαρμῶν* dicunt.

Verf. * *Per te jam cælum interius jam sidera nota : Sublimes aperire vias.* Quod hæc hiulca sint, & quo referantur, non habeant, & vix literis Latinis tincto patet. Nos contendimus, duos illos versiculos, *Tu princeps auctorque sacri, &c.* traducendos ante illum, *Maior tui facies*. Locum integrum apponemus, vt constet fides veri.

*Quem primum infernis licuit cognoscere terræ
Munera cælestium ? Quis enim condentibus illis
Clepsisset furto Mundum, quo cuncta reguntur ?
Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipse videri,
Sublimes aperire vias : imumque sub orbem,
Es per inane suis parentia sinibus astra,
Mominaque, & cursus signorum, pondera, vires ?
Tu princeps auctorque sacri, Cyllenie, tanti.
Per te jam cælum interius, jam sidera nota.
Maior tui facies Mundi foret, &c.*

Cui mortalium licuisset cælum in terra cognoscere, aut quis, sine ope Deorum, ausus fuisset tam arduum facinus inceptare, sublimes vias cœli aperire, & cursus signorum ? Nemini sane mortali hoc licuisset primo aperire. Quis ergo aperuit ? Deus, non homo. Mercurius enim auctor tantæ rei. Quare ? vt maior species, maiorque auctoritas rei accederet, si Mercurius, quam si homo auctor rei diceretur.

Verf. 4. *Quem primum infernis.* Male Gemblacensis, *Quem primum inferius*. Nam necessaria est vox *infernis*. Quis ab his locis infernis ad illa superna penetrasset ?

Verf. 5. *Quis enim condentibus illis.* Accepit à Sophocle:

*ἀλλ' ἵ γὰρ τὰ θεῶν ἀπομύκτων θεῶν
μᾶλλον αὖ, ἢ δ' εἰ μὲν ἐνέχουσιν αὐτῶν.*

In prima Institutione:

Quis neget esse nefas inuitum prendere Mundum ?

Verf. 8. *Inuitis vt Diis.* Inepta interpunctio totam sententiam turbavit. Ita enim interpungendum:

*Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipse videri,
Sublimes aperire vias, &c.*

Quis tantum opus aggredi ausus esset, nempe sublimes aperire vias, vt cupe-
ret Deus videri ?

Verf. 9.

Verf. 9. *Vnumque sub orbem.*] Legendum — *imūque sub orbem*, vt olim emendauimus. & ita habet Gemblacensis. Imū orbem opponit inani, id est, aëri. altero inferius heinisphærium, altero superius intelligit.

Verf. 11. *Nominaque & cursus.*] Scribe *Mominaque & cursus*. Creberri-
me hoc verbo vitur. Sed nusquam reperies nisi deprauatum. Sic in Ætna olim correximus:

Spiritus inflat enim. mōen languentibus aër.

In aliis quoque, auctoribus pariter deprauatum reperies.

Verf. 11. *Signorum pandere vires.*] Omnino legendum, vt Gemblacen-
sis habet, — *pondera, vires.*

Verf. 12. *Tu princeps.*] Tu, inquit, Mercuri, auctor mihi es tanti sacri
ad duo altaria obeundi, carminis & rerum. Tu enim primus Astronomiam
de cœlo in terras deduxisti. Neque enim homines soli id adepturi erant,
Diis occultantibus. Sed propterea placuit Diis, vt à te Deo hæc indicaren-
tur, *Maiores species Mundi foret.* Ægyptios Astronomiam didicisse, docente
Mercurio, omnes libri loquuntur. Propterea illi diuinos honores Ægyptii
habuerunt, & primum mensē illi cognominem fecerunt. Firmicus: *Mundi*
itaque genituram hanc esse voluerunt, sequuti Æsculapium, & Anubim, quibus
potentissimum Mercurii nomen istius scientia secreta commisit.

Verf. 14. *Maiores species.*] Mercurio inuentum attribuitur, vt maior
species & maiestas arti attributur: & similia Ælianus: *Ἀγύθιοι παρὰ τῶν Ἑρμῶν*
τὰ νόμιμα ἐκμυσθίνας ἔτω δ' ἡγεῖν τὰ παρὰ αὐτοῖς σημειώσιν ἀστέριων.

Verf. 17. *Qui sua disposuit per tempora.*] Omnino legendum: *Quis sua.*
Quibus sua negotia Deus disposuit per tempora. Non enim Deus sua, sed
hominum negotia intelligitur disposuisse per tempora. Breui enim gyro
includit Aratea illa:

αὐτὸς γὰρ τάχ' σήματ' ἐν ἡγεῖν ἐπέειπεν
ἀστέρας διακένων. ἐπέειπεν δ' ὅτι ἐμαυτὸν
ἀστέρας, ὅτι μάλιστα ταχυμύνα σημαίνει
ἀστέρας ἀστέρας, ὅτι ἡμετέρας πάντα φύοντα.

Tempora autem & nomina apud hunc auctorem sunt *χρηρὶ* sæpenumero.
Isti autem duo versus aberant à Gemblacensi.

Verf. 19. *Naturaque dedit vires.*] Gemblacensis: *Et natura dedit vires.*
Deus disposuit omnia per tempora mortalibus. Natura autem eorum ani-
mos ad contemplationem sui mouit.

Verf. 20. *Regales animos.*] Ouidius:

Felices anima, quibus hac cognoscere primum,

Inque domos superas scandere cura fuit.

Credibile est illos pariter virisque jocisque

Alius humanis exercuisse caput.

Plinius: *Viri ingentes, supraque mortalium naturam cantorum numinum lege deprehensa. Mox: Masse ingenio este cæli interpretes, rerumque natura capaces, argumenti repertores, quo homines Deosque viciisti.*

Verf. 21. *Proxima tangentes.*] In Epigrammate in Ptolemæum:

οἱ γὰρ καὶ μαρότασι χαμαρτῶσι συμπίπτουσιν,
καὶ φύσιν ὁρῶντες ἀλυσιπλόων ἐδῆσαν,
ἀλλὰ νόον παύσαν ἐν τοῖσι σὺναισι γένηται.

Verf. 22. *Que domuere.*] Legebamus olim *Qui*. Et ita habet Gemblac.

Verf. 23. *Quas ferat Euphrates.*] Et puero patet legendum *Quas secat*. Ita olim correximus. Ita habet Gemblacensis. Sic Virgil. *Pinguis culta secat, de Tiberi.* Babyloniorum autem & Ægyptiorum inuentum esse Astrologiam adtestatur & Aristoteles: *Αἰνῆσιοι, καὶ Βαβυλώνιοι, παρ' ὧν πολλὰς πύξεις ἔχουσι περὶ τῶν ἀστρον.* Quare autem Ægyptii plurimum illis disciplinis valuerunt, causam adfert Ptolemæus & ipse homo Ægyptius: *ὅτι μᾶλλον συνοικίζονται τοῖς διδύμοις καὶ τῷ Ἑρμῇ.* Quare? *διότι διασημαῖοι τε καὶ σωματοὶ καὶ ἀνωικητοὶ περὶ τὰ μαθηματικά.* De Babyloniis: *ὅτι τῇ παρὰ τὸν καὶ τῷ Ἑρμῇ συνοικίζονται διὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τὸ μαθηματικὸν καὶ παρατηρητικὸν περὶ ἀστρον συνάπτεται.* Primus quidem Eudoxus ab Ægyptiis Astronomiam in populares suos Græcos deduxit. Berossus autem à popularibus suis Chaldæis Genethliologiam in Græcos. Vitruvius: *Eorum autem inuentiones, quas scriptis reliquerunt, qua solertia, quibusque acuminibus, & quam magni fuerint, qui ab ipsa Chaldaeorum natione profluxerunt, ostendunt. Primusque Berossus in insula, & civitate Coi consedit, ibique aperuit disciplinam.* Plinius scribit ob diuinas prædictiones ipsi statuat inaurata lingua ab Atheniensibus publice dicatam.

Verf. 27. *Officio vinxere Deum.*] Correxiinus olim *vinxere*. Cui emendationi adstipulatur Cod. Gemblacens. qui ita habet. *Θεοπροσάλοιοι* dicuntur, qui Deo applicantur. quod est verbum clientelæ. Vnde *πέντε προσάλοι* Atheniensium jus applicationis vertit Seneca. Mutato autem accentu *Θεοπροσάλοιοι*, qui Deos officio sibi deuinciunt. Vtro modo legendum apud Ptolemæum, nondum constitui. Sane ubi de Ægyptiis loquitur, & vulgo legitur *θεοπροσάλοιοι, φιλόθεοι*, emendandum *θεοπροσάλοιοι φιλόθεοι*. Quam lectionem priorem asserit priscus Scholiastes Græcus: alteram nos reposuimus. Ea autem verba non solum idem cum Manilio, sed & de iisdem Ægyptiis loquuntur. *θεοπροσάλοιοι* quoque alibi legitur apud Ptolemæum, & rectum est. Quin & non semel *θεοπροσάλοιοι* ibidem reperias.

Verf. 29. *Inq. Deum Deus ipso tulit.*] Deus ipse Deum in ipsos immisit. *Θεὸς ἐν δυνάμει αὐτοῦ.* Sic apud Maronem *Plena Deo.*

Verf. 29. *patuitq. ministris.*] *θεοπροσάλοιοι.* Ptolem.

Verf. 30. *Hi tantum nouere decus.*] Gemblacensis, *mouere decus*. Quod melius est.

Verf. 32.

Verf. 22. *Igitrusque nouos.*] Melius Gemblacensis, *Immortisque nouos.* Non frustra dixit nouos orbes propter Britanniam paulo ante sua tempora à C. Julio Cæsare detectam, quam nouum orbem vocabant.

Verf. 23. *uentu nec credere vela.*] Gemblacensis & Bonincontrii — *nec ventis credere vota.* Quod melius.

Verf. 27. *Aduigilare sibi iussit Fortuna premendo.*] Premendo eos Fortuna acuit, quasi dicat, Necessitas curas acuit. vt,
— *durisque vrgens in rebus egestas.*

Theocritus:

ἀ πνία, Διδόσται, μὴν τὰς τέχνας ἐγείρει.

Nam id plane est, quod antea dixit: *Et labor ingenium miseris dedit.*

Verf. 29. *Et quacunque sagax.*] Legendum *Et quodcunque.* Ita olim emendauimus. Ita habet Gemblacensis. Nam quis sanus construat *commentum* cum illo *quacunque*?

Verf. 30. *In commune bonum.*] Satis ostendit se Stoicum esse: *ὁπσημὸν ἐστὶν ἐκ πολλῶν καλῶν καὶ ὁπσημῶν συγκατασκευαζόμενον σύνημα.*

Verf. 31. *Tunc & lingua suas accepit barbara leges.*] *Κνευολογία.* Nam contraria methodo, lingua, quæ leges ignorat, *βαρβαρισμός* dicitur.

Verf. 32. *Et fera diuersis.*] Quemadmodum dixit barbaram linguam accepisse leges, ita & fera arua domita fuisse. Potestne hoc cuiquam æquiori displicere?

Verf. 33. *Et vagus incertum.*] Gemblacensis: *Et vagus in cæcum.* Recte.

Pag. 4. verf. 1. *Fecit & ignotis itiner.*] *Ἰτiner ἀποδημία, ἐμπορεία.*

Verf. 3. *Semper enim ex aliis alios.*] *Lege alias.* Gemblacensis & Bonincontrius habebat *alia.* Quod est vestigium veræ lectionis.

Verf. 4. *volucrum pradicere linguas.*] Gemblacensis melius: — *linguas didicere volucrum.* Eiufque lectionis vestigia extant in Bonincontrio. *Inteligit οἰωνοσκοπίαν.*

Verf. 4. *Consultare fibras.*] *αἰσθητοσκοπίαν.*

Verf. 5. *Et rumpere vocibus angues.*] *φυλλείαν.* Ptolem.

Verf. 6. *Solicitare ymbra.*] *πικνομαρτία.* Empedocles.

ἄλλοι δ' ἐξ αἰθέρος καὶ ἀφ' ὧν μὴν αἰθέρος.

Verf. 7. *In noctemque dies.*] *ῥητεία* Empedoclis.

ἡ ὅστις δ' ἐξ ὁμοῦ καλῶν καὶ κακῶν αἰχμῶν

αἰσθητοῖς, ἡ ὅστις δὲ καὶ ἐξ αἰχμῶν ὁμοῦ καὶ

ῥητεία δὲ καὶ ὁμοῦ καὶ κακῶν.

Verf. 16. *Soliusque animis miracula rerum.*] Lucretius.

Et finem statuit cupidini, atque timori.

Verf. 17.

Verf. 17. *Eripuitque Ioui fulmen, viresque Tonantis.*] Exoluit animos superſtitione, & cauſas, quæ ἀπαιολογήτοις Deorum mythologiis adſcribebantur, ab vltima natura repetiuit: quod ab Epicuro ſuo factum Lucretius gloriatur. Propterea dixit eripuiſſe Ioui nomen & vires Tonantis: vt non Ioui amplius cauſa tonandi, ſed naturæ attribuat. Ouidius:

Iupiter an nerui diſcuſſa nube tonarent.

Quod poſtea Manilius expreſſit:

Et ſonitum ventis conceſſit, nubibus ignem.

Nam qui legebat *Tonanti*, valde, vt in plerisque omnibus, hallucinabatur. Sed aſinis reſpondere, aſinorum eſt, non hominum.

Verf. 22. *Attribuitque ſuas formas.*] Κυεωλογία. Nam μορφαὶ τὰ κατηνεωμένα dicuntur. Contra ἀμόρφωτοι ἀστέρες, quorum nulla eſt ἀσραδωσία. Aratus de eadem re, ἤλιδα μορφώσας. Hyginus etiam formas & corpora. Ptolemaeus μορφώσας in magna conſtructione, item lib. iv. τετεγέελες, capitc πειρήμι, νομίμων γάμων: qui titulus de eſt hodie in excuſis.

Verf. 23. *certa ſub lege notauit.*] Gemblacenſis — *certa ſub ſorte notauit.* quod retinemus. Ita ſemper loquitur.

Verf. 25. *Sideribus variis.*] Omnino legendum *vario*.

Verf. 29. *Tantas emergere moles.*] ἀρχαίως moles pro fluctibus. Attius: — *tantas moles fluctuum.*

Verf. 30. *Eximiam natura dedit.*] De eſt τὸ C v i. vt alibi monuimus. Horatius: — *nemo vt ſit auatus, ſe probet*, id eſt, qui ſe probet.

Verf. 33. *Ipsa mihi primum natuſa.*] οἰκονομία ad Sphæram Mundi, quæ præit apotelesmaticæ, vt antea diximus.

Pag. 5. verf. 2. *Quem ſiue ex nullis.*] Sententia Ariſtotelis, quem nunc designat. Is, vt probet Mundum ἀβύνητον, inter alia ἀπὸ τῆς κυκλοφορίας οὐδὲς ita concludit in ſecunda figura: Quod circulariter mouetur, nullum contrarium habet. Quod naſcitur, & denaſcitur, contrarium habet. Quod igitur circulariter mouetur, neque naſcitur, neque denaſcitur. Vide primum πρὸς ἑρῶν. Nam ibi tandem concluditur, ἀδιώτατον εἶναι, ἢ γενόμενον ποτε ἀφαρτῶν τι διατελεῖν. ἢ ἀβύνητον ὄν, καὶ ἀπὸ πρῶτον ὄν φθαρήναι. Fatum more ſuo Manilius φθορὰν vocat. Et ſubinde coniungit hæc vt contraria, natalem & fatum, vt Ariſtoteles γένεσιν καὶ φθορὰν. Reliquos Philoſophos, qui negant mundo principium eſſe, vide apud Cenforinum.

Verf. 5. *Seu permixta Chaos.*] Siue mundus principio caret, vt vult Ariſtoteles: ſiue principium habet, vt Ægyptii. Scholiaſtes Ptolemæi: πρῶτος εἰσάγει λίγην γένεσιν Αἰγύπτιοι κοσμοῦ. καὶ δὲ ἀρχὴν μίαν ἐκ ἑξῆς, πολλὰς δὲ τὰς μετὰ καὶ πολλὰς καὶ μίαν. μίαν μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ γενέσει τῆς ἀστέων σύγκροσιν, ἣν εἰσάγει πρῶτον οἱ ἀποτελεσματικοὶ καλεῖν. Æſculapius Ægyptius vetuſtiſſimus ſcriptor in ſua Myriogeneſi dixit in poſterioribus partibus Libræ hanc πρῶτην factam,

eumque fuisse natalem Mundi. Firmicus de Libra: *Cetera enim ad xxx. numeros collocantur. In istis enim posterioribus partibus terra dicitur esse composita, ut barbarica ratio confirmat.* Barbarica ratio est Ægyptiaca, ut alibi ostendimus. Libram intelligit Ægyptiaci parapegmatis Dionysii aut Hipparchi, xxvii Septembris Iuliani. Ergo finis eius xxvi Octobris Iuliani. ubi sane mundus creatus. Vide librum quintum de emendat. Tempor. cap. de conditum rerum.

Verf. 5. *Chaos.*] Præter Hesiodum, Euripides, Menalippa:

ὁ δ' ἐργός τε γαῖα τ' ἰὼ μορφῇ μέγα
ἐπὶ δ' ἔχοντο δὴσαν ἀλλήλων δίχας
τίκτουσι πάντα, κἀνέδωκαν εἰς φάος
τὰ κινεῖα, πλωὰ, θήρεα, ἔς δ' ἄλμυ τρέφει,
ζῶν τε θνητῶν.

Verf. 8. *Sive indiuiduum.*] ἀτόμος. *micas* vertit Seneca. Eandem cœcam materiem quum vocat, vsus est verbo Epicurei dogmatis. Nam Epicurus vult εἶναι ἀτομον ὥσθαι αἰδήσι. πᾶν τε μέγας μὴ εἶναι σπὲι ἀτόμος.

Verf. 10. *Et pene ex nihilo summum est.*] Emendandum auctore Gemblacenfi,

Et pene ex nihilo sumptum est, id est, cœpit. Pene nihilum vocat τὴν ἀτομῶν, qua Epicurus nihil exiguius in rerum natura esse dicebat. quod valde exagitat Cicero de Finib.

Verf. 12. *Sive ignis fabricavit.*] Dogma Heracliti.

Verf. 13. *habitantque per omne Corpus.*] In fine huius libri:

Sunt autem cunctis permixti partibus ignes,
Qui grauidas habitant fabricantes fulmina nubes.

Verf. 15. *Seu liquor hoc peperit.*] Thaletis Milefii sententia. Claudianus: *Hic confidit aqua, hic procreat omnia flammis.* Thales, & Heraclitus.

Verf. 16. *ipsumque vorat, quo soluitur ignem.*] Ex Gemblacenfi legimus: *ipsumque vorat.* Elegantissime. Firmicus scribit libro tertio ἐκπύρωσι καὶ κατακλυσμῶν alterum per alterum destrui, & ex eo interitu magnam κατακλυσιν sequi. Liquor igitur vorat ignem, & ignis liquorem, alter alteri pestis est. Cenforinus refert Aristotelem scripsisse maximi anni hiemem esse κατακλυσιν, & alterum ab altero alternis destrui.

Verf. 17. *Aut neque terra patrem.*] Patrem, δημιουργόν. Contra Platonis Timæum, in quo Deus opifex mundi adstruitur.

Verf. 18. *faciuntque Deum per quatuor artus.*] Deum, τὸ πᾶν, cuius artus, hoc est membra, quatuor στοιχεῖα, secundum veteres Theologos, qui illa τὴν ἑλμύνη dicunt, ideoque ἀήματα: sed κατὰ διαδοχὴν γένεως καὶ φθορῆς vnumquodque γέννηται, hoc est κατὰ μέρος: ut στοιχεῖα; quæ sunt in μεμνηται: at τὰ ὅλα, ἀρχαὶ στοιχείων. Nam diuersa, ἀρχαὶ καὶ στοιχεῖα: quum ἀρχαὶ nihil aliud sint,

sint, quam *πάντων στοιχείων ἡδρασιμένοι ὄγκοι καὶ ὁλόκλητοι τῶν στοιχείων*. Qui plura ad hunc locum desiderat, adeat Alexandrum Aphrodisiensem principio Commentariorum insecundum Meteoron. Alioquin Stoici ἀρχὴν τῆς ἑλκον dicebant *Θεὸν καὶ ὕλιν*. Θεὸν μὲν τὸ ποιῶν, ὕλιν δὲ τὸ ποιοῦμενον. ἀφ' ὧν τὰ τρία στοιχεῖα γίνονται. Sed non est idem cum hoc nostro. Nam Stoici non faciunt τὰ στοιχεῖα membra Θεῷ, vt illi veteres Theologi, de quibus jam diximus. Locus iste non omnibus patebat. Ideo fusius visum explicare.

Verf. 20. *tum per se cuncta creantur.*] Melius Gemblacensis:

quum per se cuncta creantur.

Verf. 23. *Quam nexus habilisque.*] Gemblacensis: *Quem nexus habilis, & opus, &c.* Legendum omnino,

Qua nexus habiles, & opus generabile fingit.

Neque de hac lectione dubitauerit, nisi qui superiora non intelliget. Nexus vocat τὰ στοιχείων συζυγίας. Estque idem, quod non dudum dixerat:

Frigida ne calidus desint, aut humida sicci.

Et puero hoc perspicuum.

Verf. 24. *Atque omnis partus elementa rapacia reddunt.*] reddit, non reddunt, scribendum, nisi Grammaticæ ludibrium debemus. Nam de eadem concordia discorde, quæ nexus habiles reddit, sermo est, & ideo quæ reddit elementa omnis partus rapacia, aut capacia.

Verf. 24. *elementa rapacia.*] vel *capacia*. Vult enim ὕλιν αἰῶν γίνοντο ἰσότητος: quæ propterea *παντοχὴς* à Platonicis dicitur. Omnium enim formarum *ἀνάλω*. Tamen quod ὕλιν τῶν στοιχείων καὶ *χάρις* vocet, non alienum est à mente huius nostri, qui capacem vocat.

Verf. 26. *Quod lateat*] Locus ob leue mendum corruptissimus: *Pro superest*. Gemblacensis habet *supra est*. rectissime. Lege igitur:

Quod lateat, & tantum supra est hominemque Deumque.

Nunquam, inquit, eius rei origo patebit, utpote, quæ lateat, atque adeo supra ipsum Deum sit, nedum hominis captum. Impia illa sententia illorum Græcorum & Latinorum, Ne Deo quidem possibile esse, quod Plinius dixit *rem Deo improbam* lib. II. de Hipparcho. Rectissima emendatio. Nam τὸ *Superest* ineptissimum erat.

Verf. 27. *Sed facies quacunque*] *Lege quacunque*. Quacunque, inquit, est origo mundi, siue principium habet, siue non (nam id in dubio est): quacunque igitur eius origo est, non dubitatur de forma; tametsi de natali eius.

Pag. 6. verf. 2. *flatusque natantis.*] *Lege fluctusque.* & ita Gemblacensis.

Verf. 3. *Æquora perfudit.*] Traiectio Maniliana, *Fluctus natantes Æquora perfudit*, id est, fluctus natantes fudit per æquora. Sic supra: *Inque Deum*
Deum

Deus ipse tulit. Deus Deum intulit. Item : Ille potens surbam perfundere membra pilularum. Fundere per membra.

Verf. 14. *mediam tenes vndique sedem.] Eratosthenes:*

ἀντὸς μὲν μιν ἔτελλε μισήρεα πάντα ὀλύμπῳ
κάντρε ὑπὸ σφαίρας. διὰ δ' ἄξονος ἐκρήρσο.

Verf. 16. *fecitque cadendo vndique ne caderet.] Idem infra:*

Qua caderet, subeat cælum, rursusque resurgat.

Parmenides:

ἔσθ' ὃ ἀνείαντα φύσιν, τάτ' ἐν αἰθέρι πάντα
σήματα, καὶ ἡδαιεῖς διαγίγῃ ἡλίοιο
λαμπράδ' ἐργ' αἰδήλα, καὶ ὀππότεν ἐξερχόμεντο.
ἔργατ' κύκλωσθ' πᾶσι περὶ φύσιν οὐρανῶν,
καὶ φύσιν. εἰδήσεις δ' καὶ ἔργον ἀμφὶς ἐχούσας
ἐνδὸν ὁράειν, καὶ ὥς μιν ἄγασ' ἐπέδωκεν μάχη
πέριεσθ' ἐχὼν ἄστρον. —

Omnino postremos versus expressit Manilius

Verf. 18. *Itaque contractis.]* Partes terræ in medium feruntur. pondus enim habent, donec ad medium pervenerint. Nam quod pondus habet, & secundum pondus inouetur, id eo usque movetur, quoad perveniat ad medium, siquidem nihil impediuerit. Quum igitur omnes partes in medium vergant, & minores à maioribus trudentur, ac densentur, propterea quod maiores semper virgeant vi sua, quia scilicet pollent minoribus: eo facto tandem globi forina prodit: veluti quum è cera pila fit, semper id, quod inæqualiter extat, ac protuberat, in medium truditur fingendo. Igitur contractas plagas τὴν πύλησιν καὶ τὸν συμπλοκὴν dicit. Atque eam τῆς σφαίρας καὶ καυτῆς esse opinatur Aristoteles, quum ait: χῆμα δ' ἐχὼν σφαίροειδὲς ἀναγκάσθ' αὐτὴν. ἔλασσον γὰρ ἢ μείζον βάρος ἐχὼν μέγιστον πρὸς τὸ μέσον. καὶ τὸ ἐλαττον ὑπὸ τοῦ μείζονος ὀθιζόμενον ἐκ τοῦ μέσου κυμαίνον, ἀλλὰ συμπιέζον μᾶλλον, καὶ συγχωρεῖν ἕτερον ἐτέρῳ, ὥς αὖ ἐλθοι ὅτι τὸ μέσον. Hæc ad verbum mentem Manilii aperiunt.

Verf. 20. *Quod nisi librato.]* Contra Xenophanem. Pendere enim terram negabat, quam potius καίτω εἰς ἄπυρον καθήκον contendebat. Ita enim canit:

γαῖα μὲν τόδ' ἔστι πᾶσι θεῶν ἀνὰ πᾶσι ποσσὶν ὀρεῖται,
καὶ οἷον περὶ πᾶσι θεῶν. τὸ καίτω δ' εἰς ἄπυρον ἰκνέεται.

Verf. 23. *Lunave submersos ageret per inania cursus.]* Malim *curvus. Submersos* dicit, quod ex inferioribus partibus supra horizontem producantur. Vnde astruit argumentum de rotunditate terræ. Quoinodo enim submersos currus in lucem promeret, si terra non esset rotunda?

Verf. 27.

Verf. 27. *sed medio suspensa manet, sunt peruia cuncta.*] Conclusio. Quia tollus in medio sita est, secundum ea, quæ demonstrata sunt : ergo omnia peruia sunt. Super subterque terram omnia patent. versiculus sequens alio pertinet.

Verf. 28. *Nam neque fortuitos.*] Contra Epicurum, qui censebat ortus fieri *κατ' ἀνασιν*, occasus *κατ' ὅσιν*, quotiescunque ferat *ἡ ἀνάστασις* : item *κατ' ἐμπαλάτος καὶ γῆς, καὶ κατ' ἐκπεσίδιτον*.

Verf. 30. *Solusve assiduos partus.*] Puerilis & ridicula Heracliti sententia. Dicebat, Solem ac cætera astra ignem esse : quum in oriente sint, accendi, propter eius partis calorem : in occasu extinguï, propter frigiditatem, quæ in occiduis partibus est. verba eius sunt : *ἥλιος καὶ ὅσ' ἡμῖν ἐστὶν*.

Verf. 30. *& facta diurna.*] Lege, *fata*. Semper in hoc scriptore *factum* pro *fatum* cominutatur etiam in Gemblacensi. Assiduos partus, & fata diurna Solis intelligit *τὴν ἐρημικὴν τῇ ἡλίου γένεσιν καὶ φθορῇ* : quod vari- cinabatur Heraclitus. Iamdudum monuimus *τὴν φθορῇ* fatum verti à Manilio.

Verf. *. *Inde suos sinuat flexus.*] Tres hos versiculos non habebat Gemblacensis, & merito. Sunt enim ex descriptione Lactei circuli. & quidem mirum, eos non solum in Codice Bonincontrii fuisse, sed etiam ab ipso tanquam legitimo loco positos explicari. Nos jamdudum eos expunximus.

Verf. 31. *Quum facies eadem signis per sacula constet.*] Post hunc versum continuandus est ille, qui quintus ante hunc legebatur. Itaque versus ita continuandi :

Quum facies eadem signis per sacula constet :

Qua caderet, subeat cælum, rursusque resurgat :

Idem Phœbus eat cali de partibus iisdem

Lunaque per totidem luces mutetur & orbes.

Plana sententia. Non, inquit, possum credere Solem aut Mundum quotidie renasci, quum videam easdem vices cæli & astrorum : cælum eadem parte surgere, & occidere, Lunam & Solem eosdem circuitus seruire. Nam ubi versiculus ille legitur, quis eius sententiam, qui saltem aliquid in literis videat, intelligebat ?

Pagina 7. verf. 5. *Nunc his, nunc illis.*] Ita hæc leguntur in Gemblacensi.

———— quod tempora monstrant

Nunc his, nunc illis eadem regionibus orbis

Semper : & ulterius vadentibus ortus ad ortum,

Occasumve obitum calo & cum Sole perennet.

E

Tantum

Tantum in Gemblacensi legebatur *ortus*. pro quo *ortum* substituiimus, ut infra *obitum*, non *obitus* dixit. Quum, inquit, eadem tempora sint semper iisdem regionibus orbis, & vltimis videntibus ortus ad ortum, & contra obitus ad obitum continetur cum ipso Cælo & Sole.

Verf. 8. *Nec vero tibi natura admiranda.*] Duo proposuit, situm Terræ & eius formam. De situ jam absoluit. Sequitur forma, quam rotundam concludit.

Verf. 8. — *quum pendeat ipse Mundus.*] Parmenides ad mentem Manilii.

Πάντων δ' κύκλῳ σφαίρης ἐκάλεικον ὄγκῳ
 μεσότην ἰσχυαλὴς πάντῃ. τὸ γὰρ ἐκέντι μέγιστον.
 ὅτι καὶ βαυτερον πελάειν χρεών ἐστι τῇ, ἢ τῇ.
 τοιούτων καὶ τὸ ὅν μίανον τε καὶ ἕλαν ἔχει.

Verf. 18. *Nec patulas distenta plagas.*] Puta *τετραζοίδης*: quod volebat Anaximander. Et multi veterum αἴτιον τῆς μοῆς τῆς γῆς τὸ πλάτθ nu-gati sunt.

Verf. 20. *Hæc est Natura facies.*] Empedocles πάλιν τὸ κόσμῳ.

ἀλλ' ὅρα πάντων ἰσθ' ἑνὸς, καὶ πάντων ἀπείρων,
 σφαίρης, κυκλωτοῦς, ματὶν ἀπειρίαι χάριτον.
 τόσων ἑνὸς δ' αἰδῶν, ὅσον ἑνὸς ἑστ' ἀπὸ γαίης.

Verf. 21. — *teretes facit esse figuras Stellarum.*] ἰδιωτισμός. Teres, αἰτὶ τὸ σφαίροειδές. Nam Teres non est σφαίροειδές, sed κυλινδροειδές. Eadem *χρᾶς* lib. III:

Quam teretis natura soli decircinat orbem

In humidum. — Item:

Sed teretem acclini mundum comitantia semper.

Ausonius in ludo septem Sapientum dixit orbem teretem. Sæpissime ita vsurpatur à Festo Auieno in *ἀνιγνόν* Dionysii.

Verf. 24. *Quod globus obliquos.*] Quia quo propior Soli, eo obliquius illustratur. Nothi enim luminis haultu, ut Catullus ait, lucet. Parmenides:

Αἰεὶ παρ' αἰνῶντος πρὸς αἰγῆς πελόων
 κυλινδρῶς, πάλιν γαῖαν ἀλόμνον ἀλλότῳ δῶς.

Verf. 25. *Hæc æterna manet Divisque similima forma.*] Plato: *ἡμῶς δ' ἴδω-
 καν αὐτῶν τὸ πρῶτον, καὶ συγκρίνεις.* Vide reliqua in Timæo. Aristoteles πρὸς *πρωτὶ*
 τὸ σφαίροειδές attribuit à necessitate, ne scilicet vacuum extra relinquat. quod
 tamen ante eum dixerat Empedocles,

ἔδῃ τι τὸ πάντως κυλινδρῶς, ἔδῃ πρῶτον.

Astronomi ἐκ *ἡσφαίροειδους* rotundam formam colligunt: Ptolemæus ἐκ *ἡσφαίροειδους*. Platonici vero ita colligunt: Quod tenuissimum, simplicissi-

π. α. α. α. α.

num & maxime similiarium partium sit æther. Similiarium autem similes superficies. Eiusmodi vero sunt soli circuli inter planas figuras, globi inter solidas, &c.

Verf. 26. *Cui neque principium est vsquam.]* Ita hæc interpungenda:

Cui neque principium est vsquam, neque finis: in ipso

Sed similis toto remanet, perque omnia par est.

In ipso, id est, in se ipso. vt in Sphæra barbarica: — *populum suspendit ab ipso. à se ipso. & — totus volat undique in ipsum. in se ipsum.* ἐν αὐτῷ. ἐκ αὐτοῦ. ἐν αὐτῷ, pro ἐκ αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ.

Verf. 28. *Sic stellæ glomerata manent, Mundumque figurant.]* Lege:

Sic stellæ glomerata manent, Mundoque figura.

Quis tam alienus à sensu literarum, vt vulgatam lectionem tueri velit, neque ad congruentiam sermonis, neque ad mentem auctoris?

Verf. 29. *Idcirco terris non omnibus omnia signa.]* Duobus argumentis disputationem suam munit: ἐκ τῆς ἀπορίας scilicet, καὶ ἐκ τῆς ἐγγύδα: quorum alterum ἐν ὑπομνήσιν versatur, alterum ἐν κοινῇ ἐννοίᾳ καὶ ἀδήσει. Nam omnia pondera deorsum vergere, & eo dato terram σφαίροειδῆ probare, primum ἐκ τῆς ἡμετέρας φύσεως, deinde ἐκ τῆς οὐρανοῦ ἀδότητος ἀρτηρίας, ea vere est, ἡ ἀπορία. Longe enim quanquam ex confessis petitum argumentum. At ex mari, item ex stellis, vt in Canopi exemplo, quod addert, & eiusmodi similibus idem probare, id ἐκ τῆς ἐγγύδα est. Sensu enim percipimus. Sic ἐκ τῆς ἐγγύδα terræ rotunditatem colligit Plinius: quem vide lib. II. cap. LXX. vt Ptolemæum in primo magni operis, vt alios taceam.

Verf. 30. *nusquam inuenies fulgere Canopum.]* Canopus est fulgida stella in gubernaculo austrino nauis Argus. Ita omnes veteres, præter Hyginum, qui τὸν ἄρκτον τῆς πολεμῆς Canopum vocatum scribit. Et idem scribit Capella ab Hygino mutuatus. Alio nomine ab adulatoribus aulæ Egyptiacæ hæc stella dicta fuit Ptolemæus. Canopus igitur ὁ λαμψέτατος ἐν τῇ νυκτὶ τῆς Ἀργεῖς πολεμῆς non videtur nisi Rhôdo in Austrum pergentibus. Canopum Gadibus & Cnidi videri, quia in eadem inclinatione sunt, testis Strabo. Et quidem Cnidii diu ostendebant turrem, seu speculam, ex qua Eudoxus eorum popularis Canopum speculari solebat. Ab eo eam turrim magna veneratione obseruabant, & ποτίω Εὐδόξου vocabant.

Verf. 32. *Sed quarent Helicen.]* Falsum. Hodie Alexandria Canopus extat supra horizontem plane conspicuus, item tota Vrba maior, siue Helice cum principio Virginis. Itaque Sole in quinto gradu Piscium subtus Horizontem Alexandrinum demerso, tota Helice, & Canopus è regione, in ortu finitore vespere conspicui sunt. Hoc tantum debebat dicere Manilius, Canopum in Ægypto apparere, qui in Græcia nunquam videtur. & argumentum tritissimum est. Sæculo Manilii Sole circiter in xxiiii parte

Aquarii occidente, ambo Helice & Canopus ἀφ' ὧν toti supra finitorem extabant.

Pag. 8. vers. 2. *Te restem dat, Luna, sui.*] Et hoc vnum ex vulgatissimis argumentis ἡ ἐγγύς: deliquia Lunaria ab iis prius videri, qui propius à Sole oriente abunt. Vnde terræ rotunda forma colligitur, cuius κρημνά officium, ne eclipsim videant eodem tempore, qui remotiores sunt occidentem versus.

Vers. 7. *infectis volueris alis.*] Mirum alas Lunæ attribui, quod plane ἰδιωτικόν. — *infecto volueris ore,* aut tale quid, debuit dicere.

Vers. 8. *Seraque in extremis.*] Lunæ delinquenti crepitu æreorum vaporum succurri solitum, si pluribus probare velim, & lectorum iudiciis diffidam, & meo otio abutar. Pleni sunt libri veterum Historicorum & Poëtarum. Plinius: *Deliquio Solis & Luna veneficia arguente mortalitate; & ob id crepitu dissono auxiliante.* Turcæ & Muhammedani omnes clamoribus defectum Lunæ reuocant. Quod quum Christiani quidam facerent, id interdicitur capite v Concilii Arelatensis. & de eadem re extat Homilia Maximi, Taurinensis Episcopi. quæ tamen Homilia refertur inter Ambrosii sermones. Estque LXXXII sermo. Sed miratus sum Bonincontrium hoc factum videri in municipio suo Miniatiensi.

Vers. 9. *Simul icta per omnes.*] Icta, vel quia amisit lucem, vnde & Arabibus eclipsis **انكساف** & Iudæis dicitur נפל id est, percussio: vel quia diribitur. Martialis:

Quum secta magico Luna vapulas Rhombo.

Nam & Martiali secta est, quod hic icta. Sane percussam Lunam dicit Lucanus, quum deficit:

Terrarum subita percussa expalluit umbra.

Et propterea Iudæi defectus luminarium vocant vapulationes.

Vers. 9. *per omnes Deficeret.*] Exemplum. Defectus Lunæ, qui accidit pugna ad Gaugamela, visus hora secunda noctis Babylone, Sole occidente in Calabria. Itaque Toleti non potuit videri. Ita per omnes gentes non potest deficere Luna, vt loquitur Manilius, id est, per omnes gentes defectus idem non videtur. Causa, tumor terræ, vt argumentatur.

Vers. 11. *Sed quia per teretem.*] Non est quidem absoluti orbis, si campos, montes, ac valles spectes. sed eius amplexu si capita linearum comprehendas in ambitu, tunc plane σφαιροειδὲς γῆμα efficitur. Terra enim non est σφαῖρα, sed σφαιροειδὲς. Nam σφαῖρα vbique ὁμαλή. At σφαιροειδὲς habet ἐντοχὰς καὶ ἐκτοχὰς. Scio aliud σφαιροειδὲς esse apud Archimeden.

Vers. 17. *Hanc circum varia.*] περιων.

Vers. 20. *Sub pedibusque jacet.*] ἀπὸ τοῦ ποδῶν, ἀπὸ τοῦ ποδῶν.

Vers. 23.

Verf. 23. *Hinc ubi ad occasum.*] Sanè legendum *ab occasu*. Quis dubitat Solem in *diapetris* intelligi? Nam Sol in occasu constitutus respicit ortus nostros: & ab occasu nostro oritur aliis. Quod si ortus adiective accipiat, quid absurdius poterit dici, quam Solem ortum aspicere ad ortus nostros?

Verf. 23. *Hinc ubi.*] Gemblacensis *Hanc*, male.

Verf. 25. *Et cum luce refert operum vadimonia terris.*] Sic eodem modo Plinius dixit *vadimonia tempestatum*, τῶν ἐμπεδοσίων τῶν χιμῶν, τὰς ἐμπεδοσίας χιμῶνας.

Verf. 26. *somnosque in membra locamus.*] Negavius Latine dictum, somnos in membra locare: sed membra somno & in somnos locare. Gemblacensis, *somnos in membra locamus*. Nos legimus, *somno sic membra locamus*. Non admittemus hanc *καταχλίσας*, ut dictum sit, *somnos in pro in somnos*. Puerile & nugatorium, & aliorum potius, quam hominum.

Verf. 27. *Pontus utrosque suos.*] Creberrimum Arato & huic scriptori, Oceanum & vndam ἀτρί τῷ ἐλκῶτι & τῆς φάτης vsurpare.

Verf. 27. *Distinguit & alligat.*] Distinguit nos orizon noster ab illis, qui vltra orizontem nostrum incolunt. alligat idein nempe occasus nostros cum illorum orbitibus.

Pag. 9. verf. 1. *Alter ut alterius.*] Potest legi: *Alterum ut alterius*. Eleganter autem τὸ faciātque ferātque expresse τὸ ποιήσιν, & τὸ πάχον, τὸ ποιήσιν, τὸ παρὶς αἰτίας. τὸ πάχον, τὸ παρὶς αἰτίας.

Verf. 5. *Qua media obliquum.*] Auctore Gemblacensi corrige:

Qua media obliquo præcingunt ordine mundum.

Verf. 8. *Omnia qua possis calo variare sereno.*] Melius Gemblacensis, *calo numerare sereno*. Ita reponendum.

Verf. 10. *Ut sit idem Mundi primum.*] Zodiacum Mundi arcem vocat, quod ex eo ortus & interitus præcipuæ causæ defluunt, & quod, ut ipse ait, ex eo ratio fatorum ducitur omnis. Ab eo igitur merito orditur, ut primum sit loco & ordine, quod mundi continet arcem. Sic auctor Alcabitii à Nitak, hoc est, à circulo Zodiaco, ab eadem causâ orsus est.

Pag. 2. v. 12. *Respicit admirans aduersum.*] Lege *auersum*. Neque enim Taurus aduersus est Arieti, cum clunes eius sint oppositæ Arieti. Alioqui contradiceret sibi, qui dicat Taurum summi illi vultu vocantem Geminos. Respicit igitur Geminos. Proinde auersus est Arieti. Stupidum esse oportet, qui aliter censeat, & præterea ignarum ἀσπεδίας. Semper aduersum pro auerso positum in his libris perperam, ubi de Tauro agitur. Apud Ovidium quoque II. *Metamorph.* legendum:

Per tamen auersi gradieris cornua Tauri.

Mendose excuditur aduersi.

Verf. 13. *Summisso vultu.*] ἐν τῆς ἀσπερίας desumptum est. Est enim ingeniculatus, & tanquam bos humi procumbens. vnde & interpres Ptolemaei κνῆστιν vocat, Lúcanus curuatum.

— nisi poplite lasso

Vltima curuati procederet vngula Tauri.

Quare ideo ἀπὸ τῆς Arato dicitur : & alibi à Manilio flexus, item nixus. Est autem, vt diximus, auersus Arieti, aduersus Geminis.

Verf. 16. *Attrahit ardentis.*] Libra Scorpium dicitur attrahere ideo, quod Scorpii Dodecatemorion in Libra finitur, atque absoluitur. Nam eius Chelæ partem Libræ occupant. Vnde Chelarum nomine etiam Libra intelligitur, tam apud hunc nostrum, quam alios scriptores. Et Græci notant τὰς χηλὰς ἀπὸ τῆς Αἰγυπθίων ζυγὸν ἰστέον.

Verf. 17. *Contentum dirigit arcum.*] Gemblacensis, *contento dirigit arcu.* quod sine dubio verum est. Dirigere Manilius ponit absolute, vt Tertulianus semper : estque quod Homerus dicit τιτύσκεας, ἄντα τίλυσκέμεν, contra dirigens. Sic in Apotelesmatis :

Cancer in aduersum Capricorni dirigit astrum.

Vetus Scholiastes Germanici in Fluuio : Et ideo inter astra collocatus, quod à meridianis partibus dirigere cernitur. Apud Persium :

Est aliquid, quo tendis, & in quod dirigit arcum.

Et Manilius ipse pag. 34, 29.

Vt Capricornus, & hic, qui tentum dirigit arcum.

Fortasse apud Persium legendum *arcu*, & ibi, *qui tento dirigit arcu.*

Verf. 18. *Missurus jamque sagittam.*] Decurtata locutio, *jamque pro iamiamque.*

Verf. 19. *Tum venit angusto.*] Et hic quoque ἐν τῆς ἀσπερίας angustum Capricornum dicit, quod contractior ἐν χειρὶ πingeretur. Infra :

Ast angusta fouet Capricorni sidera Vesta. Item :

Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in astris.

vel quia à centro oculi ad Capricornum linea ducta humillima est omnium quæ ab oculo ad Signiferum ducuntur. Aratus de Capricorno :

— αὐτὰρ ὅα πεύται & ἡ ὁδοὶ μᾶλλον

κύκλῳ ἀντικρὺς, ἵνα ἵς τρέπῃ τ' ἡλίου.

Qui legunt *Angusto*, valde eos fugit ratio. Nam quid est Capricornus *Angusto* sidere flexus? De *Angusto* sub Capricorno nato alibi dicitur. Idem accidit loco Iuuenalis Satyra x, vt *Angusta* pro *angusta* legeretur :

— *angusta Caprearum in rupe sedentis.*

Nam ita habent boni codices. Et tamen eo jure possunt Capræ dici *Angusta*, quo Capricornus *Augustus*. Neutrum tamen ad mentem auctoris fuit.

Verf. 20. *Post hunc inflexam diffundit.] Lege defundit.* Diffundere est infundibulo in vas inuergere: Defundere est vas deplere. Sic Diffusores olearii dicebantur, qui in vasa olearia oleum infundebant: erantque aucto-
rati in municipiis, ut in his regionibus diffusores vinarii & cereuisiarii. In veteri inscriptione: EQ. R. DIFFVS. OLEARIO. EX. BAETICA. Id est, Equiti Romano, Diffusori oleario.

Verf. 21. *Piscibus affuerat anide.]* Nam alter ex gemellis piscibus cognomine *ῥότι* deglutit aquam ex vrna Aquarii defluentem. In prima Institutione: — & effuso gaudentes aquore Pisces.

Verf. 26. *In diuersa situ.]* Scribe *sita*. Et ita Gemblacensis, Exprimat Aratea:

ἑμπάλιν εἰς ὅμους τετραγμύναι. —

Verf. 28. *Libratumque regit.]* Axis non regit orbem, sed gerit. Itarepone. Germanicus de Axe:

Librataeque tenet terras. —

Verf. 30. *Aethereosque rotas cursus immotus.]* Ex Arateis, quæ Manilius reddidit, apparet distinguendum:

Aethereosque rotas cursus. immotus at ille, &c.

Nam hoc vult: Ipse rotat, at non rotatur. *αὐτὰρ ὅτ' ἰδ' ἐλίσσεται μάλιστα.*

Verf. 32. *directus conspicit.]* Qui mediocriter Latine scit, videt verbum, quod Grammatica absolutum vocat, hic substituendum *ἀρτί* *εὖ* *conspicit*. Et tirunculo patet *constitit* legendum. *ἀρτην*. Reddit enim Aratea, ut solet.

— *ἀλλὰ μάλ' αὐτὸς*

ἄξων ἀντ' ἀρτην. —

Ideo Auienus eadem vertens eodem verbo, quo Manilius vsus:

— *ut semel harena constitit.* —

Ecquod genus loquendi est? Axis conspicit, directus per medium orbem. Quid quod necessarium est verbum *constitit*? Immotum enim vult designare. Aliter nugaretur.

Verf. 33. *Nec vero è solido stat robore corporis eius.]* Legendum *robur*. Error natus, quia *robor* veteres librarii scribebant. Nec vero, inquit, robur eius corporis constat è solido. Non affingenda est ei robusta materia, quia mundum sustineat. neque pars est terræ, quod terram gerat, ut videtur velle fabula Græcorum de columna Atlantis: sed tenuissimam Vniuersi partem *λίαν* tantum *δεωρητιῶν* ponendum esse. Nam in medio corporis, quod circulari motu agitur, manet aliquid, circa quod mouetur. Mundus autem circa Axem mouetur. Igitur Axis est pars Mundi, non utique ex solida materia. neque graue pondus habebit ideo, quod ferat onus ætheris alti. Est enim *ἀσώματον* *χαμμήν*. Propterea tenuem, hoc est, *ἀσώματον* vocat Manilius: tametsi

tamet si alia ratione vocetur *σῆμα*, & hic corpus illi attribuitur, per relationem scilicet, καὶ τὸ σῆμα τι.

Verf. 33. *corporis eius.*] Gemblacensis *corporis ei.* Etiam Lucretius primam *τῷ ei* producit. Nihil tamen mutandum censeam. Nam in tam inquinato exemplari prudenter agendum, nisi ridiculi esse volumus.

Pag. 10. Verf. 5. *Vt verti non possit in ipsum.*] More suo dixit *in ipsum* pro in se ipsum. Usque adeo, inquit, est tenuis Axis, ut ipse circa se ipsum moueri non possit, quomodo Mundus circa ipsum mouetur. Quod si aliquis dicit circa suum centrum moueri, impossibilia dicit. Nam quum centrum sit *ἑρ* *ἀσώμαλον*, non poterit manere interea, dum illa, quorum est *ἑρ*, mouentur. Non enim per se subsistit centrum. Igitur si non manet centrum, neque per se mouebitur. Videndum tamen, an præstaret legi, *id ipsum*. Quod sane verius est. Adeo tenue, ut id ipsum quidem non vertatur, circa eum autem omnia vertantur. Vera est lectio illa.

Verf. 6. *Nec jam inclinari.*] Per inclinationem intelligit duas κατὰ δὲ δῆαν κινήσει, πὺν αὖ καὶ πὺν κέτω. Nam κλίσις constat ex utraque. Quod addit — *nec se conuertere*: intelligit πὺν σιέξ.

Verf. 6. *nec se conuertere in orbem.*] Iam explicauimus. Etenim & in vniuersum siquid moueri oportet secundum locum, necesse manere aliquod corpus, à quo, aut circa quod moueri debet. Hæc præclare Philosophus & in libris de Cælo, & ἐν τοῖς περὶ κινήσεως ζώνων.

Verf. 8. *Ipse videt circa.*] Aratus — *περὶ δ' ἑστὸς αὐτὸν ὀρνῆ.*

Verf. 11. *decircinat arcem.*] Lege *arcum*. Aratus iisdem verbis, sed de minore: Μείωτέην γὰρ πᾶσα περιέσφεται σφοδράεργη. hoc est:

Arcum namque minor decircinat Vrsam minorem.

Verf. 14. *Angusto Cynosura breuius.*] Aratus: ἡ δ' ἐτέρην ὀλίγη μὲν. — Theo: πῶσ' ὀλίγη δὲν. ἀμυδρύτερα γάρ.

Verf. 15. *sed iudice vincit Maiorem Tyrio* —] Aratus: — ἀτὰρ νάντησιν ἀρείων. Propterea φοινίκην dicta fuit. Auctores Hyginus, & Scholiastes Germanici. Alii dicunt Thaletem Phœnicem fuisse, & primum Phœnicibus popularibus suis Cynosuram indicasse, ut etiam Callimachus testatur in Choliambis,

ἐπαδόν εἰς Μιλήιον. ἦν γὰρ ἡ νίκη
Θάλητος, ὅς τὰτ' ἄλλα δέξ' ἔγνω μὲν
καὶ τῆς ἀμάξης ἐλάτο συμβήσαντα
τὸς ἀσέως, ὅς πλείον φοίνικας.

Atque ut hoc non ignotum doctis, ita illud paucissimis, Vrsam *Ἀράναν* vocatam. Hesychius: ἀράνα, ἡ ἐν ἑσπέρῳ ἀρκίον.

Verf. 18.

v. 18. *ῥιταγνε'caudam.*] Rotunde vertit Aratea:

αἱ δὴ τοι κεφαλὰς μὲν ἐπ' ἰξύας αἰνέχουσιν
ἀλλήλων αἰεὶ δὲ κατωμάδιαι φορέονται
ἑμπαλιν εἰς ὅμους τετραμμένα. —

Etin veteri Sphæra:

— ἀμφὶ μὲν πόλον
ἄρκτες διπλᾶς πρὸς ὧτα νύκτας τόποις
ἀντιστροφῆς ἑρᾶσιν ἀλλήλων φορεῖς
σκολιάσιν ἐργᾷ μὴ πελάξεσθαι δεξιῶν.

v. 20. *amplexus vtrunque.*] Aut *vtrinque* aut *vtranque* legendum.

v. 22. *Ne coeant.*] Verba ex veteri Sphæra, quæ modo protulimus.

ἑρᾷ μὴ πελάξεσθαι δεξιῶν.

v. 26. *Hinc vicina Poli.*] Legendum *Polis*. Nam aliæ stellæ vtrique polo, aliæ Zo liaco vicinæ. Zodiacum autem vocat Cœli flammæ, quod per eum Sol feratur.

v. 27. *Quæ quia dissimilis.*] Ab aëre stellas temperari vult: quasi ab aëre vires accipiant, & non potius aërem inficiant ipsæ. Simile quid Ptolemæus de Luna, cui humectandi vim ideo tribuit, quod terræ vaporibus vicinior sit. Nimirum perspicue hoc vult, Lunæ humiditatem & frigiditatem à terra esse. Idem timet eius sententia, quæ concludit Saturnum minus humectare, quod à terræ vaporibus remotissimus sit. Ergo supra Lunam omnia, etiam Luna ipsa, erunt corruptioni obnoxia, siquidem vera prædicat. Cardanus sententiam interpretatione lenire conatur: Lunam non infici vaporibus, sed ab ea vapores trahi. Quod longè alienissimum ab hypothefi Ptolemæi: qui diserte scribit Lunam perinde humectare, quod terræ vaporibus vicina sit, ut calefacere, quia & radiis Solis afficitur. Si afficitur à terra, quomodo terram afficiet, ut vult Cardanus? Qui Ptolemæum hic defendunt, frustra sunt. Quemadmodum igitur Ptolemæus vim humiditatis Lunaris τῇ περιόχτητι, & siccitatis Saturniæ, τῇ ἀποχόχτητι attribuit, ita etiam Manilius noster ab eadem Philosophia vires stellarum censeat, non ex ipsis, sed ex vicinitate aut intervallo.

v. 18. *Frigiferum sub se reddunt.*] Ex Arato de Zodiaco ad verbum pene.

καὶ οἱ περὶ τῶτον ἰόντι
Κύκλον ἀέζονται πᾶσαι ἐπικύρτιοι ἑρᾶι.

Peripatetici ad mentem Arati & Manilii: ἡ τοῦ ἄγρων καὶ καρπῶν τοῦ ἑρᾶσιον περὶ τοῦ τῇ ἐνδον ἀπάντων συμβῶντος διοικήσεως ὄρεν αἰτία. ἡ γὰρ ποιά κίνησις αὐτῇ ὅπως ποιεῖ τοῖς τῇ δε καὶ μελαβολοῖς, ἐξ ὧν χιμῶντα καὶ δέρεθ, καὶ ἡ τοῦ ἄλλων καρπῶν ὑπαρξίς, ἐξ ὧν γίνεσθαι καρπῶν, καὶ φυτῶν, ἀφ' ὧν τρέφεται τὰ ζῶα καὶ γίνονται τὸν ὕλιν ἐξ αὐτῶν χορηγούμενα. Sed non dicunt hæc omnia accidere ab aëre, aut intervallis, ut Manilius, sed ἀπὸ τῆς ποιάς αὐτῶν κινήσεως.

v. 30. *Nixa venit species.*] Aratus dicit non habere nomen. ~

τὸ μὲν ἔτις ἐπικαλεῖται ἀμφαδὸν εἶπεν,

ἰδ' ὅτι κρέματα κενὸν ὄνομα.

Sed Hygenus dicit vocatum Cetea, *Κηρία*. alii Herculem. Vide Hygenum, & Festum Auienum. Apud Aratum legimus ὅτις, non ὅτινι. nisi quis malit ὅτινι. quod idem est. ὅτινι, ὅτινι, ὅτινι poetice. id est, ἔτινι, ὅτινι, ὅτινι.

v. 32. *Quod similis junctis.*] Cuipam est similis? De hoc silentium: neque mirum. Corruptus enim locus. Legebamus *Cui similis*. *Cui* Bootæ scilicet. *βοῦτης* est bubulcus. Arctophylax, inquit, dicitur & *βοῦτης* siue bubulcus. Quare? quod bubulco aut bootæ similis instat junctis juuencis. Sed & Gemblacensis habet *Quod similis*. Potest etiam esse solens error in illo exemplari *Quod*, pro *Quoi*, ut alibi non semel aperiemus. Igitur *Quoi similis junctis instat de more juuencis*, exprimit Aratea:

ἐξοπιδὼ δ' ἑλίκης φησὶ - αὐτὸς ἑλίκης τοῖκος

Ἀρτοφύλαξ τὸν ἄνδρα ἐπικλεῖσσι βοῦτι. id est:

Post Helicen instanti similis de more juuencis.

Arctophylax sequitur. quidam dixere bubulcum. Ovidius:

Arctophylax formam terga sequentis habet.

Quoi similis.] Nimirum τὸς βοῦτη. id est τὸς βοῦταλῶντι instanti juuencis, vel, ut Aratus: ἑλίκης τοῖκος. Cæsar Germanicus:

Inde Helicen sequitur senior, baculoque minatur,

Sive ille Arctophylax Bacchio munere casus

Icarus ereptam pensavit munere vitam.

Ita enim olim deprauatissimos illos versus corrigebamus. Quod Aratus ἑλίκης τοῖκος, & Manilius *instat de more juuencis*, ipse verbo Agricolarum dixit *baculo minatur*. Nam minari boues est, quod Græcis ὀμοκλεῖν, & Tibullo increpare.

Auc stimulo tardos increpuisse boues.

Et Ovidius illas ὀμοκλᾶς bubulcorum minas vocat primo de Ponto:

Addiscam Gerici que norunt verba juuenci,

Assuetas illis adiciamque minas.

Inde minari, ἀπὸ τῆς βοῦταλῆς. Tamen minare inferior vetustas dixit, non minari. quod verbum Apuleius, Hieronymus in Bibliis Latinis, & alii æquales illorum temporum vsurparunt. Idiotismus Italicus, Hispanicus, Gallicus retinet hæcenus. Baculo minari quum dicit, intelligit Pedum pastorale, quod in Asterismis dicitur καλὸν ὄνομα, id est καλὸν ὄνομα. Adicit Germanicus Arctophylacem à nonnullis Icarum vocari. Propterea Septemtriones Icaros boues vocat Propertius:

Flectant Icaris sidera tarda boues.

Malim

Malim vero legere ex Gemblacensi.

Quod similis junctis instat de more iuuentis.

Sunt enim ad verbum ex Arato:

ἔξοπισθ' ἑλίκης φέρεται ἐλάορτι τοικῶς
 Ἀρκιοφύλαξ τὸν ὃ ἀνδρες δακτύλοι βοοτίων,
 ἐντὶχ' ἀμαζῶνς ἐπαφώμινθ' εἶνεται ἀρετῆ.

Manilius:

A tergo nitet Arctophylax, idemque bootēs.

Quod similis junctis instat de more iuuentis.

Nam booten, id est bubulcum eapropter dictum scribit, quod stimulo instet bubus. Ergo *Quod ex Arati ἐντὶχ'.*

v. 33. *Arcturumque rapit medio sub pectore secum.*] Medio sub pectore, Arato ὑποζώνη ex Eudoxo. Geminus: ἀπὸ μέσῳ τῆς σκελῆς τῆς ἀρκιοφύλακος. item in Asterismis: ὁ μέσος τῆς μηρῶν ὁ καλέμενθ' Ἀρκτῶρθ' ὑποζώνηθ'. Vitruvius: Ab eo non longe conformata est Virgo, cuius supra humerum dextrum lucidissima stella nititur, quam nostri prouindemiatores, Græci περὶ πρυμνίου vocitant. candens autem magis species eius est. Colorata item alia contra est stella media genitorum custodis Ἀρκτῆ, qui Ἀρκτῦρος dicitur. Ita enim ille locus distinguendus Vitruuii, in quo stella colorata dicitur, quæ in Asterismis ὑποζώνηθ'. Totus locus hodie mendosissime legitur, ne ab interprete quidem doctissimo intellectus. Hipparchus Booten collocat in Zona vt Eudoxus, & Aratus.

Pag. II. v. 1. *Claro volat orbe corona.*] Volat Manilio est, quod Arato δειδή, ἀνται, σφεισται, εἰδέται, ἐλασεται, & similia. Mala vero fide dixit Parte alia. Nam coronasita est inter Arctophylacem, & τὸν ἐν γένει. Male etiam à tergo nitet Arctophylax, corona enim interiecta est. Sed ex opinione vulgi dicit.

v. 2. *nam stella vincitur vna.*] Nimirum omnium septem reliquarum maxima, vnica secundæ magnitudinis. Frontis meminit, quia & puellam ipsam καίνομενθ' vult, vt patet ex Sphæra barbarica.

v. 3. *Circulus in medio.*] Perturbata sententia huius loci ita ex Gemblacensi restituitur:

— nam stella vincitur vna

Circulus, in media radians qua proxima fronte,

Candidaque ardeni distinguit lumina flamma,

Gnosia deserta & fulgent monumenta puella.

v. 3. *in media radians qua.*] ἐν μέσῳ μέσος. ὅς ἐστι λαμπρότατοςθ' καὶ τὸ μέτωπον.

Supplendum enim ὅς.

v. 5. *Gnosia deserta fulgent.*] Gemblacensis: *Gnosia deserta & fulgent.* sine qua fultura corruebat contextus totius sententiæ.

v. 6. *At Lyra deductis.*] Inepte. *Lege deductis.* vt dicuntur diducta brachia, quomodo illa cornua brachia dicuntur Hygino, pectines Scholiastæ Germanici, quum tamen alias pectus sit *πᾶλιν*. Qui scit quæ figura fuerit veteris Lyrae, nunquam poterit dubitare recte à nobis *deductis* correctum fuisse. Sicin eadem notione infra de Cycno:

Nunc quoque deductas volitat stellatus in alas.

Vbi par error. Nam notio verbi deducere in illo versiculo — *tenuis deducitur Axis*, non potest hic locum habere. Ibi enim deducitur, est *διάγειται*, à polo ad polum traicitur. Itaque nihil est dissimilius. Sunt pueriles *αιαμαχίας*. Cicero in Arateis:

Ni parte ex Aquilonis opacam pellere nubem

Cæperit, & subitis auris diduxerit Ara.

Ibi diducere nubes est quod Virgilio, differre nubila. At penitus contrarium nubes deducere. Persius:

At tibi quæ Samios diduxit litera ramos.

Cornua Y literæ sunt diducta, vt cornua Lyrae. Longior in puerili disputatione fui, propter nescio quæ abortiua iudicia.

v. 13. *Serpentem magnus.*] Quis tam cæcus, vt non videat hic non solum perturbatum sensum esse ob menda codicum, sed etiam traiectionem vnius versiculi factam esse? Apponemus locum integrum, quomodo legendum censemus, imo quomodo ratio postulat legi.

Serpentem magnis Ophiuchus nomine signis

Diuidit, & toto mergentem corpore corpus

Explicat, & nodos sinuataque terga per orbes

Expedit, effusis per laxa volumina palmis.

Respicit ille tamem molli ceruice reflexus.

Semper erit paribus bellum, quia viribus aquant.

Quibus versibus quis meliores super hac re aut facere, aut exigere velit? Valde alienum à Musis esse oportet, qui hanc venustatem non capit. At quæ absurditas in vulgata lectione erat? Ex ipsa ergo schediographia pulchre Serpentarium nobis proposuit.

v. 14. *Diuiait.*] Quia vtraque manu anguem tenet, vt ex viro duos efficere videatur.

v. 14. *& toto mergentem corpore corpus Explicat.*] Nam pingitur Serpentarius expediens spiras & volumina Serpentis. Mallet & *torto*. In Gemblacensi hoc versu inducto alius superscriptus erat:

— *atq; etiam toto ingens corpore corpus Explicat.* —

v. 15. *vt nodos.*] Et sententia postulat legi & *nodos*, & Gemblacensis ita habet. Totus autem locus adumbratus ex illo 11. *Æneidos*:

Ille simul manibus tendit diuellere nodos.

v. 16. *Et dedit.*] Ex hoc monstro lectionis veram eruimus *Expedit*. Nam, vt diximus, pingitur ἐν χειρογραφίᾳ expediens volumina serpentis. vtraque enim manus onerata pingitur serpente. Aratus: ἀμφότεραι δ' ὄφιν ὑπο-
νείαται. Traiciendus autem fuit anteillum: *Respicit*, &c. Nam est conclusio totius χειρογραφίας. *Diuidit, Explicat, Expedit* pro eodem ponit.

v. 17. *Respicit ille tamen.*] Eleganter. Flexa enim ceruice ad caput Ophiuchi finum anguis obuertit, vt quidem vult Manilius. Nam aliter habet χειρογραφία. Aratus:

— ἀτὰρ οἱ ὄφιν γε δύο σφίρεται μετὰ χερσὶν
δεξιτερῇ ὀλίγον, σακῆ γε μὲν ὑπόδι πτελέων.

Alte enim erigitur supra sinistram manum.

v. 23. *Nunc quoque deductas.*] Par vitium superiori. Nam & hic quoque *deductas* legendum. volanti enim & alas diducenti similis. Aratus de Aquila:

αὐτὰρ ὅγ' ἰδόντι πτελὺ ὄρνιθι τοίωτος.

Quis mediocriter Latine docto persuaserit, deducere alas esse explicare alas? Quod autem diductis alis pingatur in ἀεροδυσία, testes Asterismi.

v. 25. *Tum magni Iouis.*] Macro-Poëtria Byzantina dicit de Aquila, quæ alibi temere non reperias:

Ζῆς δ' ἄρ' ἐπὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας. ἢ δ' ἀεγλὶς νιν
ἠείδῃ μακάρων. ὁ δ' ἀέξετο πᾶσι μέλει.
τὸν μὲν ἀεθ τρήρωνες ὑπὸ ζαδῶν τρέφον αὐτῶν
ἀμφοσπιν φορέυσαι ἀπ' ὠκεανοῖο ῥοάων,
ἐκίλερ δ' ἐκ πτέρης μέγας αἰτὺς αἰὲν ἀφύσων
ζαμφιλῆ φορέσκε πτελῶν Διὶ μητιόεντι.
τὸν καὶ νικῶντος πατέρα Κρόνον δρυόπῃ Ζῆς
ἀθανάτων ποίησε, καὶ ἔργον ἐγκατένασεν.
ὥς δ' αὐτὸς τρήρῳσι πτελῶσιν ὥτασι τιμῶ
αἰ δὴ τοι δέρεθ' καὶ χεῖμαθ' ἀγχαλοί εἰσιν.

v. 26. *Assueo volitans.*] Maniliana locutio, *Assueo*, magis assueo. In prima Institutione: *Quo mirer*: quo magis mirer. Fortasse propius assueo. Aratus de Sagitta.

— ὁ δὲ οἱ ὀφειπέπταται ὄρνις
ἀσώτερον βορέω. χειρῶν δὲ οἱ ἄλλοι ἀπται
ἢ τῶσθ' μεγάλῃ χαλεπὸς γάμει ἐξ ἀλὸς ἐλθεῖν
νυκτὸς ἀπερχομένης, καὶ μιν χαλέσων ἀπτόν.

Male in omnibus codicibus Arateis ἀπτόνης pro ἀπται. Longius assueo volitans. quia Aquila quantumvis sublimia petens, nunquam tamen ad stelliferum cælum perueniet, vt ista de qua sermo est.

Ibid. *gestet seu fulmina.*] Gemblacensis: *gestet cui*.

v. 32. *Et finitur in Andromeda.*] Equus est ἡμιτελής & ἡμίτομος. Aratus:
 ἰδ' ὅτε τετραπύρρον ἀπ' ὀμφαλίου γὰρ ἄμφω
 μεσόδων ἡμιτελής πετέλλεται ἱερὸς ἵππος.

Stella vero communis contingit Andromedam, discernens eius caput ab Equi intercissione, quia dimidiatus est, ut diximus, non integer. In Sphæra veteri:

ἵππος συνάψας Ἀνδρομέδα τὸν κεῖτ' ἐχ
 τὸν αὐτὸν ἵππου γαστρί κοινὸν ἀστέρα

Hyginus de Equo: In umbilico nouissimam vnam, quæ Andromeda caput vocatur. Vitruuius: Lucidissima stella finit ventrem Equi, & caput Andromeda. Vocatur in asteris finis ὁ κοινὸς ἵππου & Ἀνδρομέδας ἀστήρ.

v. 32. *quam Perseus armis excipit.*] Valde falluntur, qui putant hic de Andromeda à Perseo liberata intelligi. Imperiti aspicientes ad illam fabulam locum corruerunt. At periti Latinitatis sciunt, Perseus, Orpheus Theseus apud Poëtas illius sæculi ne apud posteriores quidem eruditiores trisyllabum esse posse. In quibusdam vidimus, sed corrupte, ut in Culice. Præterea, ut diximus, non hic de fabula, sed de astrothesia Andromedæ & Persei sermo est. Itaque sine dubio legendum:

quam Perseos armus

Excipit & sociat sibi.

Nam armus Persei excipit pedes Andromedæ, & coniungit sibi. Eudoxus:
 ὅτε δὲ τὰς πόδας τῆς Ἀνδρομέδας ὁ Περσεὺς ἐχί, τὸς ὅμους, πῶ δὲ διὰ χεῖρα πρὸς
 τὸν κασιόπταν ἀποτίνων· τὸ δ' ἀεὶ πρὸν γόνυ πρὸς τὰς Πλάδας. Aratus μεταφράζων:

ἀμφότεροι δ' πόδας γαστρί δ' ἀσπασμαίνονται

Περσέϊ, οἱ δ' αὖ οἱ αὐτὸν ἐπαμάδου φορέονται.

Hoc frænabit eorum sententias, qui huic nostræ emendationi obluſtantur, simii, & quiduis potius, quam probi & eruditi.

v. 33. *Eripit.*] Correximus *Excipit*. Nam nugatorium est Andromedam eripi armis à Perseo, quæ semper victa in altris fingitur. Ut taceam aliam esse mentem Poëtæ aliud, quam liberationem Andromedæ, proponentis.

v. 33. *& sociat sibi.*] Quia Andromedæ pedes eius armis excipiunt. Tam sociatam Perseo, id est, coniunctam vult, quam iniquo spatio disiunctam Deltoton. Quid? Dicendum est Perseum eam vindicare armis, & sibi vxorem coniungere? Non, si sapimus. Hoc fatui & simii, atque zelotypi credent.

Pag. 12. v. 1. *quod terna lampade dispar Conspicitur.*] Gemblacensis:

— *quod tertia lampada.* — Omnino scribendum: *quod tertia lampada.* Ita semper Gemblacensis *Quod pro Quoi.* cui, inquit, tertia lampada

pada est dispar duobus reliquis. Non enim intelligit vñum latus esse inæquale duobus reliquis, vt sit triangulum isosceles: sed de tribus stellis, qui sunt limites trigoni, vñam esse lucidiorem cæteris. Scholiastes Germanici: *Habet autem stellæ tres, in singulis angulis singulas: è quibus vna est clarior.* Sunt pene ipsa verba Manilii. At Aratus esse trigonum isosceles, cuius basis minor alterutro ex reliquis duobus lateribus.

τὸ δ' ὅτι τοιὸν ἐσάβηται,
Δελτοῖν ἀλδραῖον ἰσομενέων τοιὸς
ἀμφοτέρων. ἢ δ' ἔτι τόση. —

Quod elegantissime Germanicus:

*Tres illi laterum ductus æquata duorum
Sunt spacia. vñius breuior, sed clarior ignis.*

modo intelligamus ignem pro tota basi intelligi, quum tamen nullus sit ignis in lateribus, sed in limitibus. qui nihil aliud sunt, quam stellæ. Ali-
ter Cicero:

*Hic spatium ductum simili latus extat vtrumque.
At non tertia pars lateris. —*

Quod dixit *simili* pro æquali, excusat prisca consuetudo. Nam propositio quinta primi elementi Euclidis id fuit antiquitus Theorema Thaletis ita conceptum: *πᾶν τὸ ἰσοσκελὲς αἱ ὡς τῇ βάσει γωνίαι ὁμοίαι εἰσὶ.* vbi ὁμοίαι dixit *ἴσας*, ἀρραῖνωτες, vt Cicero similem pro æquali. Sic etiam Erinna dixit æquale pro simili; ἢ καὶ δὲ, ὅσα πάλαι τέχνη γινώσκον ἴσα. Sed illud excusari non potest, quod tertiam partem laterum dixit pro tertio latere. Qui sanè non est Ciceronis, sed librarii error. Legendum enim: *At non tertia pars lateris.* intelligit enim lineam. Auienus:

*Est etiam, Graio quod semper nomine nostri
Deltoton memorant. simile & latus istud vtrumque
Porrigitur. summum signo caput angulus arctat,
Et gemini suprema iugi vicinia mordet,
Tertia, quæ stantes sustentat linea ductus,
Parcior haud simili sese sub limite tendit,
Et contracta modum gemina face flammigerarum
Stellarum superat. —*

Hic quoque bis *simile* positum pro æquali. Sed imperite stantes ductus dixit pro cruribus trigoni. Quomodo stantes lineæ angulum constituere possunt? Si enim stantes, & parallelæ. Non est inscitia, sed ἀνιστολογία. Reliqua satis bene. Et tamen Auienus est optimus Arati non solum paraphrastes, sed etiam interpres.

Ibid. *quod terna lampada.*] Emendauimus ex Gemblacensi, *quod tertia lampada.* Metaplasmus est lampada, hebdomada, Narbona, Ancona, pro
lampa-

lampade, hebdomade, Narbone, Ancone. Absque ope codicis desperata erat salus huius loci. Sic fortissima Tyndaridarum Horatio, est hæc Tyndarida, huius Tyndaridæ.

v. 3. *Ex simili dictum.*] Cicero :

— *simili quia forma litera claret.*

v. 3. *Cepheusque & Cassiopea.*] Magna labes, magnusque hiatus post hunc versum factus est, luxatis hinc viginti duobus versiculis, quorum initium, *In pœnas signata suas.* — Quæ enim hæc continuabant, importune inter astra Notia tam absurdo sensu, quam alieno loco, collocata erant. Ita igitur continuabis : — *Cepheusque & Cassiopea In pœnas signata suas.* — Non igitur mirum, si aliquando in hoc auctore vnus versiculus in tertium locum transmotus est, quod non raro accidit, quum tot versus, & quidem de re, de qua nemo dubitare potest, tam longe distracti erant. Non dubito, quin eo nomine à Zelotypis crimine audaciæ arcessamur, qui sæpe mirantur, nos in manifesta sententia vnum versiculum à tertio loco, in antiquam sedem sæpe traduxisse.

v. 3. *Cassiopea.*] Scribe *Cassiopea*, vt Græci, & codex Gemblacensis, qui nunquam aliter habet.

v. 4. *In pœnas signata suas.*] Ob ἀστρονομία. quia tale eius χειροτέχνημα. ἐργήματα. ἀστρονομία. Astronomi enim eam inaginantur panis brachii. ἀστρονομία. Aratus :

— ἢ δ' αὖτως ὀλίγων ἀπολείπει ὅμων
ὀργάνων. φάινει παν ἀστρονομία. παιδί.

Vel potius ob ἀμυδρότητα, vt tanquam atrata lugere videatur. Nam, inquit Aratus, plenilunio obscuratur : quod minimas stellas habeat similes capitulo clavis intrantis in foramen feræ, seu obicis, aut, vt Germanicus vocat, clostri. Hoc enim plane est, quod ait :

οἷον ἢ κλειδί. δύρην ἐνδοδ' ἀεγρεῖαν
δικλίδ' ἀπὸ πλάσας ἀνακρέουσιν ὀχῆες.

Germanicus :

*Qualis ferratos subicit clauicula dentes
Subcutit, & foribus prœducit vincula clostri.*

Qui locus ita legendus est :

*Qualis ferratos vbicis clauicula dente
Subcutit, & foribus reducit vincula clostri.*

Vbicis antique pro *obicis*. Reducit & id quoque ἀρχαῖος prima producta, vt apud Lucretium, & alios. Interpres Arati Theo in illum locum ait clauis antiquorum non extrinsecus aperire solitas, vt postea factum, sed intrinsecus. quod verum est. Sed falsum, quod adiicit, Laconum clauis intrinsecus

secus aperire solitas. Quem redarguit ille in Mostellaria Plauti, qui ante fores positus, clauem Laconicam sibi dari optat, qui eas aperire possit.

v. 6. *Expositam ponto deslet.*] *φάωμιν ἀνιέζον ἐπὶ παλιν.* Aratus & Manilius sequenti libro.

Persea [ἔ] *Andromeda* *pœnas*, *matremque* *dolentem*.

v. 7. *Ne veterem.*] Gemblacensis *In veterem*. Legendum *Ni veterem*. Alioq̃ui, quam idoneam huius loci sententiam comminiscar, non video. Potest fieri vt fallar.

v. 9. *spoliumque sibi testemque videnti.*] *Spolium* τὸ *περὶ ὄρεον*. *Substineat* dixit pro ostendet, opponat. Sic infra:

———— *nec plura alias incendia Mundus Substinuit.* ——— id est, ostendit. Veteres dicebant obstinere. Vide Festum. Livius eodem modo, quo Manilius. *Male sustinenti arma superne gladium jugulo desigir.* lib. i. *sustinenti*, *οὐκ ἀλλομένη*.

v. 9. *spoliumque sibi.*] τὸ *sibi ἐλάνηζεν*. Nam vt Græci oi pro αὐτῶ, sic Manilius sibi, pro ipsi. Et Virgilius:

Nanque suam antiqua patria cinis ater habebat.

Suam τὴν αὐτῆς. Quamvis Græci ita loquuntur, tamen *ἰδιωτισμὸς* potius, quam *ἐλλαντισμὸς* in scriptoribus Latinis dici possit. Loquitur ita & Seneca, & alii. Igitur *sibi*, id est, ipsi Ceto. Sic in Sphæra barbarica: *suum*, id est, *suorum* pro *horum* ipsius.

v. 9. *Testemque videnti.*] id est *Persea* præsentem. Nam vt superstes pro præsentem & teste vsurpatur apud veteres, ita Manilius testem pro præsentem accipit. Neque locus est mendosus, vt perperam aliquando putauimus.

v. 10. *Tum vicina ferens flexo.*] Supra monuimus Taurum ἐν τῷ ἀστρονομίᾳ flexum dici. Ita enim pingitur. Gemblacensis habebat *nexo* pro *flexo*. Nimirum legendum *nixo*. quod sane respondet τῷ *ὀκλάζοντι*. *ὀκλάζει* enim: est autem desumptum hoc ex Arato:

πᾶς ποτὶ δ' ἠνιόχευ χαρδὸν πρὸς ἡλὶα ταῦρον Μαιῶναι —

v. 14. *Claudentes fidere pontum.*] Ex die tertio Iduum Nouembrii, vsque in diem sextum Iduum Martiarum maria clauduntur. Vegetius.

v. 15. *Nubibus & mundi.*] *Lege Nobiliu*. Ita etiam Gemblacensis. In veteri Sphæra:

καὶ δ' ἐν ὅμῳ Ζηνὸς αἰετὶ ἐπὶ Ἰφός,

ὡς αὐτὸς ἀστροῖς ἐγκαθίδρυσεν καλῶς,

δρῶντα καλῶς ἐστὶν ἀντιπυλίας.

v. 20. *Pleiades, Hyadesque feri pars vtraque Tauri.*] Nam Hyades τὸ *βέ- κρον* efficiunt, Pleiades circumcæluram, qua finitur Taurus. Est enim, vt & Equus, *ἡμίτομος*.

v. 21. *Hæc sunt Aquilonia signa. Aspice nunc infra Solis.*] Ex Arato :

καὶ τὰ μὲν ἐν βορέῃ καὶ ἀλίσσοι ἡλίοιο
μειστηρὺς κέχεται. τὰ δὲ πῶδι τέλλεται ἄλλα
πολλὰ μετὰ τοῦτο καὶ ἡλίοιο καλᾶσθαι.

v. 22. *Aspice nunc infra Solis.*] καὶ τὰ μὲν ἐν βορέῃ καὶ ἀλίσσοι ἡλίοιο
μειστηρὺς κέχεται.

v. 24. *Quæque intra gelidum.*] τὰ δὲ πῶδι τέλλεται ἄλλα
πολλὰ μετὰ τοῦτο, καὶ ἡλίοιο καλᾶσθαι.

v. 24. *Quæque intra gelidum.*] Gelidus Capricornus non magis est, quam Cancer calidus. Sed ἰδιωτικῶς dixit, & ex vsu vulgi : quod Sole id signum obtinente tunc nobis bruma conficitur. Sic alibi:

Itaque tuo, Capricorne, gelu contractus in astris.

v. 25. *Imo subnixum.*] Locus deprauatissimus, qui ex codice Gemblacensi ita legendus:

Quæque intra gelidum Capricorni fidus, & axe

Imo subnixum vertuntur sidera Mundum.

Nos tantum *axe* pro *axem* emendauimus. Absoluta ἢ βορέῃ descriptione pergit ad Notia signa, quorum nomine proficitur se intelligere illa tantum, quæ citra tropicum Capricorni, & orbem nobis incognitum sita sunt.

v. 4. *Alterapars orbis.*] Professus est se scripturum non de iis signis, quæ à nobis nunquam videntur, sed de illis tantum, quæ vocantur Notia, quæ in Austrum submotæ quidem sunt, sed tamen in conspectum nostrum veniunt. Eæ enim solæ sunt, quæ *νότιον* nomine Græci appellant, sicut altera, quæ exposuit, dicuntur *βόρεια*. At in his decem versibus loquitur de iis terræ tractibus, ad quos nemo vnquam nostram penetrauit, & in quibus non pauciora signa oriri coniecit, quam in nostris. Hoc enim volunt illa:

Nec minor est illis mundus, nec lumine peior.

An non satis istis declarat se de ignotis stellis agere? Itaque tam constat alieno loco positos hos decem versus, quam importune illis disjungi principium Notiorum signorum: quod ita institutum fuerat à Manilio:

Aspice nunc infra Solis surgentia cursus

Quæ super exustas labuntur sidera terras,

Quæque intra gelidum Capricorni fidus, & axe

Imo subnixum vertuntur sidera Mundum.

Cernere vicinum Geminis licet Oriona.

Nemo hunc situm horum versuum esse negabit, nisi, quod quotidie experior, quibus dolet aliquid à nobis repertum, quod præter expectationem illorum

illorum sit. Sed quo pertineant illi versus, infra indicabitur : qui quidem tam necessarii sunt ibi, quam huic loco alieni.

v. 26. *Cernere vicinum.*] Est principium Australium signorum. Sphæram enim, quod & Ptolomæus, & ante eum Hipparchus fecerat, in tria diuidit : in Zodiacum, in partem Aquilonarem, & in Austrinam. Progreditur secundum longitudinem ac latitudinem. Longitudo est ab Oriente ad Occidentem. Latitudo ab ecliptica ad Aquilonem. & ab eadem ad Austrum. Sub Zodiaco sunt XII Signa, & septem erronee. Sub Septentrione Aquilonia signa, quæ jam explicata sunt. Sub Austro, quæ jam explicabuntur, vno nomine Notia dicta, ut illa altera Borea; quæ jam exegit.

v. 26. *Cernere vicinum.*] Traetaturus de signis Australibus recte ab Orione incipit. In signis enim Aquiloniis ab Vrsa initium fecit, à qua, ad Orionem recta linea est. Est ergo Orion è regione Vrsæ. Homerus :

ἀρκίον θ' ἦν καὶ ἀμαζαν ὀπίκλησαν καλίστην,
ἥ τ' αὖτ' ἐρρύεται καὶ τ' ἀείονα δακρυί.

Manilius :

Arctos & Orion aduersis fontibus ibant.

Et Aratus statim incipit ab Orione. Manilius autem Arati præmium Notiorum signorum pene ad verbum vertit.

v. 27. *In magnam Celi.*] Vel ad ἀστρονομίαν. Nam vtrunque hemisphærium obsidens secundum longitudinem obtinet partes XVII : secundum latitudinem partes xxx. Propterea in Sphæra barbarica dixit

— Orion magni pars maxima Celi.

Vel ad heroëin ipsum. Fuit enim maximus & procerissimus æui sui. Homerus :

Τὸς δὲ μέγιστος ἄνθρωπος οἶδ' ὅτι ἄρ' ἔμελλεν
καὶ πολλὸν καλλίστος μὲν ἂν καὶ ἰσχυρὸν Ωκυμένην.

Et Pindarus in Isthmiis οὖρον Ωκυμένην dixit pro immani corpulentia.

v. 31. *excelso immensus Olympo.*] Immensus, ut quod citauimus modo ex Sphæra barbarica, quod sit magni pars maxima Cæli. nisi (quod non dubito) *immersus* legendum sit : quod caput eius longe subductum sit. De Orione Græcus quidam innominatus : Ωκυμένην τὸ λεγόμενον πρὸς ἰδιότητις ἀλεγεινῶν. πρῶτος δ' ἀνατέλλει καὶ πλεονεχέει ἡμέρας. Hodie emergit supra finitorem Græcanicum dimidiatus medio Iunio Iuliano.

v. 31. *Per tria subducto.*] Poterat legi : *Per tria subductos signatur lumina vultus* : & melius meo iudicio. Habet enim claras in capite stellas tres, & quidem vnam reliquis duabus clariorem, ut vult Hyginus ex veteribus asterisimis, ex quibus hæc quoque hausit Manilius. Sed Ptolemæus res æλφειν tantum collocat in capite. Valde enim Ptolemæi asterismi ab antiquis differunt.

v. 31. *subductos vultus.*] *χαρτογραφίας* referunt formas cælestes ad nos conuersas. Neque aliter Hipparchus censet. *ἀπ᾽ αἰῶνα τὰ ἀστέρα ἵστανται πρὸς τὴν ἡμετέραν θωρυάαν, καὶ οὕτως αὖ πρὸς ἡμᾶς ἐξεργαζόμενα, εἰ μὴ τῶν αὐτῶν κατὰ γραφὸν ὄντι.* Item infra: *τὰ γὰρ ἀστέρα πάντα εἰς τὸ εἶδος τοῦ κόσμου μέθ' ἡμῶν ἐργαζόμενα, οὗς ὅτε ἀστροφύταται ὑπὸ πάντων καὶ ὑπ' αὐτῶν λέγεται.* Sed Theophrastus dicit earum dorsa nobis, anteriora autem cælo obuersa esse. *ἐμπέπηγε γὰρ ἐπ' ὅψιν τοῦ ἕρποντος τὰ ζώδια καὶ τὰ πάντα αὐτῶν ἡμεῖς ὁράμεν. ἡμεῖς δὲ τὸ ἀνάπαλιν τὰ πάντα πρὸς τὴν σφαίραν γράφομεν. ἢ γὰρ θωρυάαν ἐν τῇ σφαίρᾳ ὥστε ὡς περ ἐν ἕρποντι γράφεται. ἢ γὰρ αὖ αὐτὰ ὁράμεν.*

Pag. 13. v. 1. *Hoc duce.*] Ab hoc enim principium Australium signorum, quod supra tetigimus.

v. 4. *Nec grauius cedit nec horrens frigore surgit.*] Gemblacenſis:
— nec horrida frigore ſauit.

Sed male. Nam omnino *horrens* non *horrida* legendum. Post hunc versiculum cætera pars Australium signorum parti Septentrionali importune cohæserat post Cassiopeam: & præter illum transpositum, accidit quoque, ut duo versiculi locum inter se commutarint.

Nec grauius cedit, nec horrens frigore surgit.

Sic in vtrumque mouet mundum, & contraria reddit.

Nec vacuum Solus fulgentem deserit orbem.

v. 4. *nec horrens.*] Ita liber Gemblacenſis. vulgo *non horrens*. Ergo aspiratio est pro consonante.

v. 5. *Sic in vtrumque mouet mundum.*] Quod sententia postulante recte hic versiculus huc traiectus sit, non solum doctos, sed etiam mediocriter Latine intelligentes iudices fero, ne credamus illi nugatori, qui aliter censebat, & semper videtur occasione in capere à nobis dissentienti. Quam ridiculus est & ille, & quibus dolet nos supra illos aliquid sapere. Igitur Canicula in contraria mouet mundum, quod exorientem maximi calores, occidentem pruina gelidæ ac frugibus metuendæ excipiunt. Auctor Columella libro vndecimo: item Sophocles Nauplio: *ἀπὸ τοῦ σποράς τε καὶ κρύου ἔλκεται δύνω.* Quæ omnia diserte explicat Plinius lib. xvii: *Rudis fuit prisorum vita, atque sine literis. non minus tamen ingeniosam fuisse in illis obseruationem apparebit, quam nunc efferationem.* Tria namque tempora fructibus metuebant: propter quod instituerunt ferias, diesque festos, Robigalia, Floralia, Vinalia. Robigalia Numa instituit anno regni sui vndecimo: quæ nunc aguntur ad diem septimum Kalend. Maii: quoniam tum fere segetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinente, sicut tunc ferebat ratio. Sed vera causa est, quod post dies vndeviginti ab æquinoctio verno per id quadriduum varia gentium obseruatione in iv. Kal. Maii Canis occidit, fidus & per se vehemens, & cui præcedere Caniculam necesse sit. Paulo post: Hanc diem

Varro

*Varro determinat Sole Tauri quartamdecimam obrinente. Ergo si in hoc quadri-
duum incidit plenilunium, fruges, & omnia quæ florebant, ladi necesse est.
Plene Manilium enarrat Plinius.*

v. 6. *Nec vacuum Solu.*] Hoc est, sine Sole Canicula nunquam oritur
eo tempore. Aratus:

Κένον ἀμὲν ἡλίου ἀνέσσει.

Quod antea iste versus à nemine intelligeretur, tam constat nobis, quam ineptissime illi Censori visum non debere loco suo sollicitari. Mens Manilii ad verbum: Subsequitur Canicula, qua nullum astrum grauius est, siue occidat, siue oriatur. Sic diuerse afficit mundum, frigore occidens, & calore oriens. Neque vnquam sine Sole oritur, aut occidit. Qui hæc bene cohærere negauerit, nos eum sua sine riali amare sinemus. Si ego non indicassem transpositionem hanc, neque grauis ille Censor, neque doctior vllus odoratus fuisset hæc de Canicula dici. & mirum est me non vapulasse, quod luxationem illam Australium signorum loco suo reposuerim. A nobis discunt, quæ sine nobis ignoraturi erant, & tamen ita volunt dissimulare se nobis illa debere, vt nos ea vltro docere velint.

v. 6. *Nec vacuum Solu.*] Cum Sole Caniculam oriri perperam vulgo persuasum arguit Geminus: Τὸ ὃ λεγόμενον ὡς ἡλίου πλείων, ἐστὶ περὶ τὴν αἰάλλαν, οὗ τὸ ἡλίου, παρτελὼς ἐστὶν ἰδιωτικόν. Εἰ γὰρ τὲρ τὸ χρόνον πλείων ὡς τὸ ἡλίου διέσκειται ὁ ἀσὴρ. Vide reliqua.

v. 7. *Hanc qui surgentem.*] Ait observari ortum Caniculæ à Cilicibus & incolis Tauri: vt ex eo quantus frugum proventus futurus sit, augurentur: item & quæ valetudo, & alia id genus. Quod & omnino tangit Germanicus deipla Canicula loquens, vt videatur consulto Manilium nostrum interpretari:

— nullo gaudet maiusve minusve

Agricola, & fidus primo speculatur ab ortu.

Sic in vtrunque oritur, sic occidit in freta fidus.

Et hoc est, quod scribit Plinius: non minorem ei astro venerationem esse, quam descriptis in Deos stellis. Igitur Germanicus scribit nullo minus aut magis fidere gaudere agricolam, quod in vtrunque vehemens sit, occasu & ortu. Quemadmodum Manilius dixit, *Sic in vtrunque mouet mundum*: sic eodem epiphonemate vsus est Germanicus.

Sic in vtrunque oritur, sic occidit in freta fidus.

Paria facit cum Manilio, sed non cum Censore nostro, quem plurimi faciem viuere, vt pudorem à ferreo ore exprimeremus.

v. 8. *Monstris ab excelsu.*] In gratiam Arati dictum, qui Cilix fuit. Itaque quum Cilices astrorum observatores inducit, fauet Arato Cilicis. Sic Auienus:

*Qua rursus ingenio numerisque Solensibus idem
Iuppiter efferris melius dedit, intola Tauri
Musa ut Cecropios raperetur, & Aonas agros.*

Incolam Tauri Musam Arateam nominat. Sic idem Auienus Cariam clauem dixit fauens memoriae Eudoxi Cnidii. Nam Cnidus Cariae accensebatur. Loquitur autem de Cassiepea:

— *Vix qualem Caria quondam*

Nouerat intrantem per claustra tenacia clauim.

Nam hæc de Cassiepea quamuis ab Arato acceperit, non Eudoxo, tamen meminerat Aratum ab Eudoxo accepisse ex libro, cui titulum auctor fecerat *ἑνοπίων*. Nam *φαινόμενα* Arati nihil aliud sunt, quam aut *φαινόμενα*, aut *ἑνοπίων* Eudoxi: quod & docuit nos Hipparchus. Itaque quum Aratea verteret Auienus, tamen omnia pene attribuit Eudoxo: ut quum ait: — *Sic astrum dici Cnidius dedit.* — quæ diligenter notanda sunt.

v. 8. *vertice Tauri.*] Quod fauens Arato Manilius Cilicibus attribuit, hoc Cicero de Ceis prodit primo de Diuinatione: *Vt enim Ceos accepimus ortum Canicula diligenter quotannis solere seruare, coniecturamque capere, ut scribit Ponticus Heraclides, an pestilens annus futurus sit, &c.* Quæ omnia ad mentem Manilij, Ceis enim mos hic fuit, quotannis Sirium sacrificiis placare. Apollinaris lib, 11.

— *Κεφ δ' ἐτι νῦν ἱερὴς*

Ἀνταλίων προπάραιδα κινὸς ῥέζουσι θνητός.

Scholia optima: *Ενομοδότητος γὰρ τοῖς κείνους, καὶ ἰσχυρὸν μὲν ὅταν ὀπίσθην πλεῖν ὀπίσθην τὸν κινὸς & ἡ θύνη αὐτῶν. ἔδω οἱ Εἰρηναῖοι πῶς καὶ ἰσχυρὸς τῶν ἀέτε τὸν χεῖν.* Vide Nonnum etiam.

v. 11. *Varioque reuertens sic mouet.*] In vtranque partem ortu & occasu suo vehemens fidus esse jam dictum à nobis. Nam & eius ortu,

ἐκίτι κινὸν ἄμ' ἡλίου ἀπόβλα

φύλαλαι ἡδὲ δὴ ἀναλδία φυλλώσωσι.

Et occasum quoque tremendum ait Aratus: *Κεῖνι ἡ καλὴν ἀέρος ἀέρος.* Arati interpretes Theo & M. Tullius aliter Aratum interpretantur, ac Manilius; qui pene ad verbum Aratea reddidit: & in verbis Arati non *Κεῖν*, sed *Κεῖν* manifesto videtur legisse: quia nondum Græca apicibus & accentibus notata erant, ut sunt hodie. Ita enim legit:

— *Καίμιν καλὸν ἀέρος ἀέρος*

Κεῖν, ἐκίτι κινὸν ἄμ' ἡλίου ἀπόβλα,

φύλαλαι ἡδὲ δὴ ἀναλδία φυλλώσωσι. hoc est,

— *quem dicunt Sirion omnes,*

Qui surgens Solis vacuum non deserit orbem:

Es solum mentitur male adultis frondibus arbos.

At M. Tullius κῆρον quoque legit, sed vulgata distinctione,

ἐκέτε κῆρον αἰμ' ἡλίου καλὸν ἴλα

φύλλα καὶ ἰδίον ἀνὰ δὲ φύλλωσται.

haud patitur foliorum tegmine frustra

Suspensos animos arbuta ornata tenere.

v. 13. *Cursusque micantis in radios vix Sole minor.* —] Vix, inquit, Soli claritate cedat, nisi quod remotiores quasdam stellas habet. hoc est enim τὸ, nisi quod procul harens. Remotius enim κατὰ πρῶτον ait : vt supra eodem modo de Orione :

Non quod clara minus, sed quod magis alta recedant.

Obscuritatem assignat interuallo. quod ἰδιωτικώτερος, quam φυσικώτερος dictum. Sed Poëtis quædam concedenda, neque omnia ad vinguem exigenda. Hinc ergo intelligimus, quare dixerit Aratus :

ποικίλον ἄλλ' ἢ πάντα πεφασμένον. —

Quod & ipsum haud scio an bene assecutus sit Theo. Sed mirum, quomodo M. Tullius sequentia reddiderit. Aratus :

— ἀλλὰ κατ' αὐτὴν γαστέρα κυάνη φετέλλεται. —

Cicero : Hunc regit obscurus subter præcordia vesper.

Sane κυάνη φετέλλεται illi visum esse, ἀκρόνυχον ἄχει τῆς γαστέρας ἐπὶ τῆς quia τὸ κυάνη nocti & vesperi Poëtæ attribuunt. Quod non leuiter miramur. De Caniculæ ortu, quæ erudite disputat Geminus, digna sunt, quæ à lectore consulantur. Ibi enim diserte concluditur, non Caniculam esse æstuum causam, sed signum & argumentum, quo vtuntur homines, nempe tunc calores vehementes cieri, quum illud sidus cum Sole oritur, non autem propterea quod cum Sole oritur.

Ibid. *micantis in radios*] Aiunt cerni meridie in speculo, aqua in pelui radiis Solis opposita. Multos rusticos nouimus, qui meridie sine speculo viderunt. Est autem stellarum fulgentissima, in ore canis, seu maxilla posita : quæ proprie σέκειον dicitur.

v. 15. *Frigida ceruleo.*] Mutuatur ab Arato, qui κυάνηον, ceruleum locum stellis vacantem vocat.

— ἀλλ' ἢ πάντα πεφασμένον, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν

γαστέρα κυάνηον. —

hoc est ἀναστρέφω. quod male reddidisse M. Ciceronem jam indicauimus. Recte autem Auienus. Inde τὰς ἀμυδρὰς ἀστὲρας frigida lumina vocat, quod exiguis flammis prædita sint : vt alibi per frigidum lumen Solis Solem occidentem intelligit. Sed Mamilius fugit ratio, qui in vultu τὰς ἀμυδρὰς constituit, quos Aratus in ventre. Neque enim Canis ἀναστρέφω os potest habere, aut vultum ἀμυδρὸν, in cuius rostro, siue maxilla, illa fulgentissima est.

v. 16. — *nec clarius astrum tingitur oceano.*] Ab Homero:

— ὅτε μάλιστα

λαμπρὸν παμφαίνῃσι λελευμένῳ ὠκεανοῖο. — *Ιλιάδ. ε.*

De Sirio enim loquitur Homerus.

v. 20. *Emeritum magnis Mundum tenet alta procellis.*] Gemblacensis non *procellis*, sed *periclis*. Mundum autem more suo, id est Cælum. neque aliter potest intelligi. Sic Vitruvius libro IV, cap. VII: *de mundi circa terram pervolitancia.*

v. 23. *Et Phæbo sacer Ales, & magno gratus Iaccho.*] Reponendum ex fide codicis Gemblacensis:

Et Phæbo sacer Ales, & vna gratus Iaccho.

v. 26. *Ipsius hinc mundo.*] Lege: *Ipsius hinc Mundi.* Aliter apud Grammaticos de solæcismo caussa dicenda esset. *Mundi* more suo, id est Cæli. Quis dubitat illam aram dici Aram Cæli? Auienus:

— *spectabilis exis Ara poli.* —

Quid verbis opus est? Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri, si quibuscum credimus.

v. 27. *Ara.*] Sic vertunt *δυτήων*, vel potius *βομῶν*, vt vetus Sphæra:

ἡ αὐτὸ κέντρον σκορπίου βομῶς τίως.

quidam Turibulum, vt Germanicus, & Ausonius: quia quibuscum *λεκανο-
τις* dicitur, & *δυμιατήων*. Interpres Germanici Pharon, id est *φρυκτώμεν*. Eius superficies, in qua prunæ collocantur, dicitur *καυτήρ*. Basis altaris τὸ ἐκ-
πυρον. Supra *καυτήρα* est *βομίσκος*, id est altar, locus ipse prunarum. Altar apud Prudentium legitur, & Glossæ adtestantur. Templum vocat, quod vota apud Aram soluerunt Dii. Nam aliter putare est Latine nescire.

Ibid. vastos quum terra Gigantes.] Theo: *Ἐξ ἑξαδύνης δὲ φησι τὸ τοῦ δυ-
τήων ἔδ. ἐφ' ᾧ τὸ πρῶτον οἱ δυῶ (ἡνωμοσίαν ἐποιήσαντο, ὅτε ἐπὶ τὴν Τηλαίαν ἐξέ-
τλῶσιν ὁ Ζεὺς, Κυκλώπων κατασπιδασάντων. ἔχον ἐπὶ τῷ πυρὸς κάλυμμα, ὅπως μὴ
ἴδωσιν τῷ κεραυνῷ δυνάμει. ἐπιτυχόντες δὲ τῇ περὶ τὴν ἔθνην εἰς ἑξῆς τὸ αὐτὸ κά-
σπιδασμα. ὃ καὶ εἰς τὰ συμπτώσει φέρουσιν οἱ κοινοὶ βυλόμενοι, ἢ αὐτὸς αἰγόμενοι ἐν
τοῖς ἀγῶσι καὶ τοῖς ὁμύρην βυλόμενοις δίδωσι, ὡς δικαιοτάτῃ πρὶν τῆς ἡμέρας. καὶ τῇ χειρὶ
ἐφάπτην) δυνάμει ἀγνωμοσύνης μαρτυρεῖ τὸ πῦρ. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ μάλιστα τὸ τοῦ ποιῆσαι.
Similia Scholiastes Germanici. In his duos ritus observamus. alter est,
ὁμνῶντα τῷ βομῷ ἐφάπτεσθαι: quod est in Romanorum ritu, Aram tangere.
Alter, vas, quod ad firmanda fœdera in conviviis adhiberi solebat, is est
Batillus Latinis. Helenius Acro: *Vatillum, diminutivum à vase, est vas par-
vum, in quo pro felici hospitum aduentu incensis odoribus Ioni hospitali sacra fie-
bant.* quanquam *χευμάλικως*, hoc est inepte, à vase *ὑποκεύεται*. Glossa-
ria tamen per V. *Vatillum, πυγέμμη*. In vetusto Martyrologio etiam Batul-
lum memini legere.*

v. 28.

v. 28. *tumidi quoque magnos.*] Et puero patet legendum — *tum Di quoque magnos.* Elegantissime: Dii inuocarunt Deos. Diis alii Dii opus fuerunt. Vota enim soluerunt ad ipsam Turibulum. Quibus autem votum soluitur nisi Diis?

v. 29. *Quasiuere Deos.*] Inuocarunt. In fine huius libri

— *& in pontu quasiuere rector Olympi.* inuocatus.

Quæso Deos apud Comicos. Lucretius:

Non Diuam pacem voris adit, & prece quasit

Ventorum pauidus paces, animasque secundas.

v. 32. *Montibus atque alios.*] Scribe *alii.* Ad stipulatur Gemblacensis.

Pag. 14. v. 1. *& rupta matre creatos.*] Gemblacensis *coactos.* haud scio an bene.

v. 3. *Hostiferum necdum.*] Vox *Hostiferum* non caret mendo. Gemblacensis habet: *Nec dum hostiferum.* Hæc omnia nobis suspecta. & profecto nisi me animus fallit, suspicor Manilium scripsisse: *Nec dum pestiferum.*

v. 6. *Quapropter.*] *Quam propter.* Sic etiam Gemblacensis. Puerilia sunt hæc. Tamen monenda. Sed quam immensi spatio disiunctam Aram & Cetam in vnum coniungit? Itane, Manili, Cetum prope Aram collocas?

v. 8. *Intentans morsu.*] *Intentans morsum.* Et Gemblacensis.

v. 11. *venti de nomine dictus.*] Piscium, quod est vltimum Signum in Zodiaco, alter dicitur *βρι*, ad differentiam sui gemini, qui *βρι* appellatur. Sed & *βρι* proprio nomine *χελιδνίας* dictus. Nam in eius *χελιδνία* caput hirundinum ei affingunt Chaldæi. Sed ego puto ab eo, quod quum Sole est in extremo Pisce, hirundo incipit videri in Græcia, quæ veri præludit. Ille verò Piscis, quo de agitur, etiam *βρι*, vt ille alter gemellus vocatur. Sed ad distinctionem gemelli Notii cognominatur Solitarius. Hyginus: *Fusio aquæ peruenit ad eum Piscem, qui solitarius figuratur.* hoc est, *ὁ μορῶν μορῶν*, &, quod dixit Aratus, *οἱ δὲ δύο περὶ τὸν*. — Dictus etiam fuit *μέγας*. Theo: *ὅτι δὲ ὁ ἰχθύς ἐστίν, ὁ μέγας καλεῖται, ὅς ἐστιν ἁγίαται ὕδατος δὲ τῶ ὕδατος χύσις. τότε δὲ ὁ ἰχθύς τὸν δύο ἰχθύς ἐπὶ λέγεται.* Scho liaestes Germanici: *Piscis Magnus, cuius nepotes dicuntur Pisces.*

v. 22. *cui cuncta feruntur.*] Legendum: *cui iuncta.* Notius enim Piscis, quem alio nomine Piscem Capricorni dicunt, flumen Aquarii deglutire dicitur, hoc est *χύσις ὕδατος*, vt vocatur ab Arato. Alia est à fusione aquæ stellarum fusio apud Vitruuium libro ix. cap. vii: *Arieti & Piscibus Cetus est subiectus: à cuius crista ordinate vtrisque piscibus disposita est tenuis fusio stellarum, quæ Grace vocatur ἐμὴν. Lege ἀπεδῶν.* Helychius: *ἀπεδῶν, ὅτι ἀμυδρὸν ἀστέρων χύσις.* Est enim *δερμὶς ἰχθύων*, vocatum aliter *λίαν*, Plinio com-

missura piscium. Itaque caue *ποταμὸν ὀρίων*, *χρὺς ὕδατος*, *Quidam mon* *ἔχουσιν*
confundas. *χρὺς ὕδατος* Aquarii intelligitur hoc versiculo:

Flexa per ingentes stellarum flumina gyros.

Gyros autem intelligit, quas *συστροφάς ὕδατος* vocant Hipparchus & Ptolemaeus.

v. 14. *Alterius capiti coniungit Aquarius vndas*

Amnis, & in medium.] Legendum *Alterius capitis*. Nam hanc fusionem aquae vocat amnem, cuius alterum caput junctum est notio Piscis, alterum Aquario. At longe hinc alter amnis, Eridanus, vel potius *ποταμὸς ὀρίων*. Aratus:

*ὅσον γὰρ κλέπειν διῶν ὑπὸ ποσσὶ φορεῖται
λέπτανον Ἡερῶνιο πολυκλαύτῳ ποταμοῖο.
καὶ τὸ μὲν ὀρίων ὑπὸ σκαλὸν πόδα τέλει.*

In veteri Sphæra:

ἰδοὺς δ' αὖ ὀρίων ἔξ ἀστέρων ποταμὸν. —

Ἡερῶν autem & *Ποδῶν* confundebant vetustissimi illi, ut Italiam & Galliam. Hanc *ῥαχίσσον* inuenies apud Apollonium Rhodium. Quin etiam *Ποδῶν* apud inferos collocat Homerus.

v. 15. *Amnis & in medium.*] Hoc versu finitur luxatio illa siderum australium. Hinc perge ad illum, *Has inter Solisque vias*.

v. 16. *Has inter.*] Lege *His inter*, ut etiam Gemblacensis habet. Est conclusio australium siderum.

v. 17. *Axem quem Mundi s. p. torquet*] Scribe, ut olim emendauimus, & attestatur Gemblacensis:

Axem qua Mundi stridentem pondere torquent.

v. * *Vltima qua mundo semper voluntur.*] Hæc omnino pertinent ad polum antarcticum, ut infra suo loco declarabitur. Ante hunc versum reponi debent decem versus, quorum primus

Altera pars orbis sub aquis jacet inuia nobis.

v. 20. *Altera pars orbis.*] Absoluta parte Notiorum signorum, quæ nobis quidem conspicua, à nobis autem remotissima sunt, nunc agit de iis, quæ nunquam à nobis quidem videntur, sed tamen esse exemplo nostrorum cogimur credere. Nam polum ex aduersa parte esse necesse est, & similem nostri, ut ipse ait, & simili specie stellarum insignitum. Sed longe dissimillimos asteriscos illius Cæli his nostris esse alibi declarabimus.

Ibidem: *sub aquis jacet.*] *τὴν πρὸς τὴν* siue *ὀκείοντα ὁκεανόν* vocabant, ut alibi diximus. Quæ igitur *ἐν τῇ πρὸς τῇ*, ea sub Oceano, siue sub vndis.

v. 21. *nec transita regna.*] Plus est, quam quod supra dixit *Orbe peregrino*, id est, qui peregrinus est, sed tamen aditur. hic autem orbis, de quo agimus, inuius nobis, ἀπρόσμιλλος ἔστι ἀπρόσδοτος.

v. 23. *Diuersasque umbras.*] Sunt enim nobis ἀπρόσδοτοι. Nam extra Capricornum habitant. Nos & illi, ambo quidem sumus inter nos ἐπιδόσμοι. sed illis dextri ortus, sinistra umbra: nobis sinistri ortus, dextra umbra. At qui sunt inter utrumque tropicum, illi sunt ἀμείσμοι, ut quos imaginatur Lucanus:

*Extremum vobis Arabes venistis in orbem,
Umbras mirati nemorum non ire sinistras.*

Quare mirantur apud nos umbras non ire sinistras, quum & dextræ sint illis aliquando, ut nobis? Admirationem facit insolentia. Atqui hoc solens ipsis. Arabes enim ultimi habitant extra tropicum Cancris, & citra Æquinoctialem. ἀμείσμοι ergo sunt. Quare mirantur in Europa, quod ipsis insolens non est?

v. 26. *Nec numerosa minus.*] Nec pauciora habent sidera, à tropico Capricorni, ad polum antarcticum, quam nos à nostro tropico, ad polum boreum. Sed quod ait, *nec lumine peior*, falsum experientia conuincit. Nullæ enim stellæ magnitudinis primæ ultra tropicum Capricorni. omnes enim stellæ primæ magnitudinis veteribus notæ fuerunt.

v. 28. *fidus nostro quod contigit.*] Alludit ad præsentis honores diuinos, quos Romani viuo Augusto habuerunt. Horatius:

Præsenti tibi maturos largimur honores.

Et nota est ara tam Lugdunensis, quam Narbonensis.

Iurandasque tuum per nomen ponimus aras.

& quidem quot mensibus res diuina fiebat:

— quotannis

Bissenos cui nostra dies altaria fumant.

v. 30. *Vltima quæ Mundo.*] Hæc mirum in modum antea perturbata erant. Nam coniungebantur cum anterioribus.

Quæ Notia antiqui dixerunt sidera vates.

Atqui nihil tale præferunt: imo de polo antarctico loquitur. Paulo antea dixerat, non pauciora numerant sidera intra tropicum ac polum suum: quam nos intra tropicum nostrum & polum boreum, quod quidem ἐκ τῆς ἀναλόγου argumentatur, comparatione scilicet inferiorum cum istis superioribus. At vltimæ, inquit, partes mundi, id est, polus antarcticus, referunt speciem istius nostri mundi, id est, eadem est analogia.

Ibid. *Vltima.*] Vltima, id est vltimæ partes mundi, quæ circa polum conuertuntur.

v. 31. *Quæ innexa manent cæli fulgentia templa.*] Reponet ex Gemblacensi, *fulgentia signa*. id est stellæ polares Antarticæ, quæ innexa manent, & immobiles sunt, ut hæc nostra polaris.

v. 32. *Nusquam conspectu.*] Gemblacensis *Nunquam in conspectu*. Si non est mendum, ἀρχαῖος dictum in conspectu, pro in conspectum. Hæc futilia sunt. Non dubito quin *conspectum* scribendum sit. sic in sequenti *specie* pro *speciem* scriptum erat. Et ita passim litera M. finalis deerat in eodem exemplari.

v. 33. *Sublimem speciem.*] Locus deprauatus. Optime Gemblacensis: *Sublimis speciem mundi*. Quanquam corrupte *specie* pro *speciem* habebat. Illa infera referunt speciem sublimis huius nostri hemisphærii. Eadem est ratio. Sed experientia in illas partes nauigantium aliter docet. Nulli enim æstismi ibi his nostris similes.

Ibidi. *similesq; figuras Astrorum referunt & versas frontibus Artos.*] Quamvis, inquit, Artos, quæ in altero polo sunt, non videmus, tamen eas nostratibus similes esse ratio vincit, καὶ ἡ ἀλογία. Nam ut ait Euripides, Oenomao,

τεμναρούμινδα τοῖς παρ' οὐσι τὰ φανή.

Quod tamen falsum est. Nam Septentriones nulli sunt in altero polo, nulla maior Ursa, nulla minor, nullus Draco, neque villas alias stellas lucidas. habet is polus, præter quatuor in quadrum æquilatus dispositas; quæ vicem plaustrî nostri esse possint. Earum vna est tertiæ magnitudinis: reliquæ tres secundæ. Id nos docuit ex iis, quæ in literas retulit, Americus Vespulcius, vir immortalî gloria dignus. Multos vidimus, & videmus fere quotidie, qui ἀνίστημι rei fuerunt. Id vocant Crucem.

Pag. 15. v. 3. *quævis fulgentia.*] Lege — *quia vis fulgentia*. Iam dudum ita correximus. Item *Hunc orbem*. quia, inquit, vis visus, id est ὁπλὴν ex analogia eadem fingit. Id est, quia καὶ ἡ δὲ οὐρανὸς τὰ ἀόρατα censemur. Exemplo colligimus id cælum, quod vertit sidera, quæ in conspectum nostrum non veniunt, tam simili cardine fultum esse, quam vertice. Polum Antarticum non videmus. sed in absoluto globo ratio in altera parte analogâ colligit quod in vna.

v. 5. *quæ vertice pingit.*] Scribe, *quam vertice fingit*. Fingit, ὡς τὸ δεικνύει. Dicit autem quod Strabo, ὅτι δὲ αὐτὸς λαβὼν ἐκ τῆς οὐρανῆς, ὁ λόγος δεικνύει.

v. 8. *Tu modo corporeis.*] μορφώσις ἀστρον. Corpora vocat Hyginus: Γεμίς, ὡς ἡ Λύρα, Argo, Sagittam. Aristoteles Καίματα, ut Hyginus. Noli, inquit, corpora absoluta in sideribus querere, quamvis corpora dicuntur. Non enim omnia designata sunt: sed ὡς τὸ πᾶν καὶ ἀλλὰ τινὲς quædam stellæ appositæ sunt.

v. 10. *Deficiat nihil &] Lege Deficiat nihil ut, vacuumque à lumine esset.* Male Gemblacensis. *Omnia ut aequali.* item *Deficiat nihil & vacuum quæ lumine cessit.* Quæ qui interpretari velit, operam luserit.

v. 11. *Non poterit Mundus.]* More suo semper Mundum pro cælo. Idem argumentum in fine Sphæræ barbaricæ :

Ipse suas Æther flammæ sufferre nequirit.

Totus & accenso Mundus flagraret Olympo.

Aristoteles Meteoris: εἰ τὰ τε διαστήματα πλήρη πυρὸς ἢ καὶ τὰ σώματα συνίστανται πυρὸς, πάλαι φησὶν ἢ ἔστω ἢ ἄλλον συγγένον. In vno convenit illi cum Manilio, non credendum spatia omnia igne plena esse: in altero non item, corpora esse ignea.

v. 15. *& stellis ostendere sidera cæcis.]* κατὰληψις ἄστρον: quum scilicet à globo stellarum, aut alia quapiam astrothesia notatur forma. Aratus:

πῶς καὶ ὁμηγερέας ὅρα ἑέοιστο ποσειδάων
ἀστῆρας, ὅρ' ὅπτα' ἄλλω φερόμεντο ἄλλω
εἶδεα Σημειοποιῶν, ἄσπερ δ' ὀνομασὰ γένεοντα
ἄστρα.

Omnia Manilium interpretantur. Ex his autem Manilianis intelligere licet, quod differat sidus à stellis. Nam sidus stellis constat, stellæ sunt singularia corpora.

v. 16. *Linea designat species.]* Linea tantum ab igne, ad ignem, id est à stella, ad stellam, designat ipsas species, siue μορφώσι. Sed melius meo iudicio *Ignæ species.* Id est, ignis tantum, non etiam intervalla, quæ vacua sunt. *Ignæ species,* fulgor. Supra: *Cetera vincuntur specie,* — id est fulgore. Vt, inquit, possis clara signa cognoscere, satis est ad illorum κατὰληψιν, ut ignea specie quadam, & stellarum positu, non autem toto corpore ea cognoscasi.

v. 18. *Creduntur.]* Proculdubio Manilius scripsit *Redduntur.* — Patet sententia: Neque displicet, quod olim diuinabamus, *Cernuntur.* Nam vulgaris lectio ineptissima est.

v. 19. *Præcipue medio.]* τῇ διχομήνιδι non absconduntur: at τῇ πανσιλίῳ, obscurantur. Hoc est, quod dicit:

— cum *Luxa conditur omne:*

Stellarum vulgus. —

Sappho: ἀστῆρες μὲν ἀμφοῖ· καὶ λαὸν στελάνων

ἀπ' ἀποκρύφτου φανόντων εἶδ'.

ἐπὶ πύλαις παλαιοῖσι μάλιστα λάμπει.

Γὰρ: —

v. 20. *certa nitens mundo.]* Certa vocat τὰ κατὰληψα, quæ sunt prima: aut secunda magnitudinis. Nam: postea illis opponit eas, quas vulgus:

H: 3.

vocat,

vocat, vt & in fine barbaricæ Sphæræ: id est, quæ sunt sine nomine, vel potius minori specie.

Ibid. *cum Luna conditur.*] In Gemblacenſi, *cum Luna caditur.* Sed perperam. Si placeret ineptire, & blandiri mendis codicum ſcriptorum, dicerem ſtellas cædi, quum obſcurantur: vt Luna dicitur ici, & percuti, quum deficit. Sed nobis non eſt tanti nugari, qui ſcimus, quid diſtent æra lupiniſ. Alii dixiſſent, certo ſcio.

v. 21. *fugiant ſine nomine ſigna.*] Sine nomine dixit, vt Hipparchus *ἀκλόρομας ἀστέραι*, quos Ptolemæus *ἀμορφώτες*, *vanόμας* Aratus. Ptolemæus, Hipparchus, & ante eos Chryſippus numerum ſtellarum & rationem putarunt. Sed Hipparchus & Ptolemæus numero M. ΧΧΙΙ. Chryſippus M. LVIII. eſſe dixit. Eius verba ſunt: *ἤ μὲν ἐν ἀπλανῶν ἀστέρων ἀκταλῆστον ἐστὶ τὸ πλῆθος, τὰ δὲ πλανώμενα ταπνότερα ἢ ἀπλανῶν. τείχεσθαι δὲ τὰ μὲν ἀπὸ μιᾶς ὀφθαλμίας, ὡς καὶ ὀρεῖς, τὰ δὲ πλανώμενα ἀπὸ ἄλλης καὶ ἄλλης πορείας.* Plinius libro ſecundo, capite vno & quadrageſimo: *Patrocinatur vaſtiſas cali immenſa, diſcreta altitudine, in duo atque LXX ſigna.* Legendum *vaſtiſas cali*, *imnenſa altitudine*, *diſcreta in duo de L. ſigna.* id eſt, in duodequinguaſiginta. Tot enim ſunt μορφώσις ab Hipparcho, Eudoxo, & aliis designatæ.

v. 21. — *fugiant ſine nomine ſigna.*] Aratus:

πολλὰ μάλ' ἡρώτα καὶ ἐν ὀνόματι φέροντα.

v. 22. *Plura licet vacuo tum cernere.*] Gemblacenſis *tum credere.* Non dubium eſt, quin legendum ſit, *cedere.* Sententia aperta. Plenilunio cedit omne vulgus, & vacuum cælum deſtituit. *Licet* autem *ἀρχαῖων* Liquet.

v. 23. *Nec fallunt numero.*] Certus enim earum numerus à Chryſippo & Hipparcho collectus, vt jam diximus.

v. 24. *Et quod clara.*] *Et quo clara.* Ita etiam Gemblacenſis.

v. 26. *Certa ſed in proprias.*] Statas vices ſervant, vt quotannis poſſis eas eodem ordine obſeruare. Ad verbum ex Arato:

*ταῦτά τε θῆσαι παρεχομένων ἐναυτῇ
ἔξουσ' ὁπλίνους τὰ δὲ καὶ πάντα μάλ' αὐτός
ἔσθ' ὅτε ἐν ἐσθέρῃ ἀγέλαται νυκτὶς ἵσσης.*

v. 30. *nihil illis partibus.*] Melius Gemblacenſis *nihil vllis.*

v. 31. *Laxius & lenius.*] Gembl. *Laxius & lenius.*

v. 33. *Ac mihi.*] Elegans Parecbasis. Mundum prouidentia, non Forte gubernari. Id probat ἐκ τῆς ἡμῶν ἀστέρων ποίης τῆς κύκλος ἀναλογίας: quod eorum conuerſionis λόγοι ſunt ἀπὸ τοῦ ἀπαραλλάκτοι. Quin & Ariſtoteles ipſe diſputat, nihil fortuitum eſſe in iis, quæ αἰδια & æterna ſunt. Cælum autem æternum ponit ipſe. Ergo nihil fortuitum in Cælo. Porro, Fors ſiue Caſus neque

neque vbique, neque in omnibus. At astrorum ad circulos proportio, & æquabilitas vbique, & in omnibus. Igitur astrorum ad circulos æquabilitas neque Forte, neque Casu. Rursus: Quæ vbique, & in omnibus, ea secundum naturam sunt. Quæ secundum naturam, ea neque forte, neque temere. Si astrorum ad circulos proportio vbique, & in omnibus, non igitur temerem forte. Quæ disputatio nihil aliud loquitur, quam id, quod proponit Manilius. Hæc etiam eodem modo persequitur Firmicus, & eadem argumenta, quibus nititur Manilius, ipse quoque ad probabilitatem assumit.

Pag. 16. v. 2. *nec forte coisse magistrâ.*] Vt Epicurus voluit, apud quem crebra sunt ταυρίματων, & πάντα εἰκῇ, & ἐκ φύτης. Quod Tertulliano vertitur *passimilitas*. Nam εἰκῇ *passim*, εἰκῇ *passim* apud eundem. Veteres Latini εἰκῇ *passim*, Passales oues. Apud Sophoclem quidam inducebatur τὸ εἰκῇ πάντα *passim* sciscens.

περὶ τὰ ἐν ἰδῶς. τὰ πάντα ὅ
εἰκῇ *passim*. ἥ δ' ὅπως δυνάσκει.

Quæ deprauatissima leguntur apud Theophilum.

v. 3. *ut voluit credi, qui primus.*] Primus sane hoc sciuit Democritus, quem sequuntur Epicurus.

v. 4. *Seminibus.*] Potest etiam legi *Segminibus*. *Segmina minima* αἱ ἄτομοι.

v. 5. *Æquæ & maris.*] *Æquæ*. Ex quibus atomis.

v. 11. *Si fors ista dedit.*] Imperiti librarii semper *Sors* pro *Fors* scribebant: ut apud Horatium: *Seu sors seu ratio*. Nam *Fors* scribendum erat. hoc est, εἴτε ταυρίματων, εἴτε *passim*. Alterum est Epicuri, alterum Chrysippi. At recte Gemblacensis hic semper habet *Fors*, ubi vulgati *Sors*. Sed locus ita concipiendus:

Si Fors ista dedit nobis, Fors ipsa gubernat:

At cur dispositis vicibus, &c.

Argumenta jam ex Aristotele proposuimus. Si temerario omnia: at quomodo illa ordine? Atqui ordine. Ergo non temerario. Nam contraria omnino sunt εἰκῇ, καὶ ἀναλογία. Ergo & contraria ταυρίματων, καὶ *passim*.

v. 12. *At cur dispositis vicibus.*] Signa dispositis vicibus redeuntia uno verbo Aratus *παλινερχ.*

v. 19. *Arctus & Orion aduersis.*] Orion enim è directo Vrsæ maioris. Homerus:

ἄρκτον δ' ἢν καὶ ἀμαζαν ἐπὶ ἡλίου καλέουσιν.
ἦτ' αὐτὴν σφίγγεται, καὶ τ' ὤμιοντα δουδῇ.

v. 22. *Ex toto semper decurrere Mundo.*] Nam, ut supra notamus, Orion utriusque hemisphaerii magnas partes occupat.

v. 23. *Temporaque obscura noctis deprendere signis.*] Troicis temporibus inquit, jam tum norant homines, vigiliis noctis signis caelestibus dependere: quod primus bello Troiano instituit Palamedes. Sane jam tum momina noctis, signis notare solitos veteres, testis Euripides Iphigeniam in Aulide:

τίς ποτ' ἀρ' ἀτὴρ ὅδε πορθηθείς;

Σείειθ' ἔγρυς τῆς ἐπαπύρου

πλησάδ' αἰσάν ἐτι μισαίρας.

Ad quem locum alludit Manilius. Sed & quomodo signis horæ noctis notandæ sint, aut dependendæ, docet Aratus:

ἔκιν' ἀποκλήτων δεδοκμημένων ἡματ' εἴη

μοιρῶν ἀπιδεῖναι, ὅτ' ἀντέλλωσιν ἔκασται.

αἰετὰς τάν γε μὴ σωματίζεσθαι αὐτὰς.

ἡμέρας.

In eum enim locum Attalus vetus Arati interpres: ἐν δὲ τοῖς ἐχομένοις περὶ τῆς ἀποκλήτων πῶς ἀρτίως διὰ τῆς ἀστρον. δυνάμει πῶς ἔσονται τῆς νυκτὸς ἀπιδεῖναι. ἐπεὶ γὰρ εἴη ἀρχὴ νυκτὸς ἡλίῳ δύσας, ὁ δ' ἡλιος αἰετῶν τινι τῆς ζώδιων εἴη, δῆλον, ὅτι πᾶς γε πᾶσι νυκτὶ ἐν τίνι τῶ ζώδιῳ ὁ ἡλιος εἴη καὶ ἐν ποσῇ μορῇ τῶ ζώδιῳ, ἥτις εἴη εἴη ἀπιδεῖναι καὶ πᾶσι ζώδιων ἐν ἀρχῇ τῆς νυκτὸς ἀνατέλλει καὶ πᾶσι μέρει. τῇ γὰρ ὑπὸ τῶ ἡλίῳ κατὰ τὴν μορῇ ἢ καὶ διαμέτρῳ καὶ μὴ πᾶσι ἀντέλλει καὶ πᾶσι ἀρχῇ τῆς νυκτὸς ποιεῖται. τότε δὲ περὶ σωματὸς καὶ ἐπιδεῖναι, ὅτι ἐν πάσῃ νυκτὶ τῶ ζώδιῳ αἰετῶν. τῇ ἀνατέλλει ἀνέχου, γινώσκται καὶ πᾶσι τῆς νυκτὸς παρελθούσας εἴη, καὶ πᾶσι τὸ λοιπόν, ἕως τῆς εἰς ἡλίῳ ἀνατολῆς. Hæc melius Attalus; quam Theo, qui mihi inentem auctoris sui non bene assecutus videtur. Sed hunc errorem Arati & Attali castigat Hipparchus, homo φιλαστρονομικός. Est autem hic locus Arati & Attali huic Maniliano perneceffarius.

v. 23. *deprendere signis.*] Hoc Antonius vocat dependere, συμβαίνειν.

v. 28. *quantumq; oblita refouit.*] Restituendum ex Gemblacenſi:

Troianos cineres in quantum oblita refouit

Imperium?

v. 33. *Nec se cognoscunt terra.*] Mitum, quod jam de quondam florentissimis urbibus prodit Seruius Sulpicius, Megara, Corintho, quas suo tempore prostratas, & verius cadauera urbium, quam vires fuisse. Habes elegans epigramma libro priore Catalectorum nostrorum de Athenis:

Quisquis Cecropius, hospes, miraris Athenas:

Qua veteris fama vix tibi signa dabunt:

Hæne Dei, dices, calopetiere relicto?

Regia partitis hæc fuit una Deis? &c.

Sane

Sane adeo à veteri splendore mutarant, vt opus habuerint instauratore Adriano: quod notamus in lib. v. de Emend. Temp. hodieq. extant infimæ vetustatis Iambi in arce, quod ἄστυ vocabant:

ἀστυ εἶς Ἀθῆνας Θησῖος πρῶτον πόλις,

ἡδ' Ἀδελφύς, κ' εἶς Ἐθῆσος πόλις.

Sed quid miremur hæc eo tempore, quum Ouidius Pythagoram ita declamantem inducat?

Oedipodionia quid sunt, nisi nomina, Theba?

Quid Pandionia restant, nisi nomen, Arhena?

Sulla Athenas eo redegerat, vt comparatione illarum veterum cadauer vrbis, non vrbs, viderentur: at aliarum comparatione etiam florentium, diuorum domus dici possent. Sed Ouidium non possum absoluerè, qui ex persona Pythagoræ, quo tempore florentissimæ erant, eas penitus corruisse dicat. Idem de Thebis dicas, quæ tempore quidem Ouidii exiguæ erant, jam ab Alexandro solo æquatæ, postea à Callandro excitatæ. Ied quæruum tamen nunquam maior splendor fuerit, quam sæculo Pythagoræ. Ludit hoc argumento in scholastico libro de pallio Tertullianus: vbi de locis, quæ se amplius non cognoscunt, vt loquitur Manilius: *Rursus orbis alius idem: mutat & nunc localiter habitus, quum situs leditur: quum inter insulas nulla jam Delos, harena Samos, vt Sibylla non mendax.* Ita legitur ille locus Tertulliani in priscis editionibus Rhenani. Pamelius vir eruditus, & optime de Tertulliano meritis non bene interpolauit. Verba Sibyllæ, quæ habebat in animo, & quidem trita & vulgata hæc sunt:

καὶ Σάμου ἄμμου ἔσθ' ἡ Δῆλος ἄδελφος,

καὶ Ρώμης ῥύμη.

Locus ille Tertulliani est egregius,

& huic Maniliano opportunissimus.

Pag. 17. v. 1. *Exutas variam.*] Lege *Exutas varians*. Vide Tertullianum eodem loco, & deinceps. Potest & legi.

Nec se cognoscunt terra vertentibus annis

Exutas. —

Item: *Nec se cognoscunt, terram vertentibus annis,*

Exutas variam faciem per sacula gentes.

Sed prior lectio est vera.

v. 4. *Nec motus puncto currit.*] Gemblacensis: *Nec motus ponto curuat.*

Quod est ineptum. Et tamen cuidam parum in lectione scriptorum codicum versato daret occasionem argutandi, & editam lectionem immutandi.

v. 5. *Idem semper erit.*] Non videtur Manilii. Tolerabilis tamen.

Est vero argumentum à necessitate: Idem Mundus semper visus est, idem Sol, eadem Luna. Quod quidem non esset, si temere regeretur, vt vult Epicurus.

v. 8. *Nunquam transuersus.]* *ἡ δὲ καὶ* viderunt.

v. 13. *Ne cadere in terram.]* Post hunc versiculum perge ad illos novem, quorum primus:

Sed dimensa suis consumere tempora signis.

persequitur enim *ἡ δὲ* suas, non posse fieri, vt casui *καὶ ἐκδοτῇ* assignetur illa æquabilis temporum dispensatio.

v. 15. *Non opus est magni casus.]* Quis negabit importune hæc suis sedibus luxata, recte à nobis in hunc locum retracta? Magnum Casum dixit, vt supra Fortem Magistram *μικηλικῶς*, ex Epicureorum scilicet persona, qui discernunt Fortunam, ac *casum* omnia regere: in quorum ore crebrum est, *τύχη* & *τύχη*, & Comicum illud: *πάντων τύχη* ἢ *τύχη* ἢ *δὴ* *δὴ*. Igitur postquam ostendit certam ac immutabilem astrorum ac mundi æquabilitatem, tandem id, quod volebat, concludit, nullum casum Mundo assignandum, sed Prouidentiam esse, & cælestem Rationem, quæ ipsum gubernet. Vides, nihil verius esse, quam hos novem versus illis superioribus attendendos esse.

v. 15. *Non opus est magni casus.]* Geinblacensis codex habebat:

Non casus opus est, magni sed numinis ordo.

Vulgata lectio est ex mente Epicureorum, vt ostendimus, quorum Deus erat *ταυτέμων*. Hæc vero est Manilii, cui Deus *ἡ ἀείσμα*. Et quidem magis placet. præsertim quum accedat codicis scripti auctoritas.

v. 16. *Hæc igitur texunt.]* Nonne hæc clausi ostendunt hos novem versus ita reponendos esse, vt à nobis positi sunt? quam alieni à mente Manilii erant, vbi vulgo legebantur?

v. 16. *Hæc igitur texunt.]* Ovidius in Phænomenis:

Tot numero talique Deus simulacra figura

Imposuit calo, perque altas sparsa tenebras

Clara pruinosa iussit dare lumina terra.

v. 23. *Ipse autem quantum.]* Posteaquam quale esset *τὸ πᾶν* ostendit, nunc quantum sit, docet, ac formæ *τὴν ἀνὰ μέτρον* subiungit.

v. 28. *Nam quantum à terris.]* Ad verbum ex Arato.

ὅσον δ' ὀρθοῦ μοῖο βολῆς ἀπὸ γῆς

ἕξας αὖ πέντε ἡμῖν ὁπδ' ἑμοί. αὐτὰς ἐν ἑσπέρῃ

ἡν μετρήσῃς αὖ δὴν ὁπδ' μετρητὰ ἄστροι.

v. 28. *Nam quantum à terris.]* Hexagona est figura, qualis apum cellulis. Mundus est pila, Terra centrum: ac nos quidem, qui in ea sumus, contrariam vicem obtinemus. Necessè igitur rectas lineas ab oculo nostro in cælum iactas, æquales esse omnes. Quanta erit linea in cælum ab oculis ducta, tantas debemus sex lineas per totum circuli ambitum imaginari: quæ si æquidistantes assumantur, illo spatio duo complectentur Zodiaci dodecatemo-

catemoria. Sic conficiunt ἡξάγωνος ὅλκον. Nam latus Hexagoni est æquale semidiametro.

v. 29. *Quantumque inciditur orbis.*] Quanta est Dimetiens orbis, ter tanta ad eam est periphæria.

v. 31. *Exiguo dirimens.*] Hoc est, vna septima plus, ex epischeremate Archimedis: *μικρὸν ὀλίγον ἢ ὀλίγητος τετρακοντῆς ὅλκον ὅτι δὲ διάμετρος.* Plinius: *Quantas dimetiens habet septimas, tantas circulus habet duodevicesimas.* Hæc nota sunt & vulgata. Ducta perimetros septies, & in duas & vicesimas distributa, dat dimetiентem.

v. 32. *Summum igitur calum bis bina*] Orbis circumquaque à centro summo uetur binis signis. Ergo linea à periphæria, ad periphæriam per centrum ducta, quia ad illam dupla est, dupla quoque signa habebit. hoc est bis bina, ut dicit. Igitur à summo cælo, ad imum, signa sunt quatuor.

v. 33. *Altera bis sena.*] Prisca Latinitas, Altera tertia, id est, duæ tertiæ. Apud Liuium, altero & vicesimo anno, id est, vicesimo secundo. Virgilius? *Alter ab undecimo jam tum me ceperat annus.*

Id est tertius decimus. Apud Iurifconsultum: *Alter semis inter duos fratres diuiditur.* id est duo semisses. Tota diametrus est vna tertia periphæriæ. Accedat altera tertia, id est duæ tertiæ, nimirum octo, fient bis sena signa. Hoc est, quod vult. Neque inde quiuis facile sese extricasset. Sed hæc non tractanda sunt, nisi ab iis, qui & Latine sciunt, & mentem Manilii assequuntur. Aliquer quanto risu sese traduceret, qui ab iis male paratus ad hæc explicanda sese conferret? Sed profecto versus iste luxatus est suis pedibus. Manilius enim hoc ordine eos digesserat:

Summum igitur calum bis bina resurgit ab imo.

Sed quia per medium est tellus suspensa profundum:

Binis à summo signis discedit & imo,

Altera bis senis vsq; pars tertia signis.

Quo quid clarius dici potest? A summo cælo, ad imum sunt quatuor signa; hoc est, quanta est dimetiens orbis. Sed quia, inquit, tantum est hinc ad summum cælum, quantum hinc ad imum, propterea hinc ad summum bina signa, & ad imum totidem erunt. Tamen quia vulgaris lectio potest defendi, noluius eam mutare: neque mutandam censemus.

Pag. 18. v. 5. *Bis bis aquandum est.*] Lege *Binis.* & Gemblacensis ita habet.

v. 5. *sextante rotunda.*] Ineptissime. Olim recte correximus *sex tanta rotunda.* Et ita habet Gemblacensis. Et puer hoc correxisset. Adde quod ad verbum Aratea interpretatur:

ἡξάωνος ἀπὸ τῶος ἡμῖν ὁ δώδεκάωνος. —

Nam series duo sunt duodecim, si bene putare scio.

Ibid. *sem tanta rotunda*] Quæcunque supra disputata sunt, ea his verbis complectitur elegans & eruditus Arati Paraphrastes Auienus:

—— puncti vice Terra locanda est.

Vnde acies oculi quum tenditur, hac quoque puncti
Sedem habet. hoc signo percurrit missa per auras,
Signiferi in summum. medio de tramite siquis
Dirigat obtutus agiles procul, bosque locorum
Defessos longo spatio tener amputet aër:
Id, quod contenti visus absconditur, vltro
Si qui in Signiferi patulum circumferat orbem:
Sex ol'i partes magna dabit imperus ora.
At ha dimensa spatii sic lege locantur,
Binaque decisis includunt partibus astra.

Hæc verba Auieni luculenta interpretis vicem esse possunt Manilio nostro. Nam quod Manilius noster dixit:

—— *sex tanta rotunda* *Efficiunt orbem Zona,* ——

Auienus dixit oram Signiferi tot sex partium esse, quot partium est obtutus hinc ad summum cælum.

v. 6. *Efficiunt orbem Zona.*] *Zonæ, τῷ Ζωδιακῷ.*

v. 8. *Nec mirere.*] Familiaris clausula Manilio Epilogi vicem obtinens, vt:

Nec mirere moras quum Sol astiua per astra, &c. Item:

Nec mirere in ea pugnantis sidera parte. Item:

Nec sit mirandum, si sædus non datur astris.

Ibid. *Nec mirere vagos partus.*] Ad verbum Theo Mathematicus: *μη δαυμάζομεν δὲ, εἰ ἕκαστον τῶν ζωδίων τελευτῶν ὄντι τὸ μέγεθος, ὡς τὸ ἡμῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς δαὶ τὸν ὕψος διασφύμας, συμπεριτάλον ὁρᾶται διὰ δὲ τὸ πῶς ὁρᾶται ἡμᾶς τῷ ὁρᾶται, διὰ τὸτο ἡμῖν μικρὸν τὸ φαίνεται.*

v. 12. *Restat, vt ætherios fines.*] Exemplo Arati post Phænomena ad circulorum Sphæræ descriptionem aggreditur: quanquam Aratus ante dimensionem τῷ παντὸς circulos describit. Contra Manilius dimensionem Mundi, ante circulorum descriptionem posuit. Hoc vèro arbitrarium: neque huius regula ab auctore exigenda. Melius meo iudicio Manilius, qui post Phænomena statim τῷ παντὸς τῷ ἀναμέτρῃσιν posuit.

Ibid. *ætherios fines.*] *Fines circulos. Infra:*

—— *signantes tempora fines. Item:*

Alterius finis si vis cognoscere gyros.

Et id quoque exemplo Arati, qui *Κύματα* vocat:

—— *τὰ τε κύματα, τὰτ' αἰδέει σήματ' ἐπαυῶν.*

Parmenides:

ἦσαν δ' αἰδέϊατα φύσιν, τὰτ' ἐν αἰδέϊατα
 Σήματα, καὶ καθεῶς διαρὸς ἡλίοιο
 λαμπρόθεν ἔργ' αἰδῆλα. ———

Nam in Parmenidis versibus Σήματα potius circuli videntur, quam astra ipsa. Sic Hyginus circulos bis vocat significationes.

v. 13. *Filaque dispositi vicibus.*] Dispositas vices semper vocat τὰς ἡμετέριους ποιεῖς καὶ ἑπὰς. Supra.:

At cur dispositi vicibus consurgere signa.

v. 14. *Per qua dirigitur.*] Tres tantum circuli sunt, per quos dirigitur signorum ordo, duo Tropici & Æquinoctialis. Nam duo reliqui, Arcticus, & Antarcticus, non nisi in Sphæra dati climatis locum habent. At illi tres in vsum Sphærae ad quamvis inclinationem instituti sunt. Ideo Aratus eorum tantum rationem habet.

τῶν τε μάλιστα ποθὴ, θεῶν τε γένεο
 μέγα φελομένην φελομένων ἑαυτῶν.

Ibid. *Per qua dirigitur.*] Ab hoc versiculo perge ad ipsorum Circulorum descriptionem. Nam eam huc pertinere, dubitare non potes, nisi prorsus bardus es. Initium descriptionis est:

Circulus à Borea fulgentem sustinet Arcton.

Vt hodie extant in vulgatis editionibus, quid ineptius, quam si dicamus Zodiacum dirigi per coluros, quum contra ipsi per Zodiacum dirigantur? Quamvis tot artus huius Poëtæ luxatos loco suo reposuerimus, tamen tantum abest, ut à Zelotypis aliqua confessio tanti beneficii in hunc Poëtam collati exprimat, ut contra aut dissimulare, aut auctorem à nobis contaminatum esse contendere parati sint. Quorum hominum astringentia, & tartareas animas nihil quam aut miserari, aut ridere constituimus. Nam cum illis rem ullam habere, aut illis respondere, hoc esset illis honorem habere, ut præclare ait Euripides. quod maxime refugimus.

v. 15. *Circulus ad Boream*] Nunc patet hiatus, qui in vulgatis editionibus erat. Nam sine vlla præfatione, præter morem Manilii, abrupto initio hæc post descriptionem τῶν φαινομένων occurrebant. Atqui Manilius nullam descriptionem sine apparatu aggreditur. Sic isti descriptioni prætulit illos:

Restat ut atherios fines, &c.

Ibid. *fulgentem sustinet Arcton.*] Recte, *sustinet Arcton.* Nam tota Versa maior intra illum Arcticum, quem descripsit Eudoxus, includitur. In climate autem Athenarum Orizon priores pedes Versæ præterrudit. Quia igitur quæ intra illam decircinationem includuntur, semper apparent, unde

circulus ille dicitur *κατὰ τὸν*, & Vrsa maior eo tota continetur: propterea, inquam, totum illum circulum Arcton vocarunt. Homerus:

ἄρκιον δ' ἦν καὶ ἄμεινον ὀνόμαζον καλίστην.

οἷον δ' ἄμμορος ἐστὶ λοτρῶν ὀκεανοῖα.

Circulum inoccidentium ac semper apparentem *ἄρκιον* vocat. Ovidius Tristium IIII.

Magna minorque fere, quarum regis altera Graias,

Altera Sidonias, utraque sicca, rates,

Omnia quum summo posita videatis in axe,

Et mare occiduas non subeatis aquas:

Escheriamque suis cingens amplexibus arcem

Vestis intacta circulus exet humo.

Quibus verbis quid aliud quam τὸν ἀφανερὸν κύκλον describit? Apud Geminum praestantissimum scriptorem ita legimus: Ἀρκίος μὲν ἔν ἐστὶ κύκλος ὁ μέγας ὃς αἰὶ διαφερέμενον κύκλον, ὁ φαρόμενος τῷ ὀρέοντι καὶ ἐν Σημίον, καὶ ὀλῷ ὃς γλῶσσοι μεταβάλλεται, ἐν ὅ τὰ κείμενα ὃς ἄστρον ὅτε δύσῃ, ὅτε ἀναστῇ πλείεται, ἀλλὰ δὲ ὅλης τῆς γῆς ἐπὶ τὸν πόλον γειρόμενα πολεῖται. Vbi plane quid sit circulus Arcticus docetur. Proclus ad verbum haec descripsit ex Geminio, ut reliqua omnia suae sphaerae. Quum Crateti Grammatico Arati interpreti mirum videretur Homero τὸν ἀφανερὸν κύκλον ἄρκιον vocari, Homeri lectionem interpolare conabatur, & pro οἷον legebat οἷον, quo intelligebat τὸν ἀρκίον, non πῶς ἄρκιον. Sed imprudenter lapsum arguit Strabo ex his verbis Heracliti: ἦς καὶ ἑσπέρης τέματα ἢ ἄρκιον, καὶ αὐτῶν δ' ἄρκιος ἔρως αἰδέει δῖος. Vere quidem contra Cratetem ille. Sed ne ipse quidem reprehensione caret, qui verba Heracliti de circulo Arctico accipit: quum Heraclitus ipsum Orizontem nomine ἄρκιος intellexerit. Nam ἦς καὶ ἑσπέρης τέματα, quid aliud, quam Ortus & Occasus, ἄρκιον Septentrio, ἔρως αἰδέει δῖος, Meridies? Atqui quatuor illi cardines non Arctico, sed Orizonte finiuntur. Ut plane constet, tempore Heracliti ἄρκιος nomine Orizontem intelligi solitum, quia Σημίον τῷ ὀρέοντι βορέοιαν ἢ ἄρκιον in intersectione meridiani:

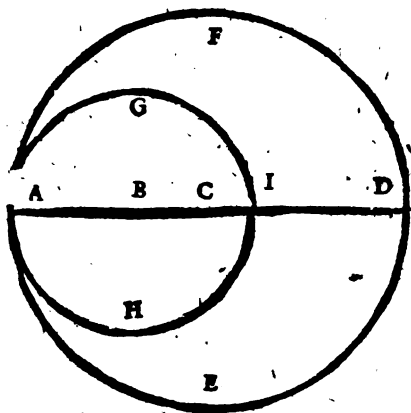
————— ἡ γῆς ἄρκιος

Μίσθονται δὲ οἷον τε καὶ αὐτοὶ ἀποκρίσθαι,

vt canit Aratus.

v. 16. *Sexque fugit solidas.*] Describantur circuli Aequinoctiali paralleli xc. Ii erunt, quos Geminus vocat ἀφανερῶν. Is autem, qui punctum Orizontis ad communem intersectionem Meridiani & Orizontis tanget, erit μέγας ὃς ἀφανερῶν, ac proinde Arcticus illius loci. Quia vero Orizontes mobiles sunt, sic & Arctici mobiles. Ita in Climate Cnidi, vbi polus ad xxxvi grad. attollitur, Eudoxus scripsit Arcticum Circulum totidem parti-

partibus à polo mundi distare. In alio climate alius erit, nempe pro ratione $\epsilon\lambda\epsilon\gamma\mu\alpha\tau\theta$, id est, elevationis polaris. Hipparchus : $\epsilon\delta' \epsilon\kappa \text{ Αδύων ἀφ' αὐτῆς πύλλῃ ἀπὸ τοῦ πῶλυ περὶ μοίρας λζ. ὅς ἐστέ Ρόδῳ περὶ μοίρας λς.}$ & quanta erit altitudo loci, in tantum à polo distare punctum illud, necesse est, cuius intervallo circulus Arcticus describitur. Itaque vetustissimi Græci arcticum circulum definiuerunt $\tau\omicron \text{ ἀρκτικὸν τάλον ἤμῶν τὸ οὐκ ὄντῃ, vel, τὸ ἀρκτικὸν τάλον τῆς οὐκ ὄντος ἤμῶν.}$ Ita circulus Arcticus nihil aliud est, quam punctum habitationis, quod finitorem propius tangit. Nam punctum circinationis commune cum Horizonte habet. In hoc differunt, quod centrum Arctici circuli est *polus Mundi*: centrum *Orizontis* est punctum verticale, seu *Zenith* loci. A F D E est *Orizon*. A G C H circulus *arcticus*. A D, *Meridianus*. A, intersectio communis, *Orizontis*, & *Meridiani*, vbi & contactus, seu commune punctum circinationis.

ἡ χίτων ἀνδρα

Μίσχονται δύσος τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλοισιν

B, Polus. C, Zenith loci. I, oppositum punctum diametri circuli Arctici. Quod si poli eleuatio XLV grad. absolute fuerit, vt Viennæ Allobrogum, tunc punctum I, idem erit cum C. Hoc est, opposita pars peripheriæ Arctici premet Zenith loci. Sin fuerit minor XLV grad. Zenith erit extra circulum: si maior, intra circulum. Ita fiet, vt quo propius Equinoctialem accedetur, eo minores fiant circuli. Contra, maiores, quo longius ab ipso receditur: sub æquinoctiali autem, id est Sphæra recta, nulli prorsus sunt Arctici. Pytheas scripsit habitantibus Thulen Tropieum esse vicem Arctici. Hæ differentiæ accidunt, prout Zenith intra, aut extra Arcticeum est. Siue igitur intra Arcticum erit, siue extra, tantum à puncto I, distabit, quanta est differentia eleuationis poli ab elenatione æquinoctialis supra Orizontem loci. Exempli gratia: Romæ polus attollitur grad. 41. 40. Ergo Equinoctialis attollitur ad 48. 20. Differentia, 7. 40. Proinde Zenith Romæ extra circulum à sui Arctici circumferentia distat grad. 7. 40. Sic habitantibus Thulen ea distantia est grad. XLIII, vtpote quibus polus est grad. 66. 30: Tropicus autem radit punctum intersectionis communis. Quare Martiano Capellæ

Capellæ Arcticus circulus definitur *semper apparens & contingens confinia Finitoris, nunquam merfus assurgens*. Confinia finitoris dicit intersectiones horizontis & meridiani in *Συμείω ἀρκινοειδῶς*. His ita positis, videmus, quot habitationes, tot circulos Arcticos esse, non fixos, non ἀμειψόμενους, sed pro locorum differentia alios atque alios. Multum igitur errant recentiores, qui in Sphæra mechanica illum apponunt, & alium à veterum descriptione, quum illum à puncto poli Ecclesiasticæ circa polum Mundi describunt. Nam talis Arcticus non potest esse, nisi eorum, quorum inclinatio tanta, quanta maxima Solis declinatio: vt accidit iis, qui Syenem Niloticam habitant. Illis enim polus attollitur ad grad. 23. 30. His animaduersis, Circulus Arcticus non potest in Sphæra mechanica locum habere, nisi Sphæra ad loci inclinationem fabricata sit. Aliter nullus est circulus Arcticus. Nam τοῖς μεταπίπτοις Συμείωις ἔχουσιν τὰ ἀμειψόμενα, vt præclare scribit Strabo. Quum ego hæc in Aquitania de Circulo Arctico proposuissim, vbi multi docti, indoctique, nobiles, prædagogique erant, non potest dici, quanto sibilo exceptus fuerim. Quum eorum pertinacia meam constantiam non obtunderet, pene vapulaui. Tandem victi dixerunt, illum circulum esse vtilem ad Zonas distinguendas. In quo maiorem risum mihi sustulerunt. Nam Zonæ locum hodie non habent in nobis, quibus totus orbis nauigationibus Lusitanorum & Hispanorum patefactus est, Cuius rei gratia verba Strabonis confutandæ horum Mathematicorum sententiæ adduxi: ὁ δὲ Πολύβιος ἐν δ', τὸ πρῶτον τινὰς ζώνας τοῖς ἀρκτικοῖς διακρίνας, δύο μὲν τὰς ὑποπλάσιος αὐτοῖς, δύο δὲ τὰς τέτων καὶ τῆς ἑπικῶν. ἐρῆται δὲ ὅτι τοῖς μεταπίπτοις Συμείωις ἔχουσιν τὰ ἀμειψόμενα. Itaque friget eorum Philosophia. Sed impudentiæ adhuc finis non est. Vix inuenias ex istis, qui Mathematica profitentur, quibus non videamur insanire, si in doctrina circulorum diuersa à Iohanne Sacrobosco sentiamus. Quidam tamen nuper priore editione Manilii monitus, obiter, & quasi inuitus, dicit alium vsum fuisse veteribus Arcticorum Circulorum. Tamen nollet videri à nobis didicisse: quum hoc genus hominum totius antiquitatis imperitissimum sit. Quis auctor tam ridiculi commentum fuerit, nihil aliud possum dicere, quam Latinum scriptorem fuisse, & quidem recentiore quadringentis annis. An alius ante Sacroboscum id professus sit, nescio. Certe in præsentia antiquior non succurrit. Vt igitur nostri errant, qui immobilem Arcticum constituunt contra veterum mentem: ita veteres illi, & post illos nostri castigandi, qui illum circulum tribus reliquis parallelum constituunt, quum paralleli circuli in Sphæra polum eundem cum ipsa habeant. At polus Arctici semper est idem cum Sphæra polo. Polus reliquorum trium variat, vt puncta tropica & æquinoctialia. Æquinoctia enim & Tropica anteuertunt loca in Zodiaco, ita vt in aliquot annis vnum gradum in antecedentia promoueantur. Circuli autem æqui-

æquinoctiales & tropici nulli alii sunt, quam qui ad illa puncta mobilia describuntur. Mobiles igitur sunt, & proinde eorum poli mobiles quoque. Pro istis quoque vapulabimus priusquam longa dies hominibus hoc persuadebit, apud quos vis rationis nihil potest.

v. 16. *Sexque fugit solidas.*] Veteres Sphæram per eius centrum in duas partes diuidebant, ita vt paralleli ipsi in duas partes secarentur, quemadmodum à Coluris secantur. Eiusmodi circulus constituebatur partium 1 x. Deinde Sphæra per Æquinoctialem diuisa relinquit duo hemisphæria æqualia tricenarum partium. Vt breuius dicam, vna quarta Spæræ erat xv. partium, quantarum totus ambitus 1 x. Neque aliter diuidebant tempore Eudoxi. Postea propter commodiorem vsum, eas partes sexies multiplicarunt. Ita circulus integer factus est partium ccc 1 x. Quadrans eius xc. Igitur in Cnido, patria Eudoxi, polus attollitur ad partes vi, qualium quadrans est xv. Quas si sexies duxeris, produces xxxvi. Itaque iste Arcticus est ad eleuationem Rhodi, vel Cnidi, non Romæ: quod tamen non monet Manilius: quasi vbiq; eadem statio esset Arcticorum. Nam, vt scribit Strabo, οἱ ἀρκτικοὶ μήτε πρὸς τὰς ἐπὶ τοὺς ἡλίου, μήτε οἱ αὐτοὶ πανταχῶς. Sane. Neque enim in Sphæra recta sunt, neque in Sphæra stante, quam *μολοδὴν* vocabant veteres: qualis est illis, quibus Æquinoctialis & Orizontem & Arcticum facit. Arcticum vero Græciæ ita describit Lucanus libro octauo:

Signifero quacunque fluunt labentia calo

Nunquam stante polo miseros fallentia nautas

Sidera non sequimur: sed qui non mergitur vndis

Axis inocciduus gemina clarissimus Arcto

Ille regit puppes. ———

Non potuit clarius describi ὁ ἀρκτικός. Sed ἀκυρολογίαν cum aliis vitiis Lucano familiarem interpretatione leniendum. *Nunquam stante polo.* totum cælum intelligit, non tantum πρὸς τὸ ἑγὼς σέφεται. — *fluunt labentia*, id est, quæ occidunt & labuntur sub terras, πρὸς διασπῶν ἡμῶν πρὸς ἀρκτικῶν, quæ nunquam fluunt, aut labuntur sub terras. Axis inocciduus, non vtique πρὸς τὸν ἑγὼς σέφεται, sed totus ἀρκτικός. Nam pro regione integra cæli Axem etiam vsurpari alibi indicamus. Quæ apud Lucanum sequuntur, quia ne minimum quidem ab admiratoribus Lucani intelliguntur, exponemus,

—— *hic quum mihi semper in altum*

Surget, & instabit summis minor Vrsa ceruchis,

Bosporon, & Scythia curuantem litora Pontum

Spectamus. quicquid descendet ab arbore summa

Arctophylax, propiorque mari Cynosura feretur,

In Syria portus tendit raris. ———

K

Huic

Huic nautæ, qui hæc argutatur, cursus est in Ægyptum. In Ægypti autem maritimis, & vbiunque maxima dies est horarum XIII, ibi Arctophylax, imo Arcturus, culminat, καὶ χῆ κορυφῇ μασσεργῆν: quod & Strabo quoque monuit libro II. Πορρὸ τὸ χῆ κορυφῇ μασσεργῆν Nautis Græcis dicebatur χῆ μῆστω κεράϊας ἔχον: Latinis, in summa arbore mali esse. Ptolemæus ex Diodoro Samio: ἔχουσιν τὸν ταύρον μασσεργῆν καὶ τὴν Πιλάδα χῆ μῆστω τὴν κεράϊαν. At habere stellam aliquam ἐν τῇ σημείῳ ἀρκιλικιάτῳ, hoc est in intersectione Orizontis & meridiani, hoc nautica locutione dicebatur κατ' ἄλγεσιν κεράϊας ἔχον: quod Lucanus hic dicit, in summis ceruchis habere. Nam κεῖχαι sunt rudentes, qui cornua velatarum obvertunt antemnarum. Vt verbis Maronis loquar. Opiferas vocari monet Isidorus. Venantius Fortunatus de miraculis Martini:

Exiliunt fluctus, feriunt caua vela rudentes.

Nutat pinus iners: rapiuntur signa ceruchis.

Non apparet, inquit, Vrsa ceruchis, quod est signum directorium velificantibus. Stella vero omnis, quæ est in data intersectione meridiani, & orizontis, vnde incipit finitio circuli Arctici, Arato quidem dicitur natare — νέων πιν κεφαλὰ τῇ νήχεται: quia Oceanum Orizontem vocabant. Lucano vero ad verbum id est, *mari ferri*. — *propiorque mari Cynofura feretur*, hoc est, Cynofura erit in contactu Orizontis, ἐν σημείῳ ἀρκιλικιάτῳ. His animaduersis, audiamus philosophantem nautam. Quando, inquit, iste axis inocciduus hoc est ὁ ἀποφανερὸς attollitur, καὶ πολὺ ἐκ τὸ ἔξαρμα τῶ πῶλον, & minor Vrsa est in puncto finitionis Arctici: tunc cursum in Pontum dirigimus. Hic fraus facta est Lucano à librariis. Nam cur dicit hic minorem Vrsam κατ' ἄλγεσιν κεράϊας ἔχον: quum infra in contrario casu ait, *propiorque mari Cynofura feretur*. Siquidem minor Vrsa eadem est cum Cynofura. Sed Lucanus scripserat:

—— *Et instabit summis magna Vrsa ceruchis.*

Nam quamuis vſitatus dicitur maior vrsa, quam magna Vrsa; tamen Latinum est magna Vrsa. Ouidius Vrsas alloquens:

Magna minorque fera. —

Hygino quoque dicitur Arctos maxima, & præterea Poëtis quædam indulgenda. Recte igitur constat ratio nautæ. Quando, inquit, ita polus attollitur, vt Vrsa maior sit intra circulum Arcticum, tunc in Septentrionem, & partes Ponti tendimus. Legentibus oram Ægypti Arctophylax est in summa arbore, vt diximus, ex Strabone, & Hipparchi rationes quoque docent, & polus deprimitur, qui velificantibus in partes Euxini attollebatur. Ergo à partibus Euxini in Ægyptum tendentibus descenditur: quod dictum ἰδιωτικῶς, & ex opinione vulgi, quia polus deprimitur. Arctophylax igitur dicetur descendere, quum aliquot partibus deficiet à puncto verticali: quod accidit

accidit in sinu Arabico nauigantibus in parallelo δὲ συνῆς. Ibi enim Arctophylax, vel eius lucida stella Arcturus descendit ab arbore summa VII gradibus: siquidem sæculo Hipparchi Arctophylactis declinatio & latitudo pene æquales erant, partium nempe XXXI, vt voluit Hipparchus. Proinde distantia à polo erat partium LIX, vt iterum monet idem Hipparchus. Sed iste nauta vel potius eius ~~καλῶς~~ Lucanus, non bene conceperat mentem scriptorum Græcorum, vnde hæc hausta sunt. In mari enim mediterraneo australissimum litorum est Ægyptiacum, & vicina ora, vbi culminat Arcturus. At Arcturus non potest descendere ab arbore mali, nisi extra mediterraneum mare, puta in Oceano australi velificantibus, neque Cynosura propior esse mari, hoc est propius ad finitionem Arctici accedere. Sed hæc satis, & fortasse nimium plausoribus Lucani: quorum omnium cognitio pendet ex veterum obseruationibus, quæ tantum abest, vt istis, quibus omnia olent Grammaticam, notæ sint, vt ne auctorum quidem ipsorum nomina teneant.

Ibid. *Sexque fugit solidas.*] xxxvi partium ἑξαμᾶ est Rhodi, xxxvii Athenis, vbi caput Draconis Vrsarum, quod intellexit Aratus. Sed tamen hallucinatur, quum in ea eleuatione Tropico in VII partes secto, v supra Orizontem attollit. Hoc enim proprium est eleuationis 41, non 37 partium.

v. 18. *In quo consumit.*] Gemblacenſis fortasse melius *consummat*. Sed animaduertimus promiscuum vsum apud hunc auctorem esse verbi consumendi & consummandi.

v. 20. *Æstiuum.*] Si non est mendum, dixit æstiuum nomen, vt Horatius flumen Metaurum, Stertinium acumen. Fortasse melius *Æstiu medio*.

v. 21. *Temporis & titulo ponitur.*] Ἑπικὸς enim à tempore illo dicitur, in quo Ἑπὶ, id est reuersio Solis fit. Metaphora à curulibus agonibus. Nam flexura metæ etiam Ἑπὶ dicta. Arabes vero non Ἑπὶ verterunt, sed ~~αἰα-Ἑπὶ~~ id enim est **استقبل** quod imperite fecerunt. Quin & Manilius persistit in **استقبل** Metaphora, quum metam Solis dicit, & actum. Omnia enim verba Circensia. Atque adeo è medio circo est *Feruidus. Metaque feruidis Euitata rotis* —

v. 23. *Et quinque in partes.*] Quadrans xv partium: de quibus sex sunt à polo, ad arcticum. ab eo, ad tropicum, quinque. à Tropico, ad æquinoctialem, quatuor. Quæ sexies multiplicatæ fient à polo, ad arcticum, xxxvi: hinc ad Tropicum, xxx: à Tropico, ad æquinoctialem, xxiv.

v. 25. *Ingenti Sphæra*] Legendum, *Ingenti spiræ*. Nam circuli illi nihil aliud, quam spiræ, quarum maxima, quæ mediam sphæram cingit, vt minima, quæ verticibus propior.

v. 31. *quo lumine Phœbus.*] *Lege quo limina.* Idem error infra.

Quum medium aquali distinguit limite calum.

Nam codex Gemblacenſis perperam *lumine* pro *limite*. Vt appareat lubricam eſſe commutationem horum duorum inter ſe.

v. 30. *Quatuor & gradibus.*] De xv partibus, in quas ſectus eſt circulus, Arcticus aufert vi, Tropicus v. ergo reliquæ ſunt quatuor: quæ ſexies ductæ ſient xxv. Tanta erat tunc ab æquinoctiali Solis maxima declinatio, quæ quidem hodie deprehenditur minor grad. 23. 30'. Gradus autem vocat, quas antea partes, & Græci *μῆγες*. Vulgus vero gradus vocat ab Arabibus, qui quas Ptolemæus *μῆγες*, ſemper vertunt درجۃ gradus.

v. 31. *Proximus hunc ultra F. umali* درجۃ *nomine cingens.*] Quod *cingens* abſolutum eſſe debet, & mediocriter docto paret. Quare olim circos legebamus pro circulo. Veteres enim illi circens pro circos, totiens, quotiens, & theſaurus pro theſaurus ſcribebant. Et ſatis notum Circitem pro circulo à Sidonio uſurpatum. De quo conſulendus Feſtus. Sed Gemblacenſis habebat *tangens*, non *cingens*. Quod retinemus. Sic infra de Galaxia:

Inde per obliquum deſcendens tangit olorem.

Græci in eo ſignificatu dicunt *ἰσχυρὸν δαυ*. Sic etiam loquutus eſt Hyginus: *Ara propter Antarcticum circulum tangens inter Hoſtia caput, & Scorpionis caudam extremam collocatur.* Ita bis apud Manilium, & hic apud Hyginum Tangere abſolute poſitum. Sic contingens Propertio:

Proxima ſubieſto contingens Vmbria campo.

v. 32. *Vltima deſignat ſulgentis lumina Solis.*] *Lege:*

Vltima deſignat fugientis limina Solis.

Limina, fines, metas: vt ſupra — *quo limine Phœbus.* hoc eſt, qua fine. & idem error erat, qui hic lumine, pro limine. Iuriſconſulti quoque in etymo Poſtliminii, lumen finem eſſe dicunt.

v. 33. *Inuicque obliqua.*] *Lege Inuidaque.* Hoc eſt, parca, maligna. Quia enim oblique miniſtrat lumen, propterea lucem videtur nobis inuidere.

Pag. 19. v. 1. *Dat pariter.*] *Dat per iter.* Et ita etiam Gemblac.

v. 4. *Biſque jacer binis.*] Quatuor gradibus, vel xxiv. totidem nempe quot æſtius illi è regione poſitus.

v. 11. *Diuiſus duplici ſumma.*] Apolo, ad Æquinoctialem, xv partes. Ab eo, ad polum Antarcticum, totidem. Hæc eſt, quam vocat duplicem ſummam: vt binas partes duo hemiſphæria, quæ ab Æquinoctiali ſecantur.

v. 14. *Inclines.*] *Lege Inclines.* *ἀκλινείς, οἵτε ἐτε ἀπὸνδρουν, ἐτε ἀπὸνδρουν.*

Ita.

Ita enim τὸς ἀπ' ἀλλήλων κύκλους definiebat, siue describebat Posidonius. Propterea ἀπ' αὐτῶν dicuntur Arato.

αὐτοὶ δ' ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀρρηγότες ἀλλήλοις
παύταις.

v. 15. *Quandoquidem sexto.*] Gemblacensis *sexto*. Sed neutrum bene. *Lege sexto*. Sic infra:

Bis sex equali spatio texentia calum.

v. 16. *Circum comitantia cali.*] Circum etiam dixit Cicero de Galaxia: *Vidisti magnum candentem serpere Circum.* Id est κύκλον. Sed non dixit circum cæli. Gemblacensis *cursum*, non *circum*. quod retinendum.

Ibid. *Cursum comitantia cali.*] Eandem enim cum cælo conuersionem habent. φερομένους τὸν κόσμον ἀπ' ἀνατολῶν ἐπὶ τὴν δύσιν, εὐμπαρεσφέρονται καὶ αὐτοὶ τὸν κόσμον κινήσει. Sic supra: :

Filaque dispositis vicibus comitantia calum.

v. 17. *Intervalla pari.*] Ita quasi aliud agens τὸς παραλλήλους ἐτυμολογεῖ.

v. 19. *Sunt duo.*] Magni circuli CLXXX. per polos mundi ducti æquinoctialem in partes æquales, Zodiacum autem inæqualiter secant. Eorum duorum, qui se ad rectos angulos secantes puncta tropica & æquinoctialia tangunt, præcipuus usus est in Sphæra, ad quatuor anni tempora designanda. Quia vero puncta illa quatuor mobilia sunt, mobiles quoque sunt illi circuli. κολέρες Græci vocarunt, id est mutilos: non utique quod re ipsa mutili sint: eorum enim ἑπὶ πόδα tantum κέρυπται, non κακολόβωνται: sed quia ea parte, qua nobis inutiles sunt, quasi mutili censentur. Alioquin τὰ ἑπὶ πόδα illorum vtilia sunt iis, qui ultra Capricornum habitant, ut quæ nobis vtilia sunt, ea illis κόλυες. Quare si veteres eam partem tectam propterea damnarunt, quæ eius nullus est citra Capricornum usus: cur non & Meridianum quoque κόλυον vocarunt? Nam etiam τὰ ἑπὶ πόδα eius κέρυπται. Quia igitur non solum CLXXX, sed longe plures circuli per polos Mundi duci possunt, illi duo tantum Coluri dicuntur, qui quatuor puncta cardinalia tangunt: quæ gradum vnum promouentur in anteriora intra annos plus minus septuaginta. A conditu rerum ex veris epilogis nostris, quibus nunc agitur annus 5547, facta est illorum punctorum ἀεθρήσις. τοπικὴ quidem graduum 77, χρονικὴ vero dierum vnus & quadraginta.

Ibid. *Sunt duo præterea.*] Ad verbum ἐκ τῆς Εὐδῆς. Ἐτεροὶ δ' εἰσὶν δύο κύκλοι τέμνοντες ἀλλήλους δίχα καὶ πρὸς ὁρδὰς διὰ τῆς πλάτης τοῦ κόσμου.

v. 25. *Alter ab excelfo.*] κόλυος ὁσημενός.

v. 26. *Serpentis caudam, siccas & diuidit Arctos.*] Nullus colurus potest simul serpentis caudam secare & ambas Arctos. Reliqua satis bene habent.

v. 27. *Et juga Chelaram.*] Hinc perge ad reliquum descriptionis, in qua primus versiculus:

Circulus à summo nascentem vertice Mundum.

Quam infelix fatum huius præstantissimi scriptoris, quem scioli peius lacerauerant, quam equi Hippolytum! Vbi sunt isti, qui dicunt nos hunc auctorem corrupisse? Multum ergo illis debent, qui ita lacerarunt, siquidem illorum carnificina medicina est, nostra autem remedia pro crucibus habentur.

v. * *Circulus à summo.*] Quis circulus? Iam enim dixerat.

Alter ab excelfo decurrens limes Olympo.

Quid igitur opus tautologia? Sed quid est nascent mundus? Dicat mihi ex istis, quibus oculi dolent hunc auctorem à nobis restitutum. Quid est *Arctophylaca petens*? Adeo imperitus modulorum Manilius, vr penultimam in *Arctophylaca* produxerit? Quis huius erroris tantum scriptorem insimulare audeat? Deinde negamus circulum per Hydram & medium Centaurum incedentem potuisse *Arctophylacem* & Draconem permeare. Vno verbo & quidem vere dicimus, qui hos duos versus huc inferit, neque Poëtam fuisse, neque Græce sciuisse, neque asterismorum situs nouisse, neque mentem Manilii assecutum fuisse. Sed prius luxatus fuit hic locus, quam illi versus huc infulcirentur. Itaque imperfecta erat & suspensa ac hiulca sententia. Quia igitur videbatur *ἀστρολογία* oratio, hoc principium illis elegantissimis versibus ingeniosi homines cumularunt, ne imperfecta esset oratio. Sed continuatis membris, quæ luxata erant, nihil est facilius, nihil simplicius, nihil apertius hac sententia. Abutor diligentia mea, qui diffidam iudiciis peritorum. Tamen dicendum fuit propter *ἀστρολογία* quosdam, quibus omne displicet, quicquid præter eorum expectationem dicitur: neque nocturnis oculis possunt lucem ferre.

v. 28. *mediumque sub astris.*] Lege *sub Austris*. Centaurus Australis distinguitur à Sagittario solo nomine Centauri: quanquam vterque Centaurus est. Sed iste est Chiron: alter Crotus. Columel.

—— *tergoque Crati festinat equino.* Vide Hyginum.

v. 29. *aduersus concurrat.*] Lege:

—— *aduersum concurrat rursus in axem.*

Aduersus axis Antarticus. Quod autem Colurum hunc cum Finitore eundem esse dicit Bonincontrius, partim excusamus propter perturbationem versus loco suo luxatorum, partim damnamus, quod Astrologo indignum putare de Horizonte vilo hæc posse dici.

v. 32. *Andromedæque sinu imos*] *Ἀνδρομέδος Κύμα* vocant in Virgine Asterismi.

Pag. 20. v. 3. *Quam septemstella.*] Ad verbum interpretatur Aratea : πολλὴ φασματικὴ ἑλκή πρώτης ἀπὸ νυκτός. prima enim occurrit ἀκρόνυχθ' in Orizonte. Scholiastes Gerimanici : *Altera n. que Helice est, qua apparet prima noctis.*

v. 5. *Et Geminis Cancrum dirimit.*] Nunc discedit ab Eudoxo suo, & merito, quum vult solstitia fieri inter finem Geminorum, & initium Cancri, nimirum ἐν στῆμὶ λόγῳ διαφεύγει. At Eudoxus, vt alibi dicemus, Cancro, & Capricorno τὰς ἑσπὰς fieri dicit in descriptione horum circuloꝝ. ὅτι δ' ἐν τέτοις, inquit, ἄσσερ τάδε. πρῶτον ὁ πόλῳ ὁ ἀφανὲς τῷ κόσμῳ. ἔτι ἰ μέσον τῷ ἄρκτῳ καὶ πλάτῳ ἐν τῷ κερύνῃ τὸ μέσον, ἥτε ἕρξ τῷ νοτίῳ ἰχθύῳ καὶ τὸ μέσον τῷ ἀρκτοῦ. At Manilius & à se quoque discedit, qui hic brumam in principio Capricorni fieri dicit: alibi autem dicit Solem brumam conficere, quando *Fulget in octaua Capricorni parte biformis.*

v. 7. *Inde axem occultum.*] Inde in polum Antarcticum conueniens secat ad rectos angulos sphærales alterum gyrum, Colurum æquinoctialem.

v. 8. *atque alio rursum.*] Scribe ex Gemblacenſi:

—— *atque illo rursum de limite tangit*

Te, Capricorne. ———

v. 11. *Proterit.*] Horatius eodem sensu — *ver proterit aſtas.* Idem intelligit Virgilius:

—— *calcemque terit jam calce Diore.*

Sed Gemblacenſis habet *perterit.* Quæ autem hic dicta sunt de finitionibus Colurorum, falsa sunt maximam partem: quæ confutare, tanti esse non duximus.

v. 14. *Atque hac aternam.*] Gemblacenſis codex huic capiti præferebat titulum, DE ANABIBAZONTE ET ORIZONTE. Sed ego nunquam memini legere, Meridianum circulum Anabibazontem vocatum esse: quanuis recte potest dici Anabibazon, in quo altissimum est punctum Solis in habitatione nostra: vt Lunæ *Quίνισμῳ ἀναβιβάζων* dicitur. De Meridiano & Orizonte nunc acturus est.

Ibid. *fixerunt tempora sedem.*] Tempora vocat Circulos parallelos & Coluros, quia per eos anni signantur tempora. Sed falsum est, quod dicit, reliquos circulos, de quibus locutus est, immobiles esse, quum Arctici neque vni sunt, neque immobiles, vt ex veterum sententia supra demonstrauimus. Reliquos autem tres mutabiles esse quod ignorarit, condonandum illi, quum omnibus hæcenus persuasum sit non puncta æquinoctialia ἐν τὰς ἀστρονομίας promoueri, sed octauam sphæram ἐν τὰς ἐπομένους.

v. 16. *Hos volucres.*] Noue dixit: id est mobiles, καὶ μεταβαλινές.

Ibid. *nanque alter ab ipsa.*] ὁ μεταμειβόμενος.

v. 20. *Hic mutans per signa vices.*] Orizon. Signa hic, vt *ἡμεῖς* Graece *τηχικῶς* accipit, quomodo scilicet Mathematici. Intelligit ergo τὸ ἐπὶ καρυφῶν σημεῖον.

Ibid. *seu si quis Eos, seu petit Hesperios.*] ἡ ἀρόδος ἐπὶ καρυφῶν efficit varietatem Meridianorum.

v. 25. *volat hora per orbem.*] ἄμα τὸ ἐπὶ καρυφῶν τὴν παρῶσαν γίνεσθαι ἀρόδον fit alius Meridianus, inquit Geminus, & post illum totidem verbis, vt solet, eius compilerator Proclus. Ita infiniti erunt Meridiani. Sed quia quod per ἐλαχίστην ἀρόδον fit, id sensu percipi non potest, conuenit inter Mathematicos, vt gradus vnus esset illa ἀρόδος, quæ Meridianum αὐτῶς ἐκτετακένον comprehendere possit. Sed illud inter eos nondum conuenit quanto stadiasino terrestri illud spatium respondere possit. Eratosthenes dcc stadiis finit. Ptolemæus D. Geminus, & totidem verbis Proclus ccc. Sed si Orizon, vt ipsi volunt, mutatur in cccc, totidem stadiis mutatio esse debebat in Meridiano. Orizontis enim & Meridiani reciproca est ratio. Ambos enim hos maximos circulos coniunxit merito: quia alter sine altero esse non potest. Omnis Orizon Meridianum suum ad rectos angulos secat. Poli omnis Orizontis sunt puncta Orientis & Occidentis. Poli Mundi sunt poli omnium meridianorum. Ita omnis Orizon per puncta ortus & occasus transit, vt omnis meridianus per polos mundi. qui per polos mundi & verticem nostrum transit, is est meridianus noster. Qui illum ad rectos angulos secat, & tangit punctum finitionis oculi, is est Orizon: & contra, &c. Ita reciproci sunt.

v. 23. *diuiso signa autem lumine mundum.*] Legendum *culmine mundum*, vt olim curauimus edi in editione Lutetiana, quanuis aliter sentiremus in Notis. Nostram correctionem confirmat codex Gemblacensis, qui habet *culmine*, non *lumine*, vt vulgatæ editiones.

v. 25. *Quando aliis aliud.*] Profecto iste versiculus debet commutare sedem,

Cumque loco Terra calumque & tempora mutat,

Quando aliis aliud medium est, volat hora per orbem.

Hic, inquit, cum sita mutatur, quandoquidem aliud aliis medium diei est, neque idem, & vnum.

v. 26. *Atque vbi se primis.*] Sex horæ sunt quadrans *πυρηνίς*, vt nonaginta gradus sunt quadrans circuli. Qui igitur vno quadrante circuli orientiores sunt, quam nos, illis Solem sex horis citius, quam nobis oriri dicit Manilius. Contra qui nobis quadrante vno occidentiores sunt, serius illis occidet Sol, quam nobis, nempe post sex horas confectas. A Molucis igitur insulis, ad insulam Christianorum Habassienorum Zucotoram, quadrans circuli est: vt ab eadem Zucotora, ad Canarias insulas, alter quadrans.

Molu-

Molucensibus igitur Sol sex horis maturius orietur, quam Zucotorinis. Eodem modo, quando Zucotorinis orietur Sol, quia per mensus est quadrantem *ἡμισφαιρίου*, Molucensibus meridiem conficiet. Et quum Zucotora verticem stringet Sol, tum Canariis orietur; Molucensibus occidet.

v. 16. *Atque ubi se primis extollit Phœbus ab undis.*] Esto Zucotorinis oriens Solis.

v. 27. *Illis sexta manet.*] Molucensibus. Nam tum illis erit meridies, quia tunc illos premet aureus orbis, quod Meridianum eorum premet aurea Solis Rota.

v. 28. *Rursus ad Hesperios sexta est, ubi cedit in undas.*] Rursus ad Habassenos sexta est, qui Hesperii & occidentaliorez sunt illis, quando Molucensibus cedit in undas.

v. 29. *Nos primam & summam.*] Nos, qui in Canariis sumus, eandem horam primam diei numeramus, quam illi sextam. Primam & summam dixit, quia summa hora noctis, id est duodecima confecta init prima diei. Sic Attici *ἑλὼν*, *ῥιὰ* dicunt.

v. 30. *Et gelidum extremo.*] Lumen gelidum Solis orientis dicit poetice, quia tunc minus eum sentimus, quam quum in punctum meridiei ascendit. Quamvis unusquisque intelligit, quid velit Manilius, quia rem tritam & omnibus notam tractat: tamen haud cuius facile erat horum versuum sententiam extricare.

v. 31. *Alterius finis.*] *ἡ ἑξέστης*.

Ibid. *Cognoscere gyros*] Nos hic intelligebamus finem pro circulo, ut supra. Sed reclamationem Gemblacensis. Nam habet *gyri*. fines igitur alterius *gyri*, id est *ἡ ἑξέστης*.

v. 32. *Circumfer faciles oculos.*] Nam Orizon nihil aliud, quam *ἡ ὁριζωνία*.

v. 33. *Quicquid erit cæli primum.*] Melius Gemblacensis:

Quicquid erit Calique imum, Terraque supremum.

Nam imum cælum & extremum terræ coire videntur in finitione illius circuli.

Pag. 21. v. 2. *Redditque aut recipit.*] *Reddit orientia, recipit ponto occidentia.* Ac nescio, an pro *fulgentia* legendum *fugiensia*.

v. 3. *Præcingit tenui.*] *Præcingit Mundum*, *ὅτι διὰ τοῦ ὀριζὸντος ἡλίου ὁρατοῦ*
ἡ ὁριζωνία, ὅτι ἡ ὁριζωνία μὴ ἐστὶν γὰρ ἡ ὁριζωνία, ἡ ὁριζωνία δ' ἐστὶν γὰρ

v. 4. *Hæc quoque per totum volitabit linea.*] Lineam circulum vocat. volitare ait, quia omnes Orizontes mobiles.

v. 5. *Hæc tantum.*] Scribe *Nunc tantum*. Vestigia veræ lectionis exabant in Gemblacensi: *Non tantum. Medium mediumque* dixit prisca elegantia, ut candidior candidiorque.

v. 6. *Nunc septem ad stellas.]* Septentriones.

Ibid. *nunc mota sub astra.]* Reliqua astra vocat mota, hoc est mobilia: quia oriuntur, & occidunt, ad differentiam Septentrionum, qui semper conspicui sunt. Ea sunt, quæ ab Arctico loci, ad æquinoctialem pergentibus in conspectu sunt. Ergo secundum ea, quæ proponit, *παραπλῆνους τῷ ὀρίοντι* à Septentrione fiet ad meridiem. quod verum est. Et quæ de sensili Meridiano dicta sunt, eadem de sensili Horizonte dicantur, necesse est: quia posuimus alterum sine altero esse non posse: item *παραπλῆνους τῷ μνημειῶν* non percipi, nisi *ὑπὲρ τὰ πάρος* cccc stadiorum. Ergo totidem stadiorum *τῶν τῷ ὀρίοντι* *ἐγγαγλιῶν* ponendum est: quamvis apud Geminum, & eius compilatorem Proclum *τοῦτον τὸν ὀρίοντα*, non *τὸν ὀρίοντα* ponatur.

v. 7. *Sed quotiesque vagæ.]* Intelligit *τὸν ἀπὸ μνημειῶν ὑπὲρ τὰ πάρος*.

v. 11. *Dimidium regit.]* Nos olim *regis* correximus, & rectè. Ita ratio postulat, ita habet Gemblacensis. Ex cuius auctoritate totum versum ita legimus:

Dimidium reges, & referet varioque notabit. Fini.

In eo erat *regis* & *refert*. Ductus orationis, & futurum *notabit* ita legendum postulat.

Ibid. *Dimidium reges, & referet.]* ὅτε τὸ μὲν ἡμισφαίριον ὑπὲρ τῶν, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν *σφαίρας* *ἑστέ*, vt jam diximus.

Ibid. *Dimidium reges, & referet.]* Tangit definitionem Horizontis. Ori-
zon est *κύκλος ὁ διέχων τὸ, τὴν γαίαν, & τὸ ἀπὸ τοῦ μήκους*.

Ibid. *varioque notavit Fine.]* Locus deprauatus. Legendum profecto.
varioque notabit.

Fini cum visu pariter sua fila mouentem.

v. 13. *Hic terrestris eris.]* Quasi reliqui omnes sint cælestes. Sed cur terrestris potius, quam cælestis, si tam extremum Cæli, quam Terræ præcingit? Hoc puto, quia *ἡ σφαίρα* Orbis mechanici, qui instar est terræ, est loco Horizontis.

v. 14. *Et mundum plano.]* Plano *χαραλῆν* vnde *de plano legere*: item *Planipedes χαμαίπεδον*. Atque omnino *ὁ διέχων* est circulus jacens, vt illi *ἀπὸ τοῦ ὀρίοντος* Meridianus est circulus stans.

v. 15. *Atque trahens à sesiculum.]* Inepte. Optime Gemblacensis:

Atque à fine trahens titulum, memoratur Orizon.

διέχων enim est finitor.

v. 16. *Hic addunt aliquos.]* Rectissime Codex Gemblacensis:

Hic adice obliquos, diaer(a)que fila trahentes.

Ibid.

Ibid. His adice.] Altero I extrito dicebant Adicio. Sic Reicio. — *reica capellas.* Inde reicinium dictum vult Varro. In Apotelesmatis: — *adice & civilia bella.*

Ibid. Obliquos.] Nam vterque obliquus, Zodiacus & Lacteus. Non poterat hæc egregia emendatio sine optimo codice præstari.

v. 18. *Alter habet.]* ὁ ζῳδιακός, quem primo loco describit. Zodiacus ac Galaxias hoc habent commune; quod non ἀόρατοι, vt reliqui omnes Sphære circuli, sed sensibiles sunt. Vterque enim visu notatur. propterea ambos vno capite complectitur. Habent & commune, quod, vt diximus, vterque obliquus est.

v. 21. *Emergens varias natura lege choros.]* Varro de omnibus stellis id dixit:

*Quam pictus aër feruidus late ignibus
Cali choreas astricas ostenderet.*

Et ipse Manilius libro sequenti:

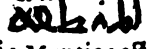
Signorumque choros, ac Mundi flammea testa.

Et vetus Sphæra: κυκλὸς χορείας ἀστῆν & ἡμέταις νεῖς. quamquam duas tantum stellas voceres Magistri χορδαὶς ἀστῆς vocarunt, nempe duas illas de tribus, quæ in cauda Cynosuræ circa polarem, quæ immobilis videtur esse, circumducuntur, in inorem saltantium. Hyginus: *Sed in prioribus stellæ una est infima, [in ima] quæ polus appellatur, vt Eratosthenes dicit, per quem locum ipse mundus existimatur versari.* Reliquæ autem duæ χορδαὶς dicuntur, quod circum polum versantur. Scholia Germanici: *Supra alias decem [duas. not. eandem] quæ præcedunt, & dicuntur LV DENTES, & [est] maxime altera, [alta] quæ vocatur Polus.* Fortasse LV DIONES. Id enim χορδαὶς. Sed nihil mutamus. Ludere autem est χορδαί, & lusiones χορίαι. Cicero in Timæo: *Lusiones autem Deorum, & inter ipsos Deos concursiones.* Plato: χορείας ὅ τῶν αὐτῶν & πνευματικὰς ἀλλήλων. quæ verba interpretantur Manilius. Apud Ciceronem inepte legitur *Fusiones*.

v. 27. *tamque notari.]* Lege — *tantumque notari* Mente potest. — Vt etiam Gemblacensis habet. Non est, inquit, ἀόρατοι διωκτοὶς, vt alii, sed ἀσθῆναι καὶ λαλῆναι. neque vtique ἀσθῆναι, vt illi:

Sed niter ingenti stellatus baltus orbe.

v. 29. *baltus orbe.]* Ζῳδιακὸν Arabes

نطاق Nitac. vocant. Vtrunque bal Almantica, seu
ea significat. Auctor Alcabitii: *Mantica est circulus, qui latus est in medio, & in ligatura strictus, & habet significare circulum Zodiaci.* Quibus verbis designatur, ita describi solitum, vt pingitur à Manilio. Nam latæ fasciæ modo pingebatur, quæ si quis præcingat se, à tergo quidem latam & explicatam habebit: ad vmbilicum autem, vbi est nodus præcinctionis,

strictam. Quis dubitat latam fasciam ibi stringi, ubi nodus sit? Hoc dixi: quia in illum locum Alcabitii doctus amicus noster *μαχαρίτης*; ea de pene- tralibus Mathematices eruit, quæ hinc loco alienissima sunt. Iudei artis magistri vocant Zodiacum *זיהא שנהא דנה* opus Phrygionarium, id est limbum textilem.

v. 32. *bis sex laesecit.*] Tribus circulis parallelis balteum Signiferi con- stare veteres scribunt. quorum duo extremi latitudinem circuli definiunt: medius in duas æquales partes, quæ sunt senum graduum, baltei latitudinem diuidit. Mechanici *τανίας* vocant. Achilles Statius de Zodiaco: *ἐξ δὲ καὶ ἑξαεξῆς τρεῖς, αἳ οἱ μαθηματικοὶ τανίας καλοῦσι. ἐστὶ δ' ὁ κατακεχωμένῳ ἐν τῇ Σφαίρᾳ κατὰ μομιζομένην.* Veteres illi latitudinem huius circuli secundum *τάς τῶν πλανητῶν περιόδους* definiuerunt. Quod si sequimur, non jam senum gra- duum, sed octonum partes illas duas describemus. Nam maxima Veneris *περίοδος* est fere partium viii. Ita non bis sex, sed bis octo laesecit fascia partes. Illustris Picus Mirandula, quum legeret Zodiaci fasciam in *xii* gra- dus patere, putauit necessarium esse, vnum quodque Signum *xii* graduum latitudinem habere: ita vt latitudinem Zodiaci *πρὸς τὰ ζωδίων πλάτη*, non autem *πρὸς τὰς πλανητῶν περιόδους* accipiat. Mendose. Nam quædam *ζώδια* non in tantum patent, quædam etiam in longius. puta, Tauri pes extra Zo- diacum procedit: & ex duobus Piscibus is, qui Australis est, multum extra Zodiacum *περνέει*. Geminus: *Ετι δὲ τίνα τῶν ζωδίων ἔτι ἅλα κείται ἐν τοῖς ζωδιακοῖς κύκλοις, ἀλλ' ἂ μὲν δεξιότιστα αὐτῶν, κατὰ πρὸς ὁ λήν, ἂ ὃ νοτιότιστα, κατὰ πρὸς ὁ σκορπίος.* Locus Mirandulani est libro septimo contra Astrologos. Ad rem. Zodiacus dupliciter accipitur, aut Solis, aut aliam vagantium ratione. Solis quidem ratione dicitur *ἡλιθικὸς κύκλος*, *ἡλιακὸς κύκλος*, ὁ διὰ μέσον τῶν ζωδίων κύκλος. Propter alios vagantes dicitur *πλανητῶν κύκλος*, vt hic Fascia. Et quanta erit vagantium maxima in vtranque partem *περνέει*, tantam eius altitudinem esse ponendum.

v. 33. *Qua cohibet vario labentia sidera cursu.*] Eius fines in latitudi- nem non egredi sidera, falsum jam demonstrauius. Nam *ζώδια* qua- dam etiam extra sex gradus promota sunt, vt supra ostendimus: Venus autem etiam vsque ad *v r i l*, euagatur. Sed *πλάτοτατον* hæc accipien- da sunt.

— Pag. 22. v. l. *'Alsen, in aduersum.*] ὁ *γαλαξίας*: qui quidem nullum in Sphæra vsum habet. Sed quia absolute *πρὸς τὴν ἑαυτοῦ περιμετρίαν* persequi- tur, ponendus necessario fuit. Veteres tamen & in Sphæra solida ponebant. Achilles: ὁ *γαλαξίας* ἐστὶν ὁ ἐν τῇ Σφαίρᾳ κατακεχωμένος κατὰ ἀσπίαν. Arabes vocant viam lactis.

طريق اللبن

v. 2. *Et paulum à Borea gyro.*] Gemblacens. Et paulum ad Borea gyro. Quod non sequat.

v. 3. *Transiſſaque inuerſa.*] Inuerſam Caſſiopeam vocat οὐρανὸν ὑπερδιπλῶν
Capite enim cernuans occidit οὐρανὸν διπλῶν. Aratus:

τὰ δ' ἵκνται αἱ καὶ κόσμον
φαίνοι ἐκ δίφρου, πῶς δ' ἔχουσιν ὑπερδιπλῶν
ἀλλ' ὅτ' οἱ κεφαλῇ ἴσα δύναται ἀφ' ἑλπίας
μετρομένη γνάτων.

Marcus Tullius:

neque ex caelo depulſa decore,
Fertur. Nam verſo contingens vertice primum
Terras, poſt humeris, euerſa ſede reſertur.

Hyginus: Hæc occidens, Scorpione exoriente, capite cum ſedili reſupina ferri perſpicitur. Hunc geſtam cadentium in pronom cernuationem & cernulationem veteres dixiſſe, in Feſtum notauimus ex Varrone & Gloſſariis. Apuleius Mileſia nona: ſuper menſam cernulens corruens. Legimus, cernulus corruens.

v. 5. *Aquilamque ſupinam.*] Hoc contra aſteriſmos, qui μῆλαρτος eius nobis obuertiſum pingunt, & Theonem, qui τὰς μορφάς τῶν οὐρανῶν, cælum, cægis in nos conuerſis χρονοφῶντα teſtatur.

v. 10. *Centauri alterius.*] Australis, qui & Chiron.

v. 12. *Geminorumque per inum.*] per ima. & ita Gemblacenſis. Intelligit autem pedes Geminorum.

v. 17. *Quotiens præciditur ipſe.*] Hoc eſt, διχόμεν, ἢ διχολομέται. Nam duo ſunt magni Circuli idem centrum cum Sphæra habentes. Interſecant igitur ſeſe.

v. 22. *Ac veluti virides.*] Subintelligendum τὸ QYVM. Vt in Ætæa. Ac veluti reſonante. Vide quæ in illum locum adnotamus.

v. 24. *Inter diuiſas aquabilibus.*] Præculdubio legendum:

Inter diuiſas aquabilis eſt via partes.

v. 28. *Candidus in nigro.*] Nigro, κνάρη.

v. 29. *Caruleum ſindens.*] Aratus:

κατασπένον ἱερὸν κύκλῳ οὐρανόν.

v. 32. *Et reſupina facit.*] Suſpicere facit homines. Eleganter. Ex admiratione reſupinant homines vultus ad intuendum Galaxian. Accepit ab Arato, vbi de Galaxia:

τῆρος δὲ τοῦ οὐρανοῦ ἵκνεται.

Pag. 23. v. 2. *Num ſe deductis.*] Diductis. Semper ita erratum fuit in hoc auctore.

v. 3. *Seminibus.*] Lege Segminibus: Hoc eſt ἡμιſφαίριος. In eos hæc dicuntur, qui putabant τὸν γαλαξίαν ἐκ Συμωλῆς οὗ δύο ἡμιſφαίριον (ὡς ἡμεῖς).

Quis dubitet *seginibus* pro *seminibus* legendum? Stipitem profus esse oportet, qui hoc non videat. Nam quid est *deductis feminibus*?

Ibid. *seginibus*.] Contra dixit infra:

—— duplicisque extrema cauerna

Conueniant, calique oras, & fidera jungant.

Nam ibi cæli oras, ut hic segmina. Si enim segmina, ergo oras habent.

v. 3. *raraque labent compage carina.*] Carinam τὴν ψαλίδιον καὶ ἡμά-
ρουν vocauerit; siquidem mendo locus vacat. Sed Gemblacensis habet:

—— *raraque labent compagine rima.*

Optime. Non indigent interprete.

v. 4. *laxato pectore lumen.*] Vitiose, ut patet. Gemblacensis recte. *la-
xato tegmine.* Hæc omnia luculentissima sunt.

v. 8. *calique oras & fidera jungant.*] Melius Gemblacensis: & *fidera
jungant.* quanquam τὸ *fidera* suspectum est. Nescio, an Manilius scripse-
rit, & *fœdera jungant.* Nam quia fœdera scriptum erat sine diphthon-
go, inde ansa librario deprauandi locum. τὸ δὲ δυν, Maniliane orarum
fœdera.

v. 9. *Perque ipsos jungat.*] Repone ex Gemblacensi: *Perq, ipsos fiat nexus.*
Manifesta sententia.

v. 11. *Clara compagine versus.*] Fortasse scripserit Mamilius: *compa-
gine rursus.*

v. 14. *Illac Solis equos.*] Aristoteles: οἱ δὲ τὸν ἄλλον τῶτον τὸν κύκλον φέρουσαι
οὐρα. Tu vise locum.

Ibidem: *diuersis curribus isse.*] Profecto legendum *curfibus*, ut habet
Gemblacensis.

v. 16. *Exustas sedes.*] οἱοντ' ἂν διαλαγῶντες τὸν τόπον τῶτον, ἢ τὸν αὐτὸν ἄλλο τι
πρὸς τὴν αὐτὴν καὶ ὁ ποῦς αὐτῶν.

v. 19. *Fama etiam antiquis.*] Opinio Pythagoreorum. Aristoteles.

v. 24. *Orbemque regentem.*] Gemblacensis: —— *orbemque rigentem.*
Nihil verius. Nam qua currus Solis ibant, erat flammea & ignea via.
nunc diuersis curfibus Solis, eam viam rigentem factam. Sic in secunda
Institutione.

Eternas superare nives, orbemque rigentem

Prona Lycaonia spectantem membra puella.

v. 26. *Errantes nutu flammæ.*] πνεύματα. nutu θεωροῦσθαι.

v. 27. *Curvisque quadrigis.*] Curuas quadrigas vocat equos ab orbita
dessecentes. ut quum scilicet funales equi ἀταρῶν, neque directam orbi-
tam tenent. Tunc enim vere curuum γῆμα efficiunt. neque vero aliter sen-
tit Sidonius in Narbone:

Incur-

Incurnantur equi. proterva currum

instas turbatores.

Quod Sidonius *Incurnantur*, id Qui-

dus *Expatiantur equi*,

v. 33. *faciem servantia casus.*] Gemblacensis *referantia casus.*

Pag. 24. v. 1. *Mollior è niueo.*] Ita interpungendum.

Nec mihi celanda est fama vulgata vestustas

Mollior : è niueo lactis fluxisse liquorem Pestore, &c.

Molliorem famam vocat comparatione illius Phaëtonis, quæ violentior esse videtur.

v. 3. *castemque colore Inscisse suo.*] Rhetorum est *ἀνέκτα*, Philosophi *ἀνέκτα*. Ita eorum sunt *ἡδὲ ἀνέκτα* : huius *ἀνέκτα*. Sed & Rhetor interdum *ἀνέκτα* videtur, & Philosophus *ἀνέκτα*. Nam *ἡδὲ ἀνέκτα* multum possunt post *ἀνέκτα*. Sic Manilius post *ἀνέκτα* de Lacteo circulo *ἡδὲ ἀνέκτα* è medio vulgi petita, puta fabulam Phaëtonis, & de lacte Iunonis adfert : quod solet facere aliquando Aristoteles : quem non piget interdum fabulas vulgi in medium producere : non utique quod in illis verum sit, sed quia à vero ortæ ut plurimum. De lacte Iunonis, præter Grammaticos, & Mythologos, habes plene apud Philoponum in primum Meteoron.

v. 6. *An maior causa stellarum.*] Democriti. *πολλὰ καὶ μικρὰ καὶ συν-
χὴν ἄστρων συμπλοκαίμενων ἀλλήλοις διὰ τὴν σύνθεσιν συναγασμένων ὅτ' ἀγόμενον γὰρ
λα ἔσπελλον.*

Ibidem : *stellarum turba corona.*] *Συναγασμὸς πολλὰν ἄστρων, vel συνα-
γασμὸς.*

v. 7. *Contexit flammæ.*] *συνφαίνει, συμπλέκει.* Sed non deterius est, quod in Gemblacensi legimus. *Connexit flammæ.* Sic infra *collata fulgore.*

Ibid. *Crasso lumine.*] *crassum lumen τὴν σύνθεσιν τῶν φωτισμῶν.*

v. 8. *Ex fulgore nixæ collata.*] *Fulgore collata τῶν συναγασμῶν.*

v. 9. *An fortes anima.*] Aliud *ἡδὲ*, quod Heroum animæ in Lacteum circum recipiuntur. Cuius rei fabulæ veterum plenæ. Habes & apud Philoponum in primum Meteoron, Macrobius in somnium Scipionis.

v. * *Castra Ducum.*] Versus irreptitius : cuius ἀνεπιτάξιον conformatum est ex tertio versu proœmii libri sequentis. Præterea non de castris, aut bello, aut similibus sermo, sed tantum de viris fortissimis, & illis, qui aliquo virtutis nomine claruerunt. An dicemus Troiam victam sub Hectore relatam ad circulum Lacteum? Tamen potest fieri esse aliquos, quibus has nugas interpretari magis sit cordi, quam nobis auctoribus illas expungere.

v. 20. *Atq. Asia gentes.*] Vitium huius versiculi non poterat deprehendi in opere melioris libri. Gemblacensisigitur recte habebat:

Atque Asia gentes, & Magno maxima Pella.

Alexander Pellæ natus erat, vt & pueri sciunt, & Iuuenalis indicat:

Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis.

v. 21. *& strictas pondere mentes.*] Sic locutus est in Sphæra barbarica.

strictos nec crede Catones. Strictos id est *severos*, & qui non sunt *commodi*. Firmicus: *strictos & auaros efficit.*

v. 24. *& qui fabricauerat illum.*] Fabricam Socratis Platonem dicit, vt Albinouanus opus Cæsaris Brutum à Cæsare informatum:

Et magnum magni Cæsaris illud opus.

v. 26. *Persidis & victor.*] Xerxes non fuit Persidis victor, sed à Patre relicta rex. Sed Poëtis familiare reges domitores vocare.

v. 28. *Tarquinioque minus.*] Neque hic vitiosus locus sine Gemblacensi purgari poterat. Habet enim ille liber: *Tarquinioque minus, Reges.* Et Reges omnes Romanorum, minus Tarquinio, excepto vno Tarquinio. Perspicua & optima sententia. Omnes Reges Romanorum, præter vnicum Superbum, virtus sua in cælo aut Læteo circulo collocauit. Nam Superbus nullis meritis eo peruenire potuit.

Ibid. *& Horatii proles Tota acies pontis.*] Falsum. Hoc enim non ad trigeminos Horatios, sed ad vnicum eorum gentilem Coclitem pertinet, de quo infra. Gemblacensis habet *Tota acies partis.* Lego: *Tota acies partis.* Curiatii trigemini fuerunt tota acies Albanorum, vt Horatii trigemini fuerunt tota acies partis suæ, id est Romanæ: quia non prælio vtriusque exercitus, sed dimicationi horum tota fortuna belli commissa. Eleganter hoc dictum. Sic in priori apotelesmatico de eodem dixit: *Nulla acies tantum vicis, pendebat ab vno Roma viro.* Quare verissima est emendatio nostra.

v. 31. *Et Romana ferens.*] Ad statuas Coclitis allusum, quæ cum corona ciuica formabantur. Coronæ autem ciuicæ murorum specie erant.

v. 32. *Et cum militia.*] Gemblacensis. *Et cum milisio.* Legendum: *Et commilisio.* Perspicuitas & elegantia sententiæ est vicem interpretis. Habes commilitium vocem apud Plin. juniorem lib. x. epist.

v. 33. *Qui gestat in alis Phæbam.*] Tria hæc Phæbi titula, Coruus, Cycnus, Delphinus. De Coruo & Delphino testes habes veteres nummos & virum sacris faciundis. In illis expressa est Delphica tripus Phæbi cum Coruo in inferiotti parte, Delphino in superiore. De Cycno & Delphino Matritalem sponforem dabo.

Campus diues Apollo sit maribus,

Sic semper senibus fruarè Cycnis.

Campas veteres Latini omnia *κατάδην* & ingentes pisces vocabant. Vide Festum

Festum. *ut* *igitur* Campas marinas vocat Delphinos Phæbo sacros, ut apparet ex nummis xy virum. Vulgo inepte: *murinæ* pro *marinis* legebatur, inendosius an ineptius. Vnde pugna Lapitharum Grammaticis nata, quorum *Quindis* Apollines & alia nugatoria missa facimus. De Campis, & Hypocampis vide non inutilia in iuuenilibus conjectaneis nostris.

Page 25. v. 1. *Et Ioue qui meruit.*] Afferuit Iouem, hoc est, Capitolium à Gallis. Et recte conditorem Romæ Camillum vocat, qui aliter Romulus vulgo dictus fuit. Eius autem victoria fuit quasi quædam urbis *transmissio*.

v. 4. *Et tertia palma Marcellus.*] Propter tertia opinia. Est autem *Ægeus* *Ægeus*, Marcellus tertia palma. Ut apud Virgilium in Gulice:

Hic et fama vetus nunquam moritura per avum

Curtius. ——— In Bucolico:

Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnum. Silius:

Atque hic egregius lingue nomenque superbum

Corvinus. ———

v. 6. *Certamen Decit votis.*] Gemblac. *Certantesq; Deci rotæ.*

v. 7. *Inuictusque mora Fabius.*] Gemblacens. *Inuictusq; morâ Flavius.* nimirum priscam eius nominis scripturam sub vitiosa lectione refert. Fauus enim veteribus illis scribebatur, non Fabius. Fauia apud priscos erat fouea. Vnde Fauii dicti, quod auctor gentis est ita dictus à fouea, siue fauia, ad quam eius matrem compresserat Hercules.

v. 8. *socio per bella Nerone.*] Ita etiam loquitur Valer. Flaccus vi.

——— *quis fretus equis per bella, virisque.*

Eadem paulo post locutio importune repetitur.

——— *socio per templa Tonante.* Sic paulo ante:

——— *et Pyrrhi per bella Papirius ultor.*

Et nimius est in hisce tautologiis Manilius.

v. 11. *Ante Deum princeps.*] Deum Cæsarem. Historiis Græcis *Καίσαρ* *Καίσαρ* ut Diodoro. Pompeius igitur ante Cæsarem erat princeps Reipublicæ, ut post eum Cæsar, qui *Δεός*.

v. 12. *et Claudia magna propago.*] Magis placet *et* *Claudi magna propago*, ut in Gemblacensi. quanquam *Clausi* legendum tunc fuerit. Clausus enim auctor Claudiæ gentis. Ouidius in Maio:

Dedicat hoc veteris Clausorum nominis heres.

v. 14. *matrisque sub armis.*] Matrem, nisi fallor, vocat Octauiam, quæ focus erat. Eius enim filiam Marcellam vxorem duxerat Agrippa. Hæc omnia in gratiam Augusti. Gemblacensis hic corruptus est.

——— *matrisq; sub armis Miles Agrippina. ventrisque.* ———

Hoc moned, ne quis putet aliquid boni in illo monstro lectionis latere.

M

Nam

Nam iudicio opus est in veterum codicum lectione. neque omnium est illis bene vti. Sed quare Agrippa miles sub armis matris suæ? An strenuus ille dux militauit sub matre sua? Itaque nugatoria hæc sunt, & locus deprauatus. Suspicio Poëtam scripsisse.

— *Martisque sub armis Miles Agrippa sui.*

An intelligendum armos non arma? id est, vlnas? ἀρχέλας, ἀλίας Poëtæ Græci dixerint. ita interpretabimur, jam sub ipsa nutrice cum lacte imbibisse militarem scientiam. Calpurnius:

— *maternis causam qui lpsit in vlnis.* Id est, qui sub ipsa matre etiam lactens hausit præcepta eloquentiæ.

v. 17. *Quod regit Augustos.*] *Augustus.* Et ita Gemblacensis. Sed quare dicit cælum regi ab Augusto, quod nondum tenebat? id est, in quod nondum relatus erat. Hoc inortuo Augusto melius conueniebat. Neque huc illud facit hilum: *Diuisum imperium cum Ioue Caesar habet.* Nam terras ab Augusto, cælum à Ioue regi dicit.

v. 19. *Altius ætherei.*] Post finem antecedentis versus ponenda τολία distinctio. Nam hoc vult: altius, quam patet Galaxias, ibi esse sedem Deorum: secundum illam Galaxias est sedes Heroum.

Ibid. Altius ætheris qua.] Subaudiendum τὸ QVAM. Altius quam quæ patet Galaxias. nimirum cælum. Eiuscemodi particulas QVAM, QVVM, VT, à Poëtis reticeri non raro, alibi non semel docuimus.

v. 21. *Qui virtute sua similes.*] Similes Diuis, αὐτίδου ἡρώε. Vestigia Diuum. Cælum. Catullus:

Ac quanquam me nocte premunt vestigia Diuum.

v. * *Sunt alia aduerso.*] Hi quatuor versus, quam importune hic positi sint, satis fidem fecerit principium. Nam hoc modo sequeretur, hæcenus tantum tractatum esse de stellis: & proinde recte continuari sermonem de Planetis. Atqui de circulis recenter & Galaxia actum est, & quidem prolixissime. Præterea si hoc admittimus, ergo circuli sunt sidera. Sunt alia, inquit, sidera quinque. Ergo quæ proxime dicta sunt, ea quoque sidera. Atqui circuli sunt. Ergo circuli sunt sidera. Vides ἀτοπίαν. At quomodo post quatuor versus reiecti recte cohæreant, mox patebit.

v. 23. *Hic prius.*] Gemblacensis *Ac prius.* Potest etiam ferri, *At prius.* Nam dixit ante, Hæc est Heroum sedes, & tempus erat jam ad alia tractanda stilum conuertere. Sed tamen reuocat me cognata materia Cometarum. Absolutis enim iis, quæ de lacteo circulo dici poterant, antequam libroronidem imponat, cognatam circulo lacteo materiam de Cometis subiungit. Recte Manilius, vt alia, Cometas statim Galaxiis subiungit. Cognatam enim Cometarum & Galaxiæ materiam dicit Aristoteles: οὗ ἐπὶ καὶ τῶν θανάτων κομήτας ἀποχρύμνεται τῇ αὐτίαν ὥς ἐρημίνην μετέως, καὶ αὖτὶς τῶν γαλακτικῶν τῶν αὐτῶν.

τὸν αὐτὸν ἀστρολογικὸν τρόπον ἔχει. Alioquin & ad Astrologiam hæc quoque materia pertinet, quatinus Astrologi in Cælo primos effectus ponunt: secundos in regione, quæ eos & Lunam interest. In Cælo quidem sunt stellæ, quæ dicuntur *μῆτινες*: & vocantur Signa prima. Infra Cælum sunt, quæ vocantur *μῆλασσα*, quæ & Aristoteli *μῆτωρα καὶ φασίται*, vt *κοιῆται*, *συστά*, *διάπλοται*, *δαλοί*: Et sunt quæ Astrologis Signa secundaria dicuntur: quod secundas à Stellis vires habeant. Hermes ἐν Καρπῷ: οἱ διάπλοτες, καὶ οἱ πομπῇ δαίτερεῖον φέρει ἢ ἀποταλισμάτων. Item: ὅτε δηλώσῃ ἡ ἑρμῆα διαδοῖς τι, χρὴ σιωπῆσαι καὶ τοῖς φασίταις ἀστροῖς, ἥτοι τοῖς δαίτερεῖοις. Sed, vt dixi, non tanquam Astrologus hæc addidit Manilius, sed tanquam Physicus, & implendæ mundi Sphæræ. Nam totus hic liber Physicus est, non Astronomicus.

v. 24. *Implenda est Mundi facies.*] Nam implendæ Mundi facies post stellarum, & circulorum doctrinam, deerrat ἢ μετατόρον tractatio.

v. 25. *Quicquid vbiq; nitet.*] Tractaturus de omni corpore, quod in Cælo nitet, vt ipse loquitur, memor à se Planetarum quinque mentionem nullam factam, eam obiter huc reiecit, vt ab eis, ad reliquos ignes, qui sub Luna sunt, opportune transiret.

v. 25. *Quicquid vbiq; n tet.*] Post hunc versiculum reiiciendi sunt illi quatuor de quinque Planetis, quos non solum antecedentia, sed etiam sequentia huc pertinere probant: antecedentium quidem absurditas, si quidem ibi relinquuntur: consequentium autem conuenientia. Nam quia dixit:

Sunt alia aduerso pugnantia sidera Mundo: Postea recte subiicit:

Sunt etiam rare sortis natalis cuntes.

v. 26. *Sunt alia aduerso.*] Quia dixit se velle tractare de eo, quodcunque viget, & nitet in Cælo. at nondum de Planetis tractauit, quum supra inerrantes omnes descriperit, propterea nunc ipsorum Planetarum nomina ponit, quia sunt inter ea, quæ corpus per omne vbiq; nitent, & vigent.

Ibid. *Sunt alia aduerso.*] Alia præter ea, quæ in capite ἢ ἀπαιῶν memorauimus. Septem vagantes Græci vocant *πλανήταις*, Nigidius Errones, Aratus *μῆλασσας*. Eos vno versiculo comprehendit vetus Poëta. Μῆτιν, Δαίς, Ἀφρῆ, Πασίη, Κρήνη, Χαίη, Ερμῆς.

Ibid. *pugnantia.*] ἰδιωτικῇ. Nam τὸ πᾶντὶ nihil contrarium.

v. 30. *Sunt etiam rare sortis.*] Præter quinque illos Errones, sunt etiam alii ignes, quos quidam stellarum numero habent.

Ibid. *rare sortis natalis.*] ἰδιογενῆ γενέσας, ἀλλοκότου φύσεως. Sed contra Seneca: Cometa æternus est, & sortis eiusdem, cuius & cætera.

Ibid. *cuntes Protenus.*] Hic Protenus, vt apud Virgil. Protenus æger ago. — Sunt autem *φάπλοτες*, non qui proprie Cometæ dicuntur. In quibus potes etiam numerare quæ dicuntur *Γλαῖ*. Seneca fulgures vertit. Hi, inquit, ful-

gores dicuntur: quia brevis facies illorum & caduca est, nec sine injuria decedens..
Sæpe enim fulminum noxas ediderunt.. Ab his recta videmus ista, quæ astraplecta:
Græci vocant. Virgilius:

Illam summa super labentem culmina recti
Cernimus Idea claram se condere silva,
Signantemque vias: tum longo limite sulcus
Dat lucem, & late circum loca sulfure fumant.

v. 32. tractosque perire Cometas.] Cometas genus facit, eiusque species.
ἀστράκτες, ἀστράκτες, ἀστράκτες. Sunt enim, quos ipse tractos vocat. Operæ autem hos
duos versus loco suo luxarunt. Reponendum enim ita:

Sunt etiam rara sortis natalis euntes:
Protenus, & raptim subitas candescere flammæ;
Aera per liquidum. —

v. 33. Rara per ingentes.] In genere omnes Cometas raro contingere,
& scimus omnes, & Aristoteles caussam docet: τὸ δὲ μὴ γίνεσθαι πολλὰς, μὴ δὲ
πολλὰς κομήτας, αἰτίας ἵτα τῷ ἡλίῳ, καὶ ἢ ἑστὶ ἀστράκτες, κίνησις ὁ μόνος ἀκίνητος τὸ
δοξῶν, ἀλλὰ καὶ διακίνησις τὸ ζωνοζώνον.

v. 33. per ingentes videntur.] Quod sæpenumero bellicosus motus an-
tecedant.

Pag. 26. v. 2. Humidior sicca.] Humidiorem spiritum vocat τὴν τῷ ὕ-
γρῳ καὶ ὅτι τῇ γῇ ὕγρῳ ἀτμίδα. Siccam auram τὴν, ἀντὶ τῆς γῆς ὕανς ἕνεκα καὶ πνέ-
ου ἀνθυμίας. Aristoteles.

v. 6. flamma rapacem.] Melius rapacem. id est τὸ ἀνθυμίας. Aristot.

v. 8. Principia aurarum.] ἀρχὴν ἀνθυμίας. Aristot.

Ibid. volucrique simillima fumo.] καὶ πνέουσα σύσπιν, Aristot.

v. 10. pariterque cadunt fulgente Cometa.] Breuissima illis mora est:
quum pereant ipso Cometa fulgente. Vix Cometa fulgere incipit, quum
ecce statim exolefcunt, vt loquitur Seneca. Nam & hic quoque Cometa
est genus. Magis tamen placet, quod olim emendabamus, — fugiente Come-
ta. Nam ita potius sententia postulare videtur.

v. 11. Quod nisi vicinos.] Plinius: breuissimum, quo cererentur, spatium
septem dierum annotatum est: longissimum octoginta. Quidam doctus vir suis
ad Senecam Notis, quia sciebat à Seneca Cometem visum sex continuos
mensēs, putabat in Plinio legendum c l x x x. Sed frustra est. Nam hæc
Plinii fuit opinio, & aliorum veterum. In quo tamen eum falli tum exem-
plum à Seneca adductum, tum experientia ipsa conuincit. Obseruauimus
enim Cometem per dies plusquam c x. Non pigebit adscribere locum ex
Nicephoro Gregora insignem de Comete: Κομήτης ἀειφανὴς παρὰ τὸ τῷ ταύρῳ
ἀνδραγαθίῳ παρὰ τὰ ἐνδράτῃ καὶ ὄρεσι τῆς νυκτὸς φαίνεται· μικρὸν ὥστε τὸν οὐ-
ρανὸν καὶ ὅσον ὁ ἡλῖος παρέλαυνεν εἰς τὰ ἐσπόμενα, τοσούτον καὶ ἡμῶν εἰς πλείον.
ἡμέρας.

ἡρῆμα δύσκολο τῷ οὐρανῷ, ἵως καὶ αὐτὸ δὴ τὸ μυστήριον ἦδη παρήλλαξεν. ὅποτε γὰρ ὁ κομήτης τὰ πρῶτα φαίνεται ἤρξατο, τὴν διεσπῶν ὁ ἥλιος ὥσπερ ἐποῖς διῶν τὸν κερκῖνον. ὅποτε δ' αὐτὸς ἐμικραβή, καὶ ἀφανὴς ἦν, τὰς φθοροποιίας ὁ ἥλιος ἐποῖς ὕπαις. ὡς γὰρ τὸ δὲ διεσπῶν ὕπαις, μέλει τῆς φθοροποιίας, πρὶν δαδνατημοσίαν διά-
 συμα, ὥστε ὁ ἥλιος ἤλασεν τὴν κομήτην καὶ τὸν ταυρὸν ἰδραζομένῃ, καὶ ἡρῆμα αὐτὸν ἀνάλυσεν. Insignis locus. Propterea historiam verbis ipsius scriptoris adducere placuit. Vbi nota de Cometa cum Sole surgente, & interdium appa-
 rente. item de tempore durationis à Solstitio, ad æquinoctium autumnale, nempe dies ciii, aduersus Plinii sententiam, vt etiam monuit Frater Martinus ordinis Prædicatorum, scribens sub Iohanne xxx Papa ante annos ccc :
 Anno Domini mccclxiv Cometas tam notabilis apparuit, qualem nullus ante tunc
 viuens viderat. Ab oriente enim cum magno fulgore surgens, usque ad medium
 hemisphærii, versus occidentem, comam perlucidam pertrahabat. Et licet in diuersis
 mundi partibus forte multa significauerit : hoc tamen vnam pro certo compertum
 est, vt quum plus quam per tres menses durauerit, ipsa primo apparente, Papa (Vrba-
 nus iv.) caput infirmari : & Cometes disparuit..

v. 14. Immensum.] Immersum.

v. 15. Tum quia non vna specie.] Omnino ad verbum Aristot. inter-
 pretatur. Ille enim τὰ χημάτια vult accidere ὥπως αὖ τὸ ἀναδυμώματος τύχει
 χηματισμόν. ἰὰ μὲν γὰρ αὐτῇ, κομήτης. ἰὰ δ' ὅτι μήκος, καλῶς παρωνίας, &c.

v. 20. tenuisque capillos.] Capillus. Et ita Gemblacensis.

v. 21. Diffusus radius.] Et tunc est verus κομήτης, vt jam ex Aristotele docuimus.

v. 22. Nam prior hac facies.] Gemblacensis. Nunc prior hac species.

v. 23. Et globus.] Et fit παρωνίας. Anno Christi dxxviii, Iustino & Eutarichio. Coll. αἰνῶντες εἰς ὅσον ἐν τῇ ἀνατολῇ ἀσὲρ φορέος ὀνόματι κομήτης ὅς ἔχον
 αἰτίνα πύμπουσαν ἐν τῷ ἡμέτερῳ, ὅτινα ἔλεγον τινες παρωνίαν ἦν..

v. 24. Interdum aquali.] Docet.

v. 25. Quadratamve trahem.] Δρόν. Seneca : Charimander quoque in eo libro, quem de Cometis composuit, ait, Anaxagora visum grande insolitumque calo lumen, magnitudine ampla trabem, & id per multos dies fulsisse : Talem effigiem ignis longi fuisse, Callisthenes tradit, antequam Burim & Helicem mare absconderet. Aristoteles ait, non trabem illam, sed Cometem fuisse. Nonnus libro primo :

καὶ δεικνύς, μόρμαρον ἐπ' ἡλύδης. οἷα δὲ μακρὰ
 ἡρῆδιν ταύροντο δοκοὶ δελχίρεϊ πυρσῷ.

Anno Christi cccclxvii, Busæo & Iohanne Coll. ἰθαὶ ἐν τῷ ἔργῳ, σημειῶν
 μέγαν ὡς τινος λαγύμνον σάλπιγξ, ὡς τινος δὲ Λογίας, ὡς τινος δὲ δόκ.

Ibid. repetemue columen.] Qualis visa anno Christi currente mxxiv, Constantinopolitano ineunte 6543. Cædrenus : τῷ γ' Σεπτεμβρίου μηνὶ τῷ 5 φ M Γ

ἰνδυσίῳ Θ Γ πρὸς ἑαυτὸν συλθὲ κατὰ τὴν ἰσάν, τὴν κορυφὴν καυλίσμῳ φαίνομεν
 πρὸς μυσμίσαν.

Ibid. *compagine.*] ἀμυρολογία. In trabe aut parallelepipedo nulla est compago, aut ἀμυρομή. Sed imaginandum epipeda inter se juncta esse.

v. 26. *Quin etiam tumidis.*] τιδῖς, τιδῖτης, τιδῖς. Tot modis enim dictum video.

Ibid. *paruosque capillos.*] Totus locus ita legendus:

Quin etiam tumidi exaquas dolia flammis

Procego distenta vtero. paruosque capillos

Mentitur paruos ignis glomeratus in orbes.

Nam & Gerblacenſis habebat *glomeratus*. Sed in eodem male erat *Paruosq. capillos*. Quidam pcuritu innouandi dixisset rectam esse lectionem, & innui Parthos capillos, quia Parthi comati. Vnde quum ægrotante Vespasiano, paulo ante decessum eius nunciatum esset, cometen apparere: elusit portentum interpretatione, & ad Parthorum regem, qui comam pasceret, non ad se, dixit pertinere. Certe non defuturi sunt, quibus hoc commentum arridebit.

Ibid. *paruosque capillos.*] βόσρυχας.

Ibid. *glomeratus in orbes.*] Persistit in tralatione. Nam orbis etiam dicitur βόσρυχθ & cincinnus. Martialis:

Vnus de toto peccaueras orbe comarum

Annulus. — Annulum vocat, qui hic orbis.

v. 29. *Hirta figurantis.*] Legendum:

Hirta figuratur tremulo sub lumine messu.

Aristoteles: ἂν πλάτθ ἔχη καὶ μήκθ τὸ ὑπελαύμα, πολλὰ καὶ ὀρεταὶ καμῖων φλόξ, ὥσπερ ἐν ἀγρῶν καμῖων καλάνης. Hirtos cometas simpliciter vocat Plinius. Sed melius veteres libri, qui habent HIRCI. αἷς quoque sunt in Cometis.

v. 30. *Lampadas & fissas.*] Legendum:

Lampadias fissas ramosos fundit in ignes.

Nam faces filæ sunt: quod Virgilio dicitur inspicere,

— ferroque faces inspicat acuto.

Plinius libro 31. capite xxv. *Lampadias ardentes imitatur faces*. Fissus accusatio plurali τὰς χιότς. Sic apud Tertullianum libro de castitate Sancitus pro Sanctione, Expiatus pro Expiatione, in Valent. *Obpristinum de Virginitate sancitum*. qui locus male vulgo capitur. Laërtius in Zenone: Κομήτης ἢ κομητίας ἢ λαμπαδίας πρὸς εἶναι ὑφιστά. λαμπαδίας κομήτης, qui aliter λαμπαδίας Seneca & Achilli Statio. Lucanus:

Nunc jaculum longo, nunc sparsa lumine lampas

Emicnis celo. — Calpurnius!

Non per utrumque polum, sicut solet, igne cruento

Spargit, & ardens scintillat sanguine Lampas.

Ἡ νοστρίς collectaneis Græcis; anno primo Olympiadis c i i. Λαμπάς ὄρεται κατὰ τὸν ἑσπέρην ἐπὶ πολλὰς ὥρας τοσούτων ἔχει λαμπρότητα, καὶ δύνανται τὴν φῶτα, ὥστε ἐπὶ τῇ γῆς οὐδὲν ποιεῖν παραπλήσιον τῇ σελήνῃ.

v. 32. *Quum vaga per liquidum.]* Gemblacens. per nitidum.

Ibid. *Scintillant lumina.]* Scintillatione fiunt ἀγναι. Aristoteles : τὰ πλεον τὰ ἀσπυρμα ἢ καὶ τὸ μῆκος, ἢ καὶ τὸ πλάτος. ὅταν μὲν οὖν ἀποσπινθεύῃ αἶμα ἡρώμενον (τί τοι γὰρ) διὰ τὸ παρὰ πύρρῳ, καὶ μικρὰ μὲν, ἐπ' ἀρχῇ γ) αἷξ καλεῖται. Seneca : Aristoteles quoddam eorum Capram vocat : *Si me interro- veris quare, prius rationem mihi reddas oportet, quare Hædi vocentur.* Atque hæc quidem scarriliter, ut solet, Seneca. quasi Aristoteles sit auctor eius appellationis, qui dixit αἷξ καλεῖται, non αἷξ καλεῖται.

v. 33. *Et renues longis jaculantur.]* κυρτολογία. Nam inde ἀκροῖαι dicti sunt Ptolem. Aliis ἀκροῖαι, ut Plinio.

Pag 27. v. 1. *Exurgentq, procul.]* Legendum *exurgantq, procul.* ἀόρρωδον διάλῃσι, vel potius ἐξάλῃσι. Inde διακροῖαι dicuntur Ptolem.

Ibid. *Volucres imitata sagittas.]* ἀκροῖαι.

v. 5. *Æt namquæ imitatur Olympo.]* Gemblacensis, *Æt namque imitatur Olympo.* Sed vulgata lectio vera.

v. 12. *Spirantis semina terra.]* Quæ in hæresi Aristoteles : hæc omnia καὶ ἀναθυμιάσαντι ἐκ γῆς ζωοποιεῖται, καὶ διακρυφάται. Sic infra : — *terra spirante vaporem.*

v. 16. *Sine igitur ratio.]* Resumit, quod longo hyperbato interruperat supra : *Sive quod ingentem terra spirante vaporem, &c.*

v. 15. *Imbribus in mediis.]* Gemblacensis *Imbribus & mediis.* Fortasse, *Imbribus è mediis.*

v. 17. *Involucras ignes.]* Lege :

Involuens ignes potuit generare Cometas.

Potuit generare potitice, generavit.

Ibid. *Involuens ignes.]* ἐκφυρμένη, scilicet ὅταν εἰς αὐτὴν ἱμῆται ἀρχὴ πυρώδης. ex Aristotele.

v. 18. *ob cuncta creatis.]* Legendum : *ob juncta, vel sub juncta.* Sine, inquit, id fiat καὶ ἐξ αὐτῶν καὶ ζωοποιεῖται. Est opinio Democriti & Anaxagoræ : qui dicebant τὴ κομήτιν nihil aliud quam σωματὶς τῆς πλανητῆς ἀστῆρος, ὅταν διὰ τὸ πλεον ἔλθῃ δέξωσι θρηγάνην ἀλλήλων. Videntur autem id ab Ægyptiis didicisse, qui credebant τῆς πλανητῆς ζωοποιεῖται καὶ πρὸς αὐτὴν καὶ πρὸς ἀπλανεῖς καλεῖται. Vnde sciscebant Cometen esse ζωοποιεῖται ἀστῆρος δύο ἢ καὶ πλείων καὶ ζωοποιεῖται, quod hic intelligitur per *juncta sidera.* Mirum vero non resumere id, quod supra dixerat :

Sunt autem cunctis permixti partibus ignes.

Nam

Nam hoc concludendum erat: Quia cælum passim ignibus fœtum sit, ignem ex se sibi ad *καίματα* corripendum suppeditare.

v. 20. *Sed trahit;] Seu trahit.* Opinio Pythagoreorum & priscorum magnæ Græciæ Philosophorum. Aristoteles: *ἡ δὲ Ἰταλικὴν τινὲς καὶ ἡ λαμμένην Πυθαγορείων ἐκάλουν αὐτὴν ἢ) ἡς πλανήτης ἀστέρων. ἄλλα διὰ πολλῶν τε χρόνων θαλάσσιαν αὐτῆς ἢ) καὶ τὴν ὑπερβολὴν ὅτι μικρὴν. ὅτι συμβαίνει καὶ περὶ τὸν τῶν Εὐρώπης ἀστέρα. διὰ δὲ τὸ μικρὸν ἐπαυλασθῆναι, ἀλλήλῃ φάσις. ὥς διὰ χρόνον φάνηται πάλιν.*

v. 21. *Inuoluitque suo.]* Tunc dicuntur *ὑπαυρι*. Vulgus combustos dicit.

v. 22. *Ac modo dimittit.]* Tunc dicuntur *ἔξαιροι*. Res autem ipsa *ὑπόμψις*, explicatio à radiis Solis: abstantia à Solis radiis, vt Vitruuianum verbum vsurpem. Tunc enim Planeta abstitit à Sole, vel Sol à stella fixa. Ponamus Solem in prima parte Arietis: item Mundi integram reuolutionem xxiv horarum: Solem autem ipsum proprio motu partem vnam conficisse, ita vt duæ jam partes sint: sane Sol in secunda parte Arietis deprehenditur, altera parte motu ipsius Mundi, altera proprio expatiatus. Hoc proprie est *ὑπόμψις*. Proprius igitur motus causa est *ὑποστροφῆς*. Sic in stella Mercurii. Nam quum æquale propemodum cum Sole curriculum conficiat, propterea raro videtur. Quia vero exiguos transensus facit, quæ Aristoteli dicuntur *ἐπαυλασθῆναι*, sæpe transgreditur apparentiam suam, quam Græci *φάσις* dicunt. Vnde raro apparet, vt pote, quia circa Solem moveatur. Quare non Sol Planetam, sed potius Solem Planeta dimittit. Et tunc dicitur Planeta *ἔξαιρος ἢ) ἡλιακὸς ἀνάλλιν*, eius vero *φάσις* *ὑπόμψις*. hoc est, *ἡ μετρία ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἡλίου*.

v. 23. *Et Venus.]* Venus magno spatio à Sole recedens secundum latitudinem vna eademque die matutina & vespertina fit. Vnde Vesper & Lucifer dici meruit potius, quam Mercurius.

v. 24. *Serpentem.]* Locus deprauatissimus, qui tamen oculatissimos sensus effugeret. Hic nobis succurrit Gemblacensis:

— ficut Cyllenius orbis

Et Venus, accenso quum ducit Vespere noctem,

Sæpe nitent, falluntque oculos. —

Ibidem: *Sæpe nitent.]* Iam diximus *περὶ ὑποστροφῆς*. Mam *φάσις* eorum intelligit.

v. 25. *Seu Deus instantis fati.]* ἑνδοξον ἐκχρήσημα à vulgi opinione.

v. 26. *Signa per affectus.]* Cometæ vocat *πρόδη τῷ ἑγέρνῃ*.

v. 33. *Labentesque rapit.]* Lege *Tabentesque*.

Pag. 28. v. 3. *Qualis Erichthonios.]* Gemblacensis: *Qualis Erechtheos*. Contendit autem cum Lucretio. vide II Thucydidis; & Georgica.

v. 7. *festus defecerat.*] Gemblacensis: *Lassus defecerat.*

v. 16. *Extremas modo.*] Ita melius quam Gemblacensis: *Externas modo.* Manifesto indicat eam cladem non multo antea contigisse, recenti etiam eius memoria. Accidit vero quinquennio ante Augusti excessum. Ex quibus colligere licet tempus, quo hæc scripta sunt.

v. 17. *quum fera victorem rapuit Germania Varum.*] A clade Variæ ad Consulatum C. Antistii, C. Suii Rufi, Cornel. Tacitus putat annos absolutos XI. Annal. XII. quod tempus congruit anno Christi Dionysiano X, D. Labella & Silano Coss. quadriennio solido ante excessum Augusti.

v. 25. *nec plura alias incendia Mundus Sublimis.*] Similimum illud:

Non alias calo reciderunt plura sereno

Fulgura, nec diri sories arserunt Comete.

v. 33. *repetitaque rerum Prælia.*] Optime Gemblacensis: — *repetitaque rerum Alea.* Ita reponere. Neque dubium est à Manilio esse. Sic Pomponius Iurisconsultus dixit *aleam emere*, quum captus piscium, aut missilium emitur. D. l. 8. §. de contrahenda empt. quod Græcis dicitur *βλῆσις ἀνίστασθαι*. Lærtius in Thalete etiam *πύρρον ἀνίστασθαι*. Græcum esse *κύβητος* *πάλαι*, & *κύβητις* τὰ *παιγνύματα*, & pueri sciunt.

Pag. 29. v. 1. *Et in Ponto quasitus rector Olympi.*] Adulatorium. De Augusto enim intelligendum. Ut in Sphæra Barbarica:

Actiacosque sinus inter suspensus uterque

Orbis, & in Ponto Cali Fortuna natabit.

v. 2. *quum pompa rependit.*] Vitium esse in verbo *rependit* nemo negaverit, nisi qui Latine nescit. Opus est enim verbo, quod absolutam Grammatici vocant. Nos olim *resendit* diuinabamus non male. Nam tendere etiam de nauali prælio potest dici, quum *παρεμβολή* dicta sit acies navalis. Diodorus x. 1. 253. *ὁμοῦ παρεμβολὰς ἔδειτο τὴν μὲν τοῦ περὶ σπονδῶν ματι τὴν δὲ τῇ ναυτικῇ διατάξῃ. καὶ τὰς μαχὰς ταύτας ἀπάσας ἐπώληκεν, καὶ τὰς τῶν βασιλέων ἐξελίξῃ πελάγεσσι. τὴν δὲ τῇ περὶ παρεμβολῶν κτλ.* At *παρεμβολή* quid aliud, quam tendere? Sed sine dubio vera lectio est *rependit*. Bellum enim navale dicitur pendens. In Apotelesmatico.

Navales etiam pugnas, pendentia bella

Artribaunt. —

Græcum est *μετωρέω*: quod est pendere, & in alto *αὐλῶ*, quando nautes tenent altum. Accedit huc quod Iacobus Susius ad oram libri è regione huius

ne huius loci de ingenio ita correxerat. Paria ergo fecimus. Sed quemodo ille interpretaturus fuerit, nescio.

v. 8. *Arg. Adamantis.*] Ob Ianum Quirini ab Augusto clausam, quod bistantum antea contigerat. Horatius:

Ianum Quirini clausit. ———

Virgilius:

————— *dira ferro & compagibus artis*
Cludentur belli porta. Furor impius intus
Sena sedens super arma, & centum vinctus abenis
Post tergum nodis fremes horridus ore cruenta.

v. 10. *Sis pater.*] *Sis pater.*

JOSE-

JOSEPHI
SCALIGERI
JVL. CÆS. F.
CASTIGATIONES

&

N O T Æ

in

PRIMUM ISAGOGICVM
M. MANILII.

Riore libro duo posuimus, circa quæ

τὸ ἀποτελεσματικὸν τίλεται[⊙] versatur: quorum alterū μετασμολεστικὸν dictum fuit, diuersa notione à Meteoris Aristotelis: alterum ποικίλον, siue ὑποτελεσματικόν. Et alterum quidem alteri tanquam materia subiacet. Ideo primum est ordine, καὶ δυνάμει: vt & materia ipsa prima ordine. Quod igitur

ex eo opus fuit ad tironem in Apotelesmaticis informandum, Manilius assumpsit: nimirum ea, quæ τὸ ἐστὶ sunt tantum, τὸ δίδωμι autem, quale quod ἐν μεγάλῃ Σουλᾷ docet Ptolemæus, illis relinquit, qui maiores in ea re progressus facere volunt. Quæ igitur præmisit libro primo, ea non sunt absolute Astronomices: sed est veluti quædam, vt vocabat Posidonius, συχρίως μετασμολεστικὴ, quæ tirunculis aditum ad apotelesmaticen munit, ne ἀποσταίωσι, vt Iamblicus loquitur, id est ἀπὸ εἰσαγωγῆς ad illa sacra irrumpant. Quibus rudimentis absolutis, nunc eum ordo ad eam, quam exponere instituit, apotelesmaticen vocat: cuius duo membra sunt. alterum σπιναικὸν vocatur: alterum ὑποτελεσματικόν, seu ποικίλον. Ac σπιναικὸν quidem disputat tantum, quomodo signa se habent aut per se, aut inter se, vt alibi plenius docemus. alterum, versatur circa effectus ipsos, καὶ ἀποτελεστικῶς. Ita vt σπιναικὸν nobis gradum struere ad apotelesmaticen minime dubium esse debeat. Propterea liber quartus, qui Apotelesmata inscribi debet, duobus σπιναικῶς, hoc scilicet, secundo ac tertio sequenti præmunitur. Est enim σπιναικὴ μέγιστος συχρίως μαθηματικὴ. Quare Plutarchus Tarrutium Firmanum dicit

N 2

ἀπὸ τοῦ

ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ ὡς ὁ πρῶτος, quum vellet eum Mathematicum designare: sed proprie πρῶτον est εἰσαγωγὴ ἀποτελεσματικὴ, qualis est primus liber ἡ τελευτῶν Ptolemæi: qui quum sit πρῶτος, frustra eum primum apotelesmaticum vocant etiam doctissimi viri. Nam Isagogicum, non autem Apotelesmaticum esse tum materia ipsa, tum Ptolemæus docuerit, qui initio primi ita scribit: πρῶτος μὲν ὁ πρῶτος ὁ εἰσαγωγικὸς ἔστω. & initio secundi, qui primus est apotelesmaticus ἡ τελευτῶν, rursus scribit, τὰ πρῶτα αἰτῶν πρῶτος ὁ πρῶτος. Eiusmodi est liber secundus Firmici, qui in reliquis Mathematicis suæ libris quoties eum librum citat, semper Institutionis librum, aut Institutionem simpliciter vocat. Sic iste, ac sequens Isagogici tantum sunt: quartus autem apotelesmaticus. Ita sunt duo illa membra, in quæ πρῶτος ὁ πρῶτος partiti sumus. Dicimus autem Institutionem primam, Institutionem secundam, id est librum primum, librum secundum Institutionis. Ut primus, secundus Annalis Ennii, prima, secunda Origo Catonis apud Grammaticos: primum, secundum Edictum apud Iurisperitum.

Page 29. v. 23. *Et quinquaginta Regum.*] Homericos dixit βασιλεῖς pro ducibus.

v. 25. *Hecoreamque facem.*] Ita recte emendauerunt viri docti, quum antea & manuscripti, & Romana editio haberet: *Hecoreampus facis*: inepto, vel potius nullo sensu.

Ibid. *Hecoreamque facem.*] *Idem* ὁ in fine. De facibus ab Hectore classi Argium iniectis nemo dubitat. In Sphæra Barbarica.

Hectoris ille facies arcu teloque fugauit.

Et dubitamus bene emendatum esse?

v. 27. *Errorumque ducis.*] Non est locus contaminatio in toto Manilio. Nam quid est *geminata aquora*? Vlysses non geminavit æquora, sed decennia, aut bellum decennii. Corrige ex libro Gemblacensi, sine quo locus hic frustra tentabatur:

Errorumque Ducis totidem, quot vicerat, annis

Instantem, belli geminata per agmina, ponto.

Vnum tamen nobis duntaxat permisimus: ut belli pro bello legeremus. Cætera sunt à Gemblacensi. Errorem ducis instantem ponto per geminata belli agmina totidem annis, quot vicerat. Vlysses totidem annis erravit mari, quot pugnavit ad Troiam. Hoc vocat errorem ducis instantem ponto totidem annis, quot vicerat, id est *decennia*. Nam non solum pugnatores, sed etiam victores inducit, ut Homerus, αὐτὸς ἀεὶ δὲ τὸν ἐνὶ πόντῳ ἔμμενον ἄλλαν. *geminata belli agmina*, labores bellicos geminatos in mari. Vlysses enim in Odyssæa inducit constantem cum altero bello in mari. Quis hæc odoratus fuisset, nisi codex indicasset? Tamen nunquam probavimus illud, *geminata aquora*.

ibid.

Ibid. *residem quot vicerat annis.*] *isidow.* Maluit ita dicere, quam *pugnauerat.* Lucanus libro primo:

Bellorum & foci, qui mille pericula Martis

Mecum, ait, experti decimo jam vincitis anno.

Generosius, quam si dixisset, *pugnatum*. Et sic Vlysses decem annos vicerat, ut isti Caesariani.

v. 18. *Instantem belli.*] Claudianus eodem modo de eadem re.

Et saui toridem bello, quor fluctibus, anni

Conjugii docuere fidem. —

v. 30. *Patriam qui & jura petenti.*] Ita bene, meo judicio, emendarunt docti viri ex scripta depravata lectione: — *patria quæ jura potentem; ut sit patriam & jura in diâ d'voir*, patriæ jura, quanquam potest etiam legi propius ad vestigia corruptæ lectionis. *qui patria rura petenti.* Ait Homerum eripere patriam Vlyssi, dum dat ei: quia inducit eum in patriâ rura pervenisse non statim post excidium Troiæ, sed longo post tempore: neque tuto, sed procorum insidiis petitur: neque vacuam, sed à procis occupatam patriæ possessionem dat. Certe hoc voluit Manilius. Nam mentem eius assequimur, verba fortasse nondum concepimus. De Homeri patriâ intelligere, & alia, quæ neque cælum neque terram tangunt, neque orationem ullam Latinam faciunt, in medium adferre, mens Manilii & ratio ipsa non patitur. Nonne satis clare loquitur, quum dicit, quæ Homerus eripit patriam Vlyssi, dum dat, & ex cuius ore omnes vates rigantur? Quis negat hæc coherere.

Ib. *jura petentem.*] Si quis *rura* legere mauult, magis accedet ad mentem Homeri. Nam prius rus peruenit Vlysses, & ab Eumæo subulco receptus.

v. 31. *cuiusque ex ore profuso.*] Videtur legendum *profusos*, cuius rei codex Gemblacensis retinet vestigia. Nam *profusus* habebat perperam, quia in sequenti versu *lances* pro *latices* scriptum erat.

v. 31. *ex ore profuso.*] Ovidius de Homero: — cuius

Vatum Pieris ora rigantur aquis.

Et nescio, an alluferit ad historiam. *Elíanus* *ωσίνης* γ. κς. *Γαλέτου*
 δ' ὁ *ζογράφου* ἔγραψε τὸν μὲν *βίον* αὐτὸν *ἱστορία*. τοὺς δ' ἄλλους *ποιήσας* τὰ *ἡμε-*
τέραν *ἱστορίας*.

v. 32. *Omnis posterius latites.*] Inepte Gemblacensis *Lances*. propter
presufas, non *presufas* habebat. Monemus, ne quis *lances* à Manilio somnia-
tas putet, qui in illum eodictem incidet. Nam *tirones* harum rerum omnia
mendosa in codicibus, pro oraculis habent.

Pag. 30. v. 3. Et Chaos mixtum terrae.] Atqui non dicit Hesiodus terram
 ex Chaos genitam : sed ἀβυσσολογίης ponit χάος, Πῦρ, Τάρταρον, Ἔρως. Χάος
 autem Ἐρὸς ἐνέκτα: aliud agebat Manilius.

v. 4. *Et primam circumstantiam sidera corporum.*] Nihil tale in Theogonia Hesiodi.

v. 5. *Titanas junisse semini.*] Inepta lectio. Legendum auctore Gemblacensi:

Τίταναςque fenes, Iovis & cunabula magni.

De Titanibus nihil in Theogonia. De cunabulis Iovis nonnihil collegimus ex illis:

*σπυλὰς δ' ἐς Λυκτὸν, Κρήτας ἐς Πύλον δῖμον,
ὀππότε' ἀρ' ὀπότεσσιν πάσις ἤμαλλ' ἔκειτο.*

Sed hæc nihil ad cunabula, de quibus habebat in animo Manilius.

v. 6. *Et sub fratre viri nomen.*] *καὶ πατέρων δ' ἑλπίς Σκαλοῦσι πονήσας ἀντιπ.*

Sed hæc nihil ad mentem Manilii.

Ib. *sine fratre parentis.*] Iunonem parentem fuisse sine ope fratris Iovis, & Vulcanum peperisse, unde ἀπάτωρ dictus fuerit, omnis vulgus Poëtarum æcinit, præter Hesiodum, quem tamen testem hic noster adducit:

*Ἥρῃ δ' Ἡφαιστον κλυτὸν ἐν φιλότῃσι μυχῷσι
γένετο, καὶ ζαμύνουσιν καὶ ἔσσω ἢ περὶ καί τε.*

Lilius Giraldus, ut probet Vulcanum sine patre ex sola Iunone natum, producit hunc versum ex Hesiodo:

*Ἰννο Vulcanum nullo commixta in amore
Edidit.*

Nimirum illum versum Hesiodi vertebat, sed interpolato sensu & plane contrario.

v. 7. *Atque iterum patrio.*] Ex Ioue quidem & Semele natum Bacchum Theogonia Hesiodi canit, sed non assutum femori patris, quod hic indicatur. Quare aut falsus est memoriæ Manilius, quum hæc scriberet, aut aliam Theogoniam ab hac vulgata ab Hesiodo scriptam esse necesse est: quod falsum est. An dicemus sub eius nomine γυναιλογίας Διὸς olim extitisse, ex quibus hæc hauserit Manilius? Nam ἡρώων γυναιλογίας sub eius nomine citantur: ex quo opere hi luculenti versus producuntur de formicis in homines incolas Æginæ conuersis:

*ἦ δ' ἑσπευσάμην τίνας Λίανσι πατοῖσιν ἄνθρωποις
Αὐτὰρ ἔπειτ' ἦεν πολυπύργου ἱκλὸς μέδον.
Μῦθ' ἰὼν ἤμαλλ', πατέρ' δ' ἀδελφοὺς δαΐωντι,
Ὅσσοι ἴσσοι μύρμηκες ἑκαστοὶ ἕδδον ἴσσοι.
Τὸς ἀδελφοὺς πόλιν, βυλίζουσιν τε γυνήσιν.
Οἱ δ' ἦτοι πρῶτοι ζῆσαν τίνας ἀμφαλάσσας.*

Quidni scripserit γυναιλογίας Διὸς, ut & ἡρώων? Non enim credam adeo obliuiosum, ut in tot exemplis cum ratio fugerit, nec impudentem, ut quæ non erant, posteritati persuadere voluerit.

v. 9. *Quin eribus ruris.*] Hic versiculus interpolatus est in Gemblacensis:

Quique etiam ruris caltem legesque notavit.

Ex Plinio & veteribus citatur Hesiodus in Astrologia, & ex ea petuntur tempora, quæ messor, quæ durus arator haberet. sed alia Geoponica scripto præter *ἔρως καὶ ἡμέρα*, quæ hodie extant, neque ullus veterum prodidit, neque verum est. Quare satis mirari non possum hunc nostrum, qui aliam Theogoniam, alia Geoponica Hesiodi hariolatur. Sed fortasse Orphici *ἔρως καὶ ἡμέρα* Hesiodo attribuit: quorum hoc initium fuit:

οἱ δὲ γαιοποιὸς οἱ φιλαμύχοντες ἱμερόν αἰφνί,
καὶ τ' ἐπὶ χρυσόντι γαῖας ἐπὶ αἰῶνι ἔρως,
γαῖαν ἐπὶ δίδωρην ἄγαν δακρυώδεις ἀρεῖον,
ὃ γαῖοις ἐπὶ κλέμα Μαιδευταῖς καλίσσας
καταδύμναι, καὶ λαὸν ἐπὶ αἰῶνι δίδωρ ἐλπίδ'
ἱμερόν, σπαρτὴν τε λαχόντας ἀμύχοντες αἰαν,
αὐλίσκ'. δὴ τοι πᾶσι ἐπὶ ἡμέρῃ καλίσσας,
ἅμνια σὺ Διμήνδ' ἀρεσσοῖς τε Βάκχῃ
δὴρ ἀνσπεριπέμνω, καὶ ἐπὶ σταυρὸν ὄντα ἐπὶ αἰῶνι.

Luculenti versus.

v. 17. *caussa(que) salere.*] Eratosthenem tangit, qui τὰ παλαιὰ cum causis suis & fabulis conscripsit. Citantur inde versus passim à Theone, Hygino, Scholiaste Germanici, aliis.

v. 19. *Soluentemque patrem.*] Ea non est Astrothesia Cephei, ut soluat filiam vinctam. Non intelligo.

v. 20. *Officioque Iouis Cynosuram.*] Ambæ nutrices Iouis fuerunt; Helice siue Cynosura, & Aax, quæ & Amalthea. Altera cumas motauit, altera lac præbuit.

v. 21. *Ex furto Cynum.*] Germanicus.

*Cynus de thalamo candens qui lapsus adulter
Furtis Iouis falsa voluerit sub imagine sexu.*

v. 22. *Spolioque Leonem.*] Quid intelligat, non docent nos Mythologi Hyginus & Scholiastes Germanici. Nam spoliū ipsum Hercules gestauit.

v. 23. *Et mofsu Cancrum.*] Habes apud Mythologos. Germanicus quoque in *ἀντιστοιχείῃ* meminit:

*Te quoque, secundam metores quam cominus Hydram
Alcides, ausum morsu contingere, bello
solere dunaui, Cancrer, Saturnia Iuno
Minquam oblitus fui, nunquam fecura moueris.*

Syn-

Synopsis Enopio Calvini: ἀλλὰ (ἱεροῦ) ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀποδείκνυται τῆς μὲν ἐν τῇ σωτηρίᾳ, ἐπὶ δὲ ὁ κερῖς αὐτῇ παραχρηστέ, καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν συμμαχίας ἀντιπαρατά.

v. 25. *Ceteraque ex variis pondentia casibus.*] Nam casus & causas omnes assignavit omnibus astris Eratosthenes in Astronomicis mythologumena. Aratus vero rarissime fabulas delibat: adeo ut in quo Astronomicam Hesiodi imitatur, intra fabularum licentiam hoc faciat. Multa enim ex illis rancidis mythologis circumcidit atque amputat. Id confirmatur venustissimo in eum Epigrammatio, quod apud Achillem Statium extat.

ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἡ ὅλη ἡ ἐστὶν αὐτῶν
ἐκείνη. ἀλλ' οὐκ ἔστι, μὴ τὸ μολυβδότατον
ὅτι ἐπὶ τῇ Σολῶν ἀπὸ μακάρο' χάριτι λαβῶν
ἴσους ἀρετῆς Ὀύρου ἀρτυρίαν.

Disertum ait Aratum ex Hesiodi Astronomico τὰ μολυβδότατα deflorasse: cetera fortius, puta μυθολογούμενα, omisisse & insuper habuisse. φασμμένα enim Arati ex Enopetro Eudoxi traducta, Hesiodi tessellis vermiculata fuerunt.

v. 28. *Terrae composuit caluim.*] Nam ridiculum est, Terram Mundi punctum celum videri peperisse. Itaque irridet Hesiodicum illud:

γῆα δὲ τοι πρῶτον μὲν ἰσώατο ἰσῶ ἰαυτῇ
ἔπειτα ἀνθρώποις.

v. 32. *dulces musamque inducit in auras.*] Absurde. Concipe ita:

perque horrida motus

Rura ferit dulces, musamque inducit in aera.

v. 33. *Ecce alius pictas volucres.*] Æmilii macer ἱερογυρίας scripsit, quod hic tangit Manilius. Ex ornithogonia sunt hæc:

Et nunc agrestes inter Picumnus habetur.

Auniliūm sacra veniunt cultoribus Ibes. Item:

altis ex vrbibus Ibes. Item ex secundo ornithogonias:

quum laudo excelleret omnes.

Ibid. *Et bella ferarum.*] nunquatinus illis temporibus scripsit Gracius: & falso neminem ante se hoc argumentum tractasse prodidit Nemesianus, qui sub Carino Augusto scribebat:

— ducisque per ania, qua sola nunquam Tria rotæ. —

Pag. 31. v. 1. *Ille venenatos angues.*] Theriaca scripsit Macer, qui Theriacacon lib. v. citatur à Charisio:

— longo resonantia fibila collo.

Ib. *hic nata per herbas.*] Æmilii Macer ἱερογυρίας sine βοτανίας scripsit. ex quo opere hæc proferuntur. Inter præteritas numerabitur ocimus herbas. Iamque: — quales seges intubus herbas.

Ibid.

[*Ibid.* vers. 3. *Immensum Tartara natum.*] Scribendum: — *immersum Tartaron atrum*. Vestigia veræ lectionis extant in Gemblacensi: *Tartara natam*. Puto innui, qui *ταρταρα* scripserunt, aut raptum Proserpinæ. Si aliud præter hoc intelligitur, per me quidem esto. Simile est Corn. Seueri in hirculento poemate de Ætna. — *vases*

Sub terris nigros viderunt carmina Maues.

v. 6. *omne genus rerum.*] Chœrilus, vt infra notamus.

νῦν δ' ὅτε πάντα δίδασαι, ἔχουσ' ὃ πείρεται τέχνη.

v. 9. *turbamque ad sacra ruentem.*] Gemblacens. — *ad nota ruentem*. Conuenientius menti Manilii.

v. 10. *Integra quæratius.*] In eandem sententiam Lucretius:

— *juuat integros accedere fontes.*

ἀκρόγυς. vt dixit Chœrilus etiam de eadem re.

ὦ μάκαρ, ὅστις ἐλὼ κέπων χρόνον ἴδεις αἰσῶν,

Μουσῶν διέγνων, ὅτ' ἀκρόγυι λῶ ἐτι λήμων.

Νῦν δ' ὅτε πάντα δίδασαι, ἔχουσ' ὃ πείρεται τέχνη.

Ἵσται ὅσιν δρόμος καὶ ἀλγύπριος ἐδὲ τοι ἔσται

πάντη πατρίωνινα νοζυγὲς ἄρμα πηλάσαι.

Hi versūs possunt eludere iudicium Horatii de Chœrilo; in quem non æquior est quam in Plautum & Laberium.

v. 15. *soloque volamus In calum curru.*] Alibi:

Verbere agam currus non occurrentibus vllis.

Et propterea Chœrilus vocauit *νοζυγὲς ἄρμα*, quod secutus videtur Nemefianus loquens de intacto argumento: — *juuat aurato procedere curru.*

v. 16. *propria rate pellimus vndas.*] Gemblacensis, *prima rate*, quod à Manilio est. Apud Tertullianum v. 11 de spectaculis, *Hoc igitur modo etiam à theatro separamur, quod est priuatum consistorium impudicitia*. Melius ita legèrim, quam *priuatum*. At in libro de Pœnitentia priuatum dixit pro proprietate, cap. 11. *Cur pœnitentiam inuadit delinquentium priuatum?* id est, proprietatem. Tertulliani sunt Priuatus, Sancitus, id est *ιδιότης, νομοθεσία*.

v. 21. *quum spiritus vnus Per cunctas habitet partès.*] — Stoicorum est ne vna quidem vocula minus. Quid est *ἡγεμονικόν*; *πανδύμα ἐξ ὅλε κινέμενον καὶ ἐν ἑαυτῷ τύπωσι*. Et sane Stoicis maiori ex parte additus est noster.

v. 22. *atq; irriget orbem.*] Eadem tralatione ignes irrigui, & carmen irriguum in Ætna. & in secunda Institutione hic noster irriguos cantus.

v. 23. *corpusque animale figuret?*] An non plane Stoicum illud, *καὶ ἐν ἑαυτῷ τύπωσι*.

v. 26. *regeret prudentia sensum.*] Sine vlllo dubio *censum*, non sensum scripsit Manilius, vt in Sphæræ Mundi Proœmio:

— *Et æthereos per carmina pandere sensus.*

O

Vbi

Vbi idem error. Apud Gellium quoque in Favorini declamatione legendum : *caelestium rerum censu atque ductu*. quanquam vulgata lectio defendi potest : quæ tamen mediocriter Latine intelligentibus de mendo statim suspecta erit.

v. 27. *Non esset stasia terris.*] Neque τῇ γῇ σῆμα, neque τῇ ἰστανίᾳ πῶς ἢ κίχλη πορὶ ἐσέτ.

v. 28. *standaque rigeres,*] Rigere, τὰ ἀκρυστα.

v. 32. *nec flumina pontum.*] Iuxta eos, qui ex solo fluminum conuentu ac confluuiio mare constare dicunt.

v. 33. *Nec pelagus fontes.*] Scatebras fontium nihil aliud esse, quam maris secretos calles sub terra rimantis latices colatos exuta sanguine, & alii veterum prodiderunt.

Pag. 32. v. 6. *Hic igitur Deus & Ratio.*] Stoicum : θεὸς καὶ λόγος.

v. 7. *Ducit ab æthereis.*] A corpore æthereo alteratio manat. Permanat autem in totam terram, atque ea, quæ terram & ætherem interiecta sunt. Elementa, quæ infra Lunam sunt, ea & continentur, & mutantur à motu corporis ætherei : continent autem & mutant inferiora, terram, aquam, omnia, quæ in eis sunt, animantes, & plantas.

v. 9. *vitamque & fata ministrat.*] Melius Gemblacensis *vitæ ac fata* παρὰ τοῦ καὶ πορὶ.

v. 10. *ac proprios per singula corpora mores.*] ἰδιωτικὰς. De iis in Apotelesmaticis.

v. 11. *Nec minus est querenda fides.*] Legimus, *comminus est querenda fides.* καὶ ἡ ἰστανίᾳ καὶ ἀποκρίσει. Totus locus ita distinguendus :

Sentiri tamen ut vitæ & fata ministrat

Gentibus, ac proprios per singula corpora mores,

Comminus est querenda fides. —

Probatur etiam ἡ ἰστανίᾳ, ipsam sensibus nostris percipi, quomodo fata ministrat, ut omnia dispenset. Sic loquitur auctor Dialogi de causis corruptæ eloquentiæ : *Ne illi quidem parti sermonis eius repugno, si comminus fateretur plures formas dicendi etiam in eodem sæculo, nedum diuersis extitisse.* Et clarius Prudentius in Romano : *Ne fluctuantes veritas dubia fide, si non pateres tristo visu comminus.*

Ib. *Sic temperat arua.*] τὴν ἰστανίᾳ ἰστανίᾳ intelligit, hoc est, ut iam corremimus; fidem comminus quæsitam. Ἡ ἀποκρίσει καὶ ἀποκρίσει est Philosophorum : ἡ ἰστανίᾳ ἰστανίᾳ Rhetorum, qua vulgus rude & imperitum ad fidem adigitur. Quod enim Cælum moueat & afficiat variè corpora nostra, exemplo rerum vulgarium, & tritarum docet. Hæc est ἡ ἰστανίᾳ ἰστανίᾳ. Quauis, inquit, ἡ ἀποκρίσει καὶ ἀποκρίσει à nobis remotissima est : tamen certissimum est, ab ea τὴν ἰστανίᾳ omnes mutationes dimanare : ut longius non sit petenda fides, quan-

quandoquidem eodem modo & mutationes temporum, cæli, & maris manifeste videamus.

Ibid. sic temperat arua Calum.] Nimirum hæc est comminus fides quaesita, καὶ ἡγοῦμαι ὅτι, ut jam diximus. Idem argumentum persequitur Ptolemæus ad verbum: καὶ τὸ πᾶν διατίθεται αὐτῇ μετὰ τοῦ ἀντικειμένου πάντα τὰ περὶ τὴν γῆν ἡ μένος διὰ τῆς καὶ τὰς ἐποχὰς αὐτῆς μεταβολῶν περὶ τὴν γῆν καὶ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ φύσεως ὑδάτων, &c.

v. 14. Atque hæc seditio pelagi.] Locus inquinatissimus. Nam si interpungas post pelagi, quo referetur illa trunca oratio? Sed & sequentia magis mutila, — nunc sidera Luna Mota tenent. Quo enim & illa quoque referuntur? Deinde quid est sidera Luna mota? An motus Lunæ? Nugæ? Imo maria ipsa mota sidere Lunæ: Atque hoc postulat & ratio, & Manilii propositio. Nihil mutabo. Indicabo tamen, quomodo legendum putem.

Atque hæc seditio pelagi nunc sidere Luna
Mota tumens, nunc diuerso stimulata recessu,
Nunc anni spatio Solem comitata volentem.

Neque profecto aliter scripsit Manilius. Et quid clarius hac lectione? Seditio pelagi augescente lumine Lunæ mota tumet, & eodem sidere imminuto in diuersum stimulata recedit.

Ibid. Atq. hæc seditio pelagi.] αἰῶν. quod tanquam oscillo rursum prorsum reciprocetur. Græci dicunt ἐναὶ τινος εὐπολῶν αἰῶν διὰ τινος ἡγέρου τετραμῶν ἀντικειμένου τῶν παλαιοῦν, ὅς ἡ ἀντικειμένη ἐστὶν ἡ πλάγη. Auctor eius sententiæ Plato.

Ibid. Atque hæc seditio pelagi.] Gemblacensis pelagus. Hoc modo fortasse legendum:

Atque hæc seditio pelagus nunc sidere Luna
Mota tenet.

Ib. Nunc sidere Luna.] Nunc sidere Luna Mota tumens est πλεμμύνης. nunc diuerso stimulata recessu est ἀμπαρτίς. Sed cur hæc repetit, qui paulo ante dixerat,

Sic pontum mouet, & terris immittit & aufert. Nam quid illud quoque est, nisi πλεμμύνης καὶ ἀμπαρτίς.

v. 16. Nunc anni spatio.] Æstus à Luna & Sole, inquit Plinius. sed non addit quomodo. Ego puto hic intelligi maximos æstus in æquinoctiis. Nam æquinoctia à Sole: menses à Luna, quos sequitur ἀντικειμένων æstuum ex diuersis Lunæ configurationibus. Certe aliter hunc locum interpretari non possumus. Totum autem hunc locum ad verbum adumbrant illa Lucani:

Ventus ab extremo pelagus sic axe volutet
Destituasque ferens: an sidere mora secundo
Tethyos vnda vaga Lunaribus æstuet horis:
Flammiger an Titan vt alentes hauariat vndas
Erigat Oceanum, fluctusque ad sidera rollat.

Vbi habes de Luna & Sole, vt hic, & præterea confirmatur emendatio, *fidere Luna mora rumens*: quod quidem hic est *fidere Lunari secundo mora estuans*.

v. 17. *Sic submersa fretis.*] Ptolemæus ad verbum ἡτα πάλιν ὡς θεωροῦσιν διδωσι τοῖς περὶ τῆ γῆ πλὴν ἀπόροισιν, συμπαραδοῦσιν αὐτῇ καὶ σωτρεπομένων τῇ πλεῖστον καὶ ἐμψύχων καὶ ἀψύχων, καὶ πάλαιον μὲν ζωοποιούντων καὶ συμμείντων τοῖς φασὶν αὐτῆς τὰ ἰδιώματα, θαλάσσιον δὲ σωτρεποῦν τὰς ἀνθρώπων. Et declamator ille apud Gellium: *Quoniam viderant terrena quadam inter homines sita celestium rerum censu atque ductu moueri: quale est, quod Oceanus quasi Luna comes cum ea simul senescit adolescitque.*

v. 20. *sic reddis cornibus ora.*] Cornua Soli nulla sunt, vt Lunæ *μυωιδέη*. Sed recte Gemblacensis.

Tū quoque fraternis sic reddis curribus ora.

Bonincontrius quoque sic legit.

v. 22. *Aut dedit ille refert.*] Ex Gemblacensi ita legito:

Aut dedit ille, refert: & sidus fidere constas.

v. 27. *Corpora que ad Luna nascentis cornua lustrant.*] De Elephantis loquitur Plinius: *Auctores sunt, in Mauritania salibus ad quandam amnem, cui nomen est Amilo, nitescere Luna noua, greges eorum descendere: ibique se purificantes solenniter aqua circumspargi, atque ita salutato sidere in siluas romeriti vitulorum fatigatos præseferentes.* Dio & Elianus amplius.

v. 28. *Venturasque vident hyemes.*] *αἰετῶνες* Animalium pete ex Arato, Plinio & aliis. Hiemes autem *χμῶνας ἰλλνικῶς* dixit, id est tempestates. Quare Bonincontrius interpolauit *venturosque vident imbrēs*. Atqui generalius hiems siue tempestas, quam imber. Quas tempestates animalia prænotant, ea dicuntur *αἰετῶνες*, vt illarum auium apud Varronem.

Aut frigidos nimbos aqua caduaciter ruentis

Præinuere aquatila Querquedula natantes.

At quæ à stellarum ortu petuntur, ea dicuntur *ἀστρομαμαῖαι*, Latine Siderationes, & Præsiderationes.

v. 30. *Eximium natura dedit.*] Subaudiendum τὸ cvi. Horatius: — *nemo vt sit auarus, se probet.* Subintelligendum Qvi.

v. 32. *Ipsūque requirit.*] Repone ex Gemblacensi: *seque ipse requirit.*

v. 33. *quarum est permissa voluntas.*] Gemblacensis *permissa facultas*. & quidem melius. Nam non de voluntate hic agitur, sed de facultate, quæ permissa quidem, sed non æqualiter. Reliqua probant.

Reg. 33. v. 1. *Infidos adeo.*] *Infidas*. Infidas vocat, non vtique quod earum λόγῳ non sint ἀπῶτοι, sed quia æquali lege hominibus non tribuuntur. Facultas, inquit, permittitur. Sed incerta est. Nemo eas artes sibi promittere potest, neque eo modulo, aut numero, quo ille, aut ille. Alius enim alio.

alio doctior est. Labore pari, euentu dispari cæ comparantur. Est igitur aliquis, qui dispensat eas, quum, homo ipse, quantumuis adnitens de ipsis non consequatur quod optat.

v. 3. *Quod patet auctores.]* Locus deprauatus. Gemblacensis:

Quod patet auctores summa non corporis esse.

Bonincontrius interpolauit:

Quod patet auctoris summi, non corporis esse.

Lego: *Quo patet auctoris summam, non corporis esse.* Summa, & jus non corporis est, sed auctoris corporis. vel, vt verbis Manilii loquar: Quo patet esse Dei, non nostri munera census. Vult enim probare, artes & alia non esse nostri juris, sed Dei. Ex quibus satis constat Bonincontrium, quum illa interpolaret, mentem Manilii assecutum non fuisse.

v. 4. *Mitto quod certum est.]* Mitto, quod & ceram est.

v. 5. *Materiaque datum est.]* Materiaq; sat est cõgi, Gemblacens. Materia est τὸ συνεχές, Mundus τὸ συνεχές.

v. 6. *Quis calum possit.]* Hæc ita concipienda:

Quis calum possit, nisi celi munera nosset.

Et reperire Deum, nisi qui pars ipse Deorum est?

v. 8. *Atque hanc conuexa molem sine fine parentis.]* Haud dubie legendum patetis.

v. 10. *Stellis aduersus sidera bellum.]* Obluctantur enim motui Vniuersi. Sed *ἰδιώτης* dixit, Nullum enim bellum Planetis cum Cælo.

v. 11. *Ac terras celoque fretum.]* Si aliqua sententia ex istis elici posset, hoc videtur velle, hominem non posse comprehendere terram & mare, nisi Natura oculos animo dedisset. Atqui Manilio sermo est de celestibus tantum, ad quæ penetrare vis humani ingenii non potuisset, nisi oculos menti Natura dedisset. At terras & mare cognoscunt omnes peregrinantes, etiam stupidissimi. Versus iste neque vllam sententiam habet, neque si vlla tolerabilior posset elici, ad ea, quæ tractat Manilius, pertinere potest. Pedaneus Grammaticus iudicauerit ab indocto huc infartum.

v. 13. *Ni tantos animis oculos.]* οὐκ ἔστιν ὅσους τὰς οὐρανὸν ἰδεῖν ἔωκεν αὐτῷ: vt loquitur Æschylus in Prometheo. Tertullianus: *in agnitionem vere oculasser.* Pamblicus: *ὅσα οὐρανόθεν ἰδεῖν ἔωκεν*, ad verbum plane.

v. 14. *Cognatumque sibi.]* ἀρχαιότερον Gemblacensis. *Cognatumque sui.*

Ibidem: *Vertisset ad ipsam.]* Et nos olim emendauimus, *ad ipsam.* & ad stipularum Gemblacensis. hoc est, ad seipsam. familiaris locutio Manilio. Nam ridiculum est ad ipsum Mundum. Latinitas ipsa reclamat.

v. 15. *Et tantum dirasset opus.]* Quid est *dirasse* hic? Esto ornasse: nos non potuissimus comprehendere Mundum ratione gubernari, nisi

Deus ornasset ipsum? Nuxa. Hæc aliena sunt proposito auctoris. Gemblacensis inendum aperit. In eo enim *dataffer*, non *dicatlet*. Sane homo ad cognoscendum naturæ opus ineptus erat, nisi Natura *dicatlet* illi. Hoc magis aperit lectionem superiorem veram esse,

— *vertisset ad ipsam.*

v. 17. *Es primas quas dant leges.*] Aliquis suspicari posset Manilium scripsisse. *Es primas*. Sed nihil mudo.

v. 18. *Qui neget esse nefas.*] In Proœmio Sphæræ Mundi:

*Qui foret humano conatus pectore tantum,
Inuicis ut Divi cuperet Deus ipse videri,
Sublimes aperire vias: immumque sub orbem,
Esper inanis parentia legibus astra?*

v. 19. *deducere in orbem.*] Prouerbialiter: Deducere in orbem, cogere in ordinem.

v. 21. *Ipsa fides operi.*] Quis credat Manilianum esse. Ipsa fides faciet fidem? Qui credit, interpretetur. Sed nos Manilium scimus scripsisse:

Ipsi res operi faciet pendasque fidemque.

Rem tibi auctorem dabo, ut Plautus loquitur. Dabo tibi veritatem ipsam prius prædictam, ac creditam, quam eveniret.

v. 22. *Nam neque decipitur.*] In Sphæræ Mundi.

— *docet Ratio, cui nulla resistunt
Claustra, nec immensa moles, ceduntque recessus,
Omnia succumbunt, ipsum est penetrabile calum.*

v. 23. *Rite secunda via est.*] Gemblacensis:

Rite secunda via est, ac veris credita causis.

Via, quæ fidem facit, secunda est, plana ac facilis, quia probata est, rite, ac veris causis; quum eventus prædictionibus fidem faciat.

v. 24. *Eventusq; datus.*] Repone ex Gemblacensi: *Eventusq; datur.*

Ibid. *Eventusq; datur.*] Hoc vocatur *αὐτίμα* Artis magistris. At Ptolemæo & in Epigrammatio in Ptolemæum dicitur *τίμας*:

Καὶ πολλοὶς αὐτίμας ἐς ὕστα τέμα λαχόντες.

Prædicti eventus sortitos tempore finem.

v. 26. *suffragia vincere sortis.*] Vtrumque verbum Comitiale.

v. 30. *Verbera tam currus.*] Omnino legendum, *Verbere agam currus.*

Ita currus verbere instigabo, ut nemo mihi occursum sit. Cui hæc emendatio displicebit, ille & Manilii mentis & Latinitatis imperitus est. *verberagam* scriptum fuerat in archetypo, unde omnia illa, quæ hodie extant, Manilii descripta sunt exemplaria.

Ibid. *Verbere agam currus.*] Homericum: *μαρμαίρει δ' ἵππον*. Qui Poëtarum lectioni vel leuiter assueuerint, scient non aliter legendum esse, & aliter legentes deridebunt.

v.31. *Nec pariter socios.]* Legendum omnino :

Nec per iter socios commune regentibus actus.

Elegantissime. Nec per iter commune duobus vicinis regentibus actus socios. A seruitutibus rusticorum prædiorum Iter & Actus. Nam imperiti, qui corruperant, putabant actus esse participium. In quo flagro admonendi erant.

v.32. *Sed cale nascenda.]* Non agam currus, quo alii, sed per ipsum Cæsum. Qui legebat sic calo, satis, vt in aliis, ostendebat, se non sensum Manilii assecutum esse. Nam repetitio elegantissima est.

pag.34. v.1. *Vel quibus illa sacros.]* Aut astris solis gaudentibus, aut saltem illis, quibus illa non inuidere sacros meatus : hoc est, quibus iter & actum ad hoc prædium dederunt. Nam persistit in eadem metaphora, tamen non iisdem verbis.

v.3. *illa fuis.]* Recte olim vidimus mendum esse in hoc loco. Itaque legebamus *illa fugit.* Sed Gemblacensis *illa fluit.* Itaque reponendum auctore libro. Bonincontrii textus quoque ita habet.

v.5. *Et blandis aduersa sonis.]* Huic mendosa lectioni olim non malam substituebamus : *Et dulces ad verba modos.* Sed Manilianum est minima mutatione, *Et blandis diuersa modis.* vera lectio. In hoc auctore semper aut certe vt plurimum hæc duo *diuersa* & *aduersa* commutantur : quod quidem tam frequenter occurrit, vt semel admonuisse maluerim, quam toties cramben repetere. Diuersa blandis sonis sunt cantica modulis diuersificata.

v.6. *vt modico nascenda ad fata labore.]* Optime. & ita habent editiones, & confirmatur fide Gemblacensis codicis. Bonincontrius temerè mutauit *affata* pro *ad fata*. Cuius mutationis ipsemet se auctorem profiteatur. Quid clarius potuit dixisse Manilius, quam turbam illam mollem & Musicæ potius quam Astrologiæ vitam esse modico labore ad fata nascenda? Quis hæc non intelligit? Ptolemæus ad verbum dixit *ἀστρολογικῶν*, loquens de eodem genere hominum. Non possum non mirari homines in plana via strigantes.

v.7. *Hoc quoq; fatorum est.]* Non omnibus datum est fatorum legem discere. Nam à fato datur, fata discere.

v.8. *At primum.]* A signis Zodiaci causæ & γωνίας καὶ ὁδοὺς desinunt. Ex autem *ἰσοτάς* considerantur aut *ἡ δὲ τῶν ἡλίου καὶ σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων ὁδοὺς*, aut *καὶ τὰ ἀμείνων αὐτῶν μέτρα ἢ ἀνὰ γωνίας*. idque dupliciter : aut *καὶ αὐτὰ*, aut *καὶ ἀλλὰ*. Nam *καὶ τὴν αὐτὴν τὴν φασματικὴν οὐρανὴν* promissit quidem ipse : sed non comparent. *τὰ καὶ αὐτὰ* multis modis diuisionem recipiant. aut *καὶ τὴν φάσμα, ἀπὸ τῶν ἀστέρων*. aut *καὶ τὰ ἰσοτάς, ὁδοὺς, ἀστέρων*. aut *καὶ τὰ ἡλίου, ἀστέρων, ἡμερῶν*. aut *καὶ τὴν ὁδοὺς, ἀστέρων*. aut *καὶ τὰ ἀμείνων, ἀστέρων*. διμορ-

διμορφα. aut κτ' πλὴν ἥσιν ἄρς τὰς ἀρς, δίστομα, ἑπταστήσια: aut κτ' πλὴν κῆδς, διαστροφόμενα, ὁδοστάδια. aut κτ' τὸ ἔχον ἄρς τὸν τόπον, ἡμερὰ, νυκτερὰ. aut κτ' πλὴν διαστασι βίον, χροῖον, ὁδοστάδια, ἱερομετρήσια. aut κτ' τὸ πλεονάζημα, ἢ ἐλάττωμα, πλεονάζον, ἢτοι πλεονάζοντες, πολύτυνα, ἄρνα; στεῖρα, ἢτοι στεράδῃ, ἑπτακοῖνα. Sunt & θροῖμα, ἀνέκτες: & alia. Hæc Manilius: quibus contenti erimus. Nam longe plura sunt apud Firmicum, Paulum Alexandrinum, & Arabas. Nos de multis hæc pauca delibauimus explicandi auctoris nostri.

v. 9. *Nam mascula sex sunt.*] Alterna ab Ariete mascula sunt: reliqua feminina. Arabes, puto ex Ægyptiorum Myriogenesi etiam sexum in μοτομοί-
είας Signorum notant: quæ omnia ἀντιστοιχίᾳ sunt, & ἀντίστοιχα.

Ibid. *Nam mascula sex sunt.*] Prima Signorum diuisio κτ' φύσιν.

v. 11. *Cernis, ut aduersus.*] Transpositio. Ita digere:

Diuerſi totidem generis sub principe Tauro

Alternant genus, & vicibus variantur in orbem:

Cernis, ut aduersus redeundo surgit in arcum?

Alternant genus duce Tauro, & sunt feminina. Dux enim femininus, quia surgit anersus.

Ibid. *Cernis, ut aduersus.*] Omnino legendum *auersus*, nisi nobis anersa mens est. Taurus auersus surgit, posterioribus, non anterioribus. Eius enim ἀντιπρὸς prior surgit, quam τὸ βέλτερον. In Apotelesmatis.

Auersus venit in calum, diuesque puellis.

Propterea femininum est. Nam & ἀντιπρὸς, quod auersus, & δῖος, quod diues puellis. Notum illud: *Si tu auersus & aduersus impudicus es.* Qui *aduersus* volent legere, quin alium quam se traducunt? Si taurus est anersus, quomodo potest esse aduersus? Miratus sum pruritum contradicendi & μισολύδαν. Et ille sciolus, qui contextum maluit interrumpere incluso versiculo in parenthesis, ne a nobis transpositione καὶ ἀντιστοιχίᾳ aduersa sequatur, quid mensebat? Qui ita facit, nullum habere sensum elegantie literarum, ut taceam ἀντιπρὸς.

Ibid. *surgit in arcum.*] Si non est mendum, dixerit, quia καὶ τὸς ἀντιστοιχίᾳ. Et ita Claudianus:

Surgenet in thalamum ducto quum Pelion arca.

Id est, quum Pelion in arcum concameraretur. Sed propius ad mentem Manilii alibi:

Umbratura Deam retro sinuatur in arcum Bellus. —

Nisi ab eadem mente legerimus *in arcum*. quod olim faciebamus, & nunc valde probamus.

v. 13. *Humanas etiam.*] Secunda diuisio Signorum, κτ' ἔδος, ποικίλς, ἀλφειά. Λογικὴ ἢ ἀνθρωποδὴ sunt Gemini, Virgo, Libra, Aquarius. Cætera sunt ἀλφειά καὶ ἀνθρωποδὴ.

v. 14. *Nec mores distans.*] Hæc omnia interpungenda.

Nec mores distans. Pecudum pars, atque ferarum

Ingenium faciem. Etiam signanda. — vel quin jam.

Ibid. Pecudum pars.] τὰ ἄλλα καὶ θνητότητα θνητότης efficere ait. Sed distinguendum fuerit : ἢ ἄλλων τὰ μὲν ἡμεῖς, καὶ οὗτοι, ταῦτα. τὰ δ' αὐτῶν, λέων, σκορπίος.

v. 15. *Quæ jam signanda.*] Omnino aliud est. Ideo legendum. — *etiam signanda*, aut *quin jam*, aut tale quid. Est enim tertia diuisio καὶ τὸν ἀζύγιον, quæ propterea dicuntur *μοῖβητα*, *ιδιόβητα*, *ιδιοφυῖ*, *μοῖβήοντα*. Certe vel oculatissimum quenque non Censorum nostrorum, quos non facinus nauci, sed doctiorum hic locus fugere poterat. Nam qui diuisiones has ignoraret, ista cum superioribus conjunxisset, quod quidem commissum est in editionibus vulgaribus.

v. 16. *propria qua sorte.*] Propterea vocantur *ιδιόβητα*, Latine singula. Sors *ἔπαιον*. Nam imperitè editum erat *sorte*, vt sæpe alias. Vulgus indoctum nescit distinguere Fortem à Sorte : quæ inter se differunt, vt *τύχη* & *ἔπαιον*. Hæc puerilia sunt. Sed tamen propter pueriles velitationes monenda.

v. 17. *Nunc Binii infeste.*] Vt illa superiora καὶ ἀζύγιον, ita hæc contraria ratione καὶ ζυγίαν. Et est quarta diuisio. Binorum alia disiuncta, quæ dicuntur *ζύγια*, *δίδυμα*, καὶ *ζυγαῖον*, & *Paria* : vt Gemini, Pisces. Alia concreta καὶ *ζυμῶν*, quæ dicuntur *διμόρφα* καὶ *διφῶν*, Capricornus, Sagittarius.

v. 19. *Ambiguisque valent.*] Loxe ex Gemblacenſi :

Ambiguisque valent, qui sunt collegia, fati

Ad meritum necantque. —

Optime. Nam ea, inquit, plurimum valent ambiguis fati ad meritum & noxam, quibus sunt collegia duorum corporum : tanquam Gemini sint collegæ inter se, & Pisces. Itaque hæc signa dicuntur *Paria*, quorum alia sunt respicientia se, vt Gemini ; alia auersantia, vt Pisces. Alteri ad concordiam, alteri, ad odium pollent. Vide *ἀμφίαν* & *παρὰ αὐτοῦσαν*.

v. 22. *Hæc coniuncta manent.*] Geminorum *ἀστρονομία* connexis brachiis.

v. 23. *Disimile est illi.*] Alter enim *βίαιον*, alter *νέβαιον*. vetus Sphæra.

ἢ γὰρ τὰς μὲν λοξὰς, ἢ δ' ἀπὸ τοῦ

μεσσητον ὁρῶν τὰς ἐν εἰλεῖ κινῶν.

ὁ μὲν βορρῆν καὶ ματῶν ὁ δὲ ἀνὰ πόλιν,

ὁ δ' ἐν νύκτι καὶ δεινῶν ἐν δεινῶν βίαιον.

v. 25. *Atque hac ex paribus toto gaudencia celo.*] Ineptissime. Gemblacensis recte :

Atque hac ex Paribus toto gaudencia censu

Signa meant. —

P

Ibid.

Ibid. *coto gaudentia censu.*] *ἀλμαργα*, ad differentiam *ἡ δὲ ἀλμαργα*, de quibus mox.

v. 6. *Signa manent.*] Repone *meant*, ex Gemblacenfi. Bonincontrius quoque habet. Meare signa, quod toties totiesque Arato est *ἀντὶ*. Sic in Sphæra barbarica:

Sed regione means Cephæus humentis Aquari.

Ibid. *nihil exterius mirantur in ipsis.*] In ipsis, in se ipsis. Manilianum. Nihil alieni habent. Sane enim duo quidem, sed eiusdem formæ & cognata. Nihil exterius habent, ut Capricornus ex Capro & Pisce: Centaurus ex homine & bellua.

v. 17. *Amissumus dolent.*] Non enim dimidiata sunt. ut Centaurus est semiferus homo, & semihomo fera. neque totus homo, neque tota fera.

Ibid. *quædam quod parte recisa.*] Malim, *quædam quoque*. Est *ἀνδιαιρέσις* *ἡ τοῦ ζώου*. *ἡ τοῦ ζώου τὰ μὲν διδυματὰ τὴ δὲ δίμορτα*, siue *διφῶν*. Parte recisa, quod dimidium alterutrius animalis habeant.

v. 29. *Vtque Capricornus.*] Lege; ut olim emendauimus, & adstipulatur Gemblacensis:

Vt Capricornus, & hic, qui tentum dirigit arcum

Iunctus equo. ———

v. 30. *pars huic hominis.*] Gemblacensis: — *pars huic oris, sed nulla prioris*. Sed huic equo, cui commissus est dimidiatus homo, anterioris hominis nulla pars est. Nam purus equus est dimidius, ut anterior pars purus homo dimidius.

v. 32. *Distat enim.*] *Ἰσχυα*. quæ differunt à Geminis, seu Paribus: quæ sunt, quæ præcedunt Signa Tropica, Gemini, Virgo, Sagittarius, Pisces: non utique à forma dicta, sed ab effectu. Duplicem enim habent, quæ contingunt & præteriti temporis finem, & principium sequentis: Gemini quidem affectum ver, & ineuntem æstatem: Virgo æstatis finem, & principium Autumni. Sagittarius Autumnum relinquit, Brumam excipit. Piscium alter consummat hiemem, alter ver sufficit.

Ibid. *Distat enim.*] Est quinta diuissio *ἡ τὴν ἑνὸς ἀστὴρος ἀστρον.*

Pag. 35. v. 1. *Nec faciet ratio.*] *Nec facie*. Etiam ita Gemblacensis. Non quod facie gemina ut Virgo, sed quod gemini temporis confinia tenet, æstatis desinentis, & Autumni ineuntis.

v. 5. *Quod duplices retinent.*] *Ἐπιδιδύματα τὰν ἀστρονομῶν ἡ τὰν ἀστρον.*

v. 6. *Vt quod subsequitur.*] *Vt quas subsequitur.*

Ibid. *sub sidera fratres.*] *per sidera*. Gemblacensis. Locutio Manilio familiaris.

v. 7. *Ex Geminis alter.*] Alter Geminorum dicitur *legatus*, alter *magister*. Arabes
posterioritas *Iracleus* : *Aphellan*. Sed

Abacaleus : *Auellan*, & *Auellar*.
 ایرکالوس لاقن لوار

v. 10. *Ille senescens.*] Itā hāc concipimus:

*Ille senescens veris, subeuntis at ille
 Aetatis pars est: prima fors vltima parti.*

v. 11. *prima fors vltima parti.*] *Prime parti.* Latinius dixisset priori parti.
 Nam est pars vltima antecedentis partis, nempe veris senescens: quod clau-
 dit, & aetatem excipit, *ἀπὸ τῆς αἰῶνος πρὸς διωγὸς γήρως*. Proclus, vel potius Ge-
 minus: *Διόμα, ὅτι ἐστὶν ἐν δύο συνιστάται, ἀλλ' ὅτι μετὰ τὸ δύο αἰῶνος ἐστὶν τοιαῦτα
 ὅτι ἐστὶν τὰ πάντα ὅτι τὰ ἀρχαῖα αἰῶνος*. Sed & veteres ipsi de his ita scripserunt:
 Omne tempus principium, medium, & finem habet. Principium dicitur
ἔκρη. Tunc enim aëris in illud fit commutatio. Medium est fortius, vt &
ἀκρὴ fortior est. Extremum incipit in sequens degenerare. Ab eo igitur
 signa triplicis generis connectebant, *ἔκρη, σπῆρα, διόμα*. Igitur *διόμα* ob id
 dicta, quia vtrunque *σπῆρα* & *ἔκρη* contingunt.

Υ Ω Μ Ξ
 Η Θ Π Χ
 Ε Ζ Η Θ Κ

v. 12. *Mitior Autumnus.*] *Mitior Autumnus molles sibi vindicat artus
 Materiamque oris. Fera tergo membra rigentem
 Excipiunt hiemem.* —

Sagittarius parte hominis, quæ mitior est, respicit Autumnum, quæ &
 ipsa est pars anni mitior subeunte hieme. At parte, qua fera est, excipit
 hiemem.

v. 24. *mittunt in tempora signum.*] Male Gemblacensis: — *nunc jamque
 in tempora signum*. Nisi sit nunciantque. vt nunciant sit spondeus. quemad-
 modum illud, *Vt Nasidieni iuuat te cena beati*. Sed recta est lectio *mittunt in
 tempora signum*. Tralatio à Prætoze, qui Circensibus signum mittendi cur-
 rus dat, præeunte linea alba à carceribus, ad metam. Cassiodorus: *Alba li-
 nea non longe ab ostiis in vtrumque podium, quasi regula directa perducitur, vt
 quadrigæ progredientibus inde certamen oriretur: ne, dum se prapropere conantur
 elidere, spectandi voluptatem viderentur populis abrogare*. Ex his verbis Cassio-
 dori intelligis quid sit apud Ouidium:

— *cogit nos linea jungi.*

Et Martialem: — *nec cessat linea diues*. Qui enim in suo nouitio opere de Circensibus negat Martialis verba huc referenda, fallitur. Nam ea linea non solum committendis quadrigis, sed etiam reliquis omnibus, adhibebatur, quæ ad ludos spectabant. quid? an Sparfiones erant sine spectaculis? Ergo neque sine linea. Puerilis est velitatio. Vbi reprehendendi sumus, tunc nominis nostri mentio frequens. Alias mirum silentium. Sed non querimus nostra aliorum fieri, quæ nos ipsi publica fecimus. Transenna vero dicitur funis ab vno extremo, ad alterum protensus. Atque ita hæc linea vocabatur. Glossæ: *Transenna*, βρόχῳ ὡς ἀφ' ἑνὸς τελευτῶν. Item, *Transenna*, ὑπαληγῆς, ἀπαλλαγῆς, μαππαεὶς σημεῖον. Cedrenus: ἐν ἀρχαῖς αὐτῶν ἱστανέμεν, καὶ τὴν ὑπαληγῆν μελλόντες ἀφ' ἑαυτῶν. Lucianus: τὴν ὑπαληγῆν ἀπὸ τοῦ καὶ ἀπαλλαγῆς. Quod à carceribus ad metas extenderetur, ὑπαληγῆς declarat. Quod ἀπαλλαγῆς diceretur, docet Cassiodorus in iis, quæ ex eo jam produximus. Ad cuneos enim Theatri tunc discedendum erat loci capiendi causâ. Propterea Ouidius dixit. — *cogit nos linea jungi*. Signum, inquit, datum cogit τὴν δὲ καὶ καὶ ἀπαλλαγῆς, & in cuneis nos densare. Densabant enim se, ne confusi ac permixti & sibi & aliis spectaculum eriperent. Simile legas αὐτῶν χοῖνι μεμνημένῳ Athenis. Sic τὸ μαππαεὶς σημεῖον ostendit statim signum mappa à Prætoze mitti. De ea mappa, quæ Cedrenus & alii Græci infimæ vetustatis scribunt, non pigebit referre: μαππαεὶς τοῖς Ῥωμαίοις ἐδόξε καλεῖν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ἐξ ὧν τοῖς ἀρχαίοις ἐπὶ τῇ δὲ αὐτῶν διασχίᾳ. μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὴν διασχίαν, τὸ ἐν χοῖνι ἐμμενέον, ὃ καὶ μάππα παλαιοῦς καλεῖται, ἐξ ἧς καὶ μαδύλια, ἱρρίππον. ὅτε διασχόμενῳ ὁ λεγόμενῳ μαππαεὶς τὸν ἀγῶνα παρασχεῖται. Idem Cassiodorus: Mappa vero, qua signum dare videtur Circensibus, tali casu fluxit in morem: quum Nero prandium protenderet, & celeritatem, vt assolet, avidus spectandi populus flagitaret: ille mappam, qua tergendis manibus utebatur, iussit abiici per fenestram, vt libertatem daret certaminis postulati. Hinc tractum est, vt ostensa mappa certa videatur esse promissio. Omnino ex Ennio cognoscimus signum emittendis equis à Prætoze mitti solitum. Hic igitur Manilius elegantissime dixit, Capricornum mittere signum venientis hiemis, tanquam Prætozem quendam, qui, quod curvus emittebat signo dato, ab eo ἀφ' ἑνὸς dicebatur, vt locus ipse ἀφ' ἑνὸς, hoc est carceres. ἀφ' ἑνὸς est, qui Romæ editor Circensium, idem qui ludos committit. ἀφ' ἑνὸς est ludorum curulium, vt Munerarius gladiatorum. Dicitur & κύριος τῆς ἀφ' ἑνὸς. Cuius enim magistratus erat Circensium editio, eiusdem & signi missio. Ab eo Planetæ, ἀφ' ἑνὸς, καὶ κύριος τῆς ἀφ' ἑνὸς apud Astrologos ab eadem translatione: item οἱ κύριος τῆς ἀφ' ἑνὸς λαβόντες ἀφ' ἑνὸς. Ab eadem mente χρόνον ἀφ' ἑνὸς Ptolemæus dixit, vt hic Manilius mittere signum in tempora. Sic & locus ipse, vnde mouetur Planeta, ἀφ' ἑνὸς & ἀφ' ἑνὸς τῶν, qui in Circo dicuntur carceres. Ac, vt factiones quatuor Circensium erant, ita & factiones quædam sunt stellarum, quæ dicun-

dicantur *ἀστροί* : vt qui sunt eiusdem factionis *ἀστροί*, *Κωμῆτροι* : qui contrarie, *μακροί*. Factiones proprie in ludo pilæ dicebantur, & Factores. Plautus Curculione:

Tum isti, qui ludunt dasatim, serui scurrarum in via,

Et datores & factores omnes subdam sub solam.

Vt Latini in ludo pilæ Factiones vocabant, ita etiam Græci *οἰκίστη*. Pollux: *ἐν τῷ ἡλιαστίῳ τῶν Ὀῦραν ἰστέας δύο χαμυὰς καὶ τὸν ἡλιαστίαν & οἰκίστην ἡλιαστίαν*. vocat *ἡλιαστίαν* τῶν *οἰκίστην*, vtranque factionem indentium, quos factores dixit Plautus. Itaque toto cælo errant, qui *ἀστροί* in stellis conditiones vertunt, non factiones : vt ex veteribus Firmicus, recentiores vero omnes, quod sciam. Sed longe ineptius *ἀστροί* Prorogatorem vertunt. *ἀστροί* nullam prorogandi significationem habet. Arabes Græcorum *ἀστροί*

vertunt cum puncto duro, quod ipsi Teldid vocant, & quidem rectissime. Nam sine puncto *ἄστρον* est Græco *ἀστροί*, *escapado*, Hispanice, Aquitanice. *ἄστρον* Proprie de equo siue emissio siue vinculis ruptis fugiente, *ἀστροί* igitur cum puncto

recte ab ipsis vertitur, vt multa alia præsertim in Tetrabiblo Ptolemæi, in quo libro interpret probat se Hellenismi peritissimum fuisse. Ptolemæus de amicitia loquens : *ἀστροί ἀστροί τοῖς τῶν ἰστέας τῶν τοῖς ἀστροί*. Sane hic *ἀστροί* nullam vitæ prorogationem habet.

Neque aliquis opponat hæc esse Grammatica : nihil referre vtro modo vertatur : quæ est hodie imperitorum hominum impudentia, vt omnia, quæ ignorent, Grammatica vocent. Ego aio ad artem multum conferre, vtrum stella vitæ initia habere dicatur, an vitam prorogare. Diuersum enim munus est. Satis castigamus prorogationes pro aphesibus, & conditiones pro factionibus. Qui enim *τὰς ἀστροί* factiones vertet, multo clarius artem intelliget, quam qui conditiones. Castigentur igitur hæc.

v. 15. — *Qui te Capricorne sub ipso Premittit.*] Sub ipso, Maniliane, sub se ipso. Ita postea loquitur.

Quosque Aries pra se mittit.

v. 17. *tempora pisces bina ferunt.*] Gemblacensis : *Bina dicant: melius, meo iudicio.* Textus Bonincontrii *Bina ducunt* : quæ sunt vestigia veræ lectionis.

v. 19. *retolens decurrit ab astris.*] Gemblacensis — *decurrit in astris.* Et merito. quis enim antea hæc intelligebat? Quum Sol est in æquoreis astris, in Piscibus scilicet.

v. 20. *Hiberni cœunt cum ver tunc roboris imbres.*] Veram lectionem tacite deplorati loei tibi præstantis hanc esse:

Hiberni cœunt cum vernis roboris imbres. Verni rores hand dubie hibernos imbres solent excipere.

v. 21. *Vltima quod fersim.]* Codex Gemblacensis : *vttraque quod fersim.* Ope illius libri, id est beneficio vocis illius *Vttraque*, non minus tibi veram lectionem dabimus, quam in antecedente versiculo:

Vttraque fors vterior habet fluitantia signa.

Vttraque fors humoru, imbres & rores. *fluitantia signa,* Pisces. Merito vtrique forti tam plucendi, quam torandi Pisces attributi sunt. *vterior* pro *humoris* non solum hic, sed alibi scriptum fuisse suo loco indicabimus. Quis hæc antea vel minimum intelligebat?

Ibid. *Vttraque fors humoru.]* Piscium exortu imbres cieri & Q^u Tallius Cicero attestatur:

Flumina verna ciens obscuro lumine Pisces.

Et vetus Sphæra:

μὲν τὸ κυκλῶται κύκλῳ εἰς ἑσπέρην ἀπὸ τῶν
αἰήτων ἐκαστὴν ἡμέραν τῆς αἰῆτος διὰ τὴν
ἀντίστροφον δρόμον ἡμερῶν ἔχον.
ἢ γὰρ καὶ μὴν λοῦν, ἢ δ' ἀντίστροφον
περὶ σῶτον, ὅθεν τὰς εἰς ἑσπέρην κύκλῳ,
ὁ μὲν βορέης κλίματ' ἔχον πόλιν,
ὁ δ' εἰς νότον κυκλῶν εἰς δύναν βίβλιν.
διὰ δὲ πρὸς αὐτὴν τὴν βορέην καὶ ἡμῶν
ἔχον ἡμέραν. πᾶς γὰρ εἰς βορέην σῶτον
ἀπὸ μὲν τὰς αἰήτων κύμα. Σημάτων βορέως
ἡμῶν τὰς εἰς ὅθεν κλίματ' ἔχον
εἰς ἡμέραν εἰς γὰρ ὅθεν περὶ σῶτον, ὅθεν
δύναν καὶ ἡμῶν, ἡμῶν δ' ἔχον.
ἔχον διὰ τοῖς ἡμῶν καὶ ὅθεν δύναν
αἰήτων ἔχον τὰς εἰς μὲν ἡμῶν.

v. 22. *Quod tria signa.]* Lege:

Quin tria signa nouem signis coniuncta repugnans.

Es quasi seditio calum tenes.

Quis paulo sanior hanc veram lectionem esse negauerit.

Ibid. *Quin tria signa.]* Sexta diuisio x^{vi} τῶν αἰήτων. ἡμῶν τὰς αἰήτων τὰς αἰήτων τὰς αἰήτων. Et quidem ἀντίστροφον tria, (Cancer, Taurus, Gemini, Cancer. Reliqua ἡμῶν. Causa ἀντίστροφον & ἀντίστροφον confundas.

v. 23. *Es quasi seditio calum tenes.]* τὴν ὅθεν ἡμῶν τὰς αἰήτων τὰς αἰήτων τὰς αἰήτων. Taurus enim clubibus oritur, & auersus, Gemini pedibus, Cancer testudine.

Ibid. *Aspic Taurum clunibus.]* Quod clunes Tauro tribuat, frustra est. Posteriora enim non habet. Ouidius:

Pars prior apparet, posteriora latens.

Est enim

Est enim omnino, ut dixi, *ἡμέτερον*; eiusque intercisio in Pleiadas definit, ut veteres putabant. Neque vero prudenter ei caudam attribuit Vitruvius, quum antea inchoatum, *ἡ μὲν τὰν* designasset. Vnde enim cauda interciso? Attribuit ei caudam & Plinius libro II. Sed eadem lascivia caudam interciso attribueri possunt, quæ vrsæ, quæ vere nullam habet. Vrsi enim habent non caudam, sed loco caudæ *ἄκρον*. Sed & in Calippi parapragmate notatum fuit, *καὶ τῶν τῶν τῶν τῶν*. Item *τῶν τῶν τῶν*. *τῶν τῶν τῶν*.

v. 24. *testudine Cancrum.*] Testudine vocat, ut Græci *καλίδου*. Nam ut *καλίδου* in Architectonica est testudineum opus: sic testam Canori *καλίδου* posse dici auctor Homerus, qui Cancros *καλίδου* vocat in *Batrachomyomachia*. Testudinem Latini omnem camerationem: Græci etiam *καλίδου*. Et quæ in Lyra testudo à Manilio dicitur, ea Græcis *καλίδου*. In Asterilino Lyra: *ὁ λαμπρὸς ὁ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν καλίδου λύρα*.

v. 26. *Ne mirere.*] Pulchrum vero commentum: propter *καλὴν καλίδου* moras longarum dierum *αἰματολογίαν*, quæ sunt anilia & futilia.

Ibid. quum Sol aduersa per astra.] Nam *ἐν τῷ ἀντιπῶν* eorum est *ἀντιπῶν*, propterea aduersa vocat, & antea dixerat:

Es quasi seditionis calum renor.

v. 27. *Æstiuum tardis attollit.*] Attollat. Etiam Gemblacens.

v. 28. *Nec se pratercant.*] Lege *pratercant*. Septima diuisio *καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ τῶν*. *καὶ τῶν τῶν τῶν τῶν*, *καὶ τῶν τῶν τῶν τῶν*.

v. 30. *Non tenebris aut luce suam per agentia noctem.*] Quid est luce agentia suam noctem? Gemblacensis prodidit fraudem. Habet enim suam per agentia sortem.

Non, inquit, nocturna aut diurna nocte aut die censentur. Nam ita varientur, & quod æstate diurnum erat, hieme nocturnum foret. Sed perpetuas, inquit, stationes habent.

v. 32. *Omnia quæ certis*] *Omnia quod certis*. Gemblacensis.

Page 36. v. 1. *mundi natura sacrata est.*] Lege:

Mundi natura sacrata

Temporis attribuit partes.

Quibus natura sacrauit stationes suas singulis. Infra:

Hic regimen Naturæ dedit, propriasque sacrauit

Vnicuique vices.

v. 3. *Namque Sagittari.*] Signa diurna: Pisces, Aries: Sagittarius, Scorpions: Leo, Cancer, binis mediis intercepta. Illa autem bina media intercepta nocturna dicuntur. Nempe Taurus, Gemini: Virgo, Libra: Capricornus, Aquarius.

v. 3. *rapidique Leonis.*] *rapidique Leonis*. Gemblacens.

v. 5. *Nunc Pisces, Cancer.*] Omnino legendum:

Nunc Pisces, & Cancer, & acri Scorpiaz. ibi.

v. 6. *Aut vicina loco.*] Vel, inquit, vicinaloco, vel æquis partibus diuisa, nempe binis interiecta. Nam vicina sunt Pisces, Aries, Sagittarius, Scorpium, &c.

Ibid. diuisa aut partibus.] binis interiectis.

v. 9. *ecidem nec signa feruntur.*] Scribe; nocturna feruntur. Et ratio postulat, & Gemblacensis ita habet.

v. 11. *Castro esse vices.*] *Castro esse vices* olim legabamus. Idem Gemblacensis, sed cum traiectione: *Esse vices castris.* Castra vocat quaslibet stationes in Zodiaco. Alibi.

in externis subsidunt hospica castris.

Item:

Ipsis dant fines castris, capiuntque vicissim.

Aufonius:

Sapientius accepit limen rutilantis flammis

Recto castra firm. —

Ait igitur alterum hemicyclium à principio Arietis diurnum; alterum à Libra, nocturnum dici.

v. 13. *Sunt quibus.*] Alii masculina vocant diurna, feminina nocturna. Hoc dicit.

v. 14. *Fosine in noctem.*] *Femineam noctem.*

v. 15. *Quod nonnulla.*] Lego, *Quin nonnulla.* Sed tibi suspectum est. Octava diuisio, & τὸν διαιτά. τὸν διαιτά τὰ μὲν χροαία, τὰ δὲ ὑδατά, τὰ δὲ ἰσχυροειδέστα. Et quidem χροαία, Taurus, Aries, Leo, Scorpium. ὑδατά, Cancer, Pisces. ἰσχυροειδέστα, Capricornus, Aquarius.

v. 16. *Neptuno debere genus.*] ὑδατά, Cancer, Pisces.

v. 17. *& effuso gaudentes agnore Pisces.*] Ad Catasterismum Piscium alludit. Nam Pisces in aqua, quæ ab vrna Aquarii defluit, dicuntur natæ.

v. 18. *ut que terrena.*] χροαία, Taurus, Aries, Leo, Scorpium.

v. 20. *Posituque Deorum.*] Gemblacensis *Posituque Deorum.* Vtrumque præfert veterem lectionem, *hostisque Deorum.* Ita olim emendauimus, & quidem feliciter, ut omnes Latine intelligentes ad stipulatos speramus.

v. 22. *Sunt etiam media legu.*] ἰσχυροειδέστα, Capricornus, Aquarius. Post hunc versum retrahere illum: *Humida terrenis:*

Sunt etiam media legis communia signa,

Humida terrenis aequali fœdere mixta.

Ambiguus terre Capricornus, & æquoris vndis.

Parsque mari nitens semper fundentis Aquarii.

Et hæc quoque olim non infeliciter à nobis restituta, quod nescio, an vlli nostro-

nostrorum Simiorum in mentem venire potuisset. Certe hæc opus habebant non-vulgari attentione.

v. 23. *Humida terrenis atque illi dægere mixta.*] Primum hunc versiculum pristinis sedibus restituiimus. deinde emendauimus. *equali fadere mixta.* Olim placuerat, *equali lege remixta.* Sed vera est hæc posterior emendatio. Qui aliquo iudicio præditi sunt, nunquam reclamabunt.

v. 24. *Ambiguus terra Capricornus.*] In Sphæra veteri de Capricorno:

τὰ ἀντίθετα μὲν ἵδ' αἰνέοντα δύνουσι.
ἔσθ' ἐπιδεικνύμεν ἡθροῦ διαλασίου.
ὡς μὲν δ' ἐν τῇ σφαιρῇ χλαυκίφης
ἡδ' ἐν κλύδωνι νήχης χλαυκίφης.

v. 25. *Parisque marina nirens.*] Legendum quidem: *Parisque mari nirens.* Caterum an ita pingeretur Aquarius, vt dimidiatus tantum appareret, equidem nescio, & an Ouidius eo alluserit.

Iam puer Idæus media tenuis eminet aluo.

Et liquidus mixto nebulæ fundit aquas.

Nam etiam de dimidiato Aquario oriente intelligi potest. Certe poete videntur dimidiatum oriri voluisse. Aratus:

— ὕδροχόου μέσῳ σπυρομένοισι.

Itaque præbuit ansam Attalo locum deprauandi, qui legebat *ὅν σπυρομένοισι*. Sed castigatur ab Hipparcho. *ὁ ὕδροχόος*, inquit Hipparchus, τῇ δίστρίκτῳ καὶ μεσομερείᾳ πρὸς ἀρκτος τὰ μὲν καὶ τὸ σπυρὸν καὶ τὸ κέρδιον μέγα πολὺ ἐκπύοντα τῇ ζωδιακῇ κύκλῳ ἐκ τῶν ἀρκτικῶν μέσῳ ἔχει. τὰ δ' καὶ τὰς πύδας νοτιάσας τῇ ζωδιακῇ κύκλῳ, ἐκ τῇ ζωδιακῇ τὸ μέγα αὐτῇ καὶ. Si igitur ita medius secatur à Zodiaco Aquarius, vt altera pars in Aquilonem, altera in Austrum excidat, profecto Oriente illa parte Zodiaci, quæ medium secat, oriatur Aquarius media tenuis aluo. reliqua pars adhuc erit ἐν τῇ σφαιρῇ, quod Manilio est in mari esse. Sed propterea non satisfit menti Manilii. Nam ipse ait semper mariniti alteram partem Aquarii, vt sit ambiguum signum terrestris & marinum: ex quo manifesto indicat pingi solitum dimidiatum extra aquas eminentem. Alioqui quomodo ambiguum signum maris & terræ esset? In Kalendaris Rusticis Romæ totus expressus est, non dimidiatus. Ouidius intellexit de dimidia parte oriente, quomodo accipiendum in Parapegmate:

vi. Eid. Febr. ὕδροχόος μέσῳ ἀνατρέπει.

v. 26. *animum desistere causis.*] Gemblacensis *desistere curis*. Nona diuisionis, κατὰ τὴν πλειοψηφίαν, ἡ ἐλάττωμα: ἢ ζωδίου τὰ μὲν πολύγωνα, πολύπερα, πολύτιμα καὶ συνεκτάγματα, ἁπλοῦς.

v. 28. *Fecundum est proprie.*] πολύγωνα, seu πολύπερα, seu πολύτιμα sunt, Cancer, Scorpius, Pisces.

v. 30. *Sed sterili Virgo est.*] Signa συνεκτάγματα sunt Virgo, Leo, Aquarius.

Q

v. 32. *Inter utrumque manet.*] Quæ neque *καπριόρνος*, neque *εμερίων* dicuntur *κοινά*: Capricornus, Sagittarius, Aries, Libra, Gemini, Taurus.

v. 33. *Et qui contento.*] Gemblacensis, *Et qui Cresao*. Dicitur enim Minois regis Cretæ filius.

Ibid. *Centaurus in arcu.*] Centaurus in arcu *ἐν τοῦ τόξου ὁ κένταυρος*. hoc est *ἐν τῷ τόξῳ ὁ αὐτὸς δὲ κένταυρος*. Sic alibi: — *geminumque sub arcu Centaurum* — Sic Cicero: *Homo in tenui re, ἀνὴρ ἐν ὀλίγῳ χρημάτων*.

Pag. 37. v. 1. *aquantem tempore Libram.*] *Lege: aquantem tempora Libram.*

v. 3. *Nec tu nulla putes in ea commenta vocasse Naturam.*] Legendum *commenta notasse Naturam rerum*. — Decima diuifio, *δωδεκάτη*: Leo, Sagittarius, Aries.

v. 6. *Aut que recta sunt.*] Vndecima diuifio extra ordinem. Nam *ἡ δωδεκάτη*, siue *ἡ δωδεκάτη* *καθήμενα*, siue *κατεβήμενα* omnia sunt *καὶ τὰ καίδια*. Atque de iis, quæ *καὶ τὰ καίδια*, supra dictum est in sexta diuisione.

Ibid. *Aut que recta sunt.*] *ἡ δωδεκάτη*: Virgo, Gemini, Aquarius. *Libram* hic dictum, vt in architectonica, quæ recta ad libram in plano collocantur, librari dicuntur: vt apud Cæsarem *machina ad libram* dicuntur *defectui*. Apud Ouidium aliud est:

Et iam finissima corpus librat in verba.

Nam ibi, vt in tormentis, librari lapides, & saxa dicuntur: Gallice *eslancés*.

v. 8. *Vel que fessa sedent.*] Corrige ita in textu, vbi opæ perperam ediderunt, *vt que fessa*. Sedentia, vt diximus, ad sextam diuisionem pertinent. Sedentia sunt, siue *καθήμενα*, Taurus, Libra, Capricornus.

v. 10. *Libra sub emerito conscendens.*] Gemblacensis *confidens*, quod proprium à labore in sede se collocantium. Textus Bonincontrii quoque ita habet. Sane accommodatum ad *καθήμενα* priscam. In Calendario enim rustico Romano Episcopi Vallenfis Libra confidit, quam tamen hodie pingitur stans. Quam inepta erat vulgata lectio, tam notabilis est Gemblacensis.

Ibid. *orbe laborum.*] Orbem laborum vocat, quod pensum alii. *τὸ ἐνέμενα* *τὸ ἔργον*. Quotidianus enim labor redit in orbem. Et operarii laboribus defuncti collocant se quieti, qualis Libra pingitur.

v. 11. *Tuque tuo Capricorne gelu.*] Et Capricornus quoque contractus pingitur: vt alibi:

— *Et angusto Capricornus fidere flexus:*

Et procumbens quoque quemadmodum bos, vt extat in eodem Calendario rustico. in quo plane *καπριόρνος* est vterque tam Capricornus, quam Taurus.

v. 15. *Quod si solerti.*] Vndecima diuifio, *ἡ δωδεκάτη* siue mutila. Auctores autem *κατεβήμενα* vocant.

v. 17. *Scorpius in Libra consumit brachia.*] Chelæ Scorpii in Libra consumuntur. Et nos alibi monemus Scorpium occupare partem duorum Dodecatemiorum: quo nomine duplex dicitur Germanico in *ἀνδρῆς*:

Scorpius hinc duplex, quam cetera, possidet orbem,

Sidera, per Chelæ geminato fidere fulgens.

Vnde *χρηαί* Græcis sæpe pro Libra, ut multis locis apud hunc auctorem. Virgilius:

—— ipse tibi iam brachia contrahis ardens

Scorpius, & celi iusta plura parte reliquit.

Hoc est: tibi reliquit locum Libræ. Hinc Poeta vetus:

Et libram, quam Caesar habet. — Adde quod alludit ad natalem Cæsaris Augusti principio Libræ, VIIII Kal. Octobres Iulianas. De quo alibi.

v. 18. *Succidit incurvus.*] *ἐκλάζει.* Aratus:

Ταύρου ὃ (καλῶν ὄρνιθας) ἐκλάζει. Lucanus:

Æthiopumque solum, quod non premeretur ab vlla.

Signiferi regione poli, nisi poplite lasso

Vltima curuati procederet ungula Tauri.

v. 19. *Centauro superest.*] Nam Centauri *κατατομήματα*, ut pingatur dimidiato vultu. Centaurus est etiam dimidiato vultu in illo luculento rustico Calendario Episcopi Vallenſis, quod longe meo iudicio elegantius, quam illud, quod etiam vidimus in palatio Farnesiano, in quo Sagittarius pleno vultu visitur, non dimidiato: Apud Iuvenalem simile est.

—— *Et statua meditatatur prælia lustra.*

v. 24. *Temporibus quoque sunt.*] Duodecima diuisio eadem cum quinta. Nam τὰ *σώματα*, quæ in illa tractantur, eadem sunt cum iis, quæ in hac proponuntur, quæ ideo dicuntur *χρονία*, quod desinant in principiis quatuor temporum anni, Pisces quidem ineunte vere, Gemini æstatis principio, Virgo Autumni, Sagittarius hiemis.

v. 27. *Quatuor in partes scribuntur.*] Fortasse *tribuntur* scripsit Manilius. Sed vulgatam lectionem non improbamus.

v. 29. *Nec satum est proprias signorum noscere formas.*] Proprias formas dicit, quod *κατατομήματα* propriarum formarum vires, hoc est, τὰς *ιδιότητας* ἢ *μορφώσεις* dixisset. τὰ *ζώδια* καὶ τὰς *ιδιότητας* αὐτῶν, ut diximus, tripliciter considerantur, καὶ αὐτὰ, πρὸς ἄλληλα, καὶ πρὸς τὰς *πλανημένους οἰκίωσιν*. Sed tertia, quam promissit, non compareret. Prima absoluta, superest secunda, ἢ ἡ *ζωδίων* καὶ ἄλληλα οἰκίωσις, quæ *χηματισμός* dicitur, vulgo *Aspectus*. Nam apud veteres hoc verbi non reperies. Censorinus *Conſpectus* vocat.

v. 30. *Consensu.*] τῇ οἰκίωσει. τῇ *συμβαδίᾳ*.

Ibid. fata monent.] Decernunt. *fadere*, τῇ οἰκίωσει.

v. 31. *Atque aliis alia.*] αἱ *μορφώσεις*, quarum paulo ante meminit.

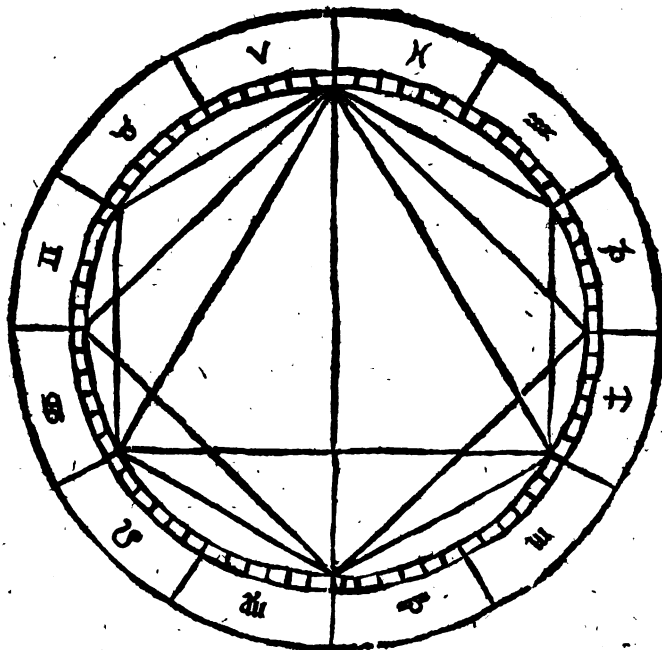
v. 33. *In tres aequales.*] Esto circulus Zodiaci partium cccix. Eius semissis clxxx *quatuordecim in diametris* efficit: triens cxx triquetri æquilateri: quadrans xc tetragoni latus: sextans lx Hexagoni.

Ibid. *In tres aequales.*] A triangulo isopleuro primum *quatuordecim* aggreditur. Tres lineæ æquali ductu faciunt trigonum isopleuron: cuius latus quatuor signa absoluta intercipit. Quatuor enim signa triens circuli.

Pag. 38. v. 2. *Et quæcunque tamen.*] *tamen* totam sententiam perturbabat. Extricat Gemblacensis, in quo est, *Et quæcunque feris*, optime. Quæcunque ferit, siue percutit latus trigoni, ea dicuntur signa trigona. Quo enim definit linea, aut quo incipit, dicuntur ea puncta initia trigoni.

v. 5. *In tria partitur.*] Hic quoque *in tria partitur* non minores tenebras offundebat. Legendum enim *partitur*. Tòtus locus ita concipiendus:

CONFIGURATIONVM DIAGRAMMA.

Et qua-

*Et quaecunque ferit, dicuntur Signa trigona,
In tria partium quod ter cadit angulus astra,
Qua diuisa manent ternis distantia signis.*

Non indigent interprete.

v. 4. *Qua diuisa manent ternis distantia signa.*] Scribe:

Qua diuisa manent ternis distantia signis.

Etiā Gemblacensis habebat *ternis*. Quae linea ferit, ea sunt trigona. ut à principio Arietis, ad principium Leonis linea ducta facit angularia signa trigona Arietem, & Leonem, & tria signa intercepta relinquit, Taurum, Geminos, Cancrum. Ergo Signa trigona sunt, quaecunque manent ternis distantia signis.

v. 5. *Leniger & paribus.*] Scribe: *Leniger & paribus.* — postquam docuit, quomodo fiat, & quatenus dicatur trigonum, nunc quae dicantur trigona, exponit. Qui legebat *vs paribus*, solens delirabat. Sed cibus illi erat à nobis dissentire, ut aliis illepidis capitibus vsuenerit, quod hominum genus cum maxima voluptate, & risu quotidie experior.

v. 9. *Per eandem totis.*] Tam desperato loco succurrit Gemblacensis: qui pro *seti* habet *totis*. Nimirum *setis* scripserat Manilius, ut solet; id est *toti* *moles*. ut possis perspicere *δύο* nos olim diuinasse hic deesse, verbum, quod *μολος* exprimeret. Itaque *Partes* legebamus. *Desunt*, id est supersunt. Reliqua quae non tetigimus. *τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερά.* Glossa: *Dextris, & sinistris.*

v. 10. *Sed discrimen erit dextris seu causa sinistra.*] Distinguendum.

Sed discrimen erit dextris, seu causa. Sinistra

Qua subeunt: qua praecedunt; dextra esse feruntur.

Dextra signa sunt *τὰ δεξιὰ μέρη καὶ ἀριστερά.* Sinistra *τὰ ἄριστερα.* Res ipsa loquitur. Consule diagramma. Quintum Signum ab Arietis principio est principium Leonis in consequentia. Leo igitur est sinister. Rursus quintum signum in antecedentia, est Sagittarius. Proinde Sagittarius est signum dextrum trigoni Arietis.

v. 13. *Hoc facti exemplo est ad qua diuersa.*] Legendum:

Hoc facti exemplo est. At qua diuersa quaternis

Partibus aequali laterum sunt condita ductu, &c.

Ibid. *At qua diuersa.*] Nihil mirum. Sed constat mihi Maniliū scripsisse *diuisa*. In Gemblacensi duo haec, *diuisa*, *diuersa* commutantur.

v. 15. *Quorum designat normalis.*] Normalis linea, *ἡ ὀρθή*: linea, quae ad perpendicularum cadit, id est *ὀρθὸς ὁ δῆλος*. Itaque *ὀρθὸν γωνία*. Quintiliano recte dicitur normalis angulus. Nam posteriores male rectum angulum vocant, ut non distinguant *ὁ ὀρθὸν γωνία* & *ὁ δῆλος*.

Ibid. *Quorum designat.*] Quorum anguli normales sunt. Signa tetragona.

Q,

v. 16.

v. 16. *Dextra ferunt Libram Capricornus spectat & illam.*] Interpolatitia sunt hæc. Gemblacensis hic mutibus est, & corruptus Bonincontris textus habet:

Dextra fert Libram Cancer Capricornus & illam.

Quæ recta est lectio. Ex tota sententia ita concipienda.

Dextra fert Libram Cancer, Capricornus & illam.

Conspicit hunc Aries, atque ipsum partibus æqui

Cancer, & hunc laua subeuntis fidera Libra.

Consule diagramma. Non opus est Mercurio:

v. 18. *& hunc laua.*] Gemblacensis *laua*: quomodo superius *Dextra*. Incipiat Tetragonum à Libra. Libra dexter Cancer, Cancro Capricornus, Capricorno Aries, Arieti Cancer, & ita *æquiperat*: at Cancro rursus sinistra est Libra & ita *æquiperat*. Insigniter hic locus deprauabatur ab eo, qui à nobis didicisse ægre ferebat. Sed æger zelotypia animus motat, quantum potest, alas: nondum tamen volare didicit.

v. 19. *Semper enim dextris censentur signa priora.*] Mirum genus loquendi: Signa censentur priora dextris: id est, eo censentur priora, quod dextra sint, *ut dicitur*.

v. 20. *Scilicet in totidem.*] Lego: *Sic licet in totidem.* — Hoc, inquit, modo licebit cætera Tetragona exornare, ternis signis latus instruendo. Quarta enim pars Signorum sunt tria signa.

v. 23. *Sed si quis contentus erit.*] In Gemblacensi titulus huic capiti prænotatus erat: DE MENSURA HORVM SIGNILITER ATQVE PARTILITER. & quidem recte. Nam trigona aliter signiliter, siue *ἑσδιακῶν*, aliter partiliter, siue *μομεῶν* capiuntur: quod signiliter, hoc est, si quinq; absoluta signa comprehendat latus trigoni, erunt partes cī, quæ excedunt trientem de ccc lxx partibus. At si partiliter, hoc est, tertiam partem circuli acceperis, tunc comprehendet quatuor tantum signa absoluta.

Ibid. *Sed si quis contentus erit.*] Si quis illa non secundum partes Circuli, sed secundum signa æquare voluerit, falsus erit: puta, si quis ita quadratum componere voluerit, ut puer quaternis signis includendum, & Trigonum quinis, ita ut *ἑσδιακῶν* non *μομεῶν* ea ratio putetur. Nam si à principio Capricorni ad finem Tauri, ducatur linea, ea includet quinque signa absoluta. Sed erit latus trianguli isoscelis, non isopleuri, cuius basi erit duorum signorum.

v. 24. *Diuisum signis.*] Legendum: *Diuisum ut signis.*

v. 29. *Qui tamen ex figuris.*] Non statim sequitur, ut trigoni vim sentire possit, qui in signo angulari natus est. Nam quia *μομεῶν* constituendi sunt *ἑσδιακῶν*, si à xv parte Capricorni ad xv Tauri, ducatur linea, & fiat Trigonum latus:

ni latus: Sane qui secunda parte Tauri nascetur; non poterit vires trigoni sentire. Nam ita quatuordecim partes à trigono excluduntur.

v. 23. *Amisere loco domes.*] Eleganter. Nam in exemplo superiori licet Taurus, in cuius secunda parte horoscopus incidit, sit quantum à Capricorno signum; tamen nomine tenuserit trigonum, quatenus signum à signo quintum est, loco autem, id est *invenit*, non erit. Amittit enim vires trigoni: quia partes non sunt absolute.

Pag. 39. v. 4. *Hunc autem numeri.*] Quod si à principio signi, ad finem quinti, ducatur linea, latus non efficitur trientis. excedet enim. v. pote quum quinque signa absoluta sint. partes. cl.: quas oportebat esse cxx, vt sunt triens circuli.

v. 6. *Quod quavis duo sint.*] Locus pessime acceptus. Proculdubio legendum:

*Quod quum bis duo sint hac à dirimentibus astra,
Si tamen extremum lani, &c.*

Error solens librariorum veterum quum vi pro quum bis. Inde posteriores librarii prioribus impenitiores ex quavis, quavis fecerunt, proclui errore.

Ibid. *Quod quum bis duo sint hac à dirimentibus astra.*] Dirimentia astra, siue signa vocat, angularia, quibus quatuor media stipantur. Quavis, inquit, tibi concedam bis duo, siue quatuor signa à punctis dirimentibus esse, tamen latus efficit centum quinquaginta. Nam ex duobus dirimentibus signis, siue angularibus, unum integrum accepisti, quum principium tantum eius assumendum esset, non finis. A principio enim signi, ad principium quinti, non autem ad finem quinti, ducenda erat linea. Anguli sunt signa dirimentia: quæ à similibus partibus sumenda sunt.

v. 7. *Si tamen extremum.*] Si tandem à principio signi primi anguli, ad finem signi secundi anguli numeres, puta à principio Capricorni ad finem Tauri, confice numerus cl. partium: hoc est, vtiple loquitur, ter quinquagenum partium.

Transibit numerus formam.] Formam trianguli, n. 2. qua. Nam non amplius erit isopleuron, sed isosceles. Sic Censorino dicitur Hexagoni lateralis forma. sic infra:

Quadrati si forte volus effingere formam.

Sed fortasse legendum *normam*. quod non est contemnendum.

v. 10. *finisque sequentis Consumet ductus.*] Ductus, hoc est linea illa consumet etiam sequentis lateris principia. Triginta enim illi auferet.

v. 11. *Consumet ductus.*] Ductus, linea tractus ipsius lineæ. Supra:

In tres aequales discurrit linea ductus.

Ibid. *Licet ergo signa trigona dicantur.* —] Licet trigonorum more quinta.

quinta signa in latere habeant, tamen non seruant legem partium utique
 v. 13. *Hæc eadem species fallit.*] Gemblac. *fallit*. Idem quoque fallere
 potest in tetragono. Quamuis enim quatuor signa in latris includat, tamen
 nisi ~~numeros~~ nonaginta partes tantum assumpseris, operam luseris.

v. 16. *Euenit, vt prima signi de parte prioris.*] Prius signum est dexter angulus. Sequens, sinister. Si à principio Capricorni, ad finem Arietis lineam duxeris: quatuor quidem signa in latris includeris. sed tamen quadrati lege non erit. Latus enim quadrati est nonaginta partium, hic vero, vt ipse loquitur, bis sexagenarum. Excessus erit, vt in trigono, xxx partium. Quid autem mouerit Manilius, vt rem tam puerilem tam anxie notatit, equidem causam comminisci non possum. Nam à principio signi, ad principium signi, & partis, ad similem, sit ductus. Valde bardum esse oportet, qui aut erraret, aut quantum signum, quinque signa putaret esse. Nugatoria sunt hæc.

v. 18. *Bis sexagenas facias sua summa.*] Deprauatissima sunt. Totus locus ita restituendus, & quidem minimo labore:

Si partem ad summam ducatur virga sequentis,

Bis sexagenas facias. Sin summa prioris,

Ex pars confertur subiuncti prima, duorum

Signorum in medio numerum transique, refertque.

Gemblacenius retinet vestigia veræ lectionis.

Bis sexagenas facias in summa prioris,

Ibid. *Sin summa prioris.*] Ecce iterum urget nos incommodo. Si quadratum à fine dextri Signi, ad principium sinistri putetur: quamvis à xxx parte Capricorni, ad primam Arietis, quatuor signa numerantur: tamen duo intercepta media includentur in latris, duo extrema excludentur. Ita latus erit bis tricenarum partium. Summa deest tricenæ. Tricena enim hæc deerunt, quæ priori summa; hoc est summa prioris exempli superabant. Sane hanc Manilius ~~describere~~ amare non possum. Quis enim illi concedat ab vltima Capricorni, ad primam Arietis, quatuor signa comprehendere? Sunt enim sexaginta partes tantum exclusiue, sexaginta & vna inclusiue, vt vulgus loquitur. Nam dodecatemiorum habenda est ratio. Dodecatemoria vero in quavis parte circuli, vnde vnde incipias; reperiuntur. A quacunque parte Circuli tria continua dodecatemoria acceperis, trientem Circuli absolueris. Is numerus, quem præscribit, constare non potest nec in trigono, si à prima Capricorni, ad tricesimam Arietis numeraueris. quatuor enim tantum signa erunt. neque in tetragono, si à prima Aquarii, ad tricesimam Arietis. Nam tria tantum erunt. Ex tamen & trigono, & tetragono suus constabit partium numerus, quamvis signorum non constet, vt vult Manilius. Præterea quumfigurationes illæ à numeris

vocen,

vocentur, Sextilis à sex, quadrata à quatuor, triquetra à tribus, dimidiatus circulus à sex: si sextilis habeat duo signa, quadrata tria, triquetra quatuor, opposita sex, & signa illa per numerum figurationis multiplicentur: ea integrabunt circulum, hoc est XII signa Zodiaci, bis sex, ter quatuor, quater tria, sexies duo. Quod ex sequentibus diagrammatis patet.

HEXAGONA.

6

2	V	II	♊	♋	♌	♍
	♎	♏	♐	♑	♒	♓

TETRAGONA.

4

3	V	♊	♋	♌
	♎	♏	♐	♑
	II	♒	♓	♔

TRIGONA.

3

4	V	♊	♋
	♎	♏	♐
	II	♋	♌
	♎	♏	♐

OPPOSITA.

2

6	V	♋
	♎	♏
	II	♐
	♊	♑
	♌	♒
	♏	♓

v. 19. *Ex pars confertur subiuncti.*] Ineptissime, vel potius nullo sensu. Legendum *subiuncti*. Angulus dexter vocatur prior. Ergo laeuus vocatur subiunctus merito.

v. 20. *Signorum in medio.*] Profecto Manilius scripsit: — duorum

Signorum medium numerum transique, refertque.

Numerus per duo media signa intercepta transit, eorumque summam refert duntaxat, non autem dirimentium, siue stipentium.

Ibid. *Signorum medium.*] Mirum genus: Signorum medium, media signa. Fortasse legendum *numerum*. Ita erit *medium* pro *mediorum*. Ita, inquit, summa transibit duorum mediorum signorum numerum.

Ibid. *refertque.*] Refert tantum media signa. quid refert? Triginta duplicat partes. ar pars tertia desit, nimirum totius trianguli tertia pars, hoc est triginta. hoc est quod elegantissime dicit naufragium vnus signi.

Ibid. *transique refertque.*] *in diu diu.* Transita signa refert. Transitorum signorum refert numerum. Transita signa vocat intercepta. Infra:

Alterius ductus locus est per transita signa.

v. 23. *Naufragium faciens partes vnus in ipsis.*] Distinguendum:

Naufragium faciens partes vnus. In ipsis

Non igitur sciri est signi numerasse trigena.

R

v. 24.

v. 24. *Non igitur satis est signum.*] Non satis est similiter *signum* formas.

v. 27. *facies quum membra trigonis.*] Gemblac. *trigoni*. Recte.

v. 28. *Hic poscit quartam.*] Manifestum mendum deprehendimus olim, *quartam* pro *quintam*. Sed & Gemblacensis agnoscit *quintam*. Hic, inquit, hoc est in trigoni finitione centesima summa poscit quintam partem. Centesimam summam vocat *ἑκατοστάδα*, centenarium numerum *ἰδιότητα*. Cuius quinta pars xx. Ita fiunt cxx in latere trigoni isopleuri. Illic, hoc est in tetragono, centesima summa amittit decimam. Decima centenarii x. Ergo fiunt xc in latere quadrati. Bonincontrius: *Hic poscit quartam partem*, id est, inquit, quatuor signa. Vides acumen. Et multa eiusmodi apud illum virum minime malum inuenies. Sed nos abstinemus à pædagogicis reprehensionibus.

v. 30. *Et quisque quater cunctis.*] Lege: *quater iunctis*.

v. 31. *Quaque loca in triplici.*] τὸ IN abundat. Positio in sequenti, vt alibi:

Ne magna breuibus careant compendia dictis.

v. 32. *Quum signata via.*] Elegantissime dictum: hoc est, vbi cōsangu-
lus. Angulus est compendium viæ: quia artatur, & breuior fit superficies. Contra lineæ rectæ parallelæ sunt dispendium viæ, quia ab alterius extremo, ad alterius extremum, longior via est, quam in τῷ xlii duarum. Non potuit dici elegantius.

Ibid. *Quum signata via.*] Quacunque incumbit angulus.

v. 33. *Hu natura dedit*] Ex Gemblacensi reponere:

Hu natura dedit communi fœdera lege.

Tota *de* ita concipienda:

Et quisque quater iunctis fuerit angulus vsque,

Quaque loca triplici signatis lineæ ductis,

Quum signata via linquet dispendia rectæ,

Hu Natura dedit communi fœdera lege,

Inque vicem affectus, & mutua intra fauoris.

Pag. 40. v. 2. *Quocirca non omnis habet genitura trigonos Consumet du-
ctus.* —] Deest τὸ QVÆ. Vt supra: *Ingenium Natura dedit*. id est, quoniam inge-
nium Natura dedit. Nisi dicamus *habens* non *habet* legendum esse.

Ibid. *Quocirca non omnis habet.*] Non omnis genitura, quæ habet ductus trigonos, statim dicenda habere, nisi consumptos & absolutos habeat. Vt à xv Arietis, ad ix Leonis, numerantur quinque signa: sed non tamen abso-
lutum trigoni latus habet illa genitura, nisi partiim habeat, hoc est à parte data, ad similem.

v. 3. *licet ergo signa trigona Dicantur pariter.* —] Ineptissime, & contra hypo-

hypothesein. Nam trigona tunc absoluta sunt, quum dicuntur partes, vel partilia. Sed Manilius scripsit: — *licet ergo signa trigona Dicantur partu.* — Signa trigonæ partis, id est Signa partis trianguli. Nam profecto Aries & Leo sunt signa trigonæ partis, siue trigonilateris. Sed non statim erunt trigona, nisi à parte, ad similem partem numerentur.

v. 7. *Distat enim, an partes.*] Melius fecero, si totum locum, ut debet legi, apposuero:

*Distat enim, an partes consumat linea iustas,
Detrahetque modum numeri, quem circulus ambir,
Nunc tres efficiat, nunc quatuor vndique ductus,
Quos in plura iubet ratio procedere signa
Interdum, quam sunt numerus memorata per orbem.*

Plurimum, inquit, interest, an linea, quæ aut trigonum, aut tetragonum facit, consumat iustas partes, & partiliter accipiatur: an vero detrahet numerum totius circuli, quum scilicet in plura signa procedit, quam ratio numeri per totum orbem postulat.

v. 8. *Detrahetque.*] Melius ad mentem Manilii *Detrahetque*. Detrahere, vel vt illi scribunt, detrectare, idem quod primigenium Detrahere.

v. 10. *Quos in plura inuer.*] *Iuber.*

v. 12. *Sed longe maior.*] Quatenus *αὐτὸς* differant signa, docuit. nunc quatenus viribus. Longe, inquit, maior vis trigoni, quam tetragoni. Quo enim propior nobis linea fuerit, eo efficacior. Quo maior *ὑπερτέρας*, eo ab arcu suo remotior, & centro suo propior. Subtensa in trigono remotior est ab arcu suo, quam in tetragono. Ergo nobis propior, qui centri vicem obtineamus. Efficacior igitur.

v. 14. *submoto linea.*] Linea, *ἡ ὑπερτέρας*. Templo, arcu suo. *Horum*, tetragonorum.

v. 15. *Illa magis vicina.*] Linea trigoni.

v. 18. *Denique alternis.*] Inepte hæc disiungunt à superioribus vulgata editiones. Nunc ad Hexagona pergit. Sexta pars Circuli, LX: quot partium latus Hexagoni. Denique vocat, quia eorum *ὑπερτέρας* remotissima. ideoque obliquus eorum aspectus, ac minimus inter se consensus. Noue autem alterna pro binis dicit: ut & Censorinus; qui latera Hexagoni alternas lineas vocat.

Ibid. *Denique alternis.*] Quod à principio Tauri, ad principium Cancri, linea ducitur, ideo medium interceptum alternum vocat. Atqui non magis interceptum est, quam Taurus ipse. Vtrunque enim signum integrum est. Itaque ab ea mente dicit singula sidera formari à tali linea.

v. 20. *Inuita anguste.*] Inuitam lineam obliquam dicit. Quo magis *ὑπερτέρας* à diametro recedunt, eo obliquiores. Orbem *τὸν περιέχον* dicit.

v. 21. *Nam quum per calles formantur singula limas.*] Interpolat. *latis.*
 Gemblac. *Nam quum per tales formantur singula limas.* Sed *limas* legendum.
 pro quo substituit de suo *binas* bonus Bonincontrius, ne & in hoc quoq; sibi
 dissimilis esset. Ego hanc subtilitatem non capio, ut *latus* hexagoni binis li-
 neis includam. *tales limas* scilicet lineas: quas paulo ante *inuisas* vocauit.

v. 23. *Sexque per anfractus curuatur virgula in orbem.*] Quid? *latus* hexa-
 goni curuatur per sex anfractus? Intelligit fortasse sex peripherias segmen-
 torum hexagoni. Hoc vero longe ineptius erit. Nam in circulo propo-
 sito quznam peripheria possunt curuari, non video: nisi aliam peripheriam
 segmento hexagoni tribuamus præter eam, quam unicam habet circulus.
 Quod est absurdum.

v. 25. *qua te Capricorne rigentem.*] Gemblac. *quo te.*

v. 28. *Alterius ductus locus &c.*] Legendum, *Alterius ductus locus est.* quod
 & puero patet. Absoluto primo orbe à Tauro, ad Pisces, alterius orbis ini-
 tium ab Ariete, ad Aquarium, & sic deinceps. Transita signa vocata in ta-
 suntque ea, quæ primo orbe singula interiecta erant, neque à linea contin-
 gebantur. Nam ea in secundo orbe angulum facient: quemadmodum in
 primo orbe Taurus, & Cancer Geminis interceptos habent. In secunda re-
 petitione Gemini & Leo Cancrum medium habebunt.

Ibid. *Alterius ductus.*] Ineptissime textus Bonincontrii,

Alterius ductus locus & per transita signa.

v. 29. *Vtque ea prætereas.*] Non cuius sententiam huius loci capit.
 Gemblac. habet. *Vtque ea prætereas.* Totus locus ita continuandus:

Alterius ductus locus est per transita signa,

Vtque ea prætereas, quæ sunt mihi singula dicta.

Nihil verius. Ductus alterius orbis est, ut incipias à signis transitis in prio-
 re orbe, scilicet ut prætereas ea signa, quæ ego vocavi *singula*; nimirum
transita.

Ibid. *quæ sunt mihi singula dicta.*] Quæ ego vocavi singula illo versiculo.

Nam quum per tales formantur singula limas

Sidera.

Hæc ut dixi, non cuius erant obuia. Sed Gemblacensis fuit hæc nobis *Sus*
non pugnans.

v. 31. *Transuersos igitur.*] Censorinus: Hunc quidam conspectum non vsque-
 quaque receperunt, quod minimum ad maturitatem partus videbatur conferre.

v. 32. *Quod nimis inclinant.*] Ausonius:

Obliqua, exilem dimittit linea lucem,

Aspirans tennes per inertia pondera motus.

v. 33. *ex recto certior istum.*] Ut in trigono linea recta certior, proxime
 à trigono in tetragono. in hexagono vero lima & obliqua.

Pag. 41. v. l. *Tertia conuerso.*] Omnino legendum *conuerso.* De
Hexa-

Hexagono intelligit rursus. Error à veterè scriptura: *connesco*, pro *connexo*.
v. 2. *Et quæ succedit.*] Plane legendum: *At quæ succedit.* Nam aliud ca-
put est.

Ibid. *At quæ succedit.*] Sequitur ordine *αὐτὴν ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ ἀπὸ τοῦ δεύτερου*. Ea
sunt, quæ nullam configurationem facere possunt. Nam *χηματισμὸς* ut mi-
nimum non potest fieri intra 119 partes. Quæ igitur intra hunc numerum
sunt, ea *ἀπὸ τοῦ πρώτου, καὶ ἀπὸ τοῦ δεύτερου, καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν* dicuntur, ut sunt, quæ xxx tantum
partium computantur: quorum duo sunt genera. *μοναχὰ*, hoc est dodeca-
temoria à principio, ad finem suum considerata. item *συνάφαι*, à partibus si-
milibus, ad similes: ut à xvii Cancri, ad xviii Leonis. Hæc igitur nullum
χηματισμὸν efficiunt. Nam *χηματισμὸς* est *ὡς ἂν ἄλλο ἦεν τὸ*. Hic vero aliud
signum non est. vnum enim tantum est. Ergo nullus *χηματισμὸς* quia nul-
lus *χηματισμὸς* d' *ἴδης*, ut Græci auctores artis notant.

v. 3. *Singula circuitu quæ tantum transeat astræ.*] Lege *transmeat*. Trans-
meare & Transire dicitur Manilio linea, quæ à signo, ad signum ducitur.

v. 4. *Fit eius procul est.*] Signa singularia, seu *μοναχὰ* nullum effectum
habent, quia nullam *χλίσιν*. Si nulla *χλίσιν*, ergo nulla *οὐκ ἔστιν*. Inefficacia vo-
cat Firmicus; quæ signis singularibus diuiduntur: Græci *ἀπὸ τῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ ἀπὸ τοῦ δεύτερου*.
ἀπὸ τοῦ πρώτου. Vocant etiam *ἀπὸ τοῦ πρώτου*. Firmicus: *Instituendam Mathematicum etiam*
in primis illud docere debemus, quid sit diametrum, quid trigonum, quid quadra-
tum, quid hexagonum, quid ableptum. Ita hunc locum explenimus & emenda-
uimus ex veteri Codice manuscripto. Nam hodie & mancus & corruptus
locus ille circumfertur. *Abiectus* enim ibi legitur pro *ableptus*. Quin etiam
lemma eius capituli ita ex eodem libro restituendum: *De Diametris, Trigonis,*
Quadratis, Hexagonis, de iunctis, siue Ableptis. Item infra: *Ac per hoc quodcum-*
que signum extra hunc numerum fueris inuentum, pigrum & ableptum dicitur.
Imponere potuit correctoribus vox *pigrum*, *ἀργόν*, ut Græci artifices vocant,
cui respondet non male Latina *abiectum*. Quia igitur *ἀπὸ τοῦ πρώτου* signum di-
citur, quod nullum *χηματισμὸν* efficit, ab eo inferioris vetustatis Græci *τὸ*
χηματισμὸν etiam *ἀπὸ τοῦ πρώτου* dixisse videntur. Sane Censorinus Conspectum di-
xit, quod Arabes hoc est, *Aspectus*, ut etiam nostri ex illis
vertere. Quicquid Arabum coin- *mentum* putant nostri: quum tamen plu-
rima, quæ Arabibus vulgo attribuantur, vetustissimorum Græcorum
esse compererim, & quibus Arabes hauserunt.

v. 6. *Sed tamen est illis Phabus sub lege propinquus.*] *Gemblac* sub *lego* *pro-*
pinquæ. recte. Sed nondum purgatus locus est. Nam perperam *Phabus* pro
fulgur. quem estorem etiam alibi infra castigauimus.

Ne sit mirandum, si Phabus non datur astris.

Ibi enim *fulgur* quoque legendum. Sed tamen, *fulgur*, *fulgur* est illis sub le-

ge propinqua: quod eiuscemodi configurationes possunt esse collegia masculinorum & femininorum signorum. Nam linea à principio Arietis, ad finem Tauri, & sextilem aspectum includit, & masculum cum feminino coniungit. si, inquit, quæ sunt hexagona non valent, at tamen sub lege propinqua fœdus habent. Propinqua enim lex est hexagonorum collegiis masculinorum & femininorum. Quod Phœbus hic tenebriosus non radians fuerit Bonincontrio, melius ex ipso didicerit lector, quam ex nobis, qui natiui solemus errare.

v. 7. *quod euntibus astris.*] Quod ordine incedentibus astris, id est, quod astris secundum ordinem suum binis sumptis masculinum vnum vni feminino respondet, & coniunctum est.

Ibid. *Mascula sex maribus.*] Potest legi: *Mascula sex paribus respondent.* Infra:

Mascula si paribus, vel si diuersa suorum

Respondent generi. — Respondent autem mascula sex masculis, quia terna ternis: Aries, Libra: Gemini, Sagittario: Leo Aquario. Sic feminea femineis, terna ternis: Taurus Scorpior: Cancer Capricorno: Virgo Piscibus.

v. 9. *Femine sic coniungunt.*] Misere hæc deformata sunt. Verescripsit Manilius:

Quod non diuersum genus est, quod euntibus astris

Mascula sex maribus respondent: cetera sexus

Feminei. sic coniungunt commercia mundi.

Sic, inquam, alternis paret natura figuris.

Sub lege propinqua hic *quætiuis* valet: quod genus masculinorum, & femininorum non est diuersum hexagonis. vtpote quum signis secundum successione suam euntibus sint mascula sex: & totidem masculis respondeant totidem cetera sexus feminei. Hæc nemo bene intelligebat, & quidam hæc temerarent potius, quam aut intelligerent, aut à nobis didicisse videri vellent.

v. 9. *Femine sic coniungunt.*] Legimus: — *Cetera sexus*

Feminei. Sic coniungunt commercia Mundi.

Manifesta & certa sententia, cui nemo sanior aduersari possit.

v. 10. *Sic quicquam alterius.*] Ridicule. Scripserat Manilius:

Sic, inquam, alternis paret natura figuris.

Figuris, quætiuis. Nam de illis mentio, & horum in hoc epologo meminit.

v. 11. *Et cognata iacent certis.*] Corruptum à correctoribus. Gamblacensis:

Et cognata manent generis sub legibus astris.

Legem

Legem propinquam, cuius supra meminit, vocat hic legem generis, siue sexus. Itaque restitutionem huius loci codici Gemblacensi debemus. Et sane omnia hæc oculatissimos effugiebant, nedum tirones harum rerum.

v. 12. *Iam vero nulla est.*] Lemma huius capituli in Gemblacensi præferebatur hoc: DE INCONIVNCTIS SIGNIS ET QVÆ VI. LOCO SVNT. Nunc de illis, quæ dicuntur *ῥωσπῆ* à similibus partibus, ad similes sequentis. Firmicus iuncta vocat.

Ibid. *hærentibus addita signis.*] Hærentibus, *ῥωσπῆ*.

v. 13. *nam consensus habet.*] Lege:

— *nam consensus habet, quia visus ademptus.*

Quia visus ademptus, *ἵτι ἐβλάπη*. Nulla linea defluit ad visum nostrum. Videtur hoc iis, quæ supra *ἡ δὲ βλάπη* diximus, aduersari, & *ἐβλάπη* potius dicta, quia à nobis non videntur, quam quod se non vident.

v. 14. *In se cuncta ferunt.*] Gemblacen. *In se ducta ferunt.* Sed lego totum:

In se ducta ferunt animos, quæ cernere possunt.

In se ducta, quia sibi solis sunt, & non aliis. quia nullam *χρῆσιν* habent. Profecto eleganter dictum, *in se ducta, τὰ ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἢ περὶ ἄλλοις ὄρτα*. Adimunt, inquit, attentionem, *καταπισμῶν*, neque dant locum visui sunt enim *ἀλλοτρίᾳ*. Hæc quoque antea nemo capiebat.

Ibid. *In se ducta.*] *ἀλλήλων ἀπετραμμένα*. Ptolemæus, *τὰ μὲν δὲ ἑὸς ἀπὸ* *ἑαυτοῦ ἀλλήλων*.

v. 15. *Sunt etiam aduersi.*] Legendum: *Sunt & diuersi generis.* — Sed totus locus ita comprehendendus:

Sunt & diuersi generis connexa per orbem

Maſcula femineæ, semperque obſeſſa vicissim.

Quamvis supra de masculinis & femininis attigerat, tamen hic obiter dicitur *ἡ δὲ sextilibus inesse*, qua collegia sunt masculorum & feminarum: non quæ sunt *ἐχρηματισμένα*, utique lege generis siue sexus, ut ipse loquitur; non autem lege *ἐχρηματισμῶν*. Neque hæc antea intelligebantur.

v. 16. *semperque obſeſſa vicissim.*] *ἐπὶ ἀεὶ διπλημμένα*. Nam masculinum signum binis utrinque femininis stipatum, & contra.

v. 17. *Disparia.*] Disparia sunt duo *ἀνομοειχῆ* simul sumpta. Itaque duo signa non efficiunt *ἐχρηματισμῶν*, quæ masculina sunt, & feminina. Ideo nihil possunt. Sed & nihil possunt quæ sunt *ἐχρηματισμένα ἐξαρμόως*. Consensus enim habet, ut supra dixit. Sed ipse Manilius in his configurationibus turbatur. Intelligit enim à principio signi, ad principium sequentis, virgulam ductam *ἐχρηματισμῶν* non efficere. A principio autem signi, ad principium sequentis, virgulam ducere, id vero est disparia includere, masculinum cum feminino copulare. Sed ea erunt *μονάζοντα*. Vnum enim tantum signum intercipitur.

v. 18. *Sexta quoque in nullas.*] Hæc sunt *ἀσυνέστα*, alterna masculina, aut femina.

feminina, sexta quæque. Nam virga à principio Arietis, ad principium Virginis ducta in nullas vires erit cominoda. Quare?

Virgula per totum quod par non ducitur orbem.

Quia omnes configurationes in circulo debent esse æquilateræ. At virgula à signi principio, ad principium sexti, non semper eadem per orbem ducitur. Faciet enim Triangulum isosceles: cuius basis à principio Virginis, ad principium Scorpil.

v. 19. *Virgula per totum quod par non ducitur orbem.*] Ad verbum Ptolemaeus: τὰ δὲ διὰ πέντε ἐν αἰσίοις διαστήτων ἑλὼ κύκλῳ, καὶ ἄλλων ὁμοίων ὡς ἐν τῷ τῷ δὲ ἀκριβέστερον διάστημα ποικίλων.

v. 20. *Sed duo signa facit.*] Duo signa dirimentia quaternis interiectis. Signa dirimentia Aries, & Virgo. Quaterna interiecta, Taurus, Gemini, Cancer, Leo. Sed hæc nugatoria. Nam Aries totus est. Initium autem Virginis tantum assumitur. Eadem nugatus est supra. Imo sunt quinque signa absoluta, à principio Arietis, ad principium Virginis.

v. 21. *Tertius absumpso ductus non sufficit orbe.*] Tertius, inquit, ductus non absument circulum. Hoc est, tertia quæque signa non partiuntur æqualiter circulum. Itane Manili? Quid aliud hoc est, quam aspectus sextilis? linea à xv Arietis, ad xv Geminorum, tertii nempe signi ducta, quid aliud, quam Hexagonilatus in circulo? Bis ergo hallucinaris, & quum hanc formam aliam ab hexagona putas, & quum imprudenter negas quod antea astruebas. Quis non miretur ἀντιλογίαν;

v. 22. *Atque ita diuersis.*] In Gemblac. lemma præibat: DE CONTRARIIS SIGNIS. & quidem recte. τὰ διαμεινῶτα enim nunc persequitur. Nam hæc tantum quatuor Configurationes in signis valent, Trigona, Tetragona, Hexagona, Diametra. De tribus dixit: de quarta nunc.

v. 22. *Atque ita.*] In Gemblacensi: *Atque ea.* Diuersitas aperit vitium. Nam neutrum huc infarciendum fuit. ἀρχαῖον scriptum fuerat, *Atque, pro At que.* Nihil verius. Ob ignorationem huius rei mira deprauatio totius periochæ consequuta erat: quam ita concepimus:

At que diuersis ex partibus astra resurgunt,

Per medium aduerso Mundum pendencia vulsu,

Et toto diuisa manent contraria Cælo

Septima quaque, loco quauis sub mora ferantur,

Ex longo tamen illa valent. — Optima sententia, & haud dubie ad propositum Manilii. Diuisa, Aduersa, Diuersa pro eodem semper ponit, vt habes hic ea continuata. Διαμεινῶτα igitur intelligit.

v. 25. *Septima quoque loco.*] Emendauimus iam olim: *Septima quaque* interpunctione post vocem *septima.* Ad stipulatur Gemblacensis.

v. 26. *Ex longo tamen illa manent.*] Inepte Gemblacensis recte:

Ex

Ex longo tamen illa valent. — Ita etiam diuinauimus olim.

Ibid. *Ex longo tamen illa valent.*] Cenforinus: *A septimo Zodio, quod est contrarium, plenissimus potentissimusque conspectus.* Aufonius:

*Ass' ubi signifera media in regione cohortis
Septimus accepit limes rutilantia flammis
Recto castra situ: surgentis fœdera partem
Iam plena sub luce videt. nec fulgura parci
Luminis intendens, toto fouet igne corona.*

v. 28. *Nunc Phæbo.*] Sol cum Signis & Planetis, Planetæ cum Sole & cum Signis miscentur his quinque modis: *ἐν ἑαυτοῖς, ἐν τετραγώνῳ, ἐν πεντάγῳ, ἐν διαμίσθῳ, ἐν κύβδῳ.* Sed omnium potentissimus conspectus, *ὁ ἐν κύβδῳ*, secundus *ὁ ἐν διαμίσθῳ*: & sic deinceps.

v. 29. *Quod si forte libet.*] Nunc quasi *ἐν τριάντῳ*, quæ sunt *διαμίσθῳ* τὰ ζώδια, docet.

v. 32. *par nocti in utroque dies est.*] Longe melius Gemblacen.

— *par nox in utroque diesque.*

Pag. 41. v. 3. *Observant inter sese contraria cursus.*] Lego *rursus non cursus.* Rursus ea, inquit, contraria inuicem sese obseruant, nempe *ἐν διαμίσθῳ*; tamen interdum natura & genere sociantur; vt postea dicit.

v. 7. *Mascula si paribus.*] Male Gemblac. *Miscua.* Lege vero.

Mascula si paribus, vel si diuersa suorum

Respondent generi. —

Si mascula masculis, aut si diuersa, id est feminina femininis respondent, mascula masculis *ἐν διαμίσθῳ* respondent, Aries Libræ, Gemini Sagittario. Feminina femininis, Taurus Scorpionis, Cancer Capricorno.

v. 10. *Et vincit natura locum.*] Loco concordant, quatenus mascula masculis, feminina femininis respondent. Interdum tempore repugnant, quatenus solstitiale brumali opponitur. Ita Cancer Capricorno genere siue sexu congruit: lege temporis discordia sunt. Contraria enim Solstitium & bruma. *Et vincit Natura locum.* Loco amica sunt, quia masculum masculo. Natura, id est lege temporis repugnant.

v. 18. *At non Lanigeri.*] Vt Cancer Capricorno masculum masculo congruit genere, ita etiam Aries Libræ. Sed vt Cancer Capricorno discordat tempore, non item Aries Libræ. In parte enim verum est, in parte sequius. Nam verum utique est, quia vtrunque diem æquat nocti. falsum vero, quia ver & autumnus si non omnino contraria, tamen aliquatenus inter se opposita & repugnantia. Rationem subiicit.

v. 19. *quia ver autumnis tempore differt.*] Magis amo lectionem *ἀφ' αὐτοῦ* Gemblacenensis. — *quia ver autumnis tempore differt.* ver, inquit, differt autumno, respectu temporis, sed conuenit respectu æquinoctii.

v. 20. *Fructibus hic implet.*] Gemblac. *Fructibus hoc implet.* Nam autumnum etiam neutro genere veteribus dicebatur. Varro apud Nonium. Et sane dixit autumnum tempus paulo ante. — *autumno tempore differt*, vt habet Gembl.

v. 21. *Sed ratione pari est aequalis nocte diebus.*] Minima mutatione legendum.

Sed ratione par est aequalis nocte diebus.

Nisi quis malit, *equali nocte diebus.*

v. 24. *seruantia tempore verinque.*] Ita legimus, non *utrumque*. Tempore dixit pro *temperamento* haud dubie: vt infra:

— *ferrique rigor per tempora nota.*

Verbum temperare ab eodem. Nam veteres dicebant *Tempera*.

v. 25. *Quo minus infesto decertent sidera Calo.*] Reponendum auctore Gemblacenſi:

Quo minus infesto decertent sidera bello.

v. 26. *Talis erit ratio diuerſis.*] Diuerſa ſigna vocat aduerſa & *diuerſa*. Et ſape, vt diximus, diuerſum pro aduerſo apud hunc auctorem obſeruabis.

v. 27. *Hu animaduuerſis.*] Lemma huic capiti in Gemblacenſi: **SIGNORVM COMMERCIA, ET QVÆ CVIQVE DEO ATTRIBVANTVR SIGNA.** Quæ perſpicue oſtendunt omnia illa lemmata à Grammaticis eſſe, non à Manilio. Nam commercia ſignorum partim tractata ſunt, partim ſequuntur. Manilius ſcripſit perpetuo Carmine. Grammaticorum, & Librariorum hæ diuiſiones ſunt, & ſectiones Capitum. Tutelas igitur Signorum perſequitur, quæ nihil ad commercia & *diuerſa* eorum faciunt.

v. 30. *Quum diuina dedit.*] Romæ Virtutes conſecratæ, & Vitia. Spei, Fidei, Mentis: item Pauoris, Febris ſana in Annalibus Romanorum legitur. Aliter hunc verſum accipit Bonincontrius: quod æquo animo, vt alia pleraque omnia illi condonamus.

v. 31. *Candidit & varios.*] Longe aliter & melius Gemblacen.

Côndidit & varias ſacro ſub nomine vires.

Sequentia confirmant.

v. 32. *Pondus vt in rebus.*] *Pondus vt rebus.* Gemblac.

v. 33. *Lanigerum Pallas.*] Hic inſultus erat titulus in Gemblacenſi: **SIGNORVM COMMERCIA:** inepte.

Pag. 43. v. l. *Cyllenius Cancrum.*] Olim emendabamus.

— *Cyllenie Cancrum,*

Iupiter & cum matre Deum regis ipſe Leonem.

Quæ omnia plane refert Gemblacenſe exemplar.

v. 3. *Spicifera eſt Virgo.*] Magis placet Gemblacenſis lectio:

Spici-

Spicifera est Virgo Cereris. Merito spiciferæ deæ spicifera Virgo attribuitur.

Spicum illustre gerens præstanti corpore Virgo. Cicero.

Ibid. *Fabricataque Libra Vulcano.*] *Vulcani.* Gemblac.

v. 5. *sed partu equinæ.*] Virum quidem illum, sed qui altera parte sui equus sit.

v. 6. *Atque angusta.*] Ita Gemblac. & Bonincontri, non *Angusta.* Rationem alibi reddidimus. Angusta sidera Capricorni; vt alibi:

Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in astris.

v. 7. *Et Iouis aduersum.*] Gemblacen. *Et Iouis aduerso.* Scribo, vna litera minus. *E Iouis aduerso.* Aquarius est Iunonis astrum ex aduerso Iouis. Nam aduersum signum Aquario est Leo, dicatus tutelæ Iouis. Noti sunt Dii duodecim maiorum gentium, quos disticho comprehendit Ennius. Illos cum suis tutelis apponemus,

DUODECIM q̄I CVM TVTELIS SVIS. ENNI.

♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐
Iuno,	Vesta,	Ceres,	Deiana,	Minerua,	Venus,	Mars,
♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋
Neptunus,	Iouis,	Mercurius,	Volcanus,	Apollo.		

In Kalendaris Rusticis Romanis Farnesiano, & Vallensi eodem inodo dispositæ sunt tutelæ Deorum. In illis enim ita tutelæ respondent Manilianis, si modo Ianuario Aquarium, non Capricornum, Februarii Pisces, non Aquarium, Martio Arietem, non Pisces attribuas. Tene prius memoriter distichon Ennianum. vt vnicuique Deo suam tutelam adtribuas: tene & istud non id quidem exquisitæ elegantiz, sed tamen magni ad memoriam subsidii:

Vrna, Caper, Virgo, Crotus, Melles portitor, & Bos.

Scorpius, & Pisces, Leo, Cancer, Libra, Gemelli.

Ergo Iunoni Vrnæ, Vestæ Caprum, Cereræ Virginem attribues. Et ita deinceps.

v. 10. *Quum ratio tua fert.*] Mirum in modum dissimulata lectionis veritas: Manilius scripsit:

Quum Ratio variet stellas, & sidera curet.

Sequentia tantum abest, vt hanc emendationem non confirment, vt eam vltro postulare videantur. Sed melius fecero, si totum locum apponam:

*Quum Ratio variet stellas, & sidera curet,
Argumenta petes omni de parte, viasque
Artis, vñ ingenio diuisa potentia surgat.
Exaquentque fidem Cælo mortalia corda.*

Quum Ratio ἡ ἀστρολογία variet stellas καὶ τὴν καὶ αἰὲς ἀλλῆλα καὶ αἰὲς τὰ ζώδια ὁρίσιν, variet etiam methodum ingenium humanum, & certet cum Cælo. Locus ille illustis & à puero capi potest.

v. 13. *Exaquentque fidem Cæli.*] Repone Cælo ex Gemblacen. hoc est, vt humana industria certet cum cælo. Si diuina Ratio variet stellas, vt & humana quoque inens inethodum variet, & per omnes tramites cæli potentiam scrutetur.

v. 14. *Accipe diuisas*] Non magis hæc αἰὲς τὴν διουσίαν καὶ ζώδιον pertinent, quam tutelæ supra positæ: quibus alius locus debebatur. Hæc autem sunt μελοδωσίαι ἀστρολογικῆς; hoc est, in quæ membra vnumquodque signum ius habet. Græci: αἱ ἀστρολογικαὶ μελοδωσίαι, αἷα κινεῖται μὲν ὑπὸν καὶ ζώδιον, καὶ τὸ εὐνοῖαι ἡμῶν τὰ ἀστρολογικὰ, καὶ τὰ πάθη τὰ γινόμενα τοῖς ἀστροποῖς ἀπὸ τοῦ κληροῦ καὶ τύχης, καὶ τοῦ δαμονίου, καὶ τοῦ σπιν, καὶ καὶ κινεῖται αὐτῶν. ἔνθεν γινώσκουσι ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν τὰ πάθη καὶ τὰ ἀστρολογικὰ. Sane hoc ἡ ἀστρολογία plurimum valere sciunt artifices propter τὰ ἀστρολογικὰ μέλη. adeo vt si vena secanda sit, id αἰὲς τὴν μελοδωσίαν spectet. Hermes in Carpo: μὴ ἀφ' ἡμῶν ζώδιον, καὶ οὐ γινώσκουσι ἐκ τῆς τύχης τὸ ζώδιον, καὶ κινεῖται τὸ μὲν ἐκ τῆς τύχης. Puta venam in brachio non demittendam, si Luna sit in Geminis: quod brachia sint tutela Geminorum. Quæ Ptolemæus vocat ζεινομήνα, καὶ τοπωδὶτα μέλη, ea Arabes **الزمانة** Azemena, id est ad verbum, ζεινομήνα, αἰσθησιμήνα. Et omnes **الزمانة** Astrologi sciunt quid sit Azemena, id est ἀστρολογικὰ μέλη, vt diximus, id est causaria. Vettius Valens semper coniungit αἰτίαι, καὶ ἀστρολογικὰ. τὸ ἀστρολογικὸν Sallustius dixit de honestamentum. vide Gellium. Sic Marcellus Empiricus Græcissat, quum dntem causarium dicit, & oculorum causarium hominem τὸν τὸν ἀστρολογικὸν ἀστρολογικόν. Vegetius in Veterinario suo dicit in causa esse pro διατεθειμένη. idem quoque miseram partem vocat τὴν τοπωδὶτα τέχνην. Ptolemæus etiam aliquando ἀστρολογικὴν μελοδωσίαν. Porro αἱ μελοδωσίαι dupliciter considerantur, aut ἐν αἰσθησιμότητι, vt hic, aut ἐν μορφομοίαις: quam pater priscus ille Ægyptius Necepsō peculiari ad hanc rem dicato sermone tractauit. Vide Firmicum libro Octauo.

v. 15. *Singulaque in propriis.*] Restitue ex Gemblacensi:

Singulaque propriis parentia membra figuris.

Ibid. *Singulaque propriis parentia membra figuris.*] Proprias figuras dicit characteres Signorum ἐν ἀστρολογικῷ corpori humano vulgo appingi solitos, quod & hodie fit in Almanachis vulgaribus.

v. 17. *Aries caput.*] Legendum:

Aries

Aries caput est ante omnia princeps

Sortitus. —

v. 18. *consusque sui pulcherrima colla Taurus.*] Sicilibi loquitur:

— *nec nostri munera census.*

Nam censum suum Taurus collum vocare potest, quod collo arat. Ideo collum proprius census illius. Vel quia torosus. Ovidius:

Colla toris extant: armis palearia pendens.

v. 19. *& in Geminis.*] Scribendum: — *at in Geminis.* —

Ibid. equali brachia sorte scribuntur.] Et hic quoque τὸ Scribuntur αὐτῶν ἡ ἀξιογραφία.

v. 24. *Centauro femora accedunt.*] Quoties vulgo editum est *Femora*, Gemblacensis habet semper *Femina*.

v. 27. *Quin etiam proprius.*] Hic iterum Gemblacense exemplar præferbat lemma: SIGNORVM COMMERCIA. Vires Signorum, quæ καὶ αὐτὰ considerantur, dupliciter accipi supra monuimus: aut καὶ σημάτων τινά, ut iam exposuimus: aut καὶ ὁμοιότητά τινά, ut mox expositorus est. ὁμοιότης vero est ἰσοδυαμία ἢ οἰκονόμος ἢ Συμβαλίας ἢ Συμίων. eaque sit καὶ τὸ βλέπον, καὶ τὸ ἀκίον, καὶ τὸ μισθόν, καὶ καὶ τὸ φιλοῦν. Singillatim omnia suo loco.

v. 28. *Conueniunt & certa gerunt.*] Melius Gemblacensis:

Conueniunt, ut certa gerant commercia rerum.

v. 29. *Inque vicem præstant visus.*] Quæ à quatuor punctis cardinalibus æqualiter distant, ea veteres ἰσημερία vocabant: & quidem quæ æqualiter à punctis tropicis absunt, ἰσοδυαμῆντα dicuntur, item βλέποντα. æqualiter vero à punctis æquinoctialibus dimota, περιώνοντα ἢ ἀκίοντα. At quidem τὰ βλέποντα siue ἰσοδυαμῆντα æquales dies, & noctes habent. Contra τὰ περιώνοντα ἢ ἀκίοντα æquales ortus & occasus. Nam ducta per puncta æquinoctialia, linea circulum in duo hemicyclia, æstiuum, & hiemale, vel Septentrionale, & Australe secat: & semicirculum signorum septentrionalium ἢ περιώνοντων: semicirculum Australium ἢ ἀκίοντων facit: quia ab Ariete dies noctem superant, à Libra superantur: ut hoc pulchro commentum maiores dies minoribus imperare debeant. Quæ igitur æqualiter à linea per centrum & puncta æquinoctialia ducta distant, ea & æqualia sunt inter se; ut pote æqualiter à diametro distantia; & æquales ortus atque occasus habent: ut in hac inclita urbe Lugdunensi Batavorum, Aries, & Pisces oriuntur hor. 0. 51'. 12". Taurus, Aquarius hor. 1. 7. 36". Gemini, Capricornus hor. 1. 45'. 56". Cancer, Sagittarius hor. 2. 31'. 40". Leo, Scorpio hor. 2. 51'. 36". Virgo, Libra hor. 2. 52'. 0". Sed τὰ περιώνοντα tantum ἢ περιώνοντα Antiscia vocat Firmicus in Institutione: Antiscia sunt nobis Græcorum magisterio tradita. Nolo enim aliquis suspicetur, quod non sit apud Græcos iste tractatus. Nam si Ptolemæus nullam aliam rationem sequitur, nisi Antisciorum, & Antiochus, quam dicit, quod Libra Arietem propter terram, quæ media est, non videat, quasi per spe-

æqualiter ab æquinoctiis, aut solstitiis distant. Ἀζώνος δὲ ab eadem mente dixerunt, quorum nulla certa est sedes in Cælo. Seruius in illud:

In mediisque focos, & Diis communibus aras.

post alia: *Diis communes sunt, qui ἄζωνοι dicuntur*, id est, *qui calis certas Zonas non habent*. Sic Antiscia Manilii. Nam Signa Cardinalia in illis sunt ἄζωνα. Putabant enim Solstitium & brumam non in puncto λόγῳ διαφραγῶν inter finem & initium Cancrī fieri, sed in toto Dodecatemorio. Geminus: Καρῶν μὲν ἐξ ἀντίποδων μὲν ἀμείναι ἔχον Κυβήαν πρὸς ἄλλο ζῳδιον, ἀλλὰ καὶ ἀνατίλειν βορέασι τῶν, &c. Aliquanto post: πῶς ὃ ποιᾶν τὴν ἐκδοσὶν παντελῆς διαφραγῆς τῆς Συμβίβησαν. ἔτε γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ καρκίνῳ ἔσται γίνον, ἀλλ' ὅτι ἐν τῷ Τριμῶν λόγῳ διαφραγῶν ἐστὶ τὸ γινώμενον ὁ ἥλιος πῶς ἐπιπύσσει. An satis constat in toto Dodecatemorio solstitium committi illis veteribus & quidem nimis ἀρχαίως persuasum fuisse? Quod quum ante annos xv cuidam Mathematico probare vellem, non aliter exceptus sum ab eo, quam si testudines volare dixissem. Itaque minimo minus probris persecutus est me. Ea sunt ingenia horum, quorum Mathematicæ nihil est, quam omnis ciuilitatis & cultiorum studiorum abdicatio. Vetusissima vero est hæc opinio, & vt putō, αὐτὸς Εὐδοξος, qui solstitium & brumam non in principio Cancrī, & Capricornī, sed in mediis signis fieri putabat. De Tropico æstiuo loquens, δὲ τῆς ἑξὶ κύκλῳ, ἐν ᾧ διεῖναι ἔσται γίνον. ἐστὶ δ' ἐν τῷ τῶν μίσα τῷ καρκίνῳ. de Tropico hiberno: τῆς τῆς ἑξὶ κύκλῳ, ἐν ᾧ χαίρειναι προπαί γίνον. ἐστὶ δ' ἐν τῷ τῶν μίσα τῷ ἀντρίκῳ. Similiter æquinoctia non in principiis Arietis & Libræ, sed mediis signis fieri. πέτῳ δ' ὅτι κύκλῳ, ἐν ᾧ αἱ ἰσημερίαι γίνον. ἐστὶ δ' ἐν τῷ τῶν μίσα καὶ τῷ ἡλῶν. Certe tam apertis argumentis caussa non erat, quæ Mathematicus illenobis tam iniquus esset. Sed pace nationis Mathematicorum hæc ita esse nos affirmamus. Neque profecto nobis tam infensi esse debent, si aliquando ex antiquis monumentis ea depromimus, quæ ipsi in suis Theoriis aut elementis Sphæricis non viderunt. In Centricis igitur Dodecatemoriis longissimas epochas Solis assignabant, & nullum signum altius & propius ad Aquilonem surgere putabant. Vnde Lucanus dixit *circulus alii solstitii*. quod Mathematici isti non intelligunt. de quo alibi. Diagrammata Antisciorum Ptolemæi & veterum posuimus: quæ Mathematici ignorabant: imò propter quam doctrinam cerrito Mathematico pene vapulaui.

v. 30. *Aut odinum sædusse gerunt.*] Signa φάλα καὶ ἀπὸ βραχίοντα non sunt apud Ptolemæum.

Ibid. *Conuersaque quædam In semet proprio ducuntur plena furore.*] Itane sunt quædam signa, quæ sibi inimica, & quidem furore in se conuertuntur? Absurditatem tollit Gemblacensis, qui habet *plena fauore*. Rectissime. Sunt quædam φαυτέρτα. vt & quædam sunt ἀνισχυτέρτα. *furore* pro *fauore* interpolat Bonincontrius, vt alia fere omnia, in quibus eius textus & scripta lectione dissentit.

v. 32. *Itcirco aduersis.*] Itcirco contingit, vt ex aduerso opposita signa gratiam, & contra coniuncta bellum pariant, & quæ longe distantia sunt, concordēs inter se efficiant.

Pag. 44. v. 3. *Sed Deus in leges.*] *Quod Deus in leges.* Gemblac. Est actum antecedentium. Itaque totus locus ita continuatur.

Vtrique & sorti pugnant, fugiantque vicissim;

Quod Deus in leges mundum quum conderet omnem,

Affectum quoque diuisis variantibus astris.

v. 8. *Diligerent alia & noxa.*] Noxa & noxia βλάβη. Hoc tritum est. Sed hic noxa est iurgium, simulas. Claudianus lib. primo de Laudib. Stiliconis: —

parua strepitum nec vincula noxa

Dissolui patitur. — Ausonius.

Sæpe in coniugiis sic noxia, si nimia est dos.

Vnde mei Galli noisæ pro iurgio vsurparunt.

v. 10. *sibi que ipsa placent, Sicut naturæ.*] Sunt enim quidam φιλανθρωποι, nimirum vt & signa quædam φιλανθρωπα: de quibus ante,

— *conuersæque quedam.*

Inter se proprio ducuntur plena fauore.

v. 14. *Audit sed.*] Lege: *Audit se; Libramque videt, frustratur amando.* Se audit, & videt Libram. frustra autem diligit eam. Librarius per incuriam hunc versiculum in Gembl. omiserat.

Ibid. *Audit se.*] In Antiscîis veterum, vt diximus, Dodecatemoria κωσενς ἐν διαμέτρῳ ponuntur. Omnia videntia sunt ὀμῶστα Arieti & Libræ. Ita illa se ἐν διαμέτρῳ respiciunt, quum reliqua se ἐν τῇ ὀμῶστας respiciant. At Libra solam se audit, & Aries se quoque audit. quia in ratione audientium diametrus sola habet locum in ipsis Tropicis Dodecatemoriis. Quare Cancer se solum, & Capricornus quoque se videt. Ab ipsis enim ducitur ratio signorum audientium, non autem videntium. Ideo mutuo sese audiunt non autem mutuo sese vident. Habe igitur Diagramma Antisciorum Manilii in ante. In eo, in ratione τῆς ἀκρότης, subtensa à Tauro, ad Pisces ducitur, cuius subtensæ arcus summa apud Arietem includit. Aries igitur vtrique lateronibus Tauro & Piscibus stipatus neminem audit, nisi se ipsum. Alioquin oporteret vt audiret oppositum signum Libræ. At oppositorum in Antiscîis ratio non est, nisi in propria ἀκρόσει. ἀκρόσει τῆς βλάστηται est propria Tropicorum non æquinoctialium. Itaque Tropica ambo Cancer, & Capricornus se inuicem vident, quia secundum ipsa Tropica τὰ βλάστηται censentur. Contra ἀκρόσει τῆς ἀκρότης propria est æquinoctialium Signorum. Ideo se vident mutuo Libra & Aries, non autem mutuo sese audiunt. Hanc rationem Antisciorum nemo ante nos explicauerat: &

igno-

ignoratam fuisse, satis ostendebat Mathematicus ille, cui pene supplicium dedi, quod illius veterum expers facerem. Videntia & Audientia Firmici longe alia sunt à Manilianis, quæ plane arguunt μαθηματικά, καὶ μαθηματικῶν illorum veterum Genethliacorum.

v. 15. *Taurus, Lanigero qui fraudem nectis.*] Audientia & Videntia Manilii nituntur rationibus Antisciorum. Cætera ἀναισθητοῦντα sunt, Amentia se, & insidiantia. Insidiatur Taurus Arieti, Virgo Sagittario. Vides futilitatem artis.

v. 16. *Fulgentes vider atque audis per sidera Pisces.*] Audit Pisces sane, videt Virginem. Nam non potest eundem audire & videre. Hic Manilium fugit ratio, ut & Demophilum, qui Libram ait ὡς αἰὲν τῆς κεφαλῆς: quum in ratione ἔστι ἀκρότης nulla linea ab Ariete ad Libram ducatur. Sunt enim illa βλάβη, ut toties diximus.

v. 17. *Virgine mens capitur.*] Lege: *Virgine amans capitur.* — De Europa satis notum.

Ibid. *Sic quondam gesserat.*] Gemblacensis vexeras.

v. 18. *retinentem cornua lana.*] Ouidius dextra.

Respicit, & dextra cornu tenet: altera dorso Imposita est. — Paulo aliter Theocritus:

τῇ δὲ ἔχονταί τε δολοχὸν πίεος. ἐς γὰρ δ' ἄλλῃ
ἔστι πορφύρα, κόλπον πύχνη. —

v. 19. *Indutusque Ioni.*] Ita Gemblac. Distinguendum vero:

Indutusque Ioni. Geminorum ducitur auris Ad Iunonem, &c.

Ioni pro Ioue ἀρχαῖος. Ita alibi *partis pro parte: sortis pro sorte.* Sic & Plautus Cistellaria. Claudian. vi Consul. Honorii. *Nec procul annis abest urbi.*

Ibid. *Indutusque Ioni.*] Ouidius: *Inducitur faciem Tauri.* — Magis nobis olim placebat. *Indutusque Iouem.*

Ibid. *Geminorum ducit & aures.*] Recte quia hæc omnia extricamus ita:

Indutusque Ioni. Geminorum ducitur auris

Ad Iunonem æternas fundentem Piscibus undas.

Cui indicio nostro fauet Gemblacensis, qui ita habet. Infinita vero talia à nobis olim restituta comprobant idem Gemblac longe melior reliquis omnibus codicibus Manilianis, quotquot hodie extant.

v. 21. *Inque ipsos animam Pisces.*] Perturbatissima sunt. Legendum:

— *Geminorum ducitur auris*

Ad Iunonem æternas fundentem Piscibus undas,

Inque ipsos animam Pisces, oculique Leonem.

Gemini, inquit, audiunt, Aquarium, vident Leonem. Quod verum est. Consule Anticla Maniliana.

T

Ibid.

Ibid. *Oculusque Leonem*] *Oculique Leonem*. Gemblacensis.

v. 22. *Capricornus conditur astro.*] *Legimus conditur.*

v. 23. *Vertitur in semet oculis.*] Gemblacensis mirum quantum dissidet.

In semet vertunt, oculosque in mutua tendunt.

Tota igitur perioche ita comprehendenda :

Cancer, & aduerso Capricornus conditur astro

In semet vertunt, oculosque in mutua tendunt.

In semet vertunt. In se inuicem conuertuntur ἀρχαῖως. Propert.

— *domina veritas in auriculis.*

Sed hoc fuerit nugati, vel ἀλογιστῶν. Nam ratione ἡ βλαπτότης nulla linea sub-
tenditur à Cancro, ad Capricornum. Non igitur ἀλλήλοεσθῆσι. Non
enim ἐκείνῳ ἡ βλαπτότης propria est eorum. Sed audiunt se inuicem, quia
ab illis ἡ ἑαυτῶν οἰκίσσις. Non dubito Manilium scripsisse.

Cancer, & aduerso Capricornus conditur astro

Vertitur in semet oculis, in mutua tendit

Auribus. —

Hæc referunt vulgaram lectionem, quam etiam retinet textus Bonini con-
trii, & liber alius in manuscriptis. Cancri & Capricorni propria οἰκίσσις ἡ
βλαπτότης est. Ideo Cancer se solum videt, vt & Capricornus solum se quo-
que videt. At mutuo se audiunt, quia ἡ ἑαυτῶν οἰκίσσις non ab aliis est.
Cancer se videt. Capricornus se videt. ambo se mutuo audiunt.

Ibid. *In mutua tendit.*] Emendauimus. — *in mutua tendit*

Auribus. —

v. 24. *& Cancri capteatur.*] Scribimus :

— *at Cancri capteatur Aquarius astro.*

At Cancrum amat Aquarius. ἡ ἀλλοεσθία ἡ ἐκδύοις, ἡ ἐκδύοις
rationem querere, est cum ratione infanire. Sunt enim, vt dixi, ἀντιπα-
λάμα. Ergo Manilio Cancrum amat Aquarius, Sagittarius Virginem, Gemi-
ni Pisces, Cancer Geminos, Libra Scorpion, Aquarius Cancrum. Quæ na-
gatoria sunt omnia.

v. 26. *Centaurus.*] *Lege Centaure.*

at Leo cum Geminis etiam coniungit, & aurem

Centauri. —

Leo videt Geminos, audit Centaurum. Consule Diagramma.

v. 29. *Libra sensu sequitur sensum.*] Sensus vocat hic auditum, vt in idio-
tismo Italico. Libræ & Arietis propria est οἰκίσσις ἡ ἀκούσις. Ideo mu-
tuo se vident. Sed Libra sola se audit, quia ipsius est οἰκίσσις ἡ ἀκούσις.
Omnino τὰ ἄλλα se vident aut audiunt. Duo ἄλλα se vident, τὰ ἑκατέρω
se audiunt, τὰ ἑκατέρω.

v. 30. *atque animo complexa est.*] Amat Scorpion.

v. 31. *Ille videt Pisces.*] Scorpium quidem videt Pisces: sed falsum audire Libram: imò Virginem. Diagramma fidem facit. Itaque, aut ἀλφειά, aut ἀγρία est. Accepit contiguum, & τὸ ὕψους, pro homozono signo.

v. 32. *Nec non Arcitenens.*] Totum locum ita legit Gemblac.

Nec non Arcitenens magno parere Leoni

Auribus, atque oculis sinum fundentis Aquarj

Conspicere assuevit. —

Sagittarius audit Leonem, & videt Aquarium. sinum, aliter Vnam vocavit. Alterisimī ἡλπην, Theo, οὐροῦ. Fundens χύτης substantine, ut alibi.

v. 33. *arbitrium crurum fundentis Aquarj.*] Sed potest legi σιγνὴν pro σινὴν, & quidem melius.

Pag. 45. v. 2. *contra Capricornus in ipsam.*] Gemblacensis:

— *contra Capricornus in ipsum*

Conuertit visum. — *In ipsum, id est, in se ipsum.*

Maniliana locutio, quam nos primi in hoc auctore indicavimus. Sine ope manuscripti libri non erat locus medicinæ. neque vates sumus, qui in prior editione diuinare non potuimus. Capricorni propria est αἰκία, ἡ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς, non ἡ ἀπὸ τοῦ γυναικός. Ideo se solum videt, Cancerum autem audit. Quatenus est ὁ αὐτὸς seipsum videt. Sed τὰ ὅλα οὕτως. Idem enim supra dixerat:

Cancer & aduerso Capricornus conditus astris

Vertitur in semet oculo. —

v. 4. *in Angusti felix qui fulserit Orrum.*] Suetonius: In secessu Apollonia Theagenis Mathematici pergulam comite Agrippa adscenderat: quum Agrippa, qui prior consuluerat magna & pene incredibilia pradicarentur, reticere, ipse genituram suam, nec velle edere, perseuerabat, metu, ac pudore, ne minor inueniretur: qua tamen post multas adhortationes, vix & cumstante edita, exiit Theagenes, adorauitque eum. Tantam mox fiduciam sati Augustus habuit, ut thema suum vulgauerit, nummumque argenteum nota sideris Capricorni, quo natus est, perculserit. Germanicus Cæsar in ἀνακτορῶν; de Capricorno:

Hic, Auguste, tuum genitali corpore numen

Astronitus inter gentes patriamque pauentem

In calum tulit, & maternis intulit astris.

Omnino Augustus Capricornum horoscopantem habuit. Rursus Suetonius: Natus est Augustus M. Tullio Cicerone, & Antonio cons. ix. Kal. Octobris, paulo ante Solis exortum. Si Augustus natus est oriente Sole, aut circiter, & quidem horoscopante Capricorno: ergo Sol erat in Capricorno: & proinde September Romani anni prisca incidebat in Decembrem Iulianum, quem fingimus semper fuisse, in quo Sol obtinebat Capricornum à xxv Decembris Iuliani. Atqui plusquam sexaginta annis ante Consulatum Ci-

cerquis September Romanus conueniebat ex parte in Iulium, siue Quintilem Iulianum. Quid quod anno reformationis Fastorum adhuc pars Septembris Romani deprehendebatur in Quintili Iuliano? Sed pauculis annis ante Consulatum Ciceronis, teste ipso Cicerone in Frumentaria, fruges demissa in Sicilia iacebant in area Kalendis Sextilibus, Verre Praetore obtinente Siciliam. At messis in Sicilia fit in fine Geminorum, hoc est in Iunio Iuliano. Ergo Sextilis antiquus conueniebat in Iunium Iulianum: & proinde September antiquus in Iulium nostrum. Si igitur Augustus natus est oriente Sole, ut vult Suetonius: ergo natus horoscopante Cancro. Falsum igitur horoscopante Capricorno editum. Si Capricorno horoscopante editus, ut vult Germanicus, qui Aratea sua Augusto dicanit: ergo falsum dixerit Suetonius, natum oriente Sole. Aut Suetonius hallucinatus est, aut Theagenes, & post eum Augustus, & Germanicus. An vero simile est, Suetonium tam accuratum scriptorem, qui etiam omnia minima persequitur, tempus natalitium Augusti ignorasse? Non possumus defendere tantam *αἰτιολογίαν*, nisi dicamus Theagenem perperam thema designasse, aut potius Augustum perperam indicasse. Quomodo Agrippa, & Augustus potuerunt tempus geniturarum suarum edere in tanta confusione anni Romani, qui quoties intercalatum fit à natalibus suis, ad eadem Caesaris, omnino nesciebant: ne ipsos quidem Pontifices puto, qui non ex prescripto, sed ad libidinem intercalabant, potuisse assuerare in xx annis quoties & quando intercalatum fuisset. Sed profecto verisimile ex iis, quae perperam retulit Augustus Theageni, ipsum Theagenem ex coniectura, & tempore aestimato sub Capricorno Augustum editum pronuntiassse. Nam sub Capricorno editos, rerum potituros pronunciat Firmicus. *Prima pars Capricorni*, inquit, *si in Horoscopo fuerit inuenta, Regem faciet ac Principem, & cui maxima deferantur insignia potestatis*. Si haec tam vera sunt, quam verisimilia, satis fuerint ad culpam à Suetonio in Theagenem deriendam. Sin aliter, parum cauissse videtur Suetonius. Haec disputatio candidis viris ingrata non erit. Nam de Stellionibus non laboramus.

v. 5. *Auribus ac summi captae fastigia Cancr.*] Fastigia Cancrì vocat, *ἰδιωτικόν*, ex priscorum falsa opinione, qui Cancro nullum signum magis Septentrionale oriri putabant: ideo altissimum omnium signorum esse pronuntiabant. Geminus. *ὁ γὰρ διευαὶς ὕψους βορρηντικὸς πόντος ὁ ἰστικός. διὰ τὴν ὑψίστην βορρηντικὴν ἀντίκλινον ἀνακλίνου.* Ab ea mente dixit Lucanus:

— *Circulus alti Solstitii.* — Quod magistri, etiam qui se Mathematicos profitentur, quare dictum à Lucano, ignorant. Sed falsebantur illi nascentis astrologiae amatores potius, quam consulti. Equidistant enim à punctis Tropicis Gemini & Cancer. Itaque Cancer non alijs oritur, quam Gemini, ut volebant illi. Quod castigat Geminus.

v. 7. *Sublimemque celis Cancrum.*] *Sublimem Cancrum*, ut Lucanus, *circulus alsi Solis.* —

v. 9. *cupiuntque attendere Taurum.*] *Attendere*, audire. *Attentio*, & sensus apud hunc nostrum pro auditu.

v. 10. *quum sidera fixa.*] *ῥασιθεῖα*. Sunt enim *ῥασιθεῖα*. Editiones, & Bonincontrius *fixa*. Sed Gemblacen. *fixa*. & nos olim ita.

v. 11. *Hu orti similes.*] Gemblacensis.

Hu orti similes referunt per mutua census,

audire ut cupiant alias, aliosque videre.

Quod sequimur : quanquam *sensus* retinemus : tamen non caret ratione *sensus*.

v. 15. *Quin aduersa meant.*] Alia diuisio *ῥασιθεῖα ἀλλήλα συμπαρόντων*. aut enim *ῥασιθεῖα*, ut *Videntia*, *Audientia* : aut *ῥασιθεῖα*. Nam etiam Trigonon Trigonis quædam consentiunt : quædam dissentiunt.

v. 17. *sic veri per totum.*] Epitogus Manilianus. Sic supra :

— *sic coniungunt commercia Mundi :*

Sic, inquam, alternis parces Natura figuris.

Item.

Sic erit ex signis odium tibi paxque notanda.

v. 18. *Namque Aries, Leo.*] Trigonon signa Aries, Leo, Sagittarius aduersantur trigonis Libræ, Aquario, Geminis : idque *ῥασιθεῖα ῥασιθεῖα*. Ea autem sit aut secundum situm, ut quum opposita, ideoque aduersa : aut secundum naturam, ut quum alia *λογος*, alia *ἀλογία*. Nam hic prius trigonum est *ῥασιθεῖα*, alterum *ῥασιθεῖα*.

v. 22. *Quod tria signa tribus.*] Aries Libræ, Gemini Sagittario, Leo Aquario opposita sunt, & quidem sexu conuenientiâ. Mascula enim masculis respondent. sed natura dissident, quatenus *τὰ λογικά τοῖς ἀλόγοις* opponuntur. Aries *ἀλογος*, Libra *λογική*. Et sic de aliis. Itaque mira est *ἡ ἐκμεταστοιχεία*, ut eadem concordent simul, & discordent.

v. 24. *Humana est facies Libræ.*] Libripens enim in astrothesia figurabatur. Alii à Virgine gestari volunt : ut *Kalendaria* ambo *Rustica Romana*. Adulatores poetæ Augusto in manus tradunt.

Qua locus Erigonen inter, Chelæque sequentes.

quasi locus ille vacaret, & non esset libripens, nisi Augusto in Cælum recepto. Poeta satis verus dixit :

Et Libram, quam Cæsar habet. — propterea quod anno ordinato

Augusti natalis in principium Libræ incidebat.

v. 25. *quæ viribus ampla.*] Emendabamus. — *quia viribus ampla*. Sed Gemblacensis :

Idcirco et sedans pecudes. quod viribus ampla

Consilium est manu. —

v. 27. *Aurea Lanigero.]* Lege:

Aurea Lanigero concessit fidere pellu.

v. 28. *Ipse sua partu.]* Concedit tñ *inquire* vñ *Suzn.* Est etiam *Sopale.*

v. 29. *V[que adeo est hominis virtus.]* Legendum *hominis virtus.* Eo visque est hominis virtus. Tanta est hominis virtus. Nouum genus loquendi.

Ibid. Quod mirer.] Olim emendabamus: *Quo mirer.* Suffragatur Gemblacensis. *Quo mirer:* quo magis mirer. In *Sphæra Mundi: Assueto volitans.* Longius assueto. Non raro ita loquitur Tertullianus. vt in libro De fuga in persecutione: *tanto examinatio procuranda.* Quo magis, inquit, mirandum esset, si humana signa à ferinis vincerentur.

Pag. 46. v. 3. *Lanigero genitu.]* Pessime hæc accepta sunt. Legimus:

Lanigero genitu bellum est cum Virgine natis,

Et Libra, gemini Piscis quos protulit vnda.

Bellum est sub Ariete natis cum illis, qui sub Virgine: item illis, qui sub Libra, cum illis, qui sub Piscibus. Vnda Piscium dicitur, quod, vt puto, Pisces, vnde innatantes pingerentur. Neque dubitandum hanc esse mentem Manilii. Sic in *Sphæra Mundi:*

Piscibus affuetas anide subeuntibus vnda:

quasi ex vna Aquarii defluant, quum tamen non Pisces gemini vltimum Zodiaci Signum illas aquas excipiant, sed Piscis singularis, qui dicitur *vroq.*

v. 5. *In partes Tauri.]* In partes, hoc est in contrariam factionem. Infra.

At cum Lanigero partu sub vtroque trigono

Non partes. —

Græcus Genethliologus dixisset: *oi eni vñ ageritv spuaru tois eni vñ naige spuaron eni eni spuarv.* Quas enim hic partes vocat, sunt, quas à Mathematicis *agion* dici supra notauimus. Iuuen. — *Et est mihi sape vocandus In partes. —* *Spuaru* suum Crispinum prouocat. Sidonius Panegyrico Auiti:

— iam partes sternis Auitus.

Sternere partes, est pacificare: quod in Panegyrico in Maioresianum dixit *aquare partes:*

— parces dum pondera nostra

Suscipis aquasti. —

Idem: —

Partibus ac postquam statuit noua formula fodus.

Ita igitur factiones vocantur, metaphora à ludo pilæ, in quo per factiones luditur. Vnde remouere à partibus, à societate amoliri. Capitolinus in Pertinace: *Indo ad ducentorum hie stipendium translatus in Ducem, suspectusque Marco quorundam relatu, à partibus remotus est.* Sed in eo loco Capitolini legendum, *ad ducentarium stipendium translatus:* De ducentariis equitibus habes apud Suetonium in Augusto: de protectoribus ducentariis mentio in duabus inscriptionibus veteribus. Legitur etiam in aliis inscriptionibus *EQVI CENTENARI, & DVCENARI.* Apud Hieronymum de Resur-

rectio-

rectione carnis, mentio est Senatorum Ducenariorum: Finge aliquem Tribunitia potestatis suo virio regradatum: per singula militiae equestrii officia ad titulum vocabulum deuolutum: nunquid ex Tribuno statim tiro sit? sed ante primicerium, dein senator ducenarius, diarchus, circitor, eques, id est, tiro. Apud Eulogium in Nouatum, citante Photio: βασιλευς ῥωμαίων Δαυίδ ἡ Βασιλειαν Πρίστον & Δαυίδας & ὁπταγμα λαβὼν πᾶς ἑαυτὸν πάντας τὰς ἀνὰ τὴν Ῥώμην ἡ τὰς οὐκ ἐκ τῆς Ῥώμης βαρυντάς βασιλεὺς ἡ πικροὺς ἐδωλολατῆς ἐλάττω. Sed hæc aliis discutienda relinquimus. Aliud est procurator ducenariæ Apuleio Milefia septima. & in vetere Saxo Valentia Auarum.

D. ET A M

MEMORIAE. AETER
PETRONI. CASTI. VET
MISSI. HONESTA
MISSIONE. EX. LEG
PRIM. MIN. EXOPTIO
NE. PROC. DVCENAR
ET. VITALINIAE. FLORAE.
CONIVGI. EIVS
VIVI. SIBI. PONEND
CVRAVER. ET. SVB
ASCPA. DEDICAVE
RVNT.

v. 7. Et Pisces, atque hos.] Melius totum locum appofuero.

In partus Tauri sub Cancro nata feruntur
Pectora, & in Cheli, & qua dat Scorpium acer,
Et Pisces. At quos Geminorum sidera formant,
His cum Lenigero bellum est, eiusque trigono.

v. 9. Capricorni [anima.] Sub Capricorno nati.

v. 10. Ea Libra partus.] Integer locus ita legendus.

Et Libra partus, & quas dat Virginis astringit,
Quique sub aduersi numeratur sidere Tauri,
Lenigari communis erit, rabidique Leonis

Hofu. —

Nam terra fidei aduersari dicit Arieti & Leoni: item Virgini totidem, Taurum, Sagittarium, Pisces.

v. 11. numerantur sidera Tauri.]

Quique sub aduersi numeratur sidere Tauri.

Etiā

Eriam Gemblacenſis habebat *fidere*.

v. 12. *rapidique Leonis.*] Ita ſemper peccatur pro rabidi.

v. 13. *ſed toridem.*] Hinc incipit ſententia. Sed longe deprauatiſſima hæc habent editiones, & liber vetus. Omnia ita legenda:

— *ſed toridem bellum ſubſcribitur aſtru.*

*Erigone Taurumque timet, geminumque ſub arcu
Centaurum, & Piſces. Aſte, Capricorne, rigentem
Maxima turba petis.* —

totidem ſigna ſubſcribunt bello in Erigonem.

v. 14. *geminique ſub arcu.*] Legimus: — *geminumque ſub arcu Centaurum.* — Centaurus ſub arcu *ἑλίου καὶ τοῦ ὄντιος*, hoc eſt, *πῆξις*, aut *δανέξ*. Geminum, *διπλῆ*. Sed & Gembl. habet *geminum*.

v. 16. *Maxima turba.*] Romane dictum *maxima turba*. πὲρ λέγουσιν. Sed eſt decurtata locutio, pro optima maxima. vt Varroni dux inglandis dicitur optima maxima, item fundus optimus maximus in veteribus actionibus.

Ibid. & illi *aduerſus Cancer Cheli.*] Ita diſtinguendum.

— *Libram Capricornus, & illi*

Aduerſus Cancer, Cheli quod vtriusque quadratum eſt.

Nam tam Cancer, quam Capricornus ambo ſunt quadrata Libræ. Aries, Cancer, Libra, Capricornus ſunt quadrata.

v. 18. *Quique in Lanigeri numerantur ſigna trigoni.*] Emendabamus olim *trigoni*. quod rectum eſt. Sed Gemblacenſis habet *trigonum*, forte *ἀγών* pro trigono.

v. 22. *Quique Sagittiferi.*] Gemblac. *Sagittari*. Et ita ſemper quotiescunque *Sagittiferi* editum eſt.

v. 24. *legem & natura iubentem.*] Emendabamus olim:

Depreſſiſſe volunt natura & lege iubente.

nifi præfers lectionem Gembl. codicis. — *natura & lege iubente.* ἢ διὰ τοῦ. Alioquin eadem eſt ſententia. Natura Centauri à Geminorum, Virginis, Libræ & Aquarii diuerſa. Hæc enim quatuor λέγουσιν: ille ex vtroque mixtus, οὐ τὸ λέγουσιν ἑξ ὧν ἀλόγου.

v. 26. *Et quos æternis.*] At quos. Sensus: At turba ferarum duce Aquario agitatos ſub Aquario & toto trigono. Trigona Aquarii: Aquarius, Gemini, Libra: quæ ſunt λέγουσιν. At quadratum Aquarii: Aquarius, Taurus, Leo, Scorpio: quæ ſunt τρία λέγουσιν, vel, vt Manilius loquitur, turba ferarum ſub vno iutene, ſiue λέγουσιν Aquario. Illa, inquam, turba ferarum agitatur Aquarium, atque adeo totum Aquarii trigonum. Locus erat obſcuriſſimus. At turba ferarum in tetragono Aquarii ſub vnius Aquarii virtute agitur & natos ſub ipſo Aquario & ſub trigono Aquarii.

*Corpora, totque modis, quoties inimica creantur:
Perque tot aetates hominum, tot tempora & annos,
Tot bella, & varios etiam sub pace labores,
Quum fortuna fidem querat, non inuenit vsquam.*

Hinc fit, inquit, vt tot diuersi mores nascantur, tot odia, tot bella, tot labores, & nulla adeo fides inueniatur. Nimirum hoc accidit propter tot Signorum species. Horum versuum hanc sedem esse nemo negauerit, nisi imperiti, & ἡλότητοι, quos quotidie ridemus similiolus Cercopas.

v. 13. *At quanta.*] *Lege, Ab quanta.*

v. 12. *Vt Fortuna.*] *Gemblac. Quum Fortuna.*

v. 14. *Quamque onus inuidia non excusabile terrib.*] *Quid est onus excusabile? Digna sententia defensoribus suis. Non intelligo. Nescio an Manilius scripserit non excusabile. in ἀποκρίτων. quod deponi non potest. Certe nihil verius. Quid magis accommodum oneri quam excussio?*

Ibid. non excusabile.] ἀρχαίως ἀποκρίτων. Hesiod. δυοῖς ἔσονται. Nondum displicet prior emendatio: *Quamque onus inuidia non excusabile terrib.* ἔσονται παρὰ τὸν ποταμὸν. Suetonius: excusabilem inuidiam sibi monuit.

v. 21. *In populo scelus est.*] ἰσχυρῶς. In populo scelus. ἰσχυρῶς ἀγῶ.

Ibid. & abundant cuncta furor.] *Gemblacensis furor.* Est ἀρχαῖος ὄργος.

v. 24. *Sed et in multis quoniam discordia vincit.*] *Emendabamus olim:*

Scilicet in multis quoniam discordia signis

Corpora nascuntur. — Emendationi nostrae fauet Gemblac.

v. 25. *pars est sublat.*] *par.* Ita postulat sententia.

v. 28. *Atque hominum gentes.*] *Versus illos, quos supra disparimus, cum hoc continuandos esse, te ipsum iudicem fero, nisi aut bardus, aut malignus es. Vide sententiam.*

Atque hominum gentes inimica sorte feruntur.

Idcirco nihil ex semet Natura creabit

Pactore amicis de maioribus. — De odio dixit. Sequitur de amicitia.

v. 32. *leni vna fuit per secula mortis.*] *Obscuravit luculentam sententiam parua mutatio. Nam Manilius scripsit:*

— in vna fuit per secula mortis,

Alter quod raperet fatum, non cederet alter.

Subintelligendum autem in quibus. Quibus vna his fuit mortis. Vt *Exiguam natura dedit.* Cui exiguum natura dedit. Maniliana *leni* iam tribus locis à nobis animaduersa.

Ibid. leni vna.] *Hæc est scriptorum Codicum, & textus Bonincomitii, & vetustiorum editionum lectio. Editio Lugdunensis omnium recentissima vna pro vna innouauit, ineptissime vnum par, inquit, amicorum facit, quibus nullum iurgium intercessit, præter vnam legem mortis: quum*
alter

alter alteri mortis causam prætipere vellet. Quidius 11. de Ponto iisdem verbis de eadem re:

Extitit hoc vnum, quod non conueniret illis,

Cætera pars concors & sine lite fuit.

Diceret alterutrum ab altero mutuum esse. Martialis illud simile in vno pari fratrum:

Nobilis hæc offer pietatis rixa duobus,

Quod pro fratre mori velles uterque prior.

Porro *leuis*: est vestigium prisce lectionis Archetypi, vnde omnia sequioris notæ Maniliana exemplaria propagata sunt. Nam *leu* scriptum fuit. Veteres enim *leitem*, *veitem*, & similia pro *litem* & *vitem* dicebant, vt nemo paulo eruditior ignorat. Ergo ex illo *leu* factum *leuis*. Notum illud: QVAM LEITEM, SIVE REM.

Ibid. *per sæcula mortis.*] Per sæcula, hoc est in toto vitæ suæ tempore vnâ tantum litem hanc mortis habuerant. ita sæculum hic, vt in diuina pagina, sumitur pro tempore quouis.

v. 33. *Alter quod raperes.*] Notum illud Pacruianum: *Egessum Orestes;* Imo ego Pylades: Onidius:

Ire iubet Pylades charum periturum Orestem.

Hic negat: inque vicem pugnat uterque mori.

Pag. 48. v. 1. *Es duo qui potuere sequi vix notia peni.*] Omnino historia, & ductus literarum legendum clamat:

Es duo, qui potuere sequi vadimonia sponfi.

Quid erat vix notia peni? Vere fungi sunt, qui hæc non agnoscunt. De Damone & Pythea, vel potius Phintia, etiam me tacente, hic agi notum est. Habes apud Ciceronem III de Officiis, & in Tusculanis: apud Lactantium lib. v. Apud Valer. Maximum lib. iv. cap. vii. & Iamblichum ex Aristoxeno, qui primus hanc historiam memoriz prodidit: & Alianum de varia historia.

v. 3. *Sponsoremque reum moris, resolueret ipsum.*] Ipsum, seipsum. Maniliana locutio. *δυνά, ἑαυτὸν*. Metuit sponsorem, ne. Metuit ne sponsor, notus Hellenismus. His duobus exemplis adde & tertium Charitonis & Menalippi. Alian. *ποικιλ. α. δ.* Adde & Epigramma:

Δύος ἡμετέρης ἐρημίας φίλῳ,

ἰνδράμιον Χαιρέτω δὲ Μαλακῶντι ἴου.

quantum Athenæus elegiaco heroteum subiicit.

v. 4. *Si tamon & cognata.*] Explicatis signis aduersariis, & causis inimiciorum, litium, atque odiorum, præmisit *ἐν νεστωρίας λόγῳ* utilitates & exempla amicitiz, quibus nunc subiungit signa, quæ amicitiam, concordiam, fœdus & pacem conciliant. Hæc autem sunt per Trigona, Tetragona, Hexagona, & Diametra.

Ibid. *Cognoscere signa.* Melius Gemblac. *discoscere.*

v. 6. *Lanigeri partem.*] Primum Trigonum, vel, ut vulgus Mathematicorum loquitur, Triplicitas ex Arabibus, qui dicunt triplicatum pro Trigono.

v. 7. *meliorque Leone Prosequitur genitor.*] Gemblacensis: *meliusque Leone.*

v. 9. *Qua colitur nanque est natura mitius astrum.*] Quatenus est eicur animal, & cultus patiens, eatenus est mitius, quam reliqua duo, Leo, & Sagittarius.

Ibid. *Qua colitur.*] Vnde κηλε Poetae dicitur.

v. 10. *Expositumque sua nome.*] Sic Sallustio *Opportunus iniuria*: quod ille maximus Atticisimi captator accepit ex medio Athenarum. Attici enim hominem *ἐπιτρίδιον* vocabant, quem is opportunus iniuriæ. Xenophon: *ἐπὶ τριπλοῦν ἔχων, ἥτις αὐτῷ δοκίμην βλαπτικὴν, οὐκ ἐλάττωται τὸ ἐπιτρίδιον, ὅτι κατὰ ἐνταῦθα.* Sic Plutarchus scribit Tyrannos Athenarum interfecisse primum inuissimum omnium Sycophantam, qui, quia primo loco sese obtulerat, neque propter publicum odium latere poterat, ab ea re *ἐπιτρίδιον* vocatus est. Verba eius ἐν τῷ αἰ *Κερκοφάντης* hæc sunt: *ἔγω γὰρ καὶ οἱ τυραννίδος ἀρχαὶ μακροχρόνιοι, καὶ πρῶτον ἀπέβλεπον Ἀθηναῖοι τὸ κλέος τοῦ συκοφαντῶν, οὐ ἐπιτρίδιον, ἀλλὰ γὰρ οὐδὲν ὁμοίως καὶ πότιν.*

v. 11. *Nec minus ingenio molli.*] Distingue:

Nec minus ingenio molli, quam corpore constat.

Non minus ingenium mite illi est, & mollis natura, quam lana ipsa, quam gerit.

v. 15. *As cum Lanigeri.*] Locus insigniter fœdatus. Ita restitue:

As cum Lanigeri partem sub utroque trigono

Non parvis sed rara gerit pro tempore bella.

Partem, ἀρχαῖος Partes. Partes pro factione poni alibi docuimus.

Ibid. *sub utroque trigono.*] Sub duobus reliquis de trigono, Leone, Sagittario. Non utique cum Ariete & reliquis trigoni duobus Zodiacis est bellum. Sed tamen aliquando intercedit frigusculum. quod magis ex feritate Leonis, & Centauri, quam Arietis natura accidere ponendum est.

v. 19. *Quoi commixtus homo est.*] *Commixtus*: quia *μεικτός*. Sed potest legi *Commisus*. ut supra.

— *Et pedes equo commissus equino.* Virgilius:

Delphinum caudas utro commissa luperum.

Et sane non commixtus est, sed cotamissus. Asterismi: *ἄστρον* & *ἀστρον* *ἀστρον*. Sed, ut dixi, gra. ciffat, *μεικτός*, ut *μεικτός* & *ἀστρον*. In hoc trigono, inquit, melior est Ariès, deteriores Leo, & Sagittarius: quanquam & Leone melior Sagittarius propter anteriorem partem, quæ humana est. Ex ideo quod duplex melior eo, qui simplex.

v. 20.

v. 20. *Idcirco pax est.*] Pax ab Ariete, querela à duobus reliquis trigonis.

v. 21. *Quin etiam Tauri.*] Secunda triplicitas, siue secundum Trigonum.

v. 22. *Nec magis illorum.*] Contrarium menti suæ dicit. Aut legendum.

Nec minus, aut Et magis.

v. 25. *Quosque dabunt Chela.*] Tertia triplicitas.

v. 29. *Scorpios & Cancer.*] Quarta triplicitas.

v. 31. *illu nam sepe est subdolu.*] Gemblac. hæc ita habet:

Concordant, illu (nam sepe est subdolu actus).

Scorpius adspargit noxas sub nomine amici.

Ibid. sub nomine amico.] sub nomine amici.

Pag. 49. v. 2. *Committant animos.*] Commutationes animorum sunt, quas Comicus describit: *Bellum, inimicitia, pax rursus.* Ptolemæus: *ἐν τῇ ταύτην τῇ ἀποστολῇ, ἐν τῇ ἀποστολῇ, ἐν τῇ ἀποστολῇ, ἐν τῇ ἀποστολῇ, ἐν τῇ ἀποστολῇ.* Est que illud plane, quod ait:

— *interdum fœdera rumpunt, Ac repetunt.* —

Ibid. Interdum fœdera rumpunt, Ac repetunt.] Ptolemæus: *ὡς τὸ ἐν τῇ ἀποστολῇ, ἐν τῇ ἀποστολῇ, ἐν τῇ ἀποστολῇ, ἐν τῇ ἀποστολῇ, ἐν τῇ ἀποστολῇ.*

v. 4. *Sic erit ex signis odium tibi paxque notanda.*] Odium ex signis notatum absoluit, sed nondum pacem ex signis compleuit. Superest enim *ἐν τῇ ἀποστολῇ, ἐν τῇ ἀποστολῇ, ἐν τῇ ἀποστολῇ, ἐν τῇ ἀποστολῇ, ἐν τῇ ἀποστολῇ.* ex quibus pax petenda. Versus est epilogicus, & in finem totius tractatus relictendus. Præterea sequitur alius versus epilogicus, de triplicitatibus longe diuersus. Itaque duo sunt Epilogi de re diuersa. Quod est absurdum. Dubito an sit Manili.

v. 5. *In terris geniti.*] Sane bene *in terris.* Nam profecto homines in cælo non nascuntur. Imperite fecerunt, qui mutarunt. Manilius enim scripsit, *in ternis.* Est enim Epilogus trigonorum, siue triplicitatum. Tali sub lege, inquit, nascuntur in trigonis.

Ibid. In ternis geniti.] Ita alibi: — [sub Cancro nata feruntur Pectora, & in Chela — Item:

In Cancro genitos Capricorni semina ladunt. Græcum est, *ὅτι καὶ κύνες, ὅτι καὶ χίτων ἡρώμενοι.*

v. 6. *Nec satis est.*] Non, inquit, satis est sola ipsa signa per se considerare. Nam variant aut planetarum commixtione, aut alia configuratione, trigona enim amicitia accessione maleficarum stellarum odium generant, & signum trigoni lege consideratum, quadrati aut diametri lege alias vires habet. Item distat, orienturne, ac occidant, id est, sint *ἡμέτεροι.*

v. 7. *sedemque vagantur.*] Gemblac. *sedemque vagantur.*

v. 8. *Parte genus variant.] Parte, situ.* Nam alias vires habebunt in trigono, alias in quadrato: alias in oriente, alias in occidente.

v. 12. modo destrabit idem.] modo destruit. Gemblacenſis.

v. 13. Quaque illic ſumunt vires.] Gemblac. ſumunt iras. recte.

v. 14. Diſtat enim ſurgauit.] Diſtat, ſeſe reſpiciant in diſtaſſe, nec nē.

v. 4. Efficiunt vires.] Hæc huc non pertinent. Hi tres verſus aberant in Gemblac. & recte. Sunt enim ex ſine huius libri. Dele ergo. Ex his potes aduertere, quam miſere luxatus fuerit hic ſcriptor.

v. 15. Crebrius aduerſis.] Aduerſis τοῖς ἐν διαμέτρῳ. Ex diametris odium, ex quadratis amicitia, item ex trigonis. Ptolemæus: καὶ τῶν ἀντιθέτων τῶν διαμέτρων αὐτῶν ἐχθρὸς γίνεται, καὶ ἐναντιότης φιλικότης.

Ibid. cognata quadrati.] Omnia quadrata in amicitia longe præferuntur omnibus ſchematicis: quod omnia quadrata Zodiaci circuli ſint ἀντιθέτων: quatuor κριεῖν, Aries, Cancer, Libra, Sagittarius: quatuor ἀπλά, Piſces, Gemini, Virgo, Sagittarius: quatuor ἀπλά, Taurus, Leo, Scorpius, Aquarius. Hanc ſententiam veterum recedit Ptolemæus, qui ait τετραγώνος καὶ ἐξάγωνος ζωνῶν vocari, quia ἐν αὐτοῖς ὁμοῦς ζῴων conſtat. contra ἀντιθέτων εἶναι τετραγώνου καὶ διὰ μέτρον, quia ἐν αὐτοῖς ἀντιθέτων. Græci: τὰ μὲν τετράγωνα, καὶ ἐξάγωνα ἀπὸ ἐξ ἀντιθέτων ζωνῶν, ἀπλά δὲ. τὰ δὲ τετράγωνα καὶ διὰ μέτρον ἐξ ἐναντίων ζωνῶν, μάχης καὶ ἐναντιότητος ἐστὶν ἀπλοῦς. Cognata Zodia Ptolemæus vocat quæ ſunt vnus ſexus: Manilius autem τὰ κριεῖν, ἀπλά, ἀπλά. Manilius ex quadratis cognationes, ex trigonis amicitias naſci vult. Ptolemæus ex trigonis amicitias naſci, quæ ζωνῶν vocantur. Duplicem enim οὐλίαν facit, τὴν ἀπλοῦ καὶ τὴν μάχης. καὶ τὴν μὲν ἀπλοῦν συμπάδων vocat τὴν δὲ μάχης, ζωνῶν.

QVADRATA.

κριεῖν.	Υ	♊	♋	♌
ἀπλά.	♍	♎	♏	♐
διπλά.	♑	♒	♓	♈

v. 22. Caper brumam genisſque ad frigora Piſces.] Corrige ex Gemblacenſi:

Caper brumam genisſque ad frigora Piſcis.

id eſt Caper, idemque Piſcis. Eſt enim pars Caper, pars piſcis.

v. 23. Nec non & duplici.] τὰ διπλά. Dicuntur etiam διπλά.

v. 24. Quatum quaque locum.] quemque locum. Gemblacenſis.

v. 26. Et duo Centauri licet vno corpore texti.] Sine dubio legendum textos. Duo quartus Caſus. Virgilius:

Si duo præterea tales Idaæ tuliffet

Terra viros. —

Licet, inquit, cernere duos contextos in vno corpore Centauri. Eſt enim ἀπλοῦς. Gemblacenſis hæc in parte ſanus non eſt:

Et duo Centauri licet vno in corpore textum.

v. 27. *Sic & simplicibus.*] Simplicia Signa sunt, quæ succedunt Tropiciis, ut *Stompa* quæ præeunt Tropiciis, *Stompa* sunt *æqueriura*, simplicia *inæqueriura*. Ita tñ *Ætix* duobus utrinque lateralibus Signis stipantur. Tropica Arabes mobilia vocant: simplicia fixa, quia Græcis etiam *εστὰ* dicuntur: *Stompa* communia, quia temporis autecedentis exitum, & sequentis initium tenent.

v. 28. *nec pingitur vlli.*] Repone iungitur vlli, auctore Gembl.

v. 33. *Ac voluti cognata.*] Ad cognationes & affinitates quadrata plurimum valere: ad externorum amicitias contrahendas triquetra.

Pag. 50. v. 1. *gradibusque propinquis.*] Ita recte Lugdunensis editio: quum antea ineptissime etiam Gemblacensis, & veteres editiones & textus Bonincontrii haberent: *gradibusque propinquis*. Vbi homo minime malus Bonincontrius interpretatur *gradibus*, id est stabilibus & fixis signis. Risi hominis *angular*. Nam quis tam puer in his, ut *gradibus* legendum esse non videat? *affines signant gradibusque propinquis* *accedunt* pro eodem dixit. Affinitas idem est cum gradibus propinquitatis.

Ibid. *Idcirco affines.*] Ptolemæo affinitas est *ἑτερογενία* sive *ἑτερογένεια*.

v. 4. *Quæ tribus emensis signis.*] Ait Trigonum omnium schematum ad iungendas amicitias esse efficacissimum. de quo etiam Ptolemæus: *τὸ αὐθιγόνον τῶν φίλων αὐτῶν ἀπορρίπτει*: quia nimirum eius linea longior ac longius spatium complectitur, ac remotiores angulos coniungit. Ideo pertinebit ad amicitias externas, & ad diuersarum nationum atque alias externas amicitias coniungendas.

v. 5. *Hec ad amicitias.*] Arcuissimam amicitiam intelligit, quam Græci Astrologi *ἑταίρεα* vocant. Id quod iam supra attingimus, nec opus repetere.

v. 7. *Verque ipsa in longo.*] Gemblac. *Verque ipsa ex longo.*

v. 10. *Quam quæ nonnunquam.*] Mellior, inquit, amicitia i. *ἰσὺν*, quam amicitia *ἰσὺν*: quod in affinitatibus interueniunt friguscula, dissentientulæ, quas Græci Astrologi *παροισιότης* vocant, quales in amantium iris: imo quas auctor noster superius designauit:

Committant animos interdum, & fœdera rumpunt,

Ac repetunt. — Et in veteribus monumentis coniugiali amoris nullas *παροισιότητες* interuenisse illis verbis declarabatur: *CVM QVA VIXIT SINE VLLA QVERELAC AUT SINE VLLA ANIMI LÆSTYRA*. Ptolemæus dixisset: *ἀνδρὶ τινὶ πελοπονιάζῃ ἢ καλῶματῷ* vel *ἀπελοπονιάζῃ*, ἢ ἀποκαλῶματῷ. Eidem etiam *ἀπορρίπτει*, ἢ *ἀπῶματῷ* *Compositum* est coniugium sine læsura & offensione.

v. 12. *Proxima vicinis subscribunt tertia quæque Hospitibus.*] Non est locus,

num *quæ* efficiunt, non ideo tam valent iure quadrati, quam iure Cardinis: ut ideo proxima, & tertia ab illis.

v. 15. *non lege quadrata, non lege quadrati.* Gemblacenſis & nos olim.

v. 16. *minus est numeri.*] *minor est numeri.* Gemblacenſis & nos olim. Quamquam quadrata sunt Aries, Cancer, Leo, Sagittarius: tamen non tam quod quadrata, quam quod Cardinalia, eorum ratio habetur. Similiter frequentia, id est *τὰ συχνὰ*, itemque *τὰ σιωπηλά* & ipsa quoque non tam ius suum capiunt à lege quadrati, quam à lege cardinis, idque singula in proprio quadrante, ut ipse ait, non utique in alieno.

v. 17. *Nam nihil in totum seruis sibi.*] Si quidem si tantum lege quadrati valeret, seruire tantum suo sibi nomine, quia quadrata. Atqui eorum vis est mixta ex iure Cardinum & quadrati.

v. 18. *Ipsis dant fines astris.*] Quatenus sunt quadrata, dant fines, & legem quadrato, & tunc seruire sibi videntur, id est contemplatione sui tantum effectus habere. Quatenus vero in Cardinibus constituta, legem & fines à Cardinibus accipiunt.

v. 22. *Partitam insectis.*] Hæc non sunt nihili, quomodocunque illa interpreteris. Gembl. longe diuersam lectionem concipit:

Omnibus ex istis ratio est repetenda per artem,

Pacata insectis signa ut perdiscere possit.

Pacata signa amicitia vocat, de quibus proxime loquebatur. Insecta vero inimicitia, de quibus antea. Itaque nobis opus erat face salutifera ad hos scopulos declinandos. quod absque codice Gemblacenſi desperandum erat.

Ibid. *Pacata insectis.*] Post hunc versum melius cohereret ille, qui in alienas sedes irrepsit, si modo Manilii est:

Sic eris ex signis odium tibi, paxque notanda.

Ibid. *perdiscere possit.*] Noue dixit perdiscere, quod alibi dignoscere. Dignoscere nigrum albo frequenter dicimus. Perdiscere non dicimus.

v. 23. *Perspice nunc tenuis.*] Optime Gemblacenſis:

Perspice nunc tenuem visu rem, pondere magnam.

Sic Virgilius:

In tenuis labor, ac tenuis non gloria.

v. 23. *Perspice*] Inepte Bonincontrii textus *Prospice*. Sicalibi:

Nunc age subtili rem summam perspice cura.

Vbi idem error in Bonincontrio.

v. 24. *Quo tantum Graio.*] Hæc omnia aliter, & quidem melius Gemblacenſis:

Perspice nunc tenuem visu rem, pondere magnam,

Et tantum Graio signari nomine passam

Dodecatemoria, in titulo signantia causas.

v. 25. *Dodecatemoria.*] In titulo, in nomine. Vt infra: *Quæritur in uersu titulum.* id est nomen. Ecce alius consensus Signorum ex Myriogenesi Ægyptiorum ac eorum monomæriis petitus. Recte vero post amicitias hæc connectit. Nam & hæc quoque ad amicitias, concordiam, odia, & discordiam pertinent, vt infra testatur:

Idcirco quanquam signis nascuntur eisdem,

Diuersos referunt mores, inimicaque voca.

Signum habet partes $x \times x$. Vnaqueque in duodecim ducitur. Itavnumquodque Dodecatemorion Zodiaci habet duodena Dodecatemoria $\tau\omega\chi\omega\mu\iota$ & proinde duo gradus cum semisse Dodecatemorii Zodiaci respondent vni Dodecatemorio tecnico. Dodecatemorion duplex est. aut enim ipsorum Signorum, aut planetarum. De Signorum igitur prius. postea de planetarum Dodecatemoriis. Quæcunque signi pars proposita fuerit, eam in tot duodecimas ducito. deinde triennas singulis secundum ordinem suum tribue. triginta nempe signo proposito, triginta sequenti, & sic deinceps, donec totum numerum partium consumpleris. In quo numerus ter reliquerit, is erit locus Dodecatemorii. Esto proposita $xiii$ pars Geminorum, puta vel quia Horoscopus est in ea, vel quia $\kappa\omega\gamma\epsilon\sigma$, vel propter aliam causam. Volo scire vbi sit Dodecatemorium Geminorum signi propositi. Duc illas $xiii$ partes duodecies. Prodeunt $clvi$. Ex quibus da xxx Geminis signo proposito: xxx Cancro; xxx Leoni; xxx Virgini; xxx Libræ. Superfunt vi . Ergo Geminorum Dodecatemorion est in vi parte Scorpii. Idem efficies, si $xiii$ partes in duo & semis distribueris. Habebis enim quinque Dodecatemoria, & quintam partem vnus, id est quintam de triginta, nempe vi , vt antea. Priorem methodum Dorotheus Sidonius vetus Poeta in suo carmine tradiderat: posteriorem docet Ptolemæus in Institutione, id est libro primo Tetrabibli. Omnem vero Dodecatemoriorum doctrinam Ptolemæus, vt vanam ac fallacem exagitat: & in genere omnia de Monomæriis ab Ægyptiis conficta $\alpha\mu\alpha\tau\iota\lambda\theta\epsilon\tau\alpha \kappa\epsilon \sigma\epsilon\lambda\eta\sigma\iota\varsigma \iota\sigma\theta\iota \theta\epsilon\iota \pi\omega\lambda\lambda\alpha \phi\lambda\upsilon\alpha\epsilon\mu\alpha\tau\alpha \kappa\epsilon \mu\epsilon\tau\alpha\tau\epsilon\tau\epsilon\tau\epsilon\tau\epsilon\tau\epsilon \lambda\theta\epsilon\sigma\iota\varsigma$ dicit. Multum enim eiusmodi commentis delusit ac luxuriata est veterum Ægyptiorum $\theta\epsilon\alpha\tau\iota\alpha$: adeo vt Paulus Alexandrinus $\tau\epsilon\sigma\sigma\alpha\theta\epsilon\tau\iota\mu\acute{o}\epsilon\iota\alpha$ excogitauerit, & omnem de duodecimis doctrinam fallam, & inconstantem esse conuicerit. quem consulas licet. Arabes, qui nihil eorum, quæ veteres in otio $\epsilon\pi\omicron\lambda\upsilon\pi\epsilon\sigma\tau\epsilon\mu\acute{o}\iota\varsigma$ relinquant, hanc doctrinam retinuerunt. vocant Dorogon.

v. 26. *Nam quum tricenarius.*] Signi integri partes xxx . Diuisis in xii , vnaqueque erit partium ii . S. Dodecatemorion ergo est sestertius gradus: quomodo dicitur sestertius pes in lege xii Tabularum.

v. 27. *numerus deducitur omnis.*] Gemblac. — *diducitur omnis.*

Melius.

Melius. Nam triginta per duodecim ductis, id est diuisis, fit id, quod ipse dicit, nempe vt dodecatemorion sit binarum & semissis partium.

v. 32. *Adtribuit totidem numeru.*] Lege numero.

v. 28. — *binas in partibus esse.*] Diuisis xxx partibus vnus signi in xii, Dodecatemoriorum est binarum partium cum semisse. *binas & dimidiam partem*, id est, sestertium gradum, *in partibus*, id est Dodecatemoriis, quæ sunt signa technica, pars duodecima vnus signi naturalis: quemadmodum vnum signum naturale duodecima pars Zodiaci. At Bonincontrius *partes binas*, id est xxi v & *dimidias*, in sex, quæ conficiunt triginta. Vides acumen hominis. Et tamen fieri potest, vt nos quibusdam præ illo nugari videamur. Neque deerunt, qui ita arbitrari sint.

Pag. 51. v. 8. *Singula diuersa.*] Gemblac. *diuisis*. Et frequens commutatio est in hoc auctore *diuisis* & *diuersis*. Ita erit, quot partibus ætra variant, diuisis Dodecatemoriis. Sed profecto Manilius scripserat:

Singula diuisi variant quot partibus ætra

Dodecatemorii propriis mutantia vires.

Nam ætra, id est Dodecatemoria technica variant secundum partes Dodecatemorii Zodiaci diuisi. Nihil mutamus. Rem in medio relinquimus.

v. 10. *Nunc quid sit cuiusve.*] Gemblacensis male, *cuiusque*. Legendum *cuiusve*. *ἐκ τῶν*, cuius pro quale, *ποταμῶν*, id est, *ποταμῶν*. In Euangelio: *ποταμῶν* & *ἀνατολῶν* & *στῶν*, id est, *ποταμῶν*. Apud Prudentium — *Deumque*

Quem colat, aut iussu cuiati venerit. —

v. 12. *Ipsa suo retinens.*] Signa, inquit, proposita, vindicant sibi primas partes: vt in exemplo superiore: proposita est pars xiiii Geminorum. Ergo primum Dodecatemorion attribuitur Geminiis, signo proposito.

v. 13. *vicini subeuntes.*] Subeuntes partes, id est, reliquæ partes de 156 (deductis 30, quas attribuiimus signo proposito) 126 distribuuntur in vicina & proxime sequentia signa. *In suo corpore*, id est, in se ipsis. vt puta Gemini, quia illud est signum propositum, primas tricenae partes retinebunt in suo corpore. At Bonincontrius putat, de corporibus nostris intelligi, & vicinis interpretatur Planetis. Barbarorum est insultare inscitæ minime malæ. Hoc gloriosulus nostri sæculi relinquimus.

v. 15. *Vltima & extremu.*] extremus numerus extremo signo debetur. Erogatis triacontadibus in omnia signa, reliquus numerus reliquo signo imputatur.

v. 19. *Nec genus est vnum.*] Nec vna, inquit, est methodus. Nam alii multiplicat in duodecim, alii in sestertios gradus distribuunt. quæ methodus eodem recidit. Hoc vult, puto, noster. Paulus Alexandrinus multiplicationem in duodecim falsi conuincit. Esto, inquit, Sol in xxx Arietis. Multiplicatione in xii facta & distributis omnibus triceniis, initio sumpto ab

Ariete, numerus desinet in Piscibus, & non perueniet in Arietem. quod verum est. Atqui, inquit, hoc verum est Dodecatemorium, quando multiplicatione tricenarii numeri facta in alium numerum, summa in idem Zodion incidat, à quo initium factum est. Atqui tricenario in xii multiplicato incidit numerus non in Zodion, à quo initium factum est, sed in proxime antecedens. Ergo multiplicatio in xii est breuior iusta. In xii igitur multiplicatio facienda. Ita 30 in 13 ductis, distributionis initio ab Ariete facto, secundum hypothesim, numerus cadet in ipsam tricesimam Arietis. Quæ & ipsa nihilo sequius inepta sunt, quam cætera. Itaque nihil aliud, quam *ματαιότητις* ridere possumus. Nam quis illi concedat numerum in ipsum zodion, à quo initium factum, cadere debere? Nuga, nuga sunt hæc.

v. 20. *Pluribus inque modis rerum.*] Scribe verum. Manifesta est menda.

Ibid. *Pluribus inque modis verum Natura locauit.*] Firmicus: *Celari enim & abscondi plurimum regumetur natura Diuinitatis ab initia voluit, ne omnibus facilius esset accessus, neque cunctis patefacta Mysteria sua origine pandereretur.* In textu Bonincontrii est *Finibus inque modis*, à typographis an à Bonincontrio.

v. 21. *Diduxitque vias.*] Inopte. Viam non deducimus. sed via nos deducit. Et hoc non vult Manilius. Vult per ramosa compita, & multa diuerticala ad veritatem perueniri. Ergo lege, *Diduxitque vias.* in multos ramos, & multa compita diuisit hanc viam.

v. 22. *Hæc quoque comperta est ratio.*] Explicata doctrina Dodecatemorii Signorum, nunc ad Dodecatemorium Planetarum progreditur. Exemplum in Luna instituit. Idem potest in reliquis sex planetis. Est autem eadem methodus, quæ Dodecatemorii Signorum. Quot igitur Planetæ, tot sunt Dodecatemoria: vt taceam *κίρκου, ἀροαρίου*, de quibus iam actum est. Paulus Alexandrinus: *τὸ ἡμέτερον δωδεκατημέριον, καὶ οὐδὲν ποτε ὄντι κίρκου, ὄντι κλίρκου, ἀροαρίου, τινός τινος.* Planetarum & Cardinis, & Horoscopi Dodecatemoria esse dicit. Et hoc est, quod vult Manilius. Nam proposito Lunæ Dodecatemorio, reliquorum Planetarum Dodecatemoria quoque esse innuit per consequentiam.

v. 23. *Quocumque in partu.*] Quia *ἡμέτερον δωδεκατημέριον* est & Solis & Lunæ, hic Manilius τὸ ἡμέτερον tractat. Et eadem est methodus cum altera. Vt à Signo, in quo Sol fuerit, initium in illa sumitur, ita in hac à Signo, in quo Luna.

Ibid. *Quocumque in partu.*] Et hoc quoque ineptissime. Neque insectamur Bonincontrium, cui mendosa lectio imposuit. Legendum igitur:

Quacumque in partu nascentium tempore Luna

Constituerit, numerum hanc rer disponit quaternis.

Quam inepte antea legebatur, *Quocumque in partu.* Non de partu loquitur, quanquam de hora genituræ agit. Non ita stolidi sumus, vt hoc concedamus.

duſit, ſic. *τριάκοντα ἀγαθὰ*. Nam *ducit* eſt *deducit ἀγαθὰ*. Sed *manca* eſt oratio. Non enim dicit vnde illæ triacontades ſint deducenda. Plena eſſet oratio. ſi ita ſcripſiſſet.

Proxima tricenas partes ſententia ducit,

Luna quòt à Phæbo diſtans per ſigna recoſit.

Noſtri *ὀβριμὰ* nunquam huius loci ſententiam conſecuti fuiſſent. & tamen hoc non magis mouerit illos, quam ſi nihil in Manilio præſtitiffemus. Qui ridere uolet, legat Bonincontrii in hunc locum expoſitionem. Nos uero illi bono viro omnia condonamus, id eſt, ignorancem huius antiquitatis. *ὀβριμὸν* autem orationis ab eo animaduertum non eſſe, hoc uero non ſtomachum nobis, ſed riſum mouet. Sed longe ſtolidius fecerint, qui cum ſequuntur.

[Ibid. *Sententia ducit.*] Ita ratio poſtulat. ita Gemblacenſis. ita Germanica & Lugdunenſis editio. Textus Bonincontrii *ducunt*. & inuenit patronos Bonincontrium ipſum & alios. Flagro hæc digna ſunt.

v. 29. *Hic ubi deſiciet numerus.*] Vbi abſumptæ erunt, & deductæ omnes triacontades.

v. 31. *Dimidium reliquit.*] Ita reſtitue: — *cum ſumma reſiſta*

In binas ſortes adiecta parte locetur

Dimidia, reliquis tribuatur ut ordine ſignis.

In ſextertius gradus reliqua ſumma diuidenda. Ut in exemplo noſtro de 160 gradibus, triacontades quinque deduximus. Reliqua decem in duo & ſemiſſem partiti ſumus. Hæc egregie reſtituta ſunt. Quod non pudebit dicere. Non enim adhuc æquos iudices noſtrarum vigiliarum & beneficii in hunc auctorem collati naſti ſumus. Nos ipſimet in Olympico ſtadio nos victores prædicabimus. Ferat nos candidus Lector non tam meriti noſtri, quam ingratorum hominum cauſa nos hæc *τρίποδος* *ἰζών*. quanquam non deest ſtupor, tamen maiorem partem vindicat ſibi in illis *ἡγεμόνα* & ambitio. Miſeret me eorum.

v. 33. *Dodecatemoriis ſignis.*] Reſtituendum:

In qua deſtinent te, iuſtum Luna tenebit

Dodecatemorion ſigni. Poſt cætera duces Ordine, &c.

Nam Gemblacenſis habet *tenebit*, non *videbit*. quod melius eſt.

Pag. 52. v. 1. *ſic conſtant aſtra locata.*] Legendum:

Ordine quæque ſuo, ſicut ſtant aſtra locata.

Similiter in ſecunda Inſtitutione:

Ordine natura, ſicut ſtant cuncta locata.

Gemblacenſis hic nonnihil trepidat. Habet enim:

Ordine quæque velut ſtant aſtra locata. Mendose.

v. 2. *Hæc quoque te ratio ne fallat.*] Aliud Dodecatemoriius genus, quod dicitur

dicatur Dodecatemonion Dodecatemonii. Vnum Dodecatemonion est sextertius gradus, ut diximus, hoc est, quinque dimidii gradus. Singuli dimidii gradus singulis suis Planetis attribuuntur. Et hic quoque Bonincontrius *ῥῆμα* *ἐν αὐτῷ*, qui clementius à nobis accipietur, quam ab aliis acciperetur, si malum aliquod factum iniserum interpretem horum furori obiecisset. Sed bene cum eo agitur, quod illi Bonincontrio harum rerum peritiores non sunt.

v. 3. *Maïor in effectû minor est.*] Quo particularior, eo certior. *ἡ δὲ κρῖσις μᾶλλον, τοῦ τῶ ἀνέστητα.* Atque adeo Dodecatemonion Planetæ, quod est Dodecatemonion Dodecatemonii, est certius & pollentius ipso Dodecatemonio cuius Dodecatemonion est. Atque id est, quod vult illis:

Maïor in effectû minor est, quod partibus ipsis

Dodecatemonii quid sit, quod dicitur esse

Dodecatemonion. —

Est, inquit, Dodecatemonion quoddam in partibus ipsius Dodecatemonii.

v. 5. *namque id per quinque notatur.*] Sextertius gradus respondet quinque dimidiis partibus. Singula earum singulis planetis attribuuntur. Hoc est, quod dicit:

— *ducunt & singula sortes Dimidias.* —

Singula nempe quinque sidera, quæ iam dixit, hoc est, Planetæ.

v. 8. *Dimidias vires que in eis & extra capeffunt.*] Hæc deplorata ita restituantur in integrum:

— *ducunt & singula sortes*

Dimidias, viresque in eis & iura capeffunt. Perspicue vestum.

v. 9. *In quocunque igitur.*] Egregie hunc locum restituit codex Gemblacensis:

In quocunque igitur Stella quandoque locatæ

Dodecatemonio fuerint, spectare decebit.

Ita enim habet scriptus ille Codex. *Quocunque quandoque, qua quandoque, & similia, sunt Maniliana, ut tibi notamus.*

v. 11. *Cuius enim stella in finem sint.*] Castiga; ut olim fecimus:

Cuius enim stella fines in sidere quoque

Inciderint. — Superfunt vestigia in Gemblac. *cuius enim stella in*

sine sint. Fines *τῶν ἀστέρων* *πλευρῶν* *ἡμεῶν* *δεῖα* intelligit. Vulgus cum Firmico Terminos vocat. Ab initio Arietis, vsque ad vi gradum, est terminus ♈: à vi, ad xii, terminus ♎: à xii, ad xx, terminus ♏: à xx, ad xxv, terminus ♐. Esto igitur Dodecatemonion signi in xii Arietis. Quia est terminus Mercurii, Mercurius dabit effectus in illis finibus, ut etiam fatetur natio Astrologorum. Sed esto in xv Arietis. A xii ad xv, sunt gradus quatuor absoluti, id est octo dimidii gradus: & proinde xv est in nono dimidio gradu.

Abiectis

Abiētis quinque dimidiis gradibus, Dodecatemorion Dodecatemorii incidit in fines Iouis, initio à Mercurio, cuius terminus est, factō. Sed operæ est audire verba Porphyrii : τὸ δωδεκατημόριον ἔσθ' ὅστις δὲ χάρις λαμβάνει, πρῶτον μὲν τῶνδε διαδομένων πέντε μοίρας ἐπ' ἑξήκοντα ἢ σαλμὴν, ἀπ' ἐκείνου ἐπιμένει, ἀπὸ δὲ τοῦ ἡμισυ τοῖς πέντε ἔσσι. καὶ ὅτε αὖ λήξει ὁ ἀεθμὸς, ἐκεῖ ἔσται τὸ δωδεκατημόριον. ὅς ἐπ' ἑξήκοντα ἢ σαλμὴν καὶ μοίρας. 17. Δύσω κρηὶν βε'', ταύρω βε'', Διδύμοις βε'', καρκίνῳ βε'', λύοντι βε''. ἔσται αὐτὸ δωδεκατημόριον παρὰ τὴν οἰκὴν ἑρμῶδ. Habet enim non parvam affinitatem cum iis, quæ proponuntur.

v. 12. *dabit effectus in mentibus eius.*] Repone ex Gemblacensi: — *in viribus eius.* Dodecatemorion dabit effectus in viribus eius stellæ, intra cuius fines & terminos suos deprehensum fuerit. Ne hæc quoque antea ab ullo capiebantur propter ignorationem vetustatis: ne mireris à Bonincontrio non capi.

v. 13. *Vndique miscenda est ratio.*] Vfus est proprio artis verbo. nam stellarum cum signis consideratio à peritis dicitur ἀστρολογικὴ καὶ μέλη. Contra sine stellis signorum per se consideratio dicitur ἡ ἀστρολογικὴ καὶ τὸ ἀμυγρὸν διασκεῖν. In secunda Institutione:

Mox veniens mixtura sua cum viribus omnis.

Mixtura, καὶ σῶσις, μέλεις ἀστρον πλακωμένων.

v. 14. *Vtrum hoc posterior.*] Lege hæc. Assentitur & Gemblac. Hoc sæpe promittit: & de editione dubitare nos prohibet Firmicus, ut alibi aperuimus.

v. 15. *Nunc satis est docuisse.*] Platica informatio. Firmicus: Debet is, qui instituitur, primum plasticè institui: ut in apertioribus, lenioribusque compositis, atque formatis, secretiora deinceps genitura confidens consequatur. Est vero ἀεθμογραφία ad doctrinam ὅτι κρηὶν καὶ τὸ δωδεκατόν.

v. 20. *Per faciem nomenque suum componitur vsus.*] Scribe:

Per faciem nomenque suum: sum panitur vsus:

Tum coniuncta suis formatur syllaba nodis.

v. 21. *formatur syllaba nodis.*] Nodos syllabæ dixit, qua notione Ausonius trinodem dactylum.

v. 22. *Per verba legendi.*] Indubitata lectio per membra legendi. Vfus est & hic quoque technico verbo. Nam in oratione τὰ κῆλα, ut etiam in corpore animalis. Vulgaris lectionis vitium & cæci vident, & pueri intelligunt.

v. 26. *Qua nisi conficerint proprii.*] Melius Gemblacensis:

— *primis fundata elementis.*

Pag. 53. v. 3. *Ac veluti in nudis.*] Perturbate ac mendosissime. Nullo negotio expelluntur,

Ac veluti, nudis quæ sunt surgunt manibus urbes,

109.

Conditor

Conditor & vacuos muris circumdare colles
Destinas; ante, manu quam senseris indere fossas,
Vertit opus. —

Planissima sententia. Conditor vrbis ante, quam mœnia circundet, prius
vertit opus, &c. Est hyperbaton in parabola vsque ad illa,

Sic mihi cunctanti tanta succedere mole. In hac & superiore parabola multa
luculenter dicta. Atque haud scio, an ab Ouidio meliora sperare possemus.

v. 4. muris circumdare colles.] Tangit morem Romanum: quo vt pluri-
mum coloniz in editoribus condebantur.

v. 10. At illi filicem.] Lege, At alii filicem. Ita etiam Gemblac.

v. 11. Ferrique rigor per tempora nota.] Tempora ferri temperamentum.

Supra:

Permixtosque dies mediis hiemem inter & æstum
Articulis vno seruantia tempore vtrinque.

Tempora ferri etiam mei Galli in suo idiotismo seruant, Le temps du fer.

v. 12. hinc artes, hinc omnis conuenit usus.

— huc artes, huc omnis conuenit usus.

v. 15. Sic mihi tractanti.] tractanti succedere haud scio, an satis Latine
dixerim. Gemblacensis veram, ni fallor, lectionem præfert:

Sic mihi cunctanti tanta succedere mole.

Optime ad mentem eius. cunctanti, non, statim irrupenti. Aratus ad ver-
bum dixit τριχως.

Id est οἱ τριχως φαιμεναὶ ἡδὲ δεξ. hoc est, cunctanti surgeremane.

v. 19. Ergo age nescendis.] Triplex est ἡ ζῳδιὸν ἔστιν. ἡ καὶ ἀδυνα, ἡ
καὶ κροσσὸς ἡ ἀστρον, ἡ καὶ μεταβάσις, quæ dicitur καὶ τὰς τόπους. Ac prima, quæ
καὶ ἡμιεπινοήσις, aut καὶ ἡμιεπινοήσις fit, iam supra absoluta est. Altera, quæ
fit καὶ μίξις, ἡ τὸ συμπερικταὶν ἡ ἀστρον, in manus nostras non peruenit.
Reliqua est tertia, & vltima, ἡ κλεινοτάτη, καὶ τὰς τόπους. Eam nunc pro-
mittit.

Ibid. Ergo age nescendis.] Doctrina hæc dicitur à Græcis τὸ δαδαγτόν
παρακλῆν ἔκδοσις. Platica est informatio ad xii locos genitiuæ: quorum pri-
mi sunt quatuor cardines, ac dicuntur κάρτα: quatuor secundi, qui ἀνακλῆ-
ματα, vulgo deiectioni loci, seu pigri: quatuor tertii, qui & ἀνακλῆματα, vulgo
succedentes. Ita veteres, & Firmicus. Sed Manilius τὸ δαδαγτόν in duo
membra diuidit: in quatuor cardines, & eorum intermedia numero octo.
vnde ἐκ τῶν τόπων dicuntur, item ἡ ἐκ τῶν τόπων. δαδαγτόν Arabes vocant

Turres: quod est frequentissimum apud illos, Manilius etiam
البروج CASTRA.

v. 20. Cardinibus, qui per Mundum sunt quatuor omnium.]

Quatuor κάρτα ἡ ἀστρον alii cuspides vocant, alii etiam angulos. Quod κάρτα

Y

Græcis

Græcis est, id Arabibus cornu, cuspis. AbenEzzæ τὸ παρillus. Sed & omnes domus cuspi des vocantur. Sunt autem hæc: ἀποκύνθ, siue ἀνατολή, ἡγήσιον, siue ἀντισυνομή, δύσις, μεταστροφή. Interuallum autem, μετακίντησις dicitur, aliis etiam ἡ τετράγωνθ. Nam χῆμα ἡ ἡγήσιος est τετράγωνθ.

v. 21. *mutantque volantia signa.* τὸ ζώδιον ἡγήσιος spectatur ἡ χῆμα ἡ ἡγήσιος, ἡ χῆμα τὸ συμβατικόν. Ac χῆμα τὸ ἡγήσιος, quatenus in Zodiaco, & quidem per omnes configurationes, de quibus supra: qui modus semper constans, & stabilis. Nam ea omnia in circulo Zodiaci considerantur. χῆμα συμβατικόν autem inconstans, ambulatorium, μεταβατικόν, quatenus & secundum motum cæli, & secundum Meridianorum & Finitorum variantias. Ideo dixit: — *mutantque volantia signa.* Hoc enim συμβατικόν, non ἡγήσιος fit.

v. 22. *Vnus ab exortu.* ἀνατολή, ἀποστροφὴ ζώδιον.

v. 23. *Quæ primum terras aequali limite cernis.* Longe melius Gemblacenſis:

Qui primum terras aequali limite cernis.

Paulus Alexandrinus hinc vocat διμασίαν ἡ αὐτὸν μετακίντησις.

v. 24. *Alter ab aduersa.* δύσις, δύσιον ζώδιον.

v. 26. *Tertius excelsi.* τὸ μεταστροφή.

v. 27. *Phæbus subsistit habenis.* scribe — equis Phæbus subsistit anhelis.

v. 28. *mediaque examinat vndas.* examinat umbras olim emendabamus. Confirmatur fide Gemblacenſis.

v. 29. *Ima tenet quartus.* τὸ ἡγήσιον, τὸ ἀντισυνομή.

Ibid. *fundato nobili orbe.* Fortasse melius *fundato immobili orbe.*

v. 30. *In quo principium est redire, finisque cadendi.* In Sphæra Mundi:

Qua caderet subcas calum.

Pag. 54. v. 3. *nectansque in vincula bina.* δύο ἡμικύκλια.

v. 8. *Primus erit summi.* τὸ ἀποστροφὴ præfert τὸ μεταστροφή, vt Ptolemæus & alii. Tractat vero significationes quatuor cuspidum.

v. 12. *Et Deus omni Adferat.* Ita Gemblacenſis, & veteres omnes editiones, præter Lugdunensem, quæ recte habet — *Et decus omne Adferat.* — Sed ne sic quidem locus purgatus. Nam *Adferat* longe melius, auctore Gemblacenſi.

v. 14. *atque omnis gloria vulgi.* Præfero lectionem Gemblac. atque omnis gratia vulgi. Paulus Alexandrinus: Συμάρις ἡ ἀπὸ πλάτης ἡ ἀπὸ πλάτης, ἡ ἀπὸ πλάτης, ἡ ἀπὸ πλάτης, &c.

v. 15. *Reddere iura foro.* ἀρχὴν ἡ ἐνδύειν ἡ ἡμικύκλιον. Paulus Alexandr. imo δικολόγους, ζωγράφους, νομικούς. quod plane vult Manilius, sed si Mercurius ibi fuerit. Idem Paulus.

v. 18. *Proximus est ima.* τὸ ἡγήσιον. Lege vero *Proximus est ima.*

v. 19.

v. 19. *Suffinet alternis.*] Legimus, *alternis*. Confirmatur fide Gemblac. in quo recte *alternis*, quia subinde cardines mutant. Supra:

*Quæ nisi perpetua alterna sorte volantem
Cursibus excipiunt.* —

Ibid. *mixtum radicibus orbem.*] Legendum: *nixum radicib.*

v. 20. *Effectu minor in species.*] in *specie*. quanquam ima statione locatus, atque ideo in *specie* minor videtur, non tamen propterea minor in effectu. Apponam totum locum, vt legendus:

*Proximus ast ima quanquam statione locatus
Suffinet alternis nixum radicibus orbem
Effectu minor in specie, sed maior in usu,
Fundamenta tenet rerum, censusque gubernas.*

Quid clarius hac lectione, imo quid verius?

v. 21. *Fundamenta tenet rerum, censusque gubernas.*] Fundamenta, id est opes, vt Firmicus in testimonio, quod paulo post produceretur, *substantiam, fundamenta*. Sic etiam Græci huius artis magistri *δυναμια* vocant. De hoc Paulus Alexandr. ἐν τῷ τέλει αὐτῶν ἡ γὰρ καὶ δυναμία, ὅτι καὶ ἐνδομηνίας ἀρετὴς ἐμπειρία.

v. 22. *Quam rata sint fœsus scrutantur.*] *scrutatur*. Firmicus: Hic locus ostendit nobis parentes, patrimonium, substantiam, fundamenta, mobilia, & quicquid ad latenses vel repositas patrimonii pertinet facultates. Ergo *quam rata rata sint fœsus metallis*, est ὅταν ἐν τῷ ὄντι ἀποδοῦναι αὐτοῖς μὴ ἀσφάλεια. Atque haud scio, an τὸ ἐνδομηνίας nomine καὶ τὰ τοῦτο αὐτοῦ καὶ comprehendantur. Nam Polybius eo nomine suppellectilem tantum designat, & veteres Glossæ. Vides etiam hic Fundamenta eadem notione, qua Manilius, & Paulus Alexandrinus, imo & Ptolemæus *δυναμια* capite αὐτῶν τῶν καὶ ἀπαιτιῶν.

v. 23. *Atque ex occulto quantum contingere possit.*] Quantum possideas in confiscato, vt Suetonius, & Tertullianus. quod de pecunia, καὶ αὐτῶν τὸ ἐνδομηνίας recte dicitur. Sed annonzariæ species, aut vina dicuntur condita, & in conditis ea habere aliquis dicitur. Καρδτικὸς καὶ κρυπτικὸς Magistri artis vocant homines, qui studiose in conditis opes confiscatas habent.

v. 24. *Tertius atque illi pollens.*] Feliciter olim emendauimus: *Tertius aequè illi pollens.* — De Horoscopo loquitur, quem ἰσοδυναμῶντα τὸν ὁροσκόπου dicit, quod vterque βάσις & Fundamentum dicatur. Nam Fundamentum non semel vocari à Manilio, & in eo mundum fundatum esse, notius est, quam vt repetatur. βάσις autem καὶ ἀποδοῦναι τὸν ὁροσκόπου vocat semper Paulus Alexandrinus. Vnde Firmicus: Ex hoc loco totius genitura fundamenta noscuntur. quanquam non recte æquipollens dicitur. Nam potius ἡ βάσις est horoscopo æquipollens. ac propterea ἀποδοῦναι τὸν dicitur Paulo Alexandr.

v. 26. *vna dies redit.*] Inepte. Scribendum sane. —

Vnde dies redit, & tempus describit in horas.

Neque exemplo caret. Ita enim in proœmio Sphæræ Mundi:

Qua Mundus redit, & nigras superenolat vrbes.

v. 28. *Nec capis externum.*] Vfus vicit, vt Græcum nomen retineret. Nam si libuisset Latine vocare, non deerat nomen Græco respondens Horisipex. quid ni, vt Celsipex Apollo Romæ apud Sex. Aurel. Victorem *ἡροσκόπος*. Sic extisipex, *ἡσυχασκόπος*?

v. 29. *Hic tenet arbitrium vitæ.*] Propterea *ὁ αἰ* dicitur, hoc est gubernaculum. Paul. Alex.

v. 33. *utrunque admixtum.*] *utrunque* olim emendabamus. Subscribit Gemblac.

Pag. 55. v. 3. *coniungiturque epulas.*] vnde *ζευσις* & Paulo Alexand.

v. 6. *Nec contentus eris.*] Proximum significationibus cardinum, eorum tempora adiiungere. Græci *κάρταιας γόρους* vocant, quum singulis quadrantibus suos ætatis gradus attribuant. Primus quadrans à medio cælo, ad Horoscopum, dicitur *ἑπληρωτικός*. secundus ei oppositus *ἀνταπληρωτικός* ab imo cælo, ad occidentem. Tertius *λιβυκός* ab occidente, ad medium cælum. Quartus *ἀντιλιβυκός* ei oppositus, ab Horoscopo, ad imum cælum. Horum igitur arcuum, quæ sunt quædam *μεσοκλίταια*, primus, nempe *ἀπὸ μωμήως*, primam pueritiam continet, ac proximam ætatem pubertati. *λιβυκός* pubertatem, & inuentam. *ἀνταπληρωτικός* senectam, & exitam ætatem. Ita Manilius. At Demophilus Græcus auctor paulo aliter nempe per cuspides ipsas, non per intervalla. *ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἡλικίαν τὸ μεσοκλίταια πρὸς μωμήω· ἡ δὲ δεύτερη πρὸς τελευταίαν, τὸ δὲ ὑπὸ γῆν κέντρον τὸν δάκτορα, καὶ τὰς μετ' αὐτὴν φασμαίνων, ἀδοξίας, καὶ ἀδοξίας.*

Ibid. *Nec contentus eris.*] Lemma erat in Gemblacenſi: *DIVISIO ÆTATIS IN PARTES CÆLI.*

v. 7. *Interkalla etiam.*] *τὰ μεσοκλίταια*, intercepæ inter cuspides.

v. 9. *Quicquid ab exortu.*] Arcus *ἀπληρωτικός* continet primæ pueritiæ rudimenta, ac nouellam infantiam.

v. 11. *Quod summo premittitur.*] *λιβυκός* primam pubertatem.

v. 14. *Quæ pars occasus.*] *ἀνταπληρωτικός* statam ætatem.

v. 17. *At quæ perficiuntur.*] *ἀντιλιβυκός* senectam ætatem. Variat Gemblacenſis à vulgata lectione:

At quæ perficiuntur cursus redeuntis sub imo.

Quod verum est. Quæ redeunte cursus cæli confectus est. Nam in fine eius ortus mundi, id est Horoscopus constitutus.

v. 20. *Labentesque dies vitæ.*] Gemblacenſis, *Labentemque diem vitæ.*

v. 21. *omne quidem signum.*] Repetit quæ supra exponbat *ἡ δὲ μετὰ τὴν*
LATIN.

v. 2. *Ora laboris.*] Non magnè molis est diuinare *Porta laboris*. Bonincontrius non solum de xii domo intelligit, sed etiam ortam vocari dicit, quia Sol in eam, inquit, ingreditur, quum exat de sub terra. Quis contineat ritum hæc legens?

Ibid. *Porta laboris.*] Gemblacen. *Ora laboris*. non male. Sed recta lectio *Porta*. Sic *ἑρμῆας πορτὴν ὁρῶντες* dicitur *Orci porta*.

v. 3. *Nec melior super occasum.*] τὸ δ' αὖτε τοῖς ἑπικαλοῦσιν, ἀπὸν ἑσπέρου, ἀπὸν ἑσπέρου, τὸν αὖτε αὖτε.

Ibid. *contraque sub ortu.*] τὸ ἀπὸν πορτὴν ἑρμῆας πορτὴν. *Ανατολὴ* Firmico. *βίβλ.*, ἀπὸν πάλιν Paulo Alexandrino.

v. 4. *Ille superna.*] *superne*.

4. 9. *Extiterint.*] *Extiterunt*.

v. 11. *Cessit & in summatum belli, viraque Typhoeus.*] Lege Typhoeo, vt Orpheo. Metaplasmus. Nam Typhoei dicendum esset, *Τυφῶν* vt Virg.

Orpheus Calliopea, Lina formosus Apollo. Orpheus, ἀπὸν.

Venuste vero dictum: Terra sepeliuit vna & bellum, & Typhoeum.

v. 12. *Ipsa tremis mater flagrantis.*] *Flagrantem*, Typhoea scilicet.

v. 13. *Atque refulgenti.*] *Locus vitiosissimus*, & qui in nugis præcipitem dedit Bonincontrium. Non multum laborabimus in corrigendo:

At qua fulgenti sequitur fastigia calo

Proxima. —

Sequitur, ἑρμῆας πορτὴν. Est enim *ἑρμῆας πορτὴν* τὸ *μυστηριώδες*.

v. 14. *Neve ipsi cedat.*] Sic supra ad eundem sensum loquitur:

— *neu præstet cardine mundi.* Ne ipsi quidem horoscopo cedit, inquit. Inde dicta ἀπὸν τύχη, Manilio Felix: quasi non τύχη, sed ἀπὸν τύχη dicatur.

v. 15. *Spe melior.*] ἀπὸν ἀπὸν δὲ ἑρμῆας πορτὴν. Paulus Alexandrinus.

v. 16. *summa comes addita fini.*] Nam puncto mediæ Cæli vicina est: à quo altius fastigium non est.

Ibid. *viatrixque priorum.*] Persevit in translatione. Dixit enim, *Palmamque petens*. Tandem præteribit priores ante se currentes. Apostolus ad verbum tertio ad Philippenes: τὸ πρὸς ἐν ἑλπίδι ἐπὶ λαοὺς ἀντιμετωπίζοντες, τοῖς δ' ἐμπροσθεν ὑμῶν ἀντιμετωπίζοντες. *ἡ* *ἑρμῆας πορτὴν* *ἡ* *ἑρμῆας πορτὴν* *ἡ* *ἑρμῆας πορτὴν*. At Bonincontrius, *viatrixque priorum*, id est v i i i, x i i, v i, & secundæ domus. Nec hac hallucinatione contentus, interpretatur de tertia domo dictum, *Altrius insurgens*. Tædet nugaram.

v. 17. *In peiusque manent cursus.*] Quia, inquit Bonincontrius, sunt domus cadentes. Itane? De tertia putat dictum. At vndecima domus non est cadens domus. Quomodo igitur in peius manent cursus, quum sit *ἑρμῆας πορτὴν* *ἡ* *ἑρμῆας πορτὴν*, à qua ad *ἑρμῆας πορτὴν*, ad feliciora cursus est; non ad peiora? Vide quæ superiori capite pronunciat de felicitate, claritate, & emin-

eminentia mediæ cæli. Denique medium cælum reliquis omnibus omni-
causâ præstat. Profecto ab undecima domo, ad decimam, non in peius, sed
in melius processus sit. Ordo autem domuum non secundum consequen-
tiam signorum censetur, prout dicitur prima, secunda: sed ex motu cæli.
Horoskopus est prima domus, duodecima domus secunda, undecima est ter-
tia, medium cælum est quarta. Ita Manilius non semel, non ut vulgus: cu-
ius rei ignoratio imposuit Bonincontrio. Est ne hoc in peius progredi?
Quam alius essem, si hæc vel in somnis cogitasset. Feliciter olim correxi-
mus: *Imperiisque manent cursu.* — Ait omnium veterum summam ibi
esse. Cursus in eo stadio est ad imperia. Nam persistit in metaphora stadii,
de qua iam ex Apostolo retulimus. In eo curritur ad imperia: neque votis
vllus locus est, quia consequeris quod habes in votis. Vota locum non ha-
bent. Græce, *τὸ ἐντυχὲν αἰῶνος ἀρχὴ καὶ τέλος.* Quam inepta & nugatoria sit
vulgata lectio, ex elegantiâ huius adnoscere potes.

v. 19. *Atque eadem inferior.*] Melius Gemblaccensis *Atque eadem interior.*
Nulla enim est, quæ propior medio cælo.

v. 20. *Quoi titulus Felix.*] Atqui ἀγαθὴ τύχη tantum dicitur, quod equi-
dem sciam. Manilius etiam ἐτυχὴ dictam innuit. Pro *Quoi* textus Bonin-
contrii & Gemblac. habet *Quod.* neque aliter vñquam reperias. Censum
nomen virtutis nomine eleganter dictum, ut Iurisconsultus: *hoc iure omnes*
censentur, & similia, quæ nec pueri ignorant. Sed lectio variat in Gem-
blaccensi.

— *censum si proxima Græcæ*

Nostra subit lingua, virtutisque à nomine nomen.

Bonincontrii textus: — *veterique à nomine nomen.*

Proculdubio ex illis veram lectionem eruemus.

Quoi titulus Felix, si censum proxima Græcæ

Nostra subit lingua, vertitque à nomine nomen.

Census linguæ, vis linguæ, ἡ διάλεκτος, Manilianum est, ut potest toties ab eo
vsurpatum. siquidem, inquit, nostra lingua potest *τὴν αἰῶνα* sequi censum &
vim Græcæ, & vertere nomen à nomine. Quibusdam hoc displicebit. No-
bis vero doleret aliquid à nobis feliciter excogitatum, quod ipsis placeret.

v. 21. *vertitque à nomine nomen.*] ὁνοματοποιῶν.

v. 22. *Iupiter hic habitat.*] Nam propterea Sex. Empiricus, & Paulus
Alexandrinus ἀγαθὸν δαίμονα dictum putant.

Ibid. *Fortuna crede regenti.*] Propterea ἀγαθὴ τύχη dicta.

v. 23. *Huic in peruersum.*] Huic διαμῆσιν ἢ τραπέζῃ. *Πατριμορφισμὸς* &
ἀγαθὴ τύχη Paulo Alexandrino. quod alibi non reperio.

v. 24. *Imaque submersi contingunt fulmina mundi.*] Lege: *contingens.*
Fulmina τὰ ἐκσπυράτα: quomodo tam sæpe nomen dixit pro momento, sic
fulmen

fulmen pro fulmento. Varro fulmentam dixit genere feminino in illo prouerbio: *Fulmenta lectum scandis*. Alibi docemus quid sit fulmentum in lecto, nimirum quod *ἡλκυσ* vocabant. Celsus accipit non pro fulcro lecti, sed pro quouis fulcimento, quod pedi lecti, siue clinopodi subiicitur. Verba eius ex 11. libro sunt hæc: *Si nihil horum est, suspendi lectus debes, & moueri. Si ne id quidem est, ac certe vni pedi lecti fulmentum subiiciendum est*. Ita veteres Celsi manu scripti Codices, pro quo inepte excusum est *funiculus*.

Ibid. *fulmen mundi*.] Cælum *ἡλκυσ* *ἡλκυσ* *ἡλκυσ* fulmen etiam in Sphæra mundi supra dixerat:

Cardine tam simili fulsum, quam vertice fingit.

v. 25. *Aduersaque nitet parte*.] Emendauimus olim:

Aduersa qua parte nitet — Adstipulatur Gemblacensis. Hic per omnia strenue nugatur Bonincontrius.

Ibid. *defessa peracta Militia*.] Ait defunctam militia, ac quasi emeritam: quia est finis quadrantis proprii.

v. 27. *Cardinis & subitura iugum*.] Defuncta enim quadrante *ἀρτεμυλίου* *ἡλκυσ* inum cælum videtur scandere. Ab occidente enim, ad inum cælum, & hinc ad Horoscopum, domos numerat Manilius.

v. 28. *Nondum sentit opus Mundi*.] — Nondum ad cardinem inum peruenit, qui sustinet onus Mundi. Hic, vt dixi, recte docet, non ab imo cælo ad occidentis cardinem: sed à quinta domo, ad inum cælum, ab imo cælo, ad Horoscopum progressum fieri secundum cæli motum. Nam prima, & secunda domus vulgo dicitur secundum consequentiam signorum, non autem secundum motum cæli. Hoc imposuisset peritioribus, ne dicam Bonincont.

v. 29. *Damonien*.] Ita hæc distinguenda:

— *iam sperat honorem.*

Damonien memorant Graii. Romana per ora

Queritur inuerso titulum. sub corde sagaci

Conde locum. —

Ibid. *iam sperat honorem*.] Contrarium supra dixit:

— *nec vota supersunt*. Hic proponit imminentes honores: ibi innuadendos obicit; nec voto aut spei locum esse.

v. 30. *Queritur inuerso titulum*.] Inuertendo huic nomini Latine adhuc queritur vocabulum. quasi dicat, Latine adhuc verti non potest. Et sane nescio, an Latinum sit, quod huic respondeat, nisi forte Genialis. Nam *ἡλκυσ* est Genius. *ἡλκυσ* *ἡλκυσ* *ἡλκυσ* Malugeniatus dicebant veteres Romani, & cuiusdam illorum priscorum cognomen fuit Maluginoso: quod *καλίσφα* veteres Glossæ reddunt. Inuersum igitur *ἡλκυσ* *ἡλκυσ* nisi contrarium malis, *ἡλκυσ* *ἡλκυσ*. Nam vtri potius assentiar, nescio. Gemblacensis habebat *in* *uersa*.

v. 91. *namque Dei secumque potens.*] Manifesto vitiosum. Sed succurrit Gemblacensis: — *namque Dei namque potens.* Optime.

v. 33. *Hinc momenta morum.*] Legitur. In quinta domo ponit agnoscere, & salutis discrimina. Attecontiores ea omnia fexte assignant.

— Pag. 57. v. 1. *Bellaque morborum terris.*] Gemblacensis:

— *Bellaque morborum cati pugnancia telu.*

v. 2. *Viribus ambiguum geminū.*] Hinc, inquit, surgunt discrimina vite nostre, quod ambigo, an accidet duplicibus viribus & causa dei pollentis duplici vi in vtraque partem, nempe salutis, & morbi. Alludit ad proverbum: *Nescis quid vesper ferus vehat*, & illud Euripidis in Oedipode.

ὡς ἡμέρας τοι μυστολάς ὡρεῖται ἔσπερον.

quasi dies nunc aliud mane promittat, nunc diuersum vespere.

v. 4. *Sed medium post astra diem.*] Legendum: *Sed medii post astra die.* Die *ἀστρῶν*, id est, diei.

Libra diei femineque pares ubi feceris horam. Aufonius in Rosis:

Ad primi radios interitura die. Ouid. in Maio:

Abne præterita perfida verba die. Interpres in edidionibus præterita, item *fidē*.

Ibid. *post astra.*] Nam vnaquaque domus habet astrum suum, siue *ἑστίον*. Legebamus olim *post astra die*. quod sane puto verum esse. neque aliter scripserit Manilius. Suspectum tamen est quomodo canque legas. Nam ea quidem domus est undecima, & ex vulgari serie, sequitur medium Cælum. Sed Manilius, ut diximus, contra signorum consequentiam domos numerat. Supra dixit de ix domo: — *At que surgenti sequitur fastigia calo.* Quomodo igitur tam nona; quam undecima sequuntur idem medium cælum?

v. 6. *Ethera Phœbus amat.*] Ne hoc quoque sanum est. Suspicabamur olim legendum *Atria Phœbus amat*. Est nona domus, dicata Phœbo, *ἡθέρια ἀφ' αὐτοῦ, ἀστρῶν ἐστίονα*. Paulo Alexandrino; *ἑστὶ, ἡθέρια μὲν, ποίκα, ποικιλοίκα*.

Ibid. *sub quo quoque corpora nostra Decernunt vitia.*] Quid est corpora nostra decernunt vitia? Deinde quod vitium in illo loco, qui Deo dicatus? Locum in medio reliqui. Nam nullam opem adferre possum. Inanes & futiles coniecturas neque eruditi est comminisci, neque prudentis admittere.

v. 8. *Deus ille locus.*] Deus enim dicitur, Deus Phœbus, ipsemet Manilio interprete: *Aera Phœbus amat*. — Firmicus de hoc loco: *Est autem diei ac Solis locus.* Legendum: *Est autem Dei Solis locus.*

v. 9. *huic adversa nitens.*] *ἡθέρια τῷ ἑστίῳ*. Tertia domus. *ἑστὶ, τῷ ἑστίῳ*. Paulo Alexandrino.

Ibid. *huic aduersa nitens.*] Ita hic locus concipitur in Gemblac.

— *huic aduersa nitens, qua prima resurgit*

Sedibus ex imis, iterum reducitur Olympum

Pars Mundi —

In quo primam producit in *reducit*, vt solebant veteres illi, vt Lucretius *reducere* dixit prima producta. De hac re vide Porphyriionem in illud Epodi. *Reducet in melius vice.*

v. 10. *Iterum reducitur Olympum.*] Post unum celum enim sequitur.

v. 11. *noctemque gubernat.*] Gemblac. — *noxique gubernat.* mendose.

v. 12. *Et dominam agnoscit Phoben.*] Iccirco vocatur *Pha*, vt oppositus ei locus *Θός*. Sed melius, meo iudicio, secundam domum Dianæ dicassent, quam tertiam, propter diluculum, siue crepusculum matutinum, quod propius est τῇ ἀνιότη, siue τῇ ἑσπέρῃ. Diana enim *φωσφόρος*, Latine Lucina, aliter *lrx dubia* vocatur, id est crepusculum. Strabo: *ἐν τῷ δ' ἑσπέρῃ ἡ δὲ τῇ φωσφόρῃ ἡ δὲ τῇ ἀνιότη* ΛΟΤΚΕΜ ΔΟΤΒΙΑΜ.

Ibid. *fraterna videnssem regna, per aduersas celi fulgentia partes.*] Paulus Alexandrinus: *ὅτι ἡ ἑσπέρῃς πλεονεκτήσιν, ὅτι δὲ φωσφόρος τῇ δὲ ἑσπέρῃ* *τῇ δὲ ἀνιότη*

v. 14. *imitantem finibus orbis.*] Non deterior est lectio Gemblacensis:

Fataque damnosis imitantem finibus oris.

v. 17. *Arce sed in celi.*] *μεσοστρώμα*. Medium celum.

Ibid. *qua summa accliuia.*] Ab horoscopo, ad medium celum.

v. 18. *qua principium declina sumunt.*] A medio celo, ad occasum.

v. 20. *Suspenduntque suo libratum ex ordina.*] *ἀρῆς* olim diuinauimus *libratum* examine mundi. Subscribit Gemblacensis. A lance momentanea translatus. In Sphæra mundi — *sextingue* examinat bonam. Supra — *mediaque* examinat umbras. Sic Arabes verti *وزن* cale punctum Zenith *زاوية* id est, examen vocant. Thema est *وزن* examinare.

v. 21. *Afferit hanc Cytherea.*] Rursus redit ad quatuor cardines: quos supra considerauit, quatenus sunt cardines, nunc vero quatenus Domicilia *ἡ δὲ τῇ ἀνιότη τῇ δὲ φωσφόρῃ*. Præterea illis attribuit suas tutelas, quod supra non fecerat. Tutela mediæ celi Venus, imi celi Saturnus, Horoscopi Mercurius, occasus Dis pater. Atque vt supra, ita hic incipit à medio celo propter excellentiam. Locus enim ille aliis propterea præfertur, quia plenissimo lumine supra omnes illustratur.

v. 23. *Per qua humana.*] Loco desperato opportune succurrit Gemblacensis.

*Afferit hanc Cytherea sibi per sidera sedem,
Et veluti faciem mundi, sua collocat ora.*

Per

Per quæ humanæ regit. Propria est hæc reddita parti

Vu: & connubia, & thalamos, eadæque gubernat.

v. 24. *Connubia & thalamos.*] Paulus Alexandrinus: *ἡμῶν ὃ καὶ τῶν ἀφ' ὧν δὴ λυγρὸν καὶ δόξιν.* Suspicio vero Manilium scripsisse.

— *Propria est hæc reddita parti*

Vu, ut connubia, & thalamos, eadæque gubernet.

Nihil mutauimus.

v. 26. *quo percipe mentem.*] Scribe: *quod percipe mente.* Hoc solet precipere Manilius, quoties breuior esse vult. Supra

— *sub torile sagaci conde locum* — Interea, inquit, *ἐν τοῦ θωρακὸς λόγῳ* hoc retinebis, ne pluribus te obtundam. Sed & sequentibus confirmatur:

Ut breuia in longo compendia carmine præstem.

v. 27. *compendia carmine præstet.*] Emenda *præstem.* Extant vestigia in Gemblacensis; ubi legitur *præstet.*

v. 28. *Et qua.*] Lege, *At qua.* *τὴν ὡς ἔστιν.*

v. 30. *Ac media sub nocte iacet Saturnus.*] Distingue:

Ac media sub nocte iacet. Saturnus in illa Parte, &c.

Ita olim emendauimus. Ita Gemblacensis quoque.

v. 33. *Ex pater in proprios.*] Gemblacensis, *in patrios.* Recte. *ἐκ τοῦ πατρὸς ἰστίον.* Paulus Alexandrinus, & alii omnes. Vestigia huius lectionis extant in textu Bonincontrii. Ibi enim legitur *in primos.* Nimirum quia compendiose scriptum erat *prios.* Sic semper in illo textu Bonincontrii *primum, prima, primos* ex compendiosa lectione legitur *prium, pria, prios, id est patrium, patria, patrios.* Sic etiam in aliis editionibus, ut in hoc loco ex *prios* factum *proprios.* Hoc moneo, ne ioculariter putes scriptum *primos* casus à Manilio.

Pag. 58. v. 1. *Fortuna quoque senam.* *Ἐμμεσθὲν τὴν τὴν γέρας ἡλικίας, καὶ τὴν τὴν.* Paulus Alexandrinus.

Ibid. *prima est fortuna.*] Gembl. — *prima est tutela duorum*

Nascentum atque patrum — Prima est, inquit, tutela duorum, Natorum & Patris. Nam & alia est tutela natorum, ut Horoscopus. Infra:

In qua fortunam natorum condidit omnem

Natura, eque illo suspendit vota parentum.

Item quintus locus ex doctrina Egyptiorum. Græci *τὴν πρῶτον τέτον οἱ Ἀγρίππαι ἀποκαλεῖται τὰς τέσσαρες ἀστέρας.* Quod & vulgus Astrologorum sequitur: qui ibi quoque affectus paternos ponunt. Sane Arabes hanc quartam domum rebus patris præficiunt, hoc est, *τὰς πατρίας.* Contra Ptolemæus *τὴν πρῶτην* à positu Solis & Saturni: matris vero à positu Lunæ & Veneris diiudicat. Sed & Græci *τὴν πρῶτην καὶ τὴν τετάρτην αὐτῆς,* & eis oppositas sedes, quartam & quintam filiorum fortunæ attribuerunt. Non ergo caret ratione Maniliana sententia.

v. 2. *qua tali condita pars est.*] Quis hæc intelligit? Gemblac.
 — *qua tali condita pars est.* Retinet vestigia prisæ codicis, ex quo veter-
 nosa omnia illa huius auctoris exemplaria descripta sunt. *qua tali condita*
partest. ex quo *pars est* reformatum. Ergo totus locus ita concipiendus:

— *prima est insula duorum.*

Nascentum, æque patrum, qua tali condita pars est.

Non opus interprete, sed æquo lectore, & minime liuido.

Ibid. *qua tali condita, parte est.*] In sequenti libro — *qua prima condita*
parte est.

v. 3. *Afferum erat tempus.*] Ex vitio vitium propagatum. Primum erat
Affer erat tempus. Sed quia Solæcum putabant: *Afferum* sciplerunt. Ergo
 minima correptione indiget: *Affer erat tempus.* ~~Adtempus~~ enim olim di-
 minauimus: *Affer & adtempus.* Ita scribebant illi imperiti librarii. sic
adtempus ære. semper in veteribus libris exaratum esse, scimus qui illorum le-
 ctione triti sunt, mirantur qui nunquam viderunt.

v. 4. *signatque suas pro nomine vires.*] Supra — *in titulo signantia causam.*
 Si vocatur *dauidicus*, quas vires pro nomine assignare possit, equidem non vi-
 deo, & serio querendum censeo.

v. 5. *Nunc age.*] ~~apocrypha~~

v. 8. *Nec tua templa,*] *Te tua templa.* —

v. 11. *Auctores tibi dant artes.*] *Scribe:*

Auctores tibi dant artes, qua ducit Olympum.

Auctores artis, Astrologi: vt Iurisconsulti auctores iuris.

v. 13. *ex illo suspendit.*] *ex illa.* vel, *eque illa.* Horoscopus partem for-
 tunæ filiorum sibi vindicat, quia auctor vitæ est. Propterea ex eo vota pa-
 rentum pendere ait.

v. 14. *Vnus in occasu.*] non semel emendari potest iste locus: Apponam
 totum emendatum:

Vnus in occasu locus est super. ille ruentem

Præcipitat mundum terris, & sidera mersat,

Tergaque prospectat Phæbi, qui viderat ora.

v. 16. *Tergaque prospectat Phæbi qua viderat ora.*] Vitiolissimus locus
 Auget suspicionem Gemblacensis, in quo est, *qui, non qua.* Nimirum refert
 ad ipsum locum occasus. Meo periculo lege: *Tergaque prospectat Phæbi, qui*
viderat ora. Orizon occidens, qui Phæbi surgentis ora viderat, eundem
 occidentis terga prospectat. Clara lectio. tanquam dicat orientis Solis ora
 videri, occidentis terga. in Sphæra Mundi dixerat, *Hinc vbi ab occasu nostris*
Sol afficit ortus, vt occidens aspiciat nostros ortus.

v. 17. *Terrasque per orbem.*] Sequentia postulant *terrasque.* Surripit diem
 per terræ orbem & tumorem.

v. 23. *qua vocat & condit Phœbum recipiat, referitque.*] Itane Manili-
sealut referit Phœbum? quid reliquisti Horoscopo, quem ais, vt verum est,
referre Phœbum? Aliud agebat noster, quam hæc cerneret. Hæc non pro-
batur nobis.

v. 24. *Tali sub lege notanda. Templorum tibi sunt vires.*] Nos quoque
vires *δοξασαυ*, hoc est, octo toporum cum quatuor cardinibus diagramma
in gratiam uronum infra subieciimus, ne non illorum studiis consulenda
videmur.

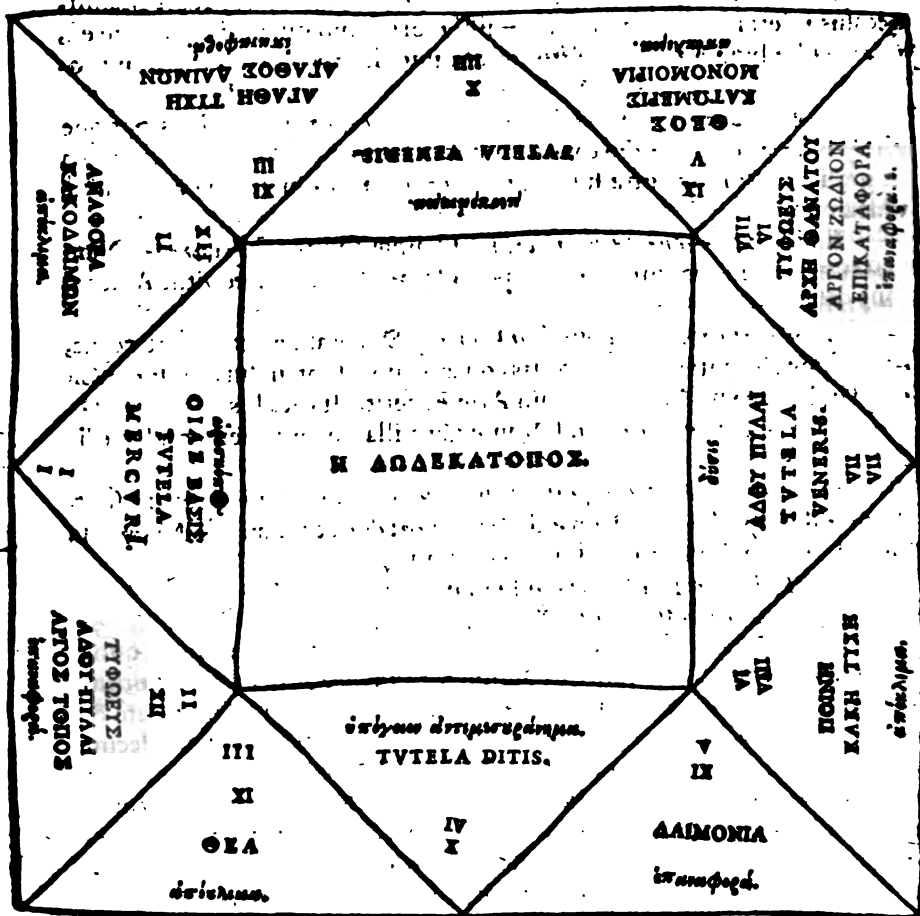
Ibid. v. 25. — *quasi peruolat omnis Astreorum series* —] *ἀστρολογία*. Nam
peruolant non mouentur: ideo nec peruolare possunt. Sed sequitur Aratum
— *ἀστρο*.

v. 29. *ut cuncta aliena capeffunt Regna.*] Stellæ aliena capeffunt regna,
& subsistunt hospites externis castris, quando non sunt in suis *οἰκιστοῖς*
vt quando Mars in alio signo, quam Ariete fuerit. Ita de aliis.

v. 31. *Hæc mihi sub certa.*] Non extant illa: quæ tamen constat edi-
disse.

v. 32. *Nunc satis est tali partes titulosque nosse.*] Tituli locorum sunt,
decimæ domus *τύχη*: vndecimæ *ἀγὰς* *δαίμων*: duodecimæ *ἡγὼς* *δαίμων*. Ita
de aliis. Hoc enim vocat titulum: vt quum ait:

*Huius parti Dea nomen erit Romana per ora.
Græcia rose sua titulum designat eundem.*

v. 33 *Effectusque loci.*] Effectus, ut quum gloriam, & honores in medio celo ponit: patrimonium & thesauros in imo: mores & institutionem in horoscopo: epulas, conuiuia, otia in occasu: Nam hæc decreta eorum locorum ipsemet in quo de illis differis, effectus vocat: ut quum de imo celo loquitur:

Effectu minor in specie, sed maior in usu
Fundamenta tenet rerum, sensusque gubernas. Paulo ante:
Hæc loca præcipuas vires, summosque per artem,
Factorum effectus referunt. —

Quos

Quos effectus Manilius, vulgus Astrologorum significationes vocat.

Ibid. *Deosque.*] Nam quidam eorum, putā quatuor cardines, sunt *tabulae*. Deorum, ut Horoscopus Mercurii; medium calum Veneris; imum Saturni; occasus Ditis. Non enim, quum Saturnus praeficitur imo caelo, ita intelligendum, quasi *opus* *tabulae* sit, quod perpetrata putavit vir illustis, Phoenix seculi sui, Picus Mirandula, sed tanquam nomen tutelare.

Pag. 59. v. 1. *Qui parit nomen posuit, qui condidit artem.*] Lege:

Qui parit nomen posuit, qui condidit artem, Ocho topes. —

vocatur haec *ocho topes* *δωδεκάτοπος*, ut XII locorum *δωδεκάτοπος*. Mirum vero *δωδεκάτοπος* tantum dici, quae omnino *δωδεκάτοπος* sit. Nam octatopon plane designat versiculus:

Gracia voce sua titulum designat eundem.

Atqui & cardines quoque ipsos adiunxit. Est ergo *δωδεκάτοπος*. Sed non caret ratione. Nam cardines per se considerantur, ocho topiautem sunt ad quatuor cardines *τά τε* cardinibus enim bini topi attribuantur, quorum antecedens est *ἐκείνη*, sequens *ἐκείνη*. Puta, nonus locus est *ἐκείνη* decimi, vnde *ἐκείνη* *ἐκείνη*. Non immerito igitur doctrina quatuor cardinum antecedit doctrinam ocho toporum: quod ocho topi sunt sequela quatuor cardinum, bini nempe singulis attributi.

Ibid. *Qui parit.*] Vetus scriptura decepit semper libenarios in hoc autore *Qui pro Quo.* Creberrimum hoc.

v. 2. *Ocho topes.*] Puer emendauerit *Ocho topes*. Nam *τόπος* sunt, quos tractat. At bonus Bonincontrius agnoscat modos. Quis de face horum Genethliacorum, quorum maxima pars omnium bonarum literarum & imperiti & hostis est, non rideat, si duodecim domos quis vocaret duodecim modos? Dignus flagro esset, qui ita loqueretur. Sed *δωδεκάτοπος* etiam pro *δωδεκάτοπος* imperiti librarii scripserant apud Demophilum, qui tamen tractat *δωδεκάτοπος*. Quantum est imperitorum, & barbarorum, qui docere volunt, quod ipsi non intelligunt? videtur confundi solitum. Tam enim *δωδεκάτοπος*, quam *δωδεκάτοπος* dicitur continuo apud Vettum Valentem. Sed error est vulgi.

v. 3. *per quos stella diversa volentes.*] Scribe *volentes*. Plurima volare qui Latine scit neque vsurpabit, neque probabit. Contra eleganter dictum: *stella diversa volentes, & discernentes.*

JOSEPHI
 SCALIGERI
 JUL. CÆS. F.
 CASTIGATIONES

ET
 NOTÆ

IN
 SECUNDVM ISAGOGICVM
 M. MANILII.

hic liber tanquam reliquum de ratiuncula alterum membrum institutionis absoluit. Nam *ἡ δὲ λοιπὴ τῶν* reliquias in principio exequitus est: postquam *ἀεθρηματίαν* ad ephodum heroscopi inueniendi se confert. Ordo enim postulat vt post rationem *ἢ ἀπολογίαν* explicatam, eius inuestigandi modum doceat.

v. 17. *vestros extendere fines.*] Gemblacensis:

— *vestros extendere fines*

Conor & indignos in carmine ducere cantus.

Bonineptius:

En conor ad indignos. Sed Gemblacensis retinet vera vestigia elegantis lectionis. Legendum enim proculdubio:

— *vestros extendere fines*

Conor & inriguos in carmina ducere cantus.

Metaphora à fontibus, & riuis, quos specus & incili per arua deducunt. Inriguos semper illos veteres scripsisse sciunt antiquorum Codicum periti. Inriguos cantus dixit, vt Cor. Seuerus *Carmine inriguo*. Quid verius potest dici? Scribimus hæc doctis & veris Criticis, quos statim veritatis lumen afflabit.

v. 18. *inriguos.*] Ita scribebant, vt sciunt & mediocriter docti. Glos-

sarium: *Endoribuum, ενδριβ, εντρίβριβ.* Lege: *Endoriguum ενδριγου, εντρίγου.*

v. 20. *Fulminis & flammæ partusque.*] *Fulminis flammæ partusque.*
 ἐν δὲ τοῦ. familiarissimum schema Manilio, hoc est, partus sepultos in matre Semele fulminis flaminis: vel gigantes partus Terræ in Terra matre sepultos. Sed melius de Semele intellexero.

v. 21. *Priamumque ferentem.*] Priamum ex Achillis tentoriò cadaver Hectoris referentem.

v. 27. *Non annosa canam.*] Post x i x annum belli Messeniaci excisa fuit à Spartanis Messana. Propterea annosum bellum vocat. Tyrtaeus:

ἄμφο' πῶ δ' ἐμάχοντ' ἐπὶ ναυίδαι' ἔτη
 νωλεμῶς αἰεὶ θαλασσοφρονα θυμὸν ἔχοντες
 ἀχμηταὶ πατέρων ἡμετέρων πατέρες.
 ἐπὶ οὖν δ' οἱ μὲν κ' ἔτι πλοῦτα ἔργα ληπόντες
 φεύγον Ἰσθμιάων ἐν μεγάλῳ ὄρειον.

De Messanensibus Peloponneſi, non Sicilia loqui, vñ putat bonus Bonincontrius, operam luſero, si demonſtrare velim, quom de eo nemo dubitet.

v. 28. *creptæque fulmine flammis Mania Thebarum.*] Fulminato Capaneo vindicata est Thebanorum vrbs à flammis, quas ille minabatur Thebis. Incepta est scriptura Gemblacensis, & textus Bonincontrii:

— *creptæque flumina flammis.* quæ quidem Bonincontrius interpretatur de Lerna palude ab Hercule flammis exſiccata.

v. 29. *& victam, quæ vicerat, urbem.*] καὶ δὲ νικημένην. Propertius de eadem re:
 — *& semper prælia clade pari.* Suidas: ὅτι θηβαῖοι νικησάσης ὑστερον αὐτῇ ἐπὶ τὸν ἑαυτῶν ἡττήθησαν. Plane idem, quod Manilius. Valde ridiculus est hic Bonincontrius.

Pag. 60. v. 1. *Immissumque fretum terris, iter æquorū vndis.*] τὴν γὰρ πλάγμον, καὶ τὴν θάλασσαν περὶ δόσιμον. Nam in Atho perforato immisit fretum: fretum autem Helle ponticum ponte iunxit.

v. 3. *Quam si tacita loquar.*] Ταῦτα vocat res protritæ, historias ab omnibus decantatas, quales iam recensuit. Horatius vocat publicam materiam. Origo, inquit, Romanæ gentis maiore otio, quam res vulgatæ, canenda, à me in aliud tempus differtur.

v. 11. *ignoraque nomina rerum.*] ἄγνοια multa in hac arte.

v. 14. *quod nosse nimis.*] ex Gemblacensi totus locus ita distinguendus.

— *quæ nosse nimis. quid? dicere, quantum est?*

Carminē quid proprio? pedibus quid iungere certis?

Multum variant à vulgaris: & quidem longe elegantius. •

v. 18. *Troiamque cadentem.*] Gemblac. — *Troiaque cadentes.*

v. 21. *Es si qua externa.*] Est περὶ αὐτῆς τῆς αὐτοῦ ὀνομαστικὴν ξυνοριστικὴν. Excusatur nouitas verborum. Sic Lucretius de patrii sermonis egestate conqueritur.

v. 22. *non omnia flecti.*] Non omnia peregrina verba flexum Romani idiomatis admittunt.

v. 25. *monstrata ministrat Et det.*] Melius Gemblacensis: *monstrata ministrat Et dat.* —

Pag. 61. v. i. *Mutua in alterutrum.*] In alterutrum βαρβαρίζου. Nam de duobus tantum dicitur. At hic de quatuor elementis. Gemblacensis, *in alterutrum*, id est, *ἐν ἀμφοτέρω*, ut in vanum, *μάτην*.

Ibid. *Mutua in alterutrum.*] *Καὶ ἑκάστη ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ.*

v. 7. *Qua summas operum partes.*] Opera Græci vocant *τέχνες*. Vnde *ζῳδία διπρόβητα*, *μονόπρωβητα* veteribus Astrologis. Ea Manilius vocat Athla, quod nomen apud alium artis magistrum non inuenies. Nam eius neque Ptolemæus, neque alii, Vettius Valens, Paulus Alexandrinus, Firmicus, Arabes, recentiores meminerunt. Sed ne doctis quidem suboluit de istis Athlis Manilianis. Nam *τέχνες* Græcis tantum, Latinis recentioribus Magisteriorum nomine nota sunt: quod ab Arabibus acceperunt. Athla Manilius vocat, quæ aliter *ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ*. Latinis Studia, artes. Vulgo professiones in idiotissimo dicimus. Sallustius pluribus circumscripsit: *Quæ homines arant, nautigant, ædificant.* Horum Athlorum peculiare thema editurus est nunc Manilius: cuius Horoscopus est Sors Fortunæ: de quo suo loco.

v. 9. *Qua quasi per mediam Mundi præcordia partem.*] Præcordia Mundi Zodiacum vocat: ut in Sphæra Mundi: — *impensius ipsa*

Scire iuuat magni penitus præcordia Mundi.

v. 11. *Euincant Stellæ.*] Quia nempe eueniat *ἐν τῷ ἀστέρι* *ἐν τῷ ζῳδίῳ*, & vicissim *τὰ ζῳδία* *ἐν τῷ ἀστέρι* *καὶ ἐν τῷ ζῳδίῳ*.

v. 12. *Hic regnum natura dedit.*] Gemblacensis, *Hic regimen*. Ita etiam Bonincontrius.

v. 13. *Sanxique per omnia.*] Ita hæc legenda sunt.

— *sanxique per omnia summam*

Vndique vti fati ratio traheretur in vnam.

Nam Gemblacensis etiam habebat *vndique vti fati*. In vnam summam, id est in *δωδεκάτοπον* *τῷ κλήρῳ τῆς τύχης*. Quod sequentia declarant. omnium *ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ* rationem in vnam summam *τῆς δωδεκάτοπος* coniecit.

v. 15. *Nam quodcunque genus rerum.*] Non erat alius interpret quærendus. Ipse his tribus versiculis rem summam complexus est. Docet enim, quid sit *ἀδαν*: & quid eius appellatione contineatur: ut melius doceri non potuerit.

v. 17. *Humana in vita poterant contingere sortem.*] Gemblacensis *sorte*. *Humana sorte*, id est, *humanitus*.

v. 18. *Complexa est in tot partes.*] Gemblacensis: *Complexa est tot & in partes, quæ est astra vocarant.* Sed legendum:

Complexa

Complexa est: tot & in partes, quod & astra notarat.

Nam vocandi verbum nullum locum hic habere potest.

v. 19. *Rēs posuit.*] Totus locus contaminatus est. Ita lege:

*Nam quodcunque genus rerum, quodcunque labrum,
Quaque opera atque artes, quicunque per omnia casus
Humana in vita poterant contingere sorte,
Complexa est: tot & in partes, quod & astra notarat,
Rēs posuit, certasque vices.*

Ibid. *sua nomina cuique.*] Lege *nomina*. quæ in Sphæra mundi vocat pondera. — *signorum pondera vires*. Nam ridiculum esset nominare ea, quibus iam nomina sunt. Si cui tamen videtur retinendum *nomina*, poterit similitudine loci, qui sequitur. — *nomenque genusque*. Quanquam alia ratio est.

v. 21. *pars semper vt idem.*] Scribe — *par semper vt eidem* Confinis parti vicinis staret in aruis, auctore Gemblacensi. Elegans metaphora ab agris vicinalibus. Hic sensus est: vt pars eidem parti confinis hæreret, vt aruus ager confini suo agro vicinus est.

v. 23. *Horum operum partes.*] *Horum operum sortes*. Gemblac.

Ibid. *Horum operum sortes ad singula signa locauit.*] διαίρεσις συνδιαλογῆς ζωῆας. In hominis genitura duo præcipua considerantur: τὰ σωματικὰ, & τὰ ὁικητικὰ. Quum dico σωματικὰ, etiam τὰ ψυχικὰ complector. Et, vt melius mentem Manilii aperiā duo themata hominis præcipua instituit: alterum genituræ, alterum actionum. In genitura τὰ σύμφορα, hoc est, τὰ ψυχικὰ, & τὰ σωματικὰ continentur: in actionibus τὰ ὁικητικὰ. In Genitura primus locus datur Horoscopo: in actionibus Sorti Fortunæ; qui est veluti actionum quidam Horoscopus. Hæc ita clara sunt, vt aliis demonstrationibus munienda non sint: in qua tamen re admodum pueriliter lapsus est Phoenix, delitiæ Musarum, atque alumnus Philosophiæ Picus Mirandula. Is putat ea, quæ Manilius mox expositurus est de themate actionum, ad thema genituræ referenda esse: neque aliud præter thema *ἡρώϊας* proponi à Manilio. Atqui longe differunt ista, vt dixi, tam mehercule, quam Horoscopus & Sors Fortunæ. Nam Bonincontrio semper ignoscimus si ei nihil horum suboluerit, quum ante nos nullus Mathematicus, ne gloriosuli quidem inter illos, quid essent Athla, sciuerint. quod dicimus inuiti: non quod tanti res sit: sed propter contemptores bonarum literarum, qui eas Grammaticam vocant.

v. 24. *Non vt in æterna cali.*] Non semper fors Fortunæ omnium geniturarum eidem parti hæret. Non semper à simili parte deducitur. Quia enim à Sole interdum, à Luna noctu deducitur: illa autem duo sidera non semper

in omni genitura eundem locum obtinent, ita neque Sors Fortunæ in omni genitura eundem locum obtinebit.

v. 28. *Atque aliis alio.*] Atque aliis nascentibus ab alio signo Sors Fortunæ deducetur, aliis ab alio. Sed Gemblacensis habet *aliis*. Puto esse vestigium emendationis nostræ prioris, *alias*.

v. 29. *Vt caperet genitura nouam per sidera formam.*] Formam vocat Horoscopum. Nouam formam, sortem Fortunæ, qui est alter Horoscopus, quem ideo nouum vocat, quia prior est *ἡσώτως*, iste Achlorum. Sic infra: *Hæc erit exoriens & pars & forma* — id est Horoscopus.

v. 30. *Nec tamen incerto.*] Ita tamen ne confunderet omnia: tum ordinem seruauit, ita tamen ne confusionem admitteret. Quot enim geniturarum Horoscopi, tot Sortes Fortunæ. Noua Sorte Fortunæ & nouæ quoque actiones exoriuntur. Sortem enim Fortunæ tanquam ducem sequuntur. Nam, uti diximus, in genitura τὰ ἐπὶ, in Athlis autem τὰ ἐπὶ confiderantur. Atque horum utique Horoscopus dominus est, illorum Sors Fortunæ. Aliter Hermes *εὐαεργῶ*. Nam τὰ *σωματικὰ τῶ ἀστρολόγου τὰ ἐπὶ τὴν κλήρῳ τύχης, τὰ ψυχικὰ τὴν σελήν, τὰ πνευματικὰ τῶ μαρτυρηματικῶ* subiicit. Vt quum hæc sint quatuor in nascente consideranda, tot etiam noua themata instituenda sint: primum *ἢ σωματικῶν*, alterum *ἢ ἐπὶ τῆς τύχης*, tertium, *ἢ ψυχικῶν*, quartum *ἢ πνευματικῶν*. Atque ut Horoscopus *ἢ σωματικῶν* dux est, ita *ἢ ἐπὶ τῆς τύχης ὁ κλῆρῳ, ἢ ψυχικῶν ἡ σελήνη, ἢ πνευματικῶν τὸ μαρτυρηματικόν*.

Pag. 62. v. 3. *In quibus omnis erit natura & condita summa.*] Repone ex Gemblacensi:

In quibus omnis erit Fortuna condita summa.

v. 4. *Vt quum iam stelle.*] Locus deploratissimus. Gemblacen. *ut sit quum stella*. Præit viam toti loco restituendo, qui pessime acceptus erat:

Has autem facies rerum per signa locatas.

In quibus omnis erit Fortuna condita summa.

(Vt sit) quum stella septem laduntve iuuantve,

Cardinibus mouet diuina potentia Mundi:

Sic felix aut trista venit per singula fatum:

Talis & illius fors est speranda negotii.

Quum has facies rerum per signa locatas, id est, *πῶς δὴ δὴ τὸν τόπον* Sortis Fortunæ septem stellæ, ut sit, ladunt aut iuuant, aut varia potentia cardinum mundi mouet, pro ut, inquam, laduntur aut iuuantur à stellarum suffragiis, aut factionibus, perinde erit felix aut trista fatum: perinde quoque erit aliter atque aliter tale negotium. Obscurissimus erat locus, & quem olim non capiebamus bonorum codicum ope destituti. Bene illi consultum est nunc.

Ibid. quum stella septem laduntve iuuantve.] Non omnibus obuium, quid

quid velit Manilius. Constituto Themate Sortis Fortunæ, perinde septem stellarum Sortes ducebantur, ut Sors Fortunæ in genitura. Sors Saturni dicebatur ῥήμοις, Iouis νίκη, Martis πόμα, Solis ἀγαθοδαίμων, Veneris ἔρος, Mercurii ἀνάγκη, Lunæ ἀγαθὴ τύχη. De quibus omnibus egerat in libro suo illi rei dicato Trismegistus, cui libro nomen fecerat

πανάρηθ. Ptout igitur bonum locum maleficæ stellæ sors, aut malum beneuolæ contigerit, ita erit fatum felix, aut triste, ita erit sors illius negotii speranda. Quomodo autem Sortes septem errantium ducendæ sint, docerem nisi superuacuum existimarem.

v. 5. *diuina potentia Mundi.*] videtur Manilius scripsisse *dimisa potentia*.

v. 6. *Sic felix aut triste.*] vel, *Si felix*. Vtrunque bene. Malim, *Si felix*.

v. 10. *ut pateat positura operum.*] Positura, δῖμα ad verbum.

v. 11. *Fortuna Sors prima data est.*] In Gemblacenſi hic appositus erat in margine titulus: FORTVNÆ LOCVS. Est autem ὁ κλῆς, τῶν vicem Horoscopi in positura operum.

v. 13. *Fundamenta domus.*] τὰ θεμέλια καὶ ὄργανα, opes. Ptolem. Paulus Alexand.

Ibid. *domuique harentia cuncta.*] ἐνδομύρια. Paulus Alexandrinus. Male, meo iudicio, codex Gemblacenſis:

— *dominoque harentia cuncta*; Monui, quod qui pruritu correctionum tentantur, possent hanc lectionem admittere, & inuita Minerva interpretari.

v. 14. *qui sit consensus in aruis.*] Legebamus olim *contentus*, non male. Bene enim nobis suspectus fuit locus de vitio. Sed melius Gemblacenſis: *qui sit concessus*. Eandem lectionem habet alter manuscriptus.

Ibid. *qui sit concessus in aruis.*] Ad verbum τὰ ὄργανα. Paul. Alex.

v. 18. *Quaque peregrinas.*] Gemblacenſis: *Quaque peregrinas*. Neutrum bene. optime olim emendauimus:

Quodque peregrinas inter versantibus vrbes

Accidere affueuit. — Hæc secunda sedes est militiæ, & peregrinationis. Sententia etiam puero perspicua.

v. 19. *titulo comprehenditur vno.*] Duæ res vno titulo, militiæ, & omnis peregrinatio. Vide quam stolide facerem, si alterum membrum de militiæ acciperem, quod stulti quidam fecerunt. Quam ineptum genus loquendi, Militiæ accipere affuevit versantibus inter vrbes. Omnem stultitiam vince-

οἱ ἐπὶ κλῆρι ἐν τῇ πανάρηθ Τρισμαγίστῳ.

12	ῥήμοις
4	νίκη
♂	πόμα
☉	ἀγαθοδαίμων
♀	ἔρος
☿	ἀνάγκη
☾	ἀγαθὴ τύχη

ret, militiam versari inter vrbes. Tantum abest, vt potius militiam vrbanam sequenti loco ponat. Vides absurditatem. Quicquidigitur obuenit nobis tam militiæ, quam inter peregrinas vrbes versantibus, hoc omne comprehenditur vno hoc loco: quæ est secunda sedes thematis Sortis Fortunæ.

v. 20. *Tertia ad vrbanos.*] Titulus in Gemblacensi: MILITIA TOGATA.

v. 22. *fideique tenet parentia vincla.*] Fidei vincla. τὰ ρήμα τῆς δεσνότητος in legibus Atticis, quæ fidei nomine comprehenduntur. Terentius:

Thais patri se commendauit. in clienselam & fidem

Nobis dedit se. — vincla iure Romano dixit, de necessitudine inter clientes & patronos. Posteriores Græci voce Romana hoc ius *πατρωνείας* vocant, in quibus Paulus Alexand.

v. 25. *quum mundus consonet.*] Scribe *consonat.* quodcumque fauent astra. familiare Manilio. Infra:

— *utrumque regunt dominantia sidera* —

Item: — *monent ut mundum sidera cunq.*

v. 28. *Rostrisque loquentem Impositum.*] Si mendo locus vacat, *loquentem* noue dixerit, pro oratore, τὸν ῥητορέα. ῥήτωρ ad verbum est Loquens, Locutor. Et in Teutonismo Germanico ita vocatur. Sed videtur exulceratus locus. Gemblacensis suspicionem auget. Ita enim habet:

— *rostrisque loquentis Imposita.* Nunquam probaui *loquentem Impositum rostris.* Sed proba est sententiæ ex vestigiis Gemblacensis:

Pendentemque reum lingua, rostrisque loquentem

In posita, & populo nudantem condita iura.

Patronum orantem, & eius lingua pendentem reum, atque adeo Tribunalis plebis aut alium quempiam ἑχλοκόπον ἐ Rostris perorantem in iura posita, & vetus ius ac iam conditum ac receptum populo explicantem, puta Cicero-nem agrarias leges propositas antiquantem, & veteres explicantem. Opponit posita iura conditis, id est, promulgatam legem receptæ. In secunda Institutione:

Hic etiam legum tabulas, & condita iura Noueris. —

v. 29. *In posita.*] *Posita iura*, leges trinundino promulgatas. Infra plane idem extulit:

Quicquid propositas inter sacundia leges Efficat. —

Ibid. *condita iura.*] Leges antiquas. Locus erat intricatissimus.

v. 30. *Atque expensa.*] *Expensa* examinata. Aufonius:

Quas modo sollicitis nequeas expendere nugis.

v. 31. *Quum iudex vero.*] Scribe ex Gembl. *Quum iudex veri.* Quum, inquit, iudex veri ad verum tuendum nullum aliud externum auxilium aduocat, præter ipsum verum. Nam veritas ipsa satis est per se ad se ipsam defendendam.

Pag. 63. v. 1. *Atque vtrunque gerunt.*] Manifesto legendum,

Atque vtrunque regunt. —

Ibid. *dominantia sidera, manant.*] Gemblacensis optime: *dominantia sidera, parent.* Non opus habet doctore. Ineptissime hæc reformauit Bonincontrius:

Atque vtrunque manent dominantia sidera, ducunt.

v. 3. *Et socios tenet & comites atque hospitium vna.*] Non probo lectionem Gemblacensis: *Et socios tenet & comitantes hospitii vna.* Vulgata accedimus.

v. 5. *In sexta diues.*] Bonincontrius stolide interpolauit, *In sexta seruum.*

v. 13. *nonius locus occupat omnem Factorum seriem.*] Scribe, *Natorum seriem.* Ait enim eo τὸν παῖδα ἑσπίας omnem & ἀνατρεβὴν contineri.

v. 15. *Omniaque intrantum.*] Qui nascuntur, non intrant, sed prodeunt in lucem. Vnde ὕψις ab Astrologis dicitur ἐκ τῆς, id est, exitus. vt etiam vertunt Arabes. Ineptum ergo *intrantum*, quod proculdubio falsum. Manilius enim scripsit *Infantum.*

Ibid. *Omniaque infantum mixta nutritia turba.*] Omnia nutritia mixta infantum turba. Continet enim τὸν τοῦ ἑσπίας, & τὰ δυνάμεια. Nam τὰ ἑσπία, ἄτοι δυνάμεια dicuntur nutritia. Alibi:

Et precium calo sua per nutritia ferre.

Sed proculdubio hic per nutritia intelligitur ἀνατρεβὴ, παῖδα ἑσπία, non τὰ δυνάμεια. Igitur, inquit, continetur educatio liberorum simul cum infantibus ipsis.

v. 17. *In quo seniorum mores & qualibet omnis.*] Atqui de seruis in officio continendis postea dicit. Bis ergo idem dixisset. Ne igitur ταισλογῶν auctorem nostrum putemus, consulamus Gemblacensem. In eo ita scriptum fuit:

In quo sortium rumores aqualibus omnis.

Textus Bonincontrii:

In quo sortitur mores & qualibet omnis.

In utroque aliter extant vestigia veri. Scripsit Manil.

In quo sortimur mores, & qualibus omnis

Formetur domus exemplis. —

v. 23. *Nunc oppressa mouent.*] Vitiosam interpunctionem restituo:

Quaque valetudo veniat nunc libera morbis,

Nunc oppressa, mouent vt mandum sidera cunque.

Ibid. *mouent vt mandum sidera cunque.*] Paulo ante:

Siderant inclinans vires, & rempla gubernant.

Ter aut quater in hoc tractatu habes similem clausulam.

v. 24. *Non alias sedes.*] vestigia prisca scripturæ,

Non alia est sedes. — vt supra: quæ condita parces. Ergo:

Non alia est sedes, semperve genusve medendi Quæ sibi deposcat.

Ibid. Non alia est sedes.] ὁ ἀλλοτριὸς τῆς ἀρχῆς in ea est. Vulgo Electionem vocant. cuius ἀρχιματίας prope ad infaniam studiosi sunt Arabes. v. 31. seu ferat officium.] vt togati salutatores Martiali.

Ibid. nurus blanditur in omnes.] Melius Gemblacensis:

— nurus blanditur in omnes.

Pag. 64. v. 1. Seu Cererem plenam, vincentemque horrea messem.] Mendosum tinniunt. Gemblacensis, & alter manuscriptus:

Seu Cererem plena vincentem credita messe. Ita repono.

v. 6. quum pandere rerum] Quum pandere earum: scilicet Stellarum. Sed vtinam comparerent ea.

v. 7. Incipiam effectus.] Pandere incipiam ἀρχαίς, id est pandam. Catullus:

— quem tu diligere inciperes. id est, diligeres. Infra:

Et ne forte vagus Fortuna querere sedem Incipias. —

id est, quærās.

v. 9. Et quoniam toto digestos.] Ita interpunges:

Et quoniam toto digestos orbe labores

Nominaque in numerum, viresque exegimus omnes

(Athla vocant Græci) quæ cuncta negotia rerum

In genera & partes bis sex diuisa coherent:

Nunc quibus ascendant signis quandoque cavendam est.

Ibid. toto digestos orbe.] Orbe, Circulo Zodiaci: cuius diuisione fiunt XII. domicilia. Hactenus ἀθλα τῶν ἀνθρώπων. Primus igitur locus est ἀντὶ τῆς φύσεως, & continet in se ἀντικλιν, καὶ χωρικλιν, καὶ οἰκοδομικλιν. Dupliciter ὁ κύκλος consideratur. Aut enim circa animum, & vocatur cum adiectione τῆς ἀξιοματικῆς. aut circa corpus, & dicitur κηρικλιν de qua nunc agimus. Nam alteram, hoc est, τὴν ἀξιοματικλιν, ponit octauo loco. Secundus locus τὴν ἀντικλιν, καὶ τὰς σεπτικές, καὶ τὰς ἐπιτικές. Tertius τὴν πολιτικλιν, καὶ τὰς ἀρχαίας. Quartus τὴν δικαστικλιν, τὴν νομοδοτικλιν, καὶ τὴν δημοκρατικλιν. Quintus, Συμμετρικλιν, καὶ Συμμετρικλιν, καὶ Συμμετρικλιν, καὶ τὰς ἀρχαίας, καὶ τὰς ἀρχαίας. Sextus τὴν ποικιλικλιν, καὶ τὴν χρηματικλιν. Septimus τὰ τῶν βίων ἀπορροή, καὶ ἀπορροή. Octauus, τὴν ἀξιοματικλιν, καὶ τὰς ἀρχαίας. Nonus, τὴν ἀντικλιν, καὶ τὴν ἀντικλιν, καὶ τὴν ἀντικλιν. Decimus τὴν ἀντικλιν, καὶ τὴν ἀντικλιν. Vndecimus τὴν ἀντικλιν, καὶ τὰς ἀρχαίας. Duodecimus τὰς ἀρχαίας.

v. 10. Nominaque in numerum.] Malim Nomina. Sepe hæc duo coniungit, nomina & vires. Sed quidam dicent excusari posse. Maneat ergo securum in sede sua.

v. 11. Athla vocant Græci.] Quot Herculis Athla, tot vitæ humanæ attribuant.

Buunt. Sunt autem omnia, quaecunque homines facere, aut pati possunt. Apud vnicuius Maniliū rei huius memoria seruata. ne miremur hactenus ignoratam fuisse.

v. 13. *Nunc quibus ascendam signis quandoque canendum est.* Quibus quibusque, Quot quandoque Manilianum. Infra:

Quod quandoque vultu emissum rediturus est. De quo genere loquendi supra monuimus. In carmine, quo Deos euocabant Romani, apud Macrobiū: *illis legibus, quibus quandoque sunt maxime hostes deuori.*

v. 14. *Perperiss neque enim sedes.* Satis supra idem inculcat:

Non ut in aeterna celi statione manerent.

v. 15. *sed tempora mutant.* Scribe, *sed tempore mutant.* Itā dixit in illis: *sed tempore sedes. Nascentum acciperent varias.*

v. 17. *Incolumis tamen ut maneat.* Sufficiebat, quod dixerat supra:

Nec tamen incerto confunderet omnia motu.

Quamuis, inquit, ambulatoria sunt, & mutabiles, tamen saluo ordine variant. Sequuntur enim dicere καὶ οὗτος, qui, ut toties diximus, alter Horoscopus est.

v. 18. *ne falsa varia.* Scribe, *ne falsa variet.*

v. 19. *Si sua quaeque uoles reuocare ad sua laborem.* Ut extremo priore libro inuento Horoscopo, & secundum instituire docuit: sic in hoc, inuento loco Fortunae, quomodo sit Athla collocanda sint, & quid quaeque sedes sine domicilium cuiusque Athli significet, indicabit. Vnde constare potest quam falsi sint duo illustres viri, Picus Mirandula, & Iohannes de Rojas Hispanus, quibus haec Athla Maniliana nihil aliud esse, videntur, quam Thema genitorum, siue ἡ ἀρχὴ τοῦ ἡλίου, quae longe inter se differunt: quam prima sedes & ἀρχὴ τοῦ ἡλίου sit Horoscopus. prima sedes autem ἀρχὴ τοῦ ἡλίου sit καὶ οὗτος: qui est alter Horoscopus Athlorum. Quia igitur omnes docti, ut video, ignorance Athlorum, rei antiquissimae, hunc locum Manilii non assequuntur, nos quemadmodum primi doctrinam Athlorum ab obliuione vindicauimus, ita eius ἀρχὴ τοῦ ἡλίου in ista Tabella cum Dodecatopo genitorum, ut lectores manifestum utriusque rei discrimen animaduertere possint. inseriam Bonincontrii, qui hic putat de themate genitorum agi excusat error illorum duorum suorum virorum, de quibus iam mentio à nobis facta.

v. 21. *Quae primo pars est numerosis dicta sub Athli.* Paruo discrimine legendum:

Quae primo pars est numero sic dicta sub Athli.

Quae, inquit, pars ita cognominata, nempe PARS FORTUNAE, vel quod idem est, SORS FORTUNAE est primo numero sub Athlorum Dodecatopo.

Ibid. *Que primo pari est numerata sic dicta sub Aphlu.*] Primo igitur investigandus κληρὸς τύχης: quo invento, cetera disponenda, ut in themate genituræ sit. Ex his videmus, tempore Manilii maiorem rationem fuisse ἢ δαδισμένην ὑπὸ Ἀφλου, quam ἡ δαδισμένη ὑπὸ Ἡρόκλῆος: & quidem themata genituræ ad Sortem Fortunæ indaganda, thema autem Sortis Fortunæ ad apotelesmata institui solitum. Quod accurate notandum.

v. 23. *Cetera prædicto.*] Aperte iubet τὴν ὑπὸ Ἀφλου δαδισμένην à Sorte Fortunæ numerare, ac novum Thema instituere. Neque profecto aliter sensit Ptolemæus in istis: τὰ μὲν γὰρ κτήσεως, ὡς καὶ τινὰ ἐστὶ, ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τοῦ κληρὸς τύχης. Nam sane prima sedes, quæ est κληρὸς τύχης, apud Manilium continet fundamenta domus, domuique hærentia cuncta. His enim τὰ τῆς κτήσεως, quæ proponit Ptolemæus, intelliguntur. Ideo vocatur *Σελήμαχος ὁροσκόπος*. Quare sine dubio Ptolemæus κληρὸν τύχης accipit pro horoscopo novi thematis.

Ibid. *Cetera prædicto subeuntibus ordine signis.*] Aperte æqualem modum instituendi thematis intelligit, à simili parte, ad similem. Nam nullum alium novit Manilius, neque pleraque omnis vetustas.

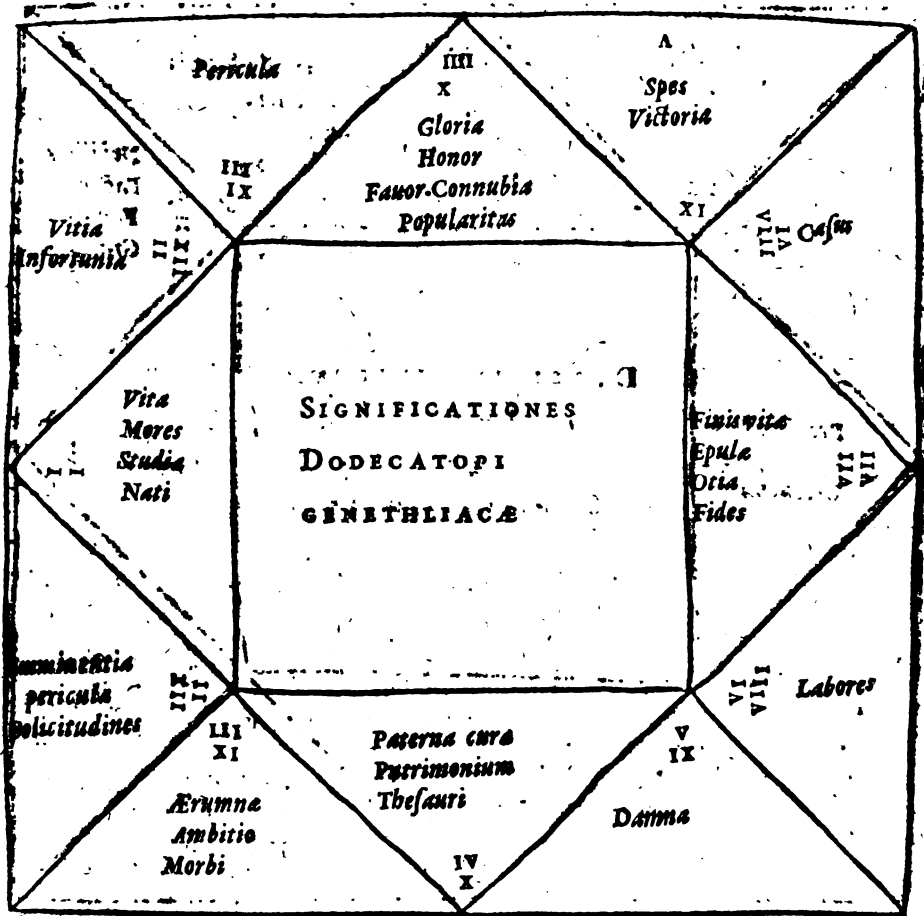
v. 25. *Et ne forte vagus natura.*] Res ipsa cogit legere *Fortuna querere sedem*. Sic supra: *In quibus omnis erit Natura condita summa*, perperam legi natura pro fortunæ tam ratio, quam vetus codex docet. *Querere incipias, ἀρχὴν κῆρος, quæras.*

v. 26. *duplicem certa ratione capeffe.*] Duplex κληρὸς τύχης, ἡμετέρος & νυκτερινός, quod & ex verbis Petosiridis & Necepho, quæ infra producemus, patebit.

v. 27. *percepto tempore forma Constituerit.*] Nascentis forma, horoscopus.

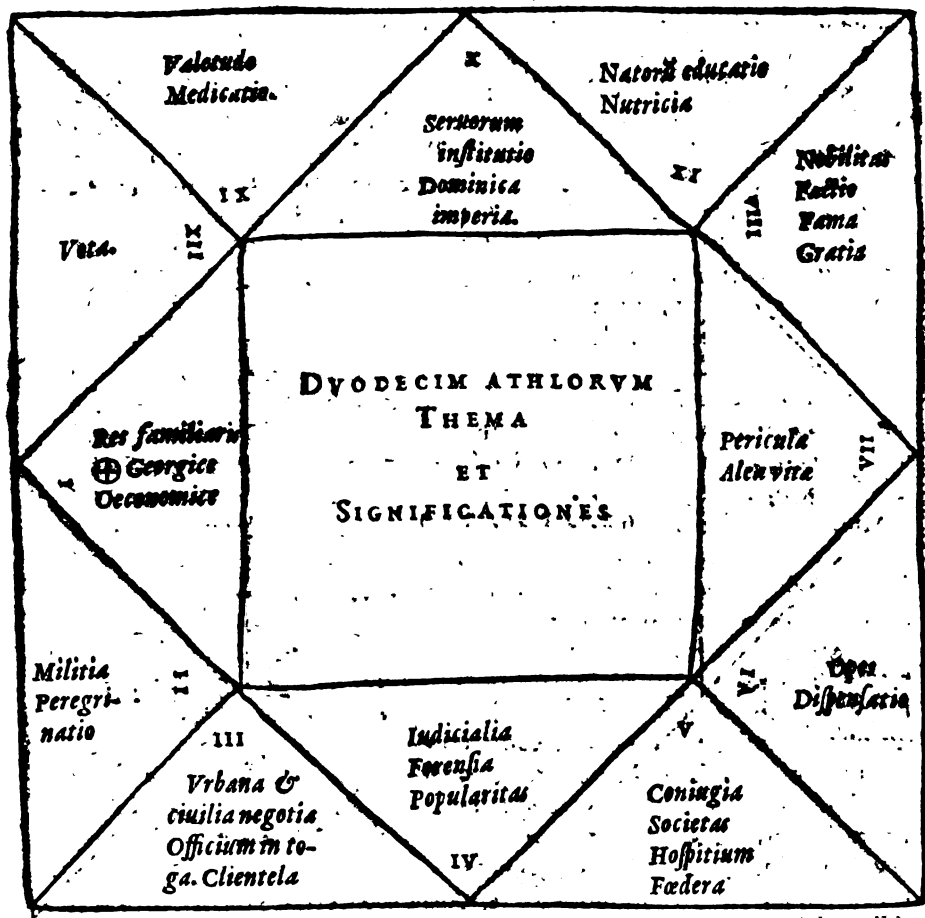
v. 28. *cali stellis ad signa locatis.*] Instituto themate. Thema est positus

stellis

stellarum, & constellatio genitura. Glossæ, *Siqua arboris*, constellatio. Suetonius. *Tantum mox fiduciam fati habuit, ut thema suum vulgauerit* Inde figura geneleos dicitur etiam Thema.

v. 29. *Transuersa Phœbus.*] Si Sol erit in supremo hemisphærio, ab oriente per meridiem, ad occidentem, erit diurna genitura: sin ab occidente, per imum cælum, ad orientem, erit in infimo hemisphærio, & proinde erit nocturna genitura.

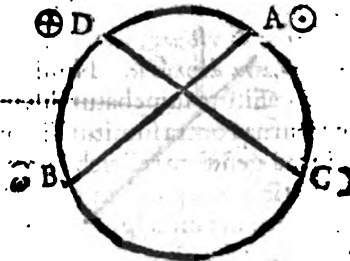
[Pag. 65. v. 3. Tunc si forte dicit.] In diurna genitura hoc modo progredere. A Sole, ad Lunam per signa consequentia numera. Eas partes abice ab Horoscopo: id est, numera per signa consequentia, initio facto ab Horoscopo. Hoc enim Manilius vocat deducere; & Græci ἀπαρτίζω. In quo te destituet numerus, ibi erit Sors Fortune. Ascendat 17. 4° Tauri. Locus Lunæ sit in 13. 6° Cancri: Solis in 4. 9° Capricorni. Distantia Solis à Lunâ per signa consequentia, grad. 188. 57'. quare
 si ab

fi ab horoscopo numerauero, numerus destituet me in 26, 1' Scorpii. Itaque grad. 26, 1', Scorpii est locus Sortis Fortunæ. Hermes in Carpo: *Ἡρμης ἐν Κάρπῳ τῷ ἀντολίῳ ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς τυχῆς ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀντολῆς, λαμβάνει τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς τυχῆς, καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς.* Petofiris & Necepsio fertius: *Ἦτοι καὶ τὴν τυχῆς λαμβάνει, καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς, καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς.* Recentiores Magistri faciliorem viam insuntunt. Locum Solis à Loco Lunæ detrahunt. Reliquum est distantia Solis à Luna: quæ distantia ad Horoscopum adiecta definit in loco Sortis Fortunæ. In nostro exemplo: Locus Lunæ, grad. 103. 6'. Solis, 274. 9'. Abiicio locum Solis à loco Lunæ, accommodato affecirculi. Relinquuntur grad. 188. 57, distantia Solis à Luna, vt antea.

v. 4. à Sole ad Lunam.] *καὶ τὸν αὐτὸν* scilicet: per consequentiam Signorum. Hoc enim addiderunt Theoremati Petofiris & Necepsio.

v. 5. ortino totidem de cardine duces.] Abicies ab Horoscopo secundum signa consequentia, infra Orizontem in eundem celum versus. In nostro exemplo distantia Solis à Luna gradus 188. 57. Is arcus ab Horoscopo per signorum consequentiam puratus definit in gradum 26. 1' Scorpii. Hoc est Sors Fortunæ. Itaque Sors Fortunæ est veluti Lunaris Horoscopus, vt scribit

Ptolemæus. *ἡ δὲ τυχῆς ὁρὴ καὶ ἡ ὁδοῦ τῆς ἀντολῆς ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς τυχῆς, καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς, καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς.* Eam configurationem Solis cum Horoscopo proportionem respondentem ei, quam habet Luna cum Sorte Fortunæ exprimet longe melius subiecta figura. Esto circulus, in quo ab A, ad B, item à C, ad D, æquales lineæ ducuntur. Quia peripheriæ ADB, DAC æqualibus rectis AB, DC subtensæ sunt æquales, remoto communi DA, reliquæ DB, AC erunt æquales, & proinde ADBC, BCAD, erunt æquales. Sit ergo c locus Lunæ, A Solis, D Sortis Fortunæ, & Horoscopi. Distantia Solis à Luna, hoc est, peripheria ADBC, numerata à puncto a versus c, definit in d; & quantum erit interuallum Lunæ à Sole, tantum erit Sortis Fortunæ ab Horoscopo. Hoc est, quantum erit interuallum cA, tantum erit dB. Et propterea qui *καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς, καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς* est, hoc est, *καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς, καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς*, hoc est, *καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς, καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς*, hoc est, *καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς, καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς*. Hæc est mentis Ptolemæi.

v. 7. In quacumque igitur.] Ptolemæus: *ἡ δὲ τυχῆς ὁρὴ καὶ ἡ ὁδοῦ τῆς ἀντολῆς ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς τυχῆς, καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς, καὶ τὸν αὐτὸν ἐν τῇ ὁρῇ τῆς ἀντολῆς.*

v. 3. *Augensium caetera signa.*] Caetera signa sequuntur ordine Sortem Fortune, tanquam Horoscopus. Tauro primam sedem obtinente, secundam habebant Gemini. In exemplo nostro Sors Fortune cecidit in 26. i. Scorpii. Igitur in positura Athlorum prima domus incipiet à 26. i. Scorpio. Secunda 26. i. Sagittarii. Tertia 26. i. Capricorni. Et ita deinceps secundum eandem distributionem, quam faciebant veteres illi, ut supra copiose demonstravimus.

v. 10. *At quum obducta nigris.*] Mirum hunc vetriculum longe aliter concipi in Textu Bonincontrii:

At quum subfectis orbem nox tinxerit alis.

v. 10. *At quum obducta nigris.*] Aliud exemplum. Duos enim *κλίμας τούχης* dixit, *ἡμερινὴν καὶ νυκτερινήν*. Quomodo in diurna genitura consequeris Sortem Fortune, docuit. Nunc docet in nocturna genitura quomodo habeas.

v. 11. *qui sunt materna excesserit alio.*] *Ἐκτὼ* excessum ab alio vocant magistri artis.

v. 12. *Verre vias facit.*] Petosiris & Necepsos: *ἔσαν κλίμας τούχης λαμβάνειν, ἡμέρας πρὸ τοῦ ἡλίου ἐπὶ τῇ ἡμέρᾳ ἀέθρου, καὶ τὰ ἴσα ἀπὸ ἀποστέλλειν τὰ ἐπόμενα τῷ ἡλίῳ ἀπὸ τοῦ νυκτός καὶ ἀνάπαιν.* Quod igitur illi Aegyptii dicunt *ἀνάπαιν*, hoc Manilius dicit *Verre vias*: quod quidem ita Graeci Magistri exponunt. *τὸ ἀνάπαιν δὲ τί ἐστιν; ἴσα ἀπὸ σελήνης ἐπὶ ἡλίου ποίησις, καὶ μετὰ τὴν τῶν ἐπόμενα ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀπολύσις.* Nimirum contrario ordine *πρὸς δέξιον* docet. In diurna genitura sumebatur distantia Solis à Luna, hoc est, periphèria ADBC. In nocturna contra sumitur distantia Lunæ à Sole, nimirum periphèria CA. In diurna genitura reiiiciebatur ab Horoscopo in consequentia. Nimirum periphèria ADBC putabatur à B, donec per CA defineret in D. At in nocturna genitura distantia Lunæ CA reiiicitur in antecedentia, hoc est, à B, ad D. Recte igitur *ἀνάπαιν*, & *Verre vias*. Est igitur Sol in 21. 49 Leonis. Luna in 26. 31 Virginis. Horoscopus in 1. 0 Leonis. Distantia Lunæ à Sole 325. 18: quæ detracta de Horoscopo, hoc est, in antecedentia signorum putata relinquit gradus 155. 42. hoc est, 5. 42 Virginis. Ex hoc circulo, quem proposuimus, fortasse manaverit character vulgaris Sortis Fortune, quem ita designant ☿, nisi sit Thema ipsum Athlorum in quatuor cardines sectum: vel, quod omnino verum puto, quia sortes omnes lignæ, vel eburnæ ita scalpèrentur.

v. 15. *Ternumque iubet fulgens Horoscopus à se.*] In antecedentia, non in consequentia, à B, ad D. Nam Manilius domus *quidam* ipsas primam, secundam, tertiam secundum signa consequentia vocat, ut vulgus solet. Sed tamen ordinem domorum eum esse censet, non qui à numero secundum signa.

signorum consequentiam; sed qui à motu celi censetur, secundum anteceden-
tia. quod in significationibus ἡ δυνάμις τοῦ γενιτὸρς genituræ in fine superioris
libri, item in Dodecatopo Athlorum, non semel proficitur. In diurna igitur
genitura Manilius iubet distantiam Solis à Luna, nempe arcum A B C E,
à puncto A putare ad D: In nocturna autem distantiam Lunæ à Sole, arcum
C A, à puncto A, ad P, putare. Atque idem est. Quid enim interest distan-
tiam Solis a Luna per signa consequentia sumptam ab horoscopo in conse-
quentia numerare, aut distantiam Lunæ à Sole per antecedentia, ab horosco-
po in antecedentia quæque putare, si eadem res, methodus diuersa? Itaque
frustra sunt Petolis & Nécepho, qui rem diuersam putarant, & Manilium
nostrum fugit ratio, qui diuerfas Sortes Fortune censet, nocturnam &
diurnam. Sat enim est tam in nocturna, quam diurna genitura loco Solis
detracto à loco Lunæ, reliquum ab horoscopo in consequentia numerare.
Itaque optime omnium Ptolemæus : καὶ τὴν μὲν τῆς τύχης ἀπορίθμωσιν ἀπὸ τοῦ
δεξινοῦ παρατοῖσι τὸν μισθόν, καὶ ἡμέρας καὶ νύκτας τοῦ αἵματος ἐξ ἀνατολῆς. καὶ τὴν ἀριστερὰν
ἀπὸ τοῦ ἀφαιροῦσι καὶ τὰς ποταμὰς καὶ ὁρίωνας. Ergo καὶ ἡμέρας καὶ νύκτας τοῦ αἵματος sortem
Fortune esse dicit, atque vna tantum methodo indagandam. Non
enim duo sunt καὶ πόροι τύχης, vt ridicule vult noster, sed duæ methodi vnus
καὶ πόρος τύχης, quæ eodem recidat.

v. 17. *Hinc Fortuna lacum venimus.* } *Fortuna, Sors-Fortuna.* prima sedes, inquit, dedit Sorti Fortuna. Cetera sedes ceteris Athlis secundant ordinem signorum. Vides manifesto aequalem modum intelligi. Idem supra :

Cetera predicto subscutibus ordine figisio:

Coniungens teneant proprias ut singula sedes.

v. 19. *Forſitan & quæras.*] Neque Athla ſine ſorte Fortuna, neque Sors Fortuna ſine Horoſcopo indagari poteſt. Nam Athlæ ſortis Fortuna, & Sortis Fortuna Horoſcopus dux eſt. Neceſſario igitur prius Horoſcopus habendus, deinde Sors Fortuna, quæ ſine eo fructra indagatur.

v. 29. *Qua ratione quævis natalis.* Ineptissime, ut & cæco paret. Felicissime olim nobis succurrit legere:

Quaratione queas à tali tempore nati

Expressere immer so surgentem Horoscopen und dicitur

quo nihil verius excogitari potuit. ~~Ad ali tempore: in rem ad tempore xlviii.~~ Sic
infra ad eundem modum, ad eandem sententiam:

—variosque referre sub tali regione dies — Talis
Aulonius;

Et quicquid vocum bellus talis habet

Ibid

vt dixi, quatuor faceret cum Meridiano. Illi quadrantes Manilio dicuntur gubernare cuncta, quia ex eorum intervalis $\eta \delta \nu \acute{\alpha} \tau \omicron \tau \omicron \varsigma$ exornatur.

v. 25. *Mentitur faciem.*] *Mentitur, variat.*

v. 29. *vt totum lufret curuatus arcibus orbem Expressere.*] Curuatos arcus $\tau \alpha \varsigma \acute{\alpha} \rho \iota \delta \alpha \varsigma \tau \eta \varsigma \eta \lambda \iota \alpha \kappa \alpha \nu \kappa \upsilon \lambda \lambda \omicron \nu \tau \omicron \varsigma \delta \epsilon \lambda \lambda \alpha \delta \alpha \nu$ intelligit. *Expressere* etiam in eandem sententiam dixit alibi:

Quaratione queas à talis tempore nari

Expressere immerso surgentem Horoscopon orbe.

v. 30. *Expressere & vultus.*] *Textus Bonincontrii:*

Expresserit & vultus — Sunt vestigia prisce scripturæ in archetypo, ex quo propagata sunt ista, quæ exstant hodie inferioris notæ & mendosissima exemplaria. Nam in archetypo scriptum erat *Expresserit vultus*. vt supra *partest*, & alibi *Es Capitep vno*.

v. 33. *Auferat occasus.*] *Auferat occasus.* —

pag. 66. v. 1. *Noctæ vulgata.*] Circulus ille magnus cum Meridiano Zodiacum in quatuor partes inæquales diuidit, nisi Horoscopus in alterutrum punctum æquinoctiorum aut tropicorum inciderit. Atque adeo inuento Horoscopo non admodum difficile illos tetrantes constituere. Signorum vero anaphorica tempora colligere, hic vero labor est. Non placet, inquit noster, hæc vulgata methodus, quæ binas horas Signis ascendentibus attribuit. Tricenarum, inquebant, partium est Signum. Quinæ denæ horam constituunt. Ergo vnum signum constans bis quinis denis gradibus binarum horarum est. Hæc illi $\mu \acute{o} \iota \rho \alpha \varsigma$, quæ in Zodiaco accipienda sunt, confundentes cum temporibus Æquinoctialis in $\kappa \epsilon \kappa \epsilon \iota \chi \mu \acute{o} \iota \rho \alpha \varsigma$ lectus est circulus Zodiacus, in totidem $\chi \rho \acute{o} \nu \omicron \varsigma$ Æquinoctialis. illæ sunt mensura ascensionum. Isti mensura horarum. xv enim $\chi \rho \acute{o} \nu \omicron \varsigma$ horam constituunt. Sed horum opinio locum habuerit, siquidem Signorum ascensiones æquales essent. Nunc vero sunt inæquales, aliæ plurium, aliæ pauciorum, quam triginta graduum. In hac Lugdunensi Batauorum inclita vrbe Aries cum Piscibus ascendit graduum 12. 48'. Taurus cum Aquario grad. 16. 54'. Gemini cum Capricorno 26. 29'. Cancer cum Sagittario 37. 8'. Leo cum Scorpione 42. 54'. Virgo cum Libra 43. 0'. Non igitur sunt tricenarum partium: & consequenter neque binarum horarum, atque id quidem quatenus Dodecatemoria considerantur, non quatenus $\zeta \omicron \delta \iota \alpha \kappa \epsilon \tau \eta \varsigma \tau \epsilon \tau \rho \alpha \kappa \iota \sigma \mu \acute{\epsilon} \nu \alpha$. Tunc enim longe magis discrepabunt. Quædam enim $\kappa \epsilon \tau \eta \varsigma \tau \epsilon \tau \rho \alpha \kappa \iota \sigma \mu \acute{\epsilon} \nu \alpha$ minora sunt, quam Dodecatemorion: vt verbi gratia, Cancer ne tertiam quidem partem obtinet Dodecatemorii. Virgo autem vindicat portionem de Leone, & Chelis. Piscium denique australis totus propemodum in Dodecatemorio Aquarii situs est. Scorpio duo Dodecatemoria occupat.

Cc

v. 3. Et

v. 3. *Et paribus spatiis.*] Inæquales sunt eorum ascensiones. Ergo ipsa etiam inæqualia. Quomodo igitur paribus spatiis?

v. 4. *Vt parte ex illa.*] Locus Solis esto 13. 25' Libræ. Natus est aliquis de die, hora v i i absoluta. Horarum numerus i i i signa cum semisse, hoc est partes c v. Easego numero consequenter à 13. 25' Libræ. Numerus consistit in 28. 25 Capricorni. Ita colligebant illi. Neque alia Æruscatorum illorum Chaldæorum Horoscopi indagandi methodus erat.

Ibid. *Vt parte ex illa.*] A loco Solis detrahebant horarias illas partes, seu tempora. Vbi summa consistebat, ibi Horoscopum sistebant. Hæc quanquam puerilia, tamen non assequitur Bonincontrius, & valde ridiculus est.

v. 5. *Summamque accommodet astris.*] Quot signa ab ortu Solis, ad tempus genituræ ascenderint, tot binas horas distribuunt. Ista non capit bonus Bonincontrius.

v. 8. *Sed iacet obliquo.*] τὸ iacet etiam pertinet ad obliquitatem Zodiaci. Infra:

Quam brevis illa iacet, tam longus circulus hic est:

Item alibi:

Quod quanquam per tres signorum circulus arcus

Obliquus iaceat. ———

Ascensiones rectæ & obliquæ dupliciter intelliguntur: aut $\chi\tau\iota\ \delta\epsilon\ \sigma\phi\alpha\epsilon\rho\epsilon\iota\varsigma$, aut $\chi\tau\iota\ \delta\epsilon\ \gamma\alpha\kappa\lambda\iota\mu\epsilon\nu\epsilon\iota\varsigma$. In Sphæra recta ortus omnium Signorum improprie recti dicuntur, quum quatuor tantum in ea oriatur recte, nimirum quæ ambo puncta tropica æqualiter interiacent, Gemini, Cancer, Sagittarius, Capricornus. Reliqua oblique oriuntur. De hoc Sphæra situ non intelligit Manilius. Is enim situs proprius est eorum qui sub æquinoctiali habitant. Superest igitur, vt de inclinata Sphæra intelligatur: in qua sex recte ascendunt, sex oblique. A principio Cancræ ad principium Capricorni, recte omnia ascendunt: obliq; autem à principio Capricorni, ad principium Cancræ. Hæc satis nota & tironibus ex elementis Sphæricis. Quæ oblique ascendunt, minus habent de arcu æquatoris: quæ plus habent de arcu æquatoris, recte oriuntur. Ita alia signa sunt minora binarum horarum æquinoctialium, alia maiora. Falsa igitur ratio, *quæ paribus spatiis equalia digerit astræ.*

v. 11. *Vt propius nobis.*] Prout nobis signa sunt propinquiora, aut remotiora, eò oblique magis, aut recte magis oriri. Cancrum remotiorem, Capricornum terræ propiorem. Ideo tardiores ascensiones à Cancro, ad Capricornum, & contra.

v. 12. *Vix finit luces Cancer*] Adhibendus interpretis horum Geminus: $\delta\ \gamma\delta\ \eta\lambda\theta\ \omega\tau\iota\ \mu\epsilon\ \tau\upsilon\varsigma\ \pi\rho\omicron\tau\iota\kappa\alpha\varsigma\ \kappa\upsilon\kappa\iota\kappa\alpha\varsigma\ \pi\omicron\lambda\upsilon\omega\ \delta\eta\mu\acute{\nu}\alpha\iota\ \chi\rho\acute{\omicron}\nu\omicron\ \chi\tau\iota\ \delta\epsilon\ \pi\acute{\alpha}\rho\omicron\delta\omicron\ \tau\omega\ \omega\rho\epsilon\iota\varsigma\ \alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma$

αὐτὸς καὶ τὴν ἀποχώρησιν. ὥστε σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας μὴ μένειν πρὸς αὐθιγὰς ἐπὶ τροπικῶν κύκλων. δι' ἣν αἰτίαν τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας μὴ τὰ αὐτὰ διαμίνει.

v. 13. *Quam brevis illa iacet.*] Et digito ostendit, à Brumæ puncto, ad punctum Solstitii, obliqua computari: à puncto Solstitii, ad Bruinam, recta.

Ibid. *tam longus circulus hic est.*] *Circulus*, id est, semicirculus, arcus, ut vulgo loquuntur, est ἡμικύκλιον κατὰ βιάζον, quod est recte orientium. Ille alter semicirculus est ἡμικύκλιον ἀναβιάζον oblique orientium.

v. 16. *Nec nocturna minus.*] Nec minores sunt noctium, quam dierum variantiæ, imo æquales, sed in diuersis signis.

v. 17. *Sed tamen aduersis.*] Gembl. *Sed tantum aduersis.* — longe melius, & sententiæ Manilii conuenientius. Nam aduersis mensibus, id est, septenis quibusque in mensibus tenorem eundem alternæ dierum & noctium diuersitatis constare ait. Cancrī dies longissimæ: aduersi vero signi sive Capricorni noctes pari mensura. Iam clara omnia.

v. 20. *pari sub lege manere.*] Manere in auras barbarum est. Opus est enim non quietis, sed motus verbo, ut loquuntur Grammatici. Sed omnino scripsit Manilius: *sub lege meare.* Etiam alibi *manent* pro *meant*: legebatur. Meare in auras, est oriri. Lucanus de signorum ortu:

Non obliqua meant, nec Tauro Scorpūs exī Rectior. —

Quis, inquit, possit credere, pares ascensiones esse, quum iam probauerim alia πολυανάφορα, alia ὀλιγανάφορα esse?

v. 21. *Adde quod incerta est.*] Si dies sunt incerti, & diurnæ quoque duodecimæ sunt incertæ. Hora est duodecima diurna. Ergo horæ diurnæ incertæ. De noctibus idem concludas licet. Dierum magnitudo incerta est. Ergo senum signorum ascensionales mensuræ inæquales. Recte. Rursum aliud argumentum. Horarum sunt magnitudines incertæ. Ergo ascensiones non semper binarum horarum esse possunt. Separat hoc argumentum, quod pendet à priori.

v. 24. *Quum tamen in quocunque loco.*] Aratus:

— πᾶσι δ' ἐπὶ νυκτὶ

ἐξ αἰεὶ δύναισι δυνάμεσθαι κύκλους

τόσαι δ' ἀντέλλουσι. τόσον δ' ἐπὶ μήκῃ ἔχουσιν

νῦξ αἰεὶ τελευτᾷ, ὅσπονται ἡμῖν κύκλοι

ἀρχομένης ἀπὸ νυκτὸς αἰετὸς ὑψόθεν γαίης.

v. 27. *Quum spatium non sit tantum.*] Quum omnibus non sit tantum spatium, ut eorum ascensio binas horas compenset. Pugnantes horas etiam infra dixit:

Donec ad ardens pugnarent sidera Cancrī.

Pugnare αἰὲν τὸ ἔργον αἰετὸν ponit.

v. 3. *Ex paribus spatiis.*] Inæquales sunt eorum ascensiones. Ergo ipsa etiam inæqualia. Quomodo igitur paribus spatiis?

v. 4. *Vt parte ex illa.*] Locus Solis esto 13. 25' Libræ. Natus est aliquis de die, hora VII absoluta. Horarum numerus III signa cum semisse, hoc est partes c v. Eas ego numero consequenter à 13. 25' Libræ. Numerus consistit in 28. 25 Capricorni. Ita colligebant illi. Neque alia Æruscatorum illorum Chaldæorum Horoscopi indagandi methodus erat.

Ibid. *Vt parte ex illa.*] A loco Solis detrahebant horarias illas partes, seu tempora. Vbi summa consistebat, ibi Horoscopum sistingebant. Hæc quanquam puerilia, tamen non assequitur Bonincontrius, & valde ridiculus est.

v. 5. *summamque accomodet astris.*] Quot signa ab ortu Solis, ad tempus genituræ ascenderint, tot binas horas distribuunt. Ista non capit bonus Bonincontrius.

v. 8. *Sed iacet obliquo.*] *τὸ iacet* etiam pertinet ad obliquitatem Zodiaci. Infra:

Quam brevis illa iacet, tam longus circulus hic est:

Item alibi:

*Quod quanquam per tres signorum circulus arcus
Obliquus iaceat.* ———

Ascensiones rectæ & obliquæ dupliciter intelliguntur: aut $\chi\tau'$ ὀρθῶς ὡς ἀστὲρ, aut $\chi\tau'$ ὡς καλὸν μὲν. In Sphæra recta ortus omnium Signorum improprie recti dicuntur, quum quatuor tantum in ea oriuntur recte, nimirum quæ ambo puncta tropica æqualiter interiacent, Gemini, Cancer, Sagittarius, Capricornus. Reliqua oblique oriuntur. De hoc Sphæræ situ non intelligit Manilius. Is enim situs proprius est eorum qui sub æquinoctiali habitant. Superest igitur, vt de inclinata Sphæra intelligatur: in qua sex recte ascendunt, sex oblique. A principio Cancræ ad principium Capricorni, recte omnia ascendunt: obliq; autem à principio Capricorni, ad principium Cancræ. Hæc satis nota & tironibus ex elementis sphericis. Quæ oblique ascendunt, minus habent de arcu æquatoris: quæ plus habent de arcu æquatoris, recte oriuntur. Ita alia signa sunt minora binarum horarum æquinoctialium, alia maiora. Falsa igitur ratio, *quæ paribus spatiis equalia digerit astra.*

v. 11. *Vt propius nobis.*] Prout nobis signa sunt propinquiora, aut remotiora, eò oblique magis, aut recte magis oriri. Cancrum remotiorem, Capricornum terræ propiorem. Ideo tardiores ascensiones à Cancro, ad Capricornum, & contra.

v. 12. *Vix finit luces Cancræ*] Adhibendus interpret horum Geminus: $\delta\ \gamma\delta\ \eta\lambda\iota\odot\ \pi\epsilon\iota\ \mu\epsilon\ \tau\epsilon\varsigma\ \pi\rho\omicron\pi\iota\kappa\epsilon\varsigma\ \kappa\upsilon\kappa\lambda\omicron\varsigma\ \pi\omicron\lambda\lambda\omega\ \delta\eta\mu\iota\kappa\epsilon\iota\ \chi\rho\omicron\mu\omicron\ \chi\tau'\ \delta'\ \pi\acute{\alpha}\rho\omicron\delta\omicron\ \tau\omega\ \pi\epsilon\rho\epsilon\varsigma\ \alpha\upsilon\tau\epsilon\varsigma$

αὐτὸς ἂν πῶς ἀποχέρισται. ὅτε σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας μὴ μένει πρὸς αἰθροῖαι ἐπὶ τροπικῶν κύκλων. δι' ἣν αἰτίαν τὰ μερὴν ἡμῶν σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας μὴ τὰ αὐτὰ διαμένει.

v. 13. *Quam brevis illa iacet.*] Et digito ostendit, à Brumæ puncto, ad punctum Solstitii, obliqua computari: à puncto Solstitii, ad Brumam, recta.

Ibid. *tam longus circulus hic est.*] *Circulus*, id est, semicirculus, arcus, ut vulgo loquuntur, est ἡμικύκλιον καταβιβάζον, quod est recte orientium. Ille alter semicirculus est ἡμικύκλιον ἀναβιβάζον oblique orientium.

v. 16. *Nec nocturna minus.*] Nec minores sunt noctium, quam dierum variantiæ, imo æquales, sed in diuersis signis.

v. 17. *Sed tamen aduersis.*] *Gembl. Sed tantum aduersis.* — longe melius, & sententiæ Manilii conuenientius. Nam aduersis mensibus, id est, septenis quibusque mensibus tenorem eundem alternæ dierum & noctium diuersitatis constare ait. Cancrī dies longissimæ: aduersi vero signi sive Capricorni noctes pari mensura. Iam clara omnia.

v. 20. *pari sub lege manere.*] Manere in auras barbarum est. Opus est enim non quietis, sed motus verbo, ut loquuntur Grammatici. Sed omnino scripsit Manilius: *sub lege meare.* Etiam alibi *manent pro meant*: legebatur. Meare in auras, est oriri. Lucanus de signorum ortu:

Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit Rectior. —

Quis, inquit, possit credere, pares ascensiones esse, quin iam probauerim alia πολυανάφορα, alia διγυράφορα esse?

v. 21. *Adde quod incerta est.*] Si dies sunt incerti, & diurnæ quoque duodecimæ sunt incertæ. Hora est duodecima diurna. Ergo horæ diurnæ incertæ. De noctibus idem concludas licet. Dierum magnitudo incerta est. Ergo senum signorum ascensionales mensuræ inæquales. Recte. Rursus aliud argumentum. Horarum sunt magnitudines incertæ. Ergo ascensiones non semper binarum horarum esse possunt. Separat hoc argumentum, quod pendet à priore.

v. 24. *Quum tamen in quocunque loco.*] Aratus:

— πᾶσι δ' ἐπὶ νυκτὶ

ἔξ ἀεὶ δύνωσι δυοδεκάδες κύκλοι,
πόσαι δ' ἀντέλλουσι. πόσον δ' ἐπὶ μήκῃ ἐχέτω
νύξ αἰεὶ τεταμένη, ὅσον τὸν ἡμῖσι κύκλῳ
ἀρχομένης ἀπὸ νυκτὸς αἰέτω ὑψιθιγμένης.

v. 27. *Quum spatium non sit tantum.*] Quum omnibus non sit tantum spatium, ut eorum ascensio binas horas compenset. Pugnantes horas etiam infra dixit:

Donec ad ardentis pugnarint sidera Cancrī.

Pugnare ἀπὸ τοῦ ἀγλάστην ponit.

v. 28. *Si modo.*] *modo* abundat, vt *tamen* apud Horatium :

— *Si tamen*

Non inuisarates transiliunt freta.

v. 29. *Quem numerum debet ratio, sed non capit vsus.*] Si non est mendum in hac lectione, hæc horum verborum mens fuerit: Ratio inquit, postulabat, vt singula signa essent binarum horarum: sed experientia aliter docet. Ratio colligit, si signum est tricenarum partium, hora quinarum denarum, sequi necessario, vt signum sit binarum horarum. Hæc recte colliguntur. Sed vsus docet, non secundum longitudinem Zodiaci tempora putanda, sed secundum ascensiones signorum.

v. *. *Nec tibi constabunt.*] Hi viginti octo versus pertinent ad partem hinc multis versibus summotam, quæ est de horarum mensura. Itaque illam necessario hæc sequi debebat. Nam post doctrinam horarum horologium instituendum, & quidem vt præcipit, ab æquinoctio. At quid hæc ad argumentum longitudinis temporariæ signorum, & ascensionum ipsorum? Rursus quod sequitur exemplum stadiasmi signorum, quam inepte post sequitur, vt longe multis versibus & paginis antecedit doctrinam stadiasmi, quam postea docet. Deinde, quod maximum telum est, caput longum, quod post stadiasmi exemplum sequitur, pertinet ad continuationem nostri argumenti, quo confutatur opinio de binis horis signorum ascensioni attribuendis. Valde huic optimo scriptori nocuit importuna Correctorum *ἀετρία*, qui eius libros in capita secuerunt, quum auctor perpetua oratione scripserit, vt Lucretius, & Empedocles. Hinc tam facile fuit membra suo ordine luxari, quam procliuè fuit, libros in membra secare. Isti igitur viginti octo versiculi cum toto capite sequenti, qui sunt in summa versus LIV. quo transferendi sunt, suo loco docebitur. Itaque mirus est consensus totius contextus ita eo ordine restituto, qui pristino seruato nullus erat. Egregia est huius traiectionis restitutio. neque emendationi huic aduersari possunt, nisi Simioli, & Zelotypi.

v. 30. *Sed neque per terras.*] Duobus argumentis confutat vanitatem opinionis, quæ binas horas ascensionibus Signorum attribuit. Prius est inæquales esse ascensiones in eodem loco. Nam Alexandria Aries oritur gradib. 20. 23', Taurus 24. 9'. Ergo non sunt æquales ascensiones. neque igitur binarum horarum. Posterius ascensiones eorundem signorum in hoc loco non esse æquales ascensionibus eorundem in alio. Alexandria Aries oritur gradib. 20. 33'. Roma gradib. 17. 21. Taurus Alexandria gradib. 24. 9'. Roma gradib. 21. 6'. Vnde illa diuersitas? à positu regionum, quod ab æquinoctiali ad polum pergentibus semper obliquæ ascensiones decrescunt, rectæ autem crescunt: dies æstiuu maiores sunt, hiberni breuiiores. Hæc igitur omnia argumenta ex positu globi terræ instructa sunt ad euer-

euertendam sententiam de binis horis ascensionum. Quam ineptum erat disputationem hanc interrumpi, interiecta materia valde dissimili de horologiis & stadiasmis signorum, tam absurdum post illam materiam iterum ex abrupto disputationem eandem repeti. Mentio horarum fecit, vt huc caput de horologiis coniceretur, quum, vt diximus, horarum mentio facta sit, quod sit membrum siue sequela prioris argumenti. Nam si dies sunt incerti, & duodenæ quoque partes eorum, id est horæ, sunt incertæ. rectissime. Pergit: sed noli putare signorum ascensiones inter se variare in eodem loco, quod iam diximus, vnde & horæ variant. variant etiam per omnes terras. quæ enim oblique ascendunt, eo magis illa oblique ascendunt, quo magis ad polum pergitur. & contra magis recta, quæ recte ascendunt.

v. 31. *simili nec tempora cursu.*] Gemblacensis:

— *simili nec tempora summa.*

v. 32. *modus est varius ratione sub vna.*] Distingue:

— *modus est varius. ratione sub vna*

Nunquam Phryxæi ducuntur velleræ signi,

Chelarumque fides, iustæque examina Libra:

Nec manifesta pater falsi fallacia Mundi,

Nec similis simili toto nox vertitur orbe,

Omnia consurgunt binas si signa per horas.

Si, inquit, omnia signa consurgunt per binas horas, nulla est dierum inæqualitas. Atqui est. Ergo non consurgunt per binas horas. Minorem probat, quia æquinoctia duo sunt in anno. Ergo in toto reliquo anno inæqualitas est dierum & noctis. Non enim æquinoctium dictum esset, nisi essent & dies non æquinoctiales. Nam æquale dictum *αἶς τῇ*, nempe respectu inæqualis. Æquinoctium igitur dictum contemplatione reliquarum dierum cum noctibus inæqualitatis. Hæc ita clare Manilius, quæ antea ne Oedipus quidem intelligebat.

Ibid. *ratione sub vna Nunquam Phryxæi.*] Æquinoctiorum vna ratio est semper. Nam vbique terrarum eodem modo & mensura æquinoctia conficiuntur. Si, inquit, signa sunt binarum horarum, ergo nullum æquinoctium conficitur neque vernum neque autumnale: sed semper erit nullo discrimine æquinoctium. Atqui modus est varius. Ergo, &c.

Pag. 67. v. 2. *Omnia consurgunt.*] Ita duo manuscripti, Gemblacensis & alter: item veteres editiones, præter textum Bonincontrij: vbi ineptissime est,

omnia quin surgunt binas sibi signa per horas.

Quod homini tenebras offudit, ne posset ne minimum quidem in sententia horum versuum videre. Legendum vero:

Omnia consurgunt binas si signa per horas.

v. 3. *Quo medius recte.*] Manifesto legendum :

Quos medius recto percingitur ordine Mundus,

illius perpetua iunguntur pace diebus Obscura noctes. —

Est principium descriptionis climatum ab æquinoctiali, ad polum. Per quos homines transiens mundus percingitur recto ordine. Sed in Gemblacensi legitur *illi* non *illius*. Tunc *non illi* esset *illius*. & retinendum esset *Quo*

Quo medius recto pracingitur ordine mundus

illius perpetua iunguntur pace diebus Obscura noctes. —

quod magis placet. *illi* Cicero dixit non semel pro *illius*, ut alibi notamus. Verissima est ea lectio.

Ibid. *Quo medius recto pracingitur.*] Dies æstimantur à circulis parallelis, quos Sol numero CLXXXII describit, è quibus medius est æquinoctialis. *illi* circuli, ubi in arcus æquales diuiduntur, æquales dies faciunt. In sphaera recta orizon æquinoctialem ad angulos rectos, proinde & in arcus æquales diuidit. Ergo æquales dies facit. Sub sphaera igitur recta æquales semper dies sunt, quia per polos mundi transiens Orizon idem semper est:

Ac bene diuiso mundus patet orbe, laetæque.

Ibid. *recto percingitur orbe.*] Vnde ἡ βῆθ ἡ χάρις σφαῖρας.

v. 7. *Nec manifesta pater.*] Fallaciam mundi πῶς ἀνωμαλίας dierum dicit.

v. 8. *Nec similis simili toto nox vertitur orbe.*] Gemblacensis longe melius:

Nec similis simili toto nox redditur æuo.

Similis simili ὁμοιωζέει. ἴσος ἴσῳ. Aristophanes:

οἱμοὶ κύλειθ' ἴσους ἴσῳ κακῶς μὲνους.

Est autem simile τὸ ὁμοῖον ἀρχαῖκῶς ἀντὶ τοῦ ἴσου dictum quod in Sphaera Mundi notamus.

Ibid. *Nec similis simili.*] In obliqua sphaera multi dies sunt inter se æquales, & multæ item noctes: quæ nimirum æqualiter à punctis tropicis distant, modo παχίως καὶ ὀλογοῦρας non ἀκριβῶς accipiantur. Nam alioqui interuallum dierum à solstitio, ad æquinoctium autumnini, minus est eo, quod ab æquinoctio veris, ad solstitium. Sed hoc est ἀνάσποντον καὶ λόγῳ tantum διαφέρον. Itaque non πῶς ἀκριβῶς, sed mentem Manilii interpretamur: qui dicit habitantibus sub sphaera recta non id contingere, quod nobis. Nos dicimus quintamdecimam diem, puta, ante solstitium esse æqualem quintædecimæ diei post solstitium. At habitantes sub sphaera recta nihil tale dicere possunt, ut pote quibus omnes dies æquales sunt. Nobis omnibus annis multi dies multis diebus æquales sunt, & multæ noctes multis noctibus. At illis ne toto quidem æuo, id est ne vñquam quidem hoc accidit: quare?

Vna quod equali lustratur linea Phæbo. Valde ridiculus est Boninc.

v. 9. *Omniſub autumnus ſigna, ver omnibus vnum.*] Æquinoctium quidem ſempiternum eſſe ſub recta ſphæra, verum eſt. Perpetuum ver, & autumnum ibi florere, falſiſſimum. Simile argutabatur ſupra de longiſſimo die ſub Cancro, quum dicit habitantibus ſub Tropico vix Solem occidere. Quod & Auſonius ſomniabat:

Semper vbi æterna vertigine clara nitet Lux.

Quomodo ibi æterna lux, aut longiſſimæ moræ Solis, vbi dies eſt tantum horarum 13. 8?

v. 11. *Nec refert.*] Nihil refert ſcire, vtrum ſoliſtitium ſit, an bruma. Nam ſemper æquinoctium eſt.

v. 13. *Sideribus mediis.*] τοῖς μέτοις.

Ibid. *an quæ ſunt quatuor inter.*] τοῖς τεσσάρτοις καὶ τοῖς διαμέτοις.

v. 15. *Obliquos iaceat*] *Obliquus.* Miſeret me Bonincontrii, quem vulgata lectio in nugurum caſſes induit. Quid indignius Mathématique, quam putare circulum Zodiacum iacere per tres circulos obliquos? Itane Tropici & æquinoctialis, vt vno verbo dicam, paralleli circuli, obliqui ſunt? ò iaceat de obliquitate circuli dictum etiam alibi tetigimus:

Sed iacet obliquo ſignorum circulus orbe.

Sed magis ludibrium debet, quum legit iaciat non iaceat. Pudet nugarum.

Ibid. *recto tamen ordine Zona Conſurgunt.*] quantum quidem ad ſitum pertinet, recto ordine. quantum vero ad ſigna ipſa inter ſe, alia recte, alia oblique. Sed Manilius vult omnino omnia ſigna in ſphæra recta recte oriri: quod ſatis illis teſtatur:

Et paribus ſpatiis per ſingula luſtra reſurgunt.

Quæ fuit veterum opinio. Nam & ita Lucanus:

Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit

Reſtior, aut Aries donat ſua tempora Libra,

Aut Aſtraa iubet lentos deſcendere Piſces.

Per Geminis Chiron, & idem quod Carcinus ardens,

Humidus Agoceros: nec phœ Leo tollitur Vrna.

Omnia ſigna ſub Sphæra recta ἰσοανάλογε eſſe, quod iſte canit, tam falſum, quam quod ſubiicit:

At tibi, quacunque es Libycæ gens igne dirempta,

In Noton ymbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.

Ait ſub Cancro poſitæ umbras ſemper in Auſtrum iaci, falſo. Hoc enim illis, qui extra Capricornium habitant, accidere neceſſe eſt: At illis, qui intra Tropicos habitant, pro diuerſitate conuerſionum Solis, nunc Auſtrina, nunc Aquilonia eſt. Sed de hoc in Prolegomenis.

v. 16. *Supraque caput.*] καὶ τοῦ κεφαλῆς, verticaliter, vt vulgus loquitur. Zona τὸν ζodiacὸν, aut ſimpliciter τὸν ζῳδιόν.

v. 17. *per singula lustra resurgunt.*] *Lustra simpliciter τὰς αἰόδους. lustrum Solis infra vertens annus.*

v. 19. *Et simul ex illa.*] *Gemblacensis male: At simul ex illa. Et simul ab æquinoctiali recedas, quacunque te tulerit gressus in Septentrionem. Sentit* *χρὶ πῶς ἐργασίας παρόδον* *καὶ πλάτθῃ* *ἵνα ἀλλὰ τιν.*

v. 21. *Per conuexa gradus.*] *Puto legendum:*

Quicquid ab extremo remet praeuenterit axe

Per conuexa gradus gressum vestigia terra.

Ordo: quicquid gradus praeuenterit te gressum per fastigia terræ. ὅτι δὲ τὸν ἢ παρόδον ἢ πλάτθῃ *σοὺ* *καὶ πλάτθῃ* *περὶ δὲ τὸν*. *Hæc fuerit sententia huius loci, siquidem vitio caret, quod valde dubito. ὅτι quicquid est quantum, ὅσον. Ita plane Lucanus* I II.

Quicquid ab occiduus Libya pater arida Mauri.

Quicquid patet, quantum patet.

Item libro VII I. — quicquid descendes ab arbore summa

Ἀνθόφυλας, proprioque mari Cynosura feretur

In Syria portus tendit tatus. —

Quod sane eodem modo dictum, ut hic quicquid te praeuenterit gradus. Sed & Sidonius eodem modo quo noster:

— num Pegasus alio

adiiuit, quicquid gradiar? —

v. 20. *praeuenterit axe.*] *Axem ascensum, clium vocat. Propert.*

Scandentisque axis patria de vertice murus.

Iuuenalis:

Dignus Aricinus qui mendicaret ad axes.

Claudianus prologo in consulatum Theodori Mankii:

Parnassus geminos fertur iunxisse volæm,

Contulit alternas Pyebius axis aues.

Ergo clium vocat summum globi sub æquinoctiali. Nam ab æquinoctiali ad polum pergentibus descenditur. vel simpliciter extremum axem, remotum clima. Lucanus I I.

— calida medius mihi cognitum axis *Egypto. —*

v. 21. *Per conuexa gradus.*] *Ita libro primo:*

Sed quocunque vage tulerint vestigia terra

Hæc modo terrarum nunc hæc gradiens ad oras.

v. 22. *Quam tereti natura soli decircinat orbe In tumidam —*] *Scribe seretis, & orbem.*

v. 24. *ergo vbi conscendens orbem.*] *Gemblacensis confides deprauato ex confides.*

Ergo vbi confides orbem scandensque resundam

Digredire. —

Ibid.

Ibid. *stridensque rotundum.*] Nemo dubitauerit vitiosam esse scripturam. Succurrit Gemblacensis: *scandenque.* Quod sine dubio verum est.

Ergo ubi confides, orbem scandensque rotundum Degrediere. —

Ab æquinoctiali, ad Septentrionem pergentibus polus attollitur. quia ab æquinoctiali Septentrionem versus descenditur, quod ipse vocat desiderare, tralatione à ponderosis, quæ pessum eunt. Hoc est enim desiderare, tanquam qui ab æquinoctiali ad Septentrionem pergunt, perinde ac qui à summo deorsum deuoluuntur.

v. 25. *Degrediere.*] Gemblacensis. *Degrediere.* —

Hoc est, descendes. Aliud enim est *Digredi.* Glossæ. *Degreditur regis adven.* Non erat locus emendando huic errori sine codice.

Ibid. *simul fugiet pars altera terra.*] Orizon quidem orbem in duo hemisphæria æqualia diuidet, quia magnus circulus est, sed non ad rectos angulos: quia per polos eius non transit. Simul igitur facta fuerit poli eleuatio, obliqua intersectio sequetur.

v. 26. *sed quantum inflexerit orbe.*] Orbem. Prima fuit hæc differentia ab habitu sphæræ: quod aut obliquus, aut rectus. Altera hæc, quod inter se diuerse obliqui. Atque hæc quidem est, de qua loquitur.

v. 27. *Tantum inclinabit cali positura.*] Ab hac igitur varia positura & variz umbræ, & ab illis horarum varietas colligitur. Quæ enim recte orientantur, ea hic oblique oriuntur: & quidem obliqua alia aliter: quia positura alia atque alia.

v. 30. *Atque eris obliquus.*] Lege *oblique.*

v. 31. *Qui transuersus erat.*] Transuersum dicit quod *æcis isdus* stat. Obliquum *æcis isdus*.

Ibid. *Qui transuersus erat spatio.*] Scribe:

Atque eris obliquo signorum baltem orbe,

Qui transuersus erat, statio quando illius vna est,

Nostre mutantur sedes. —

Nostre sedes mutantur: hoc est, noster Orizon variat, & prout à polis mundi discedit, obliquiores eius intersectiones facit.

v. 32. *ergo ipsa moueri Tempora.*] Argumenti *æcis isdus*. Horæ habitum Sphæræ sequuntur. Habitus Sphæræ mobilis est. Ergo mobiles horæ, seu tempora.

Pag. 68. v. 2. *cursus obliqua malignas.*] Cursus malignos dicit, vt in Sphæra inuida lumina.

Inuidaque obliqua radiorum munera flamma

Dat per iter minimum nobis. —

Vtrumque enunciatum eadem & tralatione, & notione.

v. 4. *Pro spatio mora longa datur.*] *varia stygi post n datur.* Quo pro-

Dd

piora

piora nobis, eo maiores oriendo moras interponunt. Hoc est, quod dicit:

— *que proxima nobis*

Consurgunt, longos cali visuntur in orbes.

Supra:

Atque alia inflexis oriuntur sidera membris:

At illi magis est rectus surgentibus ordo,

Vt propius nobis aliquod, vel longius astrum est.

Ita fiet, ut Borealia signa eo magis supra terram extent, quo longior sit $\alpha\alpha\phi\theta$ & $\chi\tau$ $\pi\lambda\acute{\alpha}\tau\theta$: & contra Australia magis deprimantur, quæ ipse vocat vltima. quanquam non omnia signa Borealia recta sunt: ut neque omnia Australia obliqua. quod ipse tamen omnino sentit. Siquidem vult ea, quæ supra terram magis extant, esse recta. Sic fieret, ut arcus ille à principio Arietis, ad finem Virginis totus rectorum signorum esse debuerit. quod falsum. Sed hæc est illorum priscorum astronomia, quam Manilius & Lucanus sequuti sunt.

v. 7. *Et quando ad gelidas.] Et quanto.* Etiam Gemblacensis agnoscit.

v. 9. *Vixque ortus occasus erit.]* Aratum de his intellexisse voluit quidam veterum, in quibus Hyginus.

κείνη τε κεφαλὴ τῆ νήχῃ, ἥκατερ ἄλκι

μίσρον δύσις τε καὶ αὐτολαὶ ἀλλήλοισιν.

Sed Aratus intelligit de contactu Orizontis, & circuli Arctici. Ibi enim *μίσρον δύσις τε καὶ αὐτολαὶ ἀλλήλοισιν.* quod in eo puncto, *ἐν τρυφῇ χρόνῳ καὶ ἐπὶ ὀφθαλμῷ*, stella oriatur & occidat. Non igitur de illis intelligebat Aratus, de quibus hic Manilius, quum potius de his nostris intelligat. de quibus interpretantur quoque illud Homeri ex x Odyssæa:

ἐνθάκ' αὖπν' ἄνῃρ δοῖς ἐξέρχτο μιδύς,

τὸν μὲν βυκαλίαν, τὸν δ' ἀργυρεὰ μῆλα νομάων.

ἐγγὺς γὰρ πυκτὸς τε καὶ ἡμάτος οἴσι κλάδθαι.

Ibid. *si longius inde Procedat.]* Scribe *Procedas.* — Si fiat longior $\tau\acute{\iota}\pi\lambda\acute{\alpha}\tau\theta$ $\pi\alpha\alpha\phi\theta$.

v. 11. *Tricenasque trahent.]* Hoc accidit sub elevatione poli ad LXVI grad. scrup. xx x. in septentrionalibus partibus Islandiæ, quam primus omnium Pytheas Thulen esse dixit: item in Scrisinia, & Boddia regionibus Suetiæ conterminis, sub polo eclipticæ, quo neoterici magna inscitia Arcticum definiunt. Nam eas regiones habitantibus vertex à polo mundi 23. 30'. gr. distat: polus mundi 66. 30' attollitur. Tropicus illis tangit passum Orizontis, obtinetque eum locum, quem in Hellepontis tractibus pes prior maioris Vrsæ. Et quia illis polus Zodiaci est pro vertice, necessario eisdem Zodiacus erit pro Orizonte secundum ea, quæ libro primo diximus. Semel vero in die polus Zodiaci eorum Zenith stringit. Sed subito transi Zodiacus, atque eleuatur, & Orizontem ad maiores, quam antea, angulos intersecat.

Vnde

Vnde altera pars supra terram extat, altera tecta subtus latet. Quia autem subita sit conuersio: sit quoque, vt puncto temporis sex signa subito existant, altera vero nascantur tardissime, quantum XXI v. horarum spatium est. Tanta est obliquitas eclipticæ. Contra accidit, quum occidunt. Quum igitur Cancer sit omnium signorum polo vicinissimum, propterea non occidit: sed simulac pullum Orizontis tetigit, iterum resurgit. Contrarium imaginare in Capricorno. Quare quum Sol in puncto solstitii fuerit, necesse est diem viginti quatuor horarum esse, quia noctis interiectum momentum brevissimum est. De hoc igitur interpretamur illud principis poetarum:

ἥγους ὃς πυντός τε καὶ ἡμαρὶς εἰσι κἀλδδου.

Ibid. *Tricenæque trahet.*] Quia nimirum minimum noctis momentum interiicitur, adeo vt pene sensum fugiat: propterea ait integrum menssem continuari die vno: vel diem esse vnus mensis. Quod sane quindecim diebus ante, & totidem post confectum solstitii sidus accidere debet. Nam tanta est nox, quantum satis est, temporis primo puncto Cancrī, vt orizontem tangat. quod pene *ἡ πύξ ὁρθήμης*, vt ita dicam, contingit. Hoc in Islandia, vt supra tetigi, & illi parallelis tractibus accidit.

v. 13. *& attritis consumitur horu.*] Recte. Nam etiam in die, quæ vnus scrupuli fuerit, XXI horæ considerantur.

v. 14. *Paulatimque perit spatia.*] Et hic quoque *spatio* legendum, vt supra.

v. 15. *Pluraque per partes subrupto.*] *Subrupto.* subrepto *ἀρχεικῶς*. vt infra: *Mensibus eruptis*, hoc est ereptis. Paulus libro primo Sententiarum de extraord. criminib. *fimo corrupto*. id est, correpto: vt Comicus, *αυλὶς λαβδῶς*. Et Plautus dixit *subruptum* pro *subreptum*. Neque aliter fere scribebant illi. Quod dicit *per partes*, id est *κατὰ μέρη*, paulatim vt iam dixerat:

Paulatimque perit spatia fulgentibus astris.

v. 16. *Tempore quarentur.*] Locus vitiolus. *τὸ* Tempore formatum ex eodem in antecedenti verbo. Manilius scripsit *Terra*.

Pluraque per partes surrepto tempore signa

Terra quarentur medio calata tumore.

Maiores pars astrorum celatur terræ tumore. Ita proculdubio scripsit Manilius.

v. 17. *Adducuntque simul Phœbum, texensque tenebras.*] Plane est, quod ex Poeta adduximus: *ἥγους ὃς πυντός τε καὶ ἡμαρὶς εἰσι κἀλδδου*. Vbi vides *αὐτὸν* Homeri & Geographiam eorum temporum: quum tractum oræ Campaniæ, ac magnæ Graciæ adeo longe in Septentrionem submouerent, vt, si quidem eam *δύω* sequimur, sub Polo Eclipticæ Lastrygonas, & Lami oppidum ponendum sit. Itaque Strabo, & alii veteres Homeri studiosi multum æstuant in Geographia Homeri explicanda.

v. 18. *Menſibus eruptis donec ſit debilis annus.*] *Eruptis* ereptis ἀρχαῖος.

Annus ſane ſit debilis vno menſe, vt contra eodem vno menſe maior erat ſolſticiali tempore. Nam ibi vna dies, hic vna nox continua menſem abſtulit. Contrariorum eadem ratio. Quod de die dictum, id de nocte quoque intelligendum. Sunt c l x x x paralleli circuli, quos Sol luſtrat per annum. Quantum illorum ſupra Orizontem extat, tantam eſſe dierum menſuram ſupra diximus. Quia vero duo vltimi Tropicorum vicem ſunt, in hac autem cæli inclinatione ea eſt Orizontis obliquitas, vt totum Cancrī tropicum ſupra terram relinquat, totum vero Capricorni Tropicum ſubtus demergat: ſane quum Sol erit in omnium ſignorum ſublimiſſimo Cancro, ad diem conſiciendum integra æquinoctialis circuli conuerſione opus eſt, hoc eſt c c c l x partibus: arcum autem diurnum totidem partium eſſe neceſſe eſt. Contra, quando Sol in omnium ſignorum humillimo erit, in eo. videlicet circulo, qui totus infra terram eſt: ad noctis curriculum conſiciendum tota æquinoctialis conuerſione opus eſt. At in contrariam partem puncto temporis Sol ortus id efficiet, quod erit vicem temporis diurni. ſed nullum ἀγναισιν faciet. Quia ἀγναισιν nihil aliud, quam τὸ φωτὸς ἀντιδείκναι, quæ nulla eſſe poteſt, quum ab Orizonte in tantum circulus ille deprimitur. Nam hic παράγαςμος ſit tantum ſub illis ſignis, quæ propius punctum ſolſticialē ſunt, Geminis, & Cancro, & quidem in illis tractibus, in quibus nox longiuſcula eſt, quam ſub polo Eclipticæ: vt verbi gratia, quibus Tropicus non eſt pro Arctico, neque tangit punctum Orizontis Aquilonii: illis tantum temporis noctes obſcurantur, quantum tropicus ipſe abeſt à pulſu Orizontis ſeptentrionalis: vt ſcimus accidere in Scotia, in qua noſtrates milites noctu in exubris alea ludentes nullum lumen adhibebant ſolſticiali fidere conſecto. Tropicus autem diſtat ab Orizonte Edinburgi part. 9. 17' circiter. Tantum igitur mediæ noctis tempore Sol ab illorum orizonte diſtat in ſolſtitio: vt reliquum noctis ἀγναισιν neceſſe ſit, & ex horis 6. 23', duos tantum trientes horæ minus 1 1 1 ſcrup. fere noctem obſcurari, reliquas autem horas illuſtrari, ἀγναισιν. Vnde habes rationem lucidarum dierum in illis regionibus, à quarum Orizonte propius abeſt Tropicus: Quare τὴν τὸ φωτὸς ἀντιδείκναι ignorantes Romani putarunt vix ibi noctem eſſe. Sed nec cauſas omiſit diligentiffimus ſcriptor Strabo, his verbis rem quaſi digito indicans. οἱ γὰρ ἰνκνὶ καὶ τὰς ἀρκτὺς πόλεις τὸ ἐκείνην ἐν θαλάσσει καὶ τὴν διὰ τὴν νύκτα παραγαςμὸν καὶ τὴν ἡμέραν, καὶ δύναιτο καὶ ἀνατολὴς ἀπαρακαμένη τὸ φωτὸς. οἱ δὲ δύναντες ἑπικινεῖσθαι τὸ ἐκείνην ἐν τῇ θαλάσσει καὶ δύνανται. ποσὸν γὰρ οἱ ἡμέραν καὶ τὸ ἐκείνην καὶ τὸ μεσσημέριον. καὶ πάλιν ἡμεῖς ποσὸν τὸ ἐκείνην καὶ τὸν χρόνον τὸν ὅσον καὶ τὴν κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν αἰετ. Hinc conſequens eſt, vt quanto remotior ſit Tropicus ab Orizonte, tanto minus noctes illuſtrentur: & qui proxime æquinoctialem habitant,

tant, tantum abest, vt illis noctis extrema illustrentur, vt non prius luceſcat, quam Sol ortus ſit: nulla vero aurora fere, aut crepuſculum apparet in regionibus, quæ intra decimum gradum ab æquinoctiali ſunt. cuius rei nulla cauſa alia, quam maxima Tropici à Finitore diſtantia. Quod ſi nullus in æſtate *περὶ τὸν τροπικὸν* fieri poteſt, tanto minus fiet, quum Sol erit in altero Tropico: ne forte quis credendum putet Ludouico Cadamuſto, qui quum hoc ſcriberet, id fieri dixit ideo, quia ibi nulli montes ſunt, qui orienti Soli officiunt. Ridicula eſt ratio, neque digna quæ conſutetur.

v. 19. *Si vero Natura ſinat ſub vertice cali.*] Ne hodie quidem ad ea loca nauigationes penetrarunt. Nuper noſtri Hollandi ad LXXXI vſque gradum velificati ſunt. Indementia cæli & mare concretum vltra pergere vetuit. Tamen illi ſtrenui Argonautæ Naturæ & incommodorum omnium victores hanc gloriam reportarunt, vt primi omnium ea loca adiſſe auſi ſint, nullis fortasſe poſtea eandem gloriam, ne dicam maiorem adepturis.

v. 20. *Quæ rigidis fulcit.*] Axis fulcire videtur eos, quia illis ſtans & rectus eſt ſubiectus *ἡ γῆς τοῦ ὀριζῶντος*.

v. 21. *Æternæ ſuperare.*] Gemblacenſis: *ſuper ire*. Vtrunque probum.

v. 22. *Prona Lycæonia ſpectantem membra puella.*] Puellæ quidem prius, ſed poſtea *τὴν Λαοονίαν, ἥτις ἀπὸ τοῦ μεταβληθεῖσιν*. Prona membra, ad illos reſpicientia, qui directo ſub polo ſiti ſunt. Nam nobis non ita, qui remotiores. Et prona id eſt in terras reſpicientia *ἡ γῆς ὀριζῶντος* membra facit contra Theonis ſententiam, qui imagines cæleſtes in cælum, non in terram conuerſas eſſe ſcribit. Sic idem Theo Cancræ pectus & os in cælum, *ὅς ἐξ ἑκτοῦ* autem, id eſt, teſtam & dorſum in nos conuerſa eſſe.

v. 23. *Stantis erit.*] *τὸ πᾶν* triſariam *κατηρρέται*: iacere, ſedere, ſtare. Tot habitus ſunt Sphæræ. primus iacentis, qui dicitur *ἡ βῆς σφαῖρα*, propter rectos angulos Orizontis cum æquinoctiali. alter ſedentis, *τῆς ἐγκυλινῆς*. Stantis, *ἡ μολομένης*. Tunc enim Æquinoctialis, qui Orizontis vicem eſt, ac in ambitum rectum circumuertitur, omnino molæ truſciliſ & habitum & conuerſionem refert. Minus autem proprie Sphæra recta dicitur propter rectos angulos, quos cum Æquinoctiali facit, quia per eius polos tranſit, quæ ea appellatio ſtantis ſphæræ magis propria ſit, in qua æquinoctialis idem cum Horizonte & circulo arctico. Axis autem ſtat *ἡ γῆς ὀριζῶντος*. ideo mundum fulcire dicitur paulo ante. Is enim rectus ſitus eſt, proinde vt hominis rectus ſitus, quum ſtat, non quum iacet. Nam homo dicitur ſtare, ſedere, iacere, *ἡ τὸ πᾶν*, non *ἡ τὸ ἕλκεν*. Sic ſphæræ ſitus denominatio *ἡ γῆς τὸ πᾶν* eſſe debebat, quæ tamen recta vulgo dicitur non *ἡ τὸ πᾶν*, ſed *ἡ τὸ ἕλκεν*. quia ſcilicet *ἡ γῆς* eius *ἡ γῆς τὸν ὀριζῶντα ἡ βῆς*. Et ſane vetus Ptolemæi Scoliaſtes *ἡ βῆς σφαῖρα* vocat *τὸ ἕλκεν*, ad librum II *τῶν ἐκλειπτικῶν*, cap. de Eclipſibus. quod accurate notandum. Porro vtraque Stans, & recta ſphæra immutabilis *ἡ ἀπαραλλάττουσα*.

ἀποκαταστασις. Quam minimum enim aut ex recta attolletur polus, aut ex stante deprimeretur, statim Rectæ & Stantis nomen perit. At contra, ἡ ἀποκαταστασις diuersitates, & ὁ ἀγλαῆς multas esse nemo dubitat. Recta Sphæra vna est: quia vnus Æquinoctialis. Stantis duæ; quia poli duo.

v. 24. *Turbis in morem.*] Mola superior dicitur meta. Paulus de instructo & instrumento legato l. 18. *Est autem meta inferior pars mola, catillus superior.* Falsum. Iuriconsultus scripsit: *Est autem meta superior pars mola, catillus inferior.* Apud veteres enim superior mola κοινὴς fuit: inferior caua instar catini. vnde illi nomen. Meta autem instar turbinis inuersi conueniebat in catillum, vt mas in feminam, qua parte basis est, non quæ mucro. Nam mucrone superne pendeat, basis autem in catillo vertebatur. Sunt & hodie eiusmodi molæ trufatiles ordeo, olyzæ, sinapi pinsendis. Et quidem Meta Græcis ἀλετὴν dicitur, Catillus autem ὠτ. Auctor Helladius apud Photium. Septuaginta interpretibus inferior mola μύλα, superior ἐπιμύλα. vt Hebræis טור quod inequisitionem significat, siue ἀνάσσειν. Meta igitur, Turbo, & Conus *Κωνία*: & proinde Turbo est superior mola. Quia igitur in morem metæ molaris sphæra circumuertitur, ab eo dicta *Κοινὴ μολοειδής*. in Commentariis Græcorum: ὁ πόλος καὶ βεσχυρὸν τῆ ταπεινότητος ἐπὶ τὰ ὑψιλήτα ἀέρματα, ὁ δὲ πόλος γινώσκων, ὡς ἐν τῇ μολοειδῇ τῇ σφαίρῃ. Quibus ad eum modum polus attollitur, illi ἀέροις dicuntur: quantum initium τῆ ἀέροις incipit ab iis, quibus Arcticus aut idem cum Tropico, aut maior est.

v. 25. *Inde tibi obliquo.*] Habitantibus sub polo vertex est polus ipse. Igitur Æquinoctialis est Orizon. Necesse ergo sex signa septentrionalia semper super terram esse, sex contraria sub terra: item à principio Arietis, ad finem Libræ, quandiu Sol in illis signis, vnum tantum diem sine vlla interpellatione continuari: contra in signis Australibus vnam tantum noctem perpetuari. Hæc vel indoctus è Sphæra petere potest. Sunt enim, vt Strabo de alia re loquens dicit, ἰσθαμφορὰν ταῦτα τῶ ἰδιότητι καὶ ἐ δόματα μαθηματικῆς ἐπιτάσσουσιν.

Ibid. *Sex tantum signa patebunt.*] à principio Arietis scilicet ad principium Libræ. Nam profecto excusari non potest Plinius, qui refragatur, lib. iv. cap. xii. *Ibi creduntur esse cardines mundi, extremique siderum ambitus, semestri luce, & vna die Solis auersi: non vt imperiti dixere, ab æquinoctio verno in autumnum. Semel in anno oriuntur in Soles brumæque, semel occidunt.*

v. 27. *Sed teretem acclini.*] Gomblacensis acclini. Male acclini. Nam acclinis est, qui collem aut cliuum scandit. Hoc non vult noster. Non enim ibi Sol scandit, vt in nostra inclinatione, ad Cancrum vsque. sed semper incumbit ἀλλοτῶς Orizonti fere. Itaque acclini optime, id est circuitu incum-

cumbente in Orizontem & ipsum stringente. *Atclini: ἀπὸ κοίτης, κύκλῳ.*
 v. 32. *recto versatur ab orbe.*] *ἀπὸ τοῦ μίλωνος*, vt iam diximus: *vel*
ἐκ τοῦ ἀπὸ τοῦ ὀριζήσαντος ὀριζήσαντος. Sequentes versus, atque adeo tota hæc tractatio
 supra omnes elegantias est.

Pag. 69. v. 4. *ab omni dimidium & toto.*] *ἐκ παντός & ὅλῳ.*
 v. 5. *orberotundo.*] *Gemblacensis rotundi.* vt sit orbis rotunditas, non
 rotundus orbis.

v. 15. *Et quoniam quanto.*] Hactenus duobus validissimis argumentis
 opinionem de binis horis ascensionalibus expugnauit, priore à varietate
 ascensionum in eodem loco: posteriore à varietate ascensionum in omni.
 Nam secundum aut finitorum varietatem, aut poli exaltationem, crescunt
 horaria momenta ascensionum, & quidem per *ὁμαλὰς ἀυξομειώσεις*, per æqua-
 lia incrementa, & decrementa, quæ fuit priscorum astronomia. Superest
 nunc docere quomodo fiant illa incrementa: quæ pars obscurissima videtur
 in hoc auctore, & vero non bene à nobis hactenus, ab aliis ne minimum qui-
 dem percepta. Quia demonstrauit non esse binarum horarum ascensiones,
 superest ostendere, quot, & quando, & quibus in locis, si non vbique, & quo-
 rum signorum ascensiones, & quatenus crescant & decrescant. Hoc vetusta-
 tis argumentum etfi vitiosum, non tamen ingratum studiosis erit, quorum
 causa, non inuidorum, laboramus. In eorum igitur gratiam hæc aperie-
 mus, & rem ab vltima origine reuocabimus: veteres igitur illi Ægyptii non
 aliter obliquarum & rectarum

ascensionum rationem puta-
 bant quam per æquales progres-
 sus: & quauis ab Hipparcho &
 aliis summis artificibus Cano-
 nes ascensionum obliquarum
 instituti essent, qui possent fre-
 num huic licentiæ imponere,
 tamen vulgus astronomorum
 ab illa scabie adhuc vngues con-
 tinere non potuit, vt opus fue-
 rit Ptolæmæo eorum amantiam

ASCENSIONES SIGNORVM IN ÆGYPTO.

Ascensiones vetustæ.

Ascensiones castigatæ.

Grad. I. Hor. I. II. Grad. I. Hor. I. II.

♈	V	21.40'	1.26'.40"	20.35'	1.23.32'
♉	♈	25.0'	1.40.0"	24.9'	1.36.36'
♊	♉	28.20'	1.53'.20"	29.49'	1.59.16'
♋	♊	31.40'	2.6'.40"	34.35'	2.18.20'
♌	♋	35.0'	2.20'.6"	35.39'	2.22.36'
♍	♌	38.20'	2.33'.20"	34.55'	2.19.40'

castigare, qui eam methodum sequerentur. Nam eius verba in eam rem
 operæ est audire. *ἡ κοινὴ περὶ τῶν ὁμαλῶν ἀυξομειώσεων ἢ ἀναφορῶν ὁριζήσαν-
 τος καὶ τοῦ μίλωνος (ἔχει) τῆς ἀλλοθείας.* Non enim tunc solum obtinebat hæc
 vitiosa methodus, sed etiam temporibus Valentiniiani senioris. Tunc enim
 Paulus Alexandrinus scribebat suam *εἰσαγωγὴν ἀποτελεσματικῶν*. Is refert
 ascensiones signorum *κατὰ ὁμαλὰς ἀυξομειώσεις* in inclinatione Ægyptiaca.
 Exem-

Exemplum eius in diagramma coniecimus. quod quidem duplex est, in priore parte sunt ascensiones æquabiles, vt referuntur à Paulo Alexandrino, cui nos horas respondentes adiecimus è regione. In altera parte habes castigatas ascensiones cum horis illarum progressionum congruentibus. Inuenies etiam idem exemplum *ἡμελὼν ἀναρρίσαν* apud Ptolemæi Scholiasten, quem Paulo Alexandrino vetustiore iudicamus. In illo igitur exemplo differentia siue excessus inter ascensionem duorum signorum est grad. 3.20'. Excessus ille est nona pars differentie duorum semidiurnorum arcuum maximi & minimi: quæ detracta de triente minimi constituit ascensionem Arietis. Rursus in hac ratione ascensio Leonis ad ascensionem Tauri eam semper rationem habet, quam maxima dies ad minimam. In exemplo ascensio Leonis est grad. 35.0'. Ascensio Tauri grad. 25.0'. quæ inter se rationem habent, quam septem ad quinque. Si igitur semicirculus, id est, grad. 180 diuidatur in rationem vii ad v, habebimus pro arcu maximo semidiurno grad. 105, pro minimo 75. Differentiæ vtriusque nona pars grad. 3.20' detracta de triente minimi arcus, hoc est, de gradib. 25.0', dat ascensionem Arietis grad. 21.40'. Addita dat ascensionem Tauri grad. 25.0', nimirum ipsum trientem arcus minimi semidiurni. Ita semper progrediendo per æquales adiectiones graduum 3.20', tandem ascensio Leonis erit triens arcus semidiurni maximi, nempe grad. 35.0'. quemadmodum Taurus erat triens arcus minimi. Denique adiectis iterum grad. 3.20', habebimus ascensionem Virginis grad. 38.40'. De horis idem facies. Nam septem sunt maximus arcus semidiurnus, quinque minimus. Nona pars differentie vtriusque, nempe hor. 0 13'. 20'. detracta de triente arcus minimi, nempe hora 1.40.0', dat ascensionem Arietis hor. 1.26.40". Et sane gradibus 21.40' totidem momenta horarij respondent. Manilij methodus, quam esse suam gloriatur, non admodum abludit à nostra. Iubet sextam partem arcus maximi diurni poni pro ascensione Leonis, & sic sextam partem arcus minimi diurni pro ascensione Tauri. deinde tertiam partem differentie vtriusque assumi pro excessu. Eodem vtraque methodus recidit: neque indiget exemplo. Nam satis prior nostra viam ad hæc muniuit. Præter ignorationem huius pragmatiz, quam aperte præfert Bonincontrius, etiam ausus est dicere Manilium fuisse mathematicorum principem, qui hæc arcana carmine heroico complexus sit. Sed & neque constat sibi. Nam quum initio huius pragmatiz Manilius agere dicat, & quidam vere, de temporibus ascensionum horariis, tamen in progressu expositionis suæ, non de ascensionum horariis momentis, sed de longitudinibus dierum explicat. quæ est summa *ἐλκυσία*. Locus hic omnium intricatissimus erat in toto Manilio & propter rem ipsam, & propter menda. Rem ipsam tenemus. propterea minore labore ad sententiam

tiam eructantibus opus erit. Menda ope Codicis Gemblacensis puto aut omnia sublata, aut pauca admodum reliqua esse.

v. 16. *nunc accipe signa Quæ surgant in quoque loco cedantque per horu.]* Postquam signa non binarum horarum esse conuicit: nunc reliquum est, ut quot horis quæque ascendant, ostendat. Non enim aliter Horoscopus haberi poterit. In Gemblacensi codice appositus erat titulus: QVOMODO IN OMNI INCLINATIONE MVNBI OPVS INVENIATVR. Vbi OPVS decurtatum est ex HOROSCOPVS. Atqui istis non tractatur de Horoscopo inueniendo, sed de horis & stadiasmis ascensionum. Ridiculus titulus. Apposui tamen, ut omnes videant, non esse Manilii has sectiones & capita. quæ vnica causa fuerunt textus perturbandi. Nam duo capita, ut ostendimus, hanc pragmatiam antecedeant, quæ sequi debent. Quæ in re non leuiter Manilii studiosos promereri speramus.

v. 19. *Nes falsus dubia ratione Horoscopus error.]* Nam totius Horoscopi adipiscendi causa hæc *æquationis* instituta.

v. 20. *Atque hoc in totum certa sub lege sequendum est.]* Generatim, inquit, regula huius doctrinæ instituenda, quod singulorum nulla potest esse certa propter diuersitatem inclinationum Mundi. Sed non cohererent sequentia, idque propter non est insultum. Totum locum ita concipies:

*Atque hoc in totum certa sub lege sequendum,
Singula quod nequeant per rot distantia motus
Temporibus numerisque suis exacta referri,
A me sumat: iter positum sibi quisque sequatur,
Perque suos tendat gressus: mihi debeat artem.*

Liquida sententia: Atque aliquis, inquit, à me discat hoc in genere quidem sequendum, quia singillatim omnia persequi non possumus.

v. 21. *Singula quod nequeant.]* Singula exempla si instituenda sunt, operam luserim. Non enim potest, quia quot sunt habitationes, tot instituenda essent exempla. Sed infinitæ sunt habitationes. Infinita igitur exempla. Præstat igitur certa sub lege, hoc est generaliter methodum proponere.

v. 22. *iter positum sibi quisque sequatur.]* Institutam à nobis methodum sequatur.

v. 24. *Perque suos tendat gressus.]* Et tendat iter per suos gressus. Eandem viam gressibus suis insitat, quam ego illi indicauit, & me auctorem huius artis, id est, methodi agnoscat.

v. 25. *Quoque modo hoc parat.]* Inepta huius loci scriptura valde sensum impediēbat. Gemblacensis optime habet:

*Quacunque hoc parti terrarum quisque requirit,
Deducat proprias noctemque diemque per horas,*

Parti, Ioni, Sorti, pro parte, Ioue, Sorte, familiare Manilio. In etiam Plautus. Notat Priscianus.

v. 26. *Deducas proprias noctemque diemque per horas, Maxima sub Cancro minima qua cingitur umbru.*] Exemplum. Romæ maxima dies horarum xv. minima i x. quæ æqualis est minimæ nocti. Propterea iubet habere maximam diem, & minimam noctem.

v. 28. *Et sextam summa.*] Sexta de quindecim horis, hoc est scrupula 150, tribuantur Leoni, ut habes in hoc diagrammatio. Simili modo Sexta minimæ noctis, nempe nonem horarum, quæ est Scrupulorum 90, excipiat Taurus.

v. 32. *Ut quantum vna ferat.*] Græcum est, *ὅσον αὐτῷ ἡμέρας ἡμέρας* i. quantum trahit vna sexta minimæ noctis vel minimæ diei. & quidem ea est, ut diximus scrup. 90'. Potest etiam dici, quantum temporis vna sexta fert, tantum temporis tribuatur nascenti Tauro.

v. 33. *Temporis aduerso nascensia fidera Tauro.*] Deprauatissima sunt. Legimus:

*Ut quantum vna ferat, tantum tribuatur ad ortum
Temporis aduerso nascensia fidera Tauri.*

Quantum vna sexta feret temporis, tantum temporis tribuatur ad ortus Tauri nascentis aduerso fidere.

Pag. 70. v. 1. *Hæc inter quasque accipiet Nemeius in horas.*] Inepta sunt hæc. Lege:

Hæc inter, quasque accipiet Nemeius, horas.

Nemeius, *νῆμεϊος*. Ionice pro *νῆμεϊος*, ut *ποσειδῶν*, *ποσειδῶν*.

Phæbea lampadi instar. ibi Phæbeæ est *ποσειδῶν*. At — *Phæbeia virgo.*

— *Phæbeia oscen.* Ibi est *ποσειδῶν*. Hæc omnia perperam per diphthongum etiam à doctis viris scribuntur: Nemeus, Phœbeus, Dionææ matri, Calliopææ; Philippæum. Nam sunt *ποσειδῶν*, *νῆμεϊος*, *διόνειος*, *καλλιόπεια*, *φίλιππειος*. Neque ignarus sum tam *νῆμεϊος*, quam *νῆμεϊος* agnosci à Stephano. At tamen *νῆμεϊος* non potest esse nisi à *νῆμεϊος*, non autem à *νῆμεϊος*, ut *νῆμεϊος*, melius quam *νῆμεϊος*. quod tamen Græcum est.

v. 2. *Quod discrimen erit.*] Discrimen inter Leonis & Tauri ascensionem, nempe inter 150, & 90, sunt 60. quorum tertia pars, nempe 20, erit excessus progressionis arithmeticæ in his ratiociniis ascensionum. quod & oculus ipse docet in Diagrammate.

v. 3. *Tertia ut accedat Geminis.*] Nempe ut tertia illa cum ascensione Tauri

HORARIA TEMPORA
ASCENSIONVM ROMÆ.

Signa ascendit	Semp. Hor.	Stadia
☾ ♋	70'	140
☾ ♌	90	180
♊ ♒	110	220
♈ ♏	130	260
♊ ♒	150	300
♈ ♏	170.	340

Tauri componat ascensionem Geminorum scrup. 110. In his omnibus *τρυφάδι* Bonifacitrius. Quid mirum? Nam quis antea vel minimum hæc odorabatur?

Ibid. *quæ tempora Tauri vinciat.*] tempora, *χρόνος ἀναφορῆς*. vinciat autem, quia in omni progressu arithmetico excessus est vinculum prioris summae & sequentis.

v. 4. *atque eadem Cancro similisque Leoni.*] Idem excessus compositus cum ascensione Geminorum nempe cum 110' dabitur Cancro, atque erit scrupulorum 130. Similis quoque detur Leoni. Hoc est, similis compositus cum 130 dabit ascensionem Leonis 150'. Simile noster auctor non semel sumit pro æquali. de quo in Sphæra Mundi, & supra.

v. 5. *Sic eris ad summam ratio deducta priorem.*] Gemblacensis optime perducta. quod omnino necessarium erat. Nam excessu ad ascensionem Cancri appposito, constat ascensio Leonis 150. quæ, inquit, est prior summa à nobis proposita, nempe sexta pars arcus diurni maximi. Sic est ratio perducta ad priorem summam, hoc est, ad sextantem arcus diurni maximi.

v. 6. *Quomodo diuisis Nemeæ duxerit horis.*] Gemblacensis:

Quomodo diuisis Nemea si duxerit horis.

Si truncum est, pro sibi Nemea autem pro Leone & infra dicitur:

Bisque novem Nemea tribus hessentque sub illis.

v. 7. *Inde pari Virgo procedat temporis actus.*] Lege autem. pari excessu.

v. 8. *Sed ceræ sub lege, prioris semper vt astri Incolumem seruet summam.*]

Ea lege omnia hæc crescant per adiectionem accessus, vt semper antecedentis signi ascensio incolumis seruetur, & illi adiectus excessus sequentis signi ascensionem componat.

v. 10. *Hic vsque ad denas horarum partibus actus.*] Hic & infra Manilius vsurpat augere pro multiplicare. Ad commodiorem computi vsum iubet partes horarias per dena multiplicare: puto, quia 90 cepit pro quindecim: 54 pro novem: assem, id est totum tempus 144. Nam hora est duodecim vnciarum, vt habes apud Plinium. Sic duodecim horæ sunt duodecim duodecim vnciarum: quæ in rationem quinque ad tria diuisa dant 90 pro maximo arcu diurno, 54 pro minimo diurno, aut nocturno. Ergo sexta pars maximi arcus 15, minimi 9. Ad commodiorem calculum iubet assumi 1440 pro 144, & quidem 144, pro 288. Nam *εἰς ὅλην* integro sunt 288 vnciæ, non 144. Sed omnia ad compendium & commoditatem computationis. Quod autem de die maxima xy horarum loquatur, non de alia, mox infra ex ratione stadiasmi patebit. quæ omnia ne Sibylla quidem intelligebat, & tamen qui hæc tam facili genere tradita percipient, quiduis molientur, vt

tur, vt persuadeant aliis, se hæc ante nos scivisse, imo si possint, à se nos didicisse.

v. 11. *Per totidem Libra decrescunt sidera partes.*] Quam insignemendum, quam facile etiam oculatissimis imponere possit? Legendum enim:

His vsque ad denas horarum partibus actis

Per totidem à Libra decrescunt sidera partes.

Sic infra de Libra, & de eadem re:

Ex illa totidem, per partes sic breuiantur.

Nam à Libra incipiunt decrescere per totidem partes quot ceciderant, vt habes in diagrammate.

v. 12. *Et quantis in vtrumque modis tolluntur ad ortum.*] In vtrumque modum, oblique, & recte. Quantis modis, id est mensuris temporum oriuntur oblique, tantis mensuris recte occidunt. Hoc est, quod dicit *diversam in sortem*. Nam quæ oriuntur recte, occidunt oblique, & contra. A Libra sidere contrario modo oriuntur & occidunt oppositis suis. Libra ortus est æqualis occasui oppositi eius, nempe Arietis; occasus Libra æqualis ortui Arietis. Aries oritur oblique horarum scrupulis 70', occidit recte scrup. 170. Contra Libra oritur recte scrup. 170. occidit oblique scrup. 70'.

Ibid. Quantis modis.] Quot modis, *quantis sumus*, quot sumus Tertulianus dixit.

v. 14. *Hæc erit horarum ratio ducenda per ortum.*] Dupliciter putabantur modi anaphorici, per horas & per stadia. Horarum ratio absoluta, nunc ad stadiasum pergit, quæ methodus eadem cum superiori, vt mihi, quid illi fuerit consilii, vt eundem modum, nihilo quidem discrepantem à priorè iterum retractet. Satis mirari non possum. Poterat dicere: quæ ratio est ascensionum in horis, eadem est in stadiasmis. Itaque experiamur.

v. 15. *Sidera quæ ostendit quæ prius quæque caduntque.*] Longe aliam lectionem præfert Gemblacensis:

illa, quod stans oriuntur, quæque caduntque.

Et proclive quidem est diuinare quid stans pro quæ stans perpetuum emanatum fuisse. Illa, id est, ratione. Bonè continuis innuuntur: *illa quæque in stans*. Iubet eandem rationem conferre ad Zodiacum orbem, quomodo veteres in stadia diuiserunt, vt ex illa ratione ortus & occasus in stadiasmis expendantur. Hæc ratio, inquit, à nobis excogitata erit referenda ad stadiasimum Zodiaci orbis, vt illa ratione expendatur quæ stadiis quæque oriuntur, & cadant. Vetusissimi Egypti orbem, quem hic memorat, id est Zodiacum, in stadia 7704000 diuidebat, quæ sunt miliaria Italica 96300, Germanica 192600. Signum in 642000 gradum in 2400. Vñ horum stadiorum tacet Firmicus, qui contentus fuit hactenus hæc de illis scribere libro

libro VII: *Pars igitur Signi viginti unum milia & quadraginta stadia habes.* Sed legendum *quadringenta*. Puto, quia totidem stadiorum ambitum terræ definebant; in quot stadia caelestia vnum signum oriebatur, in totidem terrestria eius vim extendi. Neque profecto stadiasium signorum appo-
 fuisset Manilius, nisi eius usum aliquem in hac arte sua esse sibi conscius fuisset. Qui autem assumitur numerus stadiorum in ascensionibus, arbitrarius est, & secundum numerum, qui in rationem maximæ, & minimæ diei secatur, dehigitur. Exemplum: Ad methodum diei maximæ & minimæ Ægypti assumitur duodenarius, qui in 7, & 5, quæ ratio est maximæ & minimæ diei, secandus est. Ille igitur duodenarius pro arbitrio in mediocrem summam multiplicatur, puta in 60, vt fiant 720 numeri, aut in 90, vt sint 1080, ad expeditam scilicet methodum: quia quo breuior summa, eo tractabilior. Hoc facto videbant quam rationem haberent 1080 ad 770400, vt referrentur ad vsus suos. Sic in exemplo stadiasmi, quod post hanc tractationem ponet, summa stadiorum est 720. In hac autem doctrina, quæ nunc est præ manibus, stadia sunt tantum 320, nimirum pro ratione assumpti numeri octonarii. Nam ratio maximæ diei ad minimam Romæ est vt quinque ad tria: & proinde numerus assumendus & secandus in eam rationem est octonarius. Octo igitur in arbitrium aliquem numerum, puta octoginta, ductus producit 320, & sectus in rationem quinque ad octo dabit 200 maximæ diei arcum, 120 autem minimæ diei. sexta pars in aximi arcus, stadia 33. 20'. minimi, 20. 0'. Sed commodioris computationis gratia multiplicentur in nouem. Ita 300 erit sexta pars arcus maximi diurni pro ascensione Leonis, 180 sextans minimi arcus pro ascensione Tauri. Differentia 120. Triens 40, qui erit excessus progressionis, vt habes in diagrammate. Ita illi veteres nunquam apponebant horaria ascensionum tempora sine stadiasmi, vt videbimus, alibi in exemplo à Manilio producto.

v. 16. *Qua quum tertentum numeru vigenaque consent.*] Hoc est 320, non 360, vt putat Bonincontrius, & de gradibus dictum vult, in quos secatur circulus Zodiacus. Repetit enim bis 70 ter. quod neque ratio loquendi, nec mens auctoris patitur. Delirium est.

v. 17. *Detrahatur summa tota pars.*] Tota prior correpta, τοῦτον, cui è regione respondet Quota. Tertullianus de anima, cap. xxxvii: vt quoto dieo delicta Dei condito, toto mense interdum producatur Dei imago. Sed aliter accipit Tertullianus, æ Manilius. Manilio enim tota est τοῦτον, tanta. Tertulliano totus est τούτου. Sed & apud eundem Tertullianum totus est τοῦτον, in Valentinianos: Ceteram tota in adytis diuinitæ, tot' sospira Epoptarum, totum signatum lingua sinistrarum membri virilis reuelatur.

Ibid. *quotæ demit vrrunque.*] vrrinque.

v. 18. *astuæ nomine noctis.*] momine noctis. Totum locum ita concipe:

Detrahatur summa tota pars, quæ a demis verinque

Omnibus ex horis æstiva nomine noctiu,

Solstitium summo peragit quam Phæbus Olympo.

Hæc non cuius sunt obuia. Sed modo patebunt. Ex tota summa, inquit, stadiorum 320 tota pars, id est, ea pars proportionalis demitur, quam demit Sol ex omnibus horis, nempe integri *noctiu*, quæ sunt 24, quando conficit Solstitium: & quidem illæ sunt xv horæ Romæ: quæ eam rationem habent ad totam summam 24 horarum, quam 200 ad 320. Ergo 200 erit arcus maximæ diei, & reliquus de summa 320, nempe 120, erit arcus minimus diurnus. Igitur tota pars detrahitur de 320, quæ tam partem aufert maxima dies ex 24 horis. Ablatis igitur 120 de 320, remanent 200, arcus maximus diurnus.

v. 20. *Quodque his exuperat demptis.*] Demptis 120 de 320, quod exsuperat, nempe 200.

Ibid. *id ducito in aquas Sex partes.*] Itane ducito? Quid hic multiplicatio? Imo me hercle diuidito. Et profecto Manilius scripsit.

— *id didito in aquas Sex partes.* — Sic antea de eadem re:

Quod discrimen eris, per eris id diuide partes.

v. 21. *sextamque ardenti trade Leoni.*] Sexta pars $\frac{1}{6}$ 200, sunt 33. 20'. quæ ob commoditatem in nouem ducta fiunt 300, vt habes in diagrammate.

v. 22. *Rursus qui steterit numerum sub nomine noctiu.*] *sub nomine.*

v. 23. *Eius erit signo Tauri pars illa dicenda.*] *dicenda.* Qui numerus fuerit sub momento minimæ noctis, vel minimæ diei, eius illa pars, id est sexta, erit Tauro dicenda. Numerus stadiorum minimæ noctis 120. Sexta pars 20 in 9 ducta fiunt 180 pro ascensione Tauri.

v. 24. *Quodque hanc exuperat partem.*] Id est discrimen, siue excessus inter 300, & 180, quæ sunt 120.

v. 26. *Tertia pars eius.*] Tertia pars eius discriminis, nempe $\frac{1}{3}$ 120, hoc est 40, addita numero Tauri, nempe *totæ* 180, dat ascensionem Geminorum 220.

v. 27. *simili tunc caetera lucro.*] Simili excessu $\frac{1}{4}$ 40. Patet ex ipso diagrammate.

v. 29. *Angebuntque nonem numeratas nomine summas.*] Pessimè deformatus locus. Sed codici Gemblacensi gratia habenda, qui sub inuolutis latentem veritatem præfert. Habet enim:

Angebuntque nonem vicinas munera summas.

Sed *non munera* ex alia lectione vitiosa *numeratas* conflatum. omnino legendum:

Ange-

Augebuntque nouem vicinas nomina summas.

Nouem momenta, siue numeri augebunt, multiplicabunt viginti ad commoditatem computationis, vt supra in horis fecimus. Nam & hic quoque 20, quæ Tauro debebantur, in ix duximus; ad expeditum calculi vsu.

v. 30. *Donec perueniant ad iusta tempora Libra.*] Gemblacensis: *sidera Libra.*

v. 31. *Ex illa totidem per partes sic breuiantur.*] Idem supra:
Per totidem à Libra decrescunt sidere partes.

v. 32. *conuersaque nomina lege accipiunt.*] Legendum:
— *conuersaque nomina legem Accipiunt.* — Accipere legem victi à victore solent. Itaque ait, dies, qui vicerant, vicissim à victis vinci, vt fiat *conuersa victi.*

Pag. 71. v. 1. *Hæc via monstrauit.*] Gemblacensis *monstrabit.* & merito. nondum enim produxit exemplum stadialismorum Cnidi, quod faciet alibi. Atque hætenus methodus ascensionum *καὶ ὁμαλὰς ἀνέξουσιν*, quam methodum suam esse dicit. Nos aliam paulo ante dedimus. Sed mirum de ascensione Arietis tacuisse in vtraque methodo, horarum, & stadialmi. Nos ostendimus in nostra methodo, excessum detrahendum esse ex triente arcus semidiurni minimi, eamque fore ascensionem Arietis & Piscium.

v. 2. *& numerare suos ortus per sidera cuncta.*] Numerare ascensiones signatum per stadialismum.

v. 3. *Quod bene cum propriis*] Quod simul bene acceptaueris cum propriis horis; nunquam te effugiet Horoscopus.

v. 5. *Quam poterunt certa.*] Nunquam te effugiet Horoscopus, quum horas diei auferes ab Horoscopo, non attribuendo signis binas, sed tot, quot debentur eorum ascensionibus ex doctrina tradita. Hæc non intelligit Bonincontrius referens ad modum vulgarem. Longe discedit à mente auctoris. Sed non pauci doctiores illo longe turpius hallucinati essent.

v. 7. *Nunc quibus hiberni.*] Vltimis verbis disputationis dixit iam tuto posse Horoscopus haberi, si ex horis propositis deducamus ascensionum horaria momenta, quemadmodum tradita sunt, initio ducto à loco Solis, & in quo consistit numerus, ibi esse Horoscopus. Sed horæ variant, vt ipse longa hac disputatione nos docuit. Quæ incrementa horarum quibusque accedant ascensionibus, docuit: at quæ incrementa & decrementa horarum ipsarum sint, non docuit. Hoc igitur debet in antecessum dare, ne semper eundem horarum modum vsurpemus. Horæ enim diurnæ

diurnæ solstitiales sunt longiores diurnis brumalibus, & nocturnæ brumales longiores nocturnis solstitialibus. Ne huic parti ~~doceat~~, pergit ad incrementa horaria, initio facta, ut debet, à bruma. Ab ea enim incipiunt dies crescere.

Ibid. *Nunc quibus hiberni.*] De incrementis horarum dicturus ab eo tempore incipit, unde & ipsa incrementa dierum, à brumalibus diebus scilicet. quæ decrementsa dierum & incrementa Vitruuius breuitates & depalationes vocat.

v. 9. *niuei dum vellera signi Contingunt.*] *Contingant.* —

v. 13. *noctisque per horam.*] Omnino legendum *per horas*. Mensura enim dierum & noctium per horas colligitur.

v. 14. *Quam summam quoque.*] Quid velit, non est obscurum nobis. Sed quod nobis menda vacare videbatur, id vero mendosissimum prodidit liber Gemblacensis. In eo ita scriptum fuit:

Quam summam quoque adiusto superaueris umbras.

Ac trepident. —

Nulla fere licentia hæc indubitata lectio eruitur:

Principio capienda tibi est mensura diei,

Quam minimam Capricornus agit, noctisque per horas,

Quam summam: quo que ab iusto superaueris umbra,

Ac trepident luces, eius pars tertia signo

Tradenda est medio semper. —

Non erat locus in Manilio, cui tam male affecto minus succurri posset sine ope manuscriptorum. Primo, inquit, mensuram capere debes summæ noctis, & minimæ diei, tempore brumali. & illius excessus, quo nox diem superat, tertia pars tradenda est medio signo. Sed hæc paulo fusius explicanda. Nam impendio nugatur Bonincontrius. Sed quod solemus semper dicere, à culpa eum liberant ingenia huius æui, quæ quum se omnibus præstare putant, minus hæc assequerentur, quam Bonincontrius. Ita incrementa horarum capiebant veteres. Discrimen inter maximam & minimam noctem in duodecim vncias diuidebant. vnciam tribuebant Capricorno, sextantem Aquario, quadrantem Piscibus, eundem quadrantem Arieti, sextantem Tauro, vnciam Geminis. Cleomedes: τὸ μὲν πρῶτον μὲν δαδίζεται αὐτῇ, ἢ ὅλης ὑπορχῆς, ἢ ὑπορχῆς ἢ μερίσιν ἢ ἐλαχίστην ἡμέραν. τὸ δὲ δεύτερον ἔκτοσθι τὸ δὲ πέμπτον τέταρτον. τὸ δὲ τρίτον ὁμοίως τέταρτον. τὸ δὲ πέμπτον ἔκτοσθι. τὸ δὲ ἕκτον δαδίζεται. Subiicit exemplum diei maximæ xv horarum, & minimæ ix, quæ est ratio

ratio sub Romano celo. eius exempli diagramma ap-
 posuimus per incrementa & decremēta horaria. Ali-
 ter non capies Manilium.

TABVLA INCRE-
 mentorum, & de-
 crementorum
 horarum.

	Scrup.	Horar.	
♂	570	30	ADDE
≈	630	60	
⋈	720	90	
✓	810	90	
♂	870	60	
Π	9000	30	MINVE
∞	870	30	
∞	810	60	
∞	720	90	
∞	630	90	
∞	570	60	
⊥	540	30	

v. 13. *Quam minimam Capricornus agit.*] Vt diuini
 incrementa, ita umbrarum decremēta rite capiuntur
 à bruma. Plinius libro xxxvi. cap. x. *strato lapide ad
 obelisci magnitudinem, cui par fieret umbra Romæ con-
 fectio die sexta hora.* Mendose. Corrige: *strato lapide ad
 magnitudinem, cui par fieret umbra brumæ confectio die.*
 Nam quantam umbram faciebat obeliscus die brumæ
 in meridie, tantum stratum lapideum erat, quod pro
 anafuso horario assumpsit, cuius gnomon erat obe-
 liscus ipse. Itaque non ad obelisci magnitudinem stra-
 tum erat, sed ad eam magnitudinem, cui par obelisci
 umbra fieret die brumæ confectio. Quis non sibi per-
 suadebat se illum locum Plinii intelligere? Nos ex eo
 dno notabilia menda sustulimus.

v. 14. *Quo que ab isto superauerit umbra, Aut trepi-
 dent lucēs.*] Et qua quantitate aut nox superauerit, aut
 dies defecerit, eius pars tertia danda est signo medio.

Vide totumne discrimen maximæ & minimæ dici accipias, an dimidium.
 Eodem enim res recidit. sed nomina partium mutantur. Nam totius duo-
 decima est sextans dimidii, totius sextans, est triens dimidii. Vt hic quam nos
 diximus duodecimam totius, eam is vocat sextantem dimidii. Differentia
 maximæ & minimæ dici Romæ, horæ sex, duodecima sunt scrupula trigin-
 ta: quæ & sunt sextans trium horarum.

v. 15. *Et crepident.*] Ineptè. Nos olim emendauimus *trepident.* Con-
 firmavit Gemblacensis. Superare & trepidare contraria, cap. x. v. 15. *cap.*
 Nam quod deficit, trepidat à summa. Dies igitur dicitur à isto trepidare,
 quidquid deficit à die æquinoctiali, hoc est à tri horis.

Ibid. *pars tertia signo.*] Pars tertia eius, quo umbra superat, aut lux
 trepidat, tradenda est Aquario. Nox maxima superat minimam diem Ro-
 mæ sex horis, æquinoctialem autem tribus. Hic igitur intelligitur de excessu
 noctis maximæ supra noctem æquinoctialem, aut, quod idem est, de defe-
 ctu diei minimæ à die æquinoctiali. Tertia pars trium horarum est hora,
 vel 60 scrupula, vt habes in diagrammate.

v. 16. *qua sorte recens. Dimidio vincat primum.*] Aquarius acceptis 60
 scrupulis ea summa vincit Capricornum, qua ipse vincitur à piscibus. Nam
 30, 60, 90 sunt in progressu arithmetico: & vt Aquarius 30 scrupulis su-
 perat Capricornum, ita ipse vincitur eodem à piscibus.

v. 19. *Hu epibus tria signa etiam.*] Gemblacensis:
Hu epibus tria signa valent. Sie paulo post:
 — *ita summa diebus.* Est epilogus.

v. 20. *sed summa prioris Accedit numeri coniuncta sequentibus astris.*] Supra de simili progressu arithmetico idem extulit:

*Sed certa sub lege, prioris semper vt astri
 Incolumem seruet summam, crescentque nouando.*

v. 21. *Cesserit vt ternis.*] Tota perioche ita distinguenda:

— *Sed summa prioris
 Accedit numeri coniuncta sequentibus astris.
 Cesserit vt: ternis fueris si longior horis
 Brumali nox forte die.* —

Hæc incrementa, inquit, ita intelligenda accedere, vt tamen summa prioris signi maneat. Verbi gratia Capricornus in principio habet 540 scrupula horaria, id est nouem horas absolutas. In fine accedentibus 30 scrupulis fient 570 scrupula, quibus 60 accedant. fient 630 scrupula in fine Aquarii. Ita semper summa prioris seruetur, cui accedente excessu conflatur summa sequentis, vt sit in omni progressu arithmetico. Neque aliter sentiebar in doctrina horariorum progressuum.

*Sed certa sub lege, prioris semper vt astri
 Incolumem seruet summam.* —

v. 21. *Cesserit vt.*] Prout cesserit discrimen inter maximam & minimam diem. puta, si excessus ille fuerit trium horarum, vt Romæ. Exemplum idem subiicit, quod nos.

v. 22. *Brumali nox forte die.*] *forte* est exempli gratia: *et* *Brumali* *noxi* *forte* *die.*

Ibid. *Capricornus vt hora Dimidia attollat lucas.*] Habes in Exemplo. Nam ad 540 scrupula, id est, ad nouem horas, accedentibus 30 scrupulis, fiunt scrupula 570 in finem Capricorni.

v. 24. *Ipsæ suam propriæ dicat.*] Gemblac. *ducas*, vt nos olim.

Ibid. *summaque prioris Adiungas.*] Summa prior 570. Accedente hora, nimirum 60 scrupulis, fient 630.

Ibid. *summaque prioris Accedas.*] Legendam profecto
 — *summaque priorum.* Nam 90, quæ accedant Piscibus, æquant 60, & 30 priorum.

v. 29. *Incipit à sexta.*] *anastasiæ* methodi traditæ. Primo signo horam dimidiam dedimus: secundo duplicatam dimidiam: tertio triplicatam, hoc est, scilicet quihoram

v. 30. *Diuiduum.*] Diuiduum *diuinitis*. Ouidius:

Insula, dimidia quæm facit annis aqua.

Tempus

Tempus diuiduum est distributio horariorum scrupulorum in signa. Incipit autem à sexta, quia sexta pars trium horarum est hora dimidia.

Ibid. *triplicans vires.*] Falsissimum, legendum :

—— *duplicans vires harentia signa.*

Ibid. *harentia signa.*] Arrere, pro hærere, Vmor pro Humor, & alia in hoc auctore. Legendum igitur. — *harentia signa.*

v. 31.] *Vltimaque acceptas duplicant.*] Alter error hunc peperit. Alter emendatus huic emendando præiudicium fecit, Nam si ibi *triplicant* pro *duplicant*, & hic contra *duplicant* pro *triplicant* positum erat.

v. 4. *Cedere diuersa.*] Hic versus alio pertinet.

v. 31. *Ita summa diebus.*] Epilogus.

v. 32. *Nanque Aries totidem.*] Nam Aries accipit 90, quot scilicet habebant Pisces. eaque adiungendo diebus totidem de noctibus deducit, vt ratio postulat, vt quod accedat diei, decedat nocti.

v. 33. *Quot prius abstulerant proprio sub nomine.*] Sic in Apotelesmatis : *Diuersasque ferunt proprio sub nomine leges.*

Nisi utrobique legendum nomine.

Pag. 72. v. 1. *Hora datur Taurus.*] Consule diagramma.

v. 2. *sic vltima primis Redditur.*] Sic dimidia hora, quæ vltima datur Geminis, compenstat eam, quæ prima data est Capricorno.

v. 4. *Rursus & incipiunt.*] Subiunge versum supra à nobis exclusum :

Rursus & incipiunt propria de sorte diebus

Cedere diuersa habentia tempora lege.

Vox diebus præcedit hic versum, vt eadem antea præcedebat vbi importune positum erat. Tempora incipiunt cedere de diebus, & de propria sorte eorum. Decedunt enim eis, quæ antea acciperant. & quia à fornore translatio erat, in eadem persistit.

v. 6. *Respondens pariterque illis.*] Istos tres versus tam constat nobis alienos esse huius loci, quam incertum est, vnde irreperierint. Loquuntur autem de stellarum situ, & eundem orationis sensum habent, quem illi in Sphæra Mundi :

Iguæ designat species atque ignibus ignos

Respondens, media extremis atque vltima summis.

v. 9. *Hæc vice discedunt noctes ad sidera bruma.*] Imò à *sidera bruma*. Res ipsa locupletis testis est.

v. 11. *Solstitium tardi quum sit.*] *Lege, dum sit.* Ita semper loquitur.

v. 13. *similisque redit.*] *similique.* & *actu.* *Quæpiam* nisi maioris ausu, quod fortasse præferendum. Hactenus doctrina incrementorum & decrementorum horariorum. quæ neque vera est, neque per vnum signum integrum eadem possunt esse incrementa horarum : quod tamen hic decernitur.

Quotidie enim mutantur scrupula horaria. At hic solido signo vnum idemque decrementum aut incrementum attribuitur. Post hunc versum retrahenda sunt illa duo capita, quorum prius de horis, alterum de stadiasmo signorum. Prius incipit: *Nec tibi constabunt.* alterum: *Nunc age quot stadiis.* Nam docuit incrementa horarum ab observatione minimæ diei. Sed quomodo obseruanda sit minima dies, non docuit. Hoc igitur ordine sequi debet. At quam ridicule supra connexum erat cum disputatione in illos instituta, qui binas horas signis attribuebant. Propter horarum mentionem subditum erat hoc caput antecedenti disputationi, quæ tam conuenient illi, quam horologium ascensionibus Signorum.

v. 14. *Nec tibi constabunt.*] Primum iubebat:

Principio capienda tibi est mensura diei,

Quam minimam Capricornus agit. —

Quam viam insistes? Non aliter potes, nisi prius indagheris diem ipsum æquinoctii. & cum non potius præcipit indagare diem brumæ, à qua incipit & dierum incrementum, & incrementorum diurnorum consideratio: quia observationes brumæ aut solstitii non sunt tutæ propter longum Solis transitum, qui per quadraginta fere dies adiutus videtur in punctis tropicis immorari, ut testatur Geminus, quum re vera non moretur, sed ita nobis videatur. Propterea observatio alterutrius, vel vtriusque æquinoctii tutior, quam vel solstitii, vel brumæ. Nam obseruato æquinoctio utroque tunc facile incrementorum excessus colligitur, qui à bruma, ad æquinoctium distribuitur eo, quo supra inceptum est, modo: quanquam falsa sunt illa incrementa, quæ neque veris arcibus diurnis conueniunt, neque iis, quas methodus Maniliana colligit, ascensionibus.

v. 17. *Regula quo exacta.*] Gnomonicis rationibus inuestigationem faciendam præcipit. Regulam vocat, ut Græci *Katὰ γνώμην*.

v. 18. *Quæ signemque diem.*] Gembl. *Quæ signemque diem.* —

Munit viam ad veram lectionem:

Quæ signet quo diem sedes, perpendas & umbras.

Traiectio: quæ sedes signet diem, & perpendat umbras. Sic Virgilius:

Sunt alie, quas ipse vias sibi repperis usus. id est, sunt aliæ viæ, quas repperit usus.

v. 19. *Hæc erit in Libra.*] *Ἰσημερινὴ ἀποδείξαι*. Vitruvius: In quibuscumque locis horologia erunt describenda, eo loci sumenda est æquinoctialis umbra. *ἰσημερινή* nomen posterius est. Prius enim *πλάτος* dicebatur, quod postea *ἰσημερινή*. Athenæus lib. v. *πλάτος ἐν τῷ καὶ τῷ Ἀρχαῖου καὶ ἀποδείξαι*. Aristophanes *ἐν τῷ*.

πλάτος τῶν ἡμερῶν. *Ἐκαστοῦ καὶ τῶν*;

Herodotus lib. II. *πλάτος τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν ἡμερῶν*.

τίον ἡμερῶν ἑλλυας. Erantque prius ἀρολόγια brumalia, vt Romæ. Primus omnium ἡλιοῦπιον θεῖον ἐκ Πυθαγόρα statuit Meton. Erant autem tam nocturna, quam diurna in vsu iam tempore Menandri: cuius lepidaverba extant de quodam inuitato ad cænam hora XII, ex fabula, cui titulus ἐρῆ.

— ὅς κληθεῖς ποτε
εἰς ἑστᾶσιν δ' ὠδὲν ἄποδ' ὅ, ὅρθευ
πρὸς τὴν ἑλίου πύλιν, τὴν οὐρανὸν ἰδὼν,
ὡς ὑπείξῃς, καὶ παρὶν αἰεὶ ἡμέρᾳ.

Nam quum inuitatus esset tunc adesse, quando δ' ὠδὲν ἄποδ' ὅ, ipse expectatus noctu plenilunio, & clarissimo lumine, putauit non solum diem esse, sed duodecimam horam diei confectam, conspecta vmbra in duodecima linea. quod plane plenilunio accidere solet.

v. 22. *medio quum currit Phæbus Olympo.*] Repone ex Gemblac. *quod currit.* Medium Olympum vocat Æquinoctialem in duo æqualia hemisphæria Mundum diuidentem.

v. 23. *summotus in astro.*] Lege — *summotus in Austros.*

v. 25. *vernales vertit in horas.*] *vertit*, vertitur Propert. Sed Gemblacens. habet: *fertur in horas.*

v. 26. *sed nox oblita diei.*] Quatenus nox detrahit diei, videtur ab eo diei obliuisci diei, *oblita diei.* Sed nox oblita diei, ne summa claudicat, compensat quod diei defuerit. Diurno circulo dato, datur & nocturnus. Nam arcu diurno de allè circuli deducto, remanet arcus nocturnus, & contra. In exemplo Manilii proposito, arcu nocturno 9, de solida conuersione horarum 24 detracto, remanet arcus diurnus horarum 15.

v. 28. *Sic in duodenas exit vtrunque.*] Singuli arcus nunquam duodenas horas æquinoctiales restituere possunt, nisi tempore æquinoctiis. Alias aut plurium, aut pauciorum horarum sunt. Sed vterque arcus coniunctus est semper bis duodenarum horarum. Hoc est, quod vult: Non leuiter autem mirati sumus in Calendario rustico Romano, quod est in ædib. Vallensib. per omnes menses noctem cum die compositam efficere τὸ νυχθήμερον horarum xxv, non xxiv. In Ianuario. DIES HOR. viii, s. NOX HOR. xvi. s. quæ simul componunt horas xxv. Sic in mense Martio: DIES HOR. xii, s. NOX HOR. xiii, s. Ergo τὸ νυχθήμερον est horarum xxv. Sic per omnes menses. Et tamen nullis antiquarius hæc monuit.

v. 31. *Doneo ad ardentis pugnaris.*] Gemblac. *pugnant.* Pugnare τὸ μάχεσθαι. Iam indicauimus.

v. 32. *Atque vbi.*] Atque ibi.

Pag. 73. v. 3. *quarum ratio manifesta per artem Collecta est.*] Quarum differendarum ratio collecta est per artem supra à nobis traditam, & exemplo illustratam.

v. 4. *venistque suo per carmina texta.*] Statim subiiciet. Intelligit enim exemplum horarum ascensionalium cum stadialmis. de quibus mox. Ex illo enim exemplo colligitur horarum & temporum variantia.

v. 5. *Atque hac est illas cali mensura per oras.*] Scribe per oras.

v. 6. *Qua rigat aestivum gradibus.*] Profecto legendum:

Quas rigat aestivum gradibus torrentibus annis Nilus. —

Nilum grauidum aestivis torrentibus dicit ex opinione eorum, qui putant incrementa Nili ex torrentibus Aethiopiae fieri: quod & multi veterum scripserunt, & verum est. Quod hic *gradibus* scriptum fuit, attribuendum vitiose consuetudini scribentium *gradibus* pro *grauibus*. Alioqui si voluisset esse stultorum more molestus, somniassem gradus *in mensura*, qui in columna scalpti erant: & futilem coniecturam mihi blanditam pro vera accepissem. Sed quod dicit:

Atque hac est illas cali mensura per oras, Quas rigat, &c.

fugit nostrum ratio. Non enim mensura diei maxima in Aegypto est horarum aequinoctialium 14. 30', sed ea maxima dies est in regionibus, in quibus solus attollitur ad grad. 36, & vsque ad partes Graeciae. Nam si rationem propius putemus, dies maxima Alexandriae est hor. 14. 1'. 12". Eius enim arcus maximus diurnus est grad. 210. 18'. At haec mensura, quam ponit noster, est Cnidi & Rhodi. quod & me tacente loquuntur, Plinius, Ptolemaeus, alii. Cnidi maximae diei arcus est graduum 216. 50'. hoc est, horarum 14. 27'. 20" quod parum differt ab hoc modo horario. Quae de Sphaera Mundi & horariis rationibus docet Manilius, omnia ex Eudoxo hausit. Omnes enim sphaerae Graecorum ad inclinationem 36 grad. fabricabantur, ut testatur Leontius Mechanicus, nimirum ad circulum Arcticum Cnidi, ubi Eudoxus suum *ἡμετερίων* scripsit, quae & erat eius patria. Neque solum in patria sua Cnido, sed etiam in Cyzicenis & Hellesponti tractibus scripsit. Quum esset in patria sua & *ἡμετερίων* scriberet, polum ibi attolli dicebat ad vi partes, qualium xv quadrans circuli esset. Sic quum esset in Hellesponto, aut in Cyzicenis partibus, maximam diem ad minimam eam habere rationem dixit, quam quinque ad tria: quod distinguere nesciuit Aratus, qui Arcticum definit capite Draconis, hoc est 37 grad. à polo: diem autem maximam ad minimam rationem habere dicit, quam quinque ad tria. quae non possunt convenire illis tractibus, in quibus solus ad 37, sed in quibus ad 41 grad. attollitur. In Hellesponti partibus diu degisse & summo in honore fuisse scribit & Laertius. Itaque in patria sua *ἡμετερίων* scribens ortus & occasus stellarum designat aliter ac in alio opere, quum esset in partibus Cyzici. Diversi enim Horizontes sunt, discrimine graduum quinque & amplius. Non igitur in eodem tempore oritur Arcturus Cnidi, quo in Hellesponto, & Cyzici partibus. Sed unde nostro tam insignis hallucinatio, ut attribuit Aegypti partibus quod

quod Cnido aut Rhodo convenit? Dicam vere. Eudoxus cum Platone diu inter Ægyptios sacerdotes versatus, penes quos asseruabantur arcana astronomiæ, tandem ea, quæ ab illis didicerat, popularibus suis publicauit, & hanc Ægyptiorum non suam doctrinam esse testatus est. Laertius de scriptis Eudoxi: αἱ δὲ μαθηματικὴ ἀρχαῖος τῶ ἀντὶ πάντων ἔστω δὲ μαθηματικὰ ἐκείνων τοῖς Ἑλλήσι. Quæ igitur ex Eudoxo citabantur, Græci Ægyptiacam, Latini barbaricam rationem vocabant. Quia vero omnia ab Eudoxo scripta Ægyptiacam doctrinam esse putauit Manilius, etiam quæ de patria sua intelligebat Eudoxus, ea is de Ægypto accipienda esse putauit. Hæc erroris ansa Manilio fuit. Nisi dixerimus climata Ægypti & Rhodi confundi solita à veteribus illis. Nam Firmicus eandem mensuram maximæ diei attribuit climati primo, id est, Ægypti, & secundo, id est, Babylonio, & vicinis regionibus. Vide locum libro primo, cap. xiiii. In *climase prima, hoc est, Æthiopiae*. Repone ex manuscripto, *hoc est, Alexandria, &c.* Hæc ratio melior priore.

v. 7. *imitatur sidera Mundi.*] Septem planetas.

v. 9. *Nunc age quot stadiis.*] Supra in doctrina temporum ascensionaliū docuit quot surgant in quoque loco cedantque per horas Signa. hic vero eius doctrinæ vnicum adfert exemplum. Et quemadmodum sibi doctrinæ horarum ascensionaliū subiecit doctrinam stadiasmi, quæ eadem est, ita etiam hic vni exemplo horarum Cnidii tractus subiicit exemplum stadiasmi eiusdem tractus. Neutrum enim est Ægyptiaci soli, quod ipse putat, sed Cnidii. Nam hora maxima, quam nunc retulit, ad minimam, eam rationem habet, quam 19 ad 29. ea enim est ratio 14. 30', ad 9. 30'. Est autem in stadiasmi exemplo ratio maximæ diei ad minimam, quæ trium ad duo. Sic fere est 29 ad 19. Nam sunt pene 30 ad 20. Quare idem est. In exemplo horario dies maxima est horarum 14. 30. Hic vero est, 14. 24. Neque tam exacta harum rerum fides ab hoc auctore exigenda est. Sic etiam Firmicus, loco supra à nobis adducto, Ægypti climati, & Babylonio maximam diem ex ratione ascensionum, hor. 14. 24 assignat.

v. 10. *Sidera quoque cadant.*] Scribe quoque cadant, quot stadia. Supra:

Quot surgant in quoque loco cedantque per horas.

Ne magna in breuius.] Tolle ὃ in. Ne magna breuius. Positio syllabæ committitur in sequenti. Supra:

Quaque loca triplici signaria linea ducta.

Compendia ne careant breuius dictis. Hoc est, quod superius dixerat:

Ve breuia in longo compendia carmine præstem.

v. 13. *Dona quater stadia.*] In hac æquabili ratione ascensio Leonis est semper

STADIASMI ANA-
PHORICI SECVNDVM
æqualem modum.

ORTVS.

Stadia	Hor. i.	Gra.		
40	1. 20	20	Α	✓
48	1. 36	24	Ξ	♄
56	1. 52	28	Β	Π
64	2. 8	32	Γ	☉
72	2. 24	36	Δ	♊
80	2. 40	40	Ε	♈

STADIASMI ANA-
PHORICI SECVNDVM
rationalem modum.

OCCASVS

Stadia	Hor. i.	Gra.	Grad. ii.	Hor. i. ii.
80	2. 40	40	19. 24	1. 17. 36
72	2. 24	36	22. 54	1. 31. 36
54	2. 8	32	29. 17	1. 57. 8
56	1. 52	28	35. 7	2. 20. 28
48	1. 36	24	36. 54	2. 27. 36
40	1. 20	20	36. 24	2. 25. 36

semper sexta pars arcus diurni maximi, ascensio Tauri item sextans arcus minimi diurni. Ergo inter se habent rationem, quam maxima dies ad minimam, per x11 quinti Elementi Euclidis. Ascensio Leonis 72 stadia. Ascensio Tauri 48. Quæ habent inter se rationem, quam tria ad duo. In hoc igitur tractu, in quo collecti sunt isti stadiasmi, maxima dies est hor. 14. 24', minima 9. 36'. Quæ omnia congruunt superiori exemplo, minimo discrimine, utpote 6 scrupulorum. Porro dedimus tibi diagramma horum stadiasmi-
smorum cum horis, quas assignat Manilius. Adiecimus cumulum gradus ipsos, quibus non utitur Manilius. Ergo insistamus viam, quam supra nobis præiuit Manilius. In omni collectione anaphoricorum temporum aut graduum, summa omnium semper componit semicirculum. Ut hic ex gradibus componitur semicirculus 180 graduum, stadiorum vero 360. Ergo totus circulus est stadiorum 720. Ratio, ut diximus, maximæ diei ad minimam, vel ascensionis Leonis ad Taurum, est ut tria ad duo. sectis 720 in rationem trium ad duo, habemus 432 pro arcu maximæ diei, 288 pro arcu minimæ. sexta pars vtriusque, 72 quidem erit Leoni attribuenda, 48 autem Tauro. Differentia vtriusque 24. triens 8: qui erit excessus huius progressionis, ut detractus quidem semel ex 48 det 40 ascensionem Arietis, additus autem semper det reliquas. Ita secto semicirculo horario in horas 12 æquinoctiales, vel 1440 scrupula in eandem rationem, habebimus scrupula 864 pro arcu maximo, 576 pro minimo. sexta vtriusque pars scrupul. 144, siue hor. 2. 24. pro Leone, scrupula 96, vel hor. 1. 36'. pro Tauro. Differentia 48 scrupula. Triens 16. scrup. qui est excessus. Neino negauerit antea & methodum Manilianam, & stadiasmos ignorata fuisse.

Ibid.

Ibid. dena quater stadia.] Hic circulus est stadiorum 720 in eleuatione Cnidj aut Rhodi. Supra erat 320 in eleuatione Romæ. Ergo ratio stadii finit arbitrarie fuit. Quia ratio maximæ diei ad minimam est vt tria ad duo, ergo numerus erit quinque: & proinde quinarijs cum 144 multiplicatus est ad commodiorẽ methodum.

Ibid. duplicataque ducit quum cadit.] Signa oblique orientia recte cadunt & contra. Aries oblique oritur. ergo recte occidit. Signi cuiusvis peccatus est æqualis ortui signi oppositi, & contra. In Cnidio tractu Aries ortus grad. 19. 24'. Libra grad. 36. 34'. Ergo Libræ ortus est æqualis occasui Arietis. In hoc stadiismo Aries oritur stadiis 40. Libra 80. Ergo 80 stadiis occidit Aries.

v. 15. *quum cetera signa Oëtonis crescunt stadiis.*] Alii dicerent *quum crescant.* Sed probum est *quum crescunt.* Ennius:

— *quom volito viuo' per ora virom.*

v. 17. *Et totidem amittunt.*] Ascensionibus accedunt octona stadia. occasibus decedunt. Patet ex diagrammate.

Ibid. gelidasque rigentia.] Legendum haud dubie *vergentia in vmbra.* Gelidum solet vocare, quod Solis aut stellarum lumine priuatum est. In Sphæra:

Et gelidum extremo lumen sentimus ab igne:
hoc est languens à luce, Sic frigidum est *æraspor.*

Frigida caruleo contorquet lumina vultu.

v. 19. *Tertiaque in quarta parte si ducitur eius.*] In Gemblacensi nihilo sanior est locus. — *in quarta parte sic ducitur eius.*

Sed non magnæ molis est veram lectionem ex illis vestigijs odorari.

Tertiaque in quartas partes inducitur eius.

Quadrans horæ, inquit, accedit reliquis quinque ascensionibus, & præter quadrantem illum, tertia pars eius quadrantis inducitur in quartas, id est, in quadrantes ipsos. Nam quadrans horæ sunt xv scrupula: tertia pars quadrantis quinque scrupula: quæ in singulas quartas in sequentibus erogantur. Ergo quum scrupula singula accedant singulis quartis, siue quadrantibus, iam non quadrans erit, id est, xv scrupula, sed xvi, excessus accrescens singulis horariis temporibus ascensionum. Obscurus locus antea, nunc, ni fallor, illustratus est. Sed Bonincontrio & hic quoque ignoscimus. Hanc veniam illi impetrarunt ii, qui hæc ignorant, & tamen omnia videri volunt scire.

v. 22. *Quum sybeant orbem.*] Hic *sybere* est occidere. Alioqui in Sphæra Mundi *sybere* est ascendere, quod Hispanicum idioma retinuit:

Qua caderet, subeat calum, rursusque resurgat.

Plinius libro 11. *Decidunt imbres, nebula subeunt.* Inde *subiices nubes*, quia

Gg

subeunt

subeunt sublimia, vt exprimant Græcum *μῆτις*. Difficile est constituere vtram significationem vindicet in illo versu :

Disfas enim surgantne eadem subeantne cadantne.

Nam vtrumque & quidem contrarium designare potest. Est enim medium constitutum inter surgere, & cadere : vt alterutrius extremi esse possit. Non est nouum in Latinitate eiusmodi compositorum duas contrarias notiones esse, vt immixtum *ἀμύγναι* & *μύγναι*. Et alia, quæ studiosi adolescentes melius meminerint, quam ego.

Ibid. *rursusque ad sidera Libra.*] Scribe: *rursusque à fidere Libra.* eundem errorem supra in doctrina horarum castigauimus.

v. 26. *Occidantque Aries spatium tempusque oriendi.*] Quomodo conuenire possunt hæc duo, *occidant* & *oriendi* ? Contraria enim sunt, tanquam occidere, & oriri. Sed Manilius scripsit :

— *tempusque ruendi Quod dabit.* Ruere diem aut noctem Oceano, solentis poetarum locutio. — *rui Oceanus nox.*

v. 27. *in tantum Chela cum surgere perstat.*] Emendauimus olim.

— *in tantum Chela consurgere perstat.* Assentitur Gemblacensis. Signa *ἰσορῶντας*, hoc est, æqualiter à punctis æquinoctialibus distantia, sunt *ἰσορῶντες*. hoc est, æquales ortus & obitus habent; quibus scilicet contingit recte oriri, & oblique occidere, aut contra. Virgo & Chela, siue Libra æqualiter à punctis æquinoctialibus absunt. Ergo *ἰσορῶντες*, &c.

v. 30. *Iam facile est si quod quandoque*] *Quod quandoque, quæ quandoque*, Maniliana sunt, redundante *quæ quandoque*.

v. 31. *surgentia signis.*] Repone signa.

v. 32. *propriasque ascribere in horas.*] Lege,

propriusque ascribere in horas Partibus. Idem alibi plane eademque sententia :

In nulla fallas regione Horoscopus vnquam,

Quam poterunt certis numerari singula signa

Temporibus parte ex illa, quam Phæbus habebit.

Pag. 74. v. 1. *In quæ Phæbus erit.*] Archaismus, *in quæ eris*. Vlpianus: *in pubertatem desesseris*. Cicero: *in Senatam dixi*. Sed Gemblacensis habet: *In quos*. Manifesto legendum: *In quis*.

Ibid. *quorum mihi reddita summa est.*] Quorum signorum anaphorica summa & Epilogismus redditus est. Gemblacensis *quarum*: id est horarum. vtrum melius, delibero. Ex longissima disputatione tandem pertinemus ad methodum Horoscopi, quo nomine instituta fuit disputatio. Esto igitur aliquis natus in Rhodo insula, Sole initium Geminorum obtinente, hora nona æquinoctiali absoluta. Consule Diagramma ascensionum.

Ab ini-

Ab initio Geminorum ad finem Virginis colliguntur horæ 9. 4'. Alo Horoscopus esse in fine Virginis. Hoc est igitur, quod dicit:

— *quum liceat centis surgentia signa Ducere temporibus.* —

Ortus enim Geminorum, Cancri, Leonis, & Virginis suis temporibus horariis collegimus, & propriis ascripsimus in horas partibus, & rationem, siue *Inopositas* deduximus ex illo signo, in quo Phœbus est, nempe ex Geminis. Quantum igitur hallucinetur Bonincontrius, qui vſitato modo Horoscopus apud Manilium venatur, hinc æstimare licet, sed ne alius quidem hæc odoratus erat. Nos vero omnia infra plene exequemur, si prius doctrinam totam Manilii præmiserimus.

Pag. 74. v. 2. *illa etiam poterit nascens via ducere ad astrum.*] Cæcum esse oportet, qui non videat hæc nunc recte coherere, quæ tam longo spatio, diffusa erant: vt in multis locis videres humano capiti cervicem equinam. Non leuiter de Manilio. & eius studiosis meriti sumus, qui textum ex tam fœda luxatione in suos artus restituiimus. Non deerunt & improbi & inuesti, qui aliter consuebant, aliter deblaterabunt. Duas igitur methodos horoscopi inuestigandi proposuit: illam, quam modo periclitati sumus, & hanc, quæ omnibus illius æui & retro mathematicis vel potius planis in vſu fuit, estque ea, quam supra vulgarem vocauit:

Nec me vulgata ratione præteris ordo,

Quæ binas tribus signis surgentibus horas.

Horas in gradus reductas à loco Solis computabant. Vbi desinebat natus, ibi erat Horoscopus. Hæc erat illorum æuſcatorum methodus.

Ibid. *nascens via ducere ad astrum.*] Ita olim emendauimus. Ita etiam habet Gemblacensis. At corrupta vulgata editionis lectio, quæ habet *astrum*, decepit bonum Bonincontrium, adeo vt meridionales & australes horas somnari: quod monſtri quid sit, nescio. Nascens astrum esse Horoscopus & pueri dixerint.

v. 4. *Nam quæ sit lucis, si luce requiratur, hora, Afficies.*] Aut enim genitura est diurna, aut nocturna. Prius de diurna.

v. 6. *Multiplicans deciesque.*] Corrupta hæc ita restituere iubet sententia:

— *atque hunc numerum renocabis in ipsum*

Multiplicans decies, adiectis in super eadem

Quinque tamen summis. —

Ipsam numerum horarum multiplicabis decies & quinquies. Esto aliquis natus Sole initium Geminorum obtinente, hora inæquali nona absoluta. Multiplicatis horis 1x inæqualibus in xv, fiunt gradus 135. quæ sunt signa quatuor, gradus xv. & putata ab initio Geminorum, desinunt in 15. Ita Horoscopus erit in 15. secundum hanc ridiculam methodum, quæ erat propria illorum Agyrtarum. Sed & Demophilus vana scriptor, quum de

methodo τῷ ἀπορίῃ ζῶνι ageret, qui est alter horoscopus conceptionis, ut ille alter nascentiæ, ita scribebat: ἐν τῷ ὁροσκοπῷ τῆς ἀπορίῃ, ἢ ἐν τῇ λαμβάνει. Δύοσαι πόση μῆρος ἐπιπροσδεδωκένον ζῶνι τῷ ὁροσκοπῷ ὁροσκοπῷ. καὶ τὰς ἀπληρώτους πολλαπλασιάσας ἐστὶ τὸ ὅλ' ὅσον πλεονέξῃ. καὶ Συγκυβαλαίως ἀπορίῃ ἀπὸ τετρακοντα ἰσὺ τῷ ὁροσκοπῷ τῷ ζῶνι τῷ ὁροσκοπῷ. καὶ ἐπεὶ δ' ἀπορίῃ ὁ δεικνύει, ἐπὶ τῷ ὁροσκοπῷ καὶ τῷ τῷ ἀρίσματι μεταβολῇ. Quamquam ab horoscopo, non à Sole numerari iubet, item non in xv, sed in qualvis partes Signi horas multiplicari, tamen utraque methodus multum habet inter se affinitatis, & vetustatem præfert.

v. 7. *quia qualicunque sub hora Ter quinas mundi sex tollunt.*] Lege se tollunt. Iubet ergo binas horas signis attribui. Atqui hanc opinionem fucillis supra exagitauerat. Quæ hæc est leuitas? Bonincontrius agnoscit τὸ sex, hoc est solens traducit sese. Et sane rarum est, quoniam illi homini aliquid boni excidit. *Sex tollunt ἀπορίῃ.* Hic plane Bonincontrius est cæcior Tiresia.

v. 8. *Ter quinas Mundi se tollunt sidera partes.*] At ubi sunt illæ superiores censoriæ notæ in eos, qui binas horas signis orientibus tribuunt? ut taceam horas ciuiles veterum inæquales fuisse: At xv gradus Equinoctialis horam æqualem constituunt.

v. 9. *coniungis & illas.*] — coniungere & illas.

Quæ superent Phæbo partes per signa, mementè.

Esse homo natus, Sole xvi Tauri obtinente, hora v i i i inæquali. Horis 8 in 15 ductis fiunt signa quatuor. Addo partes xv absolutas, quas perfecit Sol in Tauro, ut præcipit Manilius. Numero igitur à principio Tauri. Numerus desinit in xv Virginis, qui erit locus Horoscopi.

v. 11. *Ex hac tricenæ summas.*] Scribe summa. Ex hac summa.

v. 14. *Cum quo consistet numerus.*] Gemblacenſis:

Tum quo subsistet numerus consumptus in astro. Recte.

Sic supra:

Aque ubi subsisterie, signum dicatur eriri.

v. 15. *Quæ in parte suam summam numerive reliquit.*] Qua in parte numerus relinquet suam numerive partem. Elegancia profecto digna Bonincontrii auditoribus, quibus persuadebat hæc Latina esse. quid Latina? Satis erat, si aliquo sensu essent. Nobis olim feliciter succurrit legendum *momen-ve relinquit.* Scriptum fuerat vitiose *momen-ve.* Sic alibi, — *qui munera summa Imposuit* — perperam pro *munina*, hoc est momina. Quod Momen apud hunc auctorem creberrime positum sit pro summa & numero, sat suis locis patuit.

v. 16. *Hæc eris exoriens & pars & forma per ignes.*] Distingue.

Hæc eris exoriens & pars, & forma. Per ignes

Continua partes. —

Exoriens

Exoriens pars & forma est *ἀπορροή* (adior, ἡ ἀπορροή αἵματι). Alibi:

Quum sibi nascentis percepto tempore forma

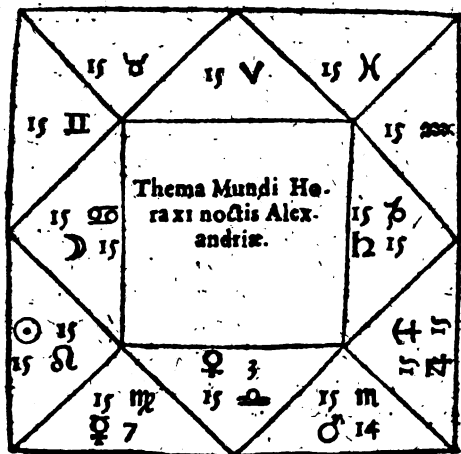
Confluerit. — Sic dixit signa formantia ortus, id est, *ἀπορροή*.

Ibid. per ignes *Continuat partes.*] Scribe: — *per ignes Continua partes.* —

Per ignes, per stellas. Infra: — *pariterque orbem vidisse per ignes.* In Sphæra: — *quibus ille superuenit ignis, id est, Stella.*

Ibid. per ignes.] Noctu. Nocturnam genituram *ἡσυχία* docet. Hæc omnia quis antea intelligebat? Nam Bonincontrio ne minima quidem huius loci suspicio mentem perfrinxit. Non magis Latine *scotus* eius expositionem in hunc locum intellexerit, quam ille locum istum. Nos quid esset *per ignes* ostendimus.

v. 17. *Continua partes.*] Nihil noui dicit. Hodie astronomi putant omnia sua ratiocinia à meridie: veteres Chaldaei, siue Genethliaci ab ortu Solis. vtroque modo ratiocinia sunt 24 horas. Si igitur genitura inciderit per ignes, id est noctu, non à nocte nouum ratiocinium instituere iubet, sed horas diurnas, id est duodecim horas ab ortu Solis cum horis nocturnis connectere. Esto aliquis natus hora septima noctis. Illa hora erit decimona ab ortu Solis. Hoc est, quod vult. Huius autem rei dabimus illustre exemplum in Themate Mundi, quanquam nugatorio ab illis priscis Egyptia Matheseos antecessoribus prodito. Ponunt Mundum conditum Sole in quinta decima Leonis posito, hora xi noctis inuente. Ab ortu Solis, ad horam xi inuentem noctis, putantur horæ absolutæ xxii quæ in gradus

xv multiplicata ex hac methodo fiunt gradus 330. quibus adice à principio Arietis, ad partem 14 Leonis absolutam, gradus 134. Fient omnes gradus 464. Detrahto asse circuli, remanent gradus 104. qui ab initio Arietis putati desinunt in gradum absolutum 14 Cancr. Ergo Horoscopus est in gradu xv ineunte Cancr, vt erat propositum. Itaque non ab ineunte nocte putanda sunt ratiocinia genituræ nocturnæ, sed continuanda cum tempore diurno, vt præcipit Manilius. Nam bene hoc monuit, quanquam, vt diximus, nihil noui edicit. Hoc enim facit, quia ineunte nocte putatur hora prima, non tertiadecima. In hoc Themate recte est apud Firmicum Sol in xv Leonis, non in 13, vt apud Paulum Alexandrinum. vbi legendum 16, errore satis proclui.

v. 33. *Natalis mundi.*] *ὑποστῆ* ♂. infra cæli nascentis hora dicitur. Et risum & stomachum hic moueret illis Bonincontrius, qui nescirent hominem insanire solennia.

v. 26. *Non feret obliu.*] Nusquam felicius coniectura nobis cessit olim, quam in hoc inquinatissimo loco. Manilius enim scripserat:

Fallere non possit summi fastigia calis

Signifer obliquus: stent fundamenta sub imo:

Stent veri stellarum ortus, verique sub ortus.

Scriptum fuerat *obliu.* vnde *obliu* scripsit Librarius. Non, inquit, imponet nobis Signifer propter obliquitatem suam.

v. 27. *verique sub ortus*] coniunctim legendum:
— *verique sub ortus.* Suboriri *τὸ δυνάει* dicit.

Ibid. *stent fundamenta sub imo.*] *τὸ κατὰ τὸ VT.* Vt, inquit, neque Signifer obliquitate sua veram regionem *τὸ μὲν ἀντιμαρτυρεῖ* ♂ auferat: & vt *τὸ ἀντιμαρτυρεῖ* sibi constet, constet etiam *τὸ δυνάει*. Itaque vero Horoscopo deprehenso, reliqui tres cardines constabunt.

v. 28. *Denā quod in proprias.*] Perspicue legendum *Denique vt in proprias.* Hæc etiam lectio imposuit Bonincontrio, vt de denis Signis nugaretur. Caueant studiosi ab illius interpretis inscitia: quam non exprobro homini, sed illam metuo parum cautis adolescentibus. Et præterea sæculum suum, & multa alia tam cum ab insectatione tutum præstant, quam inscitiz conuincerent, qui tali interpreti assensionem adhiberent.

Hactenus Manilius magnis molitionibus horoscopi sui methodum eruit: cuius nos exemplum quoque dabimus, si quidem prius, quod antea nos polliceri meminimus, præcepta doctrinæ Manilianæ, & quidem eo fere ordine, quo ipse docuit, collegerimus.

P R Æ C E P T A D O C T R I N Æ

M A N I L I A N Æ.

I. DODECATEMORION SIGNI AVT PLANETÆ INVENIRE.

Partem datam Signi, in quo Planeta fuerit, duc duodecies. Tricenas distribue in omnia signa, initio ducto ab eo, in quo Sol fuerit. In quo Signo desinet numerus, ibi est Dodecatemorion Signi aut Planetæ: per illud:

*Quæcumque in parti nascentum tempore Luna
Constituerit. — 51. 23.*

ALITER. Partem datam Signi per $2\frac{1}{2}$ diuide. Numeros in Signa distribue, initio, ut antea, factò ab eo Signo, in quo Sol fuerit: per illud:

*Nam quum tricenas per partes fidera constent,
Rursus bissexis numerus diducitur omnis. 50. 26.*

II. DODECATEMORION LVNÆ PER POSTERIOREM
MODVM INDAGARE.

Vide quot tricenarios Luna distet à Sole. Omnibus triceniariis deductis, reliquos numeros per $2\frac{1}{2}$ diuisos distribue in Signa, initio factò ab eo Signo, in quo Luna fuerit. Vbi consistet numerus, ibi est Dodecatemorion Lunæ: per illud:

Proxima tricenas partes sententia ducit. 51. 28.

III. DODECATEMORION DODECATEMORII INVENIRE.

A parte Signi data numera deinceps gradus semisses quinque. Primum dimidium gradum da ei Planetæ, in cuius terminum inciderit pars Signi proposita: secundum dimidium gradum sequenti Planetæ: & ita deinceps. In quo Planeta quintus dimidius gradus consistet, in eius finibus est Dodecatemorion Dodecatemorii.

IV. SORTEM FORTVNÆ IN DIVINA GENITVRA INDAGARE.

Distantiam Solis à Luna numera incipiens ab Horoscopo per consequentiam Signorum. Vbi consistet numerus, ibi est Sors Fortunæ in genitura diurna: per illud:

Tunc si forte dies nascentem exceperis alma. 65. 3.

V. SORTEM FORTVNÆ IN NOCTVRA
GENITVRA INVENIRE.

Distantiam Lunæ ad Solem numera incipiens ab Horoscopo per antecedentia. Reliqua ut supra: per illud:

At quum obducta nigri nox orbem texerit alii. 65. 10.

VI. HO-

VI. HORARIORVM TEMPORVM ASCENSIONALIVM
EXCESSVM INVENIRE.

Accipe trientem sextæ partis differentię maximæ & minimæ arcus diurni horarii: per illud:

Quod discrimen erit, per tri id diuide partiv. 70.2.

VII. ASCENSIONVM SIGNORVM HORARIA
TEMPORA COLLIGERE.

Habeas excessum per antecedens. Abiice à sextante minimi arcus diurni. Ipsa est ascensio Arietis. Deinde per adiectionem excessus, habebis ascensiones horarias reliquorum quinque ad initium Libræ: per illud:

Tertia vt accedat Geminis, quæ tempora Tauro Vinciat. — 70.3.

VIII. EXCESSVM STADIASMI ANAPHORICI INVENIRE.

Numerum stadiasmi seca in rationem maximæ & minimæ diei. Triens sextæ partis differentię vtriusque rationis est excessus stadiasmi anaphorici: per illud:

Quodque hanc exuperat partem, superatur ab illa. 70.24.

IX. STADIASMVM ASCENSIONVM COLLIGERE.

Excessum per antecedens repertum abiice à sexta parte numeri minimæ diei respondentis. Is erit stadiasmi Arietis. In reliquis perge per adiectionem excessus, vt in horariis temporibus ascensionum: per illud:

Hæc erit horarum ratio ducenda per orbem. 70.14.

X. INCREMENTVM DIERVM COLLIGERE
IN QVADRANTE HIBERNO.

Sextam partem differentię minimæ & æquinoctialis diei adiice diei minimæ. Aggregatum est tempus horarium finis Capricorni. Tempori Capricorni adiice tertiam partem eiusdem differentię. Aggregatur tempus horarium finis Aquarii. Cui rursus adiiciatur dimidium differentię. Aggregabitur finis Piscium: per illud:

Principio capiendæ tibi est mensura diei. 71.12.

XI. INCREMENTA DIERVM COLLIGERE
IN QVADRANTE VERNO.

Aggregato finis Piscium adde rursus dimidium differentię pro tempore horario finis Arietis. Tempori horario Arietis adde trientem differentię pro fine Tauri. Denique aggregato Tauri adiice sextantem differentię. Colligitur tempus horarium finis Geminorum: per illud:

Namque Aries totidem deducit noctibus horas. 71.32.

XII. DECREMENTA DIERV M COLLIGERE
IN QUADRANTE ÆSTIVO.

De tempore horario finis Geminorum detrahe sextantem differentia pro tempore horario finis Cancrī. De tempore horario Cancrī detrahe trientem differentia pro tempore finis Leonis. Denique de tempore horario finis Leonis detrahe dimidium differentia pro tempore horario finis Virginis: per illud:

Rursus & incipiunt propria de sorte diebus Cedere. 72. 4.

XIII. DECREMENTA DIERV M COLLIGERE
IN QUADRANTE AUTVMNALI.

Tempori horario finis Virginis detrahe dimidium differentia pro tempore horario finis Libræ. Tempori horario Libræ detrahe trientem differentia pro tempore finis Scorpī. Tempori Scorpī detrahe sextantem differentia pro tempore horario finis Sagittari: per idem.

XIV. DATA HORA GENITVRÆ HOROSCOPVM
INDAGARE.

Ab horis absolutis abiice ascensiones signorum per VII Præceptum collectas, quantum opus erit, initio à loco Solis facto. Vbi numerus consistet, ibi est Horoscopus: per illud:

*— quum liceat certis surgentia signa
Ducere temporibus. — 73. 31.*

XV. HOROSCOPVM PER MODVM ACYRTARVM
GENETHLIACORVM INVENIRE.

Horis datis in xv ductis adiice gradus, quos Sol peregit in Signo, siquidem in principio Signi non fuerit. Summam graduum aggregatam computa à principio Signi. Vbi consistet numerus, ibi est Horoscopus Genethliacorum Æruscatorum: per illud:

Ille etiam poterit nascens via ducere ad astrum. 74. 2.

CANON ASCENSIONALIS AD ELEVATIONEM
GRADVVM QVADRAGINTA QVATVOR.

	X.		V ^{xxx}		S ^{mp}		II ^T		III ^m		IV ^{mp}		V ^{mp}					
	Hor.	I	II	Hor.	I	II	Hor.	I	II	Hor.	I	II	Hor.	I	II			
1	0	2	10	0	2	10	0	3	38	0	4	22	0	5	6	0	5	50
2	0	4	20	0	5	48	0	7	16	0	8	44	0	10	12	0	1	40
3	0	6	30	0	8	42	0	10	54	0	13	16	0	15	18	0	17	30
4	0	8	40	0	11	36	0	14	32	0	17	28	0	20	24	0	23	20
5	0	10	50	0	14	30	0	18	10	0	21	50	0	25	30	0	29	10
6	0	13	0	0	17	24	0	21	48	0	26	12	0	30	36	0	35	0
7	0	15	10	0	20	18	0	25	26	0	30	34	0	35	42	0	40	50
8	0	17	20	0	23	12	0	29	4	0	34	56	0	40	48	0	46	40
9	0	19	30	0	26	6	0	32	42	0	39	18	0	45	54	0	53	30
10	0	21	40	0	29	0	0	36	20	0	43	40	0	51	0	0	58	20
11	0	23	50	0	31	54	0	39	58	0	48	25	56	6	1	4	10	
12	0	26	0	0	34	48	0	43	36	0	52	24	1	1	12	1	10	0
13	0	28	10	0	37	42	0	47	14	0	56	46	1	6	18	1	15	50
14	0	30	20	0	40	36	0	50	52	1	1	8	1	11	24	1	21	40
15	0	32	30	0	43	30	0	54	30	1	5	30	1	16	30	1	27	30
16	0	34	40	0	46	24	0	58	8	1	9	52	1	21	36	1	33	20
17	0	36	50	0	49	18	1	1	46	1	14	14	1	26	42	1	39	10
18	0	39	0	0	52	12	1	5	24	1	18	36	1	31	48	1	45	0
19	0	41	10	0	57	6	1	9	2	1	22	58	1	36	54	1	50	50
20	1	43	20	1	0	0	1	12	40	1	27	20	1	42	0	1	56	40
21	0	45	30	1	2	54	1	16	18	1	31	42	1	47	6	2	2	30
22	0	47	40	1	7	48	1	19	56	1	36	4	1	52	12	2	8	20
23	0	49	50	1	8	42	1	23	34	1	40	26	1	57	18	2	14	10
24	0	52	0	1	11	36	1	27	12	1	44	48	2	2	24	3	20	0
25	0	54	10	1	14	30	1	30	50	1	49	10	2	7	30	2	25	50
26	0	56	20	1	17	24	1	24	28	1	53	32	2	12	36	2	31	40
27	0	58	30	1	20	18	1	38	6	1	57	54	2	17	42	2	37	30
28	1	0	40	1	23	12	1	41	44	2	2	16	2	22	48	2	43	20
29	1	2	50	1	26	6	1	45	22	4	6	38	2	27	54	2	49	10
30	1	5	0	1	27	0	1	49	0	2	11	0	2	33	0	2	55	0

CANON HORARIVS

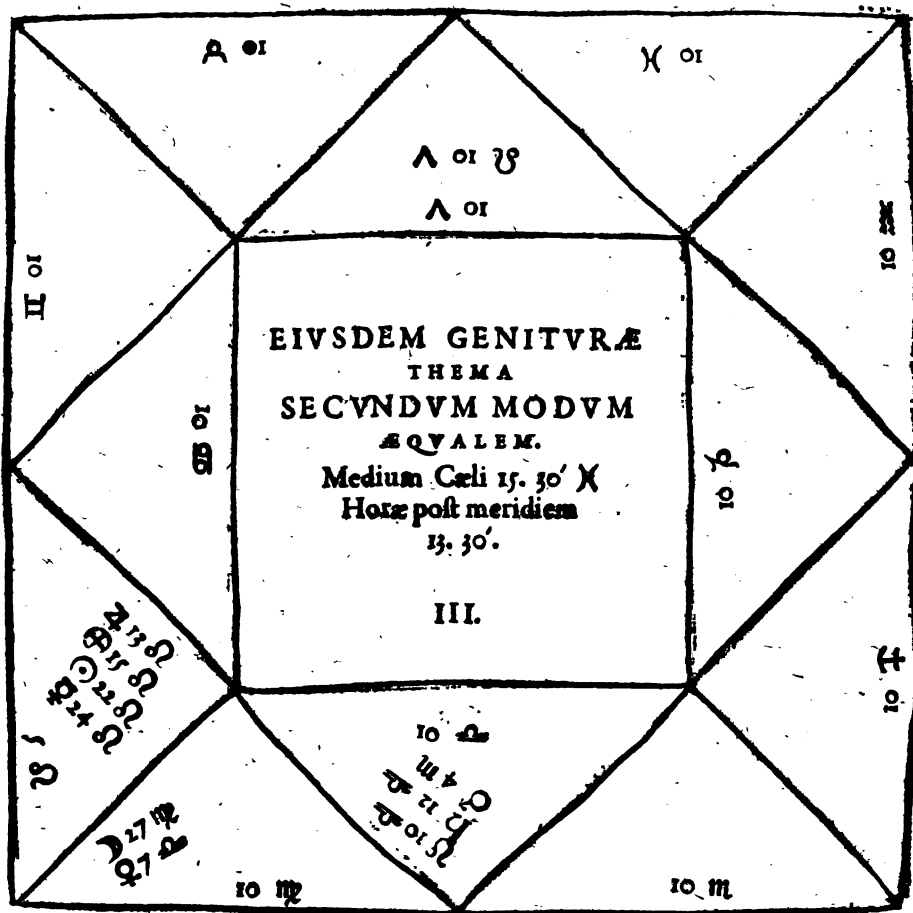
AD ELEVATIONEM GRADVVM XLIV.

	Arcus diurnus Manilianus.		Hora in qua lis sine civilis.		Arcus diurnus castigatus.	
	Horæ æquin.		Horæ æquin.		Horæ æquin.	
	I		I	II	I	
♌	9	15	0	46	15	14
♍	10	21	0	51	45	30
♎	12	0	1	0	0	0
♏	13	39	1	8	15	30
♐	14	45	1	13	45	46
♑	15	18	1	16	30	18
♒	14	45	1	13	45	46
♓	13	39	1	8	15	30
♊	12	0	1	0	0	0
♋	10	21	0	51	45	30
♌	9	15	0	46	15	14
♍	8	42	0	43	30	42

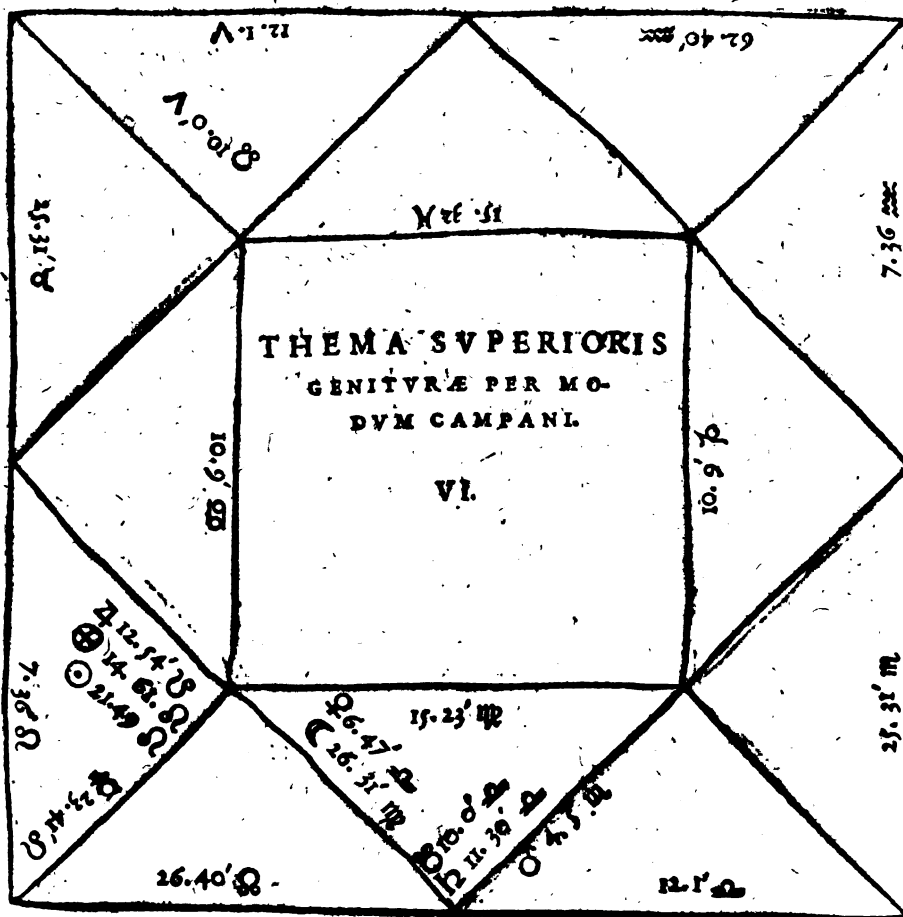
TABELLA ANAPHORICORVM TEMPORVM

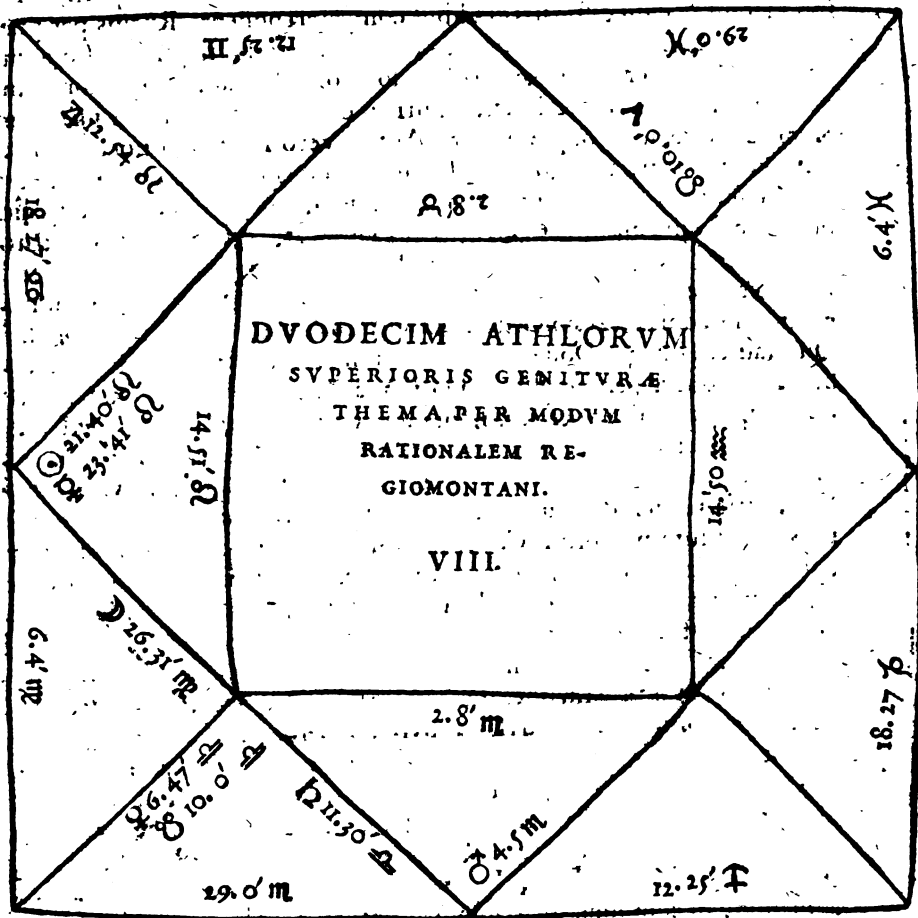
AD ELEVATIONEM GRADVVM XLIV.

ASCENSIONES MANILIANÆ ASCENSIONES CASTIGATÆ.									
	Grad.		Hor.	Tricesima		Grad.	I	Hor.	
	I			I	II			I	II
♌	16	15	1	5	2	16	34	1	6
♍	21	45	1	27	2	20	22	1	21
♎	27	15	1	49	3	28	14	2	52
♏	32	45	2	11	4	36	13	2	24
♐	38	14	2	33	5	39	23	2	37
♑	43	45	2	55	5	39	14	2	36

THEMA

Vt igitur ad Methodum Horoscopi veniamus, assumatur eleuatio poli graduum 44, locus Solis 22 gr. Ω . In data eleuatione, maxima dies est hor. 15. 18'. Igitur per præceptum VII, construat Tabella anaphoricorum temporum. Duplex fiat. In priore parte ascensiones Manilianæ methodi, in altera castigatæ ponantur. Vtraque pagina trinis versibus constet. In primo gradus, in secundo horaria ascensionum tempora, in tertio tricesima temporis anaphorici collocentur, ut ex ea Canon ascensionalis construat, ut patet ex ipso Canone ascensionali. De gradibus ascensionum nulla facta à Manilio

nilio mentio. Sed nos ideo apposuius, ut & suis horariis temporibus responderent, & cum castigatis gradibus comparari possent. Rursus per precepta x, xi, xii, xiii, Canon horarius fiat triplici versu. in primo esto arcus diurnus methodi Manilianæ. In secundo duodecima arcus, siue hora temporaria, vel ciuilis. In tertio arcus diurnus castigatus respondens principio Signi, cui è regione oppositus est. Arcum vero horarium nocturnum si quis volet, accipiat Signi oppositi arcum diurnum, ut & mediocriter docti sciunt. Exemplum: Arcus diurnus Leonis est 13, 39'. oppositi signi arcus diurnus, nempe Aquarii, est 10, 21', qui erit arcus nocturnus Leonis. Et vicissim arcus diurnus Leonis est arcus nocturnus Aquarii. vel aliter: arcus diurnus Leonis 13, 39 de 24 deductus relinquit arcum nocturnum Leonis 10, 21 æqualem arcui diurno Aquarii Signi Leoni oppositi. Quod autem integro Dodecatemorio vnum tantum arcum horarium attribuerimus, quum per singulos tamen dies variant horaria momenta, id fecimus ex ipsius Manilii præscripto, qui illos veteres sequutus horas per Dodecatemoria, non per singulos dies variare credebat. Ideo in Kalendaris notabant, illo mense umbra est tot pedum, mensis tot horarum. ut habes in Kalendaris rusticis Romanis, & apud Palladium. Sic etiam, ut alibi tetigimus, solstitium per totum Cancrum, Brumam per totum Capricornum committi putabant. Et quia inuidia propter illam animaduersionem olim vapulauius, ne iterum nobis idem contingat, de horario arcu idem monere visum est, si modo istis mathematicis hoc satisfacere potest. Denique construatur Canon ex tricesima temporum ascensionalium, sextuplici versu, ut Canon indicat, cum linea graduum triginta: quos reticuit Manilius, quia vulgo notum erat gradus singulos respondere tricesimæ unicuique, cui appositi erant. His ita constitutis, esto quidam natus in dato climate 44 graduum, hora nocturna temporaria 7 $\frac{1}{2}$ fere, Sole in 22 δ posito. In Canone horario arcus diurnus Leonis est hor. 13. 39. Nocturnus igitur, per ea, quæ demonstrata, erit 10. 21'. Hora ~~æquæ~~ respondet hor. æquinoctialibus, 0. 51. 45'. Igitur horæ ~~æquæ~~ 7 $\frac{1}{2}$ respondebunt horis æquinoctialibus 6. 45. 39'. cum quibus si componatur arcus diurnus 13. 39', fient horæ 20. 22. 39": quibus denique adiace ex Canone ascensionali tricesimas collectas respondentes gradui 21, δ , quem iam Sol peregit. nempe hor. 1. 47. 6. Fiet omne tempus ab ortu Solis, ad tempus genituræ propositæ, horarum æquinoctialium 22. 9'. 45". id est 22. 10' fere. Iam ab initio Leonis, in quo Sol est, numerata omnia tempora horaria ascensionum, donec aut numerum propositum consummaueris, aut proxime minorem adeptus fueris. Ab ascensione igitur Leonis hor. 2. 33'. 0", ad initium Cancræ, constantur horæ 21. 49. quæ deductæ de hor. 22. 10', relinquunt hor. 0. 20', post ascensionem Geminorum.

medio cælo, quum tamen quintum signum tantammodo à culminante possit esse. quod est ridiculum. Quum enim decima pars Piscium culmi-
net, numeros nonæ parti exactæ Piscium respondentes, hoc est 16. 30', abijde
à tota ascensione Piscium 1. 5'. & reliquum coniunge cum ascensionibus
Arietis, Tauri, Geminorum, Cancrī: compones horas 7. 17. 30". quæ deductæ
de horis 7. 40', relinquant horas 0. 22. 30'. E regione v grad. Leonis habes
proxime maiorem 0. 25. 30'. Ergo, vt diximus, horoscopus erit in v Leo-
nis, non Cancrī. Multa eiusmodi absurda istius methodi notare possum.
Hoc vnum exemplum suffecerit, vt ostendamus non sine causâ à priscis da-
mnatam: qui prius ascensionem rectam mediæ cæli collegerunt, & nona-
ginta gradibus ad ascensionem rectam adiectis, aggregatum ad Canonem
climatis contulerunt, & ei gradum Eclipticæ respondentem pro parte ascen-
dente assumpserunt. reliquas domos simili gradu Signorum terminarunt,
qui est omnium vetustissimus modus, quo & Arabes hætenus vtuntur,
diciturque à nostris modus æqualis: cuius exemplum habes in tertia figura.
Eo modo vtuntur Firmicus, & Paulus Alexandrinus, & secundum aliquos,
quibus nos quoque assentimur, Ptolemæus: quod colligitur ex iis, quæ de
Apheticis locis dixit: *τοῦτος ἢ τοίνυν ἀρετικὸς ἵδ' νομίζον, τὸ τε πρὶ τ' ἀρεσκόπον δωδε-
κατημέριον ἔσθ' ὅτιντι μοιρῶν ἢ παραναφερομένων αὐτῷ 7' εἰς ἐντὸς, μέλει, ἢ ἢ λοιπῶν
μοιρῶν ὅτιντι ἢ εἰκόσι παραναφερομένων.* Hoc certe non fieret, nisi omnes domus
essent tricenum graduum. & quicquid ad hoc comellendum adferunt do-
cti, non dicam falsum, sed ineptum est. Etiam interpretes ipsius Ptolemæi
ea adfert, quæ ne ipse quidem intelligebat. Quid mirum Ptolemæum hoc
modo vsum, qui sit omnium post illum Manilianum vetustissimus? Succes-
sit illi & ipse quoque vetustissimus, qui sit per trientes arcus semidiurni, &
seminocturni, qui est primus modus inæqualitatis. Hoc etiam quidam A-
rabum vtuntur, qui maximam partem harum nugarum non à suis, sed à
Græcis habent. Etiam Sapiens Aben Ezra Iudæus ait Ptolemæum hoc
vsum: quod omnino necessarium, siquidem non vsum est modo æquali.
Nullus enim modus inæqualitatis antiquior isto. cuius exemplum habes
in quarta figura. Ab eo modo minuunt Indi octo gradus tam in domuum
initiiis, quam in locis Planetarum, vt habes in quinta figura. Quemadmo-
dum enim illi veteres prius Thema genituræ construebant, deinde Thema
Athlorum: ita etiam Indi prius Thema genituræ per illum modum dispo-
nunt; deinde aliud thema adiiciunt, deminutis, vt diximus, octonis gradi-
bus ex singulis domibus, & locis Planetarum. Hunc modum confutauit
primus Campanus, alio instituto, cuius exemplum dāmus in sexta figura.
Eum Regiomontanus profligauit, nouo excogitato, quem rationalem vo-
cavit, eoque, si Diis placet, vult Ptolemæum vsum fuisse. Tres isti modi in
cardinibus consentiunt, in domorum metatione valde discrepant. Campa-
nus

nus circulos positionis per æquales sectiones maximæ circuli verticalis, Regiomontanus per sectiones Equinoctialis traiecit. Habes quoque exemplum modi Rationalis in septima figura, cum themate Athlorum in octaua, per eundem modum. Hactenus candide Lector, quæ Manilius de Horoscopo sensit: cuius rei vestigia nulla olim extabant in eius carmine, hodieq; adeo obscura sunt, vt nisi à nobis indicata essent, gloriosis, qui dicunt nos Manilium tractare non debuisse, desperandum fuerit ea inuenire posse. In prima figura adsumpsimus tempus genituræ horam inæqualem 1½ post mediam noctem, hoc est hor. æquinoct. 1. 31. 48. Idque fecimus commoditatis causa, quum verum tempus fuerit hor. 1. 30', quod sequimur in reliquis exemplis. Nisi hoc monuissimus, fortasse hoc futurum erat argumentum alicuius monstri in nos edendi.

v. 29. *Nunc suæ reddentur.*] Hic prænotabatur lemma in Gemblacensi: CVIVS SIGNI QVISQVE ANNVS AVT MENSIS AVT LIES AVT HORÆ SINT. Quod non male conceptum est. Agn enim Manilius hic de duodecim annis Dodæcaeteridos Chaldaicæ, id est Genethliacæ, cuius quanquam mentio extat apud Censorinum, tamen hactenus omnibus ignoratam nos primi omnium patefecimus ex Arabum scriptis, in libro secundo de Emendatione temporum. Chaldaei habent generalem & omnium communem, qualem in illo libro produximus. Sed & aliam habent priuatarum geniturarum peculiarē, cuius primus annus inquit ab eo Signo, in quo Sol est tempore genituræ: quanquam alii non ab eo Signo, in quo Sol fuerit, eam instituebant, sed ab eo, in quo Sol Horoscopus incidit. Vtriusque scæ meminit nostræq; & prius illius, quæ incipit ab eo signo, in quo Sol fuit tempore genituræ. Itaque si Sol, verbi gratia, fuerit in Leone, primus annus erit Leonis, secundus Virginis, tertius Libræ: & ita deinceps.

v. 30. *Quæ diuisa eriam.*] Diuiduntur in proprios annos singula, vt primus annus sit Arietis, secundus Tauri: & sic consequenter.

v. 33. *Primus erit signi.*] Primus annus Dodæcaeteridos Genethliacæ erit cognominis eius signi, in quo Sol fulserit. Aliquis natus est Sole in Leone posito. eius Dodæcaeteridos genethliacæ annus primus erit Leonis, secundus Virginis, tertius Libræ: & sic deinceps.

Pag 75. v. 1. *Annum quod lustrans.*] Sol est *χρονόγετρος* annuus, Luna menstruus, Horoscopus diurnus, Planeta horarius. Anni igitur ducatur ad Solem pertinet, vt mensis ad Lunam, diei ad Horoscopum, Planetæ ad horam.

v. 2. *Proximus atque illi.*] Lege:

Proximus, atque alii subeuntia signa sequuntur.

Proximus annus, id est secundus sequitur secundum signum, alii deinceps

DODECAETERIS GENETHLIACA

MENSES DODECAETERIDOS.													
ANNI DODECAETERIDOS	V	σ	Π	Σ	Ω	Υ	Δ	Μ	Τ	Β	Ξ	Λ	Υ
	Β	Π	Σ	Ω	Υ	Δ	Μ	Τ	Β	Ξ	Λ	Υ	σ
	Π	Σ	Ω	Υ	Δ	Μ	Τ	Β	Ξ	Λ	Υ	σ	Π
	Σ	Ω	Υ	Δ	Μ	Τ	Β	Ξ	Λ	Υ	σ	Π	Σ
	Ω	Υ	Δ	Μ	Τ	Β	Ξ	Λ	Υ	σ	Π	Σ	Ω
	Υ	Δ	Μ	Τ	Β	Ξ	Λ	Υ	σ	Π	Σ	Ω	Υ
	Δ	Μ	Τ	Β	Ξ	Λ	Υ	σ	Π	Σ	Ω	Υ	Δ
	Μ	Τ	Β	Ξ	Λ	Υ	σ	Π	Σ	Ω	Υ	Δ	Μ
	Τ	Β	Ξ	Λ	Υ	σ	Π	Σ	Ω	Υ	Δ	Μ	Τ
	Β	Ξ	Λ	Υ	σ	Π	Σ	Ω	Υ	Δ	Μ	Τ	Β
	Ξ	Λ	Υ	σ	Π	Σ	Ω	Υ	Δ	Μ	Τ	Β	Ξ
	Λ	Υ	σ	Π	Σ	Ω	Υ	Δ	Μ	Τ	Β	Ξ	Λ

subeuntia signa ordine. Quanta caligine hæc antea obducta erant : Quotusquisque horum, qui nobis interdicebant Manilio, vel minimum quidque horum odorabatur? Ergo continuantur ita duodecim anni, donec ad primum signum peruentum fuerit, unde prius ceperat Dodecaeteris. Primo enim anno primum signum est V, duodecimum X. duodecimo anno, primum X, duodecimum Σ. Quia igitur primum signum anni duodecimi est vltimum Signiferi, necesse ut sequentis anni primum signum, sit etiam primum Signiferi, & ideo ad caput nonæ Dodecaeteridos reuersio fiat. infra etiam meminit :

— & exatius his sexiam Solibus annus.

Orpheus scripserat etiam poema ἀποτελεσματικόν, cui titulus ἀνδραγαθηδόν. Ex illis hoc apotelesma citant Grammatici :

καὶ δ' αὖθις ἀπὸς ἡ καὶ ἐστὶ, ἢ τὴν ἐστὶ,
ἡ βασιλίδι, δὲ τῆς ἐστὶ καὶ ἐστὶν ἡ ἀπὸς.

Pronunciat enim tanquam Astronomus de quodam, qui illo anno Dodecaeteridos, in illo Signo, & illa constellatione nasceretur, fore regem, principem, aut summum virum. Recte autem Manilius de temporum nati ratione subiicit post Horoscopi doctrinam. Nam Horoscopi methodum & ordine & potentia sequitur temporum locus, ὁ αὖθις χρίσας τῶν. Ptolemæus : καὶ τῶν πάλιν σημασιολογίας ὁ αὖθις χρίσας ζωῆς. Sunt autem duo, ὁ αὖθις χρίσας ζωῆς, καὶ ὁ αὖθις ἀπὸς. In priore quaeritur quot annos victurus sit natus : in al-

in altero quot annos, quot menses, dies, horas. Nam *ἡμέραν* nomine intelligitur *ἡμέρα* & hoc est annus, & ut Manilius loquitur, Solis Iustrum. Ptolemaeus: *ἡμέραν δ' ἰδίαν ὁ τοῦτο ἐκείνους καταλαμβάνει, διωόμεναι καὶ ἐλάττω τῶν μῆνους εἰς, καὶ ἡμέρας, καὶ ὥρας.* Ita anni, mensis, diei horæ ratio venit in horoscopus. Atque hic quidem recte à Manilio servatur. Omnis tamen *ἡμέραν περιματρία* sine locis apheticis inutilis ac manca est. Sed hoc referuavit illi libro, quem de Stellis errantibus scripserat.

v. 3. *peragunt quod menstrua.*] *peragat.* Sed Gemblac. *peragit.*

v. 5. *tradique sequentibus astris*] *tradique.* Etiam Gemblac.

v. 6. *mensisque tuos natura.*] *menseseque suos.* Et Gemblac. quoque.

v. 7. *Atque ipsas voluit numerari Signa per horas.*] Puta in quo signo Horoscopus deprehensus fuerit, id signum denominabitur ab ea hora, vel Placeta, cuius hora erat. Nascatur aliquis ascendente Leone, hora Mercurii, Leo princeps Dodecaeteridis illius nati denominabitur à Mercurio; Virgo à Luna, Libra à Saturno, Scorpius à Ioue: & sic deinceps.

v. 9. *Per qua alterna.*] *Perque alterna.* Et Gemblac.

v. 17. *seque ipse dies aliumque relinquit.*] Melius Gemblacen. *aliumque requirit.* Se requirit, & alium. Neque ipse sibi similis videtur, neque alium sibi ipsi similem experitur. Et superiore versu idem liber habet

— non omnes mensibus vsquam.

v. 18. *Tempora consistunt propriisque carentia signis.*] Recte olim suspicabamur de vitio huius loci. Sed non opis humanæ erat sine ope codicum scriptorum vitium tollere. Præsto fuit Gemblacenensis: in quo scriptum erat:

Tempora quod fistant propriis parentis signis.

Sistere absolute: ut in Apotelesmatis:

Index extrema sistit vitæque necisque, id est, τὸν χρόνον, τὴν ἀνάγκην, stare.

Propertius: *Nec mora sis, plano sistit vterque gradu.*

Est verbum substantivum, nisi quis censeat legendum.

Tempora quod sic stant propriis parentis signis.

Sed nihil mutandum.

v. 21. *causæque minantur.*] Repone ex Gemblacenensi, *casusque minantur.* Et ita quoque editio Lugdunensis.

v. 22. *dum vertimur, astra.*] *convertimur, astra.* vulgatam lectionem non potest tueri, nisi qui nugari præoptauerit.

v. 23. *Sunt quibus ut celi.*] In Gemblacenensi iterum superior titulus repetitur, & præ marginis apponitur: *CVIVS SIGNI QVISQUE ANNVS S. I. T.* & recte. Nam de eadem re continuatur sermo, sed diuersa sententiæ. Superior enim sententia incipiebat Dodecaeterida à signo, in quo Sol erat tempore natalitio: hæc vero à signo horoscopante. Tenebræ erant in toto

Kk hoc

hoc capite, neque quis quo hæc omnia pertinebant magis sciebat antea quam quid ipsa verba designarent: adeo omnia mendis obita sunt: præsertim hæc tota perioche, quæ, siquæ alia in Manilio, veterum codicum opem implorabat. Nam humani ingenii vis hic nihil poterat. Apponam totum locum, ut lectorem iamdiu expectabundum absolvam.

*Sunt quibus & pateat, celi nascentis ab hora
Sidere, quem memorant Horoscopus, in venturia
Parte quod ex illa describitur hora diebus,
Omne genus rationis agi per tempora & astra,
Ex capite ex vna menses, annosque diesque
Incipere atque horas, tradique sequentibus astris.*

Gratia Codici Gemblacensi: cui hanc restitutionem debemus. Minimam licentiam vnius literulæ nobis sumpsimus. Nam & *pateat* pro *ut pateat* legimus. Sunt alii, inquit, quibus constet & exploratum sit, omne ratiocinium anni, mensis, & diei deducendum esse à sidere horæ celi nascentis, quem vocant horoscopus, & ex eodem capite omne tempus institueridum, propterea quod ab horoscopo hora sequentibus diebus describitur. Vides summo fulgore tenebras discussas.

Ibid. *Sunt quibus ut celi pateant nascentibus.* Non erat opis nostræ hæc emendare sine veteri codice. Gemblacensis itaque habebat:

*Sunt quibus ut celi pateat nascentis ab hora
Sidere, quem memorant horoscopus, —*

Sed miendum est in *ut* pro &. quod totam sententiam perturbabat, item in *horoscopus*, quum etiam vulgatæ editiones, & Bonincontrii textus *horoscopus* habeant, & Latinitas ita postulet.

Ibid. *Sunt quibus & pateat.* Ita restituimus, pro *ut pateat*: in quo totius sententiæ cardo versatur. Cætera enim omnia hincpendent. Sunt, inquit, quibus pateat, & exploratum sit ab horoscopo omne ratiocinium deducendum esse. Ita nos receptam lectionem excusamus. præsertim cum Cicero ita loquatur prima Tusculana: *Quam pateat igitur æternum id esse, quod se ipsum moueat.* Lambinus negat Latinum esse: & pro eo *PAREAT* legendum esse. Quid faciet illo Ovidiano ex Eleg: in quarto Tristium:

Fac modo te pateat periculisque tui.

Sed ille ponit Ovidium inter auctores malos Latinitatis: quod est portentum inusitatum, & simile illi, quod excidit viro magni nominis, qui Ovidium ut vita, ita carmine improbum vocavit. portenta sunt, inquam, hæc, portenta. Sed non dubitamus Manilium scripsisse, *Sunt quibus & placeat*. Neque vero dubitandum eam fuisse auctoris scripturam. Reliqui tamen vulgatam, quia & ipsa constat sibi, & Latina est.

Ibid.

Ibid. *cali nascentis ab hora sidere, quod inemerant.*] Gemblacen. quem memorant; i. *apocryphus* enim, non v. *apocryphus* videtur; quem Manilius definit horam cali nascentis. v. *apocryphus* autem *apocryphus* definit fidus horæ cali nascentis.

v. 24. *horoscopus inuenturum.*] Ridicula erant hæc omnia. Distinguendum enim — *horoscopus, in venturum.* Quæ quis non intelligit nunc? Et quis antea intelligebat? *in diebus venturis, i. in futuris incipit.*

Ibid. *Horoscopus*] Cicero vocat natalitium fidus. Chaldaei vocant natalitia sidera. *res apocryphus.* item natalitia prædicta. Qui hac Chaldaeorum natalitia prædicta defendunt. id est, *apocryphus* *apocryphus* *apocryphus*.

v. 25. *Parte quoque ex illa*] Gemblacen. *Parte quod ex illa.* vna vocula fustulit omne dubium. Hoc enim plane vult: quod horæ sequentis temporis describuntur ab horoscopo, (vnde vocatur Horoscopus) hora autem est principium omnis temporis: omne igitur tempus ab horoscopo esse putandum. Itaque hæc sic connectenda docet — *in venturis*

Parte quod ex illa describitur hora diebus.

Quod omnis hora describitur in omni sequenti tempore à parte illa, scilicet horoscopo. vnde & prima institutione:

vnde dies redit, & tempus describit in horam:

Hinc inter Graios Horoscopus editur urbes.

quæ his faciem allucent.

v. 26. *Omne genus rationis agit.*] *omne genus rationis agit.* Omne rationis genus temporis.

v. 27. *Et caput ex vno.*] Vestigia prisca Archetypi, vnde hi inferioris notæ descripti. In eo enim scriptum fuit, *Et caput ex vno, ut parte illa, &c.*

Ibid. *Et caput ex vno.*] Ex horoscopo.

v. 28. *Incipit atque horam.*] Gemblac. recte *Incipere.* Ita etiam textus Bonincontrii.

Ibid. *traditque sequensibus astris.*] *traditque.* Ergo ut primus annus Leonis, in quo Horoscopus, secundus Virginis, tertius Libræ fuerit; sic etiam primus mensis Leonis horoscopantis, secundus Virginis, tertius Libræ. Nec minus primus dies Leonis, secundus Virginis, & hora quoque similiter, non autem secundum priorem sententiam, quæ annum incipiebat à Signo, in quo Sol erat tempore nascentis, menses autem à signo in quo Luna: diem & horam ab Horoscopo & Planeta, in quo Horoscopus.

in quo conuenit cum altera sententia. Hæc doctrina Dodecaeteridon nihil aliud est, quam perfectio Significatoris, vt vocatur à vulgo Gene-
thliacorum. Duplex igitur Dodecaeteris Chal-
dæorum, Generalis, & particularis. Generalis,
incipit ab Ariete, eiusque hic annus agitur vnde-
cimus, qui erat Christi Dionysianus 1598, cuius
anni vndecimi Zodion est Canis : vt habes in
Diagrammate. Anno autem Christi 1600 in-
ibit Dodecaeteris, cuius Zodion Mus. Vide que
nos libro secundo de Emendatione temporum
primi de hac re vetustissima prodidimus. Ea est,
de qua Cenforinus meminit. Particularis vero
Dodecaeteris est cuiusque *ἡμέρας*. Quot enim
nati, tot sunt Dodecaeterides istius generis. Sed
quia duæ factiones sunt initium eius influen-
tium, duplex quoque ipsa facta est. Nam aut à
Signo, in quo Sol est, incipit, aut ab horoscopan-
te. Posteriorem igitur nunc tractat Manilius, postquam de priore egisset.
Sed & Pauli Alexandrini de hac posteriore non omittenda erant verba. Ea
sunt hæc : *ὅσα δ' αὖ ἡ ἡμέρας ἐστὶν καὶ τὰς, καὶ τὴν ἀρσενικὴν (ἡ δὲ δυνάμεις)*
(δυνάμεις) τὸ πρῶτον ἐστὶν διδόντες τὴν ἡμερικὴν χρόνον τὴν ἀρσενικὴν τὴν δυνάμειν
τὴν ἀρσενικὴν ἐκ παραφορᾶς, ἵπτα τὸ ἐξ ἡς τὴν πείτην (ἡ δὲ δυνάμεις) καὶ τὴν ἀρσενικὴν, καὶ τὴν ἡμέραν
ἀπὸ τῶν ἐκ τῶν ἀρσενικῶν (ἡ δὲ δυνάμεις), ὅσα αὖ τὴν δυνάμειν ἀρσενικὴν ἀρσενικὴν καὶ σελήν τὴν
σεισμικὴν ἐστὶν διδόντες τὴν ἀρσενικὴν (ἡ δὲ δυνάμεις), &c. Lege cætera. Vt ipse Ma-
nilius, ita Manilius ipsum interpretatur.

v. 29. *Et quænam facis nascuntur, origine cuncta.* Quænam annus,
mensis, dies, & hora incipiunt à tempore nascentis, tamen diuersæ sunt vi-
ces & *ἐκ τῶν ἀρσενικῶν* eorum : quatenus annus tardior mense, mensis die, dies
hora.

v. 31. *venit omnis ad astrum.*] Ita concipito :

— venit omnis ad astrum

Horæ die bis, mense dies semel, vnus in anno

Mensis, & enactus bis sex iam solibus annis :

Sane hora ter redit in *ἡμέρας*, vt. minimum, siquidem eam à planeta do-
minante accipias. Nam quatenus dicitur prima, secunda, tunc verum fuerit
illam redire bis tantum : quatenus vero horæ sunt cognomines Planeta-
rum, tunc in singulis *ἡμέραις* horæ planetariæ, quæ inciderunt in primam,
secundam, & tertiam diei, incident quarta vice in 22, 23, & 24 horam *τὴν ἡμέραν*,
ἡμέραν, id est horas, 10, 11, 12 noctis. Itaque falsum fuerit horas *ἡμέρας* bis
tantum

DODECAETERIS

GENERALIS

INCIPIENS À VERE.

♈	Mus	1588
♉	Taurus	1589
♊	Pardus	1590
♋	Lepus	1591
♌	Draco	1592
♍	Serpens	1593
♎	Equus	1594
♏	Ovis	1595
♐	Simia	1596
♑	Gallina	1597
♒	Canis	1598
♓	Porcus	1599

ANNUS CHRISTI

tantum redire, quam possint quater reuerti. Quod si diem tantum artificialem accipimus, ne tunc quidem semper eadem hora bis redire potest in die. Nam sexta & septima Planetaria semel tantum contingent. Si nolumus auctorem nostrum ἀποκρίν, adiuuandus erit interpretatione, & dicendum hoc ut plurimum euenire, ut hora planetaria bis in die, & toties in nocte contingat, rarius autem semel. quod sane verum est. Sed quid hæc diuerticula querimus? Non enim intelligit de hora Planetaria, sed de hora ἡμερησίας. Vt enim primus annus, mensis & dies, signo horoscopanti attribuitur, ita etiam hora. Itaque aliquis natus esto hora nona diei κενῆς, ascendente Leone, die Mercurii. Hora pertinet ad Lunam. Sic Luna hora intra viginti quatuor horas bis redibit ad Leonem. Nam nascente homine hora Lunæ attribuebatur Leoni, hora Saturni Virginī, hora Iouis Libræ, & sic deinceps. ergo tertiadecima hora à nato homine, redit Luna hora in Leonem. quod est falsum. Leo quidem redit, non Luna. Quare excusari non potest hic. Duorum autem Planetarum in tutela est omnis Genesis: ut in exemplo nostro de die Mercurii & hora Lunæ. Tunc dicitur hominem natum πολλῶντ & ἡμῶν, & ἡμῶν & διπλῶν. Omnis enim dies, id est feria septimanae, cognominis est vni Planetæ. Planeta igitur, cuius dies est cognominis, dicitur πολλῶντ toto illo περὶ ἡμέρας: ceteri Planetæ dicuntur διπλῶν. Vt in exemplo à nobis adducto, Feria quarta est Mercurii; hora, in qua natus homo, αἰσῶν. Ergo natus est ἡμῶν πολλῶντ & αἰσῶν διπλῶν. Quam autem vocamus Septimanam Christiani, ipsi Gentiles vocabant πῶν ἡμερησίας. Septizonium, præsertim Ægyptii; item διπλῶν ipsas ἡμέρας, & αἰσῶν ἡμερησίας dicebant, id est quota feria. Illud autem τὸ πῶν πολλῶντ, τὸ δὲ διπλῶντ, simile est illi in inscriptione veteri: κερаторδοντ & Αὐρηλίου Πρωτίου, & ὀπμαχρεῖν Αὐρηλίου Τορνατέ.

Ibid. venit annus ad astrum Hora die bis.] ad astrum, id est ἀποκρίντ ἡμέρας. In viginti quatuor horis bis redibit ad horoscopum ἡμερησίας.

Y. 32. Mens dies semel.] Intellige ut horam, ita etiam ἡμέραν πολλῶντ, ἡμῶν vel ἡμῶν πολλῶντ, est cognominis illi Planetæ, cuius hora fuerit nascente homine. In nostro exemplo Luna est πολλῶντ, quia nascente homine, feria quarta, id est die Mercurii, hora nona erat hora Lunæ. ideo Luna erit πολλῶντ illius diei, quæ incipit ab hora nona. Nam toto vitæ tempore illi homini dies incipiet à nona hora. & primus Planeta illius erit Luna, primum Signum Leo. Vt autem ἡ πολλῶντ ἡμέραν in orbem redeat, hoc est, ut ad signum horoscopi & τὸν πολλῶντ ἀστὲν reuertatur, hoc non potest fieri, nisi post duodecim hebdomadas. qui sunt plus quam menses duo. Nam octagesimo quinto die ἡ πολλῶντ ἡμέραν hora ad idem signum reuertitur. Itaque parum cauissè videtur Manilius. Quum dico redire ad idem signum, non intelligo ad locum Zodiaci, sed ferie. Siue dies ἡμερησίας

distribuuntur signis in consequentia, initio ab horoscopo signo facto, nunquam feria attribuetur illi signo, nisi post duodecies septem dies. Non solum experientia, sed & ratio ita exigit.

v. 33. *Et exaditu his sex istis Solibus annus.*] *Id est* a duodecim annorum conuersione dicta est, quod unusquisque annus à consequentia signorum denominatur: primus à signo horoscopi, secundus ab epanaphora horoscopi, tertius ab apoclimata iuni calii. & sic deinceps.

Pag. 76. v. 2. *Vnius & signi.*] Ego hæc ita distinguo.

Difficile est in idem tempus concurrere cuncta;

Vnius & pariter signi si mensis, & annus

* *Asperiores ut agat mensem: si mensis in astrum*

Latius incidit, signum sit triste dici:

Si fortuna diem foueat, sit durior hora.

Difficile est, inquit, ut in idem tempus concurrant omnia, ut quum vnus signi fuerint annus & mensis, tamen annus asperiores agat mensem: item ut mensis astrum sit latius, astrum dici tristius: item ut fortuna dici sit felix, signum horæ durius.

v. 3. *Asperiores agat mensem.*] Legimus *Asperiores ut agat mensem.* Sed suspectum locum facit Gemblacensis, *Asperiores agam mensem.* Profecto locus non est sanus.

v. 7. *Non annos signum.*] Gemblac. *signis.* & nos ita olim.

v. 10. *Et modo deest aliis.*] *alim.*

v. 12. *Interpellatum.*] Gemblac. *variata.*

v. 13. *Et quoniam duci.*] *Duxi.* Hic lemma appositum erat in vetere

Gemblacensi: QUOT ANNOS VNVM QVODQVE SIGNVM TRIBVIT. quæ est pars doctrinæ τὸ περὶ χρόνον τόπον. eaque, ut diximus, hæret methodo Horoscopi. Nam nato homine, quis vitæ progressus, & quatenus, inuestigatur. Progressus vitæ in Dodecaeteride consideratur, finis vitæ in anaphoricis temporibus, quibus τὰ ἐν βίῳ inuestigabant. Nam quot gradus ascendit signum, tot annos vitæ dare hariolantur. Paulus Alexandrinus: ἐπεὶ δὲ ἡλὸς ἐκ Σαρκίς μοίρεται, ἀνατρέπει τὴν τῆς Αἰγυπτίου ἐν τῷ δι' Αλεξάνδρειας κλίματι ὅτῳ λδ. Aliter & quidem male in eo iudicio, Firmicus, qui non tot annos illud signum oriri dicit, puta viginti, sed vicesimo anno. Ita enim libro primo: *debemus ostendere, quoto anno vnumquodque signum in genituri oriatur.* Deinde subiicit: *In climata primo, hoc est Alexandria, Aries oritur anno vicesimo: Taurus vicesimo quarto: Gemini vicesimo octauo: Cancer vicesimo secundo: Leo tricesimo sexto: Virgo quadragesimo.* Quod est plane exemplum stadialmi Cnidi à Manilio propositi: si modo gradus geminaueris. Sed imperite τὸ λδ ἀνατρέπει λδ ὅτῳ vertit, *Leo aritur tricesimo sexto anno.* imo triginta sex annis, ut supra ex Paulo Alexandrino ostendimus. Sed clarius hanc μεταστοχίαν

ταρταρχίας veteres Ægyptii exposuerunt. Nam Thema constituebant omnium regionum. Horoscopus erat signum, cui regio subdita est. Quorū graduum est quadrans ortiuus, id est ab Horoscopo, ad medium cælum, in tot annorum spatium vitam illius gentis extendi posse putabant. Hanc doctrinam *τετάρτη* vocabant, item Tetartemorion, nempe à quadrante Circuli. Plinius libro septimo, cap. xlix: *Poscere videtur locus ipse sideralis scientia sententiam.* Epigenes cxxii (cxii Censorino) annos impleri negavit posse: Berossus non excedi cxvii. Durat & ea ratio, quam Petosirus, ac Necepsos tradiderunt, & Tetartemorion appellant, à triam signorum portione, qua posse in Italia tractu cxxvi annos vita contingere apparer. Negavere illi quenquam xc partium exortivam mensuram (quod anaphoras vocant) transgredi, & has ipsas incidi occursum maleficorum siderum, aut etiam radiis eorum, Solisque. Quod dicunt de Italia, non parum discedit ab eorum ratiociniis. Signum, cui subiectum Italia, est Libra, auctoribus illis veteribus, & Manilio. Horoscopante igitur prima parte Libræ, prima Cancrī culminat, ut ipsorum ratio postulabat, qui omnia ad methodum Horoscopi sui, & præterea ad æqualem modum dirigebant. Secundum illorum anaphoricas, *ἀνὰ μέτρος* Cancer oritur grad. 32. 30'. Leo gr. 37. 30'. Virgo 42. 30'. Summa gradus 112 30'. Tot annorum vita contingere posset in Italia, non autem 126, hoc enim potius in Germaniæ tractibus contigerit. Sed hæc sunt inutilissima. Manilius vero aliam insinit viam, & quidem causam *συμμάτρων* repetit. Nam vita à Sole & Luna, & contra mors ex eorum cum maleficis stellis occursum. *συμβαίνει* inveniunt Græci, *τὰς ἀνατολὰς ἢ τὴν ἀπολλωνίου καὶ μακρῆς γίνεσθαι καὶ τὴν ἀφ' ἑαυτῶν συναντήσας ἡλίου καὶ σελήνης, ὅτε ἢ ἡ ὁροσκοπία πρὸς τὰς ἡμέρας καὶ κατὰ τὴν ἀκτὴν, &c.* Quia igitur auctores vitæ sunt ambo Sol & Luna, eorum periodos considerarunt, Solis quidem viginti octo annorum, quam etiam Persæ vocant Salchodai, Lunæ autē decem & novem, quam iidem Persæ vocant Salmahi. Et quidem ut Solis quatuor periodos longissimam vitam præstare aiunt, ita etiam totidem Lunæ periodos mediocrem. Ergo Solis sæculum longissimum cxii annorum, ut vult Epigenes, Lunæ lxxvi. Et profecto Latini vnam periodum Solis vocant arcam vitæ. Martialis celebrans natalem suum quinquagesimum septimum:

*Quinquagesima liba septimamque
Hanc vestris fero nunc regis acerram.
Annos addite ter precor nonenoi:
Vt nondum nimia piger senecta,
Sed vita tribus arcu peractis,
Lucas Elysia peram puella.*

Postulat ad quinquagesimum septimum annum ineuntem addi annos xxvii. Nimirum octagesimo quatto decedere cupit. Hoc tempus vocat

tres areas vitæ. Apparet, quantum coniectura assequi licet, vnum missum, qui erat septem cursuum in Circo, vocatum fuisse Aream. Nam Area sumitur pro ipso Circi spatio. Claudianus vi. Consul. Honori.

Nec solis hic cursu equus: mansueta quadrigas

Cingit raua Tigris; subitaque aspectus arena

Diffundit Libyas aliena valle cruores.

Hic & belligeros exercuit area lusus.

Ergo vna area viginti octo anni, quatuor area, longissimus terminus anni cxi, etiam secundum Epigenem. Mediocris terminus quatuor cycli Lunares, anni lxxvi. Peragere vnam aream vitæ dixerit Martialis, vt Epicrates Comicus de Laide:

ἔπειθ' ἀλλήλων τοῖς ἔτεσιν ἦδ' ἡμέραις

τὰς ἀγωνίας τε διαχαλᾷ τὸ σῶμα τ'.

Nam metaphora est à stadio, vt illa Martialis à Circo. Sed clarius Alexis:

τὸν γὰρ ὕστατον

ἡμέραν δαύλον εὐ βίῃ, ζῆν βέλομαι.

Nam δίκυλ' est versura stadii, quod melius confirmatur lectione quorundam librorum etiam scriptorum Martialis, vbi legitur:

Annos addice bis, precor, nouenos.

Ita lxxv annos optat viuere: & proinde area erunt xxv anni non xxviii: vt allusio fiat ad viginti quinque missus Circensium. Seruius ad illud, Centum quadriugos, annis diebus exhibendo Circenses ludos, vt Varro dicit in libro de rebus pop. Rom. olim viginti quinque missus exhibebantur, &c. Ergo area xxv anni. & omnino curriculum vitæ aream vocat idem Martialis.

Per varias artes, omniis quibus area seruit,

Ludere quum liceat, currere pigrizia est.

Quia igitur vitæ modus ex anaphoricis temporibus signorum æstimatur, neque gradus anaphoricos probat Manilius, alias ascensiones signis attribuit nempe ἀναφορὰς χρόνος τῶν ζῴων μέγας. Ergo methodo eadem vtendum, qua supra Manilius colligebat horaria ascensionum tempora. Da igitur sextam partem annorum 112 id est annos 18, menses 8, ascensionem Leonis, per præceptum vii, & ix: itidem sextam partem annorum 76, hoc est annos 12, menses 8, Tauro, per eadem. Differentiæ vtriusque triens sunt anni duo, excessus nempe progressio- nis, per præcepta vi, viii. qui abiectus ex ascensione Tauri, dabit ascensionem Arietis Annos 10, menses 8, per præcepta vii, ix. Habemus igitur & χρόνος βιωμάτων Maniliū, & causas eorum. Ita studiosi addiscant verum quærere per verum, non per falsum. Numquam enim inuenient multis imponit ἀναποσιπία & τῶν ζῴων. Nimioplures sunt, quam vellem. Hæc omnia tenebricosa erant.

Anni Menses

κ	✓	10.	8
xxx	δ	12.	8
ζ	II	14.	8
†	σβ	16.	8
η	δ	18.	8
α	η	20.	8

v. 13. *Quod quandoque genus.*] Sapphor. Manilianum genus loquendi annotauimus. quod quandoque genus, quod genus. Nescio an et uenis finem sit.

v. 16. *que summam continet anni.*] Ergo & prior pars pertinebat ad summam anni, & recte hæc illam sequitur.

v. 20. *vnumque trientem Fraudatum.*] Lege triente. Annus vno triente fraudatus sunt octo menses, ut scis, & patet ex diagrammate.

v. 21. *appositis in Laure, duobus Vincis.*] Nimirum excessus est biennium, ut iam vidimus: cuius adiectione progreditur numerus.

v. 24. *Bisque nouem Nemeæ dabo.*] Recte, si non interpolatum esset. Gemblacensis detegit mangonium:

Bisque nouem Nemeæ tribus —

Nimirum Nemeæ legendum. Sic supra Nemeæ est Neimecus Leo:

Quomodo diuisis Nemeæ sibi duxeris haris.

Ibid. *his sexque sub illis.*] Emendauimus iam dudum *bessamque sub illis*: Ita scribebant pro *bessam*. Sic apud Persium *tristis agas* in veteribus libris, apud Varronem *ricisus, ducisus*. Frequentia hæc in veteribus libris.

v. 32. *Piscibus ac Aries.*] Lege *ast Aries*. Superfunt vestigia in Gemblac.

Piscibus est Aries. —

Pag. 77. v. 1.] *Nec satis est annos.*] Lemma est in Gemblacensi: *Q V O T ANNOS QVÆQVE LOCA TRIBVANT.*

Ibid. *Nec satis est annos.*] Duo membra *etiam* *etiam* assumptis Manilius, quamuis plura sunt alia. Nam *etiam* *etiam* præcipue considerantur aut *etiam* *etiam*, aut *etiam* *etiam*. Et quidem partem *etiam* *etiam* supra & alibi promissit. Nunc eam, quæ *etiam* *etiam*, exponit.

v. 3. *Templa quoque et partes celi.*] *et partes celi.*

v. 5. *Quum bene confixeris stellarum.*] Inbet primum disponere planetarum locos. & tamen nihil diu de illis scripserat. Sed promittit.

v. 7. *Mox veniet mixtura suis.*] Apotelesmata, quæ docet Manilius, sunt *etiam*, non *etiam*. Nam hic nulla *etiam* aut *etiam* *etiam*, sed duntaxat *etiam* *etiam* *etiam* *etiam*.

v. 8. *percognitarerum.*] Malim *percognita*. *etiam*. Ita profecto scripsit Manilius.

v. 10. *Si bene confixeris.*] Quum *etiam* *etiam* disponerent, & de vitæ longitudine quærerent, locum in quo erant luminaria, obseruabant, quem vocabant *etiam* *etiam*, item *etiam*. Ptolemæus certe commendat, & vocat *etiam* *etiam*. Porro *etiam* *etiam* Lunæ præferebant. Nam signum, in quo illa esset, horoscopare dicebant. Et quum Tropica signa non solum vniuersaliter, sed & pro ipsa genitura obseruarent: id signum, in quo Luna esset, horoscopam vitæ dicebant, & ab eo Tropica signa numerabant. Ha-

des igitur rationem, quare praecipue quatuordecim Luna in hoc negotio requirit. Ponit vero *χρὸν βιωτικόν*, qui unicuique domicilio competant, Lunam aliquo eorum posita, ut sint quasi quaedam Ferdaria Lunae. *Αναριθμῶν* LXXVIII: *μενεστημια* LXXV: *δύο* LXXVI: *τρεῖς* LXXI: *τέσσαρες* μενεστημια LXXVIII: *πενταβόες* τρεῖς LXXIII: *ἑξαβόες* μενεστημια LXXVII: *ἑπταβόες* τρεῖς LXXII: *ὀκταβόες* ἀνταβόες LXXI: *ἑξαβόες* δύο LXXIII: *τέσσαρες* δύο LXXII. Sed non certioribus rationibus haec nituntur, quam Ferdaria Planetarum, de quibus. faceret Sapiens.

Aben Ezra se nihil scire.

v. 11. *Quod redit.*] *Legē: Quo redit.* Praefert Horoscopus, at Ptolemæus τὸ μενεστημια. Verba tamen: *ἀναριθμῶν τὸ μενεστημια ἀναλογῶν τῇ κεφαλῇ ἀρχῇ τῇ πύλῃ τῇ ἐκείνῃ μείων ἢ κεφαλῇ.* Subtiliora; quam veriora: & profecto omnia, cuiusvismodi sunt, μετατρέπονται.

[*Ibid.* *ἡστέμηνος συνεβάν.*] *senectus.*

v. 13. *ad quam subculmine summa.*] *ἐν μενεστημια.*

v. 14. *tribus hoc numerus.*] *Εἰναι LXXV.*

v. 15. *De quadragenis.*] *Legē:*

Εἰς quadragenis occasus dimittitur in actu.

Σὺν ἐκείνῃ τῇ ὥρῃ ἀφῆκεν Ὀλύμπιον πύλιν.

in actu Solis, & τῇ ὥρῃ ἡλιακῇ. *Ἄρξας ἐκείνῃ τῇ πύλῃ.* Sic infra:

Ὁρῶντας ἡμέρας τελευτῶντες ἐν τῇ πύλῃ τῇ πύλῃ.

Ita etiam supra dixit. *De quadragenis.* *Ἄρξας ἐκείνῃ τῇ πύλῃ.*

v. 15. *De quadragenis.*] *ἡ πύλῃ LXXV.*

v. 17. *Primaque tricenot.*] *Legē: Ἰμαγετρίκην — τὴν ἑξήκοντα ἔτη.*

v. 19. *Quodque prius natum.*] *Ἰμαγετρίκην μενεστημια πύλῃ nona domus annos*

LXXVII.

v. 21. *Quod fuerit summum.*] *Ἰμαγετρίκην πύλῃ* quinquies locus annos LXXVII, qui est annus climactericus. Firmicus libro IV. *Inter ceteros praeterea diametros hoc maxime observandum est, quod septuaginta annos, quod veni per omne vita tempus multiplicata ratione currentes naturali quadam & latente ratione variis hominem periculis discriminibus semper afficiunt. Unde & sexagesimus tertius annus, quia utriusque numeri summam pariter excipit, androclae appellatur est.* Locus iste Firmici insignis est, & tamen ita depravatus, ut vix dignoscatur, quid velit. Ego primum lego: *Inter cetera primam climacteras maxime observandum est. item: androclae appellatur est.* Nam *ἀνδροκλῆς* dictus, quasi Virifragus. quod disertim à Firmico, quasi digito indicatur infra: *Hac igitur ex causa androclae ab Aegyptiis dictus est, quod omnem vitam substantiam (ἡλικίαν. Vettius Valens) frangat, atque debilitet.* His duabus nostris emendationibus postea suffragari vidimus codicem scriptum

Iac.

1	98
7	76
10	75
9	68
5	63
4	61
21	57
3	50
2	42
12	23
8	23
6	12

Domus xii

Annus

Isc. Cuiacii Intifconfultorum principis. Apud Vettium Valentem lib. v.
 de Climaetribus ex Critodemovestissimo astrologo: ἐκ τῶν ἡμερῶν
 12 Kz, 4 Z O ἀπὸ τοῦ ἀστρολόγου, ὅτι τὸ 2, ἀπὸ τοῦ 4. Ex quibus omni-
 bus patet, non omnem climactericam, sed solum LXIII annum ἀπὸ τοῦ ἀστρολόγου
 vocari.

Ibid. Quod fuerit latum.] ἐκ τῶν ἡμερῶν annos LXIII.

Ibid. pralarque signa.] πρὸς τὴν ἡμέραν .

v. 25. Quaque super signum nascens hoc ordine primum.] Gemblacensis
 longemelius. cui subscibit textus Bonincontrii:

Quaque super signum nascens à cardine primum

Tertia forma est, & summo iam proxima celo.

Est ἐκ τῶν ἡμερῶν μνηστικὸν ann. LVII.

v. 26. Quaeque infra veniens.] malim veniet. ἐκ τῶν ἡμερῶν μνηστικὸν .

v. 27. Ter quinquagenas.] Falsum. Emenda:

Per quinquagenas compler sua tempora brumas. ann.

v. 28. Quique locum superari.] Emendabamur olim:

Quemque locum superas nascens Horoscopus. —

Subscibit Gemblacensis. ἐκ τῶν ἡμερῶν $\text{ἀπὸ τοῦ ἀστρολόγου}$ annos XLII.

v. 31. At qui praecedit.] ἐκ τῶν ἡμερῶν $\text{ἀπὸ τοῦ ἀστρολόγου}$ annos XLIII.

Pag. 78. v. 1. Quod super vocatus tentatum est.] ἐκ τῶν ἡμερῶν $\text{ἀπὸ τοῦ ἀστρολόγου}$ annos
 XLII. Quid autem reponam pro vitioso tentatum, equidem comminisci
 non potui.

v. 3. Inferius porinet.] Gemblacen. inferius. ἐκ τῶν ἡμερῶν $\text{ἀπὸ τοῦ ἀστρολόγου}$ annos XII.

Ibid. bis sexque peractis Immatura trahet natalis.] πρὸς τὴν ἡμέραν $\text{ἀπὸ τοῦ ἀστρολόγου}$ pro
 natas. Ergo peractis legendum & trahent.

— bis sexque peractis

Immatura trahent natales corpora morti.

trahent morti, ad mortem. vt: — viamque affectat Olympo. ad Olympum.

Gemblacensis habet corpora morbus. Totius capitis huius summam in sche-
 ma coniecimus, cuius Exemplum infra posuimus.

v. 5. *Sed tamen in primis.*] Praibat Lemmain Gemblacensi QVÆ SINT TRIPPLICATA SIGNA ET QVAS VIRES HABEANT. Sed corruptum est TRIPPLICATA pro TROPICA. Tropicorum nomine quatuor *κῆτες* mundi intelliguntur: quorum duo proprio nomine *καρκίνος*, Cancer, Capricornus: duo autem *ἀριστεύων*, Aries, Libra. Tropica, quia in contrarium statum mutant tempora. Contrarii status sunt aestas, & hiems, ut calor & frigus. Sed & Manilius ipse infra τὰ ὁριζῶν ἐτυμολογῶν

Quatuor hac & in arte valent, & tempora mutant. Lucanus:
 — varius mutator circuitus anni.

quantis

quoniam Cicerō melius à conuersione, quam ad nos facit Sol. Obseruabant autem veteres Tropica in genituris. quæ si non in genitura essent; hæc est, si cardines genituræ non incidebant in Tropica signa, locum Lunæ obseruabant, quem *peripetionem* vocabant, & ab eo Tropica numerabant. Cicerō 11. de Diuinatione, de Chaldeis: *Etenim quum, ut ipsi dicunt, ortum nascentium Luna moderetur, eoque animaduertunt, ac notent sidera natalicia Chaldei; quæcumque Luna inuicta videatur: eorum sollicitissimo sensu indicant eaque ratione atque animo videre debemus.* Ita alia erunt Tropica quædam, alia signa. Hinc colligitur, quare Manilius Tropica signa post domiciliorum protinus subiecit. Faciunt enim & illa ad vitæ tempora, quum eorum ratio in genituris habeatur.

v. 7. *Partibus aduersis.* [Opposita enim sunt Cancor Capricorno, Libris Aries.]

v. 9. *nodosque resoluunt.* [nodos mundi nodos vocat.]

v. 10. *Totumque emittunt.* [tanquam sol & æther]

v. 13. *paruos recessu destruit.* [Vix enim videtur recedere à puncto solstitiali, adeo ut per quadraginta dies nulla fere percipiat. Geminus.]

v. 14. *Et quanto fraudauit tempore noctes, In tantum lucet.* [Gemb. contra — Et quanto fraudauit tempore lucet. In tantum lucet. auger. & quidem optime. Nam in Cancro incipiunt lucet decrefcere. Sed & textus Bonia contrit eandem sectionem retinet.]

v. 15. *stas summa.* [Pessime acceptus locus. Hoc & cæco patet legendum:]

ut quanto fraudauit tempore lucet.

In tantum noctes angustas summa per omnes.

Quis poterit hæc damnare, nisi qui Latine nescierit?

v. 16. *Cum Cererem fragili.* [Melius Gemb. lac. Cum Cererem. Bonia contrit textus Tunc.]

Ibid. *distingere culmo.* [Irrepsit ex sequente versu. Legendum vero distinguere, quod ab Arato mutuatur ita canente de Sirio:]

Exuviasque sup. distinguis sidera culmos. Ammonius in quinque voces: *distingere culmos distinguis sidera culmos.* ita Manilius. Potes aliter:

ac quasque velut omnis segetes discriminat ortu.

Recte Germanicus: — *accenditur ortu.*

Distinguuntque ortu. Distinguuntur segetes; quum interfuscescunt ad maturitatem properantes. Nam aliter interpretari est metæ inscitia. & ita Ammonius supra, *distingere culmos.*

v. 17. *de mæris distingant.* [Gemb. lac. distingant. Itaque etiam legēbamus Martial. — *curuo distingere ferro.*

v. 18. *Et trepidum pelagus iactans linguas in vada.*] Nolim mutari, quamquam Gemblacensis habet:

Et trepidum Pelagus iactans linguas in vada.

v. 20. *Iam tollere fugis.* —] Vagatur effocato sole: quod diem calochin aquis operiantur.

v. 21. *Nila (que tumefecit in arna.)*] *Lage in arna.* Divesas error supra-
~~manque inducit in arna.~~ Vbi legebatur *in arna.*

v. 22. *Hic iterum fluit est.*] *Legitur iterum fluit est.* Quod quidem fidele, dic-
Manifesta lectio, nisi quis forte ad eius lucem caliget, ut nocturni oculi.

v. 25. *Per minimas cogit lacus.*] *Ino contrarium:*

Per minimas cogit lacus & maxima noctis Tempora. —

Ite blun etiamdam (ma.) Ita etiam Gemblacensis.

v. 27. *Inque vicem nunc damna facit.*] Gemblac. *damna legis.* Haud scio
an bene.

v. 28. *Tunc riget annis aget.*] Gemblac. *Tunc fugit.*

Ibid. clausum mare.] Et supra:

Tum subeunt fladi claudentes fidere pontum.

Vide Vagatum.

Ibid. condita castna.] Hiberna militum.

v. 29. *horrensio saxa.*] Melius Gemblac. — *fulgentia saxa.*

v. 30. *Staque vno Natura loco.*] Et hic quoque *inquitur in loco* in Capri-
corni paribus intelligendum Geminus restatur: non quod reuera sit, sed
quod videatur vix per quadraginta dies nox decrebrescere. Veteres illi serio
credebant. Sane sensus ipse non aliter indicat, sed ratio non patitur. Ex hac
cheoria pendet ratio Antisciorum Manili, ut suo loco demonstratum est.

v. 31. *Proxima in effectum simili.*] *similis.* Etiam adestatur Gemblacensis,
in quo scriptum.

Proxima in effectum & similis referentia motu.

v. 32. *Esse ferunt lucas.*] Hæc error, qui supra, *lacos* pro *noctes*.

Pag. 79: v. 1. *Inser principium geditur finemque coarctat.*] Propterea Ci-
cero in Arateis nodum mundi vocat: quia scilicet apud Aratum *Stoique in-*
terit legorant, non, ut hodie editur, *interitum*. Sequitur verò:

Tempora diuiso iungens concordia munda.

Natura diuiso mundi diuisus nodus celestis. Aliter locum hanc capere
non potes.

v. 33. *Tunc primum nuncia pelagus.*] Magis placet lectio Gemblac.

Tunc primum nuncia pelagus conseruatur vnda.

v. 34. *Viribus in tantum signis.*] *seguis*, ut olim emendabamus. Approbat
Gemblac. est *seguis*. Sequens naturam sub bruma quare dixerit, patet
ex illo:

Staque

Statque vno Natura loco, paucumque quiescit.

v. 13. *pars cum fodere ducit.*] Gemblac. *ducens socie: luvargo: continas*
Hanc ex aliterse simili cum fodere rasilges.

Libra distans namque pari sed fodere ducens Tantum quo, &c.

v. 14. *Tantum quod vicias.*] *Lege* — *pars cum fodere ducens*

Tantum quo vicias: quo ad se vincere nocet.

Ex ipsa iubet —

v. 15. *Ex ipsa iubet ac bruma*] *Ex ipsa iubet ad brumam.* Etiam Gemblacensis habet ad, non in.

Ex ipsa iubet ad brumam, quam tempora vincunt.

quousque, inquit, Libra noctes vicias usque ad se, (ad initium scilicet Libræ) vice versa iubet vincere usque ad initium Capricorni, ubi bruma sidus constituitur.

Ibid. ac bruma cum tempora vincunt.] Gemblacensis:

ad bruma cum tempora vincit. Male, meo iudicio.

v. 16. *Sed non per totam.*] *Præbæ Lammæ in Gemblacensi: QVÆ PAR-*

TES IN QVATVOR SIGNIS TROPICÆ SINT. vere quidem, sed importune: non enim hic vici octio capitis esse debet. Alioquin infinitæ sectiones esse debeant.

Ibid. Sed non per totam: aqua est: mensura figuræ.] Gemblacensis rectissime *versura non mensura.* Nam *versura* est *versio*. unde *versura* dicitur: *versura* in metis Circensibus &c. *versura* idem: *Versura* in porticibus dicitur Vitruvius, quam *versoriam* Plinius. Quando ad novam Capricorni principio redis Sol, tunc ad nos dicitur capere *versoriam* aut *versuram*. At igitur ne ipsorum quidem Tropicoorum inter se similitudinem esse. Nam Tropicoorum signorum quatuor duo tantum sunt vere Tropici, reliqui duo *temperati*. Simile, inquit, aut commune inter se habent, quod vertant tempora: dissimile, quod diuersa temporum faciant *temperata* Tropici. Communis, inquam, ipsa *versura*, sine *versura*: sed ipsæ *versurae* dissimiles inter se.

v. 24. *Omnia ne pleni sectantur sidera signa.*] *Ex hic quoque Gembla-*

censis nec merito habet, restantur sidera. Dixit enim *versura*.

v. 27. *Vna dies toto Cancris longissima signo.*] Geminus hanc quidem

opinionem priscorum fuisse monet: vna quo signo Capricorni brumam in toto Cancris solstitium confecti putarent. Nos ex illa opinione Antisthenes veterum mansisse, & Lucanum nos secutum fuisse indicavimus: Hoc inquam, persuasum fuit priscis illis. Sed hoc non vult Manilius. De vna tantum die longissima in toto Cancris sidere loquitur, non de omnibus illius sideris diebus. De prima tantum die Cancris, vel, ut alii, de octava: quandoquidem nonnulli solstitium in octava parte Cancris fieri putabant. Preterea infra concludit:

Vna

Vna ergo in Tropico pars est ceruenda figura,

Qua moueat mundum, qua rerum tempora mutet.

Vna dies brumæ, vna solstitii, non tota sidere: vna utrinque Equinoctii, non totum sidus Arietis, aut Libræ. Sed & illi veteres non quando Sol Arietem ingreditur, tunc ver confici credebant: neque Solstitium, quando primam partem Cancri iniret. Apud Columellam enim, Ovidium & auctorem paraepematis à Leonico conuersi, Ver multis diebus ante ingressum Solis in Arietem notatum est, & Solstitium longe antequam Sol primam partem Cancri tangat. Cui consentaneum, quod ea tempora in octauis Signorum confici putarent.

v. 28. *Fata mouent.*] *Camblacensis Falsa mouens consulta.* Non sequimur. Non possumus mutare sententiam in iis, quæ olim legebamur ita:

Quæ moueat mundum, quæ rerum tempora mutet,

Fata nouet, consulta alios declinet in vsu,

Memina in aduersum stellas, rursusque remoueat.

Sane hæc & Manliana sunt, & elegantissima. Ineptos & barbaros codices nihil moramur.

v. 32. *Consulta alios.*] Consulta, quæ decreta vocat Firmicus: *ne talia mala.*

v. 33. *Omnia in aduersum.*] Reposultus *Memina.* quod nomen plurariam in hoc scriptore depravatum fuit.

Pag. 80. v. 3. *Qui prima momenta darent.*] Non defuit, qui æquinoctia & Solstitia in partibus Signorum, alius, qui in octauis, alius in decimis confici putarent. Et sane primum Soligenes putauit solstitia confici in octauis partibus, idque patet ex Iuliani anni dispositione, quæ ab ipso facta est, quum octauas partes in Kalendis mensium poneret, Arietis quidem in Kalendis Aprilis, Cancræ Kalendis Quintilibus, Libræ Kalendis Octobribus, Capriorni Kalendis Ianuarii. Sed post cædem Cæsaris ter mutauit sententiam trinis commentationibus dubitationem potius suam, quam rei scientiam professus. Non dubiam est, quin corrigens sese illa tempora non in octauis, ut antea, sed in primis partibus confici existimaret. Nam vetustissima est *trix* æquinoctiorum & solstitiorum in octauis partibus signorum, ducentis annis ut minimum ante primam Olympiadem, si rem propius putamus. Sed de his in libris de Emendatione temporum.

Ibid. *transque diernum.*] quibus unquam habenis Sol nunc relaxat, nunc in gyrum diem cogit, relaxat in Solstitio, cogit in brumæ. Propterea Cardines nodos vocauit supra.

JOSEPHI
SCALIGERI
JVL. CÆS. F.
CASTIGATIONES

Et

NOTE

In

APOTELESMATICVM
M. MANILII.

Vo superiores libri sunt *πινακικαὶ καὶ στοιχειώματα*. Hi posteriores sunt *ἀποτελεσματικά*. Nam hæc scientia aut informat, aut decernit. Et decreta ipsa vocantur *ἀποτελεσματικά*, hoc est responsa. *ἀποτελεῖν* enim dicitur Astrologus, quando respondet: quæ in significatione vsurpatur à Ptolemyo, item ab eius interprete in librum secundum, *ὁ δὲ ἀποτελεῖν, ἢ καὶ ὅλοσ' ἐθνη καὶ πόλεις ἀποφασίζει, ἢ πρὸς τινα ἢ ἀνθρώπων*. Prædictionis, quæ per Astronomiam fit, duæ partes sunt: altera circa astrorum motum, altera circa effectum astrorum. Vnde Græci eam partem vocant τὸ πινακικόν. Priorem partem tractauit primo libro. Alteram quatuor sequentibus: quæ & ipsa in duas partes discedit: εἰς τὸ πινακικόν, καὶ τὸ ἀποτελεσματικόν. & quidem τὸ πινακικόν tractat τὰς πρὸς ἀστρον καὶ πρὸς ζωδίων καὶ αὐτὰς καὶ πρὸς ἄλλα χρεῖαι. Ea omnia, vt diximus, iam prioribus libris absoluit. τὸ ἀποτελεσματικόν in hoc & sequenti. Orditur vero non dicam luculento, sed diuino proœmio.

v. 22. *Nec quod habet, numerat.] Tam deest auaro quod habet, quam quod non habet. Mallem vero:*

Pauperiorque bonis quisque est quo plura requirit,

v. 26. *Et summum census premium est effundere censum.] Ouid.*

Querere vt absumat, absumpta requirere certant:

Atque ipsa viri sunt alimenta vices.

v. 28. *Torque superuacuis vitam desistere querelis.] Lege deplete querelis,*

Mm

hoc

hoc est, *exhauste*. *Pioris latice digno depletionum haustu*. Papinius. *Tralatie à vasis: & nō superuacui quum dicit, in eadem tralatione persistit*. Nam vasa superuacua sunt, quæ Græci *ὑπερβάλλοντα*.

v. 30. *Longaque per certos signantur tempora cursus*.] Repone *casu ex Gemblac*. Sic in Sphæra mundi:

Singula nam proprio signantur tempora casu.

Pag. 81. v. 1. *damna & compendia visa*.] verum est, quod concipit Gemblacensis: — *damna & compendia veram*.

v. 2. *Nemo caret damno*.] Inepte Bonimcontrius:

Nemo caret dando. stolidè interpolatum sequentia satis aperiunt.

v. 3. *inuitam pendere votis*.] *prenderet*. Hanc pristinam emendationem nostram confirmat Gembl.

v. 4. *fors est sua culpa ferenda*.] Et cæco patet legendum:

— *fors est sua cuique ferenda*. Approbatur à Gemblac.

v. 6. *Fugissent ignes Enean*.] Non probò lectionem Gembl.

Fuissent ignes. Hic ignes de Palladio, quod ferebat Eneas, intelligendum.

v. 9. *Romaque sic enata foret*.] Interpolatitium. Gemblac. & alter manuscriptus: *Roma castis & mata foret*. optime. Sed alter habebat *castis enata*.

v. 10. *In Capitolinos auxissent fulmina montes*.] Legendum: *culmina montes*. construxissent aream Capitolinam in Tarpeio monte. Hoc enim auget montem. Ineptum est in Gembl. *flumina*. Sequentia probant: *Includine sua potuisset Iupiter arce*. Nam de fulmine Iouis, quod somniat Bonimcontrius, non persuadebit nisi similibus sui. Est autem enallage, *auxissent culmina in Capitolinos montes*, pro, *auxissent Capitolinos montes in culmina*, hoc est arcein, & ædèm Iouis Capitolini. Nisi forte quis putarit legendum: *In Capitolino sanxissent culmina monte*.

v. 12. *Caprus, vel caput his orbis foret*.] Semper suspectus mihi fuit locus hic. Gemblacensis: *Caprus & caput orbis foret*. Deest literula:

Caprus & à caput orbis foret. — Egregia sententia. orbis victores Romani prius victi sunt à Græcis. Sunt enim à Troianis oriundi, qui à Græcis olim capti, ipsi rursum & Græcos, & orbem ipsum ceperunt. Virgilius. Num capri potuere capi?

v. 14. *Solus & appositis*.] *oppositis* scribendum. Obiecto vmbone.

v. 15. *rupisset fœdera virgo*.] Cloelia.

v. 17. *Nulla acies runt enicit*.] Multum discrepat à vero. Gemblacensis optime: *Nulla acies tantum vicis*. Nulla acies tantum vicis, quantum tres illi fratres, imò quantum tertius duobus superstes. Sequentia confirmant.

v. 20. *Varronemque pigrum magnum quod vincere posses*.] Pigrumne, qui celeri-

celeritate fugæ se cladi Carthagini eripuit? Deformatissimus est hic versu-
his. neque vero integrior in Gemblacensi :

Varronemque pugum magnum quam vivere posset. Proculdubio
pugum ex pfugum conflatum, id est profugum. Itaque lego:

Varronem profugum, magnum quam vivere posse,

Postique tuos Thrasymonæ lachrymæ:—

Varronem fuga vitæ consulentem, quem mirum post tantam cladem vivere
potuisse, idque post cladem ad Thrasymentum. *Magnum quam*: alii dicerent
magnum quantum. utrumque dicitur magnum quam, magnum quantum:
immane quam, immane quantum. Græcum *δυναστω* *δυν.*

v. 23. *Speratum Hannibalem.*] Melius Gemblacens. & textus Bonin-
contrii:

Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis.

Frustra enim legatione Romana à rege Prusia petitus catenas veneno hausto
præuenit. Bonincontrii textus habet *Speratum*, quum tamen interea ipse
Speratum legat. Haud dubie interpolatio est ab illo: *cecidisse catenis*, ceci-
disse in catenas, ut supra trahere morti, trahere in mortem.

Immatura trahunt natales corpora morti

v. 24. *Exiliumque regi.*] Quid est *exilium* regi? Quam inepte hoc con-
ceptum est. Legebamus olim:

Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis

Exilium Regi furtiva morte luisse.

nisi quod nunc legimus *Speratum*. Hannibal quem Romani sperabant ca-
surum in catenas suas hausto veneno ignominiam anteuertit. Gemblacen-
sis habet:

Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis

Exiliumque rei furtiva morte luisse.

poterat tolerari. Nam tanquam exul reus, non profugus latuit apud Pru-
siam. quia à Romanis petebatur. Itaque luit exilium rei furtiva morte:
tanquam reus exilio damnatus obiit. Sed hoc sententiæ tenor non patitur,
quia priorem versum disiungit à posteriore, quum prior per se constare
non possit.

v. 25. *Adde etiam Italicæ vires.*] *Adde etiam vires Italas* Gemblacensis
concinnius.

v. 29. *Et iacuis Libycis compar.*] ἄγαντα, ὅτε τὰ ἴσος Μάχων ἐν τοῖς Καρχηδόνι-
σιν ἐπὶ τοῖς οὐράς α καὶ δὲ ὁμοῦ τοῖς δόξ. Phitarch.

v. 30. *Atque crepidinibus.*] *Eque crepidinibus.*

Ibid. *capit Carthaginis orbem.*] Recte olim coniiciebamus τὸν orbem
τοῦ δόξ. Gemblacensis veram lectionem aperuit: — *Carthaginis arces.*
lege ergo:

Equo crepidinibus capite Carthaginis arces.

Crepidinem vocat ruinas, & tā ipſius Carthaginis. Non male etiam legēbamus Carthaginū urbem.

v. 31. *Hoc niſi fata daret.*] Eato Stoicorum omnia addicit : Fortuna Epicuri omnia abiudicat.

v. 33. — *pelagusque receptum Et tres.*] Aulus Poſtunius Albinus rerum Romanarum lib. primo :

*Ille cui ternū Capitolia celfa triumphis
Sponte Deum pacucre, cui freta nulla repositos
Abſcondere ſinus, non tuta manibus vrbes.*

Hoc volebat dicere : Ille Pompeius rex triumphator, victor maris, Piratarum ſcopulus, vt inquit Petronius, viliffimo capiti ſupplicium dedit. quod hic exequitur Manilius.

Pag. 82. v. 2. *Cumque etiam poſſes.*] Gemblac. *Cum iam et iam. iam & iam* dictum vt magis magisque.

v. 4. *Et collecta rogam*] Gemblac. *Eiectaque rogam.* Vnius literalis mutatione legimus :

Eiectaque rogam facerent fragmenta carinae.

Eiectam carinam dixit, quæ ex naufragio in litus à mariiecta fuerat ex qua roguſ conſtructus, quemadmodum roguſ ipſum vocat naufragum ignem. Sed vulgaris lectio videtur interpolata ex Lucano.

— *ſummas dimpna arenas.*

Et collecta procul lacera fragmenta carinae.

Exigua trepidus poſuit ſcribe.

v. 10. *Indicium dextra retinens.*] Suetonius ſiniſtra : *Libellam inſidarum indicem ab obuiſo quodam porrectam libellæ capiti, quas ſiniſtra manu tenebas, quaſi mox lecturus commiſcuit.*

Ibid. *namque cruore Deleuit*] Fortaſſe : — *omneque cruore.* Legendum *monimen.* idem eſt cum indicio. Deleuit cruore indicium & monimen, quod dextra retinebat.

v. 14. *quid Xerxem maius ?*] Proſpecto Manilius ſcripſit :

— *quid Xerxæ maius & ipſo Naufragium pelago ?* Nam dixit, *regumque ruinas.* ergo & Xerxæ ruinam & naufragium dicit. Tantum naufragium, vt ne ipſo quidem pelago capi poſſet.

v. 15. *quid capros agmine Reges, Romanis poſitas.*] Hæc monſtra non poſſunt conſciſi ſine Hercule, hoc eſt Gembl. libro. Ia habet :

— *quid capto ſanguine Regem.*

Romanis poſitum ? —

pro quid tantum quod ſcriptum erat. Seruium Tullium natum capto ſanguine, nimirum captina Ocriſia Ocriculana (aliis Corniculana) Romanis Regem impoſitum fuiſſe nemo neſcit. Captum ſanguinem pro captiuo eo modo

modo dixit, quo Catullus & Horatius maritam pro maritali. De vulgata lectione, & Bonincontri interpretatione dicerem, si horas perdere vellem.

v. 16. *raptosque ex ignibus ignes.*] Raptos ex ignibus ignes dupliciter accipi potest: aut Palladium ereptum ab Aenea ex ignibus, ut ignis Vestalis intelligatur. aut, quod magis credo ipsos ignes Palladios siue Vestales raptos ex incendio à Metello.

v. 17. *Cedentemque viro flammam.*] vel Metello, ut diximus. Iuuenalis: *Servauit trepidam flagranti ex arce Minervam.* vel Aeneæ. Sed de Metello accipi præstat.

Ibid. *qui templa ferebat.*] *ἐκκλησίας.* Nam τὰ ἅγια tam res sacræ, ut Palladium, quam templa dicuntur.

v. 18. *Quod subita veniunt.*] Habes apud Valer. Max. lib. ix. cap. xii. Plin. lib. vii. cap. lxi.

v. 20. *Ex ipsis quidam plati.*] Plin. lib. vii. cap. lxi. Adde his, si libet, ex 10. *σοφιστ.* Platonis *ἐκ τῶν ἑπτὰ ἡγεμονικῶν Πλάτωνος.* de quo etiam Val. Max. lib. i. Macrobius in Somn. Scip. Vide Iustin. Martyr. 19. 501 Orig. in Celsum 74.

v. 21. *Aequo bis vna duplex.*] Celsus: *Si certe futurae mortis indicia sunt, quomodo interdum deserti à medicis conualescant, quosdamque fama prodiderit in ipsis funeribus reuixisse? Quam etiam vi, in re magis nemini Democritus non fuit, quidam virescunt certi et notae esse proposuit, quibus medici credidissent. adeo illud non reliquit, ut certa aliqua signa futurae mortis essent.* Intelligit autem Celsus de volumine, quod Democritus *ἐκ τῶν* scripserat, hoc est, de exanimi muliere, quæ post septem dies reuixit. Plinius attribuit Heraclidæ, non Democrito. Huc, inquit, pertinet illud apud Græcos nobile volumen Heraclidæ, septem diebus femina exanimis ad vitam renocata. Meminit eius voluminis alibi Diogenes Laërtius, in Empedocle. & librum illum Heraclito attribuit. Quare etiam Heraclidis esse dicitur in codicibus Plinii. Laërtius: *τὴν γὰρ ἄπνυν ὁ Ἡρακλείδης φησὶ τοῦτον τὴν, ὡς τελέοντα ἡμέρας (ὀντισὲν ἄπνυν καὶ ἀσπῆον τὸ σῶμα.* Superius: *Ἡρακλείδης δὲ ἐν τῷ περὶ νόσων φησὶ καὶ Πανσάνη ὑπὸ νόσῳ αὐτὴν τὰ περὶ τὴν ἄπνυν.* Et alibi: *Ἡρακλείδης μὲν γὰρ τὰ περὶ τῆς ἄπνης, διωνομένης, ὡς ἰδοῦσθαι Ἐκπεδοκλῆς ἀποδείκναι τὴν περὶ ἀνθρώπων, κτλ.*

v. 22. *Ecce lenis perimit.*] Lucillius:

At cui? quem febris vna aequo vna asperia,

Vini inquam, hinc potius vnum tollere.

v. 23. *Rationis vincitur usus.*] *Μαθήσας τασίτο medicina dolere.*

v. 25. *parcuntque venena.*] Aufonius:

Et quum fata voluit bina venena iuuant.

v. 27. *Ingeniumque suum retinent.*] Pone τασαλ stylū. Postea:

— transiſſeque per illum,

Ex illo fortuna venit. furit alter amore.

v. 29. & *vertere Troiam.*] Verrere Troiam, vt verrere ſolum. Abydenus adoleſcens vertebat ſolum ſuum, hoc eſt Troada, in qua poſita Abydus, & tranſſetebat in Europam. Mens Manilii: Duo germani fratres diſſimilimi: alter adeo amore inſanus, vt ipſum Abydenum vincat: alter autem Iuriſconſultus. Hinc Perſius:

— geminos, Horoſcope, varo

Producis genio. — Horatius:

Cur alter fratrum ceſſare, & ludere, & vngi

Praſerat Herodū palmetis pinguibus: alter

Dines, & importans ad vmbram lucis, ab ortu

Silueſtrem flammis & ferro mitiget agrum,

Scis Genius, natale comes qui temperat aſtram

Natura Deus humana, mortali in vnam

Quodque caput, vultu maſtabilis, albus & acer.

v. 33. *Non noſtrum hoc bellum eſt.*] Non ſponte noſtra ad hoc ducimur. Sed nimirum eſt aliquid, quod nos cogat. Nullum eſt in hoc τοῖς ἡμῖν. Ergo eſt aliquid ſupra nos, atque adeo præter τῶν ἡμῶν.

Ibid. *Coguntur tanta mouere.*] In Gemblac. eſt Helleniſmus:

— *coguntur tanta moueri.* Neque dubium eſt ſcripturam veram eſſe. Sic Lucanus:

Iupiter eſt, quodcunque vides, quodcunque moueri.

vt habent bonæ notæ cōdices.

Pag. 83. v. 2. *Et Decius non omne tulit.*] Totam hanc periochen longe melius concipit Gemblacenſis:

Quod Decius non omne tulit, non omne Camillos

Tempus, & inuictum deuicta morte Catonem,

Materies in rem ſuperas, ſed lege repugnat.

Non deerat quidem materia nalcendis Catonum ſimilibus, ſed lex fati repugnat.

v. 3. *Et inuictum deuicta.*] Male Gemblacenſis:

— & inuicta deuictum morte Catonem.

v. 7. *Sed rapit exceptos funus fortuna ſuperbos.*] Interpretetur Oedipus. Neque diſtinctio, quam olim appoſueramus, hilum iuuat. vera lectio:

Sed rapit exſcepto funus Fortuna ſuperbo.

Opes & regna, inquit, non redimunt fata regum. Sed è medio ſceptro & regno Fortuna rapit funus. Vt paupertas non accelerat mortem, ita nec opes vitam

vitam prorogant. *Funus*, cadaver, quod sepulcro infertur, dici & pueri sciunt. *Sequentia* suffragantur. *Statius* *III*. *Thebaidos*.

Æoliden humero iactantem funus onusto :

id est, Learchum à se interfectum. Itaque *funus* vocat, quod Ovidius *corpus inane*.

v. 8. *Indicique regum summi.*] *monarchia*. Nam est funus aliquod in-
dictum.

v. 10. *Quin etiam infelix virtus.*] Firmicus plura in eandem sententiam studiose collegit: *Fortis ab ignauo superatur: bonum prostravit inferior: iusto iustitia non profuit: castos providentia saepe decipit: pudici ac sobrii impudicus; ac dissolutus in honoris peritione prelatus est. iacent strenui: laudantur improbi: & quicquid huic profuit, illum incauta imitatione decipit.* Hac nobis omnia bellarum cursibus conferuntur: his nos Fortuna varietatibus conficit. Quæ Firmicus à Græcis accepisse minime dubium est. In eandem sententiam quoque Messaallah Arabs: *Quia videmus alios prudentes exni boni, alii stultis bene esse, nunc quid hoc ab aliqua causa est? Quod igitur bona, aut male succedat hominibus præter eorum voluntatem, nimirum id Dei nati, & Planetarum decretis accidere, quemadmodum & omnes bonos successus atque incommoda, sciendum est.*

Ibid. Quin etiam infelix virtus.]

ὦ τλήμων ἀρετὰς λόγους εἰδὼς ἢ δ' ἰσθὺς δέ σε

ὡς ἔρπον ἥσκειν, σὺ δ' ἀφ' ἐδύλατος τύχη

y. 21. *calumnique interferis ora.*] vt in Centauro homo interferitur equo.

v. 22. Denique si non est.] Potentissimum hoc argumentum: Si non esset fatum, nulla essent apotelesmata. Atqui sunt. Quod autem sint, postea probat. Quum enim τὰ ἀποτελεσματὰ aut καὶ τὰ ἀμύνης καὶ ζωδίων, aut καὶ τῶν κατὰ τὴν ἀστρον considerentur, ea nunc presenti libro duntaxat expoliturus est, quæ καὶ τὰ ἀμύνης καὶ ζωδίων spectantur. Cuius pragmatiz quum multe partes sint, illa præcipua censetur, quæ καὶ διανοητικὴν est. διανοητικὰς. Signorum aut circa vniuersalia sunt, aut circa particularia. Ac de vniuersalibus ultimo loco. De particularibus nunc agit, quæ dicuntur οἰκτικὰ διανοητικὰ, quia circa indiuidua versantur. Ea considerantur aut καὶ ἐλάττωτας καὶ ζωδίων, aut καὶ μονομελέας, aut κατ' ἐπαλωκὴν ἔχοντες. Quæ tria singillatim suo ordine tractantur.

v. 30. *tanto sit gloria maior.*] *tanto sit.* Et Gemblac.

v.31. *Quod calo gaudente venit.*] *Quo calo.* Gemblacen. Manilianum.

Quo pro Quo magis. Sed nihil muti. *tagaudens* est suspectum.

Pag. 84. v. 5. *Nunc tibi signorum mores.*] *Mores* id est *signa*.

Ibid. (*suumumque colerem.*) *Suumum colorem tenet.* καταλινω τὴν μα-
τρίαν καὶ τὸ ἀμύριον ἢ δ' αἰθέρα. Nullæ enim hic τῆ πατρὸς ἐκείνης ὀψιμαρτυρίαί, nul-
la erran-

la erantium suffragia. Summum colorem ut Græci ἐρυθρὰ. Ansonius, in summa cute. Nam & ῥοδὸς cutis apud Græcos. Pronerbiale est. Idem quod alibi:

— *Sed summa est rerum referenda figura.*

v. 6. *Et studii varias artes.*] Nam & ἰδιοεῖας nomine etiam τὰ ἄλλα ἄλλα veniunt, quæ ipse ἁτὴν ἁ' vocat. In his igitur Signorum Apotelesmatis τὰ ζωατικὰ καὶ τὰ ἐκπαινεύματα tractantur. ζωατικῶν quidem sunt αἱ ἰδιοεῖαι. sed ἐκπαινεύτων τὰ ἐκπαινεύματα siue athla.

v. 7. *Dines secundum.*] Aries dabit mercatores, qui variis casibus rem frangent, ac iterum stabiliunt. Dat & lanifices & vestiariam facientes. Hæc sunt athla siue ἐκπαινεύματα. Facit & sollicitos & inconstantes.

v. 8. *Exurusque novus.*] Vt & pecus ipsa, quæ quotannis lanitium exuit, ac iterum producit. Quare qui sub hoc signo nascuntur, ut momentorem facient, sic & momento facultatibus labentur. Mercatores enim, inquit Sophocles apud Stobæum:

λεπταὶ δὲ ῥοπαῖον ἱμπολαὶ μακροὶ
αἰὶ περιβρίθοντες αὐτὸν πολύβοροι
ἴσως αὖν ἢ ἐμὴν δαίμονα, ἢ δαίμονα.

Ibid. *Exurusque novus.*] Procopius Gazensis in Pentateuchon, loquens de eo qui natus sit sub ariete: καὶ περιεργητικὸς, καὶ συνεκτικός. τοῦτος γὰρ φαίνεται, ὡς καὶ. ἀποτιθέμενος γὰρ δαίμονας τὸ ἔργον ἐν τῇ φύσει καὶ αὐτὸν ἐκπαινεύων. Idem dicit quod Manilius.

v. 9. *Naufragiumque insper.*] ἐκπλῶσιν βίη ἀποκτινοῖν βίη καὶ χρημάτων ἀπολαί. Paulus Alexandrinus ὅτι ἀποκτινοῦνται μισήματα. Idem.

v. 10. *Et novus in damna feretur.*] Quemadmodum antea dixit:

— *semper semper habebis.*

Sed reclamat Gemblacensis: — *Et natus in damna feretur.*

Quid est crescendo cadere? hoc est, natis opibus in damna feretur. Sic apud Catullum *Natum es. τὸ γάμον.*

Ibid. *natus in damna feretur.*] δουραριστικὸς vocant Græci artis magistri, quos nunc lucrum, nunc damnum sequitur. Sic Paulus Alexandrinus.

v. 11. *In vulgumque dabit fructus.*] Ineptum. Gemblacensis.

In iugulumque dabit fructus. Fructus gregis sunt agni & lana. Quoties id dicunt Iurisperiti! Agni ad iugulationem & macello dantur, lanæ lanificio. Itaque vno versu utrunque comprehendit, quod nomine fructus venit, agnos & lanam.

v. 14. *Nunc temere lenis fido.*] Facit μάταια.

Ibid. *nunc ducere sola.*] Facit ὑπάρτα καὶ ἡγάδους.

v. 15. *Nunc gemere.*] Vna litera minus scripsit Manilius: *Nunc emere.*

Inter-

Interpolatores vestimentorum faciunt qui emant vetera vestimenta & interpolata pro nouis vendunt. Græci vocant ἐντροφεῖς.

v. 16. *Quis sine non poterant vlla subsistere gentes Vel sine luxuria*] Quibus vestibus, etiam si non abuteremur ad luxum, tamen, amoto omni luxu, sine ipsis degere non possemus, nisi nudi vellemus prodire. Tantum est opus illud, ac tam necessarium.

v. 19. *Seque in Arachnea magnam præcesse triumphum.*] Pallas dicitur triumphus, hoc est triumphatrix, quomodo pastor certamen, hoc est certator apud Maronem:

Et certamen erat Ceydonicam Thyfido magnam.

Ouid. vi Fastorum:

Publica, respondis, cura est pro manibus istis

lappiter. — id est curatorem.

v. 21. *Es dubia in trepida.*] Dele non:

Es dubia trepida præcordia pectore finger.

Positio fit in sequenti syllaba. vt supra:

No magna breuibus careant compendia dictis.

Ibid. *Es dubia trepida*] *Es dubia, trepida, pectore, finger, pectore, finger, pectore, finger* vocat Ptolemæus.

Ibid. *præcordia pectore finger.*] Gemblac. fortasse non male.

— *præcordia pectore signum; id non dices.*

v. 22. *Seque sua semper.*] *ναυαγίας* Ptolem. Sed totum locum ita concipit Gemblacensis:

Huc studia, & similes daces nauagioribus arces,

Es dubia præcordia pectore signum;

Et seque sua semper cupientia vendam laude.

Nihil mutauimus.

v. 23. *Et turba simpliciū dominat.*] *domat.* Extant vestigia in Gemblac. *domat.* Tantis agricolæ dabo, laboriosos, laudis cupidos, taciturnos, tarda ingenia, & amoribus dedita.

v. 24. *Pacatisque labor veniet, quæsentia laudis.*] Viniosissime, vt paret. Gemblacensis recte:

Pacatisque labor veniet, nec præmia laudis

sed æreæ tribuuntur parim. Si rectius *Pacati*, erit pacati soli. Vtroque recidit sententia. Natis sub Tauro continget labor quidem, sed in pacato, & fructus non gloria.

v. 26. *ingunque sui poscit coruicibus ipse.*] Alludit ad *ναυαγίας ἀντιπικ.* Taurus pinguis, comedens, & quæringum poscens.

v. 27. *Ille sui Phœbi portat.*] & Virgilius pene iisdem verbis in eandem sententiam:

Candidus auratus aperis quum cornibus caput. Taurus.—

v. 28. *Militiam indicit terris.*] Habes ibidem apud Virgil. & Hesiodum. vetus Sphæra:

κρί) δ' ἐπὶ τῷ Ταύρῳ, ὅς γε καμάρους
τύποις ἐκείναις ἡνέσθ. & καὶ ἀνέσθαι
ἐπὶ τῷ τῷ τῷ ἀνέσθαι (ἔχον)
καμάρους ἀνέσθαι ἀνέσθαι ἀνέσθαι

Sunt vicem interpretis Manilio.

v. 31. *facilesque per arua.*] Vere bubulcorum fuerit, non videre lo-
gendum *fascies*, vt olim coerecimus, & Gemblacensis. & sequentia
probant.

v. 32. *aque sua venit.*] *aque sua* Gemblac.

v. 33. *tacita mentes & corpora tarda Mæis valent.*] *ἐνδονόητος, ἀμύχανος*
ἀμύχανος *ἀμύχανος* Ptolemæus.

Pag. 85. v. 2. *Mollis & Gemina.*] Gemini Calliopes seu cantores, &
musicos dant, voluptarios, astronomos, arithmeticos, Geometras.

v. 3. *Per varios cantus.*] Eiusmodi Calliopes vocat Firmicus, edui,
Ptolemæus, *ἐκείνους*: fortasse etiam Musicarios suspiceris in veterescrip-
tione Romana:

CALOCASIO

VERNÆ DVLCISS.

ET MUSICARIO

INGENIOSISSIMO:

nisi intellexeris Musicorum instrumentorum artifices, quod fortasse verius.

v. 5. *Ingentemque sonum.*] Absurde. Recte Gemblacensis: *Ingeniumque*
sonum: nervis verba infra *generis ingenium sonum*. Nunc dum absque
ope codicis fuisset.

Ibid. *labas est etiam ipsa voluptas.*] *ἐνδονόητος* Ptolemæus. Adco la-
borem grauantur, inquit, vt etiam ipsa voluptas illi sonum sit. *ἐνδονόητος*
dictum.

v. 8. *Inueniunt & in astronomia.*] Astronomi sunt.

Ibid. *numerisque modisque.*] A numeris Arithmeticos, a modis Geo-
metras censet.

v. 9. *Consummans orbem.*] *Græcos*: *ἀνέσθαι* *ἀνέσθαι* *ἀνέσθαι* *ἀνέσθαι*. *ἀνέσθαι*
ἀνέσθαι orbis enim disciplinarum dicitur, vt *Græcos* *ἀνέσθαι* *ἀνέσθαι*: *ἀνέσθαι*
matrices orbem complebunt. Musici, Astronomi, Geometri, Arithmetici
erunt. Tot enim partes Mathematicæ *ἀνέσθαι* *ἀνέσθαι* *ἀνέσθαι* *ἀνέσθαι*. Quod
igitur dixit *Consummans orbem*, hoc Ptolemæo est *ἀνέσθαι* *ἀνέσθαι* *ἀνέσθαι*
ἀνέσθαι.

Ibid.

Ibid. *transmittunt orbem.*] Orbis disciplinam, ut Cræsus, hinc inde
 ἐκ πύλων μεταβαίνει.

Ibid. *postquam ipse fideri liquunt.*] A fide sunt functiones ad Geometriam,
 & Arithmeticon se conferent.

v. 10. *perque omnia ferunt.*] *ὑπερβολῶς, ἐμπερὶς, ὡς ὁ Πτολεμαῖος.* Ptolemaeus.

v. 12. *Cancer & ardorem.*] vitium latere in hac lectione putauimus
 olim non iniuria. Sed Gemblacensis mendosiorum prodit, quam suspicari
 sumus:

Canter ad ardorem fulgens in cardine vicum,
Quam habebat summa venditibus curribus ambis,
Articulum mundi resinet. — *vicum* antiquitus pro *vicum* scrip-
 tum accipimus: id est *solu*. Ita vocat, ut Lucanus loquitur, circulum alti
 solitii.

v. 13. *Quem Phœbus.*] *Quem* Gemblac. vitium est: *ἵκετο*.

v. 14. *Arbitratum iudicis.*] Quia longius Sol non excurrit in boream.

v. 15. *Ille itaque.*] Sub Cancro avari, mercatores, feneratores, *ἄνθρωποι*
 avarii, negotiatores, cāscantur.

Ibid. *multisque infusus.*] Ecce, ut olim, effusus. Confirmat Gemblac
 ensis:

v. 18. *Et granida uentosa speculancem in uentosa uentia.*] *ἄγροισιν* formid
 sunt hæc. Turnebus, & nos olim, antequam Aduersaria Turnebi ederentur,
 valde adolescentes legebamur:

Et grania canona speculancem in uentia uentia,
Crederet ipse. — Ita habet Gemblac. ne una quidem litera mi-
 nus. Paror est aduersus hæc pertendere.

Ibid. *Et grania canona speculancem in uentia uentia.*] Dardanarum.

v. 23. *Navigat & steriles optando sortibus annos.*] Quid optat steriles
 annos sortibus? Ille ipsam optat, cuius hæc interpolatio fuit Gembla-
 censis:

Navigat, & steriles optando sortibus annos.
 Profecto feneratores nihil prius in votis habent, quam ut quam primum
 fœs acquatur fœnori. Hoc est, quod dicit, optare celeres annos sortibus.
 Inde Ausonius velocem usuram vocat:

— *Et volox inopes usura transitat.*
 De maritico fœnore & transactitia pecunia intelligi clarum est. *ἔγγυος* tunc
 vocat Nonella 106. Lego *ἔγγυος*. Apud Pollucem lib. 111, *ἔγγυα, δανειώματα*
ναυτικά: eam *ἔγγυος* soleant opponi. Demosthenes *ἐν ναυτικῇ* *ἐν*
ἔγγυος *συμβάσει*. Diphilus *ναυτικῆς* fœnus nauticum vocauit:

ἐν δὲ τῇ ναυτικῇ συμβάσει καὶ δανειῇ.
ναυτικὴ τὴ συμβάλη καὶ δανειὴ ἐν γὰρ τῇ. Alioqui quis nescit quid sit
 Nn 2 ναυλοφ

videtur: vide legem Rhodiam: ubi et ἡ ἑστία mentio in eadem significatio-
ne. Demosthenis *de* est *restituenda Aeneas*. Maximus Tyrus orat. 11. ἡ δὲ
ῥητορικὴ ἐστὶν ἀνακρίσις ἐκαστοῦ καὶ οὐκ ἅπασαν ἡ δὲ δαίμων ἡ δὲ δαίμων.

v. 24. *Dulcibus vsurus a quo quoque tempora vendit.*] Si non nauigat, vt negotietur in sua sibi pecunia: at saltem aliis trans mare feruerit. Non solum, inquit, vendit tempora forti, quoniam exigit vsuras fortis, sed etiam a quo, id est pro rata exigit vsuras vsurarium. Hoc enim est vendere tempora vsuris a quo: quia & fortibus quoque annos vendit, quos optat celeres fluere, & sortem quam primum aequent vsure, & vsura fiat altara fors. Vetus Comicus. *ἀνὴρ δ' ἀρνείας ἔσθ' ὅχλον, καὶ πόρ' αἶμα.* Veracis & inlicita huius loci expositio. Detraiecitia enim pecunia sermo est, quae gemiores, longe, quam modicetanea, vsuras exigit, quod traiecitia periculo creditoris fit. Ita igitur intelligendus locus: Aut nauigat, aut nauigantibus mutuat. Nam quum ipse nauigat, tunc periculo suo, & suis numeris nauigat. Alioer. Nauigat. id est, in navi ipsa pecuniam occupat feruore, quum tamen ipse non sit neque exercitor, neque infitor, sed vnus ex iis, qui dicuntur *clina*. Nam *clina* est *δησάμενος*, qui nauulum dedit. Huiusmodi *clina* multi immanem feruorem pecuniam suam ponant, quod indicatiuetis proverbium non bene à docto Collectore animaduertum. *ὅτι δὲ ἡ ἐκ τῆς ἡμετέρας δόξης ἐστὶν.* Ceterum quam vsura curris Horatius vestiri seruatori. Nam apud Brasimum τὸν δεξιτέρου. qui doctus vir de minimis quidem mentem proverbii odoratus est. Vides prouerbium Graecum idem velle quod Manilium. Et verum esse, Ceteros non steriles legendum esse.

Ibid. Dulcibus usum equo quoque tempora vendit. ἰσχυρὰ καὶ τὸ αἴμα, ut diximus, mere Græcum est, ἐξ ἰσχύος. pro portione. Non sicut si forte non sit nisi pro portione scilicet quando iam vltra somnasset. Idem autē distributi δέ-
κατος μέρους, vel constipula vocatur semper ἵππος vel τὸ ἕμμα in lege Rhodia,
ut iam demonstravimus. Hoc igitur intelligitur τοὺς ἵππους τοῦ ταύρου ἀνατοκισμῷ.
Quare vsuris æquo tempora vendit, id est, πρὸς αὐτῷ ἵππῳ τοῖς ἵπποις ἐξ ἰσχύος
ἢ χρόνον ἀνταλλογῇ. ἐξ ἰσχύος πρὸς αὐτῷ μέρει scilicet. Sic in veteri inscriptione men-
tio fit anatocismi binæ centesimæ vsurse. Hæc bipa centesima hæc nota
scribebatur οο. Anatocismos Plutarchus eleganter παραδίδωμι παραδοκῶν
τόκοις, τόκος γὰρ μέν ἐστι καὶ ἄλλο.

Ibid. *Dactylus v[er]is.*] Vlpianus *dalsitudinis v[er]itatem dixit* l. x. Quae in fraud. cred. Quod autem hic dicitur, ex aliquot casibus accidere potest, non semel. Habes exemplum lege Rhodia § XVIII et § XXXIII tunc caride § p[ri]mo deo *inductio*, et *corabatur*, nimirum temporis visus quoque emigatur.

v. 25. Ingenium solent.] inter omnes homines.

Ibid. *suave in compendia pugnat*.] *cruciatu, quadrifido*. *Pankos Alex-*
andrinus.

v. 26. *Qui dabitur vesti.*] Leo dat venatores, vestigatores, bestiarior, confectores ferarum. Facit & simplices, ac vixime delictos.

v. 30. *Pestis ornare superbos.*] Melius Gemblac. *superbis*. Postes illi veteres ornabant spoliis ferarum, item armis.

— *postibus armare faga.* Val. Flaccus 111.

Et nunc ille intus, caprinaque postibus ora

Imposuit spoliis infelix dunaque pudentia.

Quare nocte olim supplebamur apud Ennium:

Desine, Rome, tuos postes ornare trophæis,

ab eadem mente. Sic apud Græcos *νενερίαν* onerantur *οἰκίας*. Quare qui reprehendunt comesturam nostram de versâ Enkiano, imperitiam suam produunt. Hieronymus quoque Columna in ea re ludibrium debet: qui nunquam ferre nos monuit, nisi ubi locus est, ut patet, reprehensio, & tamen maior pars eius commentarii orum ex nostris commentis consuta est. Sic est ingenium hominum. Quid adeo res nobis illis visa postes templorum spoliis ornari Romæ? Audiant Silium libro primo. de Romanis loquitur:

In sacrum sacris, primaque in ianua templi

Capitæ acron, bestiarum, armisque rapta

Pugnatum Ducibus, seuque in monte fœces,

Perfusa thymis, & feruacia vela cruorem,

Chusitrapæ portum pendenti — Eunt, & melioribus obtes-

cent. Sed clarius libro VI etiam de postibus priuatis:

Vixit iuven. Martemque capite ferro solent,

Et villas intus suspendere postibus arma.

v. 31. *domibus configne prada.*] Melius Gemblacensis *præfigere prada*

v. 32. *Esperare motu siluæ.*] Recte Gembl. *Esperare motu siluæ* Stat. IV

Thebaid:

— *cum solent forte remotos*

Pacibus curam, gaudique uictu Lycæ.

ibid. *Eruntque rapta.*] Gemblacensis & *vinere videri*. Non sequimur.

Nisi sit *vinere videri*. hoc tibi seris domibus

Page 86. v. 1. *Sed pecorum membris.*] Intelligit bestiarior, non vtique qui ad bestias damnati erant, quos *damnati* vocat Apostolus 1 ad Cor. iv: sed eos, qui auctorati hoc faciebant, ac spectaculo meritorio operam foebant, vel vt Maniliane loquar, qui luxuria eadem parabant: de quibus discrete scribit Theodoricus Rex apud Cassiodorum in epistola antepenultima libri v, & Callistrus l. 111. §. lege. De rebus. li propter desperationem iudicium dicebantur. Secutus in historia ecclesiastica: *utrumque* *utrumque* *utrumque*

*οὐδὲν ἢ εὐκαταφρονέοντος ἐνταύτῃ αὐτὸ ὁ δῆμος κατέβη· σὺ δὲ δὴν ἐν τῷ
λαῷ ὁ δῆλος μάρτυς.* Claudianus:

audaces agat ipsa viros, qui colla ferarum

Arte ligent, ceteroque premans venabula nifu.

Vides Claudianum. τὸν ὁ δῆλος audaces vertere. Inde verbum elegans
Apostolo *ὁ δῆλος*; quod alii in *ὁ δῆλος* mutant, (verisimiliter, quod
exponit in *δαίμων λαῷ ἐνταύτῃ*) Philipp. ii. Dicuntur et *ὁ δῆλος* Confe-
ctores Suetonio. Glossæ, Confectores, *αὐαίρετοι*. Eusebius de Polycarpo
Martyre. *σῆρας γὰρ ἰδόντες οἱ ἀνέμοι μὴ δυνάμενοι τὸ σῶμα. καὶ τὸ σῶμα δαπανηθῆ-
ναι ἐκείνῳ περὶ ἔχοντα αὐτῷ κενότορον παραβῦται τὸ ζῆλον*. In veteri inscriptio-
ne legitur: CONFECTVARIORVM. ET. SVARIORVM. CORPVS.
Et Glossæ adtupulantur: Confectorium, *χοιροσφαγεῖον*. Item: Confectores,
καταβόλαι. Malim *καταβόλοι*. ita dicti, quod hasta feras collocabant in ludo
meridiano. Et videndum, an locus, quem *ζωρεὶν* & *ζωρεῖον* vocant Græci, quo
bestiæ includebantur, hinc dictus sit. Vocabatur enim Catabolam: de quo
in Martyrologiis, & alibi.

v. 4. Ingenium ad subitas iras facilesque recessus.] Horat.

Irasci facilis, tamen ut placabilis essem.

v. 5. *Æquale est puero.*] Malim: *Et quale est puero.* Et ita scriptum reli-
quit Marullus.

v. 6. *At quibus Erigone.*] Virgo dociles, studiosos, eruditos, facundos,
acutos dabit. Nascuntur etiam Notarii, singularem scriptitantes, item pudentes
& compositis moribus.

v. 7. *Ore magisterio.*] Gemblacensis: *Ora magisterio*. Virgo coërcita
in ore ducit magisterio in studium ora & mouet mōdos. *Docere in studium*,
informare. *ora*, quis docet eloquentiam. *nades mōdos*, puerorum primam
præterit imbuunt in idem. Præterit tamen aliam lectionem, *ora magisterio*,
modoque coërcita Virgo. id est composita ad modestiam. Nam nodus hic
significauerit coërcitionem, ut in Panegyrico ad Pisonem.

Seu inuas astrictus in nodum sagore vocet. Hic sine dubio est vera
lectio. Altera, quamvis in Cqd. Gemblacensi legimus, tamen incohærens
est, ut puero appareat. *Magisterio nedaqua* in *id. dñm*, magisterii nodo. Sic
libro sequenti — *concha valloque lacerans*: vallo concha. Claudianus.

Hic habitas nullo conficta licoxia uale.

v. 7. *Ora magisterio.*] Virgo dicitur magistra infra:

Nec Leo venator venit, nec Virgo magistra.

v. 8. *Et pectora dedisti*] *emendatam* *emendatam* efficit Ptolemæus.

v. ii. *Ille decus lingua faciat.*] Sane qui consequitur eloquentiam à Vir-
gine, non ille, eam fecit, sed Virgo, que illi dedit. *Lege ergo illa decus.* Et ita
Firmi-

v. 20. *Librantes noctem.*] Sub Libranati mensores, ponderatores, calculones, iurisperiti erant, & qui de Iure respondebunt. *Palamedis generum.*

v. 21. *Per nona maturi post addunt.*] Inepte. Gembl. & textus Bonincontrii *post nona*. Chelco librantes noctem cum luce per nona in unera maturi Bacchi: hoc est vindemiali tempore. *post nona*. *et nona in unera.*

v. 22. *Mensura & tribuens vsu.*] Monstrum crebra mentio in iure, & in veteribus Scrijs. MENSOR. AGGREGVS. MACHINARIVS. FRUMENTI NVMER. EDIFICIOR.

Ibid. & pondera rerum.] Ponderatores erant. Glossa: Ponderator, *αριθμητής* *ζυγιστής*. In veteri inscriptione vocantur Ponderarii. PP. PONDERRARIVM. praefectus ponderarium. item Ponderatores. In inscript. Lugdunensi PATRONO PONDERRATIVM.

Ibid. Et Palamedes.] Palamedes *αριθμητής*, id est calculatorem inuenit. ideo calculones hinc nascuntur. Verone nostrae: P. CAECILIUS EMPIRODINS. VI. VIR. AVG. CALCULATOR. Modestinus. LIX D. de excusat. *αριθμητής*, *αριθμητικός*, *αριθμητής*, *αριθμητής*, *αριθμητής*, *αριθμητής*. Glossa: *αριθμητής* calculator. *αριθμητής* i *αριθμητής*, *Computator*, *nummarius*, *Ratiocinator*. Fortasse pro nummario melius legeretur *Numerarius*. Vt alibi: *αριθμητής*, *nummarius*. *Computator* etiam dicitur, vt apud Chrysostomum & Suidam in *Κωμωδία*.

v. 24. *Qui primus numeror.*] Palamedes ipsemet apud Euripidem in Palamede:

τί τ' ἔλαβες πάσαις ἐλπίσιν μένος
ἀρῶν, ἡ γὰρ οὐκ οὐλαὶ οὐδὲ
ἐλπίς, ἀλλ' ὅταντι χρόνιος ἔλπίς.
ὅς ἔστιν ὁ πρῶτος πρῶτος ἐν πᾶσι
τῶν κατὰ φύσιν, οὐκ ἔστιν ἄλλος.
οὐκ ἔστιν ἄλλος πρῶτος πρῶτος
χρόνιος ἔλπίς, τίς γὰρ οὐκ ἔστιν
ἄλλος ἔλπίς, οὐκ ἔστιν ἄλλος
πρῶτος πρῶτος, ἡ γὰρ οὐκ ἔστιν ἄλλος

In Tragedia autem Sophoclis Nausipha ita quidam de Palamede narrat:

ὅς ἔστιν ὁ πρῶτος πρῶτος ἐν πᾶσι
τῶν κατὰ φύσιν, οὐκ ἔστιν ἄλλος.
οὐκ ἔστιν ἄλλος πρῶτος πρῶτος
χρόνιος ἔλπίς, τίς γὰρ οὐκ ἔστιν
ἄλλος ἔλπίς, οὐκ ἔστιν ἄλλος
πρῶτος πρῶτος, ἡ γὰρ οὐκ ἔστιν ἄλλος

Joseph H. ...

τάξεις το εὐρύτατον, ἐκτετατά σημεῖα.

πάντες σημεῖα τῆς ἐκείνου ἀποστολῆς

ἄρκτε σφαίς τε, καὶ κινεῖς ψυχρὰν δύσιν.

အလှူငွေကို ခံယူရန် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

ἡμεῖς, ἄλλοι, οὐκ ἐκείνην ἐκείνην

ἐπεὶ δὲ, φησὶς βε μὴ ἔστιν ἡ ἀποκρίσις

παύσας, κύβας τε καὶ πρὸς ἀρχάς αὐτῶν;

Eos versus ita restituiimus, qui apud Achillem Statium præpostere & mendacissime leguntur. Quatuor ultimi citantur ab Eustachio. Si Æschylo credas, etiam Patruides principes acies ordinaverit, duces, centuriones instituerit. Ita enim in Træpœdia Æschyli gloriatur. παῖς ἄνδρ' ἑκατὸν ἔχων

καὶ ταξίαρχον καὶ δεκάτην καὶ τοῦς

၆၄၈၆။ ခံတပ်၌ ခံယူရန် အရေးကြီးသည်။

ထွက်ပေး၊ ပုံနှိပ်ပေး၊ ပြန်လည်ပေး၊ ပုံနှိပ်ပေး

Ter cibum in die sumendi auctorem se gloriatur.

Ibid. Qui primus numerus rebus. Ibid. dicitur. Sophocles Sed apud Eschy-
lum Prometheus deo filio vindictam.

καὶ πλὴν ἀβουδὸν ἄλλοις μετέστηται

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

κατασκευάσαντες ἑαυτοῖς ἑσθλὰ ἑκδοτά.

Ibid. qui munera summis imponit.] Non solum locum viciisum olim indicavimus sed etiam *munera* promissa legendum esse monimus. Conjectura nostra sanet Gemblacensis Codex, ubi habet *munera*. Quod etiam indicavimus *munera* scriptum fuisse, videbatur *munera* d. 120

Ibid. qui nomina summas imponit, h. g. Sophoc. Summas numeros vocat, mensuras, ne forte aliud fomes, & ritum le & opibus tollas. Infra Defensio summas.

v. 26. *Hinc etiam.* | *Legō Hic. Ita olim nos. Ita etiam Semblac.*

v. 27. *asque notis lenibus pendentes* v. 28. *et iustitiantes* v. 29. *vetule ges singulis aut notis scribi.* Marcus Diaconus Sabenus: *Traxer Corn. Nini formis notis scribere, quod vultum in iure.* Sed illas homines vt d. libro huius Latini Iustitiantes: Ita & Quirites quoque Basilis Imperator sustulit: vide Cedrenum 467. Firmicus libro III. *Facit enim aut Calculi, aut musica, aut notarum, aut diffinitum literarum inuentores.* reddidit quoque facit in hoc loco Mercurio psephopactas *sape.* Ita emendauimus ex veteri libro: Sed sine dubio, quamvbi que profectur, hic quidem infortium suum dissimulare potuit Firmicus. Nam *ἰσορᾶν* sunt praestigiatiores, qui profecto non nasci debent sub eodem signo, quo calculatores, musici & singularum literarum scriptores. Sed *ἰσορᾶν* non *ἰσορᾶν* sub eodem signo quo ceteri nascuntur, vt ex hoc loco

Manilii colligitur. Stobæus sermone LXXX: *Ἀριστὸς ἐστὶ τῶν διαλεκτικῶν ἰσχυρὰ τοῖς ἰσοτάκταις, ὅτι τινος χάριν τὸν Ὀδυσσεύς.* Arcefilas philosophus dicebat, Dialecticos esse similes praestigatoribus, qui cum oblectatione imponant. Non assequitur doctissimus interpres.

v. 30. *Non alio potius genitum sit Servium asper.*] Servium Sulpitium iuris antistitem, familiarem Ciceronis, non regem Tullium intelligi, ut putat Bonincontrius, operam perdam si pluribus probem.

v. 33. *Et rectoris agens.*] id est directoris, iudicis. Glossæ. Rector *ἰσχυρῆς*. Interpretem iuris intelligit.

Pag. 87. v. 1. *Scorpius armata.*] Scorpius dat alacres, bellicosos, inartiales, crudelēs, venatores, gladiatores, arenas, campidoctores.

v. 2. *Qua sua.*] Inapte. Lege *Qui sua*.

v. 3. *Et sulcis semina miscet.*] Adhibebo idoneum interpretem horum auctorem veteris Sphaeræ:

Ἰσχυρὸς ἂν ἀναγίῃ τῶν ἀστρον.

Σκορπίου δ' ὄντος τῶν ἀστρον χροῖς.

Ἰσχυρὸς τῶν ἀστρον ἐν τῷ κόσμῳ.

v. 6. *quumque ipsa sub armis Pax agitur.*] *Gemblac. quumque ipsa sub armis P. a.*

v. 8. *Nunc hominum nunc, bella gerunt.*] In arena gladiatores cum aliis depugnant, & bestias quoque munera meridiano venantur in spectaculo.

v. 9. *Nunc caput in morte pendunt.*] Anchosati enim, non autem ad ferrum damnati hoc faciunt. Propertius:

Qui dabit immunda venalis fœta sagina,

Vincet ubi et asae herba pudenda genus.

Et supra de Bestiariis: — *morteque lucrentur.*

Firmicus: *qui se ob aliena gratia voluntatem, nudinatis sanguinis iactura, ad mortis spectaculum vendunt.*

v. 10. *quum bella quiescant.*] Iam dixit:

— *quumque ipsa sub armis Pax agitur.*

v. 11. *Sunt quibus et simulacra.*] Campidoctores sunt: aut sub Campidoctore simulacra pugnae proludunt, & ad palaria battunt, & virgis deludunt. Glossæ: *Campidoctar, in modum dantis, Armidoctar, in modum dantis, &c.* In passione Thebeorum militum: Cum Exuperio, ut exercitum appellans, campidoctore, & Candido somatore, militem. Vide Vegetium.

v. 14. *At quibus in bisero.*] Sagittarius, redarius, equarius, domitatores, mansuetarios, robustos, sautos, agiles, vegetos facit.

v. 15. *libet coniungere curru.*] Lege, ut vetus Gemblacenensis:

— *subiungere curru.*

Coniun-

Coniungantur duo currus. subiungitur equis currus. Longe differunt.

v. 16. *Ardentes & equos ad molis ducere iussa.*] Subiunget curribus equos: aliquando etiam interiunctos admittabit. Interiuncti enim sunt *αλυσ*, iugo exempti. Statius vi. Theb.

— *Libycumque nasaridum ire Interiunctum equis.* —

Martial. & hora Interiungit equos meridiana.

v. 18. *Quadrupedum omne genus.*] Videndum an scripserit:

Quadrupedum genus impositis domitare magistris.

Nam impositus pro equo vehens dicitur. Virgilius:

Prena Pelethronii Lapithæ, gyroque dedere Impositi dorso. —

Et Manilius ipse — *imposito pareret tota magistro.* Non dicit scripsit noster: quanquam receptæ lectioni favere videtur illud

— *quid capto sanguine Regem Romanis possum* — hoc est, impositum.

v. 19. *Exorare tigres.*] Elegantissime dictum de mansuetariis. Sed diversam & miram scripturam præfert Gemblac. *Exunglare tigres.* Hoc est exarmare. In vitis imperatorum; exarmati Leones, quibus dentes, & ungues vultu nocent. Sed propterea nihil vetim mutari. Nam recte coniunguntur exorare & rabiem auferre. Martial.

Nunc sua Cæsares exorat præda Leones.

Qui enim exarmat Leonem, non propterea rabiem Leoni, sed rabiei Leonis facultatem nocendi aufert. Fortasse translativè dixit exungulare, pro cicutare, & feritatem exuere. Contra Statius vi Thebaidos:

— *& extremor armis mansuenerat ungues.*

Vbi Statius mansuere transitivè posuit, ut Varro rerum rusticarum lib. 11. *quæ possent siluestria deprehenderent ac concluderent & mansuescerent.* id est, mansuacerent. Exarmare vero dictum, eo quod ungues in Leonibus dicuntur arma, ut dentes in aptis. Statius ix lib.

Armaque curia Summæ, & vacuorum terga Leonum.

Vnde eleganter nostrates venatores dentes aptinos defensoria vocant. Idem lib. xi exarmatum semoleonem dicit: qui per seminum nocere non potest. Sic Valer. Flaccus vii.

— *alium (taurum) dehinc turbida Colchis*

Exarmas, leonemque offert inimicæ minantem.

id est, cicutat. Glossæ: *Exarmo, inquit.*

Idem. *Exorare tigres.*] Mansuetarios efficit. Ita vocat Firmicus. Glossæ: *Mansuetarius, inquit.* In Apotelesmatis Sphæræ barbaricæ elegantissime Mansuetarius describitur:

Non inimica fera tali sub tempore natus

Ora feret. placidus regit in commercia gentes.

*Ille manu vastas poterit fingere leones,
Es palpare lapus, pantheris ludere, capsis.
Nec fugiet validus cognati sideris usus:
Inque artes hominum perversaque munera ducet.
Ille elephantæ præmet dorso, stimulisque manebis
Turpiter in tanto cedentem pandore cunctis.
Ille tigrim rabie salutes, pacisque domabit.*

*Quaque alia infestant silvis animalia terras,
Munget amicitia secum, catulosque sagaces.*

Ibid. raptumque auferre lepni.] Silius lib. 1.

Harcula non paridus feræ mulcans, loquax.

v. 23. *Impositumque manet: quocirca regnat in illis.]* Ita habet Gemblacensis, qui magna me hesitatione liberauit. Nam male vulgatae editiones in illos. Quare qui nati sub Centauro imperant feris? quia Centauri corpus mixtum est, fera corpori, atque adeo impositum est fera ipsi. Nam pars anterior & erectior hominis est. Itaque imposita est parti ferinae, ut domitor equo. Quocirca, inquit, regnat in illis, scilicet feras.

Ibid. Impositumque manet.] Nam & domitores equis impositores moderantur. Et supra recte legimus:

Quadrupedum genus impositis domitare magistris.

v. 27. *Festinus Capricorne.]* Gemblacensis, & alter codex:

Vestitus Capricorne. Totus igitur ita legendus erit:

Vesta tuos Capricornus fouet penetratibus ignes.

Capricornus idem digitum Vestæ. Supra in turelis Deorum.

Atque angusta fouet Capricorni sidera Vestæ.

Ignis, qui dicitur est Vestæ, & ad Capricornum quoque pertinet, & omne opus ex igne.

v. 28. *Hinc artes studiumque.]* Capricornus, datus foras, confectores, quæstuarios, metallarios, aurifices, fabros ferrarios, pistores, furnarios. Dabit & salaces, & inconstantes: quæ quidem pertinent ad luxuriam, aut turpem, ut illa priora ad artha. Hoc quidem semper in his apotelesmaticis facit ut prius in *divinis & morte & tunc & tunc*, deinde *tunc & tunc & tunc* ponat. Tantum monuisse suffecit.

v. 29. *posciturque neque ad munera flammæ.]* In Gemblacensis, & editio Lugdun. item Bonincontrii, non autem *sidera*, ut alie editiones.

v. 30. *scintillæ casæ metalla.]* Metallarii hinc nascuntur. In vetusto Martyrologio, iv. Kal. Septemb. *Herodes metallarius. tunc & tunc & tunc* Romani farentur se à Bessis didicisse, auctor Cassiodorus, Claudianus:

Possebi quicquid flugis evolvitur aurum.

Quicquid, lucæ præcui, tunc & tunc & tunc.

Abdine.

Huc etiam veniunt ἀρχή, hoc est ἀρχή, & οὐκ ἀρχή, Prolemæ: hoc est Mediasini balneariorum. Glossæ, *Mediasinus, Præfator*: ἀρχή, ἀρχή. item ministri furnariorum his accensentur, & ἱερωνάυης, ἱερωνάυης. Glossæ, *Furnarius, ἱερωνάυης, ἱερωνάυης*. Suetonius Vitellio: *Antiochi cuiusdam furnarii exercitus filia*. Meminit & Vlpian. l. xiv. De dam. infe.

v. 3. *Addu & in vestes.*] Noli putare dictum vestiarios, aut sagarios sub eo sidere nasci, sed potius vestis prectum accendi Sole in Capricorno positæ: quæ quidem recta est interpretatio: cui fauent sequentia:

Frigore brumalem servans per sidera formem.

Sic etiam Phinius Vergiliarum sidus ait esse institorem vestium, quia mense Nouembri matutinaparam cautosiam frigora mordent. Verba eius sunt ex libro xviii. cap. xxv. *Hoc ipso Vergiliarum occasu fieri putant. Aliquis a. d. 111 Eidus Nouemb. ut dicimus, servant: quoniam id sidus etiam vestis institor est, & est in calo notatu facillimum. Ergo ex occasu eius de hieme augurantur, quibus est cura insidiandi negotiatorum auaritia. Post: Nubilo occasu pluviosam hiemem denunciat, statimque augent lacernarum pretia: sereno æstatem, & reliquarum vestium accendunt.* Non poterat melior interpretes Manilio dari.

Ibid. mensumque fugacem.] Quia dixit Capricornum expergescere institores vestium, & augere precium lacernarum, sequitur, ut eam mercoem fugacem vocet, quæ cito extrahitur, neque in institorio manet. Tunc enim propter anni tempus, Sole Capricornum ingrediente, magna sunt vestiarie mercis incendia.

v. 4. *servans per sidera formem.*] Genabl. — *per sacula formem.*

v. 7. *Hic & mobilitas.*] Scribo, *Hic & mobilitas*. nisi quis male: *Hic est mobilitas*. Capricornus est sidus διμωρον & διπλοῦς. Nam pars caper est, pars piscis. Vnde Paulus Silentarius ἀπὸ τῆς οὐρανόθεν dixit. Ἀπὸ τῆς οὐρανόθεν ἀπὸ τῆς οὐρανόθεν ἵκανος παρὰ. in Panegyrico Basilicæ S. Sophiæ. Prior pars caprinos mores efficit, hoc est inconstantes, & ἀκαταστάτους. capratam enim est nusquam consistere: quo nomine Homero dicitur ἀκαταστάτος. Rursus Capricornus ex eadem pecudis natura producit falaces, λείους, & ἡγεμονίαν. At melior pars vulva id est, ἡ ἡγεμονία τῆς οὐρανόθεν. Nam efficit vitio senecta vel imita tandem κατὰ τὴν οὐρανόν.

v. 8. *Mens nata.*] Horatius:

— *pars munda natus maderecta sapientia,*

Interdum vitio obnoxia. — *Inde dicitur: quoniam dicunt etiam Geneti.* In tribus Glossæ. *Tribus, nata, necesse.*

v. 9. *Pars prior & Veneti.*] *Pars prior at veneti.* Non solum λείους & ἡγεμονίαν, sed etiam τὴν ἡγεμονίαν. ἡγεμονίαν.

v. 10. *Ite quoque inflexa.*] *Qui sub Aquario nascuntur, studium habebunt*

Adhuc nunc ad secundam se confert, quæ est μοιρομερία. Porro & μοιρομερία ipsæ aut xʳ αὐτὰς spectantur, aut καὶ αὐτὰς. Quæ καὶ ἀνάλυσις, ex tantum vno modo considerantur, qui per denarium fit: vt per eos denarios numeros signorum commercia sunt. Quum autem tricenarum partium signum sit, vnum quodque decurias ternas habet. Singulis decuriis singuli Decani Præsident. primæ parti Arietis præfidet Aries ipse, & reliquis nouem. Vndecimæ, ac reliquis nouem Taurus. Vicecimæ primæ, ac reliquis nouem Gemini. Idem ordo in cæteris:

Signis constat, vt habes in Tabula. Signa, quæ se ex trigono aspiciunt, eisdem Decanos habent. Nam Aries, Leo, Sagittarius, quæ trigona sunt, eisdem Decanos habent, Arietem, Taurum, Geminos. Eadem ratio in

TRIGONA

DECANI

♈	♊	♉	♈	♊	♉
♈	♊	♉	♈	♊	♉
♈	♊	♉	♈	♊	♉
♈	♊	♉	♈	♊	♉

reliquis: vt nimirum in vno signo terni decani sint: quia tribus contuberniis, seu decuriis distincta sunt. Res admodum prisca est. Nam & vetustissimus scriptor Teucer Babylonis decurias istas tractauit. Abrogata vero à Ptolemæo, & ab Arabibus relata, qui has partes vocant *Wageah*. Ac quantum prisca res est, appellatio tamen non vetusta. Nam sumpta est à militia Romana, vt pleraque alia in hac matæotechnia. Qui enim Græci & Latini sciunt, nunquam concedent *Decanus* Græca analogia inditum esse. Nam si verum erat, etiam Græca analogia *στρατηγία*, *ἐπὶ στρατῷ*, & similia formaret. Contra militiæ Romanæ sunt Decanus, Primanus, Quintanus. Decanus in Castris est caput contubernii habens nouem sub se: ipse decimus eis præerat: à quo nomen illi. Idem dicebatur caput scholæ. hodieque in collegiis ecclesiasticis qui decimus est, ac princeps collegii, alibi Decanus, alibi Caput scholæ vocatur, vt in Volcis Testolagibus, & Arecomicis, & reliqua prouincia Narbonensi. Nimirum quia schola & contubernium idem. Francogalli mire deorsum (vocat *chefs de file*, aut *chefs de file*). vt Gibet pro Gibel. Galbum. Turcæ etiam omnem decanum vocant cameræ præfectum. hoc enim apud eos sonat *Oda*. Nam *oda* est camera, siue contubernium. Vbi enim magnus numerus est, distribuunt in decurias, quas, vt diximus, *Oda*, id est contubernia vocant. Magis ostendunt morem Romanum, qui suis Decanis singulos artifices attribuerunt, quos Græci artis magistri *καρπῆς* vocant: quod & ipsum Romanæ militiæ verbum esse non dubitat, nisi qui Latine nescit. Quare & nomen quoque illis à militia Romana. Arabes, vt dixi, vocant *Wageah* id est *αἰσῶνα*. Ita ipsi hominem vocant *ἄνθρωπος*, aut aliquo in gradu constitutum, vt in militia sua & contubernio. quia Græci vetustissimi

quissimi non *Axiaris* (hoc enim à Romanis deductum *ἄξιον* vocarunt, id est *ἀξιόμαλα*. Iudæi, vt Aben. Ezra, & alii, vocant *ἄξιος* id est, *ἄξιον*. Esto Sol in x parte Arietis. Quia *ἄξιον* Martis est Aries, dicentis Solem esse in decano primo Arietis, *ἄξιον* Arietis. Rursus esto Sol in xx Arietis. Dicemus Solem esse in secundo Decano Arietis, *ἄξιον* Arietis. Denique Sol sit in xxx Arietis. Dicitur Sol esse in tertio Decano Arietis, *ἄξιον* Arietis. Demophilus. Non igitur *Axiaris* dicuntur *ἄξιον*, sed *ἄξιον* *ἄξιον* *ἄξιον*. Itaque primum *ἄξιον* est is planeta, cuius signum est: secundum *ἄξιον* Planeta sequens. Et sic demum. Aries est Martis primum *ἄξιον*, secundum Solis, tertium Venetis iuxta seriem errantium.

v. 16. *Quam partem decima dicere Decania gentes.*] *ἄξιον* deprauiatum. Non possum opem adferre. Tolerabiliter legem *decimam*.

v. 18. *propria sub sorte feruntur.*] Melius Gemblacensis: *propria sub sorte*.

v. 22. *Et verum in celo est.*] Correximus olim in celo est. Neque debet nos sententia pœnitere. Gemblacensis habebat in celo est. id est in celo. in voragine. non male. Sed Manilius scripsit in celo.

v. 25. *nomen celus.*] *nomen celus*. Semper coniungit hæc duo vires & nomina.

v. 30. *Astrorum princeps.*] Repone quem habet Gemblacensis & quædam editiones:

Namque Aries primam partem sibi vindicat ipsi.

v. 32. *Sic inter densas.*] *Sic in ter densas*. Et dicitur habet Gemblacensis pro ducitur.

v. 33. *Tot duxit vires.*] Repone ex Gemblacensi:

Tot quo dabit vires, dominos quocunque recipit.

Pag. 90. v. 6. *Scorpium adiuncta.*] Lege:

Libra decem partes Gemminorum prima capessit.

Scorpium adiunctam. Centauri tertius parat.

Ibid. *Centauri tertius parat.*] Gemblacensis parat. Omnia legendum pars est.

v. 7. *Nec quisquam numero discernitur: ordine cedit.*] Quis dicitur in Taurro diuersam esse rationem ac in Ariete, quia Aries primam suam sibi decuriam in signo suo vindicat, nec ideo tamen primus est Decanus signi sui Taurus: propterea, inquam, addit hic non numeri, sed ordinis rationem haberi. Neque enim quia primus est Taurus post Arietem, propterea primam in suo signo decuriam obtinebit: sed cedit ordini. Cancer enim ordine venit.

v. 8. *Cancer in aduersum Capricornum dirigitur.*] *Dirigitur*, tendit, absolute, vt non semel apud Tertullianum. Homero *τίτλον*.

v. 19. *Disquisitum pariter primum dignum.*] *disquisitum* Gemblacensis; & non *disquisitum*.

v. 20. *Hoc quoque conueniens.*] Ita melius puto, quam quod extat in Gemblac. *Hinc quoque conueniens.* Vt Leo Tauro quadratus est, ita Geminis sextilis. Hoc uero Bonincontrius animi impotenti.

v. 20. *Quam tribuit.*] *Quo tribuit.* Sed totum locum ita concipe.

Quo tribuit primum partem. vicina relicta est

Vicina Bonincontrio. pars ipsius ima est.

v. 22. *Qua fastidito concessa est.*] Gracillat, concessa est iure potiri. *Cautione* v. 22. Paulus l. vltima, Dealeatoribus: *Quod in conuiuiis vescendi causa penitur, in eam rem familia ludere permittitur.* *oi oimiaoī adēu evyxoūō.*

v. 25. *veru iuga temperat illa.*] Imo, ille: contra in sequenti *hec*, non *hic*: & *lucibus*, non *lucida*.

— *veru iuga temperat ille:*

Hec autumnales componit lucibus horae.

lucida impotuit Bonincontrio. Itaque satis stolidè *lucida* in *lucida* in nouauit.

Pag. 91. v. 5. *Regna ferunt summam partem.*] Interpungenda:

recipitque receptus;

Principium quoque domat. conueniens Leonis

Regna ferunt summam partem et Virginis esse.

v. 8. *Harentis quo decem partem nota.*] Scribe indubitato.

Harentis quo decem partem Nepa vindicat ipsi.

ipsi, sibi ipsi, Manilianum. Nepam pro Scorpione usurpat etiam Cicero uterque Marcus & Quintus, Glibia. Nepa, *moeris*. Alii veterem pro Cancro, vt Plautus. vide Varro.

v. 11. *Lanigeri primos iradans.*] Piscium primam decuriam obtinet Capricornus, secundam Aquarius, tertiam Pisces ipsi. Atque ita rem habere, nisi prius insanimus, vel *reum* Diagramma nostram conuicerit. Ratio trigonaliter non patitur. Et quemadmodum primum signum Aries primam decuriam in suo sibi signo obtinet, ita Pisces ultimam in suo. At Manilius primam Piscium decuriam Arietem decanum facit, secundam Taurum, tertiam ipsos. Magna est incertitudo, an alogistia.

v. 17. *& melius faciat quoque sapius orbem.*] De uitio satis constat. De remedio consulendus Gemblacensis.

& melius faciat quoque sapius orbem.

idem est, quod paulo ante, dixit, *repositaque nomina*, vel *nomina*. Vtrunque enim admitti potest.

v. 18. *Neque substat.*] Signum naturi in terra signa alia diuinit, ne forte sub nōo titulo fallaris, & hæreas illis tantum; quæ supra in apotelesmatis

lesmatis signorum integrorum posuimus. Nam si duo sub eodem signo nati sunt, alter puta in sexta parte Arietis, alter in decima sexta, ne ideo putet similitum morum fore. Falset enim te titulus Arietis. Nam quavis in eodem signo, tamen priores id est Arietis sortietur, quas supra in Ariete enarrauimus; quia Aries suæ primæ decuriæ Dacanus est. Alter vero, qui natus est sub decuria Tauri, habebit mixta apotelesmata Arietis & Tauri.

v. 19. *Disimulant non ostendunt.*] Tituli scilicet non ostendunt qualis sunt ipsa astra, sed dissimulant. Hic corruptus est Gemb. Habet enim *ostentat*. An dicendum Manilium scripsisse:

Disimulant non ostentum mortalibus astra.

Astra dissimulant non ostentum. quod nolunt ostendere. Sed cur vulgatam lectionem reiiciamus?

v. 20. *Inque alio querenda manet.*] Lego: *Inque alio querenda manent.* Astra scilicet. *Alto*, obstruso, recondito. ut supra: *in caca*.

v. 21. *Tessis erit varius.*] Pone Solem esse in vi parte Arietis, primo decano Arietis. Quia Sol *ἡλιος* *αἰετῆρος*, erit is animus perplexus, dubius, vendicator, varius. Rursus statue Solem in xvi parte Arietis, secundo decano Tauri. Dicemus eum animum laudis cupidum, taciturnum, auroribus, ac deliciis deditum. Denique pone in xvi Arietis, Decano Geminorum tertio. Dicemus solertem, vigilacem, lucis cupidum. Nam hæc omnia singulis signis suis exposita supra sunt. Vide quot diversitates morum in uno signo pro ratione Decanorum.

v. 32. *Nec tantum lanas Aries.*] Quia Luna *ἡσέλιος* *αἰετῆρος*, pone Lunam similiter esse in primo decano Arietis. Nascentes moratur. In secundo constituta aratorem faciet, in tertio Musicum. Vides manifesta discrimina. Sed hæc pari leuitate perierunt, atque inuenta fuerunt. In foliis enim Arabibus, tanquam in fundo, hæc fere relucet. Ptolemaeus enim *ἡσέλιος* *αἰετῆρος* reiiciunt.

Pag. 92. v. 6. *Multum, inquit.*] *ἀπάρτην*. *διότι* *μυρίαδας*. *Τέναν* *ἀπάρτην*, *ἡσέλιος*. Græci *ἀπάρτην*, *ἀπάρτην*.

v. 7. *Cernere quum facili lucem ratione videris.*] *videtur*, putarem. *audire* vocem *visa* sunt modo *militia*, *ἡσέλιος* *αἰετῆρος*.

v. 8. *Quod queris, Deus est.*] Verba Manilii ad obiectionem. *ἀπάρτην*.

v. 10. *Et transire tuum pectus.*] Et exire extra te.

v. 11. *Pro precio labor est.*] Ad eandem sententiam auctor *Atque*:

immensus labor est, sed sensu idem.

Digna laboratis respondens premia curis.

v. 12. *Nec mirera.*] Ne primo adim delectaria. *quis* est potuisse intrare. Cetera in tua potestate.

v. 14. *At nifi per se.*] Piget te modice laboris in diuina rei inuestigatione, at non immodice fatigationis, in auro eruendo. Persequitur hoc argumentum auctor Ætne.

Sic ut amant terras, euertimus omne profundum.

v. 19. *Antiqua solliciti consumunt vasa coloni.*] Tibullus:

Hos nasale sacrum multos consummet in annos.

Sed Gemblac. habet *consumunt*. & multum æternant apud ipsum & excusos consummare & consumere.

v. 21. *martemque sequemur in prædas.*] Gemblacens. rectissime

— *Martemque sequemur in prædas.*

v. 23. *Luxuria quoque militia est vigil.*] Non solum militia est in castris, qua Martem sequentes in prædas ruimus: sed & sollicitudo circa gulam & ventrem est altera militia.

Ibid. atque ruinis.] *Aurum* & nepotatu, quo bona prodigimus.

v. 25. *Quantum est; quod veniat omnis*] *quantum est, quo veniat omne?* aurum scilicet.

v. 26. *Impendendus homo est.*] Si aurum impendis, nihil magnum impendis, Impendenda maior res, homo ipse, vt adipiscaris Deum.

v. 30. *Sed proprias partes.*] Non solum *τὰς μορμολέας καὶ ἀνέκας* spectare sat est, sed & *καὶ αὐτὰς*. Est altera pars monomæriarum. Veteres Ægyptii signa in portiones & momenta diuidebant: easque particulas etiam signis vocabant, vt quædam quasi signa in signis essent. Neque vero æqualiter ea diuiserunt, vt in decanis fecerant: sed alias atque alias diuersimodis portiones fecerant, propter diuersas rationes, quas absolutis stellarum circuitionibus attribuebant. Portiones igitur eæ in signis aliæ Saturni inueniuntur, aliæ Iouis, aliæ Veneris, ac deinceps reliquorum Planetarum. Quorum igitur stella quædam inueniant in domo benenolæ, ac terminis maleuolæ, ea vitiat atque obscurat fortunam. Ita terminorum effectus alterat stellarum apotelesmata. Sunt autem eorum partium aliæ *λαμπρæ*, aliæ *αἰσφαί*, & *ἀμυδραί*: aliæ steriles, aliæ vitz: aliæ rigentes, scilicet frigide. Puteales etiam addiderunt *συνεῖς* & *συνεῖς* Græci Arabes maleferiati, ridicula ac ioculari impudentia. Denique noxias aut viles partes constituiebant, prout Decanorum potestates erant. Utitur Riccardum de partibus plenis, ac vacuis apud Firmicum libro. iv. Quæ omnia veterum Ægyptiorum otiosa & superflua sunt ex illorum monomæriis, & Æsculapii Myriogenesi excussa.

v. 33. *Quæque minor.*] *Quæque minor.*

Pag. 93. v. *Quæque facit iter aut quærens.*] Suspectus versus, Gemblacensis habet *viue redite*. Sed profecto est *οὐκ ἔστι νόμος*.

v. 13. *Mementoque negat vires vtroque salubres.*] Præferimus lectio-

nem Gemblacensis. — *utrumque salubrem. Sequentia adtestantur.*

v. 19. *Per varias causas.*] Melius Gemblac. *Per parsu causas.* Vndera-
dicule, ut solet, Bonincontrius nouauit, *Per paruas causas. Per partiu causas, per*
singularum partium causas.

v. 20. *Incidimus si verba piget.*] Locus pessime acceptus. Opem ferre
non possum. Nescio, an legendum *Incidi.* Hoc est, si piget nos verborum
inflexionis in hac *εὐφρονία* & egestate sermonis Latini. Nam noue imperio-
nale cum verbo non transitiuo posuit. Sic in Sphæra barbarica:

Ardentem medios animum libet ire per ignes.

Eodem modo dictum fuerit hic, *incidi verba piget*, ut illic *animum ire liber.*
Incidi verba, ut dolari. Aliud est verba cadere apud Terentium, pro verba
facere, quod Attici dicebant *λογοποιῶν*. unde *ῥήτορες λογοποιοῖν*, & *κωμῖς αἰνῶν*.
Nam apud Priscianum legitur *λόγους κινῶν*. Quamobrem incidere verba
fuerit noua incude recudere, quod faciendum necessario in paupertate
eloqui Romani. Si ponamus ita legendum: ergo totus locus ita conci-
piendus:

Sed quis tot numeros toties sub lege referre,

Tot partes iterare queas? tot dicere summas?

Per parsu causas faciem mutare loquendi,

Incidi si verba piget?

Quomodo, inquit, *εὐφρονίας* expressero, nisi verba ipsa quomodocunque in-
flectam? nisi noua incude verba procudam?

Ibid. *Sed gratia deerit.*] *ἀπάρτης*. Aliquis dixerit: Hoc non probabi-
tur. Nam quid in poetis acceptum esse potest, nisi delectet? Frustra proba-
tur quod aurium iudicio improbat

v. 22. *Sed mihi per carmen.*] *καὶ μετὰ τοῦ ἀπάρτησιν*. Atqui mihi non
figenda arbitrio meo materia datur, ut Poetis, sed monstranda. Non cuius
hæc erant obuia.

v. 24. *Nec figenda datur.*] Non placet lectio Gemblac. *Nec figenda*
dedit ipse sibi.] Gemblac. *dabit ipse.*

v. 28. *Ovis si tamen hac.*] *οὐ* tamen abundat, ut Horatio — *si tamen*

Non inuisa rates transiliunt freta.

Sed Gemblacensis habebat — *si tantum poterit.*

v. 29. *Accipe damnanda.*] Noxias duntaxat *μνημονίων* expositurus est.

v. 30. *Lanigeri.*] In Ariete hæc partes noxiæ sunt auctore Manilio: v.
VI. XII. XIV. XVII. XVIII. XXI. XXIV. XXV. XXVII.

v. 33. *vnaque viginti numeris pars addita laudet.*] Lego, *pars addita laetis.*
Gemblac. *gaudet.* Vera lectio, quam restituiamus. Sic infra

— *vicefima & altera laetis.*

Pag. 94. v. 1. *Et quintam.*] Melius *quinta* Gemblac.

Ibid.

Ibid. consummat septima.] consummans.

v. 1. Tauri nona mala est.] Tauri partes noxiæ IX. XIII. XVII. XXI. XXIV.

XXVI. XXVIII. XXX.

v. 5. fraudata duobus Triginta numeris.] Constanter legimus; vt olim:
Quaque decem tresque ingeminat, fraudatque duobus
Triginta numeros: & tu tricesima summa.

v. 6. Triginta numeris & tu.] Gemblac. Triginta numero sextum. Quæ profecto sunt vestigia nostræ emendationis. Nota autem, candide Lector, fecunditatem ingenii poetæ in istis morosis numeris concipiendis. Nescio, an Ouidio melius cessisset.

v. 7. Pestifera in Geminis.] Geminorum partes noxiæ, I. III. VII. XV. XIX. XXI. XXV. XXVII. XXIX.

v. 8. ter quinta & noxiæ per se.] Deprauatissima sunt. Gembl.

— ter quina & noxiæ pars est. Noli dubitare, quin vera sit lectio:

— ter quina noxiæ pars est. Sic infra: & similis noxa veniet. —

v. 12. Nec Cancris.] Cancris partes noxiæ I. III. VI. VIII. XI. XV. XVII. XX. XXV. XXVII. XXIX.

v. 13. decumaque peracta.] Scribo peracta.

v. 14. nec ter quinta.] Scribe, ter quina. Ita etiam Gemblacensis. Sic supra:

— ter quina noxiæ pars est.

v. 17. Tu quoque contratu.] Itaque tu contratu, quando extare incipit supra Horizontem. Leonis partes noxiæ, I. IV. X. XV. XXII. XXV. XXVIII. XXX.

v. 18. Et prima sub parte.] Et quarta sub parte. — Gemblac.

v. 18. & quinta salubris.] Gemblac. bis quinta salubris. Atqui non loquimur de salubribus partibus, sed contrariis. Lege ergo

— bis quinta salubris

Terque caret calo. vicesima & altera ladis.

Desperatus erat locus. bis quinta & ter quinta (hoc enim latinus) sunt insalubres.

v. 19. Terque caret calo.] Iam dictum est. Bonincontrarius: Imo non caret, quia Leo est magnum signum, sed caret lumine, quia est nebulosa in iuba Leonis quasi de stellis loquamur. Non deerunt tamen, qui tam asininæ interpretationi accedent. Sed multis eiusmodi emblematis vermiculatum est eius commentarium.

Ibid. salubris Terque caret calo.] Sic infra:

— bis sexque peractus

Est autem dicitur meruendus dicitur aer. Ibi aer, vt hic calum.

Ibid. vicesima & altera.] vicesima secunda. Alter ab undecimo. est trigesimus.

v. 20. *Et tribus appositis iunctum est.*] *Lego:*

Et tribus appositis iunctim, totidemque sequitur.

v. 22. *Erigones.*] *Virginis partes noxiæ, l. i. v. v. l. vii. l. x. l. xii. l. xiv. l. xvi. l. xviii. l. xx.*

v. 26. *Es quinta in Cheli.*] *In Libra partes noxiæ, v. vii. l. xii. l. xviii. l. xxiv. l. xxviii. l. xxx.*

v. 27. *Septima & vndecima est.*] *Scribe:*

Septima & vndecima, decimaque & tertia iuncta.

Etiā fere ita Gemblac.

v. 29. *nec non tricesima.*] *Gemblac. nona & tricesima. — & amba.*

Qua numerum claudunt, nona & tricesima partes.

v. 30. *Scorpios.*] *Scorpii partes noxiæ, l. i. l. vi. l. xv. l. xii. l. xxv. l. xxxviii. l. xlix.*

Ibid. Scorpius in prima rem est.] *Reus, ut in idiomatibus Italico, est malus. Infra: Ille patri natiſque reus.*

Ibid. cui tertia pars est.] *Lege — cui tertia pars est. item*

— & quater quoque quinta notatur.

v. 33. *utrumque capeſcit.*] *numquam capeſcit. Gemblacenſis, ut nos olim.*

Pag. 95. v. l. Si teſea tenent.] *Sagittarii partes noxiæ, iv. vii. l. xii. l. xvi. l. xli. l. xvi. l. xviii. l. xli.*

v. 6. *Nec pars optanda est.*] *Capricorni partes noxiæ, vii. l. ix. l. xli. l. xvii. l. xix. l. xxv. l. xvii. Legendum vero:*

Nec pars optanda est Capricorni ſeptima. nona. Conſentis —

v. 9. *Quane augeſ quinto numero vel ſeptima fertur.*] *Gemblac.*

Quare augeſ quinta, numero vel ſexta feretur.

v. 11. *Damnanda est.*] *Deest verſus nomen Aquarii notans. Aquarii partes. xi. l. xiii. l. xv. l. xix. l. xxi. l. xxv. l. xxix.*

v. 12. *Tertiaque & quinta est.*] *Scribe:*

Tertiaque, & quinta, & numero qua condita non est.

Ibid. Condita non est.] *veſtigia ſcripturæ veteris Archetypi, non eſt; ut partes, capiteſ, aliaſt.*

v. 14. *Cumque illa quartam accumulat.*] *accumulans. Gemblac. accumulans. eſt veſtigium veræ lectionis.*

v. 15. *Tertia per Geminos.*] *Piſcium partes noxiæ, iii. v. vii. l. xi. l. xv. l. xxv. l. xvii.*

v. 20. *Aera vel ſiccum.*] *Gemblacenſis recte vel ſicca. id eſt ſiccitate. ſterilem ſiccitate vel humore.*

v. 21. *Si rapidus Manors.*] *Mirum — ~~manors~~ hic apponi, eamque duobus verſiculis adſtringi, quum antea non fecerit.*

v. 22. *Saturnus sumet glaciem.*] *risumte* suspēctum. Quin & illi duo de Planetis versiculi, ut ingemere loquar, non sunt Manilii.

v. 23. *Nec te percepit.*] Tertia & vltima hæc pars *ἡ εἰδικὴν ἰδιότητα*, quæ *ἡ τὴν χίον ἀποτολμῆν* consideratur in Gemblacensi. Lemma præbat. ORIENTIA SIGNA QUID EFFICIENT. & vere. Nam orientium tantum habetur ratio: quia, ut inquit Poeta, orientia has vires habent, vltra ortum remittunt.

v. 25. *Vitroque remittunt.*] Gemblacensi. & textus Bonincontrii recte, *vitraque*.

v. 26. *Namque ubi se.*] Arius oriens dabit inexhaustas & inexplēbiles cupiditates, impudentia & audacia ingenia, inconstantia, otiosa, peregrinandi auida.

v. 27. *Ex ceruice prior flexa quoque.*] Interpolata sunt. Legendum ex Gemblacensi:

Et ceruice prior flexa, quam cornibus ibi.
Arietis *ἡ διόρπα* sua terga respicientis. Alibi:

Et sua respiciens aurato velleris ora.
Ergo flexa ceruix prior bitur, quam cornua:

v. 30. *Tantum audire iugari.*] Gemblac. Tante. Legendum verb *audere*. est *ἐμπόρμα*. Bonincontrii textus *Tantum dauriti*. Quod ipse immutauit.

v. 31. *Et ruit & mutat.*] Gemblacensis habet, *ἡ τὴν ὀπίσθεν*. Et ruit, & mutat. *ἀλλοπερὸν*.

v. 32. *Mollia per placidas delectant.*] Magis placet lectio Gemblac. *deludens otia*. vera illa est lectio. Deludere est *ἀποκινῆναι* Græcorum, & ἀπὸ λῆναι Poetarum.

v. 33. *Sed inuat ignotum.*] Et hic quoque præfero Gemblacensem scripturam.

Sed inuat ignotus semper transire per vires.

v. 34. *Quam vitreum findens aurato.*] Gemblacensis *vitrosc aurato*. Tanquam luce aurei velleris etiam ipsum mare afficeret. Sed vulgata lectio vt melior, ita longe elegantior.

Pag. 96. v. 5. *& Colchida regna venenis.*] Innouatum ex alia vitiosa scriptura: *& Colchida terga venenis*. Facili errore. Nam scripsit Poeta: *tergore vexit*. Semper hic poeta dicit tergus pro tergo, quod tamen negarent Grammatici, qui tergum *ῥῆτορ*, tergus *ῖν ῥῆτορ* *ἡ γῆ* interpretantur. Sane verum est Tergus & Terginum pro corio vsurpari, vt Lucilio:

— dum saluo tergo & tergino fiet.

Sed & tergus pro tergo vetus Sappheus versiculus dixit:

Γαῖαν ἰμῖδι σῆμινος τεργὸν ῥῆτορ.

v. 6. *As quoque prima creatura.*] Tauro oriente cinædi, agricolæ formantur.

Qq

v. 9. *Aucr-*

v. 9. *Auersum venis in calum.*] Taurum auersum oriri, & posteriora eius prius ascendere, supra tetigimus. Propterea qui eo oriente nascuntur, eos ait τοῖς ὀπίσθια καὶ ταπεινὰ ἔχει.

Ibid. *Divesque puellu.*] Abundat puellis Taurus. Nam ἐν τῇ βυβλίῳ τῆς ἡσάδας, καὶ τῆς πελειάδας habet, quas alii veteres ἐν τῇ ἀνταρτικῇ collocabant. Itaque à Pleiadibus oriri incipit. *Dives puellu*, vt infra:

— iugis Bithynia diues.

v. 10. *Pleiadum paruo referens.*] *referens ἀναρίων.* vnde ἀναρίωνες dicuntur sidera, quum oriuntur. Sidus Vergilianum *parua glomerabile* dixit, quia sunt in se conglobata, ac conferta, ita vt minimum spatium occupent. Nihil enim aliud sunt, quam ἀστὲρ συντροφῇ, quod oculi & experientia doceat, à qua mente Val. Flaccus lib. v dixit: *Pleiadumque globos.* — Theo. ὅτι τὰς πελειάδας ἀναρίων βλεπόμεθα διὰ τοῦ αἰθέρος ἀναρίωνες. Aratus quoque confertas describit & in se collectas, quum de Perseo loquitur:

ἀρχὴ δὲ οἱ Χρυσεὶς ἀνταρτικῆς καὶ τὰς πᾶσας
πελειάδας οὐρανῷ. ὅς δ' ἔμολετο πολλὰς ἀστὲρας
χρῶς ἔχει καὶ δ' αὐταὶ ὅταν ἰδῶνται ἀνταρτικῇ.

Ouidius in Phaenomenis suis ita hæc vertebat, ex Arato. (verum enim Arato)

*Pleiades ante genu septem radiare feruntur,
Sed tantum apparet sub opaca septima nube.*

Nam sequentia vertebat:

ἡμέτεροι δὲ τὰ ἀπὸ μὲν ἀνταρτικῆς ὀρίων
ἐξ ἀνταρτικῆς ἵσσαι ἰσθμίου ὁρᾶμενοι.

Quia vero paruum spatium obtinent, propterea Nicander ἀνίστατο vocat.

v. 11. *Accedent quoque rursus opes.*] Lege:

Ἀστέρες ἀπὸ τοῦ ὕδατος ὅταν ἰδῶνται — Sed Gembl. legit *Accedent* &c.

v. 13. *Sed Geminas aqua profert cum vincula cogit Parte.*] Quam multa delirare cogimur, vbi sine ope manu scriptorum profligatos locos, cuiusmodi iste est, omaculare volumus. Gemblacenensis diuersam lectionem ostendit ab ea, quam olim proferebamus. Habet enim:

— quum vincla tegitque Parte — quæ proxime absunt à vero. Lege ergo
Sed Geminas aqua quum profert vnda tegitque Parte. —

In hoc scriptore, vt & in alijs codicibus, non raro literæ cl coalescunt, & contra litera d diuisa. quare vnda, vincla inuicem commutantur apud hunc, & item sedis, sedis. Hoc in omnibus manu scriptis accidere sciunt, qui in illorum lectione accurate versantur. Sidera quum oriuntur, proferri ab vnda Oceani, pluries dicit in Sphæra barbarica, vt Aratus ab Oceano: & res exemplis non indiget. Quum vnda profert, & tegit: id est, quum prima pars Geminorum oritur ab Oceano: & reliquum adhuc tegitur: aqua parte, hoc est, æqualiter ambo incipiunt oriri. Amborum enim capita prima oriuntur.

Ibid.

Ibid: *At Geminos aqua quum profert. vnda tegisque Partē.* —] Geminorum ortus producit literatos, studiosos, hilares, facetos, cantores, fidicines, aëres & uicinos.

v. 16. *Corda creant & uoce bonos citharæque sonantes.*] Interpolatitia sunt, Gemblacenſis optime:

Corda creant, uocisque bonis citharæque sonantis Inſeruit. —

v. 17. *& dores alto cum pectore iungit.*] Non est sanus locus. Gemblacenſis lectio etiam exulcerata est. — *& dores salum.* Fortaſſe:

& dores salum cum pectore iungit. Urbanos, & ſalibus abundantes. ut ſupra: — *rinſta lepore corda.* — In vulgari fortaſſe latet veritas:

& uocis leto cum pectore iungit; quod putamus verum eſſe.

v. 18. *At niger obſcura.*] Cancer oriens cæcos creat. Genitura Oedipodis.

v. 19. *Quæ velut extinctis.*] Qui hæc ſine codice emaculare voluerit, cæciór erit, quam ii, quos hæc nubes producere dicitur. Gemblacenſis:

Quæ velut extinctis Phœbeis ignibus ignis.

Ignis exutus Phœbeis ignibus eſt Luna deſiciens priuata Solis lumine, quæ illuſtratur. Idem ad verbum de eadem re Aratus:

ὅς ἐκλεθρομένη, ὅτε σκιάσῃ καὶ δι

εἰσέλθῃ γαῖης, τὴν καὶ ἡλιοιο σκιάσῃ;

quæ haud dubium in animo habebat Manilius.

v. 20. *Deſicit.*] Recte, non *deſuit*, ut in Gemblacenſi. quæ nubes, inquit, deſicit, velut deficere ſolet ignis exutus ignibus ſolis, Luna priuata fraterno lumine.

v. 20. *& multa fuſcat caligine ſidus.*] Intelligit τὴν περιεσθῆναι οὐρανὸν quæ eſt circa Cancrum. Eam dicit ἀλαμῶν perinde ut Lunam, quum deſicit. Alii φάτυλον vocant. Aratus:

Ὀκύντος καὶ φάτυλου, ἢ μὲν δλίγῃ οὐκία

ἀχλύϊ, βορρῶν δὲ πρὸς τὴν ἡμετέραν.

Sed quum hic agatur de prima parte ſignorum oriente, tam Fruſtra eſt, quod Cancrum incipere oriſ putat à præſepi, quam quod Scorpionum ab acumine caudæ.

v. 21. *Lumina deſicient artus.*] Lego ortus, hoc eſt, partus; vel ortos, quod melius. In Cancri nebula orti cæci erunt. Veteres etiam Aſtologi in genitura Oedipodis prodiderunt, eo naſcente horoſcopum & Lunam in Carleri πρὸς ἡλίου incidiffe. Nam τὰ νεφελοειδῆ in Signis ſunt παύματα, hoc eſt σινάδης, καὶ τὴν ζώματος ἀπρωτίαν. Græci: τοῖς νεφελοειδέσι ζωνάπυδα σελήνῃ περιέχοντο πρὸς.

v. 22. *ſed quiſque ut viuit.*] Lege — ſe quiſque ut viuit, & effert. Cæcus & viuit, & effert ſe ſunus quotidie. Mortuus enim viuens eſt. Propter eam ait cæcis genitis geminam mortem dari. Nam & vita, quam viuunt, mors

Ibid. *legesque rogabis.*] Leges Julias Augusti intelligit. In Sphæra mundi.

Qui regis Augusti parentem legibus orbem.

Quidiam:

Pace data terris, animum ad cuncta verere.

Intra suum, legesque feret infissimus auctor.

v. 7. *Et salo post terras intra manebunt.*] Indivisi futura Augusti, quæ contigit anno circiter quarto post inscriptionem hanc in Sphæra:

Cæsar vultis terris post salo maximus auctor.

v. 8. *Scorpius extrema.*] Scorpius obtinet partes Zodiaci ix fore. Dodecatemoria occupat. Prius dodecatemorion Chelæ complent. In libræ dantur. Nam & Chelæ sepe pro Libræ ponuntur. Arabes vocant

باز القربان

Zuben elarabi γυνή τῆ νεφέλης, ad differentiam

باز السرطان

Zuben elarabi γυνή τῆ νεφέλης. Alterum dodecatemorion est corpus ipsum Scorpii, cuius extremum cauda, quæ lucidissimis stellis constat, quarum in ortu Scorpii pectus habetur ratio. Ea igitur cauda orientem qui nascuntur, urbium conditores erant & vastatores. hoc est. πολῖται, καὶ κατασφαινοῦντες.

v. 11. *Mania succinctus.*] cinctu Gabinio.

v. 12. *Et in dardanio, moxque addas, orissus.*] Horatius:

Impugnataque manu.

Hostile at atrum exoritur, insolens.

Aratur enim solima, vobis dicitur.

v. 15. *Nec non arcinatus.*] Sagittario oriente nascuntur bellatores, triumphatores, urbium conditores, ac dirutores. Infelicem exitum sortientur. Genitura Scipionis Aemiliani.

Ibid. *prima quam veste refertur.*] Vestem Sagittarii vocat, quam Afrosini *ἰσχυρὴν χλαμύδα*, hoc est Chlamydem. In Scholiis in Ptolemaum: *ἡ τοῦτον ἰσχυρὴν χλαμύδα* ἔχοντα δὲ μακρὰν τῇ ἑμῶν ἰσχυρὴν, ἡ δὲ μακρὴν τῆς ἑμῶν. Quia vero illa chlamys utrinque alarum, pectus appendices imitatur, eam, quæ Aquilonem spectat, Græci *ἰσχυρὴν χλαμύδα*, alteram *μακρὰν χλαμύδα* vocant: quod non intellexit Georgius Trapezuntius magni operis Ptolemæi interpres. Omisit enim, quia non intelligebat. *ἰσχυρὴ* igitur illa a partibus Aquilonis prima, oritur. Eadem figura Sagittarius dicitur, hic oriri veste, quæ supra Cancer dicebatur oriri nube.

v. 17. *Conspicuum patrii.*] Triumphus Cæsaris.

v. 18. *nunc candida mania vertet.*] Gemblacensis:

nunc idem mania vertet.

v. 19. *Sed minimam indulgens.*] Cades Cæsaris.

v. 22. *Ante fugam tali pensabat in agmine.*] Ineptissimam hanc lectionem studii fides Gemblacensis codicis:

Ante fugam tali pensabat imagine victor.

Et olim ita edidimus. Tali exitu, inquit, compensavit clades Carmentem & Toebianum Annibal antequam fugeret à patria. Horrenda nimirum erat species, & imago fortunæ eius, quæ tantam ab illa veteri mutauerat.

v. 23. *Vltimus in caude.*] Caudæ Capricorni victimam insignem in Asterioli dicitur *capræ*. Hoc orientæ natus militabit in classibus, & castris manebat.

v. 24. *Milicium in panto dictæ.*] Totum hunc locum ita legit Gemblacensis:

Milicium panto dictæ, puppisque colenda

Dira ministeria. — Quæ sequimur.

v. 16. *Quod si quem sanctum.*] Ortu Aquarii probi, & sancti creantur.

v. 27. — *quam primus Aquarius exit.*] Primus Aquarius, prima pars Aquarii, ut mox, Primos Pisces, primam partem Piscium; ut primus Annalis Emii, primus liber Annalinum. &c. Virgilius:

Vidimus obscuri primam sub vallibus urbem. Terentius Adelphis in prima fabula. Hæc Charisius.

v. 28. *Neve sit ve primos.*] Lege, in primos. Piscibus orientibus creantur garruli, maledici, susurriones, infidi, libidinosi. Item gemelli nascuntur.

v. 29. *massantis semper.*] Male Gemblacensis mutantur.

v. 31. *Crimina per populum populi.*] Non est Manilii. Est ineptissimus.

Pag. 98. v. 1. *Scilicet in Piscem.*] *τὸ ὁμοίωμα* Veneris est in Piscibus, quia signum Piscium accedit ad natum Veneris: hoc est humilem est. Inde fabula Venerem in Piscem mutatam; Chaldaeorum utique & Syrorum *μολύβδα*, apud quos Venus Piscis figura celebratur, nomine Dagon; & Berceto. *ταρταρῶνα* vero Veneris est in Virgine, signo opposito, quod est signum sterile. Quod autem propter hanc fabulam Piscibus abstinerent Syri, pleni sunt veterum libri. Ovidius:

Inde refurascunt genus hoc imponere mensis,

Ne violenti rimidi piscibus ora Syri.

Inde apud Timoclem Comicum iocus de quodam piscium amico, qui et calfaciebat forum piscetoriam, ut loquitur Augustus. Fore enim, si ipse, ut solent omnes pisces daret, ut & Lari ipsi, quis pisces esca sunt; evadant Syri, id est non amplius pisces vorent:

τὸς ἰχθυοφάγας ἔρω ἢ μὴ φάγομαι

ἰχθυοφάγος, ὅτι τὸς ἰχθύας φάγομαι.

Quod autem Ovidius dixit timidos Syros, non frustra dixit, quamquam vulgo parum

his huiusmodi duo membra fecimus. *metaphorice* & *metonymice* ut
vera *metonymice* dicuntur, quomodo signa se habent aut per se, aut inter se.
Per se, ut quæ sunt in æscula, quæ feminea: quæ gemina, quæ duplicia; qui
stantia, quæ iacentia. Inter se, aut ex configuratione, ut quæ ex trigono,
tetragono, hexagono, diametro sibi respondent: aut ex similitudine qua-
dam: ut respicientia, audientia, amantia, inimica. *Metonymice* uersatur cir-
ca vniuersalia, & particularia. Aut quia effectus astrorum secundum gen-
tes & vrbes sunt, aut secundum hunc, & illum hominem. Sed particularia
sunt *æthetica*. Vniuersalia vero in particulares causas secantur: puta, quod
signum huic, aut illi regioni præsidet: quo temperamento sunt gentes, qui-
bus moribus, & similia. Ac sane illa prius tractari debebunt quam ista.
Nam vniuersalia *metaphorice* validiora, quam particularia. Namque quidem
propiora sunt *æthetica*. Nobis vero ea propiora videntur, quæ magis *me-
tonymice*. De qua re vide amplius Ptolemaei libro IV. *de signis & figuris*. Se-
cutus est igitur sensus suus Manilius, quum particularia anteposuit, non
ipsam naturam. Itaque ad generales *metaphorice* nationum *metonymice* ea præ-
mitit, sine quibus illæ explicari non poterunt. Sunt autem ea, quæ ad to-
tius orbis terrarum descriptionem pertinent: *metonymice* ut res ipsa docet.

Ibid. Nunc age.] Titulus huic capiti in Gemblacensi. DE PARTIBUS
TERRÆ DISTRIBUTIS AD SIGNA: ET DE VNIUERSA TERRA
ET MARI.

v. 8. *sed summa est rerum referenda figura.*] Summa figura rerum, ut
summa cutis. Sed Gemblacensis:

sed summa est rerum referenda figura.
Nihil mutandum. Sic in secunda Institutione dixit:

summumque colorem, in eadem sensum.

v. 10. *Nascentemque æquumque diem.*] Andreas Melissus Scotus eximie
doctus ante viginti sex annos ita legebat:

Nascentem lapsumque diem. Quod laudamus & sequimur.

v. 13. *Asper ab æthereus Borax.*] Falsum. Nam in oppositis Austro non
est Borax aut Aquilo, sed *æthereus*, sine Septentrione. Non tamen est error
Manilii, sed est *idiotismus*. Sic apponuntur *æthereus* totius orbis *æthereus*.

v. 14. *Zephyrusque profundum.*] Profundum Solem pro occasu dici
semper miratus sum. Gemblacensis satisfecit. Is habet *Zephyrusque profectum*.
Arabes etiam dicunt Solem profectum pro occasu. & Græci
ἀπὸ τοῦ ὄρους *ἀπὸ τοῦ ὄρους*. vnde Crates ita legebat. *ἀπὸ τοῦ ὄρους* *ἀπὸ τοῦ ὄρους*
Homerum:

ἀπὸ τοῦ ὄρους *ἀπὸ τοῦ ὄρους*.

v. 17. *Ipsa natas Tellus.*] Legebamus olim *natæ* *handbuch* *natæ*
Terram

Tertium enim in medio Oceani magni nautarum inter vocari & agitari veterum quosdam scripsisse & meminisse, & alibi annotaueram. Sed alio vocat nos Gemblacensis, qui habet: *Ipsa vacat Tellus: longe melius. Ipsa tellus nuda est & extans in medio Oceani.*

v. 18. *Cingenti medium.* [Neoptolemus Parianus: *in v. 18. Cingenti medium.*]

in v. 18. Cingenti medium.

in v. 18. Cingenti medium.

in v. 18. Cingenti medium.

v. 16. *Italiaque vrbes dextram sinuantis in vndam.* [Sinuare non legitur absolute. Sed Manilius scripsit *sinuantis*. Nam *sinuare* in dextram vndam, id est partes Africae, quae Calabriae occurrunt in pelagus dextram vndam, pelagus Africanum: Supra:

qui vespere ab auro. Admissus dextra.

v. 19. *Et natat Iouis.* [Gemblacensis: *Enatat*, ut etiam nos olim:

Ac ubi se primum pertinet mare fudit ab illa,

Enatat Iouis. Latus quo regatur in vnda.

Enatat, exspatiatur libere, quum tamen vera Pontus non natet, sed in eo natetur. Sic Fortulianus, vniq; cognitur. Claudium.

largos hac nectaris imbres Irrigat — imbres non irrigantur sed irrigant.

v. 30. *Exprim in latus effundens.* [Exprim in latus se fundens. Ita etiam Gemblac.

v. 32. *secat aequore velum.* [Lege: *secat aequore lauum Ilyrium*. Similem mendam olim in Tibullo sustinimus:

— *Permisit lauum iunifera.* Nos: *permisit vela iunifera.* Gemblacensis habet: — *secat aequore lauum.* Nihil aliud est quam *lauum* pro *laum*, & *laum* pro *laum*, id est *laum*.

v. 34. *clavumque Cenchredon.* [Non ad Corinthum, quae ab utraque Isthmi ora sexagenis distat stadiis, sed ad Lecharum, qui est portus Corinthi occidentalibus negotiationibus, ut Cenchredon est altera parte orientalibus. Lecharum etiam celeberrimus locus trietericis, quae Isthmia dicta. In VII libro Thebaidos Lycas perstravit iunifera, pro Lecharum:

Nec sua pinifera nautis aduocat vmbra Lycas.

De Palamoris manibus & eius trietericis Genua est. Et quidem vetustissima menda est, quum agnoscat Scholiaste.

Pag. 99. v. 1. *peculus circumuolans ora.* [Sane nullus poeta dixit mare circumuolare terram, sed circumuolare. Malim igitur *circumulare*. Sed nihil mutandum. Sic enim Priscianus Dionysii interpres.

Finis: et Siculis Cretum praeterea aquor.

v. 5. *Traditur dimissum.]* Longo: *traditur dimissum.* — Sed

Rr

& Gem-

& Gemblicensis habet dissentio *Fridericus*. Neque, multum laborandum fuit ad hæc diuturna. Sed & textus Boninocestrii habet *insanum*, ut nos olim emendavimus.

v. 6. *Euxino iungi.] iungis.*

v. 8. *Inde tibi in angustas iterum se navita partes.] navita fœces.* Gemblicensis.

v. 12. *arcumque minantem.]* Duos arcus faciunt si *omnium*: alterum in ora Paphlagoniæ ad Colchida: alterum, de quo hæc sermo ad sinum Issicum.

v. 14. *Ingentisque sinu fulgentes aquore.]* Nos olim:

Ingentisque sinu fugientes aquora terræ. Ita etiam Gemb.

v. 16. *Niliacis verum.]* Lege: *icorum morientia.* Er ita Gemb.

v. 17. *Hæc medium.]* hoc est mediterraneum. Omnino hæc divisio est ab Eratostheno, ducta linea à freto Gaditano, ad sinum Issicum, quam lineam continuat cum monte Tauro. Quare quicquid citra Taurum, & lineam Boream versus, *plæ* *stæ*, quod ultra in austrum, *plæ* *stæ* vocavit.

v. 18. *constringis hærenis.]* Lege: *habenis.* Sepe apud antiquos hæc mutatur *habenis habenis.* Veralectio hæc.

v. 20. *Sardiniam in Libycæ signant vestigia plantæ.]* Inde *hyrisa* dicta: & *serphallitis*. Sallustius historia secunda: *Sardinia in Africa mari facie vestigiæ humani in occidentem, quam in orientem latior.* Silius xii:

Insula flustibus circumvallata profundo

Castigatur aquis, compressæque gurgitis terræ

Enormeæ cabibet undæ sub imagine plantæ.

Inde Ichneusæ plium Orbis intravit: coluin.

In vulgatis editionibus male: *sub margino plantæ.*

v. 24. *Pulsatur Cyprus Ægyptia.]* Non *fratrum* de *vitis* suspectus nobis olim locus iste. Gemb. *Ægyptia Cyprus pulsatur.* Lege:

Ægypti Cyprus pulsatur fructibus omnis.

v. 26. *Tæque minora solo.]* Deesse verbum ante hunc & poëta facebatur, nedum doctiores, qui in hanc sententiam concipiendas videtur: Quid loquar tot vrbes? Qui hoc negavit, imprudens negavit.

v. 29. *primæque intrantis in urbem.]* Lege: — *primæque intrantis.*

v. 30. *Et Balearicæ regna.]* Gemb. *Balearica rura.*

v. 32. *sibi parte reclusus Faucibus abruptis urbem.]* Lege:

Nec tantum ex vna Pontus sibi parte reclusus

Faucibus abruptis urbem. —

Pag. 100. v. 1. *Impulsi Oceanus portus.]* Sane legendum:

Impulsi Oceanus Pontus. — Est elegans repetitio v. *Pontus*

v. 3. *Non*

v. 9. *Etque inter Boream pentemque astra nitentem.*] *Merito hanc locutionem olim improbatimus. Gemblacensis recte:*

Namque inter Boream ortumque astra nitentem,

In longum angusto penetrabili aequore fluitum Peruenit. —

Ostum astra nitentem: Ostium æstium. Sane Caspium est inter Boream & ortum æstium.

v. 4. *Penetrabili aequore fluitum.*] Sequitur Clitaræum auctorem, qui ex Scythico mari Caspium erumpere ait, vt Persicum & Arabicum ex Oceano australi. Idem sentit Strabo lib. 11. Item Dionysius,

Πύρρος αὐτ' ἐν τῷ πελάγῳ τῷ περσικῷ καὶ ἀραβικῷ,

ἐν τῷ Σινδράμῳ· ἄρσιον αὖτε ἐν βορρᾷ

Κασπία αἰρὸς πλάγῳ ἐκείνῳ· Σινδράμῳ,

ἐν τῷ ῥιγίῳ τῷ περσικῷ καὶ ἀραβικῷ.

At vetustissimus scriptor Herodotus & scitis, & testatus est esse instar lacus, neque aliunde fluere, sed suis litibus circumscriptum esse.

v. 6. *Caspique exigui.*] Recte. Nam comparatione mediterranei est exiguum. Sed Gemblacensis lectio anaeferenda *Euxini*. Instar Euxini esse ait. Imo Clitaræus dicit esse non minus Euxino mari, & fauces effluere instar Cimmerici Bosphori, & dilatarî, instar Mæotides paludis. Quare merito Manilius dixit esse instar Euxini ponti.

v. 9. *Arastentem.*] *tant.*

v. 10. *Qua regit ipse.*] *Que rigat.* Sed & Gemblacensis habet *regat*, vestigium veri.

v. 13. *Leniter asfundis gemmantia.*] *gemmaantia* Gemblacensis, vt nos olim.

v. 14. *Et terra mare nomen habet.*] Distinguo.

Et terra mare nomen habet. media illa duobus.

Ille, hoc est, Arabia media est duobus sinibus, Persico & Arabico, de quibus iam loquebatur. Ergo *ille*, hoc est terra ferens delicias, & nouos odores variaz radices.

v. 15. *Quondam Carthago.*] Dæst versus ante hunc, qui continebat nomen Libye. Manifesta est lacuna. Bonincontrius dicit Carthaginem esse mediam inter mare mediterraneum, & Indicum. Propinqua sane loca, quæ vna Carthagine disjungantur. Tam vicina esse putauit Indum mare, & Mediterraneum. Acuta Non carebit tamen sectatoribus, neque admiratoribus.

v. 18. *Fecit & æternis.*] Lege ex auctoritate Gemblacensis:

Fecit & æternam Trebiam, Cannasque sepulcris

Obruit, & Libyam Italas infudit in vrbes.

Æternauit Trebiam clade.

v. 20. *Hic parius.*] *Hic varius.*

v. 25. *paris horrida bella.*] Legendum vel: *horrida tellus*: vel *bello*. Quis non videt vitiosam esse locutionem vulgatam? Apollonius lib. III dixit *ἡ βύνη δ' ἔσθ' ἐπ' αὐτῇ*. Quod Varro Atacinus vertit: *Pars feris Libye*.

v. 26. *Et portentosos Cyclopum ludis in ortus.*] Itane Africa mater Cyclopum, quæ homines velcos, & exustos producit, quæ, ut ipse Manilius dicit, suo pulvere exiccat populos? Sane neque Cyclopes & immania corpora parere, est ludere. (Hoc enim maius est, quam ludere.) neque Africa villos vquam Cyclopes tulit, sed angues, scorpiones, & feras, de quibus omnibus iam dixit. Gembl. non *Cyclopum*, sed *Cercopum* habet, pro *Cercopum*:

Et portentosos Cercopum ludis in ortus.

Cercopes sunt simiarum genus omnium turpissimarum. Cercopas homines fraudulentos in Simias conuersos Pithoculis insula nomen dedisse habes apud Ouidium, item Eustathium *ὁ δὲ πρῶτος*. Non solum, inquit, scruit Libya gignendo feras noxias & serpentes, sed etiam ludit producendo ridicula animalium portenta Simias, & Cercopas. Apud Festum quoque potest legi: *Cercops, genus simiarum.* & verum est, ut & vera lectio Maniliana, quam reposuimus. In Glossis legitur nomen mihi ignarum *σῆμος*. *ἦτοι, ἡστέα*. Nam constat esse *ἦτοι*, & quidem Simiam. Inde Cercopes homunciones turpes, quales ut plurimum Libyes. Marcellini lib. XXI. de Imp. Iuliano. *Rideatur enim, ut Cercops, homo brevis &c.* Sane Cyclops verus erat, qui illum egregium locum contaminauerat. Quod si poeta finxissent etiam in Lybia Cyclopes nasci: tamen non de fabulis, sed de natura hic sermo est.

v. 27. *At sterili peior siccas infestas barenas.*] Habitur quidem, sed inæqualiter propter illas haranas, & Syrtas, quibus habitationes Africae tanquam insula mari, cinguntur. Ideo Africam *ἡνίκαι παρὰ τὰς ἑσπείρας* scribit Strabo *τῶν πύλων γὰρ ἐστὶ τὸ οὐκ ὄντα περὶ τοὺς ἑσπείρας ἐπὶ τῇ γῇ καὶ τῇ θάλασσῃ οὐκ ὄντα*. ΑΥΑΣΕΙΣ οἱ Ἀργυροί. *Αυάρεος* autem &, quod idem est *ἡνίκαι*. Egyptii vocabant loca habitabilia desertis vndique oblecta. Cetero eiusmodi habitationes maculas vocat, lib. VI de Republ. quomodo Africa *παρὰ τὰς ἑσπείρας* dicitur, quia illis habitationibus distincta, tanquam id animal maculis suis genuinis. Inde & Dionysius dixit, loquens de Lybia: *παρὰ τὰς ἑσπείρας ἐπὶ τῇ γῇ καὶ τῇ θάλασσῃ οὐκ ὄντα*. Eustathius non ad Lybiam, sed *γὰρ ἐπὶ τῇ γῇ*, de qua proprie sermo est, imprudentissime refert: cuius etiam culpa affinis Priscianus. Auenius omisit.

Pag. 101. v. 1. *At tantum Scythicas dirimentes.*] Non potest esse locus mendosior. Lege:

Torque illum circa diuisa nomine gentes

At Tanaim Scythicas dirimentem fluctibus vrbes.

Etiam Gemblacensis habet *dirimentem*.

v. *. *Æquora & extremam.*] Non est Manili, sed alienius eorum *Cercopum*, de

pum, de quibus paulò ante egit. Putabat ille auctor illius versiculi imperfectam esse orationem, quia dictum *aspera Ponti*.

v. 4. *Hic Asia meram.*] Gemblac. *Hanc Asia.*

v. *. *Pondere passus.*] Et hic quoque versus non est, nisi Cercopis alitulus, & cuius nisi eiusdem, qui superiorem infarserat? Nam & hic quoque putant imperfectam esse orationem. Putant, inquam, *in resolu* suspensum esse, nisi adderetur nomen in sexto casu. At resolvere pondere quis vnquam Latine sciens dixerit? Quid denique volunt illa *volunt fortis signi onerisque iuuauit*? Editio Lugdunensis agnoscit Barbarissimum quidem: sed pro eo supposuit *iuuamen* non meliori sententia, neque emendatiore locutione. At bene Manilio dictum, *resoluit tantum*, hoc est, Iouem exiit tantina forma: quemadmodum in prima Institutione Taurus indutus Iouem dicebatur. Non est cuiusuis notas versibus spuris apponere: non cuiusuis agnoscere.

v. 8. *Et monumenta sub hoc.*] Longe melius Gemblacensis:

Et monumenta sui titulo sacravit amoris.

Post hunc versum retrahere illum:

Princeps illa domus Troiani maxima belli.

Quæ est egregia restitutio. Europæ, inquit, princeps ac primaria Græcia.

v. 9. *Princeps illa domus.*] Regionum Europæ princeps Græcia. Dextra Europæ Græcia, sinistra Thraciæ, cui succedit Germania, hoc est, ea vastissima regio, quam *Ægæi* nomine comprehendebant Græci. Deinde Gallia, tum Hispania, postremo Italia. Hunc ordinem sequitur noster.

v. 11. *Urbis in regnam.*] Locus hic insigniter perturbatus est, quem vt melius concipias, ordine totum ponam:

Princeps illa domus Troiani Græcia belli.

Maxima terra viri, & facundissima docti

Urbis: in regnum florentes oris Athenæ:

Sparta manu, Thebe diu, & rege vel vno

Thessalia, Epirusque potens, vicinaque ripis

Illyri, & Threce Martem sortita colonum,

Et stupescit suos inter Germania paruos:

Gallia per census, Hispania maxima belli,

Italia in summa: quam rerum maxima Roma

Imposuit terris, cæloque adiungitur ipsa.

Florida oratio, & de qua sententiam ferre, non est plebei ingenii.

Ibid. in regnum florentes oris.] Regnum oris, & linguæ pro eodem vsur-

pat. Supra:

Ha decus linguæ facit regnamque loquenti.

Tragicus dicitur, & v. 10. Pacuius vultus Regula omnium rerum oratio.

31090

v. 12. *Theba diuise rege vel uno.* } Successe bene correctio, nisi fallor.
 — *Theba diuis, & rege vel uno Theffalia.* Epirus quo potens. — Thebarum vrbis
 Deorum nutricula Bacchi, & Melicertæ, & Herculis: Theffalia magnorum
 Regum, Achillis, & regum Macedoniæ. Quoniam vel unus satis erat illu-
 strande Theffaliæ Achilles. Alexander magnus. Epirus Pyr-
 rhum Alexandrum, cognomine Epirotæ, & alios tulit. Hæc autem & se-
 quentia M. Seneca verbatim extulit Sualoria: *æ. Athens eloquentia incli-
 sunt, Theba sacris, sparsa armis.* Quæ sunt ipsa verba Manilii.

Ibid. *Theba diuis & rege vel uno.* } Sophocles apud Dicaearchum in *æ. in-
 & inæxanti.*

Θήβαις λίγαις μὲν τοῖς ἀνδράσι δ' ἑλλασσόμεναι,

ὅς δὲ μάλιστα πάντων αἰδοῦνται θεῶν.

Quæ plane Manilium interpretantur, vt & illud Senecæ in *Heracle furente*:

— *quæ satis Thebas fleat?*

Ferax Deorum terra quam dominum tremis?

v. 14. *vicinaque ripis Æthiæ.* } Aliquis poeta Tragicus diuisset:

— *Illycis perennis.*

v. 15. *Est supposita.* } *Est supposita.* Sed si ingentia Germanorum corpo-
 ra, quomodo stupet ea videns Germania? Scuperque enim ad insolita.

v. 16. *Gallia præteritis Italia maxima belli.* } Plane inuoger est apud Gembl.

Gallia per census, Hispania maxima belli.

Ibid. *Gallia per census.* } Gallia dicitur, vt Hispania bellicosa. Gallia per
 census nobilis, Hispania belli laude. Infra:

— *& quæ fens Gallia dicitur.* Portæ ad *Castellæ.*

Ibid. *Hispania maxima belli.* } Sic Gemblacensis. Etiam nos olim pro
Italia, diuinauimus legendum *Hispania*. *Maxima belli*, *bellumque*.

v. 17. *Ita in summa.* } In summa.

Ibid. — *catalogue adiungitur ipsa* } Ipsa, Roma. DEÆ ROMÆ. & SA-
 CERDOS DEÆ ROMÆ. in veteribus inscriptionibus.

v. 19. *Hic erit in fines.* } Hæc legebat Gemblacensis. Sed alia manu era-
 sum, & hæc super scriptum, vt & nos olim emendabamus.

v. 23. *In quibus efferrens præstantes.* } Gemblac. *efferrens.* Sed puto Ma-
 nilium scripsisse *exfereant*.

v. 24. *Ac velut humanæ est.* } Longum hyperbaton ad illud:

Sic alias aliud terræ sibi vindicat æstrum.

v. 25. *Es quanquam.* } *Es quanquam.* Placuit enim omnia signa in
 totum corpus humanum emere impetium, & parititer aliud alii mem-
 bro. Supra in prima Institutione *et* *μαλίστῃ* satis dixit: quæ tamē hic
 necessario repetuntur: quia vt corporis humani, sic orbis terrarum que-
 dam quasi *μαλίστῃ* est, & signorum tutela: Sed si *εὐαγγέλιον* seruire voluit,
 oportet

oportebat prius orbem terrarum in membra tanquam humanis tribuere, ut eius esset *μελαδωρία* quædam. & secundum illam *το ζώδια* suis membris redderentur. Puta si India, verbi gratia, esset caput orbis, et attribueretur Aries. Si Arabia, aut quæcumque alia regio essent brachia. Geminis subiacerentur Eodem modo Minerva Indis, Apollo Arabis esset tutela. Ita enim esset quædam ratio. Nam *το ζώδια* *ζώδια* Egyptii & Chaldaei *ζώδια* vocantur, qui simpliciter dicuntur *Γραικοί* *Ανδρες* *Θεοί*, sunt quæque, quos distichæ comprehendit Ennius, ut habes in iis, quæ in librum secundum notauimus. Atque ut duodecim Zodia *ζώδια* *ζώδια*, ita & Planetas *πλανήτες* quasi apparitores magistratum duodecim appellabant. Sed à Manilio nulla hic Analogia, nulla Mundi *μελαδωρία* observatur, ut infra dicitur.

v. 31. *Et femur Arcitenens.*] *Et femina.* Gemblacensis. & ita semper, ubi *femora* in editionibus.

Pag. 102. v. 1. *Iccirca in varias.*] Transitus ad *ιδιόγενες* *ἢ* *ἰσθρ* luculente, ut solet.

v. 6. *Gallia vicinamini est.*] Gemblacensis, minus est.

Gallia vicina minus est infesta rubore.

Minus torrida est Solis rubore vicino, id est, quis vicinus minus est Sol Gallis, quam Hispanis, propterea Gallis Hispani ficciores, atque ideo asperiores. Contra si *ἔξω* *ἔξω* *ἔξω*.

v. 8. *Martia Romanis orbe.*] Nihil autem Indico belesione scriptam in Gemblacensi: *Martia Romana vrbs par, indidit omni*, eodem sensu. Nam Romanæ vrbes Italia. Sic supra Italici vrbes dixit, & Scythicas vrbes, pro Italia & Scythia. & in Sphæra mundi nigras vrbes. id est, Æthiopas. Graecorum poetarum est *ἄρα* *ἄρα*, id est, *ἄρα* *ἄρα* *ἄρα*.

v. 9. *Grædiuque frum.*] recte. Sed Gemblacensis: *Grad. unque genus. male.*

v. 10. *Gymnasticæ præfuit.*] Coteratos interit, propter causam alio Sole, & gymnastico ceterosæ eorum. Propterea Chromatarios, sine colorarios per se, ut videtur Ingentis vrbes Scholiastes. Quia Graeci hunc colorem affectabant per ipsos Chromatarios. Et Lacedæmonum rex fuit *ἡρώδης* *ἡρώδης* *ἡρώδης*. Alioquin & Graeci sunt subfusci. Is color Proteus & Theophrastus dicitur *μαχρὸς*. in *Πολιτῆς* est *ἰσθρῆμα*. Laert. in *Γαλιαν* 484.

v. 12. *Æthiopes maculant orbem.*] Emendabo ex Gemblacensi:

Æthiopes maculant orbem, tenebrisque figurant

Perfusus hominum gentes, minus indicæstis Prægenerat.

In Gemblacensi non potest. et est eleganti.

Ibid. *Æthiopes maculant orbem.*] Maculare etiam vulgo in Gallia dicitur *bigarrer*, ut Ibridas dicimus *maculatos*, id est, orbem tenebris parentibus natos. Lucanus libro VII.

Hanni-

Hannibal, oblique maculas qui sanguinis regnum.

Et Namidas constringit aures. —

quasi discolor esset genus Hannibalis. Eo modo igitur hic Æthiopes dicuntur discolorum orbem terrarum facere. Et poeta Tragicus Æthiopiam vocat *μαλακροῦ*. Et in Sphæra mundi in eum sensum dixit: *nigra superneolat orbis*. Et Zona, sub qua habitant. Zone in figuris terræ, fulcra, aut nubes pingebantur, ut ex Leontio didicimus. Eratosthenes in *Γεωγρ.*:

οὕτως οἱ ζῶντες ἀνθρώποι διατίθενται,
καὶ δὴ τὸ πρῶτον οἱ λευκοὶ καὶ οἱ μέσσοι
καὶ οἱ μαύροι. τὰς δὲ αἰτίας οὗτως ἴσμεν.
ἢ μὴ ἔστι μεσότης. οὐκ ἔστι οὐδὲν ἀπὸ τοῦ
ταπεινῶτος φαινομένου. ἡ δὲ αἰτία ἐστὶν ἡ ἀπορία.
καλλιμύκτοι αὐτῶν ἀνδρῶν πυρρίων.
καὶ δὲ ἀνὰ τὰς ἐξέχουσας καὶ τὰς ἐνδοχέως
αἰεὶ φαινομένης, αὐτῶν ἴσμεν καὶ τοῦτο.
ἢ μὴ ἴσμεν, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ κρύου καὶ
καὶ τοῦ θερμοῦ. ἀπὸ τοῦ κρύου καὶ τοῦ θερμοῦ.
ἀλλὰ τὰ μὴ καὶ τοῦ κρύου καὶ τοῦ θερμοῦ.
ἀλλὰ τὰ μὴ καὶ τοῦ κρύου καὶ τοῦ θερμοῦ.
μεσότης δὲ τὰς αἰτίας, ὅτι καὶ τὰς αἰτίας,
ἀπὸ τοῦ κρύου καὶ τοῦ θερμοῦ. ἀπὸ τοῦ κρύου καὶ τοῦ θερμοῦ.
καὶ δὲ τὰς αἰτίας, ὅτι καὶ τὰς αἰτίας. ἀπὸ τοῦ κρύου καὶ τοῦ θερμοῦ.
καὶ δὲ τὰς αἰτίας, ὅτι καὶ τὰς αἰτίας. ἀπὸ τοῦ κρύου καὶ τοῦ θερμοῦ.

Atque hæc quidem Eratosthenes de Zonarum coloribus: quarum Zonarum auctorem esse Parmenidem scripsit Posidonius.

v. 17. — *tenebrisque figuntur Perfusus hominum gentes.* — } Sic infra:

Perfunduntque suo subiectas aquore gentes.

v. 18. *Perfusus tenebris gentes.* } Nam inde dicuntur *uideri*

Ibid. *minus India tosta.* } Comblacensis elegantissime
minus India tosta. } Prægenerat. — India prægenerat homines non
costos, ut Æthiopes, sed minus tostis. Hunc colorem Galli & Itali Otia-
brum vocant, medium quidem inter fuscum, qualis est Hispanorum & Afro-
rum, & tostum, qualis Æthiopum. ideo subiicit:

— *mediumque facit moderata senescom.*

v. 18. *Pennis.* } Pennus *Comblacensis* pro Pennorum regione, hoc est, Africa. Ovidius:

Grætes nutritio terræ superba Ioue. id est Creta.

Ibid. *Pennis arenensis Afrarum palusque terris.* } Eodem modo loquitur

Val. Flaccus:

Solyma nigraque palusque fraxinea.

Non

Non

Non pulvis tamen regionis, sed afflatus Solis inficit corpora. Est autem metaphora à pulvere palastrico.

v. 19. & *Mauritania nomen.*] Nam *μαυρίς* Græci ab eo dixerunt. Etiam hodie *μαυρ* pro nigro dicunt. Itaque *μαυρίτης*, Maurita Græca inflexione, Latina Mauritanius. Mauricatum extulit Laberius: *μαυρίς*. Sed potius *μαυρίσσι* dicuntur, ut *ἀμαθίσσι, ἰμαθίσσι*. Videtur igitur nomen loci *μαυρίων* seu *μαυρίς*, ut *ἀμαθίς, ἀμαθίς: ῥαμαθίς, ῥαμωίς: ἰαθίς, ἰαθίς: μαλλίς, μαλλίς*.

v. 22. *Et mores pro sorte pares.*] τὰ ἔθνη καὶ τὰ νόμιμα πάντα. Ptolemæus super eadem re. Dicitur & ἰδιοθρία. Demophilus: ἡ συμπεπληρωμένη ἰδιοθρία ἡ καὶ ἰθα τὰ ἔθνη, ἥτις ἰθα τις ἢ ἐν ἑαυτῇ καὶ ἄλλοις, καὶ ἢ ὅτι μὴ ζῶσιν τὰ μὲν χυδαῖα, τὰ δ' ἀνδρα, &c.

v. 30. Et duplici clasſes elephantas carcere terra.] In Aſia ſcilicet & Africa: nam in Europa nulli.

v. 32. *Et certis descripta nitent rationibus aspera.*] *Scribe regionibus.* Error à veteri Scriptura *recionibus*. Nam ὁ χωρογραφὸς hic innuit fidem fecerit τὸ κελύς τ' ἀπομωχραίνῃς, quod præmisit: cuius pars χωρογραφία.

v. 33. *Perfundantque suo subiectis ex parte gentes.*] Sic supra dixit: *tenebris perfusas gentes.*

Pag. 103. v. 1. *laniger in medio.*] Constat signis alias tutelas regionum à Manilio, alias à Ptolemæo, alias ab Hipparcho assignari. Arieti Ægyptii Babyloniam, Arabiam Ægypto contexam: Ptolemæus Britanniam, Galliam, Germaniam, Bæsterniam, Palæstinam subiicit. Hipparchus τῇ κεῖν τῇ δεξιᾷ ἄμφω Thraciam, τῇ ὑστερίᾳ Babyloniam, τῇ ἐξῆς Armeniam, & ἀπὸ δεξιᾷ Arabiam Ægypto confinem, τῇ ἐξῆς τῇ νότῳ Persida, Cappadociam, Mesopotamiam, Syriam, rubrum mare, &c. Manilii absurda & superstitiosa plane ἀπολαύειν. Arietem Propontidi & Helleponto præficit, quia à Poetis Hellepontum transisse fingitur: Phrygiæ Leonem, propter magnam matrem Deum, cui sacer sit, Babylonie Pisces, propter Typhonem & Venerem. Nam illius fabulæ scena in eâ regione ponitur. Item alia propter alias causas, quæ quavis omnino fabulosa non sunt, tamen rationes, quæ possunt assignari, plus quam fabulosa: quales illæ, Arietem rursus Persidi præfisse, quia ea gens lanitii, & vestificii studiosa: Libram Italiæ, quia Romani vnicuique genti æquum tribuunt; item Scorpion Libyæ, propter animalia venenata, quorum Africa feracissima: Sagittarium Cretæ, quia Cretes periti iaculatores: Capricornum toti Occidenti, & Oceano, quia oræ Oceani occidui nunc accedente aestu coöperiuntur, nunc recedente denudantur. Ita eas regiones ambiguas inter mare, & terram esse, quemadmodum Capricornus signum est ambiguum maris & terræ. Par superstitio, quum Aquarium oris maritimis præficit, propter aquâ, quam ex vna dicitur proicere. Quæ omnia manifesto magnum otium illud augendum superfluis testantur. Ita Mani-

lans. Ptolemæi ingeniosius commentum & tamen commentum, nihil aliud, ut alia omnia huius μετασχημασας. Sed quemadmodum Ptolemæus τὸν οὐρανὸν diuidit in quatuor totantes, ita etiam Manilius, sed diuerso instituto. Ptolemæus per trigona signa distribuit regiones: Manilius per consequentiam Signorum. Primus igitur tetrans Manilio comprehendit Hellespontum, Propontida, Euxinum, Scythiam, Asiam, Persida, Arabiam, Egyptum: quarum Arieti attribuitur Hellespontus, Propontis, Syria, Persis, Egyptus: Tauro Scythia, Asia, Arabia: Geminis, Euxinus Pontus. Secundus tetrans continet Macedoniam, Bithyniam, Phrygiam, Cappadociam, Armeniam, Rhodon, Ioniam, Dorida, Cariam, Indiam, Æthiopiam: Cancro dentur India, Æthiopia: Leoni Phrygia, Cappadocia, Armenia, Bithynia, Macedonia: Virgini Rhodos, Ionia, Doris, Caria. Tertius tetrans continet Italiam, Sardiniam, magnam Græciam, Insulas, Cretam, Siciliam, Africam prouinciam, ubi Carthago, Libyam, Cyrenaicam: Libræ Italia attribuitur: Scorpio Africa prouincia, Libya, Cyrenaica, Sardinia, Insula, magna Græcia: Sagittario Creta, Sicilia, atque iterum Italia inepte. Quartus & ultimus tetrans complectitur totum occidentem, Germaniam, Galliam, Hispaniam, Lepitanam, Africam prouinciam, iterum inepte, Ciliciam, Babyloniam, Bactrianam, Persicum sinum. Quæ sunt Scopæ dissolutæ. Seruat tamen ordinem quendam signorum tetrantium, sine Tetartemoriæ. Melius fecisset, si μελαστήρας Μῦνδι prius constituisset, & singulis inueneris singula Zodia & tutelæ Deorum assignasset, ut supra notauimus.

v. 2. *Cancerum inter.*] Non leue mendam, neque cuius manifestum, nedum emendandum. Vera lectio:

Luniger in medio sortitur sidera mando.

Captum inter gelidum. — Hic non excusamus audaciam Boningtonii, qui textum hunc ita deprauauit

Cancerum inter gelidum per tempora vertitur axis.

Adscripsit in vires pontum.] intellige Hellespontum, quem *Βλαπτορ* vocat Æschylus *ἡέτιος*.

v. 10. *Taurus habet Scythicos.*] Vides hunc conflatum ex sequentibus. Gemblacenſis hunc retinet, sequentem non habet, præpostere.

v. 12. *Euxinum Scythicos.*] Scabo de duobus promontoriis Euxini maris: *ἐπὶ τῇσι δὲ πύλαις τοῦ ἑλίου & περὶ τῇσι ἐκ τῆς ἀνατολῆς εὐαδὸν τῆς γῆς ἢ ἰσχυρὰ ἐκ τῆς ἀνατολῆς τοῖς δὲ ἑλίου καλεῖται μύραις τῆς Πύρας.* Dionysius:

ἐν τοῖς δὲ αἰετῶν ἰδὼς δὲ δολιχὰς ἰσχυρὰ

τοῖς δὲ ἑλίου καλεῖται μύραις αἰετῶν τῆς

Val. Flaccus iv.

Atque hæc Europæ curuit aspectibus æger,

Hæc Asiam, Scythicum specto singula in arcum.

Phœbum

Phœbus enim fadivum ex Gemini, ut & Varro in libris rerum rusticarum, & Ptolemaeus.

v. 13. *post brachia fratris & trimes.*] Alter ex Geminis est Hercules. Mythologi & Varro. Brachia dixit ob ~~quod~~ ^{quod} ~~propter~~ ^{propter} quod connexis brachiis pingerentur. Manilius.

His coniuncta manent aeterno brachia nexu.

Euxinus igitur subicitur alteri Geminorum Apollini, *ἡμισυβόλῃ καὶ τοξότης*, quia scilicet ora Euxini maris in arcum Scythico similem curvatur, auctore, quem modo produximus, Strabone. Et hæc quidem *ἡμιπολις πεδύθη*. Similiter Perfidem Arieti vindicat, ob lanificium, quia illi genti longa vestes. Et reliquæ nugæ, quarum piget.

v. 14. *Vltimus & solitus Ganges. colit India Cancrum.*] Vbi est Ganges, ibi proculdubio & India. Quomodo igitur Ganges & India diuersis signis attribuntur? Sane ꝛ Ganges est infarctum, & in Gemblicensi versus est ~~in~~ ^{per} vno pede integro:

Vltimus & solidos Ganges & transcolit India Cancer.

Tolle *Ganges*, importune huc infultum. In reliquis videbis veram lectionem minima immutatione:

Ultimus ex solido retrans. Colis India Cancrum.

Euxinus igitur alteri Geminorum : vltima pars reliqui tetraentis ex solido datur alteri. Vltimum tetraentia dixit, quomodo primus Aquarius, primi Gemini, hoc est prima pars Aquarii, Geminorum. Sig Iuriconsultus primum, secundum Edictum, hoc est primam, secundam partem edicti. - Quod igitur in subiciis illius quadrantis est nulli alii signo vindicatum, id eorum assignatur alteri Geminorum. Omnino prima pars τὴν τετραπύρρον Arieti, secunda Tauro, tertia Geminis, cuius pars alteri Geminorum, pars reliqua ex solido alteri datur. Et sane Euxinus & Clima sextum Geminis subicit Firmicus libro primo.

Ibid. *v. l. αὐτὸς ἐξ ἐξιδὸς τῶν αὐτῶν.*] τὸ λατρεῖν τῷ τετρατημιᾶσιν ὁ δούλων. Nam Tetrans *τετρατημιᾶσιν*. Vitruvii vox Sicula, vt in libello de re nummaria offendimus. In hac felici restitutione Gemblacensis fuit *δὲ τοὺς καὶ μηχανῆς*. Ab Hipparcho *αὐτῶν*, *κρυπτοὺς* habet illos tetrantes, in quos cælum, & terram diuisit, vt ostenditur cuius tetranti tentæ quis cæli tetrans imperaret. Strabo de Hipparcho: *αὐτῶν καὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς ἐπὶ τὰς γεγεμένους ἐν ταῖς ἑσθίοις διαφορὰς καὶ ἕκαστον ἐξ ὧν ὅσους ἄλλοι τῇ καὶ πρῶτος τετρατημιᾶσιν τεταγμένον.*

v. 18. *Cappadocum Armonique.*] Interpunge. — *regnique ferocis.*

Cappadocum, Armenique. Ingo Bithynia dines

To colic. ~~—————~~

v. 19. *et Macedam tollit.* Placet lectio textus Bonincontrii *Macetum*. Non enim est commentum Bonincontrii. Vide Lectiones Aufonianas.

Certe quotiescunque in poetis legitur *Macedum*, ego non dubitem *Mactum* reponere. Nam veteres libri habent *Macetum*.

v. 21. *Es Rhodos.*] Scribe: *Es Rhodos*.

Ibid. *hospitium recturi principis orbem.*] Tiberii. Adulatorium. Iam enim constabat successurum Augusto. Nam quarto anno ante decessum Augusti hæc scribebat noster. Notus vero Tiberii secessus vel potius voluntarium exilium Rhodi:

Non es eques. quare? non sunt tibi millia centum.

Omnia si quæras, & Rhodos exilium est.

Apollonidæ Poetæ:

ὁ πρὸς τῇ Ροδίων ἀνέλευτος ἱερὸς ὄρεϊ,

ὁ πρὸς Κρηφίδαις αἰνὸς ἱερὸν,

ὕψιστῃ τότε τερσὺν ἀπὸ πηλαγῶ ἡς' ἀρβύς

ἤλυθον, ἡλίας νῆσον ὅτ' ἔρχε Νέρων.

κείνη δ' αὐλίδην ἐπὶ δώμασι χειρὶ Λυβύης

κράτορος, ὃ φέρον Ζῆνα δ' ἐσώμενον.

De Aquila, cuius hoc luculentum & acutissimum poematum meminit, habes apud Suetonium.

Ibid. *recturi principis.*] Ζῆνα δ' ἐσώμενον modo dicebat Apollonides Poeta. Ouidius de Augusto.

— *prolem sanctam de coniugata natam*

Ferre simul nomenque suum curasque iubebit.

v. 26. *Quod porius regat Italiam.*] Gemblacensis habebat *colas Italiam*.

& ita videtur. Nam πὲ regit est in frequenti versiculo. Nihil tamen muto. Nam eleganter dictum, Quod astrum reget Italiam, nisi id quod regit omnia.

v. 28. *Designat summas.*] Sic supra:

— *& nomina summis Imposuit.*

v. 29. *cedunt quo noxque diesque.*] Optime Gemblacensis:

coeunt quo noxque diesque. id est, quo fit æquinoctium.

Pag. 104. v. 1. *Qua genitum cum fratre.*] L. Tarrutius Firmianus Mathematicus consultus à Varrone, conceptum pronuntiavit anno primo Olympiadis secundæ, hora tertia, x x i i i die mensis Choiac, id est x i x Decembris. Intellige Choiac Aëtiacum, siquidem singas semper Thoth fixum fuisse in x x i x Augusti. Præterea idem L. Tarrutius dixit fuisse ἡλίου παρατηρῆσαι, quod tam falsum, quam verum est fuisse proximè coniunctionem luminarium. Denique ἡμεραν φασιν, quam Ptolemæus vocat αἰχμήν x ἐκαστον, xxi die Toth, Sole oriente siue xviii Septembris. Conceptus igitur anno mundi 3179. Cuius Zygonos character 1. 21. 49, Kal. Octobris, cyclo Solis 22. Lunæ 9, anno periodi Iulianæ 3942. Proinde Toxonis neomenia

menia fuit feria quinta, Nouembris tricesima. Ergo Romulus cum fratre conceptus Toxonos vicesima, penultima Casleu anni Iudaici 2990, quum sequentis Tebeth neomenia, cuius character 3.8. 240, incidere in noctem quæ sequuta est xx Decembris. Rursus neomenia Parthenonos eiusdem anni fuit feria sexta, Augusti vltima. Ergo editus in lucem xxi Parthenonos. In Virgine igitur, non Libra in lucem editi Remus & Romulus. Recte vero distantia seruata est & αωεῖς 2, & ιηγορῆς, dies 273. Tot enim sunt, à xxi ιι Choiac, ad xxi Thoth.

Ibid. *Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit Urbem*] *Σκντιμῶς* dictum. Scribebat enim hæc Romæ. Romam vero ante Romulum conditam volunt multi. Vide Solinum. item Seruium in illud ex vii. *Nec Prænestina fundator defuit arcis.* Iunius Philargyrus: *Roma & ante Romulum fuit, & ab ea sibi Romulum nomen adquisiuisse Marianus Lupercaliorum poeta sic ostendit:*

*Sed de Flauo & Cano * ira*

Roma Æsculapi filia,

Nouum nomen Latio facit:

Quod conditricis nomine

Ab ipso omnes Romam vocant.

v. * *Et proprii frenat.*] Ille versiculus debet subiici ei, qui supra illum quartus est: — *quæ condita Roma*

Et proprii frenat pendente nutibus orbem,

Orbis & imperium retinet. —

v. 2. *Inferius victa.*] *Scorpios.*

v. 3. *Ægyptique latus.*] *Cyrenaicam, & Catabathmon.*

v. 3. *danaræque regna.*] *Gemb. donatæque rura.* Sequemur vulgarem lectionem. Ipsammet Ægyptum, agros donatos vocat eruditissime, memor nimirum Herodoti, qui Ægyptum vocauit *Σπονδωτάμῃς*, donum fluminis Nili. In quam sententiam Lucanus de Pado exundante.

Illos terra fugit dominas. his rura colonis

Accedunt, donante Pado —

Nam quod Bonincontrius de Numidia Masinissa à Romanis donata dicit, quam multis castigandum est? quasi propinqua sint Numidia & Ægyptus. Solennes eîs sunt nugæ. Huius quoque aliam rationem adferre possumus. Nam Lucanus Ægyptum vocat regnum donatum, quod Ptolemæus Auletes penultimus Ptolemæorum à Senatu, Pompeio auctore restitutus sit in regnum, tanquam non regno restitutus esset sed regnum illi à Senatu donatum videretur.

Rege sub impuro Nilotica rura tenente,

Hospitii frenis superis, & munere tanto

In proanos, cecidit donati victima regni.

Hæc interpretatio melior altera. Intelligit Cyrenaicam prouinciam donatam P. Ro. ab Apione Ptolemæo.

v. 4. *Tyrrhenas lacrimis radiatus Scorpium arces.*] Preciosum hoc emblema huc insertum ab illepido homine, qui putauit deesse nomen Scorpii, atqui apposuit, quum dixit: *Inferius victæ fidus*, &c.; Scorpium scilicet, qui est Libra inferior. Deinde quod hoc monstrum loquutionis, *radiis lacrimatus*? Denique quam bene coherent antecedentia cum consequentibus, si hunc spurium versum admittamus. Postremo quid hoc est? eligit Tyrrhenas arces, & tamen spectat ad vndas Italiæ? Perinde ac si dicas: Eligit Libyam, & tamen spectat ad Africam. Et erunt, qui eiusmodi quisquillas legant: *oratio & nescio*.

v. 8. *& ingenuum Minois.*] Desperandus locus erat sine ope codicis Gemblacensis recte:

*Cnosia Centauro tellus circumdata ponto
Paret, & in geminum Minos filius astrum
Ipse venit geminus. —*

Centaurus est geminus *dispos*, qui & Minotaurus.

Ibid. — *& in geminum Minos filius astrum.*] Venire in geminum astrum dicitur, quia occupat fere duo signa. Nam femina eius pertinet ad Capricornum. Vitruuius lib. ix cap. v: à feminibus Sagittarii, quæ pars est attributa Capricorno &c. Ipse ergo est Geminus, quia *dispos*, & venit in geminum astrum, quia duo fere signa occupat.

v. 11. *fluitantem adiuta sororem.*] *fluitantem ad iura sororem.* Gemblacensis, & nos olim:

*Insula Trinacria fluitantem ad iura sororem
Subsequitur Creten. —*

v. 14. *Ora patris sequitur.*] Contaminatissima fuit. Lege:
— *sub eodem condita signo*

Ora pares sequitur leges, nec fidere ruptæ.

v. 14. *Subsequitur Creten.*] In Gemblac. *Subsequitur Creten.* Cretem eidem Signo nempe Sagittario subiicit, cui & Siciliam. Nam Sagittarius est Minotaurus, vt habes apud Hyginum, & Minos tam Crete, quam Siciliæ imperauit. Nota Dædali in Siciliam fuga, & Minois in eam Dædalum persequentis aduentus. Quin & numismata oræ Tarentinæ & Siculæ hodieque inueniuntur Minotauri imagine signata.

v. 15. *Tu Capricorne, regis.*] Capricornus occasum regit, ab eo Propertius.

Lotus & Hesperia quid Capricornus aqua.

Seruius in illud: *Frigida Saturni quo sese stella receperet: Hic autem, inquit, in Capricorno facit grauissimas pluuias & precipue in Italia. vnde & Horatius ait:*

— *& tyrannus Hesperia Capricornus ora.* Sed Manilius Italiam attribuit Sagittario, Galliam, Germaniam, Hispaniam & denique omnem occidentis tractum,

tractum, quem Horatius vocat Hesperiam, Capricorno. ni forte putes soli Italiae Capricornum praesse, tanquam sola Italia dicatur Hesperia. Nam delirat Becceselenus, qui ad Augusti natalem refert, & de commento serio triumphat. An Capricornus apud illum Teutonice aut Brabantice loquatur, equidem nescio. hoc vnum scio in Persica lingua *muder, brader, toccher, band, fader, as*, esse quod Brabanti matrē, fratrē, filiā, vinculū, patrē, escam dicunt, & multa alia, quae nos in lingua Persica passim notauimus. Quod si ille scisset, dubito, an Cimbros à Persis, an Persas ab illis deducturus fuisset. bandetian est Arabicum.

v. 17. *seu quod fert Gallia diues.*] Gomblac. & quod fert. melius.

v. 20. *Astibus asiduis terram pontumque tenentem.*] Intelligit *aei, spuarlas, rapon, aritid*, quae tunc tantum nota erat auspiciis Drusi, & in qua Quintilius Varns cum Legionibus caesus. Animosē enim dixit *feris dignam*, propter recentem cladis memoriam. quod autem dixit astibus asiduis ambiguum esse terrae marisque, idem & voluit Lucanus ad verbum:

*Quaque iacet litus dubium, quod terra fretumque
Vindicat, aeternis vicibus quum funditur ingens
Oceanus, vel quum refugiu se fluctibus aufert.*

v. 21. *Sed iuuenis nudo formatus mollior arcu.*] Lege:

Sed iuuenis nudo formatus mollior artus.

At Gembl.

Sed iuuenis nudo formatus mollior astu.

Nescio an actum vocet filium corporis, vt Lucilius & Arnobius loquuntur.

v. 22. *Egypto ad Leptimque.*] *Egyptum ad* Gemblacensis, & nos olim.

v. 24. *vbi Piscis amator.*] Interpolatum est, vt & in textu Bonincontrii *arator*. Gemblacensis habet *vraptor*. Querant studiosi. Fortasse, *piscis, vt vltor*. Vbi piscis, tanquam vltor & vindex aduersus Typhoea, subsedit in vndis, vt Veneri opitularetur. Ouidius in Februario:

— succurrite Nymphae,

Et diis auxilium ferte duobus, ait.

Nec mora profuit. Pisces subiere gemelli.

Nam quod Ouidius dixit pisces subiere. hic noster, piscis subsedit.

v. 27. *Parthis sed Parthis.*] Lege:

Parthis, & à Parthis domita per sacula gentes.

ἡ Πάρθιος ἔχ' τὰ τοὶς Πάρθους ἀνέκω ἔθνη.

v. 28. *Bastraque.*] Nescio, an scribendum:

Bastraque & Arii Babylon & Susa Hypanisque.

Sed suspecta omnia. Gemblacensis magis turbat:

Bastraque atherios Babylonem & Sissiniosque.

Versus est spurcius, ni fallor.

v. 31. *Sic diuisa manet Tellus per sacula cuncta.*] Melius Gembl.

— per sidera cuncta.

Pag.

Pag. 105. v. 2. *Nunc aduersa polo.*] Sic infra:

Bina per aduersum calum fulgentia signa. id est, *διαμετρικά*

v. 4. *Sic terra terris.*] Et de his omnibus, hoc est *ἡ ἀπὸ τοῦ ἑλίου ἰδμεμάτων*, habes apud principem artis in primo apotelesmatico, qui est secundus *τὸ τετραβίβλιν*.

v. 5. *Litora litoribus.*] A Virgilio:

Litora litoribus contraria, fluctibus undas Imprecor. —

v. 9. *Percipe nunc etiam.*] Pendent hæc à superioribus. Nam quæ ex generalibus constitutionibus fata dignoscantur: nunc hic nos docet, in quibus vniuersalia particularibus nocere possunt. quod accidit, quando in genituris præcipua loca, nempe luminarium, aut cardinum, quos *φωσφοῦντας* *τόπος* vocat Ptolemæus, eadem fuerint cum illis, à quibus vniuersalium casuum causæ veniunt, id est Eclipticis ipsis, aut oppositis. Ptolemæus: *ὡς εἴπωμεν μόντοι Σωλημπίησι τοῖς ἡλιακοῖς πάσης αἰῶνος ἢ ἀρχαίων, ὅσοι καὶ πρὸς ἰδίαις ἡμέραις τὴν ἀναγκαστάτες, λέγου δὲ τὴν φωσφοῦντας, ἢ τὴν ἡλίαν, αὐτὸς τίχασιν ἔχοντες τοῖς τὸ αἴτιον ἐμπιπῶσιν ἢ ἡλιακῶν Σωλημπίων, τῶν ἐπὶ τοῖς καλεσμένοις, ἢ καὶ τοῖς τοῦτον διαμέτρως.* Duo igitur cauenda: prius, locus, in quo eclipsis contigit: alterum, signum oppositum, ut aperte clamat Ptolemæus. Quare *φωσφοῦντας* Lunæ quærat Manilius, supra in annis signorum diximus: nimirum quia *κνέαν* τὸ *ζῶν* illi attribuit. Ergo si affecta fuerit *ἡ φωσφοῦντας*, quæ *κνέαν* τὸ *ζῶν* habet, hoc est locus Lunæ, genituram, quæ sub illa contigerit, *τὸ ἡλιακὸν πάθος Σωλημπίων* necesse. Itidem ab opposito signo periculum denunciat Ptolemæus. Quare hæc duo signa, in quo scilicet eclipsis contigit, item ei oppositum, Ecliptica vocat Manilius. Nam semper, ut ait ille, subbina laborant. Itaque quanquam nomen binorum signorum eclipticorum non extat apud Ptolemæum, res tamen ipsa conceptis verbis expressa est in illo testimonio, quod iam produximus.

Ibid. *quæ sint Ecliptica Graio.*] Manilius Ecliptica signa vocat bina illa, quorum in altero deliquium contigerit, alterum autem ei oppositum.

v. 10. *Nomine, quæ certos.*] Gemblacenſi. quod certos, nimirum quare Ecliptica dicta.

v. 14. *Mutantur.*] Melius Gemblacenſis:

Mutantur sed cuncta diu variansque per annos.

v. 19. *Concutitur tellus variis.*] Melius Gemblacenſis:

Concutitur Tellus validis. —

v. 20. — *natas orbis in ipso.*] *Natas Cardis.* vt supra pag. 88, 8. *Mens natas.* — In ipso Maniliane, in seipſo. Intelligit terræ motus, vt paulo ante dixerat, *Concutitur tellus.*

v. 21. *Es venis Oceanum Pontum, sisienſque resoluas.* Turpiter hæc fordæta sunt. Legendum:

Es vomis

Et vomit Oceanus pontum, siccusque reborbet.

Asintum esse oportet, qui contradixit. Intelligit labes, quas aut subitis inundationibus, aut recessibus Oceanus facit.

v. 22. *sic quondam merse rat vides.*] *merse rat orbem* Gemblacens. & proprius historia poetica de diluvio. Nos nihil mutamus. Per hæc & sequentia satis fidem facit, se credere *τὴν ἀποκαταστασιν ἐπὶ δὲ τὸν δὲ ἐκπύρωσιν καὶ κατακλινοῦσθαι* accidere. vide omnino Senecam consolatorio ad Marciam, cap. xvi, ex persona A. Cremutii. omnia illa interpretantur hæc Maniliana, vt vicem commentarii esse possint.

v. 32. *Causa parat, quod Luna suis.*] *quod Luna quibus*, sententia postulante, & Gemblacensi approbante.

v. 33. *Orba suis fratre.*] *ἀρχαίους*. Orba suo fratre.

Pag. 106. v. 4. *Incurrata simul.*] Eadem translatione, qua dixit lugere. Nam attritorum, & lugentium est *ἐκκλινοῦσθαι*.

v. 6. *Ipsa docet ritus.*] Legendum:

Ipsa docet ritus causasque Ecliptica signa

Dixere antiqui. — Et ita etiam Gemblac.

Ibid. docet ritus causas.] Sic alibi: — *in titulo signantia causas.*

v. 7. *Pariter subbina laborant.*] Subbina mihi eleganter dictum videtur, quod bina alternis laborent. Sed Gemblac. legit *sub bina*. Sunt autem, bina signa Ecliptica: nempe *ἡ ἀποκαταστασὶς*, in qua contigit deliquium, & ei oppositum pariter Dodecatemorion. Igitur subbina vocat, vt diximus, id est alternabina. Nam exacto tempore laborant, & languent etiam ipsa, quæ Eclipticis proxima sunt. Deliquium contigit in Ariete. Oppositum, hoc est Libra, & Aries sunt Ecliptica signa. quæ quæpam luctus sui spatium exegerint, aut, vt Iurisconsultus loquitur, postquam eluxerint, proxima Ecliptica erunt eorum *ἀντικείμενα* Pisces & Scorpions. Hoc est, quod dicit:

Atque ubi perfectum est spatium, quod cuique dicatur,

Implevunque suos certa statione labores

Bina per adversum calam fulgentia signa:

Tum vicina labant ipsis herentia signis,

Quæ prim in terras veniunt, tetrasque relinquunt.

v. 12. *Namque modo infectum.*] Sic alibi dixerat:

Aeraque inficiunt, — Gemblacensis tamen variat:

Sed modo in affectus totus producitur annus.

Ego vulgatam lectionem præfero.

v. 13. *nec longius astra.*] — *nunc longius astra.* Et ita quoque Gemblacensis.

v. 15. *Atque ubi perfectum est spatium.*] Alia dicit intra, alia ultra annum lugere. Sed quenam tandem illa sint, non designat.

Tt

Ibid.

Ibid. *Quæ prius in terras veniunt, terrasque relinquunt.*] Hoc est, *ἀναίσματα*, non autem *ἐκταρατά*. Esto defectio solis in Ariete. Aries, & ei opposita Libra, sunt bina signa ecliptica, ut iam dictum est. Postquam eluxerint, hoc est luctum suum impleverint, tum *ἀναίσματα* eorum Pisces & Virgo erunt subbina ecliptica, quorum Pisces prius in terras venerunt, quam Aries, Virgo autem prius occidit, quam Libra. *Ἀναίσματα* enim antecedunt suos cardines tam orientia, quam occidentia.

v. 20. *Contrarius orbi.*] *Orbi.* Non quidem ut terra aduersetur celo. Nam celo nihil contrarium.

v. 21. *Sed quia mundum agit.*] *Sed quia mundum agit.* — ipse, Orbis terrarum.

v. 24. *Sed quid tam cœni.*] Epilogus, ubi multa luculenta ac diuinitus dicta. Prænotatum erat lemma in Gemblac. *FATORVM RATIONEM PERSPICICI POSSE.*

v. 28. *Mortalesque hebes at visus.*] Gemblacensis:

Mortalesque fugit visus & pectora nostra.

Quicquid natura abdidit, id fugit & visus nostros & pectora nostra. Verissima lectio. Nam *τὴν* hebes at repositum ex Virgilio: & quidem nihil ad rem.

Ibid. v. 33. *Quosque dedit natura, oculos deponere mentis.*] Orpheus:

τῶν λαμπρῶν βλέπομεν, τοῖς δ' ὀμμασιν ἴδω ὄρωμεν.

Pag. 107. v. 1. *Perspicimus cælum.*] Post hunc versum repone illum:

Quanta at pars superest rationem discere nostris?

v. 2. *Quanta &c.*] Lege: *Quanta at.* At quid difficultatis superest ad discendum causas latentes? quasi dicat, nihil. Sic Lucanus, ut Suetonius scripsit in eius vita, dicebat: *Et quantum mihi superest ad Maronis culicem?*

v. 4. *Seminibusque suis.*] Mallei segminibus.

v. 5. *Et precium calis.*] Legendum: *cælo.* καὶ ἀντιπαραρῶν τὴν κερύν. Cognoscere cælum hoc vocat *ἐρευνῆσαι τὴν κερύν* ἀποπταῖ. Nutritia, τροφεία. Gemblacensis *Et partem calis.* inale.

v. 10. *Pars sua conspicimus.*] Gemblacensis: *perspicimus.*

v. 14. *Ætheri atque igni.*] *Æther* & ignis idem. Legendum *Aetis.* nisi dicamus *Æthera* quoque pro aere usurpatum, quod nescio, an concedere debeam.

v. 15. *Spiritum & in toto.*] Gemblacensis:

Spiritum & toto rapido qua iussa gubernant.

Manu ducit ad veram lectionem:

Spiritus & toto rapido qua iussa gubernans.

Verissime. Spiritus est gubernans, quæ iussa sunt in toto hoc rapido, in tota hac mole rapida. Statius vi Thebaidos.

— *quis fulmen agat, quis sidera ducat Spiritus.* —

Codia

Codici restitutionem hanc accepto referimus. gubernans manens pro gubernans, manens sepiissime in Gemblacensi annotauimus.

v. 17. Sanguineasque animas.] Gemblacensis:

Sanguineasque animas animo, qui cuncta gubernat.

Haud dubie et animas conformatum ex sequenti. Sed quid reponendum sit, lubricum est statuere. Nam multa possumus comminisci. Vult enim dicere, ut sit Spiritus quidam in tota hac rapida mole, qui iussa gubernet, sic esse Sanguineam vim animo nostro, qui cuncta gubernet. Scio minas esse, quas poeta dicunt θυμολαί, quibus insistantur bestiae ad incessum tardiores, quod valde conueniret huic loco, ubi iussa facienda praescribuntur. Sed non ita temerarii sumus: ut sine codicis auctoritate admittamus. Valde tamen arridet coniectura. Festus Auienus:

— instanti simili similiisque minanti. Ex illo Arati ἐλάττει λαοὺς. Sed de hoc alibi diximus. Porro hoc argumentum tractat Firmicus libro viii.

x. 22. proiecta iacent animalia cuncta.] Manifesto expressit illa Orphei

ἄνθρωποι τ' οἰωνοὶ τε βροτῶν ἀποψύγια φέλα

ἄχθια γῆς, εἶδολα τετυγμένα * *

εἰδότες, ὅτε κακοῖσιν ἀποσχηράνοιο νόσται

φασιδμοῖς, ὅτε ποιεῖ μάλ' ἄνθρωποι κακότητος,

ὅτ' ἀγαθὸν παρὸντος ὀπρὶς τὰς τε χ' ἔρξαι,

ὡλὰ μάστιγι ὅπως ἀδελμοῖς —

In secundo versu tale quid deest.

ἄχθια γῆς, εἶδολα τετυγμένα, ἄνθρωποι ἀπαιδοί.

Ibid. Proiecta iacent.] ἄχθια γῆς. — vel mersa vadis, vel in arte pendens. ἄνθρωποι τ' οἰωνοί τε. Omnibus una quies ventet. quod proiecta, & quod ἄχθια γῆς & quia consilium non est. Plane illud: εἰδότες ὅτε κακοῖσιν, &c. item, ὅτ' ἀγαθὸν παρὸντος, &c.

v. 25. Et quia consilium non est.] Aristoteli in Nichomacheis λογικὰς dicitur, quod hic consilium. Eo dicit carere bruta, quia neque νοῦν habent.

v. 26. Vnus est inspectus rerum.] ἓν κοινόν, non est. quia, inquit, carent inspectu rerum, & viribus loquendi & ingenio, quod educit in varias artes. quae omnia data sunt homini, non τοῖς ἀλόγοις.

Ibid. — variis educis in artes.] Intelligendum quod v. o. d. ὡς familiaris Manilio, de qua non semel monuimus.

v. 28. Hic partus, qui cuncta regit.] Hic partus, homo scilicet. Ita intelligemus, si hanc lectionem retinemus. Sed reclamationem Gemblacensis.

Hic partus quicumque regit.

Nos non dubitamus Manilium scripsisse:

Hic artus quicumque regit, se esse in orbem.

Spiritus scilicet, de quo est sermo, quo homo praeditus, bestiae autem, ut inquit, carent. Neque dubitandum. Virgilius:

— dum spiritibus has regat artus. Infus:

Sic animi sedes tenet sub corde locata

Per totum angusto regnat de limine corpus.

Eandem rem mutatis verbis dixit. Sequentia magis probant. Nam dicit eum esse erectum in arce capitis. Deinde quam leue esset partum accipere pro homine?

Pag. 108. v. 1. *calum scrutatur in alio.*] Malim in alio. Nam dicit:

— ad sidera mittit siderae oculos. quod vetus poeta dixit:

ἀνὰ τὴν αἰὲς ὁλόμεν ἀπαστῶν οὐρανῶν.

v. 2. *Cognatumque sequens corpus sic quare in astris.*] se quare in astris.

v. 5. *An minus est.*] An difficile est huic arti credere: aruspinae autem & Etruscae disciplinae credetur?

v. 7. *Atque adeo.*] Atqui adeo.

v. 16. *Quod valet, immensum est.*] *Qua valet.* Sic Plinius: *valet auro nummo.*

v. 20. *Quodque vident oculi.*] *Quoque vident.*

v. 26. *Iam facit ipse Deos.*] *Immo Cui Caesaris.* Aug. Caesar: In ipsi ludorum meorum diebus fidus crinitum per septem dies in regione caeli, quae sub Septentrionibus est, conspectum. Id oriebatur circa undecimam horam diei, clarumque & omnibus terris conspicuum fuit. Eo sidere significari vulgus credidit Caesaris animam inter Deorum immortalium numina receptam. quo nomine id insigni capiti simulacri eius, quod mox in foro consecravimus, adiectum est.

Ibid. *mittitque ad sidera numen.*] Statius: — & sidera dones.

v. 27. *Maius & Augusto caesit.*] In Gemblacensi caesit. Ita intelligendum fuerit de futura apothecosi Augusti. Sed nihil mutandum.

JOSEPHI
SCALIGERI
JVL. CÆS. F.

In

APOTELESMATA

Sphæræ Barbaricæ

M. MANILII.

CASTIGATIONES

Et

NOTÆ

Hic liber continet alteram partem Apotelesmatum, quæ à stellis clavis cum aliquo Zodiaci signo surgentibus ducuntur: & vocantur prima apotelesmata Sphæræ barbaricæ. Nam duæ sunt partes Sphæræ barbaricæ. Prior hæc ipsa, quæ versatur circa clara sidera, quæ cum aliquo signo aut oriuntur aut occidunt. Ea est, quam nunc tractat noster. Græcis dicitur ἀστέων συνδύσεις ἐν τῇ συνανατολῇ καὶ τῇ συνκαταδύσει, quamquam hic nulla ratio συνδύσεως, hoc est χηματισμοῦ, sed potius συνανατολῆς. Alterius partis rursus duæ partes sunt: quarum altera singulas signorum partes, quas μοιραιοίεως vocabant, & minutias partium scrutatur, quam curiositatem Egyptii eorum deliriorum magistri Myriogenesim nominant, quamquam si Græce loqui solebant, non μωρὰ ἵκανον, sed μωρὰ ἵκανον dicendum erat; altera tractat eas stellas, quæ clare sunt in corporibus eorum signorum. Inuentores harum subtilium atque argutarum nugarum Ptolemaeus ac Necephus, item Esculapius ille priscus Egyptius: Sphæra Barbarica vocatur, hoc est, Egyptiaca. Nam apud Firmicum barbarica ratio est Egyptiaca ratio. Rursus apud eundem Firmicum barbarica ratio dicitur, quæ alibi vocatur Myriogenesim Esculapii. Dicta vero Barbarica Sphæra ad distinctionem Græcanicæ. P. Nigidius quidem ad inclinationem utriusque calæ Egyptiaci, & Græcanici scripsit. Alterum librum vocavit Sphæram barbaricam,

T t 3

ricam,

ricam, alterum Sphæram Græcanicam. Apud vetustissimum Virgilianum interpretem Danielis nostri ita memini legere: Nigidius Sphæra Barbaricæ: *Sub Virginis signo Ataster, quom Oron Egypti vocant: quod Oron Osiridis filium ab hoc educatum dicunt.* Vides Nigidium in Sphæra barbarica tractasse, quæ ad ~~antiquum~~ Egyptii pertinent. Probus, in primum Georgicon ait, ambas Vitis, Elioen & Cynofusam in Sphæra Barbarica plastrum vocari. Idem Virgilianus interpret P. Danielis: *Nigidius in Sphæra Græcanica novum annum æquinoctium vernale memorat.* Item alibi: *Nigidius Sphæra Græcanica: Oritur enim Canicula cum Cancro: in colmen venis eam Gemma: occidit cum Tauro.* Igitur barbarica, id est, Egyptiaca ad differentiam Græcanici climatis. Firmicus, quum hæc apotelesmata scriberet, imo ex Manilio ad verbum describeret, ait cognitionem Sphære barbaricæ Græcis multis, & omnibus ferme Romanis incognitam, & ab Egyptiis solis observatam. Et sane ortus & obitus quarundam stellarum fixarum, qui in illis apotelesmatibus à Firmio tractantur, celo Egyptio tantum conveniunt. Nam Cepheus in Græcia & Helleponto capite tantum occidit, ut auctor etiam est Hipparchus. Radix enim, & ut Aratus ait, *ἡ δὲ* punctum Finitoris Græcanici. At in Sphæra barbarica ex eius ortu & occasu apotelesmata pronuntiatur. Idem dicas de Cassiopea & aliis, quæ intra circulum ~~in~~ Græciæ continentur. Illæ enim oriuntur & occidunt *ἐν τῇ αὐτῇ ᾠρῃ*, & in partibus Memphis, & supra: propterea quod ad austrum pergentibus polus deprimitur. Nam omnia signa, quæ sunt intra xxxvii gradum à polo, ea in Græcia nunquam occidunt. Ipsis contra. Hoc est, quod Lucanus declamavit:

Te, segnis Cynosura subis, cuspida profundo

Mergi plaustra potas: nullamque in vertice summo

Sidus habes immum mari, procul axis necque est:

Et fuga signarum medio rapit omnia celo.

Loquitur de Ioue Ammone, qui propemodum est sub eadem inclinatione, qua media Egyptus. Sed de errore Lucani alibi. Quare non est audiendus delitiz humani generis Pious Mirandula, qui ~~ut~~ *ut* ~~antiquum~~ putat simpliciter dici Sphæram barbaricam. Eius hæc verba sunt ex viii in Astrologos: *si Sphæram Arati cum barbarica Sphæra conuleris, dissimilis plerumque, & dissimilis ea videbis.* Atqui Sphæra barbarica est quidem stellarum fixarum theoria, sed non omnis climatis, quum sit Egyptiaci tantum: neque adeo simplex theoria, sed tantum ~~de~~ *de* ~~superficie~~ *superficie* ~~et~~ *et* ~~generatorem~~ *generatorem*. Itaque Sphæra barbarica non magis potest convenire Arateis Phænomenis, quam inclinatio celi Egyptiaci inclinationi Græcanici. Minus vero prudenter Manilius & Firmicus eam nobis proponunt, quæ citra cælum Egyptiaci variat. Nam Manilius Romæ, ille in Calabria, aut Sicilia scribens quo ore iubent observare Cepheum alter orientem alio tempore in Egypto ac in Italia, alter occidentem

SPHÆRARVM PERSICÆ INDICÆ ET BARBARICÆ

ortus ex libro Aben Ezræ Iudæorum

doctissimi,

A R I E S.

DECANVS PRIMVS ARIETIS.

SPHÆRA PERSICA.

Ascendit Figura mulieris. Ipsa est **♊**. Cauda Piscis ex mari instar vipera in felle. Trigonum. Figura Tauri.

SPHÆRA INDICA

Figura Canis, in cuius sinistro pede anteriore lucerna, dextro clavis. **CANDE** Philosophus Indorum dicit ascendere **Aethiopem** oculis nigris, superciliis extensis. Est autem de Gigantibus, iactabundus, obuolutus pallio albo magno, sine præcincto, iracundus, stans in pedes suos.

SPHÆRA BARBARICA.

Cassiopea, genus eius, manus sinistra, & dimidiatum tergum **Andromeda**, una cum pudendis eius, & fimbriis, & pisce posteriore, & particula fili linei.

DECANVS SECVNDVS ARIETIS.

SPHÆRA PERSICA.

Ambo Pisces. Medietas trigoni. Dimidium bestiae Mulier, in cuius capite est pecten. Lorica aenea. Caput Dæmonis.

SPHÆRA INDICA.

Figura mulieris vestimentis obuoluta & pallio, unipede figura equina.

SPHÆRA BARBARICA.

Cassiopea, caput **Persei** cum vola manus dextrae eius. Fimbriae **Andromeda**, & pedes eius. **Triangulum**. Caput **Arietis**, cornu eius. Reliquum de filo lineo.

DECANVS TERTIVS ARIETIS.

SPHÆRA PERSICA

Iuuenis in folio sedens cooperto, in cuius manu sunt **♊** Idola.

Homo

Homo demisso deorsum capite, vociferans ad Deum. Pectus Piscis cum capite eius. Residuum Trigoni. Alterum dimidium Hydra.

SPHERA INDICA.

Homo stans, capillitio raso, iracundus, componens sese ad statum pugnae: in cuius manibus sunt insures lignae, & virga: vestes vero eius sunt rabrae. Est autem ipse faber ferrarius, qui quum paratus sit bene facere non possit tamen.

SPHERA BARBARICA.

Perseus. Corpus Arietis.

T A V R V S.

DECANVS PRIMVS TAVRI.

SPHERA PERSICA.

Strenuus manu sinistra ensem gestans, manu dextra virgam. Super eius humeris sunt duae lucernae. Navis magna. Supra eam Leo, cui insidet homo nudus. Subter naui dimidium cadaueris mulieris mortuae. Figura hominis.

SPHERA INDICA.

Mulier capillata, quae filium habet, induta vestimentis seminstulatis.

SPHERA BARBARICA.

Dimidium Persei cum cauda Arietis. Fusio aquae, quae est in extremitate Fluvii.

DECANVS SECVNDVS TAVRI.

SPHERA PERSICA.

Navis, in qua est homo iniiciens manum in clauem. Dimidium cadaueris mulieris mortuae.

SPHERA INDICA.

Homo vultu & corpore similis arieti, digitis instar vngularum caprinae, cuius vxor similis Tauro, calidus, vehemens nunquam sibi requiem dans, cultor aruorum, educens boues ad arandum & ferendum. Item alia figura speciosa, in cuius manu dextra virga, eleuans manum sinistram.

SPHERA BARBARICA.

Genua Persei, crura, pedes. Taurus, cornua eius, pedes anteriores, venter, pes dexter. Caput fluminis, & medietas eius.

DECANVS TERTIVS TAVRI.

SPHERA PERSICA.

Finis corporis eius, cui caput simile canino. Homo stans in manu tenens

Vu

uens

nens bestiam, habens duo plaustra, quibus (singulis) insidet iumentis agnum tenens, binis equis plaustra trahentibus.

SPHÆRA INDICA.

Homo albis pedibus & dentibus, adeoque longis, ut extent extra labra, colore oculorum & capillorum rubro, corpore elephanti simili, & Leonis, impos mentis, animo ad malefaciendum destinato, sedens in accubitali. Equus, currus, canis, vitulus parvus.

SPHÆRA BARBARICA.

Pes Persei dexter. Humerus Heniochi, caput eius, genua, manus sinistra. Cornu & finis Tauri. Initium fluminis.

G E M I N I.

DECANVS PRIMVS GEMINORVM

SPHÆRA PERSICA.

Cauda figuræ, cuius caput simile canino. Homo manu tenens virgam. A partibus Austrinis duo plaustra, binis equis trahentibus. Singuli homines plaustrorum rectores. Caput bestiarum cornuta.

SPHÆRA INDICA.

Mulier famosa in aere stans, perita suendi (Sarcinatrix).

SPHÆRA BARBARICA.

Caput Heniochi, pes eius dexter. Cornu Tauri, humerus canis, pes eius sinister. Caput leporis, pedes eius anteriores.

DECANVS SECVNDVS GEMINORVM

SPHÆRA PERSICA.

Homo tenens instrumentum musicum aures in, quo canit. Bestia arbori insitens. Lupus, in cuius anteriore pede est signum.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops vinctus caput plumbo, manu scutum tenens, in capite galeam ferream gestas, super qua est corona serica, in manu habens arcum & sagittas, amans risum & ioca, deambulans in horto floribus & arboribus confito, tenens pondera stateræ, quæ manibus inter se percutit, inter modulandum flores horti carpens.

SPHÆRA BARBARICA.

Vola pedis Heniochi dextera. Alter pes Tauri posterior. Manus Orionis, humerus eius, caput, pectus, cingulum, pes. Pectus Leporis, & cauda eius.

DECANVS

DECANVS TERTIVS GEMINORVM.

SPHÆRA PERSICA.

Figura hominis trepidabundi, capite tiaram, manu instrumentum mul-
geum gestantis cum nervis aureis. Canis latrans. Delfinus. Instar Simiæ.
Subula sarcinatoria. Dimidium prius Vrsæ minoris. Cauda bestię cornutę
innolutę ad radicem Virginis.

SPHÆRA INDICA.

Homo quærens scutum, & tamen habens scutum & Pharetram, manu
gestans sagittam, & vestes & monile gemmeum: cui cordi est modulari,
ridere, iocari omni genere iocorum.

SPHÆRA BARBARICA.

Posterior Geminorum, manus eius, cauda, pes dexter, pudenda. Cauda
Leporis. Os canis, pes anterior & posterior dextrę. Clavis navis anterior.
Dimidium clavi posterioris.

C A N C E R.

DECANVS PRIMVS CANCRI.

SPHÆRA PERSICA.

Vrsæ maior posterior. Tota figura intoluta vestibis innixa figura
passanti. Porcus ferreus, capite aneo. Puella quædam virgo.

SPHÆRA INDICA.

Iuuenis pulchra specie indutus vestibis, cum monili, in cuius vultu &
digitis est quædam distortio, corpore simili equino & elephantino, pedibus
albis, delicatis fructibus è corpore eius pendentibus, instar arborum, habi-
tans in viridario casiam aromaticam producente.

SPHÆRA BARBARICA.

Facies vrsæ maioris. Caput Geminorum prioris & posterioris, manus
eius. Canis minuscule. Residuum de cane mansueto. Venter navis.

DECANVS SECVNDVS CANCRI.

SPHÆRA PERSICA.

Adolescentula virgo similis nubi. Dimidium canis. Dimidium auri-
cularum, asini Septentrionalis.

SPHÆRA INDICA.

Puella pulchro eloquio, in capite habens coronam murteam, in manu
virgam ligneam, libenter affectans vinum & musicam.

SPHÆRA BARBARICA.

Caput Vrsæ maioris. Chela Cancri posterior. Venter navis.

DECANVS TERTIVS CANCRI.

SPHÆRA PERSICA.

Adolescentula virgo incedens nunc orientem nunc occidentem versus. Canis posterior. Alterum dimidium auricularum Asini Septentrionalis. Alter Asinus austrinus.

SPHÆRA INDICA.

Homo pede simili pedi bestie in corpore habens bestiam, cogitans navem inscendere nauigandi causa, ad importandum aurum, & argentum, anulis vxorum eius fabricandis.

SPHÆRA BARBARICA.

Cervix Vrsæ maioris, pes anterior dexter eius. Cornua Cancrī. Caput Orionis. Finis nauiculæ.

L E O.

DECANVS PRIMVS LEONIS.

SPHÆRA PERSICA.

Vrsus. Canis, in cuius dorso arcus. Dimidium nauiculæ, in qua sunt eius nautæ. Caput bestie nigre. Caput Equi. Caput Asini.

SPHÆRA INDICA.

Arbor magna, in cuius ramis est canis, & avis Ciconia (νεκταρ) Homo indutus vestimentis delicatis, inquinatis tamen, habens in animo patrem suum verberare. Eques respiciens ad partes Septentrionis.

SPHÆRA BARBARICA.

Forma Vrsæ maioris, anterior pes eius sinister. Vertex Leonis. Cervix Orionis. Dimidium navis.

DECANVS SECVNDVS LEONIS.

SPHÆRA PERSICA.

Idolum etians sursum eleuans, magna voce vociferans, modulandus saltans. Par telorum. Calix vitreus. Instrumentum musicum ex cornibus capreolorum. Alterum dimidium navis. Oculus bestie. Medietas Equi. Medietas Asini.

SPHÆRA INDICA.

Homo naribus tenuissimis, in capite instar coronæ habens de myrto alba, in manu autem arcus, iracundus, furore Leonino, opertus pallio coloris Leonini.

SPHÆRA BARBARICA.

Labrum Vrsæ maioris, pes eius dexter. Cervix Leonis. Medietas Orionis. Prorauis.

DECANVS

NOTE IN SPHERAM BARBARICAM M. MANILI. 76

DECANVS TERTIVS LEONIS.

SPHERA PERSICA.

Figura iuuenis, cuius magisterium est bestias ducere, gestantis manu sagrum, plaustrum trahentis, in cuius medio sedet homo, & puer parvus vna cum eo, manu sinistra vestem tenentis. Coruus. Medietas bestie nigrae. Finis Equi. Finis Asini.

SPHERA INDICA.

Aethiops inquinatus, fatigatus, qui tamen ipse est commodus, & delictis in ore eius & caro in manu eius.

SPHERA BARBARICA.

Figura Virae maioris, medietas eius. Pars Orionis.

VIRGO.

DECANVS PRIMVS VIRGINIS.

SPHERA PERSICA.

Virgo pulchra, capillitio prolixo, duas spicas manu gestans, sedens in filiquastro, educans puernulum, lactans, & cibans eum, Homo in eodem filiquastro sedens. Stellae nomine SPICA posterior, quam bestia. Caput corui. Caput bestiae.

SPHERA INDICA.

Virgo inuoluta pallio, vestimentis obsoletis induta, manu vestem (*) tenens, stans in medio sanguinis, habens in animo ire domum patris.

SPHERA BARBARICA.

Pars cauda Draconis. Posteriora Virae, cauda eius. Crater, qui est super capite Orionis. Pars de corpore Orionis.

DECANVS SECVNDVS VIRGINIS.

SPHERA PERSICA.

Figura complens manus suas, plagata (scuto) Homo dimidiatae figurae capite instar Taurini, in manu sua habens dimidium viri nudi. Dimidium trahit in cuius extremo vomer terram proscindens. Cauda bestiae nigrae cum dimidio Leonis.

SPHERA INDICA.

Aethiops totus pilis oblitus, cui tres vestes superiectae sunt, prima scortea, secunda serica, tertia, est pallium rubrum, in manu tenens atramentarium ad rationem putandam.

SPHERA BARBARICA.

Pars cauda Draconis. Cauda Virae maioris. Capus Virginis, humerus eius. Caput corui, alae & os eius.

DECANVS TERTIVS VIRGINIS.

SPHÆRA PERSICA.

Refiduum de dimidio figuræ. Alterum dimidium hominis nudi. Alterum dimidium cauda Leonis. Perdix. Dux spicæ. Dimidium hominis pastoris.

SPHÆRA INDICA.

Mulier candida iactabunda, induta palla tincta, manibus leprosis, Deum implorans supplex.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis. Finis caudæ Draconis. Vrsæ maioris. Humerus Simiæ australis, pars pectoris eius. Cornus. Pes bestię.

LIBRA.

DECANVS PRIMVS LIBRÆ.

SPHÆRA PERSICA.

Figura hominis iracundi manu sinistra libram tenentis, dextra libros scriptos. Pone eum sequitur homo equo vehens, & psallens. Caput Draconis. Principium fluminis aurei. Philosophi Persarum vocant eum Vrsam maiorem. Pars nauiculæ.

SPHÆRA INDICA.

Homo in taberna institoria infuso manu tenens stateram ad emendum & vendendum.

SPHÆRA BARBARICA.

Medietas caudæ Vrsæ maioris. Medietas corporis Virginis, volæ eius sinistra, in qua Spica. Cauda corui. Pars de cauda Orionis. Pars caudæ Equi, & tergi eius.

DECANVS SECVNDVS LIBRÆ.

SPHÆRA PERSICA.

Homo ducens plaustrum, in cuius medio homo gestans manus flagrum, & cum eo homo indutus vestimentis sericis; ipse vero sedet super lecto. Iunonis parvus. Medietas navis. Medietas Draconis. Medietas Vrsæ maioris. Fons aquæ.

SPHÆRA INDICA.

Homo figura Aquilæ, nudus, sitibundus, cogitans in ærem volare.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Draconis. Pars caudæ Vrsæ maioris. Pars sinistri brachii Virginis.

DECANVS TERTIVS LIBRÆ.

SPHÆRA PERSICA.

Finis navis ad finem maris aurei. Vertex hominis nudi, manum suam capiti

NOTA IN SPHERAM BARBARICAM MT MANILI. ~~NOTA~~
capitumponentis. Corona super caputibus duorum victorum: binia corni-
bus praedictorum.

SPHÆRA INDICA

Homo vultu instar equini, manu tenens arcum & sagittas.

SPHÆRA BARBARICA

Pars caudæ Draconis, pedes anteriores eius, brachia, genua dextra. Pars
ambriarum Virginitis, pedes eius.

SCORPIVS.

DECANVS PRIMVS SCORPII.

SPHÆRA PERSICA

Posteriora equi. Posteriora Tauri. Niger manu tenens virgam.

SPHÆRA INDICA

Figura mulieris speciosa, corpore rufo, comedens.

SPHÆRA BARBARICA

Pes anterior Vrsæ minoris. Caput canis, brachium eius dextrum. Me-
diætas Librae.

DECANVS SECVNDVS SCORPII.

SPHÆRA PERSICA

Homō nudus. Dimidium Equi. Dimidium Tauri.

SPHÆRA INDICA

Mulier egressa ex adibus suis, nuda, nihil prorsus habens, respiciens se
in mare.

SPHÆRA BARBARICA

Finis pedis anterioris Vrsæ minoris. Pars caudæ Draconis. Corona
Septentrionis. Pudenda (Signi) Librae, pedes eius. Corona Scorpii.

DECANVS TERTIVS SCORPII.

SPHÆRA PERSICA

Initium Equi. Caput eius, qui fert Leporem. Initium Tauri.

SPHÆRA INDICA

Canis. Duo porci. Pardus magnus, pilo albo. Quædam species venationis.

SPHÆRA BARBARICA

Figura Vrsæ minoris. Pes & brachium, humerus eius, brachium dextrum.
Venter Scorpii. Caput Thuribuli.

SAGITTARIVS.

DECANVS PRIMVS SAGITTARII.

SPHÆRA PERSICA

Figura

Figura hominis nuda. Est autem inartus, & super capite eius coram.
Corpus canis feminae. Caput caprae.

SPHÆRA INDICA

Nudus a capite ad umbilicum instar hominis: ab umbilico deorsum
instar equi, in manu gestans arcum & sagittas, & vociferans.

SPHÆRA BARBARICA.

Ceruix Virg minoris. Pars caudæ Draconis. Cauda Ingeniculi: ver-
tebræ colli, & caput eius. Finis Scorpii, spondilij, qui sunt in cauda eius.
Dorsum Thuribuli.

DECANVS SECVNDVS SAGITTARIJ

SPHÆRA PERSICA.

Figura tenens dextra sua cornua capri. Caput fera. Dimidium Le-
poris. Dimidium navis. Prius dimidium Delphini. Prius dimidium

SPHÆRA INDICA.

Figura mulieris formosæ, capillatæ, induta vestibus, & funiculis, cum
circulis in articulis eius. Coram ea est arcula aperta, in qua est monile gem-
meum.

SPHÆRA BARBARICA.

Pectus Virg minoris. Dimidium dorsi Draconis, pars de capite eius.
Genua Ingeniculati, brachium eius sinistrum. Pars corporis Hydrae. Sagitta
& Phœnix eius. Pars Coronæ australis.

DECANVS TERTIVS SAGITTARIJ

SPHÆRA PERSICA.

Figura Canis & Equi. Dorsum fera. Dorsum Leporis. Residuum
corporis Leonis. Dimidium alterum navis. Residuum Delphini. Cauda
Stellionis (17000). Dimidium Virg maioris.

SPHÆRA INDICA.

Homo splendore vultus instar auri, in manu habens instar circuli li-
gnei, tectus ostio fabricato de cortice lignorum.

SPHÆRA BARBARICA.

Medietas corporis Virg minoris. Medietas corporis Draconis, ver-
tex eius. Pars corporis Aquilæ cadentis. Caput Sagittarii, humerus, pe-
eius. Corona australis.

CAPRICORNVS.

DECANVS PRIMVS CAPRICORNJ

SPHÆRA PERSICA.

Dimidium alterum Virg maioris. Figura mulieris modalantis.
Caput

Caput Piscis magni. Pons aquæ tralis. Corpus Simiæ caput eius. Caput Canis.

SPHÆRA INDICA.

Ethiops iracundus corpore instar corporis porci obesi, hirsutus multo pilo, dentibus acutis & longis longitudine trabali, habens stimulum boum. Piscabundus pisces.

SPHÆRA BARBARICA.

Medietas corporis Vrsæ minoris, ceruix eius, Finis Aquilæ cadentis.

DECANVS SECVNDVS CAPRICORNI.

SPHÆRA PERSICA.

Mulier super lecto sedens, cum qua est vitis. Piscis magnus. Dimidium plaustrum.

SPHÆRA INDICA.

Mulier nigra cooperta pallio, equitans.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis Vrsæ minoris. Pars Draconis. Ala Gallinæ dextera, ceruix & caput eius. Corpus Aquilæ volantis. Media Capri. Vertex eius.

DECANVS TERTIVS CAPRICORNI.

SPHÆRA PERSICA.

Cauda Piscis. Finis oculi malefici. Finis Simiæ. Alterum dimidium plaustrum. Dimidium figuræ sine capite, quæ caput eius est in manu eius.

SPHÆRA INDICA.

Mulier nigra, cuius manus idoneæ ad omne opus faciendum, & opificium fericum.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars Draconis. Finis corporis Gallinæ, pes eius dexter, & ala eius sinistra. Delphinus. Medietas corporis capri. Cauda Piscis.

AQVARIVS.

DECANVS PRIMVS AQVARI.

SPHÆRA PERSICA.

Caput ensem manu gestantis (τὸ ἔρπυλλον.) Caput eius, qui est capite nigro (τὸ μαλαγκόρυπον) & piscatur pisces.

SPHÆRA INDICA.

Ethiops faber ænarius.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis caudæ Vrsæ minoris. Pes Gallinæ. Caput Equi prioris. Tergum & cauda Capricorni.

DECANVS SECVNDVS AQVARI

SPHÆRA PERSICA

Corpus Equi. Ala Avis, quæ piscatur pisces.

SPHÆRA INDICA

Homo Æthiops niger, longa barba, manu arcum gestans, & sagittas, & sacculos, in quibus sunt lapides preciosi, aut aurum.

SPHÆRA BARBARICA

Cauda Vrsæ minoris. Corpus Equi posterioris, caput eius. Initium Aquarii. Medietas ventris piscis australis.

DECANVS TERTIVS AQVARI

SPHÆRA PERSICA

Gallina. Posteriora eius, qui in manu habet Equum. Finis avis, quæ piscatur pisces.

SPHÆRA INDICA

Homo iracundus, fraudulentus (מדין) pilosis auribus, cui imposita est corona de circulis ligneis. In Hebraismo est וי שלם de foliis arboris.

SPHÆRA BARBARICA

Cauda Vrsæ minoris. Corpus Equi. Finis Aquarii. Caput piscis austrini.

PISCES.

DECANVS PRIMVS PISCIVM

SPHÆRA PERSICA

Caput dimidiati equi habentis alas duas, Initium fluminis. Cauda Piscis, qui vocatur Crocodilus (תנין)

SPHÆRA INDICA

Homo indutus vestibus preciosis in manu habens vas ferreum, pergens domum suam.

SPHÆRA BARBARICA

Cauda Vrsæ prioris. Manus Cassiopeæ. Venter equi alterius. Initium piscis prioris.

DECANVS SECVNDVS PISCIVM

SPHÆRA PERSICA

Dimidium fluminis. Alterum dimidium Ingeniculi.

SPHÆRA INDICA

Mulier formosa alba sedens in navi in mari, & cupiens exire in secum.

SPHÆRA

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Vrsæ minoris. Manus Cassiopeæ. Humerus Andromedæ. Caput mulieris sociatæ cum equo. Posteriora Piscis prioris.

DECANVS TERTIVS PISCIVM.

SPHÆRA PERSICA.

Finis fluminis. Finis piscis, qui vocatur Crocodilus. Residuum Ingeniculi.

SPHÆRA INDICA.

Homo nudus, cuius pes est in ventre eius, in manu habens lanceam, vociferans & terrens latrones, vel à timore latronum.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis caudæ Vrsæ minoris. Medietas Cassiopeæ. Pectus Andromedæ. Pars vinculi linci. Posteriora vipera.

Atque hæc Aben-Ezra ex præcorum Arabum monumentis, qui illa ex Iridorum & Persarum parapegmatis in sua transtulerunt. Sphæra Barbarica hic satis ad veram rationem & finitorem Ægypti relata est, præterquam in Ariete. Nam in tribus decanis mala fide redditum est de Andromeda & Cassiopea. Hebræi ex Arabibus *مورموس* in suam linguam vertentes Persæum, exemplo Arabum, hominem portantem caput diaboli, Cassiopeam, mulierem sedentem in solio, Andromedam, mulierem quæ non habet virum, Orionem gigantem belligerantem vertunt, & alia, quæ nos nominibus Græcis reddimus, ne *κακόηλοι* essemus. quod tamen quidam semidocti ambitiosi tantum abest, ut deintassent, ut parati sint nobis vitio vertere, quod non omnia ad verbum reddidimus, si quando ille liber nunquam hætenus Hebraice editus in eorum manus incidat. Vides quantum apotelesmata Persica ab Indicis, & utraque à Barbaricis, & Græcis discrepare necesse sit, si tales homines euadunt, qualia sunt *ἡ ὁδία*, sub quibus nascuntur. Non ingrata hæc fore speramus non solum Manilii sed antiquitatis & humaniorum literarum studiosis.

Pag. 109. v. 10. *Sic alius.*] Gemblacen. *Hic alius*, ut etiam nos olim. Multi inquit, contenti illis, quæ exposuimus, Zodiaci sola apotelesmata sufficere dixissent, non admixtis inerrantium auxiliis. Nam Zodiaco tenuis Agytæ Astrologi apotelesmata promittebant. Propertius:

Aspicienda via est cali, versusque per astra

Limes, & à stellis quinque petenda fides.

Ibid. Sic alius finisset opus, signisque relatu.] Gemblac. melius:

Hic alius finisset iter, signisque relictis, &c. Nam iter melius hic conuenire, sequentia probant. *Signis relictis*, desistens in ipsis signis.

v. 11. *Stellarum nomina quinque.*] *lumina.*

v. 19. *Me properare viam Mundum iubet.*] Gemblacensis lectio multum discrepat, & quidem non deterior vulgari:

Me properare viam Mundi iubet. —

Ibid. *Me properare viam.*] Differentia Matheseos vulgaris & Sphæræ barbaricæ.

29. *Cui vota soluis Olympus.*] votum Gemblac. & nos olim.

Pag. 110. v. r. *Andromedamque necas genitor.*] Optime Gemblacens. *Andromedamque negans genitor.* negans abdicans eam, vtpote quam Cæo tanquam alienam exposuerit. Hinc Cicero in Arateis:

Andromeda aufugiens aspectum mæstæ parentis.

v. 6. *Quid valeant ortu, quid quum merguntur in vnda.*] Duos libros Sphæræ barbaricæ scripsit: in priore, qui est hic, quæm nunc in manibus habemus, quintus scilicet operis Maniliani, tractat, *quid valeant ortu*: in posteriore tractabat, *quid valeant, quum merguntur in vnda*. Tempore Firmici vterque liber extabat: & ex utroque apotelesmata Sphæræ barbaricæ desumpsit, ita *xⁱ v^oda* in omnibus sequens Manilium, vt commentarii vicem esse possit. Sed hominem ingratum piguit profiteri per quem profecisset, vt nē nomen quidem eius memorauerit. Vbi errauit Manilius, & ipse quoque eam duce suo errauit. Vbi partem signi non apposuit, ne ipse quoque. Aliquando etiam perperam auctorem suum interpretatur, vt suo loco videbitur. Quare iste liber quintus operis Maniliani agens de ortibus est primus apotelesmaticus Sphæræ barbaricæ: alter, qui periit, erat secundus apotelesmaticus Sphæræ barbaricæ. Sequebantur suffragia Planetarum, cuiuslibri non semel meminit. Ex duobus igitur istis libris Manilii, qui perierunt, sua apotelesmata Sphæræ barbaricæ concinnauit Firmicus, in quibus & occasus & decreta planetarum simul coniuncta sunt. Neque alia decreta planetarum scripsisse Manilium credimus.

v. 7. *Et quod de his sex astris par quodque reducat.*] Contaminatissima Gembl. habet: *par quemque reducat.* Lego:

Et quo de his sex astris pars quemque reducat.

Pars de his sex astris: ἐννομοῦναι ἢ μορμολοῖαν. *Quo reducant quemque.* qualem quemque efficiant αὐτομορμολοῖαν. Nam hæc tractatio nihil aliud quam Monomœriæ Sphæræ barbaricæ.

v. 8. *Ac stellis proprias.*] Lego, *has stellæ.* Gemblacensis vni^osc: *Ab stellæ.*

v. 12. *Colchidis & magicas artes.*] Mendosa sunt. Legimus:

Colchidis & magicas artes qui verare Iolcha

Medeam iussit. — Medea mutauit Colchon Iolcho.

Vtraque vrbs clara veneficiis. Sic dicitur vertere solum, vt supra:

— & vertere Troiam. & mutare terram in terra. Infra:

Mutabit pelago terras. — qui iussit Medeam magicas artes Colchidos vertere magis artibus Iolchis. Vera est lectio, quam edidimus.

v. 14.

v. 14. *Nunc quoque vicinam puppim.*] vicinam Argo Arieti dicens ostendit se tunc aspectu imperitum esse. Similes hallucinationes reperias apud Vitruvium.

Ibid. *Colchidū & magicas.*] Huc faciunt illa ex vi. Lucani:

——— *& terris hospita Colchis*

Legit in Aemoniis, quas non adnexerat, herbas.

v. 15. *Ac dextrilateris.* Lege:

Nunc quoque vicinam puppim, seu nauiget, Argo

Ad dextrilateris ducit regione per astra.

Coniungenda vero sunt illa:

——— *nec pelle immunis ab ipsa*

Nunc quoque vicinam puppim, &c.

Vult enim adhuc cum ipsa pelle aurata in cælo Arietem collocatum esse. Supra:

Et sua respiciens aurato vellere terga. Versus ille,

Colchidū & magicas, cum sequente, ut ingenue dicam quod sentio, suspecti sunt *various*.

v. 16. *Sed quum prima suos puppi confurgit in vultu.*] reponere ex Gemblacensi: — *confurgit in ignes.* Primos ignes puppis vocat, non Canopum, quæ stringit horizontem Rhodi, sed emergit supra horizontem Egyptiacum, & est in gubernaculo australi: sed capiendam de stellis, quæ sunt in gubernaculo aquilonari. Duo enim gubernacula habet Argo, ut & omnis navis antiquitus. Alianus lib. ix cap. xl, & nummi veteres. Textus Bonincontrii agnoscit *ignes*. Quod autem Argo à puppi oritur, & prora eius latet, sciunt & mediocriter docti: quod Græcis est *πρύμναν κρύπτειν*, Latinis vero remos inhibere: quod fit, quando Nautæ mutato situ in puppim navim averfam impellunt, non, ut antea, in proram. Ideo averfa Argo in cælo fingitur sita. Aratus:

ὅτι πρὸς μέγαλον καὶ πρὸς ἑλκταί Ἀργὴ

Πρύμναν. ἢ γὰρ τῇ καὶ χρεὶ οὖσι κἀνδοῖ.

Ἀλλ' ὅτι οὕτω φέρεται τὴν ἀμύνειν, οἱ καὶ αὐταὶ

Νῆες. ———

Vide reliqua: quæ quidem non satis concepisse videtur Auienus. Melius Cicero & Germanicus. Silius libro II.

Converso Tyrios petierunt remige patres.

Id est *πρύμναν κρύπτειν*. Lucanus III.

Ut primum rostris ceciderunt obuia rostra,

In puppin rediere rates. ———

Item:

——— *at aliæ mutato remige puppes*

Victores vexere suos.

Oritur igitur Argo à puppi, acque adeo Aplustri ipso, cuius summītas ~~mi-~~
~~ne~~ dicta à rostro anleris, ut etiam visitur in numismatis Romæ. Aragus
 vocat ~~argurus~~ *argylus*. Germanicus in *ambrō*:

— *Argonque vas quo flexile signum*

In puppim formatur. — vt Aratus:

— *argurus δ' ὅν ἐν ἀργύλῳ.* Festus: *ἀργεστην*.

Argo quod curui puppim super astralis ori-

Tingitur, & duro tingit vada carala rostro.

Curum os ~~no~~ *χελων* vocat, quod postea rostrum: ne intelligas *τὸ ἰσχυρὸν* &
ἀργεας. Hæc deprauata in vulgaribus exemplaribus.

v. 17. *Quatuor in partes quum cormigor entulis boras.*] Lege *entulis* *παρα*
 Gemblacensi. & nos ita olim. Virgilius:

— *Entulis os fortum calo.* —

.. Ibid. *Quatuor in partes,*] Mendum ergo est in Firmico: *In Arietis parti de-*
cima orient nautis. Nam quum Manilius verbatim sequatur, videtur legendum
quarta, non *decima*. Sed quæ hæc sphaera barbarica, nauem oriri in Ægypto
 in quarta parte Arietis? Monstrum Astrologiz. Tempore Manilii in fini-
 tore barbarico oriebatur ab xi Cancrī, ad xxii Virginis, hor. 4-50". Vides
 absurditatem. Manilius nesciebat quid scribebat.

v. 18. *Ille quisquis erit.* — Qui nascuntur, naucleri erunt, nauicularii,
 rectores puppis, siue gubernatores.

v. 23. *Tiphys superare trememem.*] Gemblacensis:

— *superare trivemem.*

Latet aliquod mendum. Latinum esset superare nauem pro adigere, non
 dubitarem legere:

— *& in cautes Tiphys superare trivemem.*

tamquam Tiphys alter adigere nauem, per medias cautes Symplegadas. Sane
 Ennius *superare* usurpauit in ea notione. In *aloisio cali alipeo remo superat*
stellas. Id est: Vrsa adigit stellas suas in meridianum. Sed hæc incerta,
 at vulgata lectio proba. Nam tremens in cautes bono gubernatori ac-
 commodum.

v. 24. *Tolle istos partus.*] Gemblacensis: *Tolle istos ortus.*

v. 25. *Classemq; solutam sanguine & appulsam terris.*] Nam vt soluta est
 sanguine Iphigeniæ, ita appulsa Protefilai cæde. Aufonius:

Protefilæ, tibi nomen sic fata dederunt,

Victima quod Troia prima futurus eras.

v. 26. *non inuehet vndis Sidera.*] Quid est inuehere vndis Sidera? Bonin-
 contrius: *Non quærens nauis in mari Helicen aut Cynosuram.* Acute. Inuehere
 sidera est quætere sidera? Ex tamen ea interpretatio potest similibus Bonin-
 contrii placere. Sed omissis nugis lege:

— *non inuehet undis* —

Sipara, nec pelagus Xerxes facietque regetque.

Sustuleris istos partus : sustuleris omnem navigationem : neque Xerxes vela inuehet undis, neque faciet pelagus, neque reget. Quis tam imperitus, ut tam felicem emendationem improbare audeat?

v. 27. *Sipara*.] Rectissima lectio. Lucanus :

— *Imaque pandens* —

Sipara velorum, pericula accipis auras.

Festus Auienus :

— *volitantis rapine* —

Sipara commouente. —

Epictetus : Βυζόμας δὲ τῶν ὁλοῦ αὐ μὲν παρὰ δὲ ἐν αὐτῇ τὰς ἀπὸ γῆς.

Ibidem : *nec pelagus Xerxes facietque regetque*] Fecit pelagus in Atho.

Catullus : *Quum Medi irrupere nouum mare.* — *Teget*, clausibus scilicet.

Tamen valde placet, quod docti viri emendauerunt, *seriesque regetque*. *μαρσι*. Vide Herodotum. Hic Gemblacensis male, in eo iudicio, *Xerxes facietque regetque*.

v. 28. *Roma Syracusas*.] Interpolatum. Gemblacensis :

Vera Syracosis Salamina non merget Athenas.

Quæ mihi sunt tenebræ Cimmeriæ. Tantum abest, ut Salamis merferit Athenas, ut contra Athenienses Salamina vastari sit. Sed male apud Syracusas rem gessisse Athenienses ducibus Nicias & Demosthene scimus, item Athenienses. ὁ Σικελία νῆα, τὸ αἰγυπῶνα καὶ διακοίνης ἀνδρῶν, testis Elianus *ποικιλ.* i. i. An huc referenda, quæ Silius libro xiv, canit, nescio, vbi de Syracusis agit.

Et Salaminia cū quantam Boiæque trophæis

Ingenio portum urbs inuix fecerit umbram.

Spectatum præcis ter centum ante ora triremas

Vnum naufragium, morsusque impune profundo

Cladephææ trigeri subnixas regis Athenas.

Sane mirum, ni eadem sit historia. Et de hac clade Atheniensium rursus infra repetit.

Armaque fixa Deu, aut qua Marathonius hostis

Perdidit. — Quæ est historia, quam tangit Elianus loco supra à nobis producto. Quicquid latet sub inuoluto huius versus, ad illud alluserit Lucanus libro tertio :

Tresque petunt, veram credi Salamina carina.

Nam tam hîc, quam apud Lucanum, Salamis dicitur vera. & apud Senec. Troadib. *Namquid Atach Salamina veram.*

Vbi hodie legitur veri. Nam profecto hanc nostram historiam tangit.

v. 30. *suspensus uterque Orbis.*] oriens, & occident: vel potius Terra, & celum. quod magis placet. Sequitur enim:

— & in ponto cali fortuna natabit. Sed Gemblacen. verumque. Lege verumque. Manifesta sententia.

v. 31. & in ponto cali fortuna natabit.] Adulatorium: ut in Sphæra mundi: — & in ponto quesitus rector Olympi.

v. 33. Ex coit ipsa sibi tellus.] Supra:

Fecit & ignotis itiner commercia terris.

v. 34. *Sed summa lateris.*] Non apposuit τὸ μορομαεῖαν, quia è regione navis vult oriri Orionem, illam quidem à dextra, hunc sinistra in eadem μορομαεῖαν, hoc est, quarta parte. Firmicus designavit: In Arietis sinistro latere, in parte scilicet decima oritur Orion. Ex quibus apparet eum sensisse navim non in quarta parte oriri, sed in decima. Repetit enim, ne possimus erratum putare.

Ibid. *Sed summa lateris.*] A sinistra parte Arietis in quarto gradu oriente Oriōne, nascuntur homines solertes, ἐυαράστοι, ταχύνετοι, solliciti, urbanis togæ officiis & salutationibus matutinis occupati.

v. 35. *de parte sinistri.*] quarta scilicet parte Arietis, sed à læna, ut in eadem quarta navis, sed à dextra. En iterum astrologiam Manilianam. Sæculo Manilii in finitore barbarico oriebatur à xxxiii Tauri, ad xix Cancris, horis duabus. Prima oriebatur, quæ occidentalissima ἐστὶν ὁρὰ, quam sinistra gestat: ultima, quæ in coxendice.

Pag. III. v. 3. *magnum complexus Olympum.*] Gemblacenſis:

— *magnumque amplexus.*

v. 4. *celumque trahente.*] Hoc dicit propter magnum cæli spatium, quod obtinet. de quo in Sphæra satis.

v. 5. *Et mentita.*] Gemblacenſis: *Ementita*, ut nos in priore editione. De insigni Orionis claritate, quam hic tangit Manilius, ita canit Aratus:

— μὴ κείνῳ ὄντι καὶ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ
ὡς ἂν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ
καὶ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ.

v. 8. *Inde relaxato properantia corde videre.*] Scribendum, ut olim edidimus:

Indelassato properantia corda vigore.

Etiam Gemblac. & textus Bonincontrii habet *Indelassato*.

v. 9. *totoque habitabis in orbe*] Profecto sequentia legendum præcipiunt: — *totaque habitabis in vrbe.* Simile de mercatore proximo libro:

— *totoque & esse Orbis in hospicio.* —

v. 10. *vnumque per omnia verbum.*] Hoc est, H A V E.

v. 32. *Sed quam se terris Aries ter quinque peractis.*] Ait in xv gradu Arietis

Arietis Aurigam supra finitorem herbatium tolli. Seculo Manilij oriebatur à prima Arietis, ad xx Tauri, hoc. 2. 45. Prima stella, borealissima in capite: vitulina, quæ in dextro pede.

Ibid. Sed quum ferretur.] Auriga orientis, auriga nascuntur, equorum domitores, curulum Circensium, agitatores, desultores, armatis militibus sese cunctantes, cursores. Bellerophonis genitura. Salmoni genitura.

v. 14. cliuque rotas convellit ab imo.] Quis orion ascendit, non solum dixit eum ascendere, sed, quia auriga convellere rotas ex cliuo. Nam aurigæ plostra aut carros per clium inigentes solent posteriores rotas nixu adiuvare. Quod Manilius dicit ab imo cliuo rotas vellere, tanquam hæreant rotæ, ni adiutentur. Alfenus Iuriconsultus dicit sublevari plostrum in cliuo Capitolino, ad legem Aquiliam. l. 32. §. In cliuo.

v. 15. Qua gelidus Boræ Aquilonibus instat acutis.] Firmicus Aquilonem versus. Sed quid est Boræ instare Aquilonibus? Idem profectio, quod Istrum instare Danubio, Eridanum Pado. Nam Boræ est Aquilo. Effundebat versus hic noster, neque ad inandem reuocabat. Excusari non potest, ut illud apud Lucretium: *Matura Aurora perat.* Nam est, ut illud

leni fluit amne Garumma.

v. 16. Caloque rescentans.] rescentans.

v. 20. ac torto stringere gyro.] Gemblac. *torto stringere.*

v. 21. At quum laxato fugerunt cardine claustra.] Laxatis carceribus. Melius, *Aut quum.*

v. 24. Vincens pedibus ventos.] Quis usus pedum stanti in curru? Vincit sane ventos pedibus equorum, non suis. At Latinitas postulat intelligi de ipsius aurigæ pedibus. Suspecta lectio. Fortasse: *Vincens penitus ventos.*

v. 26. retum præcludere Circum.] Gemblacensis: *percludere.* Lego *percludere.* ludere per totum Circum.

v. 28. nunc dextros ire per arbes.] Dextratio in Circensibus curculis, nimirum exterior flexus.

v. 28. nunc mesa curvem acuta.] Sinistratio, interior flexus. *ἐν κύρῳ ὁ στέρῳ ἀεὶ πρὸς ἰσχυροῦσιν.*

v. 30. Nec non alterno desulser.] Desultor à veteri magistro redditur *ἑλδύρατος, ὑπὸ τῶν ἀγώνων*, hoc est Combinator. Desultores in Circo præmittantur missuum nunciandorum. Calliodorus: *Equi desultatorii, per quos Circensium ministri missum denunciant exituros, Luciferi præcursorias velocitates imitantur.* Hygenus in Mythologico: *vnde etiam Romani fumunt institutum, quum desultorem mittunt. Vnum duos equos habet, pileum in capite: equo in equum transilis.* Recte ergo Combinatores sunt desultores. Glosse: *Combinare:*

Y y

{dynam.

(ἀντίον) iuncti enim erant equi: ab equorum alterutra in alterum corpus transmittantur. Praemissio illa Combinatorum, sine Desultorum dicebatur *αἰσθητὰ ἢ ἀσθητὰ* vel τὰ αἰσθητὰ. Sed an *ἀμύμων* iunctis equis vterentur, dubito. Aelianus quidem scribit τὸς αἰσθητὰς βαρβάρους μεταβαίνοντες ἀντίον αἰσθητῶν. Sed illi equi possunt etiam non esse iuncti. Firmicus hunc locum transferens in summum librum, ut solet, *quadrupedum* interpretatur quadrigam. At, inquit, *qui saltu quadrigas transeat*. Quod si verum erat, accipienda in faciendo genero antigrum, qui dicebantur Vertumni. Propertius:

Est etiam auriga species vertumnus, & eius

Traxit alterno qui leno pondus equo.

Atque Vertumnum non intelligit Manilius, sed potius simplicem desultorem equorum, cui opponit equitem Singulatorem, quum ait:

Aut solo vocatur equo. — cuiusmodi equitum meminit Aelianus lib. xviii, cap. xxxv. Sed Iulius Firmicus, qui totam sacra sphaeram barbaricam sine ulla immutatione à Manilio mutat, in Manilio mente reddenda non semel lapsus est.

v. xi. — *Et stabiles poterit desigere plenas: Per quos vadit equus.* —] Talem describit Cloetium Silius lib. x.

Milite non illo quisquam felicis aevi

Insulcrum equo, vel si resupinus ceciderit

Proiecit: deorsum ferret quam membra, vel idem

Si modo staret tergo, quam raperet volucris

Transfigeret cursu semipes certamina campi.

Stantes in equo in cursum effusus habentis admissio & nos vidimus aliquando. Sed & Silius singulari equo modo insidentem, modo per eius terga inodentem inducit. At noster Manilius per equos combinatos, Homerus quoque per conquaturnatos desultasse veteres canit *Iliad.* τ.

ἀνδρῶν ἀνδρῶν ποταμῶν καὶ ποταμῶν

ὅς τ' ἐπὶ οἱ πολλοὶ πλοῦτος (καταρῶν) ἵππος.

ὅς ἐπὶ πολλοῖς ἵπποις ποταμῶν ἀνδρῶν

λαοφῶν καὶ ὁδοῦ, πολλὰς τὲ ἐπὶ ἵπποις

ἀνδρῶν, ἢ ἢ πολλοῖς ὁδοῦ ἀνδρῶν ἀνδρῶν

δρόμον αὐτῶν ἐπὶ ἄλλοις ἀνδρῶν ὁδοῦ ἀνδρῶν.

In quibus vides expressam Manilianorum verbum mentem. Vetus Scholiastes ita habebat: ἀνδρῶν αἰσθητῶν τὰ μεταβαίνοντα, ἀνδρῶν αἰσθητῶν τὰ μεταβαίνοντα τὰς χαλκίδας, ἢ ἀνδρῶν αἰσθητῶν τὰς χαλκίδας τὰς δρόμον αἰσθητῶν ἵππων, καὶ ἐπὶ τῷ ἐν δρόμῳ τῷ ἵππῳ. desultorem intelligit Val. Flaccus vi.

— *comitatusque color mutator equorum*

Masus, ὅς ἐπὶ ἵπποις σφραγιστὴς Σαρμάτα συνδύ.

Comites equos vocat iunctos. ἀμύμων quidam desultores interpretantur.

Nos

Nos rem similes, non eandem sententias: similes quidem, quatenus apertus erant equi iuncti, dissimiles, quod in altero erigere iussit, ex altero autem miles armatus pugnabat. Sed & uterque in aliam mentem à veteribus usurpatur metamismus, quod quidem ad institutum hoc nihil facit.

v. 33. *nunc arma monentibus.* Firmicus: *atque appropinquat vobis equum militem armaturum exercens.* Et male mentem Manilii affectus est, qui nihil tale sentit, & armatura quid esset, ignoravit, quum ait ex equo armaturas militares exerceri. Decepit hominem violatio interpretatio, quam etiam vulgatae editiones retinuerunt:

aut solo vocatur equo nunc arma monentibus. Atqui Manilius scripsit: *— lude per secula volantum, aut solo vocatur equo.* — Aut, inquit, defensor erit, aut singularis: hoc est, sedat alternis dorlis duorum equorum admissorum: & lude aut duorum, aut unus dorlo. Est autem ludicrum illud, quo se exercet nobilitas hodierna, cuius circensium, & adimenta prius periclitatur in equo leonico. Armatura est in dorlo, & à campido forte in castris docebatur dictis scitis. Vegetius libro primo, cap. xiii. Eius numeros omnes & gestus studiose edicebant milites, si quando vacabat illis à muneribus castris. Sacerdotis Augusti: *Exercitationes campestris equorum & armaturam statim post bella civilia amiserunt.* Vides distinguere armaturas ab equestribus exercitationibus ornare Firmici sententiam. Armaturae etiam dicebantur, quum armati anteirent. Graeci *ἀρμαστῆς*, & *ἀρμαστῆς*, *ἀρμαστῆς*, *ἀρμαστῆς*, *ἀρμαστῆς*. Est *ἀρμαστῆς* *ἀρμαστῆς*. Artemidorus libro primo: *ὁ ἀρμαστῆς ὁ ἀρμαστῆς ὁ ἀρμαστῆς ὁ ἀρμαστῆς*. Videtur non dissimile armaturae militare.

v. 39. *& stabiles potius de figura plantarum.* viditrus Tareas, qui non solum equitantes subito surgentes equo plantis infisterent, sed etiam ita stantes iacularentur. Vide itinerarium Manilii nobilis à Baumgarten, lib. primo, cap. xx.

Pag. 112. v. 1. *Nunc licet in longopercussu.* Paucis error veterum percussu, pro per cursu. Ita olim emendavimus. Ita etiam Gemblac. Sic apud Petronium: *— quare ad oneratum inbas, pro, ad oneratum.* Adeo vetus est haec scriptura indoles, ut Graculos inepte pronuntiare adegerit, *ἀρμαστῆς*, *ἀρμαστῆς*. Scribendum erat, *ἀρμαστῆς*. Sed ea erat illorum saeculorum scriptura.

v. 3. *Hinc mihi Salmonem.* Contaminatissimum locum hunc egregie restituit Gemblacensis:

*Hinc mihi Salmonem, hoc calum inis arum in vobis
Pontibus inpositis, missique per equoquadriga
Ex pacis flosorum. Mundi flosi, vobis & in flos.*

*Admonisse Iovem terris de fulmine fragor,
Sensit & manifestos ignes, super ipse secatur
Mors Iovem didicisse, generatim populi haberi.*

Hyperbaton, sententia tamen aperta. Hinc Salmoneus possit videri genatus, qui calum in terra imitatur, & missis curribus per pontes amicos putabat se adorasse Iovem fulminantem terris, sed malo suo, quippe veros ignes Iovis sensit, & sequutus ipsam verum saltem didicisse & expertus est Iovem.

v. 4. *Morsus impostus.*] Gemblacensis. *Ponitur impostus, impostis & missis quadrigis per pontes & zra.* In *zra* duo pontes amicos.

v. 5. *Admonisse Iovem.*] *Admonisse* Gembl. vtnos utiam.

v. 6. *non videretur vestigia campis.*] Gemblacensis:

— non videretur vestigia cursum

v. 13. *Hic erit.*] *Hic erit.* Sed Gemblac. habet *Hic erit*, Fortasse bene. *videtur hic est extans.*

v. 14. *Quamquam decem paces.*] In Arctis parte vicissima oriuntur Hedi. Oriuntur cum Capra, & humero Aurigæ. Vide supra. Lascivos crebum, petulcos, illecebrosos, amoribus, acturae deditos, sola libidine fortes. Caprarios etiam efficit, ac seductores.

v. 17. *Qua domus Doreæ fons.*] Fit autem Aquilonem versu ostendit. Hæc. Ita ad verbum *Mentem* facit inuoluptuari.

v. 17. *ut credi fons a fronte vultu.*] Locus foetissime interpolatus. Legi:

— nec credi fons.

Frontis opus fons, fons a fronte vultu.

Hoc est: neque adeo putes leuiores ac grauius moris sub hoc fide posuisti. Hoc Flaccum petulantia non condonari. Minor & grauior res est, quam ut effugio attribueretur. Neque quod dicitur:

— nec credi fons. *Frontis opus fons* — est, ne attribue, utue assigna leuiter illi fidei. Sic in fine Apotelesmatur:

Noli dicitur homini diuino credere vultu.

hoc est attribuire. In fine apotelesmatur dicitur:

Tene fons a fronte, diuino credere vultu.

Est quoque est attribuire. At Phrasicus vulgare huius verbi rationem sequitur locillari errore egeriam sententiam deprauauit. Scribit enim: *Hic fidere quicumque nati fuerint, aliud ex fronte pollicentur, aliud latentium moribus cellant.* Sunt enim *uictora facie, prolixa barba, obstinata fronte*, ita v. Catena prorsus insitutum imitari videntur. sed eorum hoc facere mentionem affecit. In quibus paraphrasia tantum verbis videtur. *ut videri* vulgari notione acceptum. Imperite *ut nec credi fons a fronte opus fons* putauit idem esse, ac si dixisset: noli credere sedere fronte vel: *frontis a fronte*.

v. 18. *fructus nec crede Catona.*] Inopt. Lage:

lib. v. cap. 11. fati strictos, aures, ferdidos. Sane strictos intelligi oportet.

v. 19. *Atque parum Tarquinium.*] Manifesto legendum *Tarquarum*, ut etiam Gemblac. & nos in prioribus editionibus. Nota sunt Manliana imperia

v. 25. *Mamm. margin. eff. 1* Gemblac. figs. *Itacium* not olim, filled
 same in art, eff. impar melli & la fine signo.

v. 22. & in lacus agiles.] Magis probo Gemblac. lectionem, & in lacus

7.24. *Id vultus non quon virtus.* Plans est, quod illa est:

— *solaque libidine fortis.* Quo acroteleusio hæc & sequentia explicantur. Nam ne hac quidem affligitur Firmicus, quantum ita interpretatur; *quo minus pergruunt periculum peribere fortis.* Atque Mamilius vult constare eos in *sauro* non utique vlla virtutis, sed libidine impetu. Quos virtus non potest, eos fortis fecerit libide.

v. 28. *Pastoremque fumum generant.*] Hæc non potest dici pastorẽ
fumum, nisi Caprarium. Inspecie igitur Firmianus tantum pastores intellexit.
Neque enim magis pastorem hic pro opalione potes accipere, quam heredes
provisibus.

v. 30. *Sed quævis dicitur.*] In vicinia septima parte Arietis oriuntur
Sagittæ: quod est falsum. Tempore Martii oriententur supra fixatorem
barbaricum cum x vii Tauri. Ergo orientes Succi iniquos, impigros,
populariter seditiosos, turbulentos, pacis, ær quietis inimicos efficiunt.
Nascuntur etiam subulci. Eumæi Vlyssis subulci gentis sunt, *sed ut* *scilicet* *non* *ven-*
iant *dictas* *Sagittæ* *quæ* *sub* *fixato* *re* *obesse* *Val. Flac. v. Rhodæ. & malidis*
venisse *crisis* *ignis.* Iamque Succi non à sacro, ut inquit Nigidius, sed
sanguinem uelut sinitæ inuocant.

pag. 113. v. 2. *Scythia claborque cuncta*] Erunt *claborque cuncta*, et
clabor Ptolemaeus.

v. 2. *Refraxit montesque sacros.* Gembl.: *sternitque sacrum*. Prius magis poeticum. hoc magis ad historiam. Vnde enim est mons Sacer.

v. 2. *Beati belliprobati.* Male distinguitur vulgo. Ita interpunge:
Beati. belliprobati. — *Quintus* rano pait vocat
 seditiosos, ut cum in montem Sacrum secesserunt.

v. 4. *Immunda gregum gregum.* Im mundos greges suum. Nam quia v. 3. dicitur, hinc suscitavit etiam Latins ab eadem origine. Vnde vanitatis damnes metaphrasten Firmicum, qui scribit: *Facis enim hoc fides luteolos, opiliones, armentarios, oviumque pastores.* Sub vno nomine in mundorum gregum hæc omnia pecudum genera comprehendit, mandose.

v. 5. *Esse interdam non alium genus Bootem.*] Bootem sub hoc signo
natum innui olim putabamus non fuit argumento, quod Hyades sint in

Tauro. Sed & hoc modo sub Pliadibus nati fuerint etiam bubulci. Monstrum lectionis præfert Gemblacenſis: *Et fidum necdudu genere ſyboren.* non magni mominiſis eſt veram lectionem ertere:

Et fidum Laertiada genere ſyboren.

Hinc, inquit, ſubulcus, qui Græcè *ὕβριν*, Eumæus natus eſt Ulyſſi. Dubitas eſſe veram lectionem? Dubitabunt ſane quidam, quibus omnes noſtræ felices coniecturæ ſunt *ὕβριν* *ὕβριν*, neque eos dormire ſiunt, non magis quam illum Miliadiſ trophæa. Nouimus aliquot horum & rideamus, quos Miliadiſ trophæa excitent, quos prius oportebat eſſe Themistodea.

Ibid. *Et fidum Laertiada genere ſyboren.*] *Equan ovbāra* quoties legitur in Odyſſea? Viſe locos. Sucula igitur, quas Græci *ὕβριν* vocant, ſubulcos faciunt ortu ſuo, qui naſcuntur. Immerito Ciceronis libertus Tiro Lænos veteres reprehendit, qui *ὕβριν* Suculas verterunt.

v. 6. *Has generant Hyades.*] Interpunge:

Has generant Hyades mores. Surgentibus aſtris.

v. 7. *Vltima Lanigeri quam pars excluditur orbi.*] Fortaſſe *orti*, non *orbi*. Vtrunque probum.

v. 8. *Qua totum offendit terris atque eruit vndis.*] Firmicus: In Arietis parte triceſima, qua pars totum ſignum ſupra terram ſemper offendit. Planctuſcum Manili ſe prodit, quem ne ſemel nominare penſum habuerit. Capram ait cum xxx parte Arietis emergere. Sed eo ſæculo potius cum xxx Arietis ſupra finitorem barbaricum exiſtebat.

v. 10. *Et gelido ſtellata.*] Scribo: *E gelido*, aut, *Ex gelido*.

v. 12. *Fundamenta deſit.*] Nihil inuito. Videndum tamen, an in archetypo fuerit, *Fidaltimenta*. vnde *Fundamenta* factum. Hæc dubitatio ratione non caret. imo vera eſt. Nam ita legit Firmicus: *Exoritur Capra, quam fabuloſi Poeta altimenta voluit Ioni infantiſculo præbuiſſe.* Hæc ſubſcribunt ſuſpicioni noſtræ.

v. 14. *Hinc timida mehetes.*] Gemblacen. *Hinc ſila mentes.* Non proba.

Ibid. *Hinc timida mentes.*] *Loquor.*

v. 15. *Suſpenſa in trepidis.*] Dele *in*. In triceſima igitur parte Arietis oriente Capella, timidi, ſuſpenſi, trepidi, ſolliciti, noturnarum rerum cupidi naſcuntur.

v. 16. *Hic etiam ingenium viſendi ignota cupido.*] Ingenium cupido eſt hiſ viſendi ignota. An qui ſciunt Latine hoc probabunt? Recte olim emendauimus:

Hic etiam ingenitur viſendi ignota cupido.

Naſcentibus ingenitur quoque cupido ignota viſendi.

v. 17. *Vi noua per montesque.*] Gembl. & textus Bonin contri.

Vi noua per noſtiſque ruunt arbuſta capella. Mahim.

Vi noua

Præcipua per montes quarunt armenta capella.

Sed nihil mutandum. His significat eos, qui sub Caprea nascuntur, fore eiusmodi, ut quos *ῥαῖς* Græci vocant.

v. 19. *Taurus in adversos præceps astollitur orans.*] Legimus.

Taurus in adversos præceps: ut tollitur ortus.

Taurus oritur posteriore sui parte, hoc est *τῇ ὑποπόσῃ*. Ita Pleiades oriebantur tunc. Nam Virgiliarum sidus constituit *ὑποπόσιν τάυρου*, secundum veteres, quamvis posteriores hoc correxerint. Propterea dicitur adversus oriri, quod non *τῇ ὑποπόσῃ*, sed posteriore parte oriatur. Deinde præceps oritur, ut dicitur hic: quia nimirum *ἡ ὑποπόσιν* situs est in Zodiaco. quo nomine *ὑποπόσιν* dicit Aratus, ut & alibi monemus. Minus prudenter Vitruvius eandem illi attribuit. Unde enim cauda intercepta? Sed habet auctores suos. Nam Calippus *καὶ τῷ τάυρου ὑποπόσιν*. Item: *ἔ τῷ τάυρου ὑποπόσιν* & Nicander in cauda Tauri Pleiadas collocat.

— *αὐτὴ τῇ τάυρου ὑποπόσιν* —

v. 20. *Sexta parte sui certantes lucis ad aras Pleiades ducit.* —] certantes, humane scilicet. In Sphæra:

Septem altam stella certantes lumine signant. Gemblacenſis habebat *lucis odares*. male, Firminus: In Tauri sexta parte oriuntur Pleiades. Aliud est, Taurus ducit Pleiades sexta parte sui, aliud Pleiades oriuntur sexta parte vel gradu Tauri. Nam sexta parte sui, intelligit sextam partem signi, hoc est quinque partes de triginta. Sexta parte Tauri, hoc est sextum gradum. De Pleiadibus superiori libro adduximus versus ex Phænomenis Ovidii, qui melius mentem Arati alloquitus est, quam Germanicus. Nam *Gradus* *ἡ ὑποπόσιν* intelligendam *τῇ ὑποπόσιν* non *τῇ τάυρου*. Germanicus sub genu Tauri collocat:

Poplite sub luto Tauri, certissima signa

Pleiades subeunt. bronii & locus occupat omnes

Nec faciles corni, nisi quod coeuntia plura

Sidera communem ostendunt ex omnibus ignom.

Manifestus est error.

v. 22. *In lucem educunt.*] Logo: In lucem adantur. — Tauro sexta parte sui oriente existunt & Vergiliz. Sed temporibus Manilianis oriebantur supra finitorem barbaricam cum *xxiii* parte Arietis. Earum orta generantur vinosi, mulierosi, petulantes, mendaces, expoliti, effeminati, pumicati, eirrati, citrati.

v. 23. *Perque diapos, mensaque super.*] Malo, *mensaque super.*

v. 24. *Es sale mordaci.*] Sunt apinarij, quos *Plaisantini* vocant Galli mei. Volcatius in Vero scurras mimarios vocat, qui diſſerta funditabant, qualia scurra,

Scurræ, hoc est actores, & Vrbicarij in mimis. Proprie Dictærium verbum scenicum, vt alibi ostendimus ex Varrone:

Quibus sonant in Græcia dictæria.

Qui fabularum collocant exordia.

scordia in fabulis eum locum obtinebant, quem in arte fidei cina *αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ*. Aliiter dicuntur *αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ*, *αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ*. Experimenti enim gratia tantum fiebant. Propterea *αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ* dicebantur, tanquam *αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ* quædam, quod essent specimen futuri cantus, aut modorum fidei cina. Nam experimentum in antecessum dabat mimarij *scurræ*, & pantomimi, & citharistæ. Quum autem *scurra* vrbicarius prodiret in scenam, is citharam, aut psalterium adferebat, aliquid prohædij loco præcenturus ad colligendum studia & fauorem spectatorum. Varro ex illis, quæ iam citamus:

Es orthopthallica attulis psalteria,

Quibus sonant in Græcia dictæria.

Qui fabularum collocant exordia.

Multa autem ridicularia in eo specimine funditabant, adeo vt dictæria in maledica procacitatis infamiam abierint. Quin & psalterij, de quo iam diximus, nomine probra intelligebantur. Paulus Sententiarum libro v. De iniuriis: *Psalterium, quod vulgo dicitur capricum, in alterius infamiam compositum, & publice cantatum.* Canticum, dictærium, psalterium, tria hæc idem significant, & ab eadem historia prodierunt. Nam sæpe ab auctoribus cantica mimorum citantur: quaratione & nimis quodque ipse Cantor dicebatur. Horatius:

— donec Cantor, Vos plaudite, dicat. Quod Turnebus primus

indicanit. Cantator etiam. Glossæ: *Cantatores τῶν μῦθων*. Illa dictæria si ante fabulam erant, dicebantur *scordia*, si in media fabula interponerentur, *ἐμβολα*. Vnde mulier embolæria Plinio, *ἡ ἐμβολαία*. Si in fine fabulæ, *ἐξῆδια*. Vnde apud auctores passim mentio Atellanorum exodiorum. Iuuenalis:

Vrbicus exodio risum mouet Atellane.

Firmicus libro vi, exitus fabularum vocat: *Cum effeminati corpora mollitie amodo efficiens, & qui veterum fabularum exitum in scenis sæpe saltantes imitantur.* In Græco, vnde accepit, sine dubio scriptum fuerat, *οὗτος τὸ μῦθον ἐξῆδια*. Porro dictærium perperam à dicendo Varro. Nam ne Latinum crederet, potuit eum monere character, & flexus, item natio, vnde, etiam teste ipso, in Latium venit. Nam ipse met in Græcia hoc fieri dicit. quod quidem verum est. Primus enim Augustus Pantomimos à Græcia in scenam Romanam euocauit. At dictæria ex eadem Græcia petita, iam dudum in ea scena produci solebant. Claudianus *scurræ* mimarium,

rum, siue actorem videtur, sicut & pantomimum pulchre hisce verbis designant:

*Nec molles egeant nos a dulcedine ludi,
Qui lasi rissum salibus monisse facetas;
Qui natu, mœdibusq; loquax.* —

Nam prior est scurra mimarius: alter pantomimus. Hic vero Manilius non quidem mimarios intelligit, sed urbanos tantum, quos Scurras vocant, ut ait Plautus.

Ibid. Et sale mordaci.] *φιλομαίω, ὁ σαώω*. Ptolem.

v. 25. *idm cura sui vultus.*] Magis placet lectio Gemblac. *sui cultus*. nimirum *φιλομάτης, ὁ κομμωτής* intelligit, tam illa, quam hac lectione.

v. 26. *torcosque in fluxum ponere crines.*] Rectissime Gemblac.

— *torcos in fluxum ponere crines.* Vndantes crines calamistratos intelligit. recte, inquam. *In fluxum.* *κροτολογία.* vocabatur enim *κροτολογία*. Canones nomine Clementis: *ἐν ἑξήσοι τρίτον τοῦ πείχους τὸ κεφάλαιον, ὃ ποιεῖ ἐν ἑνὶ ὅτι ἀπατάλλον, ὁ κροτολογία, ἢ μεταρριπνὸν τῆς ἐν.*

Ibid. inflexum ponere crines.] Hanc lectionem videtur agnoscere Firmicus: *quorum inflexi crines torquentur.* Nobis magis placuit Gemblacensis lectio.

v. 27. *Aut vnda renocare.*] Ineptissime. Demissi crines sunt vndantes, & in fluxum positi: quomodo contrario modo, hoc est renocati, possunt esse vndantes? Non satis absurditas manifesta? Non solum in hoc auctore, sed in omnibus manuscriptis non raro hæc commutant, & alternant *vinclis, vnda.* utiam vidimus supra. Sic infra *Sanguineis vinclis* pro *vnda* editum fuerat. Profecto & hic quoque legendum *vinclis*. Tenuis aut vittis crines renocare tam effeminatorum, quam in fluxum ponere. Vtrunque enim feminae faciunt. Totus vero locus reliquus ex Gemblacensi ita concipiendus:

— *torcos in fluxum ponere crines,*

Aut vinclis renocare comas, & vertice denso Fingere.

Firmicus: *quorum inflexi crines torquentur semper in ostro.* id est purpureis vinclis, aut vittis. Nam & *βινδνυμενα* vinda vocavit Seneca Thyeste:

Imposita capiti vincla venerando gere. quæ valde fauent emendationi nostræ.

Ibid. Aut vnda renocare.] Quispiam etiam suspicari posset legendum *Aut vinnu renocare.* Nam *vinnus* Cincinnus dicebatur auctore Isidoro. Prior tamen lectio vera est.

v. 27. *& vertice denso Fingere.*] *κροβύλον* & *κροβύλον* paruo discrimine inter se discrepantes eiusmodi crinium suggestus vocabant Attici, quod Canones nomine Clementis vocant *κροβύλον*. Seruius in illud,

— *crines nodantur in aurum:* veluti *κροβύλον*, quod colligit comas, *κροβύλον.*

v. 28. *Et appositus capus.*] *Appositi capilli*, *πρόθετοι*, *ή φανάζον*. Varie autem hoc genus homines à Ptolomæo vocantur: *φιλόμαζοι, φιλόκομοι, καμαρισαί, κομμωταί, φιλόλοιοι*. Firmicus: *nec non appositis alienis crinibus fictam & compositam pulchritudinem mentiantur*.

v. 30. *sterilesque optare lacertas.*] *Volfos* intelligit, *ή δροπαυαίς*, vel potius *δεδροπαυαίς*, *ή πεπληρωμένης*, refinatos. Martialis:

Nullusque viuas in tuo pilus crure.

Intelligit ergo læuigatos, pice ac psilothro curatos. Capitolinus in Perinace: *Vasa Samia calfactunda resina, ac pici, diuellendis hominibus, ac leuigandis*. *δροπαυαίς* Glabratores & Glabrarios vocabant, qui etiam, si Diis placet, in officio domus Augustæ. Vetus inscriptio: *DIOPHANTVS. TI. CAESARIS. ORNATOR. GLABR.* id est ornator glabrarius. Adde ex Glossis, *ομήτης, pumicator*. Miratus sum apud Martialem non solum corpus *πρόθετος*, sed etiam caput ipsum, libro 111. *Psilothro faciem lauas & dropace caluum.*

Nunquid tonsorem, Gargiliane, times?

Atqui decaluari in probris erat. Sequitur: *Quid faciem tingis?* — Ridicule. veteres libri: *Quid facient vngues?* Nam sequitur.

— *nam certe non potes illos Resina, Venere nec refecare luto.*

Si, inquit, tonsorem metuis, vt capiti tondendo operam ei dare nolis: saltem vngues dabis refecandos, quos non potes villo dropace aut *ισχυτερίδιον* tollere, vt pilos.

v. 31. *Femineæ vestes nec insunt tegmina plantis.*] Locus deprauatus. vide, an legendum præstet:

Femineæ vestes nec non sunt tegmina plantis: *οὐκ ἔστιν, femineæ*. Constat hanc poetæ mentem fuisse, & ita Statius vii Theb. *Brachiaque in manich & picta vincula plantæ*. Totum hunc locum adumbrant ea Senecæ lib. vii Quæst. Nat. *Quicquid est boni moris, extinguimus leuitate, & palintra corporum. Muliebres munditias antecessimus, colores meretricias matronis quidem non induendos viri sumimus. Tenero & molli ingressu suspendimus gradum: non ambulamus, sed incedimus. Diceret à nostro mutuatium. Sed & Petronius idem:*

Scorta placent, fractique enerui corpore grossi,

Et laxi crines, & sor noua nomina vestis.

v. 33. *Natura pudet.*] Recte. Firmicus: *Eos pœnitebit, quod viri nati sunt. M. Seneca procœmio controuersi. Emolliti enervæque, quod nati sunt, inuiri manent.*

Pag. 114. v. 1. *Et morbum virtutis nomine vitans.*] Imo, contrarium. Gemblacensis prodidit vitium:

— *Et morbum vitium nomine iactans.*

Accedit metaphrastes Firmicus: *Has tamen sic ambisio sollicitat: quem morbum sic appetunt, vt hinc parent virtutem sibi, & maximum gaudium felicitatis*

acco-

accedere. Satis castigatur vitium vulgatæ lectionis. Quod morbus in malam partem accipiatur, nemo nescit. Claudianus:

Quod turpem pateris iam cano podice morbum.

Firmicus refert ad ambitionem: neque illud male.

v. 2. *Semper amare parum est, cupient & amare videri.*] Non solum amatores erunt, sed & tales credi volent. Nam Firmicus male: *Hi præterea semper amabunt, aut se amare simulabunt.* Non enim ad sensum Manilij.

v. 3. *Iam vero Geminis.*] A 14 II, ad 27 ~~25~~, in finitore barbarico oriebatur Lepus temporibus Manilianis, quem tamen ipse Manilius ait oriri cum septima parte Geminorum. Oriente Lepore nascuntur velocissimæ pernicietatis homines, stadiodromi, pyctomachi, pililudii, & quibus pedes vicem manuum sint. Efficiet & vigilaces, ac diligentes, otio deditos, voluptarios.

v. 5. *Septima pars Leporemque tulit.*] Emenda ex Gemblacensi:

Septima pars Leporem tollit. — Ita etiam nostra editio prior.

v. 9. *Ille cito monitus.*] Scribe *monitus*, id est animaduersione: quod cito animaduertit imminentes ictus cestuum & declinat. Sed valde placebat prior coniectura *cito motu*, ut agilitas designetur.

Ibid. eludere cestus.] Non sine cruore cestibus dimicabatur. Qui incruento pugilatu magis delectabantur, sacculis tomento factis manus muniebant, cestuum vicem. In vita Imp. Galieni: *saculis non veritate pugilantes.*

v. 10. *Nunc exire leuis missos nunc mittere palmas.*] Recte Gemblacensis:

Nunc exire leuis missas, nunc mittere, palmas.

Leuis exire, leuis mittere, ut indocilis pauperem pari. Exire palmas aduersarij dicitur, qui declinatione corporis euitat. Contra mittere palmas, infligere palmas in pugilatu. Exire ictum Latinum est. Exire sanguinem dixit Lucretius. Exire hominem Solinus. Statius IIII Thebaid. — *existis casus.* Scholion yetus, *EXISTIS CASVS, euasistis, ut furem ducum placare miserias.* Euasisse enim dicit casus, & fortuna ludibria. Nam Virgilius *EXISSE* pro euasisse posuit. — *atque oculis vigilantibus exit.* Locus Virgilii est v *Æneid.* ubi Seruius: *EXIT, vitat, declinat, vnde de Tarchonte*

— & *vini viribus exit.*

Ibid. Nunc exire leuis.] Pyctomachos creat. Firmicus vocat pyctomacharios. Pyctale certamen *ἀντὶ πυκτομαχίας* bis dixit Seruius enarrator Virgilij.

v. 11. *Ille pilam celeri fugientem reddere planta.*] Habes apud Homerum pila ludentes saltare, & pedibus pilam reddere: quod hic dicitur ludere saltu. Nam inepte in textu Bonincontrij legitur, *ludere fulcro.* quod ipse commentus est.

v. 14. *Ille potens turbam, perfundere certa pilarum.*] Repone ex Gemblac. *membra pilarum.* Ille potens fundere per membra turbam pilarum. Cor-

reptas vtraque manu pilas, quot poterat, à tergo altera manu capiebat, quas ab ante altera proiecerat: contra ab ante capiebat, quas à tergo proiecerat. & ita per totum corpus pilis ludebat, tanquam duo essent, qui datatim pila luderent. Hoc est, quod dicit, per membra fundere turbam pilarum: & quia per totum corpus ludebat, propterea dicit:

Per totumque vagus corpus disponere palmas.

& se sibi ludere, & sibi reludere. Hoc audio hodie Turcarum pililudios dexteritate mira facere, quod hic innuit Manilius. Hi sunt, quos vocabam pililudios. Non enim intelligit sphæristas.

v. 15. *Per totumque vagus corpus disponere plantas.*] Gemblacensis *palmas*, non *plantas*, & recte. Valde differunt qui pila ludunt & qui pililudij Firmico dicuntur. Pililudios iam descripsit. Pila ludentes, sunt *Χαίριτοι*, qui pila datatim ludunt, quos pilicrepos vocat L. Seneca.

v. 16. *Vt teneat tantos orbes.*] *tantos orbes*, tot orbes, tot pilas. Tertullian. Apologet. *Et sunt tanti, quanti denotantur.* id est, tot, quot denotantur. Terentianus:

Maurus item quantos potui cognoscere Graios? id est, quot Graios.

Ibid. *sibi que ipse recludat.*] *Repone reludas*, ex Gembl. Nam pilas per totum corpus iacit & recipit, tanquam sibi ludat datatim, & reludat. Ego antea hunc locum non capiebam. Non erat spes intelligendi sine ope codicis. Nunc luce clarior.

v. 20. *Nunc Cancro vicina canam.*] Asellis orientibus nati venarii dediti erunt, retibus feras capient, aut foucis decipient, aut ferro sectabuntur. Alatores, pressores, vestigatores erunt. Geniturae Meleagri, & Atalanta. Piscationibus etiam & *Δυνάμεις* operam dabunt.

v. 21. *Consurgunt Iugula.*] Iugulas vocat, quos alij *Ases*, asellos in *μαρτί* Cancri. Nam ita etiam Firmicus paraphrastes interpretatur. Nusquam memini me legere Iugulas pro Asellis Cancri. Sed Orion vocatur Iugula auctore Varrone, Glossario, & Scholiaste Germanici, apud quem male *Incola* pro Iugola. Itaque Bonincontrium decepit Papias suus, vel potius ipsemet seipsum, qui apud Papiam Orionem iugulam vocatum putat esse sidus, de quo hic agitur. Asellos ait oriri in prima parte Cancri in finitore barbarico. Verius dixisset in *ΧΙΙΙ*. Cancri.

v. 25. *Cuius et ante necem paulatim visa sepulta est.*] Phrynichus Pleuro-ne de Meleagro:

Ες κρητὸν δ' ἐκ ἡλίου μέγας
Ὀκῆα δ' ἐν ὄλῳ καταδάσαστο.
δαλὸς πύρρον

Μαργὸς δ' Ἀλβίας: κακομήχαν.

Si non piget verba hæc rimari, omnia in Manilio inuenies.

v. 26. *Et Calydoniaca.*] Gemblacensis. *Et Calydonia recte. Repete in
novos canunt.* Nam Acalantam hoc sidere natam vult Firmicus: *sed & semi-
na, si sic nata fuerit, viraginis animo. hec eadem similibus rationibus persequetur.*

v. 27. *Virgine manus erat.*] Quam videri sternentem viros erat maius vir-
gine. Mirum genus loquendi. Cuius species vincentis viros erat supra
sexum muliebrem, etiam supra Actæonem ipsum vel tunc, quum filius for-
midandus erat antequam à canibus denoraretur. Gemblacensis vitiose ha-
bet: *Virgine natus erat.*

v. 28. *Sternentem vulnere primo.*] Malim primos. Neque verisimile est
aliter scripsisse Manilium.

v. 29. *Quamque erat Actæon silvis imitandus.*] *non imitandus est nulli rei.*
Scribo *mirandus*. id est tunc quum formidolosus esset silvis. nisi forte quis
malit *metuendus*. quod fortasse melius.

Pag. 115. v. 15. *Horrendumque fremitu in bella laxessere pontum.*] Intelligit,
qui cete & thunnos tridentibus conficiunt.

Ibid. *Et celare vagos.*] Eleganter Gemblacensis: *Et celare vagos.* Etiam
cola Aufonio inter supellectilem piscatoriam:

Cola que & infusus terrenis vermibus hamos.

v. 10. *quum iam vicesima Cancro est.*] Scribe.

— *quum iam vicesima Cancro. Septimaque ex vnds.*

Castiganda etiam paraphrasis Firmici: *In Cancro parte vicesima oritur Argion.*
Lege: *In Cancro parte vicesima septima oritur Procyon.* Dicitur autem Procyon,
quod ante Canem maiorem oriatur, constitutus iuxta lacteum circulum.
vnde Plinio Antecanis dicitur. Ciceroni Antecanes ἀρκταίος.

Antecanes, Graeco Procyon qui nomine fertur.

Oriebatur in sphæra barbarica sæculo Manilij à xxx parte Geminorum,
ad quintam Cancro. Quare errat Manilius. Nam id potius sæculo nostro
conveniet, quam illi prisco. Oriente Antecane qui nascuntur, erunt non
quidem venatores, sed arma venatoribus parabunt, catulos nutriunt, pro-
lem & genus canum peritissime referent: cuiusmodi fuisse dicitur P. Vir-
gilius Maro.

v. 12. *Venaturæ non illa quidem.*] Firmicus ne quo quidem verbo plus aut
minus: *Erunt quidem ab omni studio separati: verum arma venatoribus aut
facient aut parabunt, ut rerum venabula.*

v. 16. *Lentaque connexi formant.*] Conncimius Gemblacensis: *formare.*

v. 19. *Quum vero in vastos surgit Nemeus hiatus.*] Primam partem Leo-
nis intelligit. Nam πρῶτα in eius asterismo prima pars eius est. Firmicus
quoque in paraphrasi horum primam partem Leonis interpretatur. Melius
dixisset Canem principio Cancro oriri in finitore barbarico. Sæculo Manilij
oriebatur in v r i Cancro. Intelligo autem cum Firmico stellam σείριος no-
mine.

mine in maxilla Canis, quæ est, quam proprie Caniculam Romani vocabant. Plinius dubitat, an ea, quæ Procyon dicitur, Canicula sit. Sed alia est. Et Columella distinguit recte à *σείκινα* à Canicula. Nam Procyon est, quem Vitruvius minusculum canem vocat. Quis ignorat quantum interlit inter Caniculam & Antecanem? tota *μέρῃσις* dicitur Canis: *σείκι* autem in maxilla, aut ore Canis, dicitur Canicula. Itaque non immerito dubitat Plinius, an Antecanem vocare debeat Caniculam, cum constaret Canem alium esse ab Antecane.

v. 20. *Latratque Canicula, flammæ Et rapit igne suo.*] Interpolata sunt hæc vel à Bonincontro, vel à similibus homuncionibus. Legendum.

— *latratque Canicula flammans,*

Et rabis igne suo, geminatque incendia Solis.

Et Latinitatis & poetices imperitum esse oportet, qui ita legendum esse non videat, malignum, qui neget. Qui igitur oriente Canicula nascuntur, erunt furiosi, violenti, iracundi, omniumque in odio & metu erunt: præfstinato loquentes, faciles moveri, rabidi, temulenti. Feris subsistent, & eas venabulo collocabunt.

v. 21. *Et rapit igne suo.*] *Et rabis*, vt iam monuimus. Idem error infra: *Lingua rapit*: pro, *Lingua rabis*. — Canicula rabis, vt *insana Canicula* Satirico.

v. 23. — *fatumque supremum sortitur.* —] Nam ardores Caniculares iram Deorum, siue *θουμωίας*, quasi quandam vim maiorem vocat Valerius Flaccus: eoque nomine ait illud astrum à Calabris propitiari. Ita enim libro primo:

— *sic quum stabulis & messibus ingens*

Ira Deum, & Calabri populator Sirius arui

Intubuit, coit agrestum manus inscia priscum

In nemine, & miseris dictat pia vota Sacerdos.

Sed & Aristæus Apollinis & Cyrenes filius aram *ἱερὰν Διὸς* in insula Ceo statuit, & ipsi quoque Sirio astro, vt Apollonius ait libro 11, hostias immolauit. Vnde factum, vt in Ceo insula per x l. dies, quot scilicet astri illius incendia vigent, Etæfiæ flare soleant. Sed Sirium à Ceis obseruari solitum ex Ciceronis primo de diuinatione alibi notamus. quæ est lex Aristæi. idem Apollonius:

— *Κίχ δ' ἔτι νόν ἱέρως*

Ἀπολλῶν ἀντάρτοις κωδὲ βέχουσιν θύλας.

Scholiastes: *ἐνομοθέτης γὰρ (Aristæus) τοῖς Κείσις καὶ ἐναυτὸν μετ' ἑπ' αὐτὸν ἐπ' αὐτὸν πλὴν ἐπ' αὐτὸν τῶν Κωδῶν, καὶ θύει αὐτῶν.* Nonnus Dionys. v.

ἀλλὰ διηκτικῶν αἰμάτων ζωαρκίῳ αὐραῖς

λοῖπον ἐννήσαντι παρὰ πιδος ἀνέγα μείγης.

Supple. *Asinus*. *Normus paulo post:*

ἡ στυγερά κρεῖσσον ἀνέρος μάχης
 ἔστιν ἰκμάδι δυνάει βοῶν ἀνέρας
 αἵματι ταυροῦ γλυκερὴν ἐπαχέατο λαιβήν,
 ποικίλα φανταλὴς ὀδύματα δῖα μελίσσης,
 πλῆσας ἀβροῦ κύπελλα μελιχρόντι κυκλῶν
 ζῆς δὲ πατὴρ ἤκησε, ἢ ἦος ἢα γράσων
 σήμερον ἀλεξέμενον ἀνέμων αἰπύτροον αἶσρον
 Σέρριον ἀδαλόντοφ ἀναέλλον πυρετοῖς
 εἰπέτι νῦν κήρυκας Λεωκόμοι δυνάμεις
 γαῖαν ἀναλύχουσιν ἐτήσιαι ἐκ διδὸς αἶρας
 ἔπνοσι ποικιλόβοτρυς ἀέξε' οἶνας ὀπάρη.

Sed melius pag. 239.

Quæ plane interpretantur locum Ciceronis. Idem igitur apud Calabros
 fiebat, quod in Ceo insula.

v. 25. *Et viridis memori sanguis decedit.*] *Sanguis succus.* Proprie, quod
 Græcis poetis ἤρ. Nicander in Theriacis:

— ἢ ὀρχαδ' ἔαρ ἱλαίης.

Scholion. ἔαρ παρ' ἧς νεώτερον τὸ αἶμα, τὸ λίπ'. ἢ Κημήμαχ' ἱλαίας τὸ αἶμα
 τὸ ἱλαὸν ἔπει:

Πολλὰ δ' ἐκ λύχης πῆν ἔληξεν ἔαρ.

Fere idem Callinachus, quod noster. Arborum succus ille vulgo dicitur
 sapa, & sane ita vocatur à Palladio. De intensiōibus æstuum in diebus, qui
 dicuntur Caniculares, vide Gemini eruditissimam disputationem, qui
 æstuum illorum causam non Caniculæ tribuit, sed aliis rationibus nititur.

v. 30. *ceu sint in flumine cuncta.*] *in lumine.*

v. 32. *Nascentem siquem pelagi constrinxerit.*] *Gemblacensis restrinxerit.*
 Est vestigium veræ lectionis *perstrinxerit*. Pelagi vnda orizon. *Perstrinxerit*
 Arateum verbum, ἐπξύνειν ἡδείζοντα, de Cepheo:

— ὃ δ' ὤν ποτὲ Κηφῆς

γαῖαν ἐπξύνει, τὰ μὲ ἐκ καφῶν μέλα πάντα

βάπτον ἀπαινοῖ, τὰ δ' ἢ θάμει.

Pag. 116. v. 1. *odiumque metumque.*] *Notum: oderint dum metuant.* Pa-
 raphrasis Firmici. *Furiis, iracundi, terribiles, minaces, & quos omnes homines &*
oderint pariter & metuant.

v. 3. *Ante os est animum.*] *Legimus apud veterem poetam nescio quem:*

— ἢ δ' ἡλῶσα τὸ νῦν ἀποσείχῃ. quod est plane horum omnium interpreta-
 mentum. An dixit ante os esse animum, hoc est, ex garrulitate eius aperiri,
 qualis eius sit animus?

Ibid. *nec magnis condita cauiss.*] *cencia.* Caue capias condita pro la-
 tentibus, non magis quam micare pro splendore. Hoc enim est nescire La-
 tine.

tine. Pueri sciunt, quid sit *corde micante* toties apud Poetas. Sed anli paraphrasten Firmicum nobiscum facientem: *Hi etiam nova cussarum iurgia concitantes cor habent crebris agitationibus palpitans*. Sane nemo sanus dixerit *cor micare* esse *cor lucere*, sed quod Firmicus dixit *palpitare*.

v. 4. *Et lingua rapit.*] Et hic quoque inepte pro *rabit*.

v. 5. *Morsibus in crebris.*] Non male olim legebamus: *Morsibus increpitis*. Nam non solum ita Poeta loquatur, quia dicunt *ἰασην τοῖς ἰδύει*, sed etiam omnino ita legit Firmicus paraphrastes: *ita sepe impetu & furore commoti, aut dentes quatiant, aut attritos semper exacuunt*. Sed potest ferri lectio Gemblacensis: *Morsibus & crebris*.

v. 6. *Ardescit vitio vitium viresque ministrat Bacchus.*] Firmici paraphrasis: *Sed si hunc locum Mars videris, fortius hac, quo diximus, commalescunt*. Vt ponamus verum dicere, non tamen mentem auctoris sui assequitur. Nam recte quidem vitium vitio ardescere interpretatur, fortius vitium commalescere: sed non aduertit naturam iracundam, si accedat temulentia, perinde esse, ac si oleum camino addatur: & ita accipiendum apud Manilium.

v. 9. *atque arma ferarum.*] *πνευλογία*. *Arma ferarum* dentes & ungues. unde Exarmare leones.

v. 10. *Effunditque suas concesso in robore flammæ.*] Effundit furores suos in quouis obuiò hoste: componit se parem cum quamvis fera in siluis, quamcunque illi fors concesserit. Paraphrasis Firmici: *ita ut frequenter illi pericula & à feris & ab incendiis inferantur*. Et *flammæ* pro incendio accipit non pro furore, & ab illis ei exitium imminere somniat contra mentem auctoris sui, quem non assequitur. Nam Manilius *ἀλλοτρίων*, paraphrastes vero *ἄλλοτρίων* *Σημαίνοντων*, dignus castigatione.

v. 12. *Cernis ut ipsum etiam.*] Ab Arato:

πρὸς δ' αἰείη & ἀμφοτέροισι λαοῖς
ἱμμερὲς ἤματα πάντα διώκει αὐτὸν δ' αἰεὶ
Γενομένη ἐξ ὀπίθην φέρεται ματιότῃ ἐκκλῆς.
καὶ οἱ ἑπαιτῆλαι καὶ μὴν κατὶ ὅλα διώκει.

Ibid. *surgit stellatus ab astris.*] Gemblac. *celatum*. *Celatum* dicit, quod toties Aratus *βεβλημένον*, & *βεβλημένον*. *βέβλην*. Quæ omnia celandi notione accipienda contra Grammaticos. In Leonis parte tricesima oritur Crater. Hoc sidere oriente qui nascetur, irriguos campos, fluuios, & lacus amabit: vltimos vitibus adfatis inarabit: vitos fugamentis, palis, ridicis eriget, aut arbutis disponet. Vino etiam liberalius sese inuitabit. annonæ vestigalia redimet. merces humiditas tractabit. Crater sæculo Manilij oriebatur hor. o. 40', à xxix Leonis, ad ix Virginis. Quare hic Manilio constat ratio.

v. 14. *quum tollitur ore Leonis.*] *Lege orbe*. Supra:

Vitima Lanigeri quum pars excluditur orbe.

v. 15. *Crater & aurata.*] *abundat.*

v. 16. *Inde trahit quicumque genus.*] Totum locum ita comprehendit:

Inde trahit quicumque genus moresque sequetur

Irriguos ruris campos, amnesque lacusque;

Et te, Bacche, tuas nubentem iunget ad vltimos.

Ibid. *sequetur Irriguos ruris campos.*] Paraphrasis Firmici: *Irriguos amabit campos & fontes aut riuos seu fluuios ab alueo suo ad alia loca deducet. Male concipit n̄ sequetur. Ipse putat dictum in deducendis riuis eum sequuturum quos ducet riuos. At nulla apud Manilium riuorum deductio.*

v. 19. *Disponetque iugis imitatus.*] *Lege imitatus.* Dispositos vitium versus choreas vocat. Firmici Paraphrasis: *vel qui buxæ arbores tondens in bellas fingat.* Falso. Nam quid Crater ad buxæ, & opera ex buxo topiaria? Sed corrigit se mox: *Aut virides porricos in cirtulum flexu vitibus faciat.* Intellegit haud dubie vites compluuiatas: in quo mentem quidem Manilij non adipiscitur, sed tamen propius ab ea abest. Nam choreas Manilius dixit *ritas cirtas*, quædam imitatio eorum, qui manibus consertis choreas ducunt, & vt Terentius loquitur, *restem ducunt.*

v. 20. *Robore vel proprio fundentem in brachia ducit.*] Inepte. Gemblacensis: *fundentem.* ne id quoque bene, sed tamen propius veritati, quin etiam vetustissima est menda. Agnoscitur enim à Firmico: cuius paraphrasis hæc: *& qui in secundo arboribus secundos inserat surculos.* Nam *insindere* est inserere apud Ciceronem in Bruto. Vide notas nostras in Computum Iudaicum libro VII de Emend. temp. Sed hæc nugatoria sunt. Notum enim, vetustiores libros habere *findere*, *relinquisti*, *insinguo*, pro *fidere*, *relinquisti*, *insigo*. Et hic quoque haud dubie *fidentem* scripsit Manilius, librarius *findentem*, non quidem habens in animo sententiam mutare, sed vtens vitio sæculi ita scribentis. Vites aut iunguntur, aut solutæ in suo sibi stipite singulari relinquuntur. Iunguntur multifariam: nam aut maritantur, aut iugantur, aut impluuiatæ flectuntur. Singulari stipite relinquuntur aut adminiculatæ, aut solitariae. & quidem solitaria, hoc est sine ridicis minus quidem vini, sed præstantius edunt, vt in multis locis Gallia nostra. Ex igitur, quæ in singulari stipite sine adminiculo riantur, manifesto fidunt robore suo, vt pote quibus ridicis opus non sit; neque adminiculis. Vel igitur, inquit, vites iugat, vel fidentes suo stipite in brachia ducit. Ista brachia habent nomina sua apud auctores rei rusticæ, & in Gallia nostra, aliis nominibus in Tectosagibus, & Aquitania, aliis in Celtis, aliis in Belgio. Vides quam vetustæ sint librorum menda, quæ etiam à veteribus auctoribus agnoscantur. Itaque qui dicunt non temere recedendum à veteribus codicibus, opponi illis potest, ne temere quoque illis fidendum. Habes hic exemplum illustre.

Ibid. *in brachia ducit.*] Brachia vitis scilicet. Cicero:

Aaa

Quos

*Quos tenet Aegea defixa in gurgite Chios,
Brachia cui viridi conuexit regmine vitis.*

id est, cui insulae frondescit vitis in sua brachia. Nam in Chio tunc erat Orion. Deprauatissimus est locus ille in Ciceronis vulgatis, ut & in Arateis, quae huc pertinent.

— *νῆρ' ἡρπύωνος ὀρωσίου.*

Legendum enim:

Θύγες ἀρνύμας & ἡρπύωνος ὀρωσίου.

Sed Cicero legit *duvns* non *duvns*:

Oenopionis auens epulas canare nitentes. Sed errat.

v. 21. *Teque sibi credit.*] Scribe audacter *Teque tibi credit*. Elegantissime:

Nam sidentem proprio robore dixit eadem mente, qua nunc dicit ipsum sibi ipsi credi. Te tibi credit, non ridicis, aut palis, aut vlmis.

Ibid. *qui matre refectum.*] Boni contrarius interpolavit *qui matre refectum*. Gemblacensis, *refectum*. Plana sententia. Sarmentum è matrice refectum pangit in segete, quod in multis locis Campaniae in Italia, & in agro optimo ad Tarnum Aquitaniae mæx. Lege igitur.

— *quin matre refectum adiungit calami.*

Recentes enim furculi pacti adiungantur calamis in nouolletis.

v. 24. *Pro regione colex.*] In agro Neapolitano in Italia, Bigeritano in Nouempopularia, maritabit arbores: in agro Vicentino & Vibiscorum iugabit in Nitiobrigibus singulari stipite & fidentem suo robore educt.

Ibid. *Hauriet è miseria.*] Vbi *miscere* scriptum erat, Gemblacensis habet *miserere*. quod mendum in alijs quoque manuscriptis non raro occurrat: ita hic sine villo dubio *emiscens* legendum pro è *miseria*. Emiscere ex cratere haurire. Miscere Falernum Martiali, haurire. *Homerus* *ναρπῶν*. *Scyphum* & *ναρπῶν*. & *ναρπῶν* vinum. in idiotismo Græco *ναρπῶν*. Solo principem & ornamentum harum literarum Adrianum Turnebum *mystra* legere. Sed cur Latini voce peregrina vtantur, reliqua propria cochlear, sine ligula. Sane illud ioculare, ligulis aut cochlearibus in communis vinum haurire. Crater erat ingens vas, vinarium, quod in media mensa supra machinellam incitegam destituebatur. Ex eo cyathis vinum emiscebant, id est hauriebant.

Ibid. *Hauriet emiscens.*] Vera coniectura. Firmicus agnoscit. Sed *emiscere* paulo sequius, quamquam non male, interpretatur: *quod hic vinum sine aqua admixtione libenter bibet*. *Emiscere*, interpretatur contrarium *miscere*. At non est. Est enim è cratere in scyphum miscere. Miscere vinum, ut diximus, est haurire, in pocula defundere. Constat à Paraphrasi Firmico correctionem nostram agnoscere. Quod autem dicit,

— *neq. parce vina recepta. Haurico emiscens.*

pocul-

proculdubio est, quod Græci dicunt *Συρίσπον μέγας*. ex Homérico *Συρίσπον μέγας*. Quod Martialis vertit *invidius*, lib. vii.

Hic scyphus est; in quo misceri iussit amicu-

Longius. Macides vitiandusque morum.

Vulgata lectio valde discrepat. Nos ex scriptis ita legimus, ubi exaratum est *corrupte invidiusque*.

Ibid. *& frugibus ipse foveatur*.] Gemblacensis *fructibus*. Optime. Nam cui bono hic fruges? Legō igitur — *& fructibus ipse foveatur*. Ipse, inquit, ipsos fructus absuinet, neque ex illis negotiabitur, aut compendium faciet. ebi- bet enim omnes.

v. 26. *Spem creditis mania vera*.] Nihil potuit ineptius concipi. Gembla- censis perspicue: — *in annua vota*, ut etiam nos olim. Supra:

Annua solliciti consumunt vota coloni.

v. 27. *Annua quoque vestigal*.] Annua quoque publicum redimet. Firmicus libro tertio: *Exactionum reriarum annuarum, vel fiscalium pecu- niarum*. Inproponimus ex veteri codice. Retix seu reticæ annona meminit Augustinus de Civitate libro xv. c. xvi.

v. 28. *Præcipue qui humor alit*.] Hoc est, *τὸ πρῶτον ὁ ἡμφοδῶς*. Fir- micus alicubi aquaricas negotiationes, item aquarum opera vocat. Quia vero Crater non solum vini, sed & omnium liquorum capax est, ideo & aquam quoque capit. nisi ideo dixerit, quia quidam veterum non Crate- rem, sed *κράτην*, hoc est *κράτην* vocarant, ut Scholiastes Germanici. Cicero feminino genere Crateram. *κράτης* etiam Fontem vocabant veteres, Plau- tus, & Varro. Cicero quoque *κράτης* Aquarii ab eadem mente vocat Fon- tem. — *gelido delapsum lumine Fontis*. id est *τὸ κρῆν*.

Ibid. *nec desoris vndam*.] *vnda*.

v. 29. *Tales craterum mores effinger amator*.] Gemblacensis:

Tales effinger craterum mortis amator.

Minima mutatione lego:

Tales effinger Crater vmeris amator.

vmeris pro *humoris* etiam libro secundo positum erat.

v. 30. *Iam subit Erigone*.] In decima quinta parte Virginis oritur Co- rona. Sub hac natus *ἀσπιδιαν* erit, ac mollibus studiis deditus. hortos colet: corollas plectet. Sepiasarius, pigmentarius, turarius erit.

Ibid. *ter quinque feretur Partibus*.] In xv. parte Virginis ait oriri Coro- nam. At Firmicus quinta parte. Et sane corruptus est locus. Nam infra Spica oritur decima parte. Non ergo scripsit Manilius *qua quum ter quinque*. sed *qua quando quinque*, aut simile quid. Sed nungatur. Nam illius saeculo Corona oriebatur supra finitorem barbaricum à xxx Virginis, ad 1x Libræ hora vna fese. Sed mirum Coronæ austrine nullam fieri mentionem ab

v. 32. *illinc oriens est ipsa stella.*] Sequitur eos, qui dicunt non solum
 ἡ ἀστὴρ, ἀλλὰ καὶ ἡ Δειάδην αὐτῷ περιεσφῆς. Propertius:

Te quoque enim non esse rudem testatur in astris

Lycidius in calum vocat Ariadna tuus.

Callius ex Callimacho:

Aut Ariadna aurea temporibus Fixa corona foret.

& ipse Manilius Coronam in celo capiti Ariadnae impositam canit in Sphæ-
 ra, Justinus Martyr in Apologetico. ἡ δὲ χρῆμα τὴν Δειάδην καὶ τὸν ἐπὶ αὐτῇ
 περιεσφῆς; At contra Aratus ait Coronam in celo positam à
 Baccho μῦθον ἀπορροῦντος Ἀριάδνης, item Seneca Hippolyto; Phædra ita Ariad-
 nam absentem innocat:

Te te, soror, quacunque sideris poli

In parte fulges, inuoco ad casum parem. Quid si non de Ariadna,

sed de ipsa Erigone intelligas? Vtrum maius, per metibi licet.

Page 117. v. 3. *Ille colas.*] τὴν καρυῖν, ἢ τὴν Δειάδην. Ptolem.

v. 7. *Ceruleum foliis.*] hege:

Ceruleum foliis virida quæ gramine collem: Conforet. —

Viridem & ceruleum confundunt Poetæ. Nam & Ovidius aerem viridem
 dixit pro ceruleo, & aquas virides pro eodem.

v. 8. *Conforet Ovis.*] Potes & legere *venis.*

v. 9. *Auræ natiæ natiæ flores.*] *auræ natiæ* erit.

v. 10. *Effingetque suum, similesque.*] Quid est *effingere suum flores*? quid
 similes excoquere? Nugas egerit tam qui interpretationem exiget, quam
 qui dabit. Gemblacensis: *Effingetque suum similes.* Quod est verissimum.
 Effinget suum similes, suorum similes flores. suorum florum coronæ est
 idiotislaus Manilianus: *ab ipse, ad ipsum.* hoc est à seipso, ad se ipsum. Sic
 hic suorum florum, ipsius coronæ florum. Effinget flores sertis, cuiusmo-
 di flores habet Corona ipsa Ariadnae. omnino effinget similes suorum co-
 ronæ florum, vt Maniliane loquar. Virgilius:

Namque suam antiqua patria cinis acer habebat:

suam Didonis nutricem dixit, vt noster suorum coronæ florum. Sic Ovidius
 lib. xv: *Tus facies natusque sum.* —

v. 11. *in mutas pressos Incoquet.* —] Simul omnium silicos expressos
 excoquet. ἡ ἀπὸ τῶν ἀμυγδαλῶν ἀπὸ τῶν; ad opus seplasiarium scilicet.
 Hæc clausula manifesto à superioribus tam sensu, quam argumento separa-
 ta est. Seplasiarios intelligit. Ptolemæus vocat τὰς παρὰ τῶν ἰσθμῶν, καὶ μυστῶν. Pi-
 gmentarios quoque intellige, hoc est μυστῶν, φαρμακῶν, μυστῶν.
 Glossæ. quamquam iisdem Glossis Pigmentarius quoque est χρωματοποιός.
 Aliter Odorarii dicuntur. Alias Glossæ: Odorarius, ἀρωματοποιός.

v. 14. *Munditia cultusque.*] *καλὸν δαψνῆς, καλὸν δαψνῆς* erunt Ptolem.

v. 15. *Et lenocinium vite.*] Paraphrasis Firmici: *corpus quo sunt lenocin-
plebitudinis excolens.* Non proclus hoc voluit, sed plus. Nam lenocinium
vite plus est, quam lenocinium corporis. Intelliguntur enim *αἰσχροί*,
ἀδυνάτοι, quos non semper sequitur esse *μορβος*, aut *αδελτερος*.

Ibid. *presensque voluptas. Virginis hoc anni poscunt.*] Paraphrastes: *ὅ
qui supra & adulteria latenter exercet, ad virginum pulcherrimarum, puerorumque
concubitus plena libidinis animositate festinans, & concupiscens.* Scilicet hominis
Nam τὸ *Virginis hoc anni* est epilogus, ut & c. c. c. apparuit. Itaque plene hodie
linquit. Neque tam futilia confutabo.

v. 16. *Flaresque corone.*] Patuit etiam ad mythologiam alludi. Nam
Timachides poeta scripsit coronam Asiadae ex quodam flore plerum fuisse,
qui dicebatur *ἀδὸς ὀνόματι*.

ὄνομα δ' ἀπὸ τοῦ μύλου ἐκείνου ἀδὸς

ἀδελτερος ἵερὸν θεοῦ ἀδὸς, ὅρα μάλιστα

φίλατο.

— *ὄνομα*, inquit Athenaeus, *ἀδὸς* ποτὶ τὸν
Ἀσιάδης καλόμενον στέφανον πινέψας. Sed & in Ariadnae *στέφανος* esse herbae
nomine *φολιόγανθον* Crinagoras poeta dixit in epigrammate apud Ptole-
mazum τὸν *Ἡρακλεῖον* ut ex Photii Bibliotheca constat.

v. 17. *At quam per decimam.*] oriebatur Spica cum xvi parte Virginis
quam cum decima parte Virginis oriri vult in finitote barbarico. Spici-
tur oriente qui nascentur, orunt attentiores ad agricola non nescit ad condita
frugum. Pistrinorum mancupes erunt, pistores dalcarij. Erunt etiam pu-
blicorum horreorum curatores.

v. 18. *Spica feres praese.*] Locus contaminatissimus. Gembl.

Spica, feret praese valentis corpus aristae.

Lege confidenter:

At quam per decimam consurgens horrida partem.

Spica, feret praese squalentis corpus aristae.

Corpus, appositivè *squalentis* sive *squalentes* aristae. Reoissimè *lectis*. Magis
placeret *squalentis corpus aristae*. Quare aristae dicantur *squalidae*, non magis
ratio exigi debet, quam quare dicantur *horridae*. Nonnus *ἀσπιδόμορος* 1A.

ὅς τῳ ἀσπιδόμορος πινέψας κατὰ βοῶν.

Alioqui *squalere* est *contaminari*, & *squalor* *contaminatio*. Firmicus in
partium Scorpii Myriogenesi: *urpes faciet homines, moretrixio squalore squal-
pollutos.* Tertullianus Exhortatione ad castitatem cap. x: *ingredi in discipli-
na Domini non secundum carnis esqualentia concupiscentiam.* Nulla fere mu-
tatione legendum, & *squalentia concupiscentiam*. Vertit enim ad verbum,
ut alias solet, locum ex secundo capite posterioris Epistolae Petri, *ἐν δούλῳ
μασώσῃ πορνείῳ.* *Squalentia* igitur Tertulliano, & *Squalor* Firmico est
μασώσις. Locus ille ex epistola Petri nondum notatus est in locis caput
à Tertulliano citatis.

Ibid.

Ibid. spica.] Arabibus dicitur **الغزل** *Elgazil, hoc est* *spica*; *fusus, id est.*

v. 20. *Seminaque in furcas sulca* *in reddere terris.] Melius* *Gemblacensis: sicuti credere terris. Supra:*

Tum Cererem plena reddentem credita messe.

v. 21. *Vsuramque sequi maiori sorte.] Melius Gemblacensis: maiorem sorte. Et nos quoque ita olim edidimus. Imperite, ut alias, lectionem in nouario Bonincontris: Vsuramque sequi. — Nam quæ versura hic intelligenda est, quum loquatur de terræ fide, quæ maiore honore fruges reddit: Est enim metaphora. Neque Danitz hic magis locum habent, quam agricultatio in foro Romano. Sine metaphora aut allegoria extulit paraphrastes Firmicus: qui nouis seminibus per annos singulos nouitatem etiam frugibus pariat.*

v. 23. *Quod solum docuit.] docuit.*

Ibid. nassu metallum.] in quoque, metallum pro conditis. Tertulliano de carne Christi, cap. 17: & ipsos medullarum in abdito thesauros, ut metalla carnis. Condita sunt auribus a uenit, auribus auribus. In Hadriani vita: Laborabas præterea, ut condita militaria inspiceret: id est annonam militarem in horreis. Sed de Conditis mentio est etiam in Cod. Theodos.

v. 25. *Dives erat.] in a. Conditionale enim est.*

v. 26. *Secundum de arbor.] Sententia postulat cardanensis. Ita etiam Gemblacensis.*

v. 28. *Subdere festivos sulcu.] Lege:*

Subdere fractura sulcu frumenta. — Calpurnius:

Vidua quum subigit manibus orda sulcu.

sulcos pro molis nupiam alibi legi. vnde *ἡρα μνησάτωρ* *Apollonio, & aliis poetis.*

v. 31. *in multis variasque figuras.] Lege: — variare figuras. Intelligit pistorium, aut dulciarium opus. Martialis interpretis vicem esto:*

Mille tibi dulces operam manus ista figuras

Exstruit. —

v. 33. *infractus simili.] Lege:*

Et quia disposita aptatur spira per artem

Frugibus; infracta simili componitur ordo.

Cacero in Catone:

Eundem frugem spiræ ordine struam.

Quemadmodum in spica grana suis cellis & folliculis inclusa ac disposita sunt, ita etiam qui sub hoc fodere nascantur, disponent fruges per horrea & cellas. Intelligit vero publica horrea, cuiusmodi horrea Sulpitia, & quæ præterea

præterea in singulis regionibus Vrbis ponit Sex. Aur. Victor: quibus etiam curatores præficiabantur, quorum crebra mentio in veteribus monimentis. Fruges vero accipit pro grano ipso frumenti. Vnde proverbiale dictum, Frugem non faciet. Nam proprie dicitur de culmo, qui granum non capit suo tempore. In Gemblacensi erat: *exstructas similis componitur ordo*. fortasse *exstructis* legendum. Nihil interest ad sententiam. Firmicus recte concipit hæc: *qui ad vita subsidium multas fruges in horreis condit*.

v. *. *Suspentem facies*.] Quid bractearii & pictores ad horrea & fruges? Quo pertineant, infra dicitur. Nam, ut toties dixi, à Bonincontrio Criticen non exigimus, cui nihil horum mendorum oboluit. Quot sunt hodie, qui harum literarum famelici sunt, & tamen in illis nihil vident?

Pag. 118. v. 2. *Sed parte octava*.] Parte octava Libræ ait Sagittam oriri. Quod falsum est. Sæculo Manilij Sagitta oriebatur à 111 Sagittarii, ad 111 eiusdem, hor. o. 15', in finitore barbarico. Non igitur oritur in octava Libræ, neque in ultima facie Capricorni, quod nugatur Bonincontrius, rem mihi plane novam, & obscuram, & quam puderet astronomum etiam cogitasse. Igitur oriente Sagitta nati erunt isculatores periti, & sagittarii. thunnos etiam, & alios maiores pisces fuscina traiecient. Philoctete & Teucri genitura.

v. 4. *glebas & mittere virgæ*.] Virgæ, sagittis, quibus glebas plumbeas mittebant, quæ iactæ in aere ignem concipiebant, ut præter poetas, meminit etiam Aristoteles in libris de celo. *μολυσσίδες* Græcis dicuntur. Statius x:

— *Et arsuras caliper inania glandes*. Ergo virgas vocat, quæ Aristoteli dicuntur *βέλον*, quibus annexæ *μολυσσίδες* iactu per ærem liquefiebant. *ὅταν καὶ ἐπὶ τῷ φερόμενῳ βέλον. ταῦτα γὰρ ἀνὰ τὰν πυρότατον ἔσται, ὅτε τὴν πυρὸς μολυσσίδας*.

v. 5. *Pendens omnesq; fuscæ*.] Silius lib. xi.

Ille vagam calo demissæ saepe columbam.

Ibid. *deprendere nube*.] Silius xv 1.

— *volucresque vagas deprendere nube Affectus iaculis*.

v. 7. *Quod totum dederim*.] Non dubium legendum:

Quod potius dederim. Extant vestigia in Gemblacensi: *quod totius dederim*.

v. 9. *arcus & tela fugavit*.] Reponere ex Gemblac. *arcu teloque fugavit*. Non multum aberamus olim à lectione. nam à sententia non abfuius.

— *arcu reliquit fugavit*.

v. 10. *miscebatque suos ignes*.] Ita intelligeretur de Philoctete; quod est Hectoris. Sane vetus poeta dixisset: *Miscebatque suos ignes*, ut Ennius & Lucretius.

Lucretius. Sed Manilius nunquam hoc dixerit. Minimum receditur à lectione, si ita legeris: *Mittebat qui vos, ignes, in mille carinas. quod valde placet.*

v. 11. *Hic autem pharetram.] Gemblac. Hic ortam pharetram.* Legendum proculdubio: *Hinc ortam pharetram, Troia bellumque gerebat. Hinc, ex hoc fide, quod genus loquendi in his Apotelesmatis frequentissimum. Infra:*

Hinc venient vocis doctores. —

v. 12. *Maiores armatis hostis subsederat.] Eleganter traduxit à gladiatoribus, aut à bestiariis, qui victis sufficiebantur. Græci hos ἰσίδρις, Latini subdititios vocant, Martialis etiam supposititios. Vnde verbum ἰσίδρις, quod hic est subfidere. Proprie autem ἰσίδρις Latini in ludo gladiatorio sectatores vocant. Nam, nisi fallor, non bene exponunt Grammatici. Admodum venuste transtulit Apuleius Milesia quarta: *Non diu cruciatus vicam euasit, quem prioris exemplo sepultura traditum bonum sectatorem Lamascho dedit.* Sectatorem dicit ἰσίδρις. Veteres Glossæ ἰσίδρις etiam tertiarium vertunt: quod nimirum altero interfecto tertius sufficeretur. Secutor igitur, supposititius, idem. Apostolus priore ad Corinthios, cap. 11: 11: *δοῦναι, ὅτι ὁ δὲ ἰσίδρις τὸ ἰσίδρις ἰσίδρις ἀνδρῶν ὡς ἐνδρακίς, ὅτι δὲ ἰσίδρις ἰσίδρις τὸ ἰσίδρις ἰσίδρις.* Non dicit τὸ ἰσίδρις ἰσίδρις. neque enim lingue Græcæ Canon id patitur: sed ἀνδρῶν ἰσίδρις ἰσίδρις τὸ ἰσίδρις. nos, qui apostoli sumus, tanquam supposititios quosdam bestiarios posuit. ἰσίδρις enim hic ἰσίδρις. & locus est elegans. Et profecto Arabs paraphrastes melius mentem Apostoli assecutus est, quam Syrus. Nam non aliter Arabs ille interpretatur, quam nos. Tertullianus cum ἐνδρακίς interpretatur bestiarios, eo ostendit se mentem Apostoli assecutum esse. Et, puto, nos Dem apostolos nouissimos elegit, velut bestiarios, quoniam spectaculum facti sumus huic mundo, & angelis, & hominibus. Lib. de Pudicitia, cap. XIII.*

v. 13. *Quin etiam ille pater.] Intelligitur Alcon Phaleri vnus ex Argonautis pater. Val. Flacc. lib. 1.*

*Insequeris, casusque tuos expressa, Phalere,
Arma geris. vacua nam lapsus ab arbore paruum
Te quater ardenti tergo circumuenit anguis.*

Sæc procul intendens dubium pater anxius arcum.

Sed & Sidonius Apollinaris eandem historiam his versibus descripsit, qui cum Manilianis certant.

*— non sic libravit in hostem
Spicula, qui nato serpentis corpore cincto
Plus viuis, dum suscurris: dum iactibus iisdem
Inscutum visamque daret, stabilemque teneret
Corde tremante manum, datamque exires in artem*

Spe propiore metui, dans inter membra diuini.

Vnius mortem. — Luculenti versus. Et in eodem Panegyrico

— *Alconem spicula nosse.* De hoc Alcone vide Seruium Ecloga v. Aetholog. vi. *Infelix* legendum *διὰ μὲν ἀγχαλιακῶν*: vt apud Petronium: *Infelix, modo crinibus nitebas.*

v. 19. *Tunc iterum natum.*] Nam verbo *παρυφνάας* ad eam rem viebantur veteres.

v. 20. *At quum secretis improvidus.*] Ait Hædum oriri, & non ponit in quota parte Libræ. Firmicus ponit in xv. Mirum quod scribit Bonincontrius de Manilio loquens: *quum hunc dicat oriri in xv. parte Libræ.* Vbi hoc dicit Manilius Bonincontri? Tam verum hoc, quam quod scribis de hoc Hædo. Nam quis est iste Hædus? vbi eius grex, cuius meminit Manilius? Hædos tantum & Capram nouimus, illos in sinistra, hanc in humero sinistro Heniochi. Quæ autem Capra hunc nobis pepererit, non magis scimus, quam quis sit hædus iste. Igitur isto Hædo, in quacunque cæli parte balantem audiuit Manilius, oriente, solertes nascuntur atque indefatigæ diligentiz. magistratibus apparebunt. sectores, cognitores erunt. lasciuos etiam, ac temulentos producet. Pantomimi quoque nascentur.

v. 21. *fratrum vestigia querit.*] Nulli alij sunt, nisi qui ab Heniocho sustinentur. Tam procul ergo iste erro ab illis deuius pascitur, quod Græci vocant *ἀτιμαζαῖον*. Non satis possum mirari quid Manilius de hoc hædo adegerit pronunciare, qui non est in rerum natura.

v. 23. *agitataque pectora fundit Et singit.*] Hæc deprauata egregie restituit Gemblacensis:

— *agitataque pectora in vsu*

Effingit variis nec deficientia curis,

Nec contenta domo. —

v. 25. *Nec reptata domo.*] *Nec contenta domo.* — Gemblacen.

v. 27. *Non vlllos curant digitos.*] Egregius antiquitatis locus fordis maculis scripturæ obsoleuit. Scripsit Manilius:

Non vlllo careat digito, quaque iuerit hasta,

Defueritve bonus sector. —

Sectores aut mancupes manu sublata significabant se auctores emptionis esse, vt ait Festus. Inde in Verrinis digitum tollere in auctionibus, item apud Martialem:

Nam mea iam digitum sustulit hospitibus.

Hoc est, Mea suppellex in auctione mancupes inuenit, vt amplius hospitibus seruire non possit. Quandiu, inquit, qui sub hoc signo nascetur, viuet, nunquam deerit, qui in sectionibus tollat digitum. Hastam autem in auctionibus poni solitam, puta quum bona dampnati venderentur, vulgo palam est. Qua-

est. Quaque pro quacunque, & quandoque pro quancuncque veteribus dictum notant & docti ætatis nostræ viri.

v. 28. *Desurive bonis sector.*] Nunquam illo viuente deerit sector bonis daminatorum. *Sector*, *flāms*. ὁ ἐνδ' αὐτοῦ, ὁ ἀπορῶν ἰσίας. Glossæ.

Ibid. pœnamque lucretur.] Nunquam peculatum quisquam impune fecerit, aut repetendarum reus pœnam euaserit. Talis ac tantus quadruplator ei nascetur sub hoc fidere.

v. 30. *Cognitor est verbis.*] *Lege: Cognitor est verbis.* Cognitor & sector pene idem. Est autem is, qui sectionibus præest, cuius munus cognitura dicitur. Suetonius in Vitellio: *Filium sectionibus & cognituræ vberius compendium nactus.* Ouidius:

Aprius hæc capiant yadimonia gerrula cera,

Quis aliquis dæro cognitor ore legat.

Glossæ: *Cognitor*, ἰσῖος. Est ergo proprie, qui compendij sui causa nulum non mamularum genus expeditur. Apud Asconium cognitor est, qui præsentis causam defendit: apud Prudentium iudex quæstionis, in Romano: — *hic cum cognitor pronunciat, claudatur infans carcere.* — Minus hæc intelligit paraphrastes Firmicus, qui publicorum officia vectigalium tractaturos scribit.

v. 31. *ponetque forum.*] *ponitque forum.* Gemblac. Quadruplaturis, cognituris, sectionibus voluptates etiam interitiet: neque semper publicis illis muneribus distringetur. Nam fori appellatione quadruplaturam, sectoram, & cognituram intelligit. Itaque *ponitque forum*, est abiicit curam fori, cognituræ, sectionis, quadruplaturæ, &c. Hinc colligitur recte à nobis correctum, *cognitor est verbis.* Est enim publica persona. ideo in foro venati, & hasta eius cura.

Ibid. matorque Lyao.] Interpolatum, vt & illud apud Bonincontrium.

Ibid. mandetque Lyao.] Gemblacensis:

— *suadetque Lyao.* Profecto Manilius scripsit:

— *se datque Lyao.* Adstipulatur paraphrastes Firmicus: *vinoque & epulæ dedimus.*

v. 32. *Mobilis in salus.*] *Pancrimus.*

v. 33. — *testudinis enatat vndis.*] Testudinem eandem cum Lyra facit. Sed Poetæ Lyram & Citharam non raro confundunt: vt Statius primo Achilleidos. item libro x Thebaidos citharam, lyram, testudinem pro eodem organo vsurpauit. Apollonius libro primo *κίθαρη & ὀψαρυρα*; & libro secundo *λύρα* Orpheo attribuit. Diuerfas tamen esse lyram & citharam argumento fuerit, quod Pausanias, & alij Græci Mercurium lyra, Apollinem citharæ inuentorem faciunt. Vtrunque esse cognatum instrumentum, patet ex illo abusu & confusione. Sunt enim ambo *ἑγχοςία, καδασία, & ἑρτάρι*

ἤρμα hoc est, intenduntur nervis, siue fidibus. Sed paucis nota sunt vitia, que discrimina: quin ne de lyra quidem hæc, qua de aginæstrum, satis constat vulgo. Multum enim differt ab ea, quæ Arioni, & Herenti *μουρῆν* marmoribus & gemmis, & numismatis attribuitur. Hæc enim, quæ sedata est in asterismos, immensè quantum ab illa Arionis discrepat: quæ quum sit Mercurij inuentum, cuiusmodi fuerit, videamus. Vnde autem melius hauriri possit, quam ex ipso hymno in Mercurium?

πῆξ δ' ἐν μέσσοις ταμίης ἡναιεας καλάρους
 περιήτας δὲ πάντα διὰ βυθὸν χυθόντες.
 ἀμφὶ δὲ ἑρμῆα πάντες βόες ἀσπιδόεντες ἴπποι,
 καὶ πᾶσι καὶ ἄλλοις δὲ καὶ ζυγὸν ἄεθρον ἀμφοτέρω,
 ἵππῳ δὲ συμφάσας ἵππῳ ἐταρῆσαντο χορδαί.

Hæc ita interpretatur Lucianus: *χορδαί* συνταρῶν τῶν καλάρων, ἤρμα δὲ αὐτῶν πᾶσι ταμίης, πῆξ δὲ ἡναιεας καλάρους, ἵπποι καλάρους καὶ ἄλλους, καὶ ἐταρῆσαντο ἵππῳ χορδαί, καλάρους πάντες ταμίης. Οὐκ ἔστιν ἡναιεας καλάρους καὶ ἄλλους. Nam testudinis munimentum, quod Græcis *ἑρμα*, & in hymno *ῥῶν* dicitur, carne egesta, remansit canum instar clipei. Mercurius igitur sectos calamos per oras testæ supinæ traiecit, quibus tergum bubulum tanquam operculum adglutinauit, ita ut calami ipsi fulcrorum καὶ ἑρμαίων vicem essent corio. Deinde brachiola duo in summo testæ panxit ea parte, vbi erant anteriores pedes bestię: quæ quidem brachia siue manubria transfillo transuerso cacaminibus coniunxit. Manubria *ἑρμα* vocat Homerus, ut vidimus; Ptolemæus *κίετρα*, quod essent vara, aut canara instar corum. Transfillum autem transuersum Latine iugum dicitur, Græce *ζυγῆμα*, ut Ptolemæo, ζυγὸν Homero, in versibus, quos adduximus. Paulo supra fundum testæ à parte pronæ, clauum, aut epitonium instar umbilici panxit, ex quo omnes chordæ vinciebantur. quod epitonium *χορδοτόν* Polluci & Iamblico dicitur; fundus vero, siue ima pars testæ, *βατήρ*. Igitur chordæ omnes in vno umbilico reuinctæ per *βατήρα* in partem supinam traductæ in ipso iugo desinebant, in quo suis summitatibus intentæ erant. Subiectum præterea est illi supra *βατήρα* in imo partis supinæ lignum, aut calamus, quo Chordæ veherentur. Alioqui Chordæ sonum nullum ederent. *μαγείον* vocat Lucianus, nostri fidicines. *Chemales*, id est equuleum, quod eo chordæ vectentur. Corneum erat, cum primum fuisset ex arundine, hoc est semitubulo arundinis. Vnde Aristophanes vocauit *ἡσάλας ὑπολύκων*, αἱ πάλαι ἀπὲρ κίετρα ὑποτιθέμεναι τῷ λύκῳ. Ita legendum in Polluce, non αὐτὰ κίετρα, ut vulgo exciditur absurdissime: quum κίετρα sint αἱ πᾶσι & manubria, siue brachia Lyre. Eustathius etiam id manifesto confirmat. Αἱ δὲ, inquit, Διονύσιος αὐτῶν, αἱ ἡσάλας καὶ τὸ λύκον, ἡσάλας. τὸ δὲ πάλαι ἀπὲρ κίετρα

ἐστὶν ὁ ἀντικείμενος. Idem apud Etymologicum, modo pro ἀντικείμενος legas
 λόγος in voce Διολύ. quæ mendaciam probissimum & doctissimum aliud
 agentem in errorem perpulit. E calamo igitur primum τριπλάσιος siue (vt
 Alius) τριπλάσιος fiet, deinde ex cornu factum. Lignum assericulum qua-
 dratum vocat Hefychius. καὶ τὸ αὐτὸ τριπλάσιος, ὁ δὲ τριπλάσιος ὁ ἀντικείμενος
 τὸν λόγον. Absque illo inagadio manifesto muta erat Lyra. Vnde Sophocles
 in illum, qui statim obmutuerat: ὁμοῖον, inquit, οὐδ' ἄλλου, ἀντικείμενος λόγος.
 Apparet enim, non, vt nunc, parti supinæ agglutinatum fuisse, sed ipsis fidi-
 bus pro tempore & vsu subici, & propterea non raro excidere solitam; ideo
 quod, non glutine, sed in tensione ipsa fidium retineretur. Hæc est forma
 veteris Lyrae, quam poetas à Mercurio inuentam produunt: quæ plane illud
 scabazorum genus referebat, quos Galli Cervos volantes dicunt, Nigidius
 Lacanos vocabat, si quidem cornuum cacumina fingamus iugo coniuncta
 esse. Nam corpus ipsum infestis refertur ὄρνιθι, vel testudinem, cornua ipsos
 ὄρνιθας, quæ & κίετρα quoque Ptolemæo dicuntur. Eodem modo referet
 caput bubulum, & frontem pro supinæ parte testudinis imaginis, nates pro
 fundo. Sed audiamus Hyginum: *Habet autem (Lyra) in ipsius testudinis late-*
ribus singulas stellas: in summis cacuminibus eorum, quæ in testudine vt brachia sunt
callata, singulas: in mediis iisdem, quæ humeros Eratosthenes singis, singulas: in
scapulis ipsius testudinis vnam: in una lyra, quæ vt basis vocari videtur, vnam.
 Non obtaure brachia vocat, quæ Homerus ὀφθαλμοῖς. Humeros autem in pec-
 vertit ex Eratosthene. Nam omnes Græci vocant: ἀγκύρας, non ὄμους. Sunt
 enim flexuræ ipsorum καὶ ὀφθαλμοῖς, καὶ ὀφθαλμοῖς. Polluci inter μὴν ὀφθαλμοῖς po-
 nuntur, ὀφθαλμοῖς, ἀγκύρας, κίετρα. Sed ὀφθαλμοῖς, & κίετρα sunt idem. ἀγκύρας pars.
 Scapulas vocat Hyginus, vbi impacta sunt brachia, siue ὀφθαλμοῖς. Ptolemæo
 ὀφθαλμοῖς καὶ ὀφθαλμοῖς. Nam vivente bestia quasi ὄμους ipsius erant, nimirum in ante-
 rioribus bestię pedibus, quos eade re agens Nicander in Alexipharmacia
 ὀφθαλμοῖς vocat, id est pedes.

ἀλλοτε δ' ἔστιν κίετρα καὶ ὀφθαλμοῖς, ἢ τ' ἀγκύρας
 αὐτὰς καὶ ὀφθαλμοῖς, αὐτὰς καὶ ὀφθαλμοῖς ὀφθαλμοῖς.
 Ἐκείναι. αὐτὰς καὶ ὀφθαλμοῖς καὶ ὀφθαλμοῖς καὶ ὀφθαλμοῖς
 αὐτὰς. ἀγκύρας ὅτι δὴν ἀπορρίπτει ὀφθαλμοῖς.

Scholion: ὀφθαλμοῖς τοῖς ὄμοις, καὶ, ὅτι ὀφθαλμοῖς αὐτὰς δὴν ἀπορρίπτει ὀφθαλμοῖς αὐτὰς
 ἀγκύρας. Sane ὀφθαλμοῖς sunt pedes anteriores. Ideoque in omnibus quadrupe-
 dibus ὄμους. Imam lyram recte basim interpretatur. Nam τὸ βασιμῶν intel-
 ligit. Scholiastes Germanici: *Habet autem stellas in vniuersque pedibus sin-*
gulas: in cacumine chordarum singulas: in vniuersque humeri singulas: in fundo
vnam: in modulo (modiolo) vnam: in tympano claram, atque candidam vnam.
Sunt omnes novem. Quauis per omnia non illi conuenit cum asterismis, ta-
 men propius abest à vero. Pectines vocat, quæ Hyginus brachia, Homerus

ovxat, Ptolemæus *ovxat*: quæquam alioquin *Peston* est. *Medrum* Camen chordarum intelligit *ovxat*, unde soliter chordæ sive cæcæminibus conductæ. Humeri sunt, quæ scapula Hygino, *ovxat* Nicandro, *ovxat* Scholiastæ ipsius. Fundus *ovxat*, vel, ut Hyginus, *ovxat*. Modiolum pro modulo legitur est *ovxat* in parte prona: instar umbilici, aut clavi capiti. Hoc enim Græcis est *ovxat*, id est modiolus. Tympanum est *ovxat*, *ovxat* ipsum, sive testudo. Nam omne cauum ab una parte, ab altera rotundum, tympanum dicitur. Itaque margarita ad illud est *ovxat* vocatur tympana, teste Plinio, & postillum, Isidoro. Sed Hyginus, plane ipsam bestiam cum nostræ & pedibus describere videatur, non ansem euentratam, qualem canit Homerus. Et sane à veteribus etiam Græcis bestiam interrogam in globis pingi solitam testis appellatio Arabica Vultur cadens. Testudo enim marina, quæ Aristoteli *ovxat* dicitur, adeo capite vulturis nostrum, pedibus autem alas parvas refert, ut eo nomine ab Hollandis *Zaamant* vocitetur, id est Aquila marina. Quisquis eam vidit, ignorat Arabibus ita vocitantibus. Quin etiam Nicander marinam testudinem alis non pedibus mare percontis ait à Alexipharmacis.

ovxat *ovxat* *ovxat* *ovxat* *ovxat* *ovxat* *ovxat* *ovxat* *ovxat* *ovxat*

ovxat *ovxat* *ovxat* *ovxat* *ovxat* *ovxat* *ovxat* *ovxat* *ovxat* *ovxat*

Sed nostri Mechanici sphaerarum solidatam artifices adeo insecta vetulis labentur, ut pro vulture cadente non testudine, sed portentum ex capite vulturino & alio compositum, quod ne ipsi quidem quid sit dixerint, proferant. At quanti refert veterem figuram lyre apponere? Quomodo enim *ovxat*, *ovxat*, *ovxat*, ex Ptolemæo expiunt? Dicant mihi, ubi in Almagesto Latino inueniunt alas vulturis, aut rostrum, aut id genus deliramenta? Ibi tantum legent pro ostraco pupillam. Nimirum *ovxat* Arabice est pupillam. sed, nisi fallor, interpretes legat quod in caractere Africano ob *ovxat* scura sit di *ovxat* finitio illarum duarum litterarum.

Præterea inueniet lancem libræ, quod Græce *ovxat*, quæ *ovxat* non sit lancis libræ, sed librile, ut apud Festum. Apagæ igitur vultures cadentes, & ad veram lyram Mercurij asterilimus reuocatur: cuius duorum extremorum in longum altorum est *ovxat*, ubi fuit caput bestie, alterum *ovxat*, ubi antea cauda: & quidem *ovxat* debet spectare eclipticam, *ovxat* autem polum, ut sit instar cadentis: & propterea rectissime vocarint Arabes vulturem cadentem. *ovxat* enim minorem habet latitudinem, quam reliquum testudinis. Est igitur propius Eclipticam. Omnia hæc tam veterem figuram restituant, quam recentiorum commentum de figura semivulturis confutent. Sed nescio an cacoethes à mechanicis extorsero: quum illi vsu potius, quam ratione agi soleant. Nostrum sane erat tam ineptam consuetudinem castigare.

Sine chelin digito, & eburno pectine pulsas.

Nam & Romæ Hercules marmoreus est dextra plectrum, sinistra Lyram tenens. Arionem etiam vidimus in quibusdam geminis incisum plectro Lyram pulsanter, in aliis utraque manu chordas percurrentem, quod in Harpa nostra fieri solet. Lyram tamen ab Harpa distinguit Venartius Fortunatus. *Romanusque Lyra plaudat tibi, Barbarus harpa.* Primus omnium Epigonus posito plectro digitis modulatus est, quod vocatur *ὑμῖνος*. Polux *ὑμῖνος* dixit. *Ἐπὶ τοῦ*, inquit, *ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς, τὴν δὲ ὑμῖνος, ὑμῖνος ὑμῖνος ἀπὸ πλάνου.* *ὑμῖνος* igitur Stanius libro vi:

— *cithareque manus insertas Apollo.* nempe insertis summitates digitorum fidibus, sine usu plectri. In x:

— *& digitos inter sua fila trementes.* primo Achilleidos:

— *ducitque manum, digitosque sonanti infringit cithara.*

In his omnibus est sola *ὑμῖνος* sine plectro. Nostri fidicines sinistra manu phthongos in manubrio distinguunt, dextra chordas carpentes. Sed & quidam sola sinistra in manubrio modulantur. Id veteres dicebant intus canere: quod faciebat Aspendius ille tibicen notus proverbio. Asconius in Verrina Ciceronis non videtur assecutus quid esset intus canere. Quavis autem Lyram ab Harpa distinguimus, Harpam tamen ab illa natam scimus. Ideo veniens usus, forma aliquantum immutata. Nam de numero chordarum res vetustissima est. Sane ab initio fuisse *ὑμῖνος* & mediocriter potius sciunt. Tandem eo progressa licentia, ut *ὑμῖνος* fieret. Eius nationis pomas dedit Lacedæmone Timotheus fidicem domo Milesius, quod quatuor ad septem illas prisce adiecisset, vel, ut alij volunt, ab aliis adiectas Spartam intulisset, & hoc nouo commento iuuenum animos effeminare videretur. Ob eam rem placuisse, ut productus in Comitium, qui locus *ἑμῖνος* vocabatur, manibus propriis quatuor superfluas chordas amputaret, & cum flagitio ex urbe pelleretur. Extat *ὑμῖνος* Ephorum de re apud Boetium primo de Musica; sed eiusmodi, ut quidvis potius quam Græca oratio videretur. neque in manuscriptis clementius tractatum est à librariis. Ex illis tamen obsoletis vestigiis prisce illi formam restitimus. Non pigebit subire in gratiam studiolorum adolescentum.

ΠΡΟΒΟΥΛΕΥΜΑ ΕΦΟΡΩΝ.

Ἐπειδὴ Τιμόθεος ὁ Μιλήσιος παραγινόμενος εἰς τὰς πόλιν ἀμετέραν, τὰς παλαιὰν μῶαν ἀτιμάσας, καὶ τὰν διὰ τὰν ἐπὶ τῇ χορδᾷ καθαρίσιν ἀπὸ τρεφόμενος, πολυφωνίαν εἰσάγων, λυμαίνεται τὰς ἀκοὰς τῶν νέων, διὰ τὴν τῶν πολυχαρδίας καὶ τῶν καινότερον τῷ μέλει, ἀγνήν καὶ ποιητῶν ἀντὶ καθαρά καὶ τεταγμένων ἀμφιέννυται τὰν μῶαν, ὅππῃ χρώματος συντάξιμος τῶν τῷ μέλει δυσκλειαν, ἀντὶ τῶν ἡραμανῶν ποικίλων ἀντίτροπον ἀμειβαίαν, παρεκκλιθεὶς δὲ καὶ ἐν τὸν ἀγῶνα τῶν Ελευσινίων Δάματρος ἀπρεπταῖς ἐκείδασατο τὰν τῷ μῦθῳ δυσκλειαν τῶν τῶν Σεμέλων ὁδύνας, ὥστε καὶ τῶν νέων διδάσκει.

Δεδόχται, φαίνεται τῶν βασιλέων, καὶ τῶν ῥήτορων μέμνησθαι Τιμόθεον. ἐτι δὲ ἀναγκάσαι δὴ καὶ τὰν ἑνδεκα χορδᾷ ἐκταμῆν τὰς πεντήκοντα ἀπολαμπόμενον τῶν ἐπὶ τῷ τόνῳ. ἰκατάτω τε ἄρα πόλιος βαρὺς, ὅπως ἐνλαβήται ἐν τῶν Σπάρταν ὅππῃ φέρειν τὴν μὴ καλῶν ἰδῶν, μήποτε τρεφόμενος καλῶς ἀγῶν.

Νοτα καὶ ἡ δὲ *senatusconsultum*, quod multa cognitum digna contineat, multo facilius discutiendum erat, si tempus & locus paterentur. nam aliena sunt à presentis instituto hoc est à Lyrae vetustae doctrina. Itaque ea prudentes omittimus. Obiter tantum in eo notent candidi adolescentes, Lacedaemone in omnibus Patres auctores fieri, Reges ad populum referre, populum sciscere: ut Romae quoque fiebat. καὶ δὲ παῖδες ἀπρεπτοὶ εἰσὶν ἐν τῷ γόμφῳ τῆς ἄλλης ὁδοῦ, καὶ ἡ ἀπὸ τῆς ἡρόντων καὶ τῆς βασιλέων πεντήκοντα ἀπολαμπόμενον κύριος καὶ δὲ δὲ, αἰετὶ Πινταχίος. Notent praeterea, quum satis firma causa non videretur Timothei eiendi, si tantum illi obiiceretur quod quatuor chordas Lyrae adieciisset, & veterem harmoniam innovasset, invidia in super Eleusinii facti divulgati eum onerarent. denique ut maiore eum infamia vim iudicii experiretur, suis sibi manibus superfluas chordas palam in Comitio, relictis septem praeclis amputare coactus est. Lyra autem eius ex loco Comitii, siue συνέδριου, suspenda est, unde procul conspici posset, cum elogio, ἐτι καὶ πρὸς τὰ πολυφωνίας εἰσάγει. Quod autem ὅγμα finale in αὐτῷ mutarent Lacedaemonii, monuit & Boetius, quum hoc Decretum produceret, & constat ex quibusdam vocibus illius idiomatis, ut αἰκός, id est αἰκός, in qua voce duplex Laconismus, nempe τὸ ὅγμα ante καὶ πρὸς mutatio in καὶ πρὸς, ut est διδάσκει in ipso Decreto: & praeterea αὐτὸ finale προὐγμα. Sic φίλων pro φίλων dicebant, auctore Hesychio. Sic καὶ, καὶ apud eundem, & alia innumera. Sed non possumus non mirari quomodo vetustissimi duo scriptores, Thucydides, & Aristophanes, quum Lacedaemonum verba & longas orationes addu-

cant, nihil tale protulerunt. Nam in Thucydidis quinto neque *Κυβάρητος* ἀλλ' οὐδ' Ἀρακάσιμον ὡς Ἀργεῖος, neque eorundem *Κυμάρητα* cum iisdem vilius eiusmodi verbum in *πῶ* terminat: neque Aristophanes, qui totus est in exprimendo idiotismo Lacomum in Comœdia *Lyfistrata*, vel minimam quidem eius rei suspicionem nobis reliquit, cuius tamen intererat ea non omisisse.

Pag. 119. v. 1. *Forma per heredem.*] Post hunc versum interice:

Chelærum surget quum pars vicesima sexta.

Nam deest locus siue pars signi, in qua oritur Lyra. At iste versus eo loco, ubi vulgo legitur, inepte positus est. quia si eum ibi esse sinamus, maxima absurditas consequetur, ut Ara sit in vicesima sexta parte Libræ simul & octava Scorpil. Quid potuit absurdius excogitari? In vulgatis exemplaribus Firmici omisus est hic locus totus de Lyræ tam ortu quam occasu. At Bonincontrius videtur vsus codice Firmici, in quo Lyræ dicitur oriri x parte Libræ. Sed neutrum verum est. Nam hodie tota Lyræ extat supra finitorem barbaricum in octava Sagittarii, non in quinta parte Capricorni, ut nungatur Bonincontrius. Tempore vero Manili Lyræ oriebatur à iv Scorpil, ad xv. eiusdem, hor. o. 45, in finitorem barbarico. Igitur Lyræ oriente, fidicines, flatores tibiærum, hydraulæ, organarii, cantores nascuntur.

Ibid. *per heredem tantum prolata Tonantis.*] Quis est iste heres Tonantis, qui Lyræ protulit? Dicunt à Mercurio prolata. Sed ubi sunt tabule testamenti, quibus Iupiter instituit heredem suum Mercurium, quum morietur ipse? Commentitia est lectio. Gemblacensis:

— *per heredem tantum prefata sonantis.*

Optime. Heres Lyræ est Orpheus: nam à Mercurio facta Orpheo tradita est, auctore Hygino & Nicomacho Geraseno lib. 11. *Musices*. Ea igitur Lyræ per solum Orpheum duntaxat sonabat prefata, id est τὰ *μεγίστη*, *ἀντισακίματα*, *ἐνδομήνα*. alio enim tangente non sonabat. quasi nulli citharædo pareret præterquam Orpheo heredi ipsius Lyræ.

v. 3. *Quæ quondam sonitumque ferbus.*] Mallem *serens*.

v. 6. *Hinc veniunt voces doctæ belloque sonantes.*] Plene idiotique redolent. Gemblacensis longissime ab hac vulgata lectione discedit.

Hinc veniunt vocis doctæ, Boreæque sonantis. Vocis doctæ, æroamata, & cantores. *Boreæque sonantis*: *ἐκ τῆς ἀπ' ἀνὰ* Athenæo, aliis *ἐκ τῆς ἀπ' ἀνὰ*, quæ vento animantur, siue tibiæ sint, siue hydraulica. Artificiosæ enim expressit triplicem soni naturam, *ἀπ' ἀνὰ*, *ἐκ τῆς ἀπ' ἀνὰ*, *ἐκ τῆς ἀπ' ἀνὰ*. Vocis doctæ *ἀπ' ἀνὰ*. *Garritus*, quæ modulû. *ἐκ τῆς ἀπ' ἀνὰ*: ex flatu enim consistit. *Ex quodamque manu loquatur*. *ἐκ τῆς ἀπ' ἀνὰ*. quæ impulsu digitorum numeros recipit.

Ibid. *Boreæque sonantis.*] Sic Nonnus Dionysiacon primo loquens de eadem

eodem re, boream agitari ait à fistulatore flatu. verba apponam emendatissima, quæ portentose vitiosa edita sunt.

ἡ δὲ βορέαυς ἀγριότατος ἔστιν ἀνέμω. οὐ μὲν οὐρανὸν ἔχον περιβλήτα παρὰ τὴν οὐρανὸν τοῖς σμαράγδων, καὶ ἀσπόμενον βορέαυς ἀδματι φυσίγῃ. ἡ δὲ βορέαυς παρανοῖ.

Nam καὶ ἀσπόμενος βορέαυς, agitante se borea, eodem modo de eadem re, vult boreaque sonantem.

v. 7. *Garrula quæ modulo diversa tibia forma.*] Manifesto legendum. *Garrula quæ modatim diuerse tibia forma.*

v. 8. *Et quodcumque manu loquitur, flatuque mouetur.*] ὁ δὲ φωνὴν ἔχει καὶ τὴν ἀνδρῶν ἀγριότατος ἔστιν ἀνέμω. καὶ τὴν ἀνδρῶν ἀγριότατος ἔστιν ἀνέμω. καὶ τὴν ἀνδρῶν ἀγριότατος ἔστιν ἀνέμω. καὶ τὴν ἀνδρῶν ἀγριότατος ἔστιν ἀνέμω.

Vide quæ studiose olim in hanc rem collegimus Commentariolo in *Ætium*.

Ibid. *flatuque mouetur.*] Tibicines & fistulatores quoque cum his comprehenduntur & symphoniaci. De Tibiis vide Solinum, qui in illis miluinas numerat: quod miluorum clangorem imitentur. clangor autem miluorum dicitur *iugis*: & verbum ipsum *iugere*. Vide quæ nos in Festum, & Varranem, qui primi locum Varronis apud Nonium correximus, ubi *vigere* pro *iugere* legobatur voce *TEILVM*. Apuleius Milesia quinta: *Iuber citharam loqui: psallitur. tibiis agere: sonatur. choros canere: cantatur.* Noli dubitare, quin legendum sit, *tibiis iugere*. quod Græcis proprie est *ἰγγαίνω, ἢ ἰγγαίω*.

v. 10. *Mulcebitque sono Bacchum noctesque tenebris.*] τὸ noctesque tenebris non est nauci. In Gemblacensi & in textu Bonincontrii sequitur versus mala fide ab aliis editionibus omissus,

Quin etiam curas inter secreta mouebit.

Dabimus integrum locum; & præstabimus:

Mulcebitque sono Bacchum; noctisque tenebris.

Quin etiam curas inter secreta mouebis

Carmina, furtiuo modulatus murmure vocem.

Manifesta sententia neque indigens interpretis. figura Maniliana à δὴ δὴ δὴ: sono noctisque tenebris: sono nocturno. Vera est lectio.

v. 14. *Hinc distans Lyra.*] Quis hæc intelligit? Hinc distante Lyra in xxvi parte Libræ, Sed è regione Scorpij *Ara surgit*. Sunt oracula ægrotantium. Ara igitur surget eodem tempore in xxvi Libræ cum Lyra, & è regione eius in octaua parte Scorpij? Sane digna quæ asini interpretentur,

Ccc 2

non

non homines. Acrostichides & acrostolentia huius distichi inter se commutarunt. quæ ita restituuntur:

Chelarum surget quum pars vicesima fœta:

Hinc distante Lyra, quæ cornua ducit in æstra.

Sed prior versus suo ordini redditus supra. Deinde quam inepta erat traectio, *Chelarum surget, quæ cornua ducit in æstra*: Ita restitutio primum versus suum inter se implicatorum, deinde loco suo luxatorum, postremo mendii, quod est in sequenti versu, est omnium emendationum maxime notanda, quæ in hoc pœta præstita sunt.

Ibid. quæ cornua ducit in æstra.] Vt in Sphæra:

Et Lyra diductu in calum cornibus.

v. 15. *Sed regione pari vix partes octo trahentes.*] Si vicinam syllabam in voce regione repetiueris, veram lectionem pene adeptus fueris. Adiuvæ igitur, & lege:

Sed regione Nepæ vix partes octo trahentis.

Verissima emendatio. Scriptum fuerat *nepai*, ut infra *carai* pro *cama*. Sic Aimilius, Emilius. Igitur in octava parte Scorpii Ara oritur, vel, ut Manilius loquitur, Ara oritur è regione nepæ vix dum trahentis octo partes. Sæculo Manilij Ara oriebatur supra finitorem barbaricum à x v Capricorni hor. i. 15'. Longe igitur abest à vero hic noster, quæcumque fuerint illa Parapegmata barbarica aut vera, quæ non intellexit, aut falsa, quæ illi imposuerunt. Firmicus oscitanter legit auctorem suum, qui dicat Aram omnium cum prima Scorpii: qui tamen recte confirmat emendationem hanc illustrem *E regione nepai*. Bonincontrium autem decepit ridicula traectio versus suum de xxvi parte Chelarum. neque contentus eo, non x x v i legit, sed x x v i i, quia nimirum octo partium mentionem fieri in sequenti versu viderat. Itaque non vicesima ex vno versu, modo ex altero mutatus monstrum bicorpor conformavit *vicesima octo*, digna tali interprete sententia. Ara igitur oriente nati erunt neocori, sacerdotes, propheta, sanctissimique antistites, *οὐρανοὶ, θεοὶ, ἀγγέλοι, μυστήριαι, ἱερεῖς, ἀποστόλοι, ἱεροσολίται, ἱεροσολίται, ἱεροσολίται*. Ptolem.

Ibid. vix partes octo trahentis.] In Firmico: In prima Scorpii parte oritur Ara. Mendose.

v. 16. *Ara ferens ignem.*] Ignem thuris vocat *τὸ θυμίαμα*. cum quo pingitur *τὸ θυμίαμα*. *τὸ ferens* est absolute dictum *ἀναπόμα*, ut infra: In calumque ferens — Sic Egnatius de rerum natura libro primo:

Denique Malciber ipse ferens altissima cali

Contingit —

Significat ignis regionem in supremo loco esse. Aram Græci asterisimi vocant

cant *Συτρίων*, Latini Turibulum; Arabes *سكارة* siue
Iudæi astrologi *Μυθολογικὴ* Mythologici Pha-
Etiam Phari sunt lucernæ magnæ Dama *سكارة* so-
de donariis Constantini & Bedæ, qui scribit pharos altissimarum lucerna-
rum accendi solitas in Martyriis & Basilicis. Ara constituta est in interse-
ctione australi Meridiani & Orizontis, quum medium cursum tenet, quod
καταχρηστικῶς dicitur. vix enim gradibus decem attollitur supra finitorem
barbaricum. Sed Cicero medium caelum etiam tenere posse putavit in illis
Arateis iuuenilibus:

Nam quum fulgentem carnes sine nubibus astris

Aram sub media caliregione locatam.

Certe ne minimum quidem mentem Græci poetæ odoratus est.

τῆς μὲν μοι πελάγης νεφὸν εἰλυμένον ἄλλαν.

ἤγχο μισσὸν καὶ ποταμὸν ἑρπύλλαν ἄρτον.

ἀπὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ ἀπὸ τοῦ ἡλίου. —

Nam *οὐ μισσὸν* non est *εἰς τὴν μισσὴν*. Quis enim Hellenismus iste effert
sed *εἰλυμένον μισσὸν νεφὸν*. Tu obsessus altoquin à nubibus noli optare tibi
Aram oriri puram à nebulis ab aduersa parte. Interpres aliqui optimus
Arati hic cæcutit *εἰλυμένον ἄλλαν*, non *εἰλυμένον ἄλλαν* legens. Dicit enim
poeta: ne celo in partibus borealibus nebuloso opta surgere sudam Aram
in orizonte austrino. Itaque quantum à mente Arati Cicero abest, hinc
colligere licet.

v. 20. *Quod potius fingent ortus.* Scribe *finger*. Refertur enim ad Aram,
& est Hyperbaton.

Ibid. *quam templa colentes.* *ἱεροπορευόμενοι* proprie vocat Ptolemæus.

v. 21. *Atque auctoratos in tertia iura ministros.* *τῶν τριτῶν*, qui sunt tertii
in ordine *ἱερατικῶν*. Sunt enim *ἱεροφάνται*, *ἱερεῖς*, *τρίκωποι*.

v. 22. *Dimorumque sacras.* *ἱερά* Gembl. & nos olim. Intelligit *ὑμνολό-
γους*: quorum etiam mentio in veteribus inscriptionibus Romæ.

v. 23. *Pene Deos.* Græcis *ἀντιθεῖς ὑπὲρ Πενε-δεός*. item *voce*, non *voces*,
ὑμνοφῶνται, *ὑμνολογοῦνται*.

v. 24. *Quatuor appositi.* *xxi* parte Scorpij, inquit, oritur Centaurus.
Sæculo Manilii oriebatur à *xxix* Libræ ad *xxv* Sagittarij, horas vi fere,
in finitorem barbarico.

Ibid. *partibus offert sidera.* *effert* Gemblacenſis & nos olim. Ex ipſo.
id est ex ſciſſo. Manilianum.

v. 26. *Aut stimulos ager aut omnes.* Lege bona fide:

aut mules ager, aut mannos, mixtosque ingabie.

Æangine quadrupes. —

Id est erit mulio. Nam qui mannos ducit, etiam dicitur mulio. Martialis:

Ccc 3.

Nesquam

Nusquam est mulio? manuli tacebunt.

Mannos enim maior pars scriptorum minutos mulos, & burricos interpretatur. Glossarium: *Manna, μαννίσις*. Interpretatur locum Horatii: *Aut Appiam manum erit*. Nam burricos Acro exponit eodem loco: quos Martialis paullos mulos vocat in lemmate distichi illius:

Hic tibi de malis non est metuenda ruina.

Alium in terris pone sedere soles.

Quippe in veteribus codicibus lemma conceptum extat: *paula mulla*, aut *pauli muli*. Sequor tamen eos, qui pumilos equos exponunt, quos etiam Hinnos vocabant, Græci *ἵννος*. Aristoteles v. 1. *ισοπ. ζώων*. de Mulis. *ἡ τὸν ἵννον*. Strabo de Genua, & partibus Liguria: *ἐν τῇδε τῇ εἰσὶν οἱ γαζίνες λεγόμενοι ἵπποι καὶ ἄλλοι*. Lege *οἱ ἵννοι*.

v. 27. *Aut mulos ager.*] Glossa *ἡμιονόνες*. Mulicurius. Hæc nostra emendatio non potest displicere nisi mulionibus, aut mulis ipsis.

Ibid. *mixtaque ingabis sanguine quadrupedes.*] Mulocisarius, seu carucarius erit. Quadrupedes mixti semine sunt muli, aut musinones. Hic quoque insigniter erravit vetus paraphrastes, qui equitarios interpretatur. Equitarios vero intelligit (quod verum est) prurigas, qui equabus mares admittunt. Vnde liquido apparet, non iugare quadrupedes ipsum accepisse pro eo, quod est admitturas facere. Frustra.

v. 28. *Aut onerabis equos armis.*] Equistrator erit, aut *ἀνὰ βάρη*, qui hominem armatum in equum imponit. Neque hæc intellexit Firmicus paraphrastes, qui inter equites militantem exponit. Et quum in omnibus hæc Sphæraz barbaræ apotelesmatis Manilius *ἡ ὁδὸς* sequatur, raro tam eum allequitur.

Ibid. *aut ducet in arma.*] Stratoris est & herum in equum imponere, & ad bellum proficiscentem comitari. Eius munus est *Stratæa*. Glossarium: *Ab, A Stratura*, *ἀπὸ τῆς ἀναβολῆς*.

v. 29. *Ille tenet medicas artes.*] *ἰππίατρος* erit. *ἰππιατρικὴ* mulomedicinam, & veterinariam vertunt veteres.

v. 30. *Et non auditos mutarunt tollere morbus.*] Gemblacensis: *tollere morbos*. quod rectum est. Sed legendum *mutarum*.

v. 31. *non expectare gementes.*] Hoc est, morbum præuertere. Tangit partem medicinæ *τὴν ἀποφυλακτικὴν*. Aufonius:

Et medicina triplex, seruare, curare, mederi.

v. 32. *Et sibi non agrum.*] Et sibi ipsi credere ægrum corpus. Gemblacensis non deterius: *Et sibi non agros*. Hoc, inquit, est opus ut ipse præueniat morbos, ut & nondum ægroti credant illi corpus suum. non sibi refertur ad ipsum veterinarium, siue mulomedicum, non ad ægros. *ἀποφυλακτικὴν* autem ait equos ipsi tradere corpus suum, quum vult intelligi equorum nondum affectorum morbo illis curam tradi, ut ipsis in postrema caueatur

ueatur de salute, & sanitate. Denique mulomedicina promittit sanitatem omnium quadrupedum, quæ veterinorum nomine veniunt. Nam & boum & camelorum, & cæterorum. Mutas vero minus proprie dixit, quum vocentur semiuocales, vt Columellæ. sed idiotissimum sequitur. Nam & canis eodem modo dicebatur mutus custos, quum sit animal vocale. Huic opponitur Poetarum ἀνδρῶν. δὲ αὐδῆσσαν.

v. 33. *Nunc subit Arcitenens.*] In quinta parte Sagittarij ait oriri Arcturum, mendosissime. Temporibus Manilij in xxi Virginis extabat supra finitorem barbaricum. Magnæ sunt hæ hallucinationes vel Manilij, vel à quo Manilij hæc accepit. Sane Hipparchus ait in Græcia suis temporibus ἡ ἀρκτῦρον τῇ παραθύνῃ ὁμασπασίδει, ὡς καὶ τοῦθεν, quo tempore noctes dicuntur αἱ νύκτες ἐπ' ἀρκτῦρον, teste eodem Hipparcho, & Arato:

κῆναι τοὶ καὶ νύκτες ἐπ' ὅψι δύνοντι λέγοντες.

Nam Arcturus dicitur ὁψι δύνει etiam Homero. Hunc versum Arati neque Ciceronem, neque Anicium, neque Germanicum intellexisse fidem fecerit eorum silentium. nullus enim eorum eum attigit, perinde ac si supposititius esset, aut omnino abesset. νύκτες igitur ἐπ' ἀρκτῦρον dicuntur, quod post arcturum, id est post eius occasum sequuntur, quando Arcturus totum diem supra Orizontem existit vna cum Virgine, & vna cum ea occidit. In orizonte Græcanico in parapegmate Calippi ad Eid. Septembris, παραθύνῃ 13 notatum: ἀρκτῦρος ἐπὶ παραθύνῃ. Idem intelligit Plinius lib. ii cap. xlvii, quum ait Arcturum exoriri mane vndecim diebus ante æquinocium autumnæ. Sane si xi dies ad xlii Septembris addideris, nimirum æquinocium Sosigenis, quod habebat in animo Plinius. Aliter. Sosigenes putauit initium Libræ conuenire vigesimæ quartæ Septembris. Ergo initium Virginis in xxv Augusti. Et proinde xlii Septembris erit xxi gradus m. Porro si etymion spectes, ἀρκτῦρος idem fuerit quod ἀρκτοφύλαξ, siquidem ὕρξ & φύλαξ idem. Quare hoc, puto, sequutus Anienus Arcturum pro Arctophylace posuit:

Labitur Arcturus. manus illi quippe sinistra

Iuge manet. —

Totum enim Booten intelligit, non illam læcidam, quæ intra gēna Bootæ. Dixit enim Aratus: δύνει Ἀρκτοφύλαξ. — Snidas. Ἀρκτῦρος ἢ λέγει καὶ ἀπὸς ἀλφειοῦ βασιλεὺς ἰδίας καὶ ἰστέ καὶ ὁ αὐτὸς αὐτῶν ἀστὴρ λέγει καὶ Ἀρκτοφύλαξ καὶ Ἀρκτῦρος. Hesychius. οἱ ἐπὶ αἰσῶν ὁρῶντες καλεῖται Ἀρκτῦρος. Igitur oriente Arcturo qui nascetur, erunt fisci & ærarij præfecti. Palatio etiam præficientur: syndici, ecclii vrbiū erunt, æconomiq; priuatarum domorum.

Pag. 120. 2. l. *Fortuna ipsa suas.*] Firmicus ineptissime ὁμοειδῆς: Hoc oriente signo qui natus fuerit, erit talis, qui amicorum secreta fideli taciturnitate custodiat. Extra controuersiam est ipsum legisse sensu, non censu.

v. 3. *& sacra araria.*] Gemblacenſis ſancta.

v. 4. *Regnantes ſub regeminent.*] Gemblacenſis concinnius:
Regnantes ſub rege ſuo. — Continuat enim ſuperiorem verſum cum hoc,
 poſt quem duo, qui infra duodecimo loco poſiti ſunt, huc interſiciendi. En-
 go ita totum locum lege:

Regales vr opes & ſacra araria ſeruent

Regnantes ſub rege ſuo, rerumque miniſtri.

Tutelamque gerens populi, domibusve gerendis.

Præpoſiti curas alieno limine claudens.

Quod enim recte hi verſus coniuncti ſint, præter cognationem materiæ,
 quæ eos huc vindicauit, & abſurditatem ſententiæ, quæ ex alteris ſedibus
 ſolicitauit, argumento erit paraphraſis Firmici. Nam fortæ ſciolis qui-
 buſdam mirum videri poſſet.

v. 5. *Tutelamque gerens populi.*] Firmicus: *cura illis populi credetur.* Hoc
 eſt, vel *in ſuis & orbis*, vel patroni municipiorum. In veteribus inſcript.
 PATRONO MUNICIPI.

v. 7. *Arcitenens quum ſe.*] Ait in triceſima parte Sagittarij Cynum ori-
 ri. In finitore barbarico temporibus Manilianis oriebatur à xxii Libræ, ad
 xxvii Sagittarij. Non errauit ergo. Viderit aſtologia Bonincontri, quæ
 oriri facit in grad. 28. 36 Aquarij. Quod hoc monſtrum aſtologiæ?

v. 8. *Ter decuma ſub parte.*] Paraphraſtes Firmicus oſcitanter legens,
 ſcribit: *In Sagittarij parte decima oriſtur cynum.*

v. 9. *Plumam in calum.*] Cynum aſterifmorum Arabes vocant
 hoc eſt Gallinam. Eius ortu maſcuntur auceps, ant
 qui aues humanam loquelam doceant, ant varium an-
 tium nutriend, & ex eo compendia nanciſcantur.

v. 11. *caloque ducatum.*] Recte. Sed vide num legi poſſit:
 — *calique ducatum.* Sic Virgil. *cornuorum exercitum.* *σῆρος οἰωνῶν* poetis. Du-
 catum reperies apud Suetonium. *Ducatus Iuſtonum*, *ἀρχὴ λεγέται*: *Ducatus*,
ἡγεμονία. Gloſſa. Nihil tamen mutamus.

v. 12. *Aliumque genus.*] Nondum in uſum venerat aucupium acci-
 pitrinum, quo hodie nobilitas neſtra utitur, quæ huic rei ſuos *ἰπποδρόμους* di-
 catos habet. Græci recentiores vocarunt *ἡγεμονίαν*, vt canum inſtitutio-
 nem *κυνοσίβιον*. vtrique rei libri dicati extant in quibuſdam Bibliothecis.
 De eius rei vetuſtate quædam notauiſmus in Appendicem Virgilianam. Fir-
 mici quoque temporibus tale quid in uſu erat. Vide lib. v. cap. viii. Qui-
 dam tamen ſcribunt Rainaldum Eſtenſem circiter annum Chriſti mclxxvii
 Italæ primum omnium accipitariam protuliſſe. Nos concedimus illum
 Principem eius rei ſtudioſiſſimum fuiſſe, non tamen vt primus Italos id
 docuerit.

v. 13. *aut bellum indicere Mando.*] Innumneris locis Mundum accipit pro
 zelo, item pro Deo ipso, atque adeo αὐτὸς ὁ ἀστρολόγος. Contra Aristoteli τὸ αὐτὸ
 ἔστιν ἐστὶ καὶ κόσμος. Diodorus: κόσμος δὲ σύστημα ἐξ ἑσπερίης καὶ ἡλίου καὶ ἡσυχίας μεταξὺ οὐ-
 ρανος. πάλιν, κόσμος δὲν ἀκρωτήριον διῶν. καὶ ὡς τὸ πλεῖστον λέγει ἐνταῦθα αὐτὸν
 πέτον, ὁ κόσμος δὲ σύστημα ἐν διῶν καὶ ἀδράντων. τὸτο μὲν τὸ βίον, αἱ ὅτις λέγει,
 πάλιν δὲν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀρχομένων. τέταρτον, κόσμος δὲν ἀδὴρ. ἔσθ' ὃ ἀπὸ ἐκεί-
 νου ὡς ἐκείνου ἐστὶ τὸ φυσικὸν κόσμον. πέμπτον, κόσμος δὲν ἢ ἡ ἀπλανὴς (φαίη)
 οὐρανὸς καὶ Πλάτων ἐν Τιμαίᾳ μένει. ἕκτον, κόσμος δὲν ὁ διακοσμήσας τὰ πάντα. οἷον
 ὃ καὶ ὡς ὡς λέγει. Sexariam igitur κόσμον dicitur Græcis, ac totariam ac-
 cipi à Manilio non oscitans lector advertet. Photius 714. ἐν τῷ πρώτῳ Πυθα-
 γόρας τὸν ὕψιστον κόσμον ἀστρονομίαν διὰ τὸ πλεῖστον εἶναι, καὶ πᾶσι κακοποιῶν τοῖς τοῖς ζώοις
 καὶ τοῖς καλοῖς. Primam autem notionem apud Diodorum ita verbatim ver-
 tit Vitruvius lib. ix cap. iiii: *Mundus autem est omnium natura rerum con-
 ceptio summa, calumque sideribus conformatum.*

v. 14. *Et medius inter volucrem pensare.]* pensare Gemblac. & nos antea
 tale est illud ἑσπερίης aucupium apud Maronem:

*Iam vacuo laxam celo speculatus & alius
 Plaudenscum nigra figit sub nube columbam.*

v. 15. *Aut nididos clamare suis ratione sedentem.]* Felicissime succurre-
 bat nobis in priore editione:

*Aut nidus damnare suis, ramove sedentem
 Pascensemve super surgentia ducere lina.*

Add stipulatur Gemblacenſis, ne vna quidem literula minus.

Ibid. *Aut nidus damnare.]* Damnare suis nidis, hoc est exuere, spoliare:
 antique dictum. Lucilius:

*Cassius' Caius hic operarius, quem Cephalonem
 Dicimus' sectorem, furemque, huius Tullius' quidam
 Iudex horedem facit. at damnati alii imnes.*

hoc est, exuti, exheredati. Nonius. Solinus XIII. In regione Magnesia Metho-
 me oppidum est, quod quam obsideret Philippus Alexandri Macedonis Magni Pater,
 damnatus est oculo, iacta Sagitta &c.

Ibid. *Aut nidus damnare suis.]* Oppianus:

*τὸς μὲν γὰρ καὶ σπορὰς ἐλπίσας τοῖς καλοῖς
 κρύβειν τὸς δὲ θανάτῳ ἀπὸ τῶν ἐξοφίσεων.*

Sunt ipsissima verba Manilij.

v. 16. *Pascentemve super surgentia ducere lina.]* Ducere, πάλιν. verbum
 aucupiale.

v. 17. *Atque hac in luxum iam ventri longius ibit.]* Gembl. longius itur.

v. 18. *Quomodo militia.]* Gemblacenſis. *Quam modo* Totum locum
 constanter legimus, qui est elegantissimus:

At quæ hæc? in luxum iam ventri longius itur.

Quam modo militia. Numidarum pascimur eris, &c.

At quæ hæc, si luxum spectes, in quem hodie delabimur omnes? Ecce ventri implendo longius itur, quam vix modo militandi causa profecti sumus. Nam ab ultimis Numidis Numidicas gallinas, à Cholchis Phasianas petimus. Lectioni Gembl. hæc omnia accepta referimus. At quæ, inquit, hæc, præ luxuria hodierna?

v. 17. *iam ventri longius itur.* Ventri itur, in ventris gratiam. Sic — tibi luditur. Eodem modo *militia itur* dixit. id est bello gerendo. Sic etiam conuiuiis militare dixit Drepanius Pacatus Nitiobrix in suo diuino Panegyrico: *infami delectu scriptos in provinciis aucupes, ductasque sub signis venatorum cohortes militasse conuiuiis.* ire ventri, & militare conuiuiis eadem figura, & quidem de eadem re dictum, vt possit videri interpretes Manilio fuisse.

v. 18. *Quam modo militia.*] *no modo* tangit nuperam Romanorum in Phasidos partes irruptionem, aut in alias terras longinquiores. Plane est, quod dixit Seneca consolatione ad matrem: *Dij Deaque istos perdant, quorum luxuria tam inuidiosi imperij fines transcendit. Vltra Phasim capi volunt, quod ambitiosam popinam instruat: nec piget à Parthis, à quibus penas nondum repetimus, aues petere.* omnino Manilium ad verbum explicant.

v. 19. *Phasidos & dantiu.*] Emendauimus olim *Phasidos & damnis*. Quid enim propius ad corruptam lectionem vulgatam accedit? Sed Gembl. aliquid monstri alit. legitur enim ibi, *Phasidos aut dulcis*. Lego *Phasidos aut luti*. Nam Phasiani in siluis. Sed priorem emendationem retinemus. Potest etiam legi: *Phasidos & pullis*. Nam non multum receditur à vestigiis lectionis scriptæ.

v. 22. *non qui commercia daret.*] *nonque in commercia*. Et ita Gemblacensis. Aues docentur habere commercia cum hominibus, quando loquelam humanam edocentur. Sequentia interpretantur, & præcedentia non minus. Nam fungus ille paraphrastes mercatorem auium interpreta-
tur. Fortasse posset inuenire stipites assensores stultitiæ suæ.

Ibid. *Quin linguas hominum.*] Martialis:

Psittacus à vobis aliorum nomina discam.

Idem lib. 111.

Nunquam dicis aue, sed redditis Nauole semper

Quod prior & Curius reddere saepe solet.

Vetus lectio scripta: *Quod prior & curuus*. Lege: *Quod prior & coruus*.

v. 24. *Ipse Deum Cycnusque colit.*] Opus esset Oedipo. Gemblacensis Sphingem conficit.

Ipsæ Dædali cygnus condit, vocemque sub illo

Non totus volucer. —

Quam hæc diuersa à vulgatis? Vt Taurus Europæ non totus taurus, sed ali-
quid adhuc representans de Ioue in eo latente, ita & Cygnus non totus vo-
lucer pingebatur, vt cognosceretur Iupiter in eo conditus. Cygnum enim
αγνιστελας esse illum, in quem Iupiter conuersus cum Leda concubuerit,
satis sciunt, qui Hyginum, Germanici Scholiastem, & Theonem Arati in-
terpretem legerunt. Nemesium non Ledam alij vocant. Noster Manilius
ob Leda concubitus cælo receptum dicit in Sphæra mundi.

[Ibid: *ipse Dædali condita*] Supra in præmio:

— & Iupiter alite testus.

v. 25. *Non totus volucer*] Nondum enim ita totus cygnus, vt non con-
ditus in eo Iupiter appareat. Sic Statius lib. iij Thebaidos Cadmum
& Harmoniam non ita totos homines inducit, vt non serpentes etiam
ostendat:

Primus sanguineo submittit inertia Cadmus

Ora lacu: iuxtaque virum Cythereia proles:

Effluit amborum geminis de vertice serpens.

Sic Nonno *Αἰζων* dicitur *ἰπυδανός*, quum adhuc non ita totus in certum
mutatus esset, vt non reliquiæ humani vultus in eo extarent. Neque legē-
dum *ἰπυδανός*, vt doctissimus vir Falkenburgius putabat.

v. 26. *Nec re prætereant.*] *Prætereant.* Et, *Pascere aues gaudes.* — Sed
vulgata lectio potest admitti. Quare nihil mutamus.

v. 27. & reddere *καταμα*] Palumbes & turtures atiles cæci fiunt opima
fartura: actunc coquo destinantur, & ex auario in culinam descendunt.
Ita intelligerentur Altiliarii. Glossæ: *Altiliarius*, *ὀρεοτόκος*. Sed hic non
hoc intelligitur. Excecati enim dicit ad illicitum, vt ex illis fiant illices aues,
quas Græci *καταμα* vocant.

v. 29. *Qui gestant cæcis volucres ad iussa paratas.*] Quales multæ hodie
in oriente instituantur columbæ ad iussa paratæ, præsertim ad literas in lon-
ginq̃la terrarum deferendas: res nobis Europæis vltra captum credulitatis
nostræ, sed tamen verissima, & veteribus Romanis vîitata: cuius exemplum
habes apud Plinium in columbâ Decimi Bruti, obsidione Mutinensi. In
veteri iure Iudaico, inter eos, qui testes esse non possunt, ponuntur etiam
mentores, & ij, qui columbas volare faciunt, *פרו כורס* Hoc ita fiebat, sit-
que hodie. Quidam instituit columbam emissam ad se redire: ei rostrum
moscho linunt. eam multæ aliæ columbæ sequuntur. Est enim ea auis
moschi appetentissima. Estque ars inter illas inter se blandiri & corrumpere
alias, furtoque comitiatiōes reuerti, ait Plinius. Qui igitur hoc artificio
alienas columbas furantur, merito à dicendo testimonio repelluntur. Sed

Ddd 2

præter

præter exemplum Plinianum addam aliud nobilius. Quod enim columba
eiusmodi cicuratur & ad iussa instituta non solum moscho delibatur alias co-
lumbas illicerent, sed etiam vnguentis perfunderentur deliciarum causa,
testis est Anacreon:

Ερακύν πλάνα
πιδὺν πιδὺν πτασσαι;
πιδὺν μύραν τογύτων
ἐπ' ἡέρος δισσα
πρίην τε καὶ ἰακόναν;

Quod autem eadem columba ad iussa & epistolae perferendas parata esset,
aliquot interiectis subiicit:

ὅγῳ δ' Ἀνακρόντι
διακονῶ τοσούτα,
καὶ γὰρ, ὅρῳ, ἐκείνη
δυστάλας καμίζα.

Eiusmodi erat & Mahummedis impuri Pseudopropheta columba. Sama-
ritani in suo Chronico Iosue duci columbam administram attribuunt,
sed diuinitus, ut ipsi aiunt, non autem humanis magisteriis edoctam. Hic
vero non de columbis intelligitur, sed passeribus: cuiusmodi nos vidi-
mus obsequentiores & paratiores ad iussa herilia, quam ullus canis venati-
cus institui possit.

v. 30. *Quotum omnis panno consistit passere.*] *passere.* Sic etiam Gembla-
censis. Theocritus de alia re:

ἔτος τοῖς ἀλυσσῶν ὁ πᾶς πίνῃ, ἔτῃ δ' ὁ πλύνῃ.

v. 31. *Haeris & simili.*] *Has eris & similis.*

v. 32. *Arcitenens.*] *Ridiculum. Lege Anguitenens.* Ait oriri in primis
partibus Capricorni Ophiuchum, qui tamen supra finitorem barbaricum
saeculo Manilij oriebatur ab VIII Scorpj, ad VII Sagittarij, hor. 2. 15. Vide
quam sibi similis est in hallucinatione. Qui Ophiucho oriente nascentur,
Marfi erunt, hoc est serpentum incantatores. Graeci ἀσπίδωρος καὶ ἐκδωρῶν
vocant. veneficos vocat vetustissimum Martyrologium in passione S. Victo-
ris militaris Emeritensis, 1x Kal. Aug. *Serpentes a venefico immixti.* Ab eo
ἰαλλῶνας videntur dictæ Ptolempo condimenta, aut pharmaca, quæ Agytæ
vendebant, qualia sunt illa, quæ viperarij Itali, quos *Ciarlatanæ* vocant, cir-
cumferunt. Cinna: *Somniculosum ut Pænnus aspidem Psyllus.* Locus Ptolemai
est libro IV, περὶ πωδότητος περὶ ἑλίου. quem neque Arabs neque Latinus in-
terpres, ambo Græce doctissimi assecuti sunt.

Ibid. *Anguitenens.*] Ita emendauimus. Primus antea Cicero vsurpat
Atque humeros vsque à genibus Cancrumque recondit.
Anguitenens — Aratus:

οὐδ' ἔτι τις αἶψα κτερεῖ μαχαρὶ δουρὶ
καρπύου ἐν γένειον. — Nimirum legebat Cicero :

οὐδ' ἔτι τις αἶψα κτερεῖ μαχαρὶ δουρὶ

Καρπύου — quasi κτερεῖ αἶψα ἐν γένειον habeat. Non excusabo

hallucinationem, nisi atatis rationem habeamus, in qua hæc vertebat.

v. 33. *Quum venit in regione tua.*] ἀρχαῖον Cicero, *veni in Senatu.*

Pag. 121. v. 1. *Non inimica feret.*] Ita ille in primo Silij Italici:

Nes non serpentes diro exarmare veneno

Doctum Atyr, tactuque graues sapire chelydros,

At dubiam admoco sobolem explorare cerva.

Hoc autem genus hominum vel ita natum erat, quales Pſylli in Aſſyria, Marſi in Italia, Ophiogones in Aſia: vel ita edocti, vt qui incantationibus hoc præſtabant, quales intelligit Manilius, cuiusmodi etiam viperarij ſunt in vrbe Piſtauienti in Aquitania. His adde, qui anulos, quos *φουσικὴ καὶ φαρμακτικὴ δακτύλιος* Græci vocabant, aduerſus ſerpentes gerebant. Ariſtophanes:

ἴδ' ἂν προτιμῶ (σὸν) φουσικὸν ἀντίμαχον

ἔνδ' δακτύλιον ποδὶ παρ' Εὐδάμου δραχμῆν.

Scholias: *φουσικὸν δ' ἴσ' ἔστω ἡ Εὐδάμου φουσικὸν δακτύλιον ποδὶ παρ' Εὐδάμου ἀντίμαχον, ἡ δὲ ποδὶ παρ' Εὐδάμου ἀντίμαχον δακτύλιον ποδὶ παρ' Εὐδάμου ἀντίμαχον ποδὶ παρ' Εὐδάμου ἀντίμαχον.* Sed hos δακτύλιος ἀντίμαχους non ſolum aduerſus morſus ſerpentum, ſed & ad omnes dolores ἀντιμαχάριον & tormina adhibebant. Ariſtophanes ἰμῶν.

— ἐν χύτρῃ δὲ μοι

ἔστω ὕδωρ ἡ ἑστία καὶ ἡ ἑστία

ἡ δὲ χύτρῃ ἔστω, καὶ ἡ χύτρῃ ἔστω δ' ἄρα

ἔστω καὶ ἡ χύτρῃ ἔστω δ' ἄρα

ἔστω δὲ χύτρῃ δακτύλιον καὶ μοι δραχμῆν.

Hic Phœtatus drachma vendebar illos anulos, vt Eudamus apud Ariſtophanem. Samothracij anuli aurei capite ferreo nihil aliud erant, quam ἡ ἀντιμαχική. Vide Plinium, & Liſidorum. ἀντιμαχική videtur facere Lucretius:

Exultare etiam Samothracia ferrea vili.

Omnino Samothracii ſunt ἀντιμαχικοί, cuiusmodi & ex clavis cruciatiſſimum ſolebant fieri. Lucianus *φιδωμένον*: ἔξ' ἑνὸς δακτύλιον ἡ Λεγέ. ἴδ' ἂν χύτρῃ τοῦ ἐν τῇ χύτρῃ ἀντιμαχικήν

v. 1. *de quibus ſepatrin producit ab equore Piſcis.*] Non deſignat qua parte

Capricorni oritur Piſcis aſtrinus, qui Græce dicitur ἡ δὲ ῥόπη. Sub hoc naſcantur piſcatores, yrinatores, & margaritariarum piſcatores conchiarum. Male hunc piſcem Delphinum vocat vetus paraphraſtes Firmicus, immemor de Delphino alibi à Manilio referri. Iſte Piſcis, qui dicitur maior

D d d 3 piſcis,

penfabilis est. vel potius: tanti sunt vrinatores ipsi, quam prædæ ipsa. quod rari sint, qui periculo vitæ suæ profundo velint immergi. Ideo care homines conduci, qui in fundum maris penetrent. Vilissima, vt dixi, capita margaritæ ab ipso profundo euellere cogit adhibitis flagris auaritia Lusitanica. Manilius autem, qui tanto periculo extrahi clamat, respexit ad fabulam vulgi peregrina & longinqua semper in maius augentis. Isidorus Charabenus: *καταδυόμενοι δ' οἱ θησαυροὺς μαργαίτας, ὅταν οἱ κρηττοὶ κόρηται καὶ εὐθὺς ἐκτείνωσι τὴν χεῖρα. μὲν γὰρ τότε, καὶ πολλὰν οἱ δαδύλους ἀπὸ τῆς ἀποπλεῖας. ἔτι οἱ καὶ ἀσχηρὴμα ἀποδίδουσι.* Quod periculosum sit digitum in hiantem concham immittere, & non leuis dolor inde consequatur, scimus ex navigationibus Orientalibus hodiernis, sed mortis necessitas est à teratologia Græculorum. Plura, non tantum eadem, inuenies apud Plinium. Omnes vrinatores piscandi causa, aut ex profundo extrahendi Ælianus vocat *ῥέται τὰς ὑδροβότας ἀποδυόμενοι*. lib. II. XLIV *ῥέται*. Margaritariorum negotiatorum mentibus est in tribus inscriptionib. veterib.

v. 14. *rapidumque notari.*] Locus deprauatissimus. Non intelligo. Itaque asterisci notam apposui. Gemblacensis legit:

— *rapidumque notari.*

Vix unquam est lacuples. oneratur terra profundo.

Festasse hoc vult: vix unquam sat est diuitem raptorem notari, & prædatorem, nisi terram ipsam, quam aliis abstulimus, oneremus præda maris. Sed adhuc delibero.

v. 19. *Quamque Fides magno.*] Mirum est, Manilium aliam à Lyra Fidem facere, quod perinde est, ac si olorem alium à Cycno fecerit. Et profecto tam ille, quam eius paraphrastes Firmicus vbiq; produnt inscitiam mathematicos, vt & Bonincontius, qui & ipse non aduertit Fidem, aut Fidiculam eandem esse cum Lyra, quod alterum Græco, alterum Latino nomine dictum sit. Plinius nunquam Lyram, semper Fidiculam vocat. At bis ponit apotelesmata Lyrae Manilius. In Libra oriri fecit sub nomine Lyrae, hic in Capricorno sub nomine Fidiculæ. Igitur, ait Paraphrastes, Lyra oritur in decima parte Capricorni. Iudices capitalium rerum nascuntur: quæstiones capitales exercebunt. Nascuntur etiam tortores, & carnifices, scelera vindices, rigidi æquitatis amatores. In quibus vanitatem & futilitatem artis vides. Nam & quia Fidicula *βασανος* significat, ab eo *βασανιστής* & cruciadores nasci ait. Fidiculis distendere quid sit, notum ex Suetonio. nerui enim erant instar neruiarum Lyrae. At aliud est Fidicula in Martyrologiis. Est enim, qualiter *ungula ferrea* vocabatur, qua latera Martyrum sulcabantur. Glossæ: *ὄνυχος οἱ ἐν τῇ βασανισθείᾳ, Fidicula.* Isidorus: *Ungula dicta, quod effodiant. He & Fidicula. quia in rei in eculeo torquentur, vt fides inueniatur.* In Martyrologiis:

giis Arabum vocantur.

ساقطون. Sunt qui Ca-
fidiculas, aut simile tor-

passione S. Afræ: *Catomiis nudam te cedi iubebo.* Sed falluntur. Catomium,
vel pluraliter Catomia etymon Græcum quid sit, aperit. Est enim com-
missura ceruicium cum humeris. In vetustissimo Glossario Latinoarabi-
co: *Catomium* id est *κατάδυλον & τεχνίτην*. Significat igitur

nudatâ in cer *تقا رقة* uice plumbatis cedi. Prudentius:

Tundatur, inquit, terga crebris ictibus

Plumboque ceruix verberata extuberet.

Tertullianus Apologetico, XII: *Ceruices ponimus ante plumbum. glutinum & gomphosis capiti sunt Dii vestri.* Quali diceret: Catomia & ceruices nostras plumbatis vestris opponimus. Plumbatis vos creditis nos in Catomiis vel ceruicibus. Atqui plumbum est glutinum & *γύμνωσις* capitibus Deorum vestrorum. Plumbo enim capita statuarum ferruminari nemo dubitat. In Tertulliano hodie non est locus infelicius acceptus vulgo, quam ita concipiatur: *Ceruices ponimus ante plumbum & glutinum, & gomphos sine capiti sunt Dii vestri.* Imo profecto sine capite est Tertullianus, si ita scriptum reliquit. Confer cum antecedentibus & sequentibus. Male conceptum vulgo, recte restitutum dices. Sic capite XXI nanus plumbatas Deorum dixit. Alium sensum habet in vetustissimo Martyrologio, XI V. Kalend. Decemb. *Catomo eum suspendi ac verberari.* Nam ibi catomo suspendi est capite deorsum, siue ceruice deorsum suspendi. quod idem Martyrologium dixit *Capiteiorum suspendi.* prid. Eid. Mai. Aristophanes & Græcorum Martyrologia dicunt *κατομίζεσθαι κρῖματι*. Et certe Laberius dixit tollere in catomium, quod Plautus capite sibi:

— *bona fide Toller vas Orcus nudas in catomium.* *γυμνὰς κατωμίζεσθαι κρῖματι*. Quo quid scædus mulieri? Inde catomiare est *κατωμίζεσθαι κρῖματι*. Acceptum à Græcis qui *τεχνολίζεσθαι* dicunt, ita percellere aliquem, ut *κῦμα βάλῃ* ὡς *καφαλὴν τῆς ἡμῶν* cadat, quomodo loquitur Homerus. Nam & equus *τεχνολιζέσθαι* dicitur, qui aliter *κατωμίζεσθαι*, qui sessorem in ceruicem euertit. quia *κατωμίζεσθαι* & *τεχνολίζεσθαι* idem. *τεχνολίζεσθαι* quoque apud Græcos est pugilaticum verbum cedere ceruicem, quod in passione S. Afræ nos interpretamur catomo cadere. Apud Victorem Vticensem: *venerabilem senem in publica facie catomo ceciderunt.* Dupliciter potest accipi, quod publice & in propatulo eum, vel in ceruice plumbatis ceciderunt, vel suspensum *κατωμίζεσθαι* verberarunt. Nam in facie publica ille auctor vsurpat pro eo quod est palam, ut in Evangelio *ἐν παρρησίᾳ*. Sic libro III: *Mulieres & præcipue nobiles*

biles castra intra muros vadit, cum in facie publica cruciabant. ¹ Thalmus-
distæ ad verbum ~~ERSS~~ Sed ad rem. Si igitur Fidicula est ~~sera~~ Latine,
at Græcis ~~aves~~ vel ~~χλας~~ non est: ergo Romæ ortu Fidiculæ tortores na-
scentur, non in Græcia. Nuge, nuge, inquam, ut reliqua illius ~~et~~ ~~Spas~~ omnia

v. 23. *Qui commissa sua remanebitur argumentis.* *παραλογία.* In perennitate martyrologio in Euphemie passione, xvi Kal. Octob. : *Post verba & argumenta rotarum.*

v. 22. *sacraeque silentia fraude.*] Manifesto vitiosum. Gemblac.

— *facita latentia fraude.* Haud dubie scribendum: *latitantia.*

v. 26. *Ceruleus ponto*] Anteponit hæc paraphrastes Firmicus, & ait Delphinum octava parte Capricorni oriri. Sæculo Manilij oriebatur à xvii parte Sagittarii, ad rr Capricorni hor. 0. 12' supra finitorem barbaricum. Bonincomertius dicit in quinta parte Aquarii oriri. Sed & alibi imperitiam suam satis profuerit. Oriente Delphino nascuntur natatores, petasisti, cursores velocissimi.

v. 27. *Erigit.* Attollit se supra finitorem. nisi *exigit* legendum sit, quod valde placet.

Ibid. — *Esquamam stellis imitantibus exit.*] Quid? squamæ Delphino? An ætædæ sunt? *Quævis?* Non possum excusare, nisi dicam fortasse aliquando squamatum Delphinum ab imperitis vulgo pingi. Sed quin excussem qui imperitos sequatur? Neque æquior Ovidio esse possum III *Metamorph. de Delphinis loquente*:

20 ~~—~~ *Orati rectus, & pando loquenti*

Navis erat, squamamque cutis durata trabebat.

Quatuor tantum stellarum, quæ rhombum constituunt, meminit Aratus, cætera dicit esse in terra, ut & Cicero in Iuuenili paraphrasi:

Cetera pars late tenui cum lumine serpit.

Illa, quæ fulgens lucet ex ore torusco,

Sunt inter partes gelidas Aquilone locatae,

Atque inter spatium & lativestigia Solis.

At pars inferior Delphini fusca videtur.

Inter Solis iter, simul inter flamina venti,

Viribus erumpit qua summi spiritus Austri.

Comparentur cum Arateis, quae M. Tullius adolescens interpretabatur:

Δηρὸς δ' ἔμελλε σάλας ὑπὸ τρέχῃ Λιγυερῇ·

μεσάθεν ἡρώδης: τὸ γὰρ οὕτως πάντα καὶ)

γλήττα παρβολάδην δύο. πὰρ δύο παπῶται.

καὶ τὰ μὲν ἐν βορείῳ καὶ ἀλήσιθι ἤγμοιο·

μεσσηνίας ἀρχῇ· τὰς ἑσθλὰς τέλεις ἄλλας

πολλὰ μεταξὺ νότοις καὶ ἡλίοις κινᾶσθαι.

Ecc

Quiz

Quæ de Delphino Aratus proponit, tribus primis versiculis comprehendit. Reliqua sunt epilogus stellarum Borealiū & à quibus dicit se pergere ad australes. At Cicero non solum stellas, sed Delphini attribuit, quas nullas habet (neque enim eius *σῆμα ἔστιν*) sed etiam eas dicit ad partes æquilonares spectare, tanquam hoc velint illa *οὐκ ἔστιν ἡ βορρῆς*. Reliquam autem partem corporis delphini dicit vergere in austrum, tanquam illa hoc velint — *τὸ δ' ἐνδοτὶ τέλει ἄλλα*. quæ fuit mira hallucinatio. Sed à nobis accipiantur tanquam ab adolescente effutita, non à sene castigata.

v. 28. *Ambiguus terra.*] Sane post hunc versum renocandi sunt duo, qui infra obtorto collo in locum alienum intrusi erant.

Ambiguus terra partus pelagoque creatur.

Par ex diverso studet & sociatur utrumque

In genus, atque vno digestum semine surgit.

Quis tam auersus à literis, qui non videat horum versuum has esse proprias sedes, ut alienas, ubi erant antea? Par quiddam, inquit, ex diverso studet & sociatur in vnum genus. *studet quoniam*. Nam ambiguum vitæ efficitur, & inaritime. Et qui in aqua sunt *καλυμμένοι*, ij in terra sunt *καλυμμένοι*, adeo ut *πυλῶν* Homerus Piscibus ipsis attribueret. In Basil Aruch legitur *ἡμεῖς* pro *καλυμμένοι*. & recte ille doctus Iudeus innotet esse vocem Græcam: quam præfignatorem interpretatur. Sed & Delphini dicuntur *καλυμμένοι*. Nonne . . . Dionysiacon.

σινῶν δελφῖνα καλυμμένοι γαλήνης.

Hæc est egregia restitutio. quod dico, si quis forte extabuit, quos emulatio & inscitia aliter pronunciat adigat.

v. 29. *Par ex diverso.*] Tantum ex pars fecimus par. quod infinitis locis in hoc auctore commutatum est. Poterant & concinnius hæc tres versus in concipi.

Ambiguus terra partus pelagoque creatus

Par ex diverso studio sociatur utrumque

In genus, atque vno digestus semine surgit.

Sed quia commodam sententiam concipit vulgata lectio, securam relinquimus.

v. 33. *Et sinibus.*] *Et sinibus.*

Pag. 112. v. 4. *Deducet palmas fartius remus in ipso.*] Quid est homo remus deducet palmas in ipso furtiuo? Ego scio & ineptum & supposititium versum esse, & Manilium scripsisse elegantissimo:

— *nunc æquora mersus*

Nunc in aquas rectus venies. —

Quo quid clarius dici potest? quid stolidius altero? *nunc æquora mersus*

maquarib. nunc in aquas redib; quasi vestigiis ac plantis aque insitens, & maris superficiem perambulans. quod ex illis apparet;

Aur rada monitus reddet super aquora campum.

Quid magis falsi conuicerit supposititium illum partum, quam hæc tam concinna sententia?

v. 7. *Aur immosa ferens in tergum*] Gemblac. *in tergus*. quod est familiarius Manilio, quam *tergum*, vt passim patet.

v. 9. *Pendebitque super totum sine remige Pontum.*] Gemblacen.

Pendebitque super totum sine remige.

Haud dubie scripsit Manilius:

Pendebitque super totum sine remige.

v. 10. *Illu in Ponto incundum est quarere pontum.*] Quid est querere pontum in ponto? Longe aliter Gemblac. & quidem optime:

—Votum est

illu in ponto, incundum est quarere pontum.

Tota hæc perioche igitur ita concipienda:

Pendebitque super totum sine remige. Votum est

illu in ponto: incundum est quarere pontum,

Corpora qui merguntur vadio.

Iam vera est huius loci correctio, quem nemo antea capiebat. Repetendum vero ad *non* Ex illo. Ex illo fidere illi sunt, qui corpora immergunt: & quibus votum est in ponto: quæ non raro vtitur.

v. 11. *Corpora qui immergunt.*] Hos vrinatores Firmicus in paraphrasi Sphæræ barbaricæ videtur oriscopularios vocare. Sed leuiter immutatum puto & oriscopularios legendum. Orisci scopuli & scopuli, cæci & latentes, ὡς σκοπῶν, vt orci gales latens, aut quæ latere facit. Sunt igitur oriscopularij, qui maris latentes scopulos explorant. Horcistipolis legebatur in præclaro Notarum libro, in quo prius nota, deinde interpretatio notæ posita erat. Antecedebat nota, quæ significabat Hypocaustum. Sed quid hoc ad vrinationes? Is egregius liber cum aliis quibusdam vetustis Cuiacio à nobis commodatus statim post eius mortem furto sublatus est à felibus librariis, qui negant se mihi restitutos. Porro vrinatorum mentio extat in duabus inscriptionibus.

v. 13. *Exportansque maris prædas.*] Tales describit Nasamones Silius lib. 111:

Hinc coit aquoræ Nasamon, inuadere fluctu

Audax naufragia, & prædas auellere ponto.

v. 15. *Ad numeros etiam illa licet.*] Scribe, *Ad numeros etiam ille ciet.*

v. 17. *elatus & ille.*] Scribe, *elatus & ille*. Rota in Sublimi posita à duobus versabatur. alter superne, alter inferne nitebatur. Ita fiebat, vt alternis

deiecti nunc penderent, nunc erecti sederent. Percaudent totum etiam corpora contento saltu subiecta traiciebant. *Martialis:*

Quam rota transisse toties impasta petuuro, vel intasta,
quod melius. Similis huic erat lusus, qui dicebatur *Quintus*. Nam in fune per arretarium tignum traiecto idem fiebat, quod hic in rota. Vide Pollucem.

v. 20. *Tollitur & liquidis.*] Actum erat de salute huius infelicissimi versiculi absque codice Gemblacensi. Nam quid est *tollitur & ponuntur*? Sed restitutus ex fide Gemblacensis omnem litem transiget:

Membraque per flammis orbisque emissa flagrantis

Molliter ut liquidis per humum ponuntur in vnda.

quanquam clarior esset lectio:

Molliter ut per humum, liquidis ponuntur in vnda.

Ponuntur membra per flammis & vndas tam molliter, ac si poneretur in humo. Nam si intelligis de petuuro, prorsus stolidus es & stipes. Flammarum enim istarum mox meminit. Audi quæ sequuntur.

v. 19. *Membraque per flammis.*] Flammæ vero istæ erant in pegmate, quod in Circo inducebatur. Claudianus:

Mobile ponderibus descendat pegma reductis:

Imque chori speciem spargentes ardua flammis

Scena rotet. varios effingat Mulciber orbes

Per tabulas impune vagus, pætaque citato

Ludant igne traves, & non permissa morari

Fida per innocuas errent incendia ruites.

Descendere pegma ponderibus reductis dixit Claudianus, quia solubile esset. quod nihil aliud erat, quam contabulatio, quæ sponte sensim surgebat, & dissolvebatur. quo alludit Phædrus Augusti libertus:

Dum pegma rapitur, concidit casu gravi.

Inde Suetonius hæc duo coniungit Pegma, & automaton. Pegmatis impositi gladiatores depugnabant: qui eius contabulationis scansione statim erecti in conspectum veniebant: quo nomine pegmares gladiatores Suetonio dicti. Sed quos non solum ad ferrum damnabant, sed & perire volebant, ij pegmati impositi, machinamento sponte soluto, in caueam ferarum præcipites dabantur. Strabo de Seleuro latrone Siculo: *τοτον δ' ἐν τῇ ἀγορῇ μονομαχῶν ἀγῶν. ὡς αὐτὸν εἶδομαι διαπαδόντα καὶ θνήσκον. διὰ πύγματός γάρ τινας ὑψηλοῦ τοῦτος ὡς ἀνὴρ ἐπὶ τῇ ἀγῶνι, διαλυδύτος ἀφιδίως καὶ συνεπιόντος, καὶ τινέσθου καὶ αὐτὸς οἷς γαλαζοῦσι θνήσκον ἐνδιαλύτως ἀγῶνις παρὰ τοὺς ἀγῶνας καὶ τῇ πύγματι.* Vnde intelligitur quid velit Martialis:

Et surgunt media pegmata celsa via.

Sursum enim automata paulatim crescebant, & statim soluta concidebant.

Seneca

Seneca Epistolâ LXXXIX. *His numeres licet machinatores, qui pegmata per se surgentia excogitant, & tabulata tacite in sublime crescentia, & alias ex inopinato voluptates, aut debescuntibus, quae cohercebant, aut his, quae distabant, sua sponte coeuntibus, aut his, quae eminebant, paulatim in se residentibus.* In his igitur pegnatis ignes accendebantur, per quos Petauristae membra strenue transmittabant, ut ex Claudiano aperuimus, & his nostris patet:

Membraque per flammâs, orbisque emissâ flagrantes.

pegmares flammâs intelligit. Vopiscus in Carino: *Pegma, cuius flammis scena conflagrauit.* Hoc autem omne genus hominum *ἄλλοι καὶ ἀπειροδύμοι* dicebantur. de quibus supra libro IV. Ad verbum Firmicus periculosos lib. IV. cap. XV. *Faciet auctores audaces periculosos.* Graecus scriptor, unde hausit, procul dubio habebat, *ποῖος αὐδῆτας, ἄλλοι, ἀπειροδύμοι*. Sed stulte *αὐδῆτας* auctores vertit. Non enim semper auctorem designat ut Glossis, *Αὐδῆτας αὐδῆτας*. Item, *αὐδῆτας αὐτορ*. sed est *ὁ φόβος, ὁ ἀπειροδύμος*, id est homicida. Sed Firmicus non solum hic, sed etiam alibi tam Hellenismi, quam astrologiae se imperitum prodit. Nam quos Graecos auctores artis vertebat, eorum neque verba neque artem assecutus est. Porro simile mendum inuenies lib. III. cap. V. *Faciet enim laboriosos, homicidas, sceleratos, reos facinorum, inuictarum auctores, vel tortores, ubi aut carnifices.* Legendum, *reos facinorum, auctores, vel tortores.* Hic quoque *αὐδῆτας* pari errore auctores vertit.

V. 21. *Delphinumque suâs per inane natantia motus.*] Emendauimus:

Delphinumque suo per inane imitantia motu

Et viduata volant pennis, & in aere ludunt.

volant per inane sine pennis & in aere ludunt imitantia delphinum suo motu. An non ita scripsit Manilius? Si negas, aut *κακῶς*, aut imperitus es.

Ibid. *Delphinumque suo.*] Hos Firmicus vocat ephalmatores, quod saltu corpora iacularentur. *ἐφ᾽ ἡμᾶ, saltus in sublime.*

V. 22. *Et viduata volans pennis.*] Claudianus:

Vel qui more auium sese iaculantur in auras,

Corporaque adificant celeri crescentia nexu,

Quorum compositam puer augmentatus in arcem

Emisset, & vinctus planta, vel cruribus harena

Pendula librato figat, vestigia saltu.

Planum est, quod dicit Claudianus: alium alius humeris rectum insistere, donec ex multis hominibus quasi arx exaedificetur. tunc puer contento saltu super ultimum sese subiiciebat, quod non semel à thymelicis fieri vidimus. Firmicus petaminarios videtur vocare, verbo Latine detorto ex Graeco *πεταμῆς*, volans. Dixit enim Claudianus:

Ecc 3

Vel

Vel qui mare animi sese eiactulantur in auras, & mox: Exvolutae volans pennis. Petaminariorum mentionem habes apud Christianissimum scriptorem Saluvianum episcopum Massiliensem libro vi de vero iudicio, & providentia Dei: *Et quidem quia longum est nunc dicere de omnibus anaphis beatrix scilicet, odis, lusoris, pampis, athletis; petaminariis, pantomimis, ceterisque portentis, quae piger dicere, quia piger vel malum tale noscere: de solis Circorum ac theatrorum impunitatibus dico.*

v. 26. *Sed regione means.* Firmicus ait Cepheum oriri in sphaera barbara cum xv Capricorni. Sed caput eius tantum oriri & occidere in finitore Graeco testatur Hipparchus. Atque oriri à xxvii Scorpij, ad vi Saggiari. Sed saeculo Manilij oriebatur xx Scorpij supra finitorem barbaricum iuxta intersectionem meridiani, & orientis. Multum igitur tam Manilium, quam Firmicum falli necesse, qui cum Aquario orientem faciunt. Quid de Bonincontrio dicam, qui huiusmodi oriri cum extrema parte Piscium? Quot sunt hodie, qui non preferant commentarium Bonincontrij his nostris castigationibus? imò si possint, potius eum eruditissimum Manilij interpretem esse iurabunt, quam ut aliquid unquam boni nobis excidisse concedant. Quibus Bonincontrius in Manilium potest satisfacere, illis ego nunquam mirabor nostra displicere: quia ab illis neque confessionem ab ingenuitate, neque sensum literarum à genio eorum exigimus.

Ibid. *Sed regione means.* Qui oriente Cepheo nascuntur, erunt seueri, superciliosi: etiam paedagogi, Tragedi, Comædi, histriones, pantomimi.

v. 27. *facis ora manere.* [ἡμετέριος ἀνέστηναι. Sed interpolatum est Gemblacensis:

— *facis ora seuera:*

Frontes ac vultus componit pondere mentis. Recte.

v. 20. *Pascentur curis.* [ἡμετέριος, ἀπολογισμοὶ erunt. Ptolem.

v. 30. — *& antiqui laudabunt verba Catonis.* Ad verbum Firmicus: qui etiam Stoicam sectam vero sequantur affectu. Tales enim apud veteres fuerunt Catones.

v. 33. *Et dominum dominus prætecta lege sequatur.* Gemblac. *prætecta* dictum, ut *prætecta* Comædiæ, id est *prætextata* Horatio. Sed *prætecta* retineo. Seruus paedagogus ratione disciplinæ est dominus domini sui. Docet enim herilem filium dominum suum. Itaque *prætecta lege*, est iure ætatis. Est enim adhuc puer, donec togam puram sumpserit. Dominum tamen paedagogi puerum vocat, quia herilis filius. Itaque in Digestis De Legatis lib. xxxii. l. 41 § 4. *Publio Mauiio dominulo meo.* Dominulus est alumnus herilis filius, cui ille libertus dum adhuc seruus esset, paedagogus datus erat. Iuuenalis: *Discipuli custos præmordes Acronetæ.*

Scholion

Scholion vetus: Eunuchus pædagogus, proprium Pappatis. Nam etiam Pædagogus dicebatur Pappas. Alibi Iuvenal.

— *timidas pręgustet pocula Pappæ.*

x. *. *Quodque ages, id credat.*] Quæ sit mens huius versiculi dicerem, si huc pertineret. Nam profecto hic locum non habet. Recoque, versa in incude tenaci forcipe. nunquam sensum huic loco accommodum ex eo erues. Infra reddetur illi locus suus.

Pag. 123. v. 4. *arri luctum memorare sepulcri.*] Antigona. Vise Tragediam apud Sophoclem.

v. 8. *Quærere Medea natos.*] *Quærere* ex persona Iasonis interfectos à Medea natos quærentis & desiderantis. Nam qui non sunt amplius, dicuntur quærri. quod frequens in Hebraismo. Martial. x. 71.

Hos tamen ut primis raptos sibi queris in annis.

v. 10. *vestrosque ex ignibus annos.*] Anni Iasonis ex ignibus vestri sunt iuvenes, qui seniles in ignem immissi erant. Obscure dictum.

v. 12. *gestus referetur in actum.*] *in actum.* hoc est τὰς ἐνοκείας. Agere fabulam, *ἐνοκεῖν*. Erit non solum poeta Tragediarum, sed etiam *ἐνοκεῖς*.

v. 18. *Doctior orbe suo.*] Βασίλει. Repone ex Gemblacensi: *Doctor in vrbe sua.* Idem clamat epitaphion eius epigramma Romæ, quod ad Mausoleum Augusti visitur:

καὶ πόρ' ἰταῖος ἔφασκε, Γεῖνα δ' αἰσῶν
τὸ δὲ Μίραδον αἰὲς κῆρα στυγέμενον.
ἔτι δ' ἀπ' αἰσῶτος ἰταῖος Βερύχου δαΐων,
ἰδύνας Σολυῖν δ' ἐγρασε πᾶσι γαῖαν.

Inde Aristophanes Grammaticus, dubitat utrum Menander vitæ magister, an vita Menandri magistra fuerit.

— *ὦ Μίραδον ἔβλε,*

πότερ' ἂν ὕμνῃ πότερ' ἀτιμῆσται;

v. 19. *qui vita offendit vitam.*] Scribe, *Qui vita offendit vitam.* Amare solum vivere esse dicit. Mimnermus, & alij. Pleni sunt libri. Verba Aristophanis Grammatici paullo ante producta explicant, quid per vitam vitæ intelligendum sit.

Ibid. *curisusque sacrauit.*] Et hoc quoque ab interpolatoribus. Gemblacensis: *carisusque sacrauit.* Nempe male affectus est scripturam archetypi *carisusque sacrauit.* id est *chartisusque.*

v. 22. *referorque affatibus ora.*] Imo melius Gemblacensis:

— *referorque affectibus ora.*

v. 24. *Et turbam redder in imam.*] Inepte. Feliciter olim edidimus, *in vna.* Gemblacensis approbat. Lucianus aptissime interpretatur: *τὸ γὰρ ὅδε δόξιν αὐτοῦ*

δοξάταιον τ' αὐτῆς ἡμέρας ἄρτι μὲν Ἀδάμας μεμνημένος, ἄρτι δ' ἰσὺν ποσειδάωνα δέοντος, καὶ ἄλλοτε Ἀπερὸς ὁ αὐτὸς, καὶ μὴ μικρὸν οὐδέως, ὥτα Ἀχιλλεύς καὶ Ἀργεῖος καὶ πάτερ ταῦτα ἐν αὐθραπίς ἐστι. Si Manilium interpretandum suscepisset, non poterat opportunius hunc locum exponere.

v. 26. *Omnes fortuna vultus.*] Longe melius Gemblacenſis:

Omnis fortuna vultum per membra reducer.

Ibid. *per membra reducer.*] Per gestus & *κατασκευαί*: vt supra dixit *saturum gestu*. Nam per saturum gestum *σатурου γέστου* intelligit. Saturum est verbum scenicum, quod ad diuersum odum actum, & gestum pertinet. Sic Satur a omnigeni argumenti poësis. & *Σατύρα νόμος* πᾶσι δὲ *σάτυρον* Glossis. Caue legeris *Satyro gestu*; vt Satyras Lucilii, & Horatii per ypsilon scribendas putes. neque in hoc doctissimis tam veterum, quam recentiorum credideris, qui *Κατύρος* καὶ *Κατρυλάριος* Græcorum somniant. Nam Satur, seu Satira, vt maxumus, maximus, aliud est. Quid sit Pantomimus, designat Calpurnius libro primo Variarum, ad Albinum & Albiennum: *Hanc potem musica disciplina mutat nominauere maiores: scilicet quæ ore clauso manibus loquitur, & quibusdam gestulationibus facie intelligi: quod vix narrante lingua, aut scriptura textu possit agnosci.* Claudianus: *Qui gestu manibusque loquax.* Primus omnium in scenam Romanam prodiit Pantomimus Pylades ab Augusto ex Asia euocatus. Quod præter alios, duo hostes nominis Christiani testantur, Lucianus, & Zosimus.

v. 28. *Præsentem Troiam.*] Post hunc versus immittendus ille, quem supra expunximus:

Quodque agit, id credes stupefactus imagine veri.

Gemblacenſis habet *agit*, quod melius, quam *ager*: quanquam parui refert, *credes pro credet, veri pro iuris* legimus. Non interpretamur. Sententia & puero plana. Si quis negat iure huc translatum hunc versum: & nos negamus iure eum queri, & prius debere æquum animum ad hæc asserere, quam temere de istis iudicare, quæ non intelligit, & quibus studio æmulationis inſensus est. Non curamus hos malos Genios.

v. 30. *Nunc Aquila fidus.*] Aquila, inquit, Firmicus, duodecima parte Aquarii oritur. Sæculo Manilij oriebat a xxvii Scorpij, ad xv Sagittarij hor. 0. 45', supra finitorem barbaricum. Inter veram & Manilianam epochen longa procul longis via diuidit inuia terris. Aquila oriente nati, cæde humana, spolijs, rapinis viuunt. Feras etiam conficiunt. Contumaces, fortissimi, strenui, armigeri, satellites erunt.

Ibid. *Fertur.*] Id est ad verbum *ἄν* Arato de eadem Aquila loquenti, vt nos correximus, quum inepte in omnibus libris editum sit *αὐτῆς*. quod alibi monuimus. Cicero eleganter *se portat*. At propter se *Aquila ardenti corpore portat*. id est *ἄν*, mouetur. De motu agili & expedito proprie dicitur, quæ-

tur, qualis in bene valentibus, ut in Satira de eo, cui constabat valetudo. — *Ex pedibus me Porto meus* — hoc est, bene valeo. Quis negat hodie in Gallia nos ita loqui? Nam quod est apud Comicum: *Valuisti usque? Sustentatum sedulo.* ibi sustentare se est portare se & bene valere, & ἵππῳδῃ. Teutonismus quoque Belgicus proxime ita loquitur. Nam de valetudine sciscitantes dicunt, quomodo vestaris? Ne hoc quidem genus loquendi deest in Latinitate. Nam & in ea quoque vestare se, ut sustentare se est ἵππῳδῃ. Tertullianus de Pudicitia xii, vertens Epistolium synodicum Apostolorum: *A quibus observando recte ageris. Vestate vos. Spiritui sancto sufficit & hic servatum, &c.* In Græco: ἡμεῖς διατηρούμεν ἡμῶν τὸ μέγεθος. Ἐπὶ ὧδε. Ergo vestate vos, est ἵππῳδῃ. Vulgata lectio quam inepte concepta? *A quibus observando recte ageris, vestante vos spiritu sancto.* Atqui Spiritui sancto legendum & cum ceteris coniungendum. Nam repetit quod supra initio præmissum: *Visum est Spiritui sancto & nobis.* Perpendant nunc eruditi, & qui aliquem sensum bonarum literarum habent. Non aliter iudicabunt. *Vestare se, portare se*, de optima corporis constitutione dictum. Sane in veteri ante annos septingentos scripto Glossario Latino-arabico diserte exaratum est: *Vigore, vestitione.* Vestio igitur & vestitio idem, & utrumque vigor est, auctore illo Glossario, in quo multa præclara extant tam ad Arabismum, quam ad Latinitatem pertinentia.

v. 31. *Rorantis iuuenis.*] Gemblacensis *Portantis iuuenis.* Aquarius sculptus est in Kalendario rustico Romano humeris vtrina baiulans. non tamen puto veram lectionem *Portantis.*

v. 32. *& extentu prædam circumvolat alis.*] Satis longo intervallo diffident à se Aquila, & Aquarius. Nam quæ non multum distaret à circulo Æquinoctiali, & nostro tangeret veterem colurum tropicorum, non potuisset vicinam esse Aquario, satis patet.

Pag. 124. v. 3. *Ad spolia & partas vel.*] Non satis apte cohærent & vel.

v. 4. *Cuique hominum dederint strages.*] *Quumque hominum dederis.*

v. 6. *Ipse sibi lex est.*] ἀνδρας &, ἀνδρῶν &, ἰχθυορῶντων, μόνον &, μόνον ἄνθρωπων, μόνον &. Ptolem. Gembl. legit *Ipse sibi*, non ille.

Ibid. *& fert quocunque voluntas.*] Gemblacen. *Ipse sibi lex est, & qua fert cunque voluntas.* Alioquin ambiguum esse potest ὅτι *Ipse sibi lex est.* Nam οἱ μὲν ἀνδρες ἀνδρῶντες ipsi sibi sunt lex. Menander ἀνδρας & τὰς ἡς, τὰς πρὸς τὴν χρείαν νόμος. Quid.

— qua vindice nullo

Sponte sua sine lege fidem rectumque colebat.

Apostolus ii ad Romanos facunde hæc exequitur. Tales sunt οἱ Ἀβίοι ἱθρονομαδίων apud Homerum Ἰλιάδ. v. — Ἀβίων τῆ δυνωστῶν ἀνθρώπων, quorum plaustra vagas rite trahunt domos, ait Horatius. Tertullianus cap. xlii de

Fff

præscript.

præscript. Hæreticorum: *Plerique nec Ecclesias habent. Sine matre, sine sede, orba fide, extorres; quasi Abj late vagantur.* Abj ἄβιοι. quos omnes veteres Grammatici interpretantur ἰδιόνομαδιόν. Itaque omnes μεταβάτας & late vagantes ἄβιοι vocabant, siue δίκαιοι, siue ἄδικοι essent illi. Locus ille Tertulliani vulgo indignissime acceptus est. Nam legitur *quasi sibi late vagantes.* Hæreticos vero illos late vagantes, sine matre, sine sede dicit, quemadmodum contra ἐξοδόξου vocantur in Patrum scriptis, αἱ κοινωτικαὶ ἢ ἐκκλησιαστικαὶ κοινωτικαὶ ἢ οἰκουμενικαὶ: quia scilicet cum systaticis & formatis venientes commercia ecclesiarum habebant, cui contrarium est illud Tertulliani, *orba fide*: hoc est sine vlla conteseratione hospitalitatis, vt ipse Tertullianus alibi loquitur.

v. 7. *Præcipitas vires.*] ἰρι-ῶ-ἀνδρῶν, ἰρι-ῶ-ἀνδρῶν. Ptolemæus. Huiusmodi homines non solum ἰδιονόμους, sed etiam ἰδιόζοντας vocant Græci. Ita intelligendus locus ille in 11 Hieroglyphic Hori, cap. 46. βασιλεὺς ἰδιόζοντα id est, αὐτοῦτος. quod ἰδιόζοντα exponit Thomas Magister.

Ibid. *laus est concedere cuncta.*] quid, aut cui concedere? Gembl.

— *laus est contendere cuncta.* Scripsit Manilius:

— *laus est contendere contra.* Vere est, quod diximus, αὐτοῦτος, αυτοῦτος qui semper vero se opponit. Nullum aliud genus hominum hodie videas. rari, qui cedant vero, multi qui contendunt contra. Qui voluerit retinere *cuncta*, poterit sine vlla absurditate. sed altera lectio est, quam reliquit Manilius.

v. 15. *At quum Cassiope.*] Cassiopem cum vicesima parte Aquarij oriñ ait supra finitorem barbaricum. Sæculo illo oriebatur à 1 x Sagittarij, ad xvii Capricorni, hor. 2. 15'. Plusquam x x v 11 gradibus à vero discedunt hi ortus. Cassiope oriente nati erunt aurifices, bracteatores, inauratores, vt ait Firmicus, cælatores, aurileguli, & qui vala aurea argenteis, argentea aurcis permutent.

v. 18. *carnique acquirere dotem.*] Bonincontrius *carni* interpretatur corpori. neque potuit melius, siquidem putauit lectionem mendo carere. Nos dicimus *carai* scriptum fuisse, pro *cara*, vt supra *nepai* pro *nepa*. Sunt vestigia illius prisici Archetypi.

v. 19. *Materie lapidum viuos miscere colores.*] Ab hoc lege quinque illos versus, quos supra interceptimus, & ab alio loco diuulsimus. Nam quid sculptores, & plasticarij ad Spicam, qui huc referendi sunt etiam teste Firmico paraphraste?

Ibid. *lapidum viuos miscere colores.*] Tessellator & musuarius erit.

v. 20. *Sculptentem faciet.*] Inaurabit laquearia & tholos templorum. Nam inauratores nasci sub hoc sidere notat & paraphrastes. vel potius, vt Firmicus loquitur, plasticator templorum erit. hoc est plasticis *αὐτοῦτος* templum ornabit. Huc pertinet ex Glossis: *Colorator, ἰδιονόμος.*

v. 21. *Condentemque nouum calum.*] Musuario opere scilicet. Firmicus coniungit hæc duo, inauratores, & musuarios, lib. 111: *Faciet eos, qui sic habent Iouem, quodam subtili artificio sepe pollentes, aut aurifices, aut ex auro vestes pingentes aut inauratores, aut musuarios, aut ex argento quadam facientes opera.* Male in vulgatis Firmici codicibus, aut in usu variis. Rursus apud Firmicum lib. 1v. cap. xv. bractearios, musicos, organarios, pictores. Noli dubitare, quin Firmicus scripserit bractearios, musuarios pictores. Pauimenta scutulis, aut tessellis structa, & ad regulam exacte perfricata, vocantur musua. Spartianus in Pescennio. Græci *ἡθοδοτὰ* vocant & *ἡθοβολία*. *ἡθοδοτὴς*, tessellarius exponitur, & tessellator. *ἡθοβολία* tessellatus, pauimentum. *ἡθοβολῶν*, tessello. Lucilius:

*Quam lepida lexes composita, vt tessellæ, omnes
Arte pauimenti, atque emblemæ vermiculata.*

Ita legendum, vt habent scripti codices. Ars pauimenti, quam vocat Lucilius, est tessellatio, artifices, tessellatores, *ἡθοδοτῆς*, *ἡθοβολῶν*, vt diximus, qui & Musuarij Firmico, & Imp. Cod. Theod. l. 3. de excus. artif. Vt *ἄχαιος* Achæus, sic *μουσαῖος*, musuius, à concinnitate. Nam *μῦσαν*, & *ὑμνον* & *μουσικὴν* & *μουσικόν* in eam partem accipiunt Græci. Et vt *ἄχαιος* ab Achæo: sic *μουσαῖος* ab *ἡμῶν*. Vnde hodieque opus musaicum dicitur recte, non deprauate, vt putant docti: & si bene memini, videor legisse Musaicum in Augustino. Rursus artem pauimenti asaroticos lapillos vocat Sidonius in Narbone. Emblemata quomodo diceretur ne Tiberij quidem temporibus constabat, vt ex Suetonio cognoscimus. Tamen plusquam sexaginta annis antea τὸ ἔμβλημα Publius Syrus *insertam* verterat.

Frugalitas inserta est rumoris boni.

hoc est ἔμβλημα, ad verbum. Inapte hodie *miseria*. Sed manuscripta lectio Gellianorum excerptorum clare habebat *inserta*. Tertullianus quoque libro de Idololatria literas profanas vocat *insertas* idolorum predicationis, & in eodem libro, *insignia dignitatum insertas* dixit. Species inusuarij operis aut vermiculationis sunt illæ duæ, quarum meminit Plinius libro xxxv. cap. 1. nunc vero in totum marmoribus pulsa, iam quidem & auro, nec tantum vt parietes toti operiantur, verum & interraso marmore vermiculatis ad effigies rerum & animalium crustis. Non placent iam abaci nec spatia montis in cubiculo delitencia: cepimus & lapidem pingere. Hoc Claudij principatu inuentum: Neronis vero maculas, quæ non essent, in crustis inferendo vnitate variare, vt ouatus esset Numidicus, vt purpura distingueretur Sinnadicus, qualiter illos nasci optarent delicia. Ecce aliam *ἡθοβολίαν* & vermiculationem: alteram, quæ crustis marmorum diuersicolorum vermiculatas animalium effigies referret: alteram, quæ marmoris maculas alieno marmori infereret, & orbes ac ouatas *ἰσάμει*: vt Mathematici vocant, marmori includeret. Seneca epistola lxxvii,

Pauper sibi videtur ac sordidus, nisi parietes magnis preciosis orbibus refulcrum: nisi Alexandrina marmora Numidicis crustis distincta sint. Quas ouatas figuras vocat Plinius, eas Seneca orbes. Iuuenalis quoque:

Qui Lacedæmonium pitysmate lubricat orbem.

hoc est pauimentum stibadij, aut trielinii marmoreum, orbibus huiusmodi insitum. Nam triclinia marmorata. Intelligit plane diuitem. Inuitans enim amicum, non, inquit, tibi dabo delicias, quas soli diuites inter cenam adhibent. Hoc non conuenit paupertinis fortunis nostris, sed illius tantum, qui pitysmate lubricat Lacedæmonium orbem, id est, cuius triclinij pauimentum preciosis Tanarij marmoris orbibus refulget, aut ouatis maculis. Nostrium pauimentum plebeium est. Itaque nos pauimentum plebeium pitysinate lubricamus, non autem pauimentum Lacedæmonium. Pitysmata sunt, quæ ex poculis in pauimentum alliduntur, vt resonaret. *κρητὰ βυμβή* Græci vocant. Cicero in Tuscularis de Critia Socratis inimico ex Xenophonte. Horatius: — & mero

Tinget pauimentum superbo.

Iam illis pitysmatis lubricatur pauimentum, vt etiam excogitata sint pauimenta, ne ex humore illo maderent. Vitruuius libro VI de pauimentis: *Ita conuiuus eorum, & quod poculis & pitysmatis effunditur, simul atque cadit, successit.* Quam hallucinati sunt omnes Critici in illo versu Iuuenalis à Politiano vsque, qui primus illum locum vexauit, ad illum, qui in suis variis *perueniunt* legebat, tam ridiculo sensu, quam verbo! Nullum est Iuuenalis paulo melioris notæ exemplar, quod non habeat *pitysmate*: etiam vetus Scholiastes id agnoscit. Pityssare est rorantibus, vt Cicero loquitur, & minutis poculis pergræcari. Alexis: *καὶ τὸν πρὸς ὅλῳ αὐτὸν καταπίπτειν*. Omnes illi Critici putarunt Iuuenalem de ludo quodam agere. Atqui nihil tale. Ne expectes, inquit, à paupere Gaditanas puellas & crustmata. Hoc competit illi, qui pitysmata effundit in pauimentum preciosum crustis marmoris vermiculatum, non nobis, qui pitysmate tingimus pauimentum *αὐτοχθόνιον* & plebeium. Lege Iuuenalem. ne tibi quidem ignoscas, qui in re tam clara excutiueris. & plane est omnium doctorum ibi locularis hallucinatio. De vino quod allidebant humi, quod *καταπίπτειν καὶ καταπαύειν* dicebant, accipe notabiles versus Archedici Comici *ἄνθρωποι*, qui erunt loci Iuuenalis interpretes:

ἀμα δ' εἴη χρεὶν ἀρεῶσαιμ' (ἀπλύνειν.)

κατὰ τὸν αἶμα. ὅτο (ὡς) ἑαυτὸν λῆω)

καταπίπτειν. β. ὅτοι ὃ τοῦτον χαμαί;

Oi moi. — vides *καταπίπτειν ὅτοι χαμαί*, quo modo Iuuenalis lubricare pauimenta pitysmate, & Horatius tingere vino pauimentum. Inde Terentianum: *vinum quid pityssauit mihi?* Omnes lubricant pauimentum pitysmate, sed Lacedæmonium pauimentum soli diuites.

v. 21. *per templa Tonantis.*] Quasi ædes Iouis Tonantis ab Augusto dicata eo opere exculta esset. Nam profecto ad illam ædem allusit: neque probamus scripturam Gemblacensem, *templa tenacis.*

v. 22. *Nunc iam luxuria pars est.*] Lege:

Nunc iam luxuria pars est. Triclinia templis Concertant —

v. 24. *Tectique auro iam vescimur auro.*] *Ædes Deorum duntaxat olim bracteate & deaurate erant: nunc vero & triclinia nostra. Hoc est, quod conqueritur vetustissimus Orator Fauorinus apud Gellium libro decimo quinto, capite octauo: Sipro portione pergis luxuria crescere, quid relinquitur, nisi ut delibari sibi cenas iubeant, quando stratus auro, argento, purpura amplior aliqua hominibus, quam Diis immortalibus, adornatur.* Si, inquit, Fauorinus, triclinia certant templis Deorum immortalium: quid relinquitur, quam ut sibi è patellalibari dapes iubeant, ut Diis immortalibus, & Laribus Pepatibus solet? Hic insignis locus deprauatissimus extat apud Gellium. Porro Gemblacensis habet:

— tectique auro iam vescimur auro.

Recte. tecti aureis lacunaribus vescimur auro cauo. vasa enim, è quibus cibum sumimus, aurea.

v. 25. *Hinc Augusta nitent.*] Persequitur tessellata opera templorum. Nam non solum lapidum segmentis pavimenta pingi solita innuit, sed ex margaritis quoque tessellationem quandam & picturam concinnari, ut & hodie fit; cuiusmodi in ædibus sacris, quas Augustus dedicauit, fuisse, cognoscimus ex Suetonio: *Ædes sacras vetustate collapsas, aut incendio absumptas refecit, easque & ceteras opulensissimis donis adornauit: ut poro qui in cellam Capitolini Iouis xvi millia pondo auri, gemmasque & margaritas quingenties has una donatione contulerit.* Nam ad tessellandum gemmis lacunar, siue tholum ædis Tonantis has gemmas contulisse non dubium est. Arnobius de ædibus sacris: *Sint erga has licet aut ex molibus marmoreis structa, laquearibus aut renideant aureis: splendeant hic gemma, & fidereos euomant variata interfusione fulgores: terra sunt hac omnia, & ex face vilioris materia concreta.* Quid aliud intelligit per interfusionem gemmarum, quam *ἐμβάσις*, *ἐμβάσις*? Picturatio igitur *ἐμβάσις* multiplex, tessellatio, gemmarum interfusio, orbium in marmora insitio, marinoraria incrustatio, quam Mamertus in eruditissimo Panegyrico suo picturatas marmorum crustas vocat. Sed gemmarum picturatio est instar Phrygionarij operis, cuiusmodi quædam elegantissima non semel neque vno in loco vidimus. Istam ex gemmis tessellationem *ἀσφαλῶντος ἔργον* Græci vocant: quæ non de phrygionario opere intelligenda, sed qua argentum aurum exornabatur, aut pocula alijs cuiusvis materia.

v. 26. *Gemmarumque Iuli.*] Quid vicem si Iuli substituam, nescio, nisi

fortasse placeat *Gemmaramque illi* καὶ ἑξῆς. quod non contemnendum. Fuit quum legerem *hyali*. vt — *hyali saturata colore*. Sed nihil mutandum. Intelligit gemmas quas Iulius Cæsar dedicanit in templo Veneris Genitricis. primas duas corripuit, vt ex iisdem correptis vnam longam composuit Horatius. *Iule ceratis ope Dadalea Nititur pennis* — Et hic dicit Iuliosignes, siue Iulias gemmas, vt paullo ante Augusta munera.

v. 24. *Hinc Pompeia manent.*] Ex Actis Triumphorum Pompei Magni. Tercio triumpho, quem de Pirath, Asia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythia, Iudæa, Albanis, Iberia, Insula, Creta, Basternis, & super hac de Regibus Mithridate, atq; Tigrane, M. Pisone, M. Messalla c o s s. prid. Kal. Octob. die natalis sui egit, transtulit alucū cum tesseriis laurorum ē gemmis duabus, latum P. II, longum P. IIII: Lunam auream pondo XXX: lectos tricliniarios III. vasa ex auro, & gemmis, abacorum, IIX: Signa aurea III Minervæ, Martis, & Apollinis: coronas ex margaritis XXXIII: montem aureum quadratum cum ceruis, & leonibus, & pomis omniū generis, circumdata vite aureæ muscum ex margaritis, in cuius fastigio horologium erat.

v. 26. *Et Mithridateos.*] Plinius: *Gemmas plures, quod peregrino nomine vocant Dactylorhecam, primum omnium habuit Roma priuignus Sulla Scaurus: diuque nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus eam, qua Mithridatis Regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, vt M. Varro aliiq; eiusdem ætatis auctores confirmant, multum prelatam Scauri.* Idem Plinius: *Victoria samen illa Pompei primam ad margaritas gemmasque mores inclinavit.*

v. 30. *Et quod erat regnum pelagus fuit.*] Adhuc quæro interpretem his duobus versibus. Malo fateri ignorare, quam ludibrium debere. Nam profecto emendandi prius sunt, quam exponendi. Monstruosi sunt plane.

Pag. 125. v. 1. *per colla manusque.*] Plinius de margaritis: *Hos digiti suspendere, feminarum gloria est.*

v. 2. *Et pedibus niueis.*] Auro vniones inclusos in obstrigillis crepidularum intelligit. Plinius: *Quin & pedibus, nec crepidarum tantum obstrigillis, sed totis socculis addunt.* Neque enim gestare iam margaritas, nisi calcant, ac per vniones ambulans, satis est. *Alianus* αἰαντὸς καὶ ἰαῖα interpretatur Plinium: *χρυσὸς τε ἀναστρέφει ἐπὶ τοῖς γὰρ τοῖς ἀναστρέφει ἐπὶ βλαυτῶν.* Nam οἱ ἀναστρέφει ἐπὶ βλαυτῶν sunt quæ Plinio obstrigilla crepidarum. *ἰαλὰ τὰ ἀνδρῶν ποτα, hoc est ansulara, apud Dicæarchum in ἰλλάδῃ & ἀναχαρῶν* non aliter interpretamur, quam obstrigillata calceamenta: apud Pollucem lib. VII cap. XX. *Γλῶττας, καπνύματα, ἰχθυον.* An ἰχθυον, vel ἰσαλοι legendum sit, nescio. item ἀγγύλιον καὶ ἰχθυον obstrigillum Sicyoniorum calceamentorum intelligimus apud Machonem Comicum:

— καὶ ταῖς σικωνίαν

πὺ ἀγγύλιον ἐκβᾶσα Σικωνίαν τὴν. Anfas & ansulas vocat Sidonius.

v. 3. *Quid*

v. 3. *Quid potius matrona velit.*] Neque minus portentose hi duo versus deformati sunt. Non videntur esse Manilij. Nemo sanus ex istis bonam sententiam eruerit.

v. 7. *Naturam erueret.*] Deest omnem: *Naturam erueret omnem.*

Ibid. *orbemque inuerrere prada.*] Sic supra loquutus est:

— *ventri longius itur.* nisi quis malit intelligere *χάειν*, vt Salustio belligerendi.

v. 19. *perducere calo.*] *producere.* Ita etiam Gemblacensis.

v. 10. *Ille etiam fuluus.*] Aurilegulus erit. *χρυσολόγος* & *χρυσόκλυκτος* Glossæ vocant. Sed & *χρυσόρυκτος* eadem Glossæ Aurilegulum vertunt, quoniam tamen Aurileguli & Aurifossore valde differant. Firmicus hæc omisit, puto quia non intelligebat.

v. 12. *paruaque fragmentis.*] Gemblacensis:

Paruaque ramentis faciet momenta minutis.

Protulit ut legeret census spumantis in aurum.

Sed quis hæc exponet? Scimus quidem micæ illas auri *χρυσόματα* esse, quæ hic vocantur momenta ramentis minutis. Cætera neque ego, neque qui meliore sunt ingenio, interpretabuntur, nisi prius caliginem abstulerint illis, quæ mortales hebetat visus, nostros quidem, quorum imbecillitatis nobis conficci sumus.

v. 14. *Et perlucens cuperet prensare lapillos.*] Scribe *pensare.* *Perlucens lapillos*, Margaritas. Catullus:

Et pelluciduli delitius lapidis. cuperet sedulitate sua æquare ipsorum margaritarum precium. In Æthiopia huiusmodi aurum plurimum est, neque aliud fere habent: non tamen *λίγνα* est, sed modica frustula, quæ Arabes vocant *تبار* Tibar, Talmud *בבב* etiam Hispani & Lusitani dicunt *ora de ti* *bar.*

v. 15. *Ver* *sicibus mediis oculos emittere avaros.*] Legendum *immiser.* Seneca Medea: *Summota Lynceus lumine immisso videt.*

Etiam in ipsas vndas immittet oculos avaros, ut scrutetur aurum; non contentus stellantia littora rursus parari. Hoc scimus nos illos facere. Quidam in Nitiobrigibus nostris aurum non in ripis Garumnae, sed in medio flumine quærebat, ex arena scilicet de fundo amnis petita. Rem fecit, & filium fati diuitem reliquit, quem puto adhuc viuere, quam hæc scriberem.

v. 17. *Et scilicet riuo.*] *το χρυσόβαλον*, Balucam. Hic significat, aurum quoque de venis & metallis terræ inuestigaturum, ne tantum aurilegulum putet. Nam propterea subiicit:

v. 18. *Et facti mercator eris per verumque metalli.*] Per vtrumque id est, aurum & argentum, de quibus agitur. Metallum factum per aurum & argentum, est Electrum, de quo mentio in Pandectis, & institutionibus, de rerum di-

tum diuif. & Plinio, qui ἡλεκτρ. apud Homerum μέγαν χρυσὸν ἔργον ind-
ligit, vt etiam Eustathius. Sophocles:

καρδαύει ἱμπολάει τὸ πρὸς Σάφειον

Ηλεκτρ. — Silius lib. i. — hic omne metallum

Electri & gemino pallent de semine vena.

& lib. xi v.

Iam simul argenti fulgentia pacula, mista

Qua gemino quasique honor.

deprauatus est ille locus in vulgatis. Nam *mista*, item *gemina* legitur. Paulus.
Ηλεκτ. α. τὸ δὲ ἡλεκτρ. τὸ τοῦ Αργύρου συνπολὺ τῶν εἰκόνων, ὅθεν μὲν αὐτῶν αὐτῶν ἐν τῇ
Μεταφρ. ταῖς ἰάμμων ἐνείκη, ἀπαντίζον τὰ μέγιστα, ἔνθα ἀργύρου τίμιον πολλὸν ἐστὶν ἔργον.
τὸ δὲ αἰὶο ἡλεκτρ. ἀεὶ μεμιγμένον ἐστὶν ἀργύρου χρυσός. Vide Syroarab. Lexicon.

v. 19. *Alter & alterius.*] *Alterum & alterius.* χρυσολύτης ἔ, χρυσόφυτος.

v. 20. *Talia Cassiope.*] Cassiope & Cassiopea, non Cassiopea dicitur, quod
mirum, quum Calliope & Calliopea, non Calliepea dicatur. Sic Pasiphaea.
Pasiphaea. In xv Metamorphoseon.

— *me quondam Pasiphaea Tentatum* f. p. r. c. correctores deprau-
auerant: *me Pasiphaia quondam.* Euripides dixit ἰερῶν pro ἰερῶν, vt
Κασσιόπη Κασσιόπη.

v. 21. *Andromeda fidus.*] Andromeda, inquit, oritur cum xii Piscium.
Haecenus semper in istis ortibus delirauit. nunc desinit nugari. Androme-
da saeculo Metonis oriebatur à vi Capricorni, ad xxix Aquarii, hor. 250.
Quod Bonincontrius dicat oriri in principio Tauri, ne in finitore quidem
Romano locum habet. Sed non nunc primum incipit somnare. Oriente
Andromeda nascuntur poenarum publicarum ministri, mancipis carce-
ris, seu commentarienses, carnifices, vinculorum custodes. Est autem pa-
recbafis pulcherrima in genere ἀνδρεικῶν. Ad ostentationem enim ingenij
instituta: ideo Scholastico characteri magis apposita: quia in re mimis est
Lucanus, vt semper lectorem obtundat odio suo, praesertim quia nescit
desinere. In tota hac parecbafis multa mihi suspecta, non pauca perspicue
deprauata.

v. 24. *infectus toris quum viribus.*] Interpolatum. Gemblacensis:

— *Infectus toris quum finibus omnium*

Incubuit pontus. Quum pontus incubuit toti viciniae.

v. 25. *timuit naufragia tellus.*] Scribimus:

— *timuit quum naufraga tellus.*

v. 29. *Pro natis lacrimans.*] Si non est mendum, victima pro natis dicta
fuerit, piaculum succidaneum stultitiae matris, propter quam necesse fuerit
dare natam Ceto. Germanicus de Andromeda:

— *merita non iusta piacula matris.*

v. 30. *Induiturque finus non hac in vota paratos.*] Gemblacen. *hac ad vota.*

Simile:

— *ensemque recludit*

Dardanium non hos questum munus in vsus.

Pag. 126. v. 4. *Supplicia ipsa docent.*] *decent.*

Ibid. *ninea ceruice reclinis.*] *reclinis* Gemblac. & nos olim.

v. 7. *& effusi scapulis.*] Bene. Melius tamen *scopulis.*

v. 8. *Ter circum Alcyones pennis plausere volantes.*] Manilius scripsit:

Te circum Alcyones pennis planxere volantes,

Fleueruntque tuos miserando carmine casus.

v. 11. *Ad tua continuit.*] Melius Gemblac. *sustinuit.*

v. 15. *Ipsa lens flatu reuomens.*] *resouens* Gemblac. & nos olim. Alludit ad Tragediam Euripidis, in qua Echo inducitur Andromedam consolans. Vide Aristophanem *Ἐσώποειν* *Ἰσώας*.

v. 20. *Dirigit facie —*] Ouidius: — *trahit inscius ignes Et stupet. —*

v. 21. *Vixque manu spoliū tenuit.*] Quidius.

Pene suas quatere est oblitus in aere pennas.

v. 22. — *in cantibus inuider ipsis.*

Felicesque vocat, teneant quæ membra, catenas.] Ouidius:

Vt steris, o, dixit, non istis digna catenis,

Sed quibus inter se cupidi iunguntur amantes.

v. 25. *vadere ponti.*] Suspicio ita Maniliū scripsisse:

Destinat in thalamos per bellam vadere, Ponto

Alteras si Gorgo veniat, non territus ire.

v. 28. *pactusque Hymenæum*] *pactusque maritum* Gemblacen. quod est figuratius. nam maritum pro coniugio dixit, vt in Sphæra *viresque Tonantis* pro tonandi facultate. Sic Germanicus in *abundus* dixit nouercam pro nouercalitate.

— *Saturnia Iuno*

Nunquam oblita sui, nunquam secuta nouerca.

id est nouercalitatis. Eadem figura Statius lib. x:

Expers connubii & timide positura sororem:

vt quidem omnes scripti codices habent.

v. 29. *granidus iam surgere Pontus.*] Gemblacen. *nam surgere.* Ouid.

— *& nondum memoratis omnibus, vnda* Insonuit. —

Pag. 127. v. 1. *Hinc vasti surgent.*] Gemblac. *Hinc vastu vrgens.* Scribendum ergo:

Hinc vastu vrgent immensi torquibus orbes.

quod sane longe melius:

v. 5. *vt fugit in auras Spiritus.*] Carullus:

G g g

Vt itib

Vt tibi tunc toto pectore sollicita

Sensibus ereptis mens excidit. —

v. 15. *semper iaculata profundo.*] Iaculati absolute verbum, vt paulo ante: & *calo pendens iaculatur in hostem.* Sic alibi *Dirigere* absolute usurpa. item *Destinare* in Panegyrico ad Pisonem:

— *nec semper Gnosius arcu* *Destinat.*

v. 16. *latumque per aethera ludis.*] Melius Gemblacensis: *laxumque per aethera.*

v. 19. *Et iam crepitant sine vulnere dentes.*] Sidonius:

— *iam iamque tener spe frangitur agnus,*

Atque absens anido crepitat iam prada palato.

Apollonius secundo: *ἀνὰ τὴν ἀνὰ τὸν πῦρτος ἀγῶνός ἐστὶν ὁ δόρυς.* Virgil.

— *similisque tenenti*

Increpuit malis, morsuque elusus inani est.

v. 26. *summas iterumque renauit ad vndas.*] Gemblacensis:

— *summasque iterum renauit ad vndas.*

Potuit Manilius primam in renauit producere, vt supra ostendimus, exemplo Lucretij & aliorum veterum. Sed nihil mutandum.

v. 33. *stellasque sacrauit.*] Melius — *stellisque sacrauit.*

Pag. 128. v. 1. *Mercedem tanti belli, quod condidit ipsa.*] Gemblacensis: *condidit ipsa.* optime. scribe:

Mercedem tanti belli, quo condidit ipsa.

Gorgone non lauius monstrum. —

Condere bellum, condere lustrum, condere diem, est finire.

v. 9. *mortem ducentis imago.*] Argute, & melius, meo iudicio, quam Gemblacensis: *mortem vincens imago.* Seneca:

Et morte tristis tristior mortis locus.

Ibid. *vincitorum dominus sociusque in parte caena.*] Eadem enim caena & custodia & miles vincti ibant. neque aliter intelligendum de Paulo Apostolo & milite dato illi: & vt plurimum in carcere castrorum vrbano vincti illi asseruabantur Iuuenal. *longo castrorum in carcere mansit.* Inscriptio: M. AVRELIVS OPTIO. CARC. CHOR. XII. VRB. GORDIANÆ. vt fortasse de optionibus carceris castrorum in Manilio intelligendum sit.

v. 10. *Accensisque rogi.*] Patibulati, vt Plautus loquitur, hoc est brachiis districtis ad furcam, per vrbem circumlati ita tandem in rogi coniciebantur, aut retortis in terga brachiis furca collo inserta. Prudentius:

Et iam retortis brachia furca eminus

Romanus actus ingerebatur rogo.

v. 13. *Vincitorum dominus.*] Optio carceris erit. Francocelte nostri *Lauliaris* vocant à *laula* id est cauca, quo nomine carcerem nos Galli vocant.

mus. Ex cauea enim fecimus nos Aquitani Gabiam, Franci Gabiolam, Iam-
lam: quod nouum non est. Glossæ: γαλιόχα, Gabia. Huiusmodi optio-
nes carceris, & si quid huic generi hominum accenseri potest, intelligit ali-
cubi Firmicus his verbis: *Erunt homicidium publicis prapofiti, & exceptores ea-
rum sententiarum, quæ de hominum capitibus proferuntur: aut cornicularii, aut
commentarienses, quibus damnatorum cura committatur: seu clauicularii, vel car-
cerum custodes, & quibus publicarum catenarum cura credatur, aut prapofiti
carnificum, vt ipsi carnifices, & qui damnatos homines flagellu lacerare con-
sueverint.*

v. 14. *Interdum pœnæ innoxia corpora seruat.*] Quocunque sensu intelli-
git, sane in Christianos recte conuenit, qui innoxij tradebantur huiusmodi
custodibus in pœnam seruati. Si post tempora Tiberiana scripsisset Mani-
lius non potuit aptius Christi martyrum conditio designari.

v. 15. *Piscibus exortu.*] Supra orizontem barbaricum cum x x i Piscium
Equum oriri ait, quum sæculo Manilij à x x i x Sagittarij, ad x x i i i. Aquarij
oriretur, hor. 2. 50'. Et huc quoque nugatur solens. Equo oriente nascen-
tur veloces, equorum domitores, cursores, veterinarij medici. Apud Firmi-
cum vitiose excusum est *Heniochus* pro *Equus*. Præter eos, quos nasci sub hoc
sidere vult Manilius, curiosos quoque addit Firmicus: hoc est publici cursus
præfectos. Vulgo in Gallia Contrarotulatores equorum dispositorum vo-
camus: de quibus extat Rubrica in Codice Iustiniani. In vita Chrysostomi,
ἐλάμειν τὸ ζῶν τὸ κινεῖσθαι δ' ἀέλιος ἐν μέσῳ τῇ σφαιρᾷ. Firmicus libro 111: *Erunt
enim aut publicani aut vestigialiarii, vel curiosi.* Sed & Curiosos intelligit Ma-
nilius, aut similes. nam nondum Curiosi nomen in vsu erat in ea notione.
Scribit igitur:

Quauis extremo citius reuolauerit orbe

Nuncius, extremum vel bis penetrauerit orbem.

v. 16. *Signatum terra lumen.*] Quid est signatum terra lumen? Gembla-
censis, *Signato*. Scribo confidenter, *Signator*:

Piscibus exortu quum pars vicesima prima,

Signator terra lumen fulgebit, & orbi

Aerius nascetur Equus. —

pars vicesima prima, apposituæ.

v. 16. *Signator terra lumen.*] ὁρίζων τὸ ζῶν. Nam τὸ Signator in omni ge-
nere vsurpant. Tertullianus de Orat. *Euangelium expuncto vetustatis.* Ni-
cander: αὐτῆς χαράς τε. Cornelius Seuerus;

Igneæ nam calo ducebat lumina Phœbe

Fraternis successor equis.

Sic Plinio Vergiliarum sidus institor vestium dicitur. In Epistola Paridis:
Sponsor coniugii stat Dea picta sui. Singulariter *Signator lumen*, Pluraliter

Ggg 2

signatrice

signatricia lumina. Insolentius Claudianus victrix solum: Portentofus Silius. — *Phænissa metantur Agmina.* lib. xvii. Eiusmodi sunt Euripidea, *σκάδι δὲ ὄλως*, in Cyclope: *μαριάδι λυσήματι*, in Oreste: *δρομάδι κάλφ*, in Helena. Minus mirum apud eundem *πῶς αἰσώσας*, apud Æschylum *τύχῃ σωτήρ*, apud Apollonium *μῦσας ἰσπρήτορας*.

Ibid. *Et orbi Aerens nascetur equus.*] *τὸ &*, est vt *τὸ* Atque in illo:

Atque illum in praeceps pronotrabitis aluam amni.

vt vicefima prima pars Piscium signat finitorem, & statim Equus oritur.

v. 19. *Omne per officium.*] Gemblacen. *Come per officium.* Sedulos & officiosos. Phœdrus idem lib. ii, fabula xxxvi, sed nescio quare priorem corripiens — *iactans officium come.* Martialis libro primo xc.

Omne sed officium circa te semper obibat

Turba tuisexus. —

Lego, *come sed officium:* Neque enim Latinum est omne officium obibat. saltem non est elegantiae illius sæculi.

v. 22. *Nunc studio fraudare fidem.*] Emenda:

*Nunc studio fraudare fidem, poterinque videri
Mentiri passus.* —

v. 23. *Mentiri passus Et campo tollere cursum.*] Gemblacenfis:

Mentitus passus Et campum tollere cursu.

v. 24. *in membra ferarum.*] Firmicus interpretatur pecorum. Melius ferorum, id est equorum. Virgilius:

— *inque feri curvam compagibus aluam*

Contorsit. — Supra:

Excogitare feros, pronumque anteire volantes.

Item idem error supra:

Ille tenet medicas artes ad membra ferarum.

Vbi melius legeretur ferorum. Nam *τὰ κτήνα* non dicuntur feras.

v. 25. *Engonasi ingenicla viuens sub origine constat.*] Vt de duabus primis vocibus constat, ita in cæteris nihil iuuat nos codex Gemblacenfis. In eo scriptum, *vides sub origine constat.* Fortasse: *cui pes suffragine constat.* Cui pes constat suffragine ingenicula. Id est, qui vno pede ingeniculato nititur. Nam *suffrago* est *ἡ ἀγκύλη*, ἢ *ἰχθύον*.

Engonasi, ingenicla cui pes suffragine constat.

Sed hoc est diuinare. Inanes & friuolæ coniecturae, & ægrorum somnia cessant. Nihil hic videt acies ingenioli nostri. Ait Engonasin, siue Nisum, vt vocat Cicero, vel Ingeniculum, oriri in extremis partibus Piscium. Exclamare libet: Hercules tuam fidem. Nam sæculo Manilij, oriebatur à xxxi Libræ, ad vi Scorpii in finitore barbarico, hor. 3. 45.

v. 31. *Dextra per extremos attollit lumina Pisces.*] Ingeniculo oriens nati

nati erunt fugaces, dolosi, infidiatores, infessores viarum, ac grassatores, desperatæ audaciæ, schœnobatæ, aerobatæ, oribatæ.

Pag. 129. v. 2. *vincetque periclo Ingenium.*] ὁ δὲ βολὴ & ὁ ἀκινδυνὸς ἀνδρὶς ἔ-
-rit.

v. 5. *Et cali meditatus iter.*] Ipse aerobata, de quo hic mentio, non magis est ὁ δὲ βολὴ & ὁ ἀκινδυνὸς ἀνδρὶς, quam sunt hi duo versus. Monstra sunt in Gemblacensi:

Et cali meditatus iter vestigia perdes

Et penena & pendens populum suspendit ab ipso.

Ibid. *Et cali meditatus iter.*] ἀεροβάτης, χονοβάτης. Firmicus. Prudentius Hamartigenia: *

Inde per aerium pendens audacia funem

Ardua securis scandit profcena plantis

Ibid. *vestigia perdes.*] Recte lectio. Nam illi paraboli per funem incedentes deinde tanquam calabundi fingunt se excidere, & pendent vnico pede. Turcæ habent desperatæ audaciæ & miros huiusmodi schœnobatas.

v. 6. *Apenhina petens.*] Si non esset vitium in lectione, esset, ἀπειβάτης Firmici. vt apud Statium 11 Achilleidos.

Nunc capus aerii scandentem prendere montis

Quo fugitur per plana gradu. —

Sed tam hic, quam apud Firmicum, vitium est. Nam *Apenhina* conformatum vel interpolatum à Bonincontro ex illo non meliore, *Et penena*. profecto legendum:

Et pene vt pendens populum suspendat ab ipso.

Optime. Apud Firmicum vero non Oribata, sed *aerobata* legendum. In eodem etiam legitur *neurobata*, vt apud Vopiscum in Carino: *Nam & neurobaten, qui velut in ventis cothurnatus ferretur, exhibuit.* Vtrobique puto legendum *anemobata*.

Ibid. *& pendens populum suspendit ab ipso.*] Si vera est hæc lectio, nihil elegantius potuit dici, quam illos pendulos populum spectantem suspendere ex se ipsis. Qui enim sursum admirabundi spectant, quasi pendent ex eo, quod tam auide spectant. Idem schema in Sphæra de Galaxia:

— *& resupina facit mortalibus ora.*

Est autem emendatum à doctis viris, idque recte proculdubio. Habemus exemplum in prologo Hecyræ de populo propter funambulæ à fabulæ spectaculo auerso. Nam vere populus suspendebatur à funambulo. Græcis est κενήναι πρὸς ἡχονοβάτιον Iustinus Martyr epistola ad Zenam & Serenum: πῶς δὲ ὁ μὴ τοῦτ' & ὁ κενὸς ἡχονοβὰς ὡς ἀπὸ καταπείης, καὶ Σαυμάτος πάντ' ἴδ' ὅδ' τοῖς διὰ τὴν ἰδίαν ἀπραξίαν κενήναι πρὸς τὴν ἑτέραν μεγαλαυχίαν Idem rursus gestus exprimitur à Paulino his versibus:

Ggg 3

Nunc.

Nunc volo piscinas faciat agmine longo
 Porticibus videas, pauloque supina fariges
 Colla, reclinato dum perlegis omnia vultu.

Nam supina colla dixit, ut hic noster resupina ora ab eadem mente. Pambulos Turcæ lingua sua *Giampa* vocant, qui in credibilia auditu, & similia his Manilianis faciunt. Hoc verbum Aquitani nostri, sed ~~innocentius~~ Lamp-lar enunciant.

v. 7. *Læva sub extremis.*] In vltima Piscium parte vult Cetum oriri. Sed super finitorem barbaricum oriebatur sæculo Manilij à ~~xix~~ piscium, ad xxix Tauri, hor. 3. 30'. Qui hoc oriente nascuntur, erunt piscatores magnorum piscium, ac cetaceorum; cetarii, bolonæ, salsamentarii, liquaminarii, salinarii.

v. 7. *fidera Ceti.*] Aliter Pistricem vocant Cicero & alij. Pistrix enim pro Pristis ut diceretur vsus obtinuit, item Pristis pro Pristæ. Vera enim scriptura est ~~πρίστis~~. In eodem asterismo Festus Auienus Pistrim & Pistricem dixit.

— *Summa qua lux Pistrice coruscat.* item: *Et Pistrim rudicolum.* — Etiam ~~ἰσπάρ~~ vocari scribit Firmicus. Sed valde differunt ~~ἰσπάρ~~ & ~~ἰσπάρ~~ magnitudine, & figura.

v. 9. *Hoc trahit in pelagi cades.*] Interpunge:
Hoc trahit in pelagi cades, & vulnera nates
Squamigeri gregis. extentis laqueare profundum
Retibus. —

v. 11. *& pontum vinculis armare sequentem.*] Armare pontum sequentem vinculis quid sit nescio, & turbar Gemblacensis, qui hic habet *armare sequentem*. An legendum? *Pontum vinculis artare sequentes*. Nam retibus, quæ *vincla* vocat, paulatim procedendo, quod hic dicitur *sequi*, in arcum coguntur pisces, & quia non sentiunt se clausos, perinde sunt, atque in laxo æquore.

v. 13. *Carceribus claudunt.*] Gemblacensis: *claudunt, nec tent, trahunt.*

v. 14. *macularum vimine.*] Vimen pro textura, ut vimen arundinum dici, alibi nos monuisse meminimus. Virgil. xi:

Arbutis texunt virgæ, & vimine querno.

id est, textu virgarum quernarum. Nam Gemblac. inepte habet *namini*: ineptius Bonincontrius *munere*.

v. 19. *Alterâ sit cadi cades.*] Cadi Gemlac. Intelligit ~~τὴν αὐτὴν~~. Sequentia explicant.

v. 24. *Illâ putris turba est.*] Gemblacens. *turbat*. Vestigium archetypi, *turbast*. Sed *illâ putris turba est*, Salsa muriatica. *sanies preciosa*, liquamentorum. Glossæ: *μαροπάλης*: *liquaminarius*.

v. 26. *Communemque cibum.*] Nam & garum & maura cibus condicendi.

v. 28.

v. 28. *terraque immobilis heres.*] *turbæque Gembl.* Hic multa sunt inexplicabilia.

v. 31. *Humorisque vates.*] *Humoresque vomer.* Gemblacens. *Vt morisque.* Prisca archetypi scriptura *Vmorisque*, vt alibi.

v. 33. *Quin etiam magnas.*] Erunt etiam ἀλοτηρι, vt loquitur Nicander Alexipharmacis.

Ibid. *Salinas.*] ἀλοτήρια. οἱ δὲ οὐκ ἔστιν ἀλοτήριον ἄλλας λαβόντες. Etymologicon vocē Δαπνι. Strabo viii: (ἀλυστο δὲ ἔστι μίρον χρῆμα πρὸς ἀλοτήριον. Et libro v iii: καὶ ἐστὶ τὸ ἀλόνειον πιδόν ἐ μίρα ἐν τοῖς ἐν Λέκτιον τὸ Τετρασάμι ἀλοτήριον ἀποματῶν τὰς ἐκταλας πηγύμινον.

Pag. 130. v. 1. *Et pontifici cernere vires.*] *virus.* Ita vocat salem.

v. 3. *Ad bellamque.*] *Adpellantque.*

v. 4. *Claudendoque negant.*] *negare eandem notionem habet, quam apud Martialem:*

Et Pompeiano vela negata Notor.

Item:

Nam populo ventius vela negare solet.

Lucanus:

— *frustra que rudentibus ausis Vela negare Notor.*

v. 7. *Canities & nota maris.*] *Canities emota maris.*

v. 11. *At reuoluta polo.*] Septentrione oriente inter initium & finem Mundi, hoc est inter Pisces & Arietem, vt interpretatur Firmicus, mansuetarii nascuntur.

Ibid. *At reuoluta polo quam primis vultibus Arctos.*] Quia Arctos siue Helice nunquam occidit, difficile erat assequi, quando eius ortum notandum esse velit. Adicit igitur *primis vultibus* eam oriri: quia in ἀμείων ἀρκτηωνία, in interfectione communi orizontis. Itaque veteres illi vultum eius notabant in contactu orizontis, quod vocabant principium Vrsæ, vnde primos vultus vocauit. deinde transcensum circuli meridiani, quod vocabant conuersionem. Ouidius:

Lamque mora spatium ne præcipitata negabas:

Versaque ab axe suo Parthæsis Arctos erat.

nempe conuersam à puncto culminante, quod axem vocat, ad Orizontem Occidentalem. Nam axem pro supremo loco fumi, libro tertio, & in Propertium notauimus. Sic Anacreon σφῶν ἄρκτι conuersionem à meridiano intelligit:

μεσοσταθμὸς ἐν ἄρκτι,

σφῶν) ἔτ' ἄρκτῳ ἦδ' ἄρ

κτ' ἄρκερ πλὺ βοώτεω.

Nam significat manum sinistram Bootæ culminare, cui quum sit proxima vltima cauda Vrsæ, quam Βέννασις Arabes vocant, proculdubio iam tota Vrsæ deprehendebatur inter meridianum, & Orizontem occiduum.

v. 14. *Ac Cynosura minor.*] Hi tres versus, nimirum hic cum duobus sequentibus, huc irrepsērunt ex Phænomenis quibusdam. quos huc pertinere non dicent, nisi qui rerum caelestium imperiti sunt. Nam Cynosuræ in Barbarico quidem finitore occidit. Deinde hic sermo est Leonis & Scorpii orientium matutino. Quid hoc *ἄρτι τοῖς Κυνουράς ἤ ἀπλάσῃ*? Denique nemo est, qui plane hos versus interpretari possit. Quod autem ex quibusdam Phænomenis hæc sint, imo ex Arateis, argumento sit quod Scorpīus oritur ante Solem, quum Sol ingreditur Sagittarium. Aratus vero id dicit:

*Ἦμα δὲ τοι καὶ ἄρτις ἄρτις ἔστιν ἐλάττω
 Σκορπίου ἀπλάσῃ ἐν σιμάτῃς ἐπὶ νυκτὶ
 Illius mensis tibi signum Scorpīus esto
 Nocte sub extrema permittens iura diei.*

id est:

Sed quid dubitamus? Eos versus habebat in animo Phænomenion scriptor. Sequitur enim:

*Τῷμα δὲ κεφαλὴ Κυνουράς δὲ ἀπλάσῃ
 ὑμῶν ἀνὰ πρῶτον.* Certe rem acu tetigimus. Nam ex ipsissima ver-

ba sunt.

v. 17. *Non inimica fere.*] Lege:

*Non inimica fera tali sub tempore natus
 Ora feret. placidas reget in commercia gentes.*

v. 18. *placidas reget in commercia gentes.*] Sic alibi loquitur:

— *nonaque in commercia ducet.*

Totum vero locum ita concepit Gemblacensis:

*Non inimica fere tali sub tempore natus
 Ora ferent. placidasque gerent commercia gentis.*

Sed vitiosa sunt. significat Mansuetarium fore. Glossæ: *ἡμφοροῦς, Mansuetarius.*

v. 22. *Peruersæque munera.*] quod hominum potius ea, quam bestiarum propria.

v. 27. *Iungat amicitias.*] *amicitia.* Gemblac. & nos olim.

v. 32. *Tertia Pleiades.*] Desunt ortus Anguis, qui medias Arctos interpositus est, item Cynosuræ. *Sub Angue nati,* inquit Firnicus, *Mæsi erant, vel qui venenis ex herbarum pigmentis confectis salutaria soleant hominibus remedia comparare.* Tres in asterismis Angues nosti, Anguem Vrsarum hunc de quo nunc, Hydram, & anguem Ophiuchi. Sed Statius pueriliter Anguem vrsarum cum Hydra confundit, v Thebaid.

*Quantus ab Arctois discriminat æthera planstris
 Anguis, & vsque notos alienumque exit in orbem.*

Nam anguis vrsarum non exit in notum, neque in alienum orbem, id est no-

tium,

Quamquam Manilius vocat peregrinum orbem. Ita Statium culpa non libere habemus. Sub Cygnis orientis acris mellerum inuictiores erant, qui latentes curi et argenti venas, ac viderantur. Spectorum solertibus inquisitionibus persequantur. Hi quoque monentur efficiuntur. Firmicus, apud quem male legitur Cygnus. Præterea addebat Manilius, si nascente homine tonaret, fore, ut toto vitæ tempore tremulus esset, & cætera quæ à Firmico petis, qui pene ad verbum omnia decreta Sphæræ barbaricæ ex Manilio desumpsit, & tamen magno ingrati crimine nomen eius nunquam memorauit. Postremo Manilius tractabat Myriogenesin Sphæræ barbaricæ, saltem eam, quæ ad tertiæ apotelesmata pertinet. Docet enim ea pars, quæ sunt lucidæ stellæ in XII signis. Ex ea igitur Manilius docebat quænam signa stellæ claras, aut obscuras, aut tristes habeant. Nam veteres illi stellarum clarissimas primæ magnitudinis, secundæ, & tertiæ, usque ad sextam magnitudinem definiuerunt. Primæ magnitudinis determinarunt, quarum diametros apparens est VII I Scrupulorum: secundæ, VI I: tertiæ, III I: quartæ, I I I: quintæ, I I: sextæ, I. Hac methodo & numerum earum assecuti sunt: primæ magnitudinis XV: secundæ XLV: tertiæ CCVIIII: quartæ CCCCLXXIIII: quintæ CCXVII: sextæ LII. Summa M. XXII. atque earum vsum esse in apotelesmatis sciuerunt, quatenus eas cum errorum septem temperamentis communicare compererunt: ac alias quidem in Zodiaco, alias in Septentrionis, alias in Austri partibus sitas. Quum igitur aut in horoscopo, aut in medio celo inuentæ fuerint partiliter, aut cum Luna, aut cum aliqua quinque stellarum aliquem partem facere, alterant genituram secundum innatum sibi & ingentium temperamentum. puta, si benevole temperaturæ, meliora erunt, quæ ad animum pertinent: si malevole, peiora. Quæ omnes vires considerantur aut magnitudine, aut loco. magnitudine, ut si primæ, si secundæ. loco, si propiores eclipticæ, aut remotiores, idque per VII I gradus citius. Tanta enim est maxima Veneris secundon. Quæ Eclipticæ contigua, ex vires à Sole summat. quæ intra III gradus sunt, omni planete iungi possunt, præterquam Soli. Is enim nunquam deflectit ab ecliptica. A tertio gradu, usque ad quintum, à Marte & Luna vires capiunt. A v, ad VII I, debilissimæ sunt. Manilius igitur tertiæ Apotelesmata, seu Myriogenesin expositurus præmittebat, quænam primæ magnitudinis sint, quæ secundæ. Quod superest nunc fragmentum, incipit à tertiæ, ut vides. Nam dicit:

Tertia Pleiades dorabit forma forores.

Ibid. Tertia Pleiades.] Hinc incipit fragmentum. Tertiæ magnitudinis stellæ, Vergiliz, Vrsa minor, Delphinus, Deltoton, Aquila, Serpens. Quam hic hallucinatus sit Bohin centurius, potes ex eius Commentario scire, & tempus perdere non piget.

Ibid. *Tertia Pleiades*.] Quod dicat totas Vergilias sex aut septem esse tertiae magnitudinis frustra est: nulla enim earum est tertiae magnitudinis. Pag. 121. v. 1. *Invenitque patrem sub se Cynosura colorem.*] Ex hoc quoque falsum. Cynosura ynam tantum habet tertiae magnitudinis.

Ibid. *Invenitque patrem sub se Cynosura colorem.*] Sic Aratus colorem stellarum dixit: *Μέγετος γένει.*

v. 2. *Et quas Delphini iaculatur quatuor ignes.*] Aratus:

... τὰ τετράγωνα καὶ τὰ τετράγωνα καὶ τὰ τετράγωνα καὶ τὰ τετράγωνα.

v. 3. *Delphosque sibus facibus.*] Sane verum hic dicit. Nam tres anguli sunt tertiae magnitudinis: yna quarta.

Ibid. *similique nitentem luce Aquilam.*] Aquila quatuor habet tertiae magnitudinis.

v. 4. *Et flexos atque per lubrica terga.*] Id est Serpens, meo iudicio. Tamen Gemblacensis?

— *Et lubrica flexos in terga Leonis.*

Fortasse legendum, *Et flexus in lubrica terga Leonis.* Septem sunt stellae ad partem ad tergum Leonis, quas Hyginus *Septem* dicit esse, aliter dicitur *Septem* dicitur: ut eo nomine flexum vocavit Manilius, nisi quis malit legere *flexus*, ad verbum *flexus*. Theon dicit *ἡ ἑπτά* non fidus vocari, et quo putat innuisse Aratum.

... ἡ ἑπτά ...

Sed nulla stella ex illis septem est tertiae magnitudinis, ut vult Manilius. An legendum: *Et colubri flexus in terga Leonis.* Nam fortasse ille *colubus* vocatus fuit coluber.

v. 7. *Maxima per minima.*] Scribo ex Gemblacensi:

Maxima per minima sensu contradiat.

Ita fere olim dinabamus. Sextam magnitudinem vocat maximam tunc, quum tamen quinquaginta tres tantum designare sint ab artificibus.

v. 10. *Sed quum clara suos.*] Loquitur de promiscua stellarum plebe, quas ipse facit sextae magnitudinis. Et non videntur plerumque in Sphaera

... cum Luna conditur orbis.

Stellarum vulgus, fugiunt sine notamine signa.

v. 16. *Cernere seminum dens.*] Lege:

Cernere seminibus densis, corisque micare.

v. 7. *Spiritus aut solidus.*] Inepie huc intrusus est ex Sphaera mundi. Et

mirabimur, si aliquando quartus a loco versus hixatus sit, prout versus a primo in quintum librum traductus sit. Hoc tantum mirantur. Nomines harum rerum imperti: quibus tunc terga videntur humilium, sed praetiores nostrae sunt in hunc poetam coniecturae: *... in hunc poetam coniecturae: ...*

... in hunc poetam coniecturae: ...

... in hunc poetam coniecturae: ...

... in hunc poetam coniecturae: ...

... in hunc poetam coniecturae: ...

... in hunc poetam coniecturae: ...

... in hunc poetam coniecturae: ...

rum captum est. Igitur vicem illius, qui malum pædem huic retulit, retrahitur in eam, quæ in te extraneus de possessione deturbauerat.

Floribus, ut sicca currunt per litus arena.

Totum locum ita continuabis.

Tunc conferta lites valde fulgentia templa

Cernere feminibus densis, stansque micate

Floribus, ut sicca currunt per litus arena,

Neq[ue] spatium p[er] se, niudumq[ue] vedere summum.

Sed quod erat semper nascentes aequore fluctus, &c.

v. 17. *Floribus.*] Elegantissime dixit, ut Lucrætiis:

— florentia lumina flammis. item — flores mare nanibus.

simile etiam — *florentes ære cæternas.* Attius:

Atque argenteo seruere, igni, insignibus

Florere.

Papinias: — Et arcano florentes lumine postes.

Græci Poetæ. Sic Æschylus, quomodo scilicet Lucrætiis, & nôter. Adde, quod hæc duo simul coniungit, *florem & colorem.*

Supra:

Perpetuusque tenet flores vnumquæ colorem

Tutatur.

Quum igitur hic florem posuerit, paulo antea colorem posuerat:

Inuenitisque paræm sub te, Cynosura, colorem.

Attalus priscus Arati enarrator: *— quando id est apertum dicitur, & cetera.*

Ibid. *Floribus ut sicca currunt per litus arena.*] Recte Gemblacensis. *currunt per litus.*

v. 26. *Sic etiam magno quædam respondere mundo.*] Respondere tertio ordine: Martialis:

Si quando venies? dices: responde: Poeta

Exierat: veniet, quum citharædus erit.

Et clarius apud Val. Flaccum lib. v.

— ille profundo

Incumbens Odrussa mero. vide lata comantem

Pectora.

v. 31. *Cuius pro numero.*] Cui si pro numero Gemblacensis, & nos olim.

v. 32. *Ipse suas æther.*] Eandem sententiam in Sphæra extulerat:

Non poteris mundus sufferre incendia tanta,

Omnia si plenis ardebunt sidera flammis.

Hactenus Sphæra barbarica apotelesmata ortuum. Sequebatur liber sextus, secunda apotelesmata Sphæra barbarica occasuum siderum: cuius libri meminuit initio:

Quid valeant ortu, quid quum moriantur in vides.
Quid valeant ortu, est hic quintus liber. quid, quum moriantur in vides, ille,
 qui perit. Ex utroque Firmicus concinnavit epistolam de Sphæra barba-
 rica, priore loco ortus, posteriore occasus ponens. Itaque non dubitan-
 quum Manilius dicit se tam de ortibus, quam de occasibus scripsisse, quin,
 ut ortus à Manilio, ita etiam occasus ab eodem mutatus sit Firmicus. Ex
 hoc est extra omnem controuersiam.

Aque hi quidem sunt ortus siderum ex Sphæra barbarica, quibus for-
 tasse non absurdum erat & alia adicere, quæ huic traditioni cognata sunt,
 nisi ea modum Notarum excederent. Facere tamen non potuimus, quin
 de Arabicis Stellarum appellationibus quædam delibaremus, præsertim
 quum hodierni Astrologi & solidarum sphaerarum artifices adeo non ab
 ipsis temperent, ut sine illis opera sua imperfecta esse existimant, etiam si in
 tanta luce literarum Græcarum ab Arabibus vllum nomen Stellæ emen-
 dicare perinde sit, ac inuentis frugibus granibus vesci. Atque isti sta-
 rent, quam male de hoc erudito sæculo mereantur, qui posthabitis Græcis
 appellationibus barbara illa nomina ioculari in modum deprauata stu-
 diose consecretantur, nunquam illas cænosas lacunas adirent, ex quibus nihil
 nisi lutosum haurire possunt. Quia vero consuetudo est altera naturæ, &
 nulla ratio apud quoddam genus hominū tantum potest, ut à veteribus vi-
 ris ad emendatiora traducantur, æge & in eorum gratiam, siquidem vllum
 ab illis inire possumus, aliquam opem adferamus istis nominibus, quæ in
 præsentia succurrunt, & quorum parabilis medicina est. Nam in quibus
 ridicula detorsio superat captum nostrum, ea extricanda illis relinquimus,
 quibus meliore fato, quam nostro, Almagesti Arabici aut Albateni copia
 fieri poterit. Nos enim hætenus frustra hæc opem imploramus, qui fa-
 miliarem nobis in aliis omnibus infelicitatem & in hoc quoque conatu ex-
 perti sumus.

DE QVARVNDAM STELLARVM ARABICIS APPELLATIONIBVS.

VRSA MINOR. ERRVCABA.

brais Astrologis. *ثور*. Sed in Bibliis.

Aben-Ezra v. 8. Amos: quanquam

sed de maiore intelligere videtur. Totus igitur asterismus Vrsæ maioris
 vocatur *wy*, si illi Magistro Hebræo credimus. Aliiter DHVB ELAZGVAR

Vrsæ minor. Hæc omnia recte. Utinam in omnibus
 tam bene succederet.

ناب الاصل

VRSA

VERSA MAIOR. DEVS. ELAGEAR.

Ad verbum.

ALIOTH. Stellæ primatium post invern
ALIATH. quæ & Hebraïsinus.

ذنب الکبر. Scribe
utitur. MI-

RAÇ. AL
vel. me

Stellæ quæ in ilibus. Interfuit est. Scribe MİÇAR.
Ius MİZAR. In locum præcisionis vocant.

Idem nomen & in Andromeda legitur, ubi Græcam habet. Nam
perfecto Mizar Arabice nihil aliud quam quod est ipsam originis
Hebraice. BENECNAC. Stellæ ultimatum in cauda Vrsæ. Agnosco BE-

NETNASCH. بنات نعش Sed. بنات نعش quidam acci-

piunt pro Arcturo, ut optimum vetus Glossarium Latinoarabicum.

DRACO. ABEN. Legendum TABEN.

RASABEN. Scri-

bendum RASTABEN.
Arato. Aliter.

قبران. caput Draconis. رأس تعيان

Draco vocatur ETAMIN.
pa mundi Turcica.

النين. quod est Hebraicum. Itaque in Map-

CEPHEVS. Ridicule hoc verbum ab Arabibus excarnificatum est, ut
solent in vocibus peregrinis, præsertim Græcis. Nunc enim scribunt
CETHEVS. Aliquando CANCAVS. Frequentius
PHICARES. Hæc omnia & in scri-

ptis Arabum deprauata reperiuntur, & à nostris Artificibus
vulgarantur. In his idem est literarum ductus, sed puncta diuer-

sa. Nam rectum قمرس est. ADEKAIMIN. clava in dextro
humero. Recte.

Cepheus ab interpretibus Latinis Al
ci vocatur quoque Inflammatus, & المذراع جبين. magesti Arabi-

Arabice non potest esse, nisi جلوب مشعل. Causam studiose qua-
rant. Multas adferre posse mus, sed omnes incert-
tas, à quibus melius abstinero. Aben Ezræ eo nomine dicitur genere
fæminino المذراع. intellig. enim المذراع figura.

BOOTES. Bootis est Bubuleus, ut in Sphæra Manilij notauimus. Sed inter-
pretes Almagesti Arabes egerunt Bootis accentu in vltima, id est
clamator. Quare iisdem Latinis interpretibus Almagesti Ara-
bici dicitur VOCIFERANS. LANCEATOR etiam vocatur à quibus.

Hhh 3 dam.

dam, quod plane respondet Arabico, quo sæpius appellatur **ER ARMECH** **الرمح**. Atque hoc quidam recte. Nam **κόλῃς**, **ῥαβδος**, quod **Arctophylaci** attribuitur, malario vocare lanceam, quod & in Hebræismo reperitur **רמח**. Sed alii vocant **רע** hostile canes habens, vel hostile serpentes habens. Hæ appellationes sunt à diversis Scholiographis & pictoris sumisiorum Arabum, qui interea penam animalium propter seculum hominem pingunt. Sicubi in imaginibus oculi humani figura occurrat, aliud ridiculum insubstantiale, vel canem elicellatum, vel Camelum, vel pharetram. Itaque in Mappa Mundi Turcica, loco Bootæ est nescio quæ ridicula figura, quam verbis solis conspiciere non possum. Aben Ezræ dicitur **נמנן** Canis latrans. quod procul dubio est à larvatis Arabibus. Titulus illi oppositus: **سهم** Sagittifer; nimirum quia id est Sagittis illis vocatur, quod in ætensimis **Almagesti** **Hasile**. Nam omnem directam virgam vocant. Quin & Axem mundi ita appellant. **AZIMECH** in tetrabiblo dicitur **ARAMECH**. quod scribendum **HAZIMETH ARAMECH**. id est Manipulus lanceatoris.

Sane in Mappa erillari-
dicula figura, quæ Bootem **حزوة الراية** representat, erit manipulus herbarum, aut frondinum nescio quantum.

Apud Aben Ezræ in fine Libræ: **מנן מנן מנן מנן מנן** Quod valde suspectum est. Apud eundem in sequenti Cap. legitur **מנן** per **מ** non per **פ**. Ita ut non constet sibi. At Arabes **אפי** vocant **מנן**. Indris vero imponitur sæpe Arabice perperam characteribus Iudæicis concepta.

CORONA BOREA verbo ad verbum Arabibus dicitur **أكلیل الشمال** **ACLILVSCHEN ALI**, ut in Mappa etiam notatur, hoc nomine. Lucida eius stella variis deprauata est: **ALPHELIA**, **ALPHETA**, **ALPHACA**. In Tetrabiblo Latina ex Arabismo conuersa legimus **ALPHECCA**. quod rectum est.

In Turcica mappa alieno loco id nomen positum, ut multa alia. **الفكة** Id solutionem significat. id est partem, qua corona solubilis. Pingitur enim instar fasciæ seu Diadematis, quod capiti circumligatur, nodatur, & soluitur. Itaque stellæ lucida est instar commissuræ illius, tanquam quod vulgo dicimus **Bouton**. Teutonice vocat **Knoppen**. Dicitur de eadem Stella quibusdam **MYNIR** **μυνηρ** Ptolemæo. Sed id nomen commune & aliis omnibus lucidis. Aliis vocatur **MALPHEL CARRE**. Si id Arabicè scribitur erit plane Sertum pupillæ. Nam & Sertum etiam **بالف القرّة** nilio & aliis poetis vocatur, & pupillæ, propter claritatem. For-

Sed, ut in alijs ita in hoc quoque ibi peccatum est. Nam alieno loco illud nomen positum. Eius sinistra humero haeret stella, quae Graecis αλδ, Latinis veteribus Capra, recentioribus Hircus dicta, vulgo αλχαιος, sed corrupte, pro αλματος. & melius sine aspiratione ALATOD

Hircus, quod etiam Hebraeis commune est. & finale التود pro d semper commutatur in istis nominibus; ut ASID, ASIT leo. In Mappa pro figura Heniochi supersticio Muhammedana pinxit mulum chieellanum erectum, in cuius cernicibus capella haeret eunt

titulo جدي. Quod verbum significat ex diametro oppositi. Sed quid illud جدي ad capram, aut Hircum? An positum pro id est Capro? Titulus autem illius muli Muli جدي

hæmedici erat ألفكة Alphecca mendose, quod ostendimus per ألفكة tenere ad Coronam. SAGITTARIUS in brachio sinistro, Graecis

αλφειος, Latinis Hædi. In vetustioribus editionibus emendate legitur SAGITTARIUS, αλφειος, in vnicâ d, coeuntibus βελγιο d, αλφειος, siue αλφειος, ut Ptolemæus ait. αλφειος d, αλφειος. Nam reuera αλφειος d, αλφειος. Alii in manu sinistra statuunt. In Tetrabiblo: Illius figura in qua hora formantur. Lege in qua ROMA formatur: αλφειος d, αλφειος. Nam ROMA ROMA est αλφειος. Auriga, Agitator.

OPHIOCHUS. Arabes aliquando Graecum nomen vsurpant. In Mappa est Grus aut Gletona insistenti serpenti cum titulo رز

ELHAEVE, ut Mauri pronunciant, id est Serpentarius. à voce حوي. Serpente, quod magis Syriacum, quam Arabicum. Dicitur etiam Serpentarius ALANGVE, quod nihil aliud est, quam deparatum ex ALHAEVE. Sed ita scriptum fuit, ALANGVE, id est effeminatus, qui dicitur lator serpentis & serpentarius. Certe

aliud intelligitur, quam حوي. Nam effeminatus non dicitur

حوي sed حنين ANIN, item أنثى ANATHE id est Hermaphroditus item حنين CHVNTHE. Ita ALANIN, vel ALANINE vocaretur.

RASALAVBE. حنين. Scribendum censeo,

RASALHAGVE. Caput Serpentarii. راس الحوي

SERPENS. SERPENTARIUS. In Mappa. SAGITTA. Arabice الحية etiam in Mappa. Sed in quibus

dæ Asterismis Alfonso السهم pro Sagitta est ALAHANCE hæ originis م, conuerso الحية

id est Sagitta, Hebraei daghes in Nun, ut saepe accidit in Arabismo & Syriacismo. In Aben Ezra est

hoc est *Almaz* ut dicitur Ptolemaeo. Lucida in solo cothurni *Almaz*
Emendo *ALMAZ*, traiectionis facta. Id Cothurnum significat. vel socu-
lum. Hispanis *chapino*. plurale **درواق** In Mappa vicem Andromeda est
vitulus marinus catenatus. Ca-
caumligata alio extremo con-
co borealiorem. tena collo vituli aut phoca cir-
cinctur duorum Piscium in Zodia-

TRIANGVLVM MYTLATHVN.
triplicitatem. atque adeo omnes
quod Triangulum dicere debe

ARIES. ELHEMAL, vel ELHAMEL. Nam tam Arabibus; quam Hol- landis HAMEL est Aries.

TAVRVS ATAVR. **التور**. Vnde Pleiades ATAVRIA **التوريما**,
quod in Tauri asterismo comprehenduntur. *لأوتور*

Sic lucida Sicularum ALDEBARAN.
co nomini respondet. Nam vnde
eandem claritatem Ptolemæo dicitur
interpretantur, quod etiam esset
gus Amos v, 8. ait Hebraice
catur à Ptolemæo. Addit præ

البارن quod omnino Gra-
 propter
 Arabes **البارن**
 Aben Ezra Astrolo-
 vocari, id est **البارن**, et etiam vo-
 terea lingua Ismaelitica dicitur

Ita haberet duo nomina. Sed Rabbi Iona, citante Kimhi, Isaia XIII, 10, scribit eam esse, quae dicitur in Bibliis **לִיִּי**. vbi perperam **לִיִּי** pro **לִיִּי** editum est.

GEMINI. ELGEVZE. RAZALGEVZE. **رأس الحوزة**
caput Gemini. Quare Arabes ita tertiu
Signum Zodiaci vocent, quoniam id verbum
multa significet in Arabismo, causam communisci non possunt. Prior Ge-

minorum AVELLAR. Selfcribendum APHELLAN.
Avernar. Alber ABRACALEVS

Vno punctulo amplius facies IRACLEVS
 In Mappa pro Gemi-
 nis duo pavones substituti.

CANCER ASARTAN
concretur.
Tetrabiblo

السّرطان

MELLER. *πικρὸν* ad verbum
Sed proprie *αὐσποφί* in
vertitur ALATHA

quod quater ibidem reperies: in Scorpione, Sagittario, Cepheo, & Perseo. Invenitur quoque in Æthiopismo. Nam ubi in Græco est αἰγών, in Æthiopico est ἄἰγών: Sed Arabes qui ibi esset

Cypri non intellexerunt. quæ in asterismis nihil aliud quam densitatem significat.

LEO. ASIT. **الأسيد** ASID rectius erat. Sed non semel monuimus d finale in his commutari cum T. K A L B E L A S I T.

قلب الأسد id est *قلب الأسد*. Est enim, quæ Græcis *Βασίλειος*, Tuberoni Regia stella dicta. D E N E B E L A S I T cauda Leonis.

قلب الأسد

VIRGO. ELADARI.

العذرى id est *العذرى*. Pro Virginis imagine Mappa hapulum spicarum. Vnde nomen Signo Arabibus. Spica ipsa dicitur AZIMECH ALAACEL.

Scribendum profecto HAZIMETH ALHACEL.

Est manipulus farraginis *الخام* *الخام*. Et sane pro Virginis tota forma manipulus farraginis in

Mappa pictus est. In Aben Ezra legitur in fine Virginis *www* *www*

www Et ibi est manu apprehensus, qui non est innit-

tus &c. quæ profecto mira sunt. Et suspexit facit Petri de Abano tralzio:

missimach ala-cel. In Baal Arne ita legimus. *www* *www*

www hoc est: manipulus spicarum. & in lingua Arabica *www*. Sed

fallitur doctus ille magister. Nam *www* per *www* Arabice dicitur, non per

www. Itaque caute studiosi Arabica Iudæorum legant. quum enim ipsi ea

scribant charactere suo, non Arabico, multas literas perperam commutant.

ut hic Heth, pro He. alibi *www* pro *www*. Hoc potest tironibus im-

ponere. Idem abusus in Syro. *www* *www* tum Arabicis caractere

Syriaco conscriptis. Samaritani tamen nul- lam literam pro alia com-

mutant in iis saltem scriptis illorum, quæ per se hos sunt. In aliis exem-

plaribus reperio ELGAZEL. *www* *www*: quod melius con-

ueniret asterismo Græco in quo Virgo spicem tenet pendens.

instar fusi. Sed profecto cor- ruptum ex ALHACEL.

LIBRA. **ميزان** MIZAN. Hebræis *www* ZVBEMESHEMALI.

زبان الشمالی *www* ZVBENEIGER.

NVEL **زبان الحمزي** *www* *www*.

SCORPIVS ALATRAB. Scribe ALACRAB. **العقرب** KALBELA-
ERAB **قلب العقرب** Cor Scorpio. nis, hoc est:

LESCHAT. Melius LESATH. Est enim Sin non Schin. Hebraeis **שׁוֹכֵן** Pro **سوك** prie significat ictum, quem Scorpius facit, & alia animalia, quæ ictu, non morfu laedunt, vt Draco marinus, & Scorpæna. Ita semper apud Anisennam. Hoc nomine vocatur **τοῦ σκορπίου** Dicitur & SCHOMLEK. Sed id non est Arabicum. Quare transpositio facta videtur MOSCLEK. Id est arcuatio caudæ. flexus, illaqueatio. Non enim de **منشلات** spiculo caudæ intelligi potest, sed de toto flexu, & ambitu.

SAGITTARIVS. ELKVSY. vel ELCAVSY. id est arcus. In Mappa pro Sagittario Pharetra posita est: quia **القوس** nō pinguis humanas facies.

CAPRICORNVS. ALGEDI. Id est Caper. **الجدي** BENE BEL-
GEDI. **ذنب الجدي** Cauda Capri.

AQVARIVS. EDELEV. **الدلو** Situla. **الدلو** quæ attribuitur Aquario.

PISCES. ELHAVT. hoc est **الحوت**, non autem **الحوت** aut **الحوت** ELHAVTAINE. quia vt supra diximus, Arabi **الحوت** bus alter ex duobus, nempe Boreus cum Andromedæ asterismo commiscetur. Alter hoc est **السرطان**, pro signo ultimo Zodiaci habetur. Ideo singulariter tantum dicitur Pifcis, non Pifces. Pifcis autem iste australior, non, vt in asterismis Græcis, vinculo, quod **النور** dicitur, cum altero Pifce borealiore vinctus est, sed cum Ceto. quod ridiculum. Illud **النور** perperam Arabes interpretes Alma- gesti **النور** legerunt. Vertunt enim torcular. id est **يد**.

GETVS. ELCAITOS. in Mappa. Græcum est. MON-
KALEKAITOS **القيطس** **مطار القيطس**
Rostrum Ceti. BATANEL **كاي**

TOS **بطن القيطس** venter Ceti.

ORION. AVDA.
LATOR

quo nomine et Hydra vocatur. BEL-

SVBLIMATVS INGVLA Lati-

nls. Sane ita Arabibus dictus vide-
tur, quum stellam in humero positam

vocant
est,

باط الجوز

BETELGEVZE. Axillam Geuze. Nā
quam vulgō vocant Nucem iugu-
li, hoc est guttur, GIGAS, ELGEBAR

ipsum est ab Hebraico גיגס Idem & FORTISSIMVS dicitur

quod nihil aliud, quam Elgebar. RIGELGEBAR.
Pars Gigantis, vel fortissimi. In Mappa Orion neque
nuncine neque figura exprimitur. quod miramur.

FLVIVS. ENAR.

exatos tē waram, ut sem
tur à Ptolemæo in Libel

ACARNAR

per voca
النهر

ANGETENAR. Omnino legendū ANCHETENAR
hoc est ἀνχέτην τῆ ποταμὸς ut vocatur à Ptolemæo.

Alibi admonemus commutationem factam cum
cum G.

LEPVS. ELARNER.

الارنب in Mappa. Hebraicum

CANIS ELHABOR. Scribe ELCHABAR.

Canis magnus. vel

Canis maior, ut in

in ore in Tetrabiblo. ELSCHERE

quod apud eundem

pe morbum, quo &

morsi afficiuntur. Alibi reperio SCHEEREELIEMENI. Illa

posterior vox dextrum significat. Videtur igitur hunc maiorem dextrum

dicere, illum minorem, nempe & sinistra sinistrum. Fortasse alia ratio ad-

duci potest. Nam in Tetrabiblo Latina legitur GEMINA non IEMENI.

PROCTON. KELBELAZGAR.

dicitur

ALGO

Morus.

cyon

ab illis fanaticis vocetur, non magis querendum,

quam quare Gallina dicitur Rosa ab iisdem: aut quare Gemini sunt Fano-

nes, Andromeda vitulus marinus, Heniochus mulus clitellatus. In Tetr-

biblo

كلب الكبير كلب الاكبر

Mappa. Sirius lucidissima

Auisennaz. dictus à voce

الشعري id est potestas significat, nem-

canes rabiosi & ab illis

morsi afficiuntur. Alibi reperio SCHEEREELIEMENI. Illa

posterior vox dextrum significat. Videtur igitur hunc maiorem dextrum

dicere, illum minorem, nempe & sinistra sinistrum. Fortasse alia ratio ad-

duci potest. Nam in Tetrabiblo Latina legitur GEMINA non IEMENI.

PROCTON. KELBELAZGAR.

In Mappa. Alibi

MEIZA id est ru-

Quare ita Pro-

ab illis fanaticis vocetur, non magis querendum,

quam quare Gallina dicitur Rosa ab iisdem: aut quare Gemini sunt Fano-

nes, Andromeda vitulus marinus, Heniochus mulus clitellatus. In Tetr-

biblo

Libro Latinæ PRIMVS CANIS. id est quod anti-
cipans Canem significat, non primus **متيم الكلب** Canis.

NAVIS. MERKER. In Mappa **سدينة**
SEPHINA, quod & Syria **مرکاب** cum est.

HYDRA. In Asterismis Almagesti **ASVIA** recte. **الشجاع**
vt etiam extat in Mappa. Id verbi Arabibus est magnani-
mus: atque adeo ita Hydra vocatur libro primo Tetrabibli Latinæ ex Ara-
Bico conuersa. Proprie est Audax: quod nomen conuenit etiam Orioni.
ASVIA est trisyllabum. Nam in syllaba vltima **IA**, litera **I** est conso-
nans Hispanica, quomodo suum Gim pronunciant Arabes, quasi *adrya*,
non *drisla*.

CORVVS. ALGORAB. **القرب** Ita etiam in Mappa. Est Hebraice
originis.

CRATER. ELKIS quod Hebraum est **عكس** In Mappa
dicitur. **الكاس** Hoc ego alibi non legi. In Tetra-
biblo: **الباطة** **calice** *qua in calce constriuntur.* Lega-
dum: in.

CENTAVVS. **قنطرس** Graecum. Ita in Mappa.

BESTIA. CENTAVRI. ASIDA in Mappa **اسدة** id est Leona. Sed
quum *Suev* Graecis dicatur, illi verbo me **اسدة** lius responderet A-
rabicum: **السبع** quod proprie de feris nocentibus Leone, Tigride.
lupo di- **السبع** citur: quod Hebraeis est **דגל דגל** vel **דגל דגל**.

ARA. Male in Mappa **حجارة** pro **ماجره** Hoc est pri-
narum conceptaculum, **ماجره** Ignitabulum,
batillus, *supra*. Hebrai **ماجره** ca **ماجره** Sic
vertitur à Sqadia Gaon Rabbino.

CORONA AVSTRINA. **الكليل الجنوبي** etiam
Mappa.

PISCIS AVSTRINVS **حوت الجنوبي** Sic etiam in Mappa.
Lucida in ore **FVMAHANT.** Lege: **FVMAHANT.**
Melius **حوت البحر** **FVMAHANT.** Os
piscis: **حوت البحر** *supra* *re* *ex quo*.

Hac tantum meminimus. Cetera discutiant alii. Praestaret tamen ab
hac nominum barbarie abstinere. Viri enim potius sequendi: Graeci, qui
hac:

hæc primi & recte ostendunt, an Arabes, qui barbaris signentis deformantur? Dum enim humanam effigiem referre illis religio est, omnes fœcælestes imagines ridiculis monstris interpolant. Aquarius ipsis est mulus elicellatus cum duobus doliis. Gemini duo pavones. Virgo manipulus spicarum. Centaurus versus equo commissus. Heniochus Mulus item elicellatus, freno iuxta appposito extrâ asterismum cum stellis suis, quæ tamen nullæ sunt in freno Heniochi Græcanici. Ophiuchus est Cicoma, aut Grus. Ingeniculatus Camelus cum instrato suo. Sagittarius pharetra sola. Calliopea canis in seliquastro. Andromeda phoca, aut vitulus marinus. Cephæus canis. Bootes figura, quam scripto exprimere non possum. Denique dum humanam effigiem reiiciunt, humanum intellectum abdicant. Quomodo enim humana signa à ferinis distinguunt, si nulla apud illos humana sunt? Quomodo manum Bootes designabunt, si bestia pro homine picta, aut figura, quæ omnino bestia non est, in Mappa manum non habet? Sed illi profitentur se nolle Græcorum & Christianorum imagines sequi. Nostri vero artifices, qui Græcos sequuntur, ut velle videntur, quantum ab illis imprudentes discedunt? De Lyra superius demonstratum à nobis, quantum eos fugiat ratio. Neque nego quædam propter commoditatem melius mutati: ut fecisse se proficitur Ptolemæus in asterismis Hipparchi. Hoc locum habet, quando distantia Stellarum accuratius observata sunt, ut proxime fecit vir nobilissimus Tycho Brahe Danus, cuius observationes veterum conatus castigant in multis. Itaque ratione distantiarum picturæ finiendæ. Nam si duæ stellæ humeros, verbi gratia, corporis humani designant, aliæ duæ, quæ pedes referre debent, longinquiores aut propiores sunt, quam ut vlla symmetria corporis humani servari possit; relatione ad humeros facta: tunc quidem illius rei commodius imago designabitur, quam hominis, aut saltem si hominis forma retinenda, aliæ designationes membrorum instituendæ. Hoc enim & Ptolemæus se fecisse testatur, eodem exemplo se mutasse quædam antiquorum, quo ipsi mutarunt quædam in iis, quæ ab antiquioribus relicta erant. Verbi gratia, inquit, stellæ, quas Hipparchus ponit in humeris Virginis, à nobis in lateribus collocatæ sunt, διὰ τὸ μᾶλλον ἑρμῆν φαίνεσθαι πρὸς τοὺς ἐν τῇ κεφαλῇ διάστημα τοῦ πρὸς τοὺς ἐν τοῖς ἀκροχείρσι. τὸ δὲ ταύτων τῶν πρὸς ἀκράς ἰσχυρίζομαι, ὅτι δὲ ὅμοιον παρατίθενται ἀλλήλων ἵ). In his igitur dominetur ratio intervallorum, & ut ibidem Ptolemæus scribit, τὸ ἀκρότατον καὶ μᾶλλον ἀκρότατον τὸ ἐν ὑπὸν καὶ ἡ διατύπωση. In quibus autem eadem distantia cum veteribus observationibus convenit, quæ invidia est, veterum designationes sequi? Theon vult omnes imagines in celo conuersas ad nos tergis esse, at in solidis sphaeris pingi debere vultibus ad nos conuersis. neque in ea re aliquid nouum dicit. Nam si in curua superficie dorsa sunt, omnino in conuexa partes supinæ esse debent: & contra. Quare cum celi superficies

Almagesti Arabes. Vbi enim Ptolemæus habebat *ἰσχυρίδα*, ipsi contractum vertunt. Si istos contractus sequimur, quomodo designabimus *ἰσχυρίδα* & *ἰσχυρίδα*? Nautis figura reuocanda est ex veteribus numismatis, vt pars puppis, quæ *ἰσχυρίδα* dicebatur, referri possit. Sed hæc nimio plus facis. Vereor enim, ne quibus prodesse volumus, ipsi nobiscum vltro expostulatum veniant. Antequam vero hinc discedimus, depromemus quædam prisce Egyptiorum *ἰσχυρίδα* ex eorum Myriogenesi & monomœriis, vt quidem ea Arabes maleferiati à maleferiatis acceperunt. Non enim omittenda erant, præsertim quum similia ex Aben Ezra antea dederimus, quæ *ἰσχυρίδα* habent ab illis Græcorum longe diuersas. Vt autem illa per decenos gradus Decanorum, sic hæc per singulos relata sunt, quæ propria monomœriarum doctrina est. Hæc nos ideo proponimus, vt *ἰσχυρίδα* potius traducamus, quam vt in illis aliquid vilius bonæ frugis esse putemus. Imo contra hæc omnia tam digna illorum otio, qui hæc commenti sunt, iudicamus, quam indigna occupationibus eorum, qui nobilioribus curis capiuntur.

M O N O M Œ R I A R V M

A S C E N D E N T E S I N S I N G V L I S

S I G N I S C V M S I G N I F I C A T I O N I B V S

E T D E C A N I S S V I S Æ G Y P T I A C I S.

A R I E S.

♂ *Primus Decanus ASICCAN Martis: audacia, fortitudo, elationis, inuercundia.*

Grad.

I	Vir, dextra falcem tenens, sinistra ballistam.	Natus aliquando laborabit, aliquando bella geret.
II	Vir capite canino, dextra protensa, laua baculum gerens.	Natus rixosus erit, & inuidus.
III	Vir dextra ostendens varia Mundi, sinistra zonæ adposita.	Natus pacis amator erit.
IIII	Vir crispo capillo, dextra manu accipitrem, sinistra flagellum tenens.	Natus raro ditescet, acquisita disperdet.
V	Viri duo, alter securi ligna findens alter dextra sceptrum gestans.	Natus paterfamilias appellabitur.

VI Rex

NOTA IN SPHERAM BARBARICAM M. MANIL. 449

- VI Rex coronatus, dextra pomum imperiale, sinistra sceptrum
gestans. Natus cognatos & vicinos superabit.
- VII Cataphractus, sagittam manu gestans. Natus in custodia sui sataget.
- VIII Vir galeatus, cetera inermis dextra ballistam gerens. Natus contentiosus erit, & homicida.
- IX Vir capite nudo, cetera vestitus, laeva gladium tenens. Natus verbosus erit, & semper admirandus.
- X Vir versus cuspide transfigens. Natus venator erit.

⊙ *Secundus Decanus SENACHER, Solis; nobilitatis, magnanimitatis; regni, & magni domini.*

- XI Mulier stans, dextra manu colum gestans. Natus hospitalis erit.
- XII Aquila passis alis subiectos pullos suos circumuolans. Natus eleuari cupiet.
- XIII Vir gracilis dextra hircum cornibus apprehendens. Natus mirus homo erit.
- XIII Vir stans, ambabus manibus catena vincit. Natus saepe in carcerem conicietur.
- XV Vir loriceatus, capite nudo, passis brachiis. Natus furax erit, & tenebrio.
- XVI Vir ligone operans. Aliter: vir ex vrceolo aqua effundens. Natus aut agricola, aut piscator erit.
- XVII Vir sericatus otiosus stans. Natus delicatus erit.
- XVIII Mulier throno insidens, dextra manu eleuata. Natus pacem amabit.
- XIX Vir stans, thesaurum manibus indicans. Natus erit furax & tenebrio.
- XX Vir galeatus cum penna Schrethi camelum taurum equitans, equum sinistra trahens. Natus malitiosus erit.

♀ *Tertius Decanus ACENTACER, Veneris; solertia, mansuetudinis, ludorum, idcirco, mundiciarum.*

- XXI Canis clunibus insidens ore ad Leonem & ipsum quoque clunibus insidentem conuerso. Natus fidelis erit socius.

- xii Versus clavis incidens, erabé Natus malus erit socius.
 ore mordicus tenens.
 xxiii Tres serpentes cum totidem Natus multos inimicos habebit.
 pugnantes.
 xxiiii Mulier nuda perizomate suc- Mulier optat virum, aut vir mulie-
 cincta, dextra manu porrecta. rem.
 xxv Vir crispo capillo arietem equi- Natus ciuibus dominari volet.
 tans.
 xxvi Sol in Solem radios iaciens. Natus principatum obtinebit.
 xxvii Draco magnus humi porrectus. Natus potens erit in senectute.
 xxviii Mulier stans vestibus eleganter Natus hilis, & placidus erit.
 culta.
 xxix Vir manibus ferram tenens. Natus labore sibi & vxori victum
 quæret.
 xxx Mulier seuera equum infra- Natus in alios imperiem habere
 tum manu dextra trahens. volet.

T A V R V S.

☿ *Primus Decanus ASICATH, Mercurij: orationis, sationis,
 structura, deductionis coloniarum, scientiarum
 similium, Geometria.*

- i Vir baculo taurum agens ad Natus carnifex erit.
 macellum.
 ii Mulier manu caudam equi ap- Natus otiosus erit.
 prehensens.
 iii Vetula peplata. Alias mulier Nata in senectute virum appetet, &
 verenda subligaculo tecta. cupiet iuuenis videri.
 iiij Mulier dextra flagrum tenens. Natus iracundus erit.
 v Bos in ahenio sedens. Natus hospitalis erit.
 vi Vir triceps, dextra porrecta in- Natus sapiens erit & illustris,
 dicans.
 vii Mulier formosa stans. Natus superbus erit.
 viii Mulier tristis in feliquastro se- Natus tristis & abiectus erit.
 dens.
 ix Vir flagellum gestans agnos & Natus opilio erit & bubulcus.
 capras pascens.
 x Duæ mulieres simul stantes ca- Natus otiosus erit, rebus Veneris
 ne inter ambas ludente. operam dant.

Secundus Decanus, VIROASO, Luna: potentia, nobilitatu,
dignitate, imperij in gentes.

xi	Anis magna instat cornu, stans.	Natus erit auarus,
xii	Mulieres duæ stantes, manibus
copulatis.	Natus bonæ voluntatis erit.
xiii	Duæ mulieres inuicem se ver-
berantes.	Natus rixosus erit.
xiiii	Vir manu baculum tenens.	Natus dirimet litigantes.
xv	Septem aues in aere volantes.	Natus instabilis erit.
xvi	Vir sedens super asino.	Natus piger erit, tardus in omnibus.
xvii	Taurus ad arbore per medium
corporis alligatus.	Natus quotidie negotiis laboriosis
implicabitur.
xviii	Duo tauri capitibus sese incur-
santes.	Natus furiosus erit.
xix	Mulier aquam ex olla in aliam
transfundens.	Natus dulcia verba dabit.
xx	Duo canes se inuice mordentes.	Natus inuidus erit.

Tertius Decanus, A H A R P H, Saturni: miseria, seruitutu,
feritatu, necessitatu, vilitatu.

xxi	Vrsus retro respiciens.	Nascetur malenolus, & iracundus.
xxii	Tres viri manibus se tenentes.	Nascetur, &...
xxiii	Vir in tergum cadens.	Natus per omnia infelix erit.
xxiiii	Vir incurtus baculo incum-
bens.	Natus imbecillus erit in iis, quæ fa-
ciat.
xxv	Vir insultans baculo.	Nascetur fortis in factis suis.
xxvi	Vir stans, manu indicans.	Natus erit pacificus.
xxvii	Ager cum segete. Alias mani-
puli non colligati.	Natus diuitias coget.
xxviii	Mulier freno equum trahens.	Natus volet aliis dominari.
xxix	Mulier freno alium trahens.
alias hirc. cornibus trahens.	Nata volet imperare viro.
xxx	Structura speciosa.	Delectabile factum significat.

G E M I N I

4. Primus Decanus T H E S O G A R, Iouis: Tabellionatus, calculi
dati & accepti, peritiorum, scientiarum inuentionum.

i	Duo viri manibus per mutua
conuersi. | Nascetur hilaris. |
|---|---|-------------------|

- II Vir vnus duos nudos trahens. Nascetur furum captor.
 III Vir testudine canens. Natus homines oblectabit.
 IIII Vir vxorem manu trahens. Nascetur hospitalis.
 V Vir sinistra ballistam, dextra zonam gerens. Natus accinget se ad bellum.
 VI Vir dextra libram tenens. Nascetur Mercator.
 VII Duæ spōsæ manibus copulatis. Natus vxorem ducet.
 VIII Faber ferrum cudens. mulier stans otiosa. Nascetur fugitans laboris.
 IX Rex sedens pomum, siue pilam mundi dextra gerens, scēptum sinistra. Natus imperium obtinebit.
 X Vir virum eleuans humo. Natus amice cum omnium moribus conueniet.

♂ *Secundus Decanus VERABVA, Martis: angustiarum, laboris, inquisitionis rerum arummosa, agilitatis indecora.*

- XI Aquila tres pullos suos superuolitans. Nascetur auguriis deditus.
 XII Duæ mulieres stātes & flentes. Natus tristis erit.
 XIII Tres corui vna stantes. Nascetur inuidus, & auarus.
 XIII Duæ vulpes gallinas vorantes. Nascetur gulosus, & auarus.
 XV Vir septem habena capita. Natus multorum sensuum erit.
 XVI Pons vltra aquas. Natus laborabit sine fructu.
 XVII Vir sine manibus stans otiosus. Nascetur homo nulli rei.
 XVIII Vulpes velociter currens. Natus semper laborabit.
 XIX Arummosus baculum gestans. Natus viator erit.
 XX Serpētes tres in terra prostrati. Natus sapiens erit.

☉ *Tertius Decanus TEPISATO SOA, Solis: obliuioni, dedignationum, iocandi, cauillandi, fatilia audiendi.*

- XXI. Vir sedens in equo. Natus cliens erit.
 XXII Duæ aues colloquium simul ferrentes. Nascetur anceps.
 XXIII Vir decrepitus innitens baculo. Nascetur arummosus, & otiosus.
 XXIII Duæ mulieres congratulantes, & sedentes. Natus erit latus.
 XXV Vir librū apertū manu tenens. Nascetur studiosus.
 XXVI Duo canes inuicem mordētes. Nascetur litigiosus.
 XXVII Mulier otiosa stans & flens. Natus erit vagabundus.

- xxviii Duo tauri, alter altero maior. Nascetur laboriosus.
 xxix Canes tres currentes contrario itinere. Nascetur venator nobilium.
 xxx Duo viri singulos canes trahentes. Nascetur venator Principum.

CANCER

♀ *Primus Decanus SOTHIS, Veneris: alacritatis, comunionis, amabilitatis.*

- I Vir & mulier manibus copulatis congratulantes. Nascetur latus, & amabilis.
 II Mulieres duæ otiosæ instar duarum turrium stantes. Nascetur otiosus.
 III Duo viri stantes coram duabus mulieribus sedentibus. Natus alteri ad libitum seruiet.
 IIII Virgo stans otiosa virum expectando. Nascetur libidinosus.
 V Mulier stans virum expectando. Nascetur luxuriosus.
 VI Vir capram tenens in olla arca. Nascetur fatuus.
 VII Vir zona capram trahens. Nascetur carnifex.
 VIII Mulier stans post domum sese abscondens. Nascetur piger atque lascivus.
 IX Mulier dextra fufum tenens. Natus laboriosus erit.
 X Vir dextra cistam tenens. Natus laboriosus erit.

♀ *Secundus Decanus SYTH, Mercurij: iocositatis, confabulationis mulierum, diuitiarum, vbertatis.*

- XI Nauis stans in aquis. Natus piscator erit.
 XII Vir spoliū animalis humero portans. Natus cerdo erit.
 XIII Puer sedens librum apertum tenens cum calamo. Natus studiosus erit.
 XIII Agnus coronam habens auream in capite. Nascetur aurifaber.
 XV Rex murium super tecto recubans in mido suo. Natus continebit se intra domum.
 XVI Anis pedibus serpentē tenens. Natus gaudebit.
 XVI Mulier stans otiosa. Nascetur piger.
 XVII Duæ mulieres alca ludentes. Natus gaudebit.

xix Vir

- xix Vir cuspidem dextra, sinistra fistulam tenens. Nascetur histrio.
 xx Canis sedens in curru. Nascetur piger.

☽ *Tertius Decanus THVMIS, Luna: venationis, retrahendi fugitivos, armis res repetendi, aduersandi omnibus.*

- xxi Currus stans vacuus. Natus canis operam dabit.
 xxii Vir stans otiosus. Natus piger erit.
 xxiii Aqua profluens. Nascetur instabilis.
 xxiiii Equus Equum insiliens. Natus super alios cuneo volat ad culmen dignitatum.
 xxv Equus liber vagans in campis. Natus erit instabilis.
 xxvi Aqua fluens ex montibus. Natus mobilis erit.
 xxvii Equus frenatus. Natus seruiet.
 xxviii Duo viri sub arbore sedentes, autem in arbore aspicientes. Nascetur otiosus.
 xxix Vir suspensus in patibulo. Natus fur erit.
 xxx Nauis fluitans in aquis. Nascetur nauta aut piscator.

L E O.

☿ *Primus Decanus APhRVIMIS, Saturni: crudelitatis, malefactorum, violentia, patientia laborum, audacia, libidinis.*

- i. Vir tenens dextra caput Leonis. Natus fortis erit.
 ii. Nauis vno latere inclinata in aquas. Natus in aquis infortunatus erit.
 iii. Vir sedens in scabello tristis. Natus erit tristis.
 iiii. Piscis natans in aquis. Nascetur prudens, & astutus, magnitibus suspiciendus.
 v. Serpens tortuose humi iacens. Nascetur inuidus.
 vi. Vir strictum gladium dextra tenens. Natus rixosus erit, aliis aduersans.
 vii. Vir leonem equitans. Natus erit magnis viribus, & sapiens.
 viii. Flamma ignis laborans in igne. Natus opera ignis exercebit.
 ix. Vir ornatus & vestimentis cultus. Nascetur superbus.
 x. Mors stans, manibus falcem tenens. Nascetur homicida.

4. Secundum Decanum SITHAGER, Ionis: risarum nescientum, necessitatu miserorum, victoria validam per nescios, occasione confes distringendi, praeliorum.

XI	Mulier stans, ventrem danti-
dans.	Nascetur impudicus.	V
XII	Mulier bene ornata, & for-
mosa.	Nascetur castus & pudicus.	21
XIII	Taurus in pascuis stans.	Nascetur stabilis in factis suis.	
XXIII	Vir stans otiosus.	Natus otiosus erit.	
XV	Canis aut leo in gramine ia-
cens.	Natus fortis erit.	
XVI	Asinus frenatus.	Natus indisciplinabilis erit.	
XVII	Camelus stans.	Nascetur animosus ac fortis.	
XVIII	Clavis cellularia.	Natus potestatem obtinebit.	
XIX	Vir freno equum trahens.	Natus cliens erit.	
XX	Manus chartam tenens.	Natus nuncius erit.	

♂ Tertium Decanum PHVONISIE, Martis: amoris, societatis,
non decedendi de iure suo pro iis vitandis.

XXI	Vir manu clauem tenens.	Nascetur hospitalis.
XXII	Vir iacens vt mortuus.	Natus imbecillus erit.
XXIII	Vir biceps.	Natus erit diuersorum sensuum.
XXIII	Vir dextra serratam tenens.	Natus sapientiam meditabitur.
XXV	Vir natans in aquis.	Natus piscator erit.
XXVI	Vir ligone operans.	Nascetur agricola.
XXVII	Vir falcem dextra tenens.	Nascetur laboris studiosus.
XXVIII	Tres viri simul deambulantes.	Natus otiosus erit.
XXIX	Vir & mulier manus copulantes	Natus amabilis erit.
XXX	Vir in equo sedens, vt seruus.	Natus alienis seruiet.

VIRGO.

☉ Primus Decanum THVMIS, Solis: seminandi, arandi, herbarum, vrbium
condendarum, opum cogendarum, vite dirigenda.

I	Mulier bene ornata expectans
spectaculum viri.	Nascetur amator, aut amatrix.
II	Dux mulieres otioz stantes.	Natus otiosus erit & vagabundus.
III	Vir librum rationum tenens
manu sua.	Nascetur mercator.
IIII	Vir bobus arans.	Nascetur agricola.

ASCIIT

LI

v Aquila

- V Aquila quiescens. Natus sine labore mercator erit.
 VI Mulier bene ornata stans otiosa. Natus otiosus erit.
 VII Mulier simplex stans otiosa. Nascetur piger.
 VIII Vir sub abiete sedens. Nascetur pastor.
 IX Mulier vultu rubicundo, bene ornata, stans otiosa. Nascetur iracundus atque otiosus.
 X Vir bene ornatus stans otiosus pomum manu tenens. Natus deambulator erit.

♀ *Secundus Decanus THOPITVS, Veneris: quassus,
 opum cogendarum, amaritia.*

- XI Equus albus frenatus currens. Natus velox erit.
 XII Vir nigro vultu, rubris indutus. Natus malus erit.
 XIII Duæ mulieres rosas colligentes. Natus iocosus erit.
 XIII Bos stans in pascuis. Nascetur laboriosus.
 XV Duæ mulieres simul lætæ stantes. Natus iucundus erit.
 XVI Duæ canes simul currentes. Nascetur venator.
 XVII Castrum pulchrum sepe circumdatum. Natus tutus erit.
 XVIII Arbor frondosa in gramine. Natus silvis operabitur.
 XIX Vir sedens in equo ut seruus. Natus cliens & famulator erit.
 XX Avis Falpam aut Murem persequens. Natus alterius generis homini aduersabitur.

♀ *Tertius Decanus A P H V T, Mercurij: senectutis, debilitatis, pigræ,
 læsionis membrorum ex morbo, arbores euellendi,
 ciuitates deaflandi.*

- XXI Vir stans, dextra aurum, sinistra argentum tenens. Nascetur diues.
 XXII Mulier nuda hircum & agnum humeris baiulans. Nascetur impudicus.
 XXIII Vir nauicula nauigans. Nascetur nauta.
 XXIII Anser collo ad pilam alligatus. Natus restrictus erit ad laborem.
 XXV Vir funda lapidem mittens. Natus litigiosus erit.
 XXVI Duo viri mutuo colloquentes. Natus disciplinatus erit.
 XXVII Mulieres duæ otiosæ stantes. Natus otiosus erit.
 XXVIII Aues aliquot in terra, aliz volantes. Natus reditus multos habebit.
 XXIX Ros siue pluuia cadens super grainen. Nascetur religiosus.
 XXX Mutus stans quietus. Nascetur fatuus.

L I B R A.

☾ *Primus Decanus SERVCVTH, Luna: infirmitas, iuri, veritatis, auertendi fortes ab imbecillis, adiuvandi miseros & pauperes.*

I	Vir vtraque manu spiculum tenens.	Nascetur pugnator.
II	Neocorus cum Thuribulo.	Nascetur religiosus.
III	Vir manibus & pedibus debilitatis.	Nascetur miser & laboriosus.
IIII	Vir aruum equis arans.	Nascetur agricola.
V	Avis nigra rubris pedibus & rostro.	Nascetur crassus.
VI	Vir aratrum trahens.	Nascetur agricola sine sensu.
VII	Vir dextra annulum tenens.	Nascetur amator aut amatrix.
VIII	Mulier senu super infirmo.	Natus tristis erit.
IX	Vir dextra strictum gladium in sublime tenens.	Natus rixosus erit.
X	Avis nigra rostro humi inclinato.	Natus totus immundus erit.

♄ *Secundus Decanus ATERECHINIS, Saturni: quietis, vbertatis, visa bona ac securae.*

XI	Vir nigris vultu, & manibus, pedibus albis.	Nascetur tardus & instabilis.
XII	Mulier stans circumspiciens.	Nascetur vagabundus & otiosus.
XIII	Vir & mulier à se inuicem desciscientes.	Natus contentiosus erit, & ab aliis diuisus.
XIIII	Speculum magnum parieti appensum.	Natus superbus erit.
XV	Duo corda simul pendentia.	Natus mundanus erit.
XVI	Camelus currens.	Nascetur fortis ac velox.
XVII	Merula dulce canens.	Nascetur iocosus.
XVIII	Villa cum domibus bene ornatis.	Natus dominabitur rure.
XIX	Castrum pulchrum monti impositum.	Natus nobilis erit.
XX	Ara pulchra, bene instructa.	Natus religiosus erit.

♃ *Tertius Decanus ARPIEN, Iouis: gulosisarum, concubinarum masculorum, carminum hilarium, affectionis malorum saporum.*

XXI	Vir alius aut equum equitans.	Natus eques erit, & seruus.

- xxii Equi duo sellis infrati. Natus multum appetet, parum adipiscetur.
- xxiii Medicus vrinam per vitrum inspiciens. Nascetur medicus.
- xxiiii Homo inferiori parte equus baculo draconē percutiens. Nascetur robustus.
- xxv Pavo stans in gramine. Nascetur superbus.
- xxvi Vir leonem baculo percutiens. Natus victor bello erit.
- xxvii Arbor frondosa in horto. Nascetur olitor.
- xxviii Vir ligone terram rimans. Nascetur laboris patiens.
- xxix Mulier otiosa stans. Nascetur otiosus.
- xxx Lepus ex silva currens. Natus instabilis erit.

SCORPIVS.

♂ *Primus Decanus SENTACER, Mente traxum, tristitiam, deceptionum, detractionum, perditionum, infidiorum.*

- i Vir spiculum manu tenens. Nascetur fur & nequam.
- ii Vir infidens elephanto. Nascetur fortis & stabilis.
- iii Vir stans otiosus. Nascetur malus & otiosus.
- iiii Cithara lætitiā signans. Nascetur iucundus.
- v Vir partibus inferioribus defectus. Natus inchoabit, & non perficiet.
- vi Asinus aut Equus fignatus, sellis instratus. Natus parca perducet ad effectum.
- vii Vir sedens marsupium dextra tenens, scyphum aureum sinistra. Nascetur mercator & diues.
- viii Gallus Gallinaceus magnus stans. Natus scriptor erit.
- ix Puer in tina sedens. Natus non multi intellectus erit.
- x Facies multum distorta. Natus mirabilis opinionis erit.

☉ *Secundus Decanus TEPISEVTH, Solus: deceptionum, detractionum, novas inimicitias inter homines ferendi, & veteres confirmandi.*

- xi Vir cauda scorpione in tenens. Nascetur invidus.
- xii Serpentem in agnum murem pungentes. Nascetur prudens, sed malus.
- xiii Turris pulchra ac fortis. Nascetur robustus agricola.

XIIII	Puteus aquis manans.	Nascetur mente instabili.
XV	Mulier pulchra stans otiosa.	Nascetur otiosus.
XVI	Mulier pauperi dans eleemosynam.	Nascetur misericors.
XVII	Lupus in campo currens.	Nascetur raptor.
XVIII	Mulier post Ianuam sese absccondens.	Nascetur piger atque otiosus.
XIX	Canis rictu & auribus magnis.	Natus nobilis erit.
XX	Vir sedens in camelo.	Nascetur fortis.

♀ *Tertius Decanus SENCINER, Veneris : bellorum, ebrietatis, violentiarum, scortationum cum ira, & praua lentia.*

XXI	Equus liber in campo.	Natus sine iugo erit.
XXII	Aqua magna fluens.	Nascetur instabilis.
XXIII	Riuuli multi ex fontibus manantes.	Nascetur instabilis.
XXIII	Mulier dextra fasam tenens.	Nascetur laboriosus.
XXV	Lupus anserem ore ferens.	Nascetur furax & rapax.
XXVI	Vir vestes humeris baiulans de spoliis.	Natus spoliator erit.
XXVII	Vir duo stantes & vna colloquentes.	Nascetur iucundus ac socialis.
XXVIII	Edificium aut Templum magnum.	Natus multum orationi operabitur.
XXIX	Magister sedes cū libro aperto.	Nascetur studiosus.
XXX	Serpens magno capite.	Nascetur prudens.

SAGITTARIVS.

♀ *Primus Decanus EREBVO, Mercurij, audacie, libertatis, militie.*

I	Viri tres stantes sine capitibus.	Nascetur iustus & religiosus.
II	Vir ballista sagittans.	Nascetur rixosus omni tempore.
III	Vir indutus flammeis in Ariete sedens.	Nascetur rixosus.
IIII	Vir humero spiculū baiulans.	Nascetur spoliator.
V	Mulier dorso cunas baiulans.	Natus laboriosus erit.
VI	Bos tricornis.	Nascetur homo multorum intellectuum.
VII	Mulier stans otiosa.	Natus otiosus erit.

VIII Duo viri talis ludentes ad mensam. Nascetur aleo.

IX Strues lignorum ardens. Natus opera ignis exercebit.

X Portio auri, argenti, & plumbi in terra. Nascetur diues.

▷ *Secundus Decanus SAGEN, Luna: timor, plerumque dolorum & sibi semper timendi.*

XI Simia insidens lupo. Natus alii dominabitur.

XII Vir hircum equitans. Natus omnibus contradices.

XIII Vir stans ligatis dorso manibus. Natus vincetur.

XIII Magister librum tenens apertum. Natus doctus erit.

XV Vir equo sella instrato ambulans. Nascetur timidus.

XVI Currus vacuus. Nascetur homo à ratione vacuus.

XVII Decrepitus innitens baculo. Natus multum orabit.

XVIII Vir altera manu aurem cauda tenens altera faciem accensam. Nascetur auceps.

XIX Domus circumdata facibus ardentibus. Natus laboriosus erit, metu vique obsessus.

XX Viri tres ambulantes connatis brachiis. Nascetur iocosus ac socialis.

▷ *Tertius Decanus CHENEN, Saturni: obstinationis in proposito, contradictionis, dexteritatem in malo, rixu, & factis abominabilibus.*

XXI Vir stans ornatu Doctoris. Nascetur sapiens.

XXII Duo viri mutuo se gladio perfodientes. Nascetur latro, aut homicida.

XXIII Mulieres duæ mutuo se pectora cultro transfigentes. Nascetur homicida.

XXIII Vir sese gladio transfigens. Natus sibi ipse damnum inferet.

XXV Vir humo vomens. Nascetur crapulosus & laboriosus.

XXVI Vir ludens bacillo ligneo. Natus histrio & iocosus erit, id est gesticulator.

XXVII Vir pendens manibus. Nascetur iocosus, id est gesticulator.

XXVIII Vir sedens in Camelos. Nascetur fortis.

XXIX Vis

- XXIX Vir se de lecto in lectum reuoluens. Natus puerilis erit.
XXX Vir dextra fetream soleam tenens. Nascetur faber.

CAPRICORNVS.

♈ *Primum Decanum THEMESO, Iouis: sperandi, gaudendi, lucrandi, perdendi cum debilitate, ac utilitate.*

I.	Duo viri in forma similes.	Nascetur amicus ac iucundus.
II	Vir ferens arundinem.	Natus sine potestate erit.
III	Serpens magnus.	Natus sapiens erit.
IIII	Duo trastra in campo.	Nascetur rusticus.
V	Dua porta aperta.	Nascetur hospitalis.
VI	Vir baiulas canes humeris suis.	Nascetur rixosus.
VII	Duo viri cum muliere stantes.	Nascetur iocosus.
VIII	Manus auem tenens.	Nascetur auceps.
IX	Vir in terram cadens.	Natus debilis erit.
X	Vir utraq; manu singulas Vpupas ferens.	Natus auceps, aut venator erit.

♏ *Secundum Decanum EPIIIA, Martis: querendi de rebus, que sciri non possunt, & sciscitandi ea, que ad finem perducere non possunt.*

XI	Rex coronatus literas accipit à nuncio.	Natus nuncius Principis erit.
XII	Vir velociter currens.	Nascetur homo velox.
XIII	Vir humero portans exuvias hirci.	Natus carnifex erit.
XIIII	Manus spiculum tenens.	Nascetur rixosus.
XV	Vir ingenuatus.	Natus nobilis erit.
XVI	Vir equitans equo nō frenato.	Natus sine potestate erit.
XVII	Vir Cynocephalus.	Nascetur rixosus.
XVIII	Vir dimidiatus.	Natus pusillanimus erit.
XIX	Vir quatuor pedes habens stans otiosus.	Natus quiescet tunc, quum operandum erit.
XX	Simia in speculo se intuens.	Nascetur homo superbus.

♐ *Tertium Decanum HOMOTH, Solis: cupiditate familiam gubernandi, non sufficiens sibi, suspitandi.*

XXI	Magister librum apertū tenens.	Nascetur homo doctus.

XXII Vir

XXII Vir ligone terram fodiens.	Natus agricola erit.
XXIII Vir mulierem manu trahens.	Natus amator erit.
XXIII Doliarius dolia fabricans.	Natus artifex erit.
XXV Vir manu auem gestans.	Natus nobilis erit.
XXVI Silua pulchris arboribus cōsita.	Natus filius operabitur.
XXVII Vir in gramine iacens.	Natus debilis erit.
XXVIII Vir terram ferens capite.	Natus diues erit.
XXIX Mulier pulchra in scabello sedens.	Natus latabundus erit.
XXX Posteriora piscis.	Natus res inchoabit, neque absoluet.

A Q V A R I V S.

♀ *Primus Decanus OROASOER, Veneris: arumnarum pro lucro, inquietudinis, laborum, minutionum, pauper-
tatis, utilitatis.*

I Vir ambabus manibus singulas aues tenens.	Natus auceps erit.
II Vir ambabus manibus caput suum tenens.	Natus tristis erit.
III Vir vna manu caput suū tenēs.	Natus dolore plenus erit.
IIII Vir inequitans thesauro suo occluso.	Natus mercator erit.
V Mulier præcedens viro sequente.	Natus sollicitus erit.
VI Vir ligneo bacillo ludens.	Natus iocosus erit, id est gesticulator.
VII Euaginat⁹ cultellus humi iacens.	Nascetur bellicosus.
VIII Vir manu catenam tenens.	Natus se non possidebit.
IX Vir virum à terra eleuans.	Nascetur otiosus.
X Vir stans sine capite.	Natus sine potestate erit.

♀ *Secundus Decanus ASTIRO, Mercurij: forma, intellectus, mansuetudinis cum modestia, bonorum morum, complementi
sue figura, & liberalitatis.*

XI Vir armatus sine capite.	Nascetur nobilis sine potestate.
XII Vir armatus regem percutiens.	Natus dominator Regis erit.
XIII Equites multi armati.	Nascetur rixosus aut raptor.
XIII Vir manu sua pedem amputatum tenens.	Natus tristis erit.

xv	Duo viri vultus equales.	Natus infelix erit.
xvi	Vir ignem manu tenens.	Natus opera ignis exercebit.
xvii	Mulier agra in lecto decumbens.	Natus infirmus erit ac otiosus.
xviii	Noctua magna quiescens.	Natus timidus erit.
xix	Vir caput amputatum manu tenens.	Natus potestatem habebit.
xx	Mulier decrepita baculo innitens.	Natus debilis erit.

☽ *Tertius Decannus TEPISATRAS, Luna: detractionum, & deceptionum.*

xxi	Vir vultus supine humi decumbens.	Natus infans erit.
xxii	Vir securi alterius manus & pedem tenens.	Nascetur malicius.
xxiii	Canes duo simul currentes.	Nascetur iocosus.
xxiiii	Vir plenum manu se tergens.	Natus semper tristis erit.
xxv	Vir spiculum magnum gestans.	Nascetur fur & nequam.
xxvi	Fons fluens ex monte magno.	Natus instabilis erit.
xxvii	Beatus impudens soribus circumdata.	Natus erit in factis suis.
xxviii	Vir bibens ex vasculo.	Natus latus erit.
xxix	Vir equo insidens tenens gladium fixum.	Natus rixosus erit.
xxx	Rex coronatus sedens.	Natus quiete regnabit.

P I S C E S.

☿ *Primus Decannus ARCHATAPIAS, Saturni: anxietatis, cogitationum multarum, itinerum, migrationis de loco in locum, querendi opes, & victum.*

i	Duo viri vnum caput habentes.	Nascetur rixosus & instabilis.
ii	Vir humi sedens.	Natus rusticus erit.
iii	Vir cuneum edens.	Natus pistor erit.
iiii	Vnicornis supine humi iacens.	Natus sine potestate erit.
v	Duae virgines inuicem obuersae.	Natus inuidus erit.
vi	Avis magna itans & edens.	Nascetur avarus.
vii	Vir manu nolam tenens.	Nascetur custos templi.
viii	Vir in tina sedens perizoma habens in manu.	Nascetur balneator.

- IX. Vir peregre proficiscens. Nascetur religiosus.
 X. Vir pistillo tundens in maris. Nascetur leprosus.

2. Secundus Decanus, THOPIBVI, Iouu: gloriationu, animu:
 clari, manifestandi se, rebu, ordiu.

- XI. Vir cum baculo incedens. Natus vagus erit.
 XII. Iuuenis bene ornatus retro respiciens. Natus otiosus erit.
 XIII. Vir & mulier equitantes animi causa. Nascetur otiosus.
 XIII. Vir ligna secans in silva. Nascetur operarius.
 XV. Vir cum citharo canens. Nascetur ad licentia se parabit.
 XVI. Vir auem aut Gallum gallinaceum manifiens. Nascetur nobilis.
 XVII. Vir in aquam se mergens. Natus erit sine intellectu.
 XVIII. Duo equites confligentes. Natus rixosus erit.
 XIX. Vir gladio se transuerberans. Natus caussa sibi sua mortis erit.
 XX. Luna noctu lucens. Natus infabilis erit.

3. Tertius Decanus, ATEMBVI, Maru: gloriationu, simplificationu,
 oblectationu cum mulieribus, & orationu.

- XXI. Duo mutuo se confodientes. Nascetur homicida.
 XXII. Mulier pannis laceris induta. Nascetur impudicus.
 XXIII. Mulier nauigans. Natus instabilis erit.
 XXIII. Vir & mulier in lecto decumbentes. Nascetur lasciuus.
 XXV. Vir lapidem funda mittens. Nascetur rixosus.
 XXVI. Mulier viro dormienti caput securi amputat. Nascetur homicida.
 XXVII. Vir nudus mingens. Natus impudicus erit.
 XXVIII. Vir equo adambulans altera manu auro, altera serpente tenens. Natus mira subtilitatis erit.
 XXIX. Piscis magnus in sicco. Natus infabilis erit.
 XXX. Mulier se in speculo cernens. Nascetur superbus & incultus.

NOTA IN SIGNIS DAKBARUM M. MANILI.
 PVODECIM SIGNORVM
 NOMINA CVM FIGVRIS.

♈ Aries. ♀, caput arietinum. **الحمل**

♉ Taurus. ♂, caput bubulum. **الثور**

♊ Gemini. II, duo corpuscula consertis brachiolis, & cruscula. **الجن**

♋ Cancer. ♂, chela cancelli. **السرطان**

♌ Leo. ♂, caudaleonina. **الأسد**

♍ Virgo. ♀, ala Virginis. **العذراء**

♎ Libra. ♀, librile cum erutina. **الميزان**

♏ Scorpius. ♂, Scorpio cauda erecta. **العقرب**

♐ Sagittarius. ♂, Sagitta arcu applicata. **القوس**

♑ Capricornus. ♂, cauda Capricorni contoluta. **الجاني**

♒ Aquarius. ♂, Fusio aqua, in qua volutari Pisces Manilius putat. **الدلو**

♓ Pisces. ♀, Pisces duo aduersi oppositis dorsellis cū vinculo, quod **الحوت**

SEPTEM ERRANTIVM NOMINA EX VETERI
GLOSSARIO: ITEM FIGVRÆ ET APPELLATIO-
NES DIVERSÆ AB ANTIIS SCRIPTORIBVS.

القائد الرحل

שבתון שבת Sabbathicus. $\kappa\rho\omicron\nu\theta$, Saturnus. Egypt. $\phi\acute{\alpha}\nu\tau\omega\nu$, H , fulcrum Saturni.

المشتري

Ἰουστιτία. $\zeta\delta\varsigma$, Iuppiter. Egypt. $\phi\acute{\alpha}\lambda\upsilon\nu\omega\nu$, Z , fulmen Iouis.

الاحمر المروج

Μάρσας. $\mu\alpha\rho\varsigma$, Mars. Egypt. $\mu\alpha\rho\varsigma$, M , Hasta Martis cum clipeo. Ouid.

الشمس الاقرب

ἥλιος. $\eta\lambda\iota\omicron$, Sol, calor. $\eta\lambda\iota\omicron$, Sol. \odot , Rota Solis Lucret. $\delta\iota\sigma\kappa\omicron\varsigma$ $\eta\lambda\iota\omicron$ poet.

الزهرة

Ἥρα. lucida. $\alpha\phi\rho\omicron\delta\iota\tau\eta$, Venus. Egypt. $\mu\alpha\sigma\phi\omicron\rho$, Q , Speculum Veneris.

الكاتب عطارد

Ἑρμῆς. $\eta\rho\mu\eta\varsigma$, Mercurius. Egypt. $\phi\acute{\alpha}\lambda\beta\alpha\nu$, P , Caduceum Mercurii.

القمر

Ἄρτεμις. $\alpha\rho\tau\epsilon\mu\iota\varsigma$, $\mu\acute{\alpha}\eta\eta$, $\lambda\acute{\alpha}\lambda\alpha\delta\iota\alpha$, $\sigma\iota\lambda\acute{\alpha}\eta\eta$, $\eta\lambda\iota\omicron$. Luna. D , $\phi\epsilon\gamma\gamma\alpha\rho\iota\omega\nu$. Est

etiam H Moloch Cananæis, item Sicut, Amos v, 26. vel potius Kiun, ibidem. Nam Aben Ezra ait ita Perfice & Arabice vocari Rursum Z Reem-pham. $\phi\alpha\gamma\alpha$ id est $\beta\rho\omicron\tau\tau\epsilon\upsilon\varsigma$, $\zeta\epsilon\upsilon\varsigma$ $\beta\rho\omicron\tau\tau\epsilon\upsilon\varsigma$. Actorum vii, 43. & in Græco Amos. Q $\eta\eta\tau\alpha\sigma\omega$ Danieli & Chalæis.

كيوان

Quam vetusti sint characteres Planetarum, argumento sunt vetustissima gemma, & palæ annulorum, in quibus ex incisæ videntur.

OMISSA

OMISSA ET ADDENDA.

p. 48, l. *Ancone*. Sic *Cassida* pro *Cassida*. Propertius:

Cuius ut auratam undante cassida frontem, Absque ope, &c.

55, 21. *non leuiter miramur*. Sed vetustiores editiones habebant *uener non uesper*: quod conuenit uerbis Arati. Itaque hoc modo Cicero à culpa liberari potest. De Can. ors. 67.

85, 26. *Vide qua in illum locum adnotamus*. Hæc uero comparatio ad uerbum extat apud Apollonium libro primo:

Μακρὰ δ' αὖ ἐλθόντων κλέβοι,
ἀστὴρ δ' αὖ χλοεῖο δειδμήεντα δέλει.

88, 19. *eo peruenire potuit*. *Lexquinio minus*, id est excepto Tarquinio. Sic loquitur Stagijs primo Thebaidos:

*Pallados armifera phætrataque exæ Diane
Æqua ferunt terrore minus.*

excepto terrore reliqua similes. quam terrorem in Pallade & Diane uocat Staius, hoc signantius & conuenientius Græci *αὐτῇ & περὶ τῆς*.

88, 36. *Delphino in superiore*. Nam in tripode Phæbi ut plurimum in nummis coruus impositus est. quod Staius digito indicat libro III Thebaid.

*Non comes obscurus Tripodum, non fulminis ardens
Vector adest.* — De Cycno & Delphino Martialem, &c.

89, 5. *in iuuenilibus Coniectaneis nostris*. Hic uero Manilius allusit ad ueteres statuas Coruini, in quibus semper coruus in casside statuebatur. Silius v:

*Atque hic egregius lingua nomenque superbum
Coruinus, Phæbea sedet, cui cassida fulgæ
Ostentans Ales proauita insignia pugna.*

89, 9. *quadam Urbis αλληγορία*. Vnde ait Camillum seruando Romanam condidisse: quod totidem fere uerbis de Archimede extulit Silius:

— *seruando condidit urbem.*

97, 32. — *pendentia bella Attribuunt*. Festus Auienus:

— *& infano penderent saepe profundo.*

Græcum est *μετακείσθαι*, &c.

102, ult. *posteritati persuadere uoluit*. Nam & Nicander Theriacis citat de Hesiodo, quæ ueteres Grammatici negant in eius scriptis extare.

— *ἐν τῷ ποίματι* *Λοκροῖσι*.

Scholion vetus: *ἵστον, ἐν τῷ ποίματι Νικάνδρου. ἡ δὲ αὖτε ταῦτα ἔστιν ἐν τοῖς περιμένους*. Sed si Nicander uidit aliquod opus Hesiodi *ὅτι τὰ περιμένα*, non

est, quod Grammaticus ille Nicandrum falsi conuincat, neque nos Manili-
lium, si alia Heliogabali nomina videretur legere.

106. Post v. 28, adde v. 31. — *non athera vesti.*] Aut legendum *acra*,
aut *athera* pro *aere* vsurpante.

145, 24. *Ioni pro Ioue & xantho.* Val. Flaccus:

Hanc demissa Ioni non vnaquam ledere flamma

audet hinc. —

Ibid. & Plautus *Cistellaria*: & Val. Flaccus v. *alipedi* pro *alipede*.

alipedi hanc *alipedi* putantem corpora curru.

176, 39. *Glossa reddunt.* Sed & *quidam* Seneca redduntur maledens in
Thyeste:

Qui maledcorum Tanta viua domos

ostendit iocum? — *maledcorum*, quod *maled*. *maled*que ergo 3
veteribus vertitur Malegenius, Maledon. *maled*que igitur, &c.

183, vlt. *volentes & maledcorum.* *maled*que

— *Clamor surbat diuersa vetusum.*

209, 10. *maled*. *maled*que Victorinus: *Degradat enim in superiores loca 2.*
scendere. *Degradat* in aliquo loco *discedere.* *Degradat* locum, &c.

229, 12. *quod plane ante Solis ortum plantantis occidere Solis.*

F I N I S

CL VIRI ISMAELIS BVLLIALDI

Ad MANILII

Locos quosdam, Obseruationes.

Lib. 2. Pag. 30. v. 12. *Atque arbuta vagis essent quoddam adultera pomis.* Si de Arboribus insitis, vt vero simile est, loqui voluit Manilius, voce illa, *Arbuta*, minus proprie vsus est. Nam vt ex Columella lib. de Arboribus, ex Plinio l. 17. c. 23 & ex Palladio de re rustica constat, arbuta sunt loca arboribus non frugiferis, sicca & olea exceptis, ad vites sustinendas consita, in quibus poma non gignuntur. Sed vites arbutiuæ appellatae populo, vlmæ, orno, & aliis arboribus maritatae ac iugatae racemos producant, & in arbutis per arborum tabulata pandunt. erunt itaque *adultera arbuta vagis pomis* arbores insita. eandem fere formulam loquendi vsurpauit Plinius l. 17. c. 1. *ob hoc insita, & arborum quoque adulteria excogitata sunt, vt nec poma pauperibus nascerentur.* elegans sane metaphora, qua alieno trunco inserti arborum rami fortis fructusque adulterinos edere dicuntur. Debuisset tamen Manilius propria voce vtendo dicere *Pomaria*. dubitare proinde non absolum omnino erit, an poeta sic scripserit. & asserenti, eo versu adhuc de vitibus sermonem ipsum habere, non repugnabo aut refragabor: illa enim opinio stare potest. Manilium itaque hunc versum ita scripsisse, coniecere aliquis queat

Atque arbuta vagis essent quod adulta racemis.

In illis quippe nobilia gignebantur vina æqualiter cocta; quare Bacchus etiam arbuta amat, in quibus feliciter nutritur.

Pag. 32. v. 20. *Tu quoque fraternis sic reddit cornibus ora:* viciosam hanc lectionem correxit Scaliger, aut fortasse in aliam non meliorem mutauit, reposuitque *curribus ora*. Non magis enim reddit curribus, id est cursui Solis, ora, et si ille currat, quam cornibus quæ non habet: sed ad Solis adspectum, quo terram intuetur, Luna vultum componit: & pro ratione *συζητησιμῶν* seu configurationum ad illum nobis lumen ostendit. *ἀκυρολογίας* hic postulari non immerito posset Scaliger, qui ad fastidium vsque legentium, quamuis hand inique vt plurimum, vitium illud in Lucano reprehendit. scripsit proculdubio Poeta

Tu quoque fraternis reddit cornibus ora.

& ita legi debere sequentia probant ——— *quantumque relinquit.*

Aus dedit ille, refers.

Pag. 32. v. ultimo & seqq. p. 33.

Mitto alias artes, quarum est permessa facultas,

Infidas adeo, nec nostri munera census

Mitto quod aequali nihil est sub lege tributum.

Quo patet auctoris summam, non corporis esse

Mitto quod & certum est, & inevitabile fatum.

Materiaque sat est cogi, sed cogere munda.

Manilius in commendanda & laudanda Astrologia hoc loco totus est, quam scientiam cœlestem à Deo infundi ait, vt Deus ipse noscatur ac reperiatur. dimittit propterea alias scientias & artes ab hominibus excogitatas, & promiscue ipsis permittas, quarum vulgus hominum capax est, cum ad percipiendas eas nullo lumine cœlesti sit opus. Non sunt quippe cœlestis census & ordinis, sed circa res materiales versantur, ideoque infidas appellat, quod errori obnoxie sint: & in illis opinione sua homo decipi possit. Præterit etiam quod non est sub æquali lege tributum, res scilicet quæ eodem semper modo se non habent, de quibus certa dari nequit scientia, cum semper sibi non consent, nec regulæ alicui stabili subiiciantur. Tandem etiam quod certum est & inevitabile fatum. id est causarum necessarium & inter se connexarum contemplationem; quasi materialibus immixtam omittit. Fatum enim ipsi Manilio posterius est astrorum motu & efficientia, à quibus materia disponitur & informatur. omnes propterea alias scientias & nobilitate & certitudine antecedit Astrologia, estque omnium prima, quod circa mundum primum auctorem rerum versetur, quodque ab eo infundatur. per mundum enim Deum hic intelligere oportet, iuxta Stoicorum, quos Manilius fere sequitur, dogmata. Mundus ergo seu Deus potestatem cogendi materiam, id est mouendi ac informandi habet, *dicens ab æthereis terrena animalia signis.* Qua ratione patet ab auctore, id est Deo efficiente, non à corpore seu materia, summam rerum, hoc est ipsarum effectiōnem ac productionem immediate pendere: atque etiam supremam scientiarum Astrologiam immediate ab eo nostris animis infundi, eique acceptam referre homines debere; hocce itaque ordine versus illi legendi sunt, vt perturbatus sensus auctoris restituatur:

Mitto alias artes, quarum est permessa facultas,

Infidas adeo, nec nostri munera census

Mitto quod aequali nihil est sub lege tributum.

Mitto quod & certum est, & inevitabile fatum.

Materiaque datum est cogi, sed cogere munda,

Quo patet auctoris summam non corporis esse.

Sensura

Sensum in ordine versuum perturbato quaesivit Scaliger, quem oculatissimum animo cernere posse vix credo. De ingeniorum disparitate non tractat hic Manilius, sed de scientiarum dignitate & praestantia, nec quaerit an à Deo, an à nobismetipsis scientias habeamus, verum Astrologiam à nullo percipi posse asserit, nisi pars ille deorum sit, id est nisi lumen caeleste hauserit.

Pag. 33. v. 22. *Nam neque decipitur ratio, nec decipis unquam.*] *ἡ δὲ οὐκ ἔστιν ἡ ἀνθρώπου ψυχή, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ.*

Pag. 34. v. 12. *Cernis ut aversus redeundo surgas in arcum.*] Hic versus in alienum locum traiectus est. vbi enim de sexu seu genere signorum agitur, absurdum est de ortus seu *ἀνατολῆς* varietate, quæ seorsim postea explicatur, aliquid inferere. pulsus sedibus propriis post quadragesimum quartum ab hinc versus, ut eis restituitur, *δὲν ἡ ἀνθρώπου ψυχή, & aversus* legendum pro *aversus*, & alii versus sic erant legendi:

Quia tria signa novem signis coniuncta repugnant,

Et quasi seditio cælum tenet. aspice Taurum,

Cernis ut aversis redeundo surgas in arcum

Clunibus, ut Gemini pedibus, testudine canter

Surgant, cum rectis oriantur cætera membris.

dixit *in arcum*, quia dorsum, cui insident Pleiades, prius quam caput & vngula oritur. In locum sane proprium Scaliger versus illum non reposuit: & rationem, quam in notis affert, quare Taurus ob Pleiadas puellas signum sit foemininum, admittet nunquam Astrologiæ veteris peritus. Neque Manilius inter dodecatemoria foeminina Taurum cum filiis Astrologorum sentiens reposuit, quia asterismus aversus venit in cælum, diuesque puellis. non observavit Scaliger diuisionem primam signorum in masculina & foeminina *δὲν ἡ ἀνθρώπου ψυχή* esse; diuisionem autem alteram erectæ vel distortæ ascendentium esse *ἡ ἀνθρώπου ψυχή* seu constellationum. perperam equidem confunderet Manilius signorum *ἡ ἀνθρώπου ψυχή*, si asterismorum conditionem duodecimarium partium sorti commisceret.

Pag. 35. v. 12. *Mitior autumnus.*] Trium versuum traiectionem quomodo Scaliger non viderit, miror. quo ordine etenim leguntur, idem de Sagittario bis diceretur. imo potius particula *nec non*, quæ coniunctiua est, Sagittarium alicui, de quo tres versus anteriores *Mitior autumnus* & duo sequentes essent intelligendi, coniungeret: duoque bina signa seu duplicia ante Capricornum ponenda esse significaret, quod fieri nequit & distributioni signorum repugnat, hoc itaque ordine versus illi legantur:

Aestiva pars est, prima fors ultima parti.

Nec non Arcitenens, quæ te Capricorne, sub ipso

Brachio, duplici firmatus imagine fertur.

*Misior autumnus molles sibi vindicat artus
Maceriumque oris. Fera tergo membra rigentem*

Excipiunt hiemem: mittunt in tempora signum. Quosque &c.

per molles artus vultus totaque pars anterior Sagittarii *asturandis* intelligenda est, posterior enim est equina & ferina.

Pag. 35. v. 26. *Nec mirere moras, quum Sol aduersa per astra*

Aestiuum tardis attollas mensibus annum.]

legendum proculdubio *auersa*, vt cum superioribus conueniant. causam longioris veris, atque etiam ætatis rudibus in Geometria, & Astronomiæ imperitis ridiculam offert, propterea quod Taurus, Gemini, Cancer aperi oriantur, cum Solis Apogæi, vel vt hodie loquimur Terræ Aphelii Manilii sæculo circa decimam Geminorum partem situs apparens hoc effecerit. nullatenus autem moras longarum dierum *asturandis* poeta astrologus, vt vult Scaliger, aut respicit ad incrementum dierum; sed illa refert ad longitudinem temporis, quo Sol Borealia signa percurrerebat diebus 186½, qui semestri tempori imputabantur, cum alterum semestre australium signorum fuerit dierum 178½ circiter. vnde tardi dici debuerunt menses tres vernaes, qui, vt & tres æstiu, diebus 93½ præter propter constabant: & diuturniori tempore labeantur quam autumnales & hiberni, qui singuli terni diebus 89½ *asturandis* acceptis conficiebantur. hæc autem loquendi formula *asturandis* annus significat tempus æstiuum.

Pag. 36. v. 5. *Nunc Pisces, nunc Cancer, nunc acri Scorpis istu.*] Hoc loco Manilius signa diuidit in diurna & nocturna, sed methodo quam Ptolemæus & Græci, quos vidi, non memorant; duo enim signa contigua, Pisces & Arietem, diurna facit; duo sequentia, Taurum & Geminos nocturna, sicque deinceps æquis interiectis intervalis, parique signorum numero. Quod cum ita sit auctoris menti repugnat, versus ille ineptè interiectus, *ceteris nec numero consortia, nec vise sedis.* Deinde in illis confusio est & triectio; sic itaque sunt legendi, vt auctor sibi conset.

Nunc Pisces, nunc Cancer, nunc acri Scorpis istu.

Omnia dicuntur simili sub sorte diurna.

At vicina loco, diuisaque partibus æqui.

Interiecta locis totidem, nocturna feruntur.

Ille vero versus, *cetera nec numero*, post hunc reijci debet, *Feminam nocturni gaudere tenebris.* Incipit enim alia diuisio signorum in *diurna* & *nocturna*, quæ nec numero consortia sunt, id est æquali inter se numero non computantur; nec sedes alternas æquis interiectis spatiis habent. Terrestris enim sunt Aries, Taurus, Leo, Scorpis, quæ eundem inter se ordinem, ac diurna & nocturna, non tenent: aut similem ei quæm *Aquæ* signa Cancer & Pisces inter se seruant, neque hæc & illa numero inter se sunt æqualia.

Aliz.

Alia etiam signorum diuisiones, quas postea recenset, nec numeri consortium nec vices sedis similes habent. Hunc nodum Scaliger non vidit, nec dissoluit.

Pag. 36. v. 26. *Parque mari nitens fundentis semper Aquari.*] Multum se torquet Scaliger, vt explicet, quare pars Aquarii mari niteat, & mentem poetæ dubitat se adsequi posse, quæ tamen aperta ac patens est. Non alludit Manilius ad formam qua Aquarius pingebatur: non rationem habet situs asterismi penes latitudinem: non respexit etiam ad ortum illius supra horizontem; sed ait constellationem totam Aquarii mixtæ esse *et tunc præcipuum naturæ*, hoc est terrenæ & aqueæ; quod hominis figura, qui terrenus est, constet, & quod aquas fundat Ganymedes ille: fusiones ergo Aquarii *partem mari nitentem* appellat Manilius. In hunc laqueum se ipse induit Scaliger, cum non cerneret Ganymedem, calpenque quam manu tenet, & aqueæ ex hac simula fusiones, vnam simul constellationem efficere; quæ vna parte sui terrestris, altera vero aqueæ censetur.

Versu ultimo, retineri potest lectio. *Er qui contento.* Sagittam enim emittens pingitur Sagittarius.

Pag. 37. v. 5. *Vt Lea & Arcicentens, Ariesque in cornua tortus.*] In nostris globis Aries genubus poplitibusque flexis sedens non currens hodie pingitur.

Vers. 17. *Scorpius in Libra consumit brachia.*] intelligendum hoc solummodo contigisse, quando ex Scorpij Chelis Lances factæ sunt, exque mutilati asterismi parte nouus conditus creloque affixus est.

Pag. 38. v. 16. *Dextra fert Libram Cancer, Capricornus & illam.*

Conspectus hunc Aries, atque ipsum partibus æquis

Cancer, & hunc Luna subeuntis sidera Libra.

Semper enim dextris censentur signa priora.

Sensus Manilij hoc loco esse distinguendum debere, & interpretationis secundum partes dextras & sinistras, ex ordine antecedentium ac sequentium signorum. Antecedentes partes appellat dextras respectu sequentium seu subeuntium, quas sinistras vocat, vultu ad meridianum, quem respicit Astrologus, & Zodiaci hemicyclium supra horizontem extans conuerso. sed quomodo cum sensu Manilij stare potest versus prior *Dextra fert*? Illius enim parte prima Cancer ferre Libram à dextra dicitur; id est dextrum esse Cancrum ad Libram, vult Manilius. at ad sequens membrum *Capricornus & illam* pertinent etiam verbum & aduerbium *fert dextris* quod erit falsum, & contrarium menti Poetæ; nam Capricornus sequitur Libram, eamque sinistra fert; aut sicigitur erit distinguenda interpunctio.

Dextra fert Libram Cancer, Capricornus & illam

Conspectus hunc Aries &c.

& repetendum erit in singulis *luna*. vel fortasse scripsit Poeta.

Dextra fere Librum Cancer. Capricornu sinistra.

Conficit hunc Aries,

Hunc nodum non animaduertit Scaliger, & locum planum esse dixit: quod etiam prætermisit Salmasius libro de Annis climactericis p. 138.

Pag. 40. v. 2. *Quocirca non omnis habet genitura trigoni*

Consimiles ductus.] Ita legendum.

Id est, planetarum adfectus trigonici in omnibus thematibus Natalitiis non sunt semper ita completi & exacti, ut ad amissum & Geometrice triente ambitus circuli, & latere trianguli æquilateri constant; qui, cum completi sunt, consimiles ductus habent, id est æquales: appellat enim consimiles ductus latera trigoni æquilateri circulo inscripti. considerant autem Astrologi adfectus illos, etsi non sunt completi ac partiles, sed *πλαττοι* tantum; quos intra certos numeros partium coercent, quibus medietates orbium limitauerunt. Particula autem, *QVÆ*, quam subintelligi vult Scaliger, struaturam verborum, quæ sensum aliquem exprimant, non perficit. nec huic similis est locus pag. 32. vers. 30. & 31. in quo subaudiendum quidem est, *CVI*, vel *IPSÆ*. at in hocce versu, quem examinamus, verbum *habet*, vel participium *habens*, non solum abundat, sed sensum etiam corrumpit, nec subaudiendo *QVÆ* fit clarior. potius vero casus accusatiuus *QVOS*, subaudiendus esset, si lectio Scaligeri retinenda esset.

Versu 10. *Quos in plura iubet ratio procedere signa*

Interdum, quam sunt numeris memorata per orbem.]

Tetragonum partile in quarto quoque signo terminatur, ut ab Arietis prima parte in Canceri primam partem. est autem Aries primus, Cancer quartus. Sed si tetragonum sit platycum, & numeretur à fine Arietis in principium Leonis, tunc ratio tetragonum iubet in plura procedere signa, id est terminare tetragonum in quinto signo. Aries enim est primus & Leo quintus. sed hic in plura signa processus penes appellationem solummodo fit, non penes totam signorum quatuor magnitudinem. nam exempli causa ab Arietis parte 28. ad primam Leonis quadrangulum platycum est, excedens æquilaterum tribus partibus tantum. Hic præterea vnum monere volo, videri Manilium hoc loco innuere diuersitatem adfectuum, cuius post Ptolemaeum auctores facit in Isagoge in Tetrabiblon Porphyrius Antigonum & Phnaem Ægyptium. hæc sunt Græca verba Porphyrii *οἱ τετραγώνων καὶ τετραγώνων, καὶ διαμύσεων, καὶ οἱ ἀσυνέκτοι λόγοι ἔχοντα πρὸς ἀλλήλους ἐν τούτῳ διαμύσεων.*

οἱ τετραγώνων καὶ τετραγώνων, καὶ ἑξάγώνων συζηματιῶν καὶ διαφορὰ καθεστῆκεν. καὶ ἢ μὴ πρῶτον καὶ μέγαν ἐν πᾶσι ἢ μικροῦς λαμβανόμενον καὶ τὸ πρῶτον κατὰ Πτολεμαίον, καὶ ὡς ἐν τοῖς ἱεροῦ ἀποδείξωμαι. ὁ δὲ δεύτερος ἐν χρωματὶ, ἐν Ἀντίρῳ καὶ οἷς

tes 120. numerantur, propterea $\chi\phi\omega\iota\kappa\omicron\varsigma$ & $\alpha\lambda\alpha\phi\epsilon\omega\iota\kappa\omicron\varsigma$, id est pones Equinoctialis partes, & Ascensiones obliquas, trigonice Solem adspicit Iupiter. Mars vero Solem neque partiliter adspicit, quia Zodiaci partibus 125 ab ipso abest, neque $\chi\phi\omega\iota\kappa\omicron\varsigma$ & $\alpha\lambda\alpha\phi\epsilon\omega\iota\kappa\omicron\varsigma$, quia à Sole ad Martem pauciores sunt $\alpha\lambda\alpha\phi\epsilon\omega\iota\kappa\omicron\varsigma$ seu Ascensionis obliquæ partes, quam 120. Est equidem talis adpectus trigonus, sed $\zeta\omega\delta\iota\alpha\kappa\omicron\varsigma$ seu signiliter. Hic autem adpectus super Ascensionibus obliquis numeratus, quamvis trigonæ dicatur partis, non semper servatamen consensum cum signis trigonis, id est non constat inter signa eiusdem naturæ ac generis. neque etiam quadratus adpectus talis super similibus Ascensionibus obliquis productus servat commercia rerum, id est leges, quibus veri & partiles per Zodiacum adpectus tetragoni alligantur. Verbi gratia, sit sub polo Alexandriæ Sol in χ gr. 18. tunc est ipsius Ascensio obliqua part. 351. 50. quare trigonus $\chi\phi\omega\iota\kappa\omicron\varsigma$, seu temporibus æquinoctialis constans cadet in Ascensionis obliquæ partem 111. 50. cui respondet Leonis gr. 2. 3. non cadit ergo in signum eiusdem naturæ, nec servat consensum cum signis trigonicis. quadratus vero adpectus eiusdem loci Solis terminabitur in partibus Ascensionis obliquæ 81. 50. quibus respondent Canceri gr. 6. 21. hic vero tetragonus ex Piscibus in Cancrum, quæ signa sunt $\delta\iota\mu\omicron\tau\omega\varsigma$, non servat commercia rerum; quoniam omnia signa quadrato se se intuentia si non ex alle, saltem ex semelle natura differunt. In signis vero longarum ascensionum posito primo termino, trigoni & quadrati non obtemperant positis legibus. Sit enim Sol in gr. 2. $\eta\epsilon$. cuius Ascensio obliqua est part. 217. 16. quare $\chi\phi\omega\iota\kappa\omicron\varsigma$ trigonus cadet in partem Asc. obli. 337. 16. cui respondet Aquarii gr. 27. 30. trigonus ergo terminatur in signo diuersæ naturæ. tetragonus vero adpectus congruet Asc. obliq. partib. 307. 16. Id est ζ gr. 21. 40. quare hic adpectus fiet ex signis, quæ sextili solummodo se se intuentur. In illis itaque linea iusta aliquando consumitur; & in plura jubet procedere signa ratio adpectus numerati super Asc. obliquis; producitur enim ultra legitimam mensuram quadratus à gr. 18. χ ad $\alpha\delta$ gr. 6. 21. pariterque trigonus ab eodem χ gr. 18. ad δ gr. 2. aliquando numero detrahitur, quando quadratus numeratur à gr. $\eta\epsilon$ 2. in ζ gr. 21. 40. & trigonus ab eodem g. 2. $\eta\epsilon$ in $\alpha\alpha$ g. 27. cum igitur Manilius eiusmodi adpectuum mentionem hic facere omnino videatur, Antigono & Phnæ Egyptio non solum, sed & Ptolemæo etiam prior illas configurationes adnotasse videtur, cum se sub Augusto vixisse lib. 1. ipse testetur.

Versu 23. *Sexque per amfractus curuatur virgula in orbem.*] Non video quare Manilius à Scaligero tam male hic excipiat, utque ridiculus expodatur. non potest equidem poeta apposite magis exprimere descriptionem hexagoni per virgulæ, id est *regula*, intra circuli peripheriam circumductam. nam per amfractus curuatur regula siue virgula in descriptione polygoni,

polygoni, quia vno latere descripto, & ad terminum ipsius appositâ regulâ secundum describitur, tuncque fit angulus concurrentibus in vno puncto duobus lateribus in se invicem inclinatis; angulum autem hic vocat amfractum, quia latus secundum & sequentia non apponuntur primo in directum, sed sub definito angulo; inclinationem vero laterum inter se, hic appellat curvaturam. Sensus itaque est, per sex angulos æquales inclinatur latera hexagoni, sub peripheriæ sextantibus singula; & virgula, quæ ipsa describit, in angulis istis curvatur, id est inclinatur. signum auctorem Manilium facit Scaliger, de quo nunquam hic cogitavit, voluisse scilicet ipsam lineam rectam in curvam transmutare. & miror tantum virum, sæculi superioris ac nostri magnum decus, non vidisse in sequentibus, Manilium de descriptione hexagoni inscripti, per regulæ circuli portionibus sex æqualibus appositionem, loquutum esse.

Verf. 28. *Alterius ductu &c.*] His tribus versibus monet poeta, alterum hexagonum formari ductis lineis per transita signa, id est *media* inter illa, quorum nomina expressit. & in huius hexagoni descriptione oportet transilire & non nominare signa singula dicta. Primum hexagonum ductum est per ϑ , ω , η , m , ζ , χ . Signa transita seu in medio posita sunt ν , π , δ , α , τ , & ∞ . per quæ ductæ lineæ hexagonum etiam efficiunt, & in medio posita ϑ , ω &c. reticentur, quæ dicta singula sunt.

Pag. 41. v. 14. *In se ducta ferunt animos, qua cernere possunt.*] attente consideranti patebit, Scaligerum non bene cepisse huius loci sensum. dicit *in se ducta* appellari quia sibi solis sunt, χ , $\epsilon\alpha\nu\tau\alpha\iota\varsigma$, $\alpha\mu\lambda$ ϵ $\omega\epsilon\varsigma$ $\alpha\lambda\lambda\alpha$ $\epsilon\chi\theta\epsilon\tau\alpha$. huius autem ratio est, *qua cernere possunt*; quæ contraria prorsus est ei, quam adstruit Scaliger lectioni. absurdum est enim dicere, signa coniuncta seu hærentia sibi solis esse, *qua*, id est quatenus, *cernere possunt*. Si enim videre & cernere possunt, sibi solis non sunt, $\alpha\mu\lambda$ ϵ $\omega\epsilon\varsigma$ $\alpha\lambda\lambda\alpha$ $\epsilon\chi\theta\epsilon\tau\alpha$. dixit etiam Manilius versu antecedenti, *Nam consensus hebet, quia visus ademptus*. non itaque se vident hærentia; cumque sese non videant, falsum est & *cernere posse*, & *sibi solis esse qua cernere possunt*. constaret aliquo modo sensus, si ita emendasset Scaliger, *In se ducta ferunt animos nec cernere possunt*. id est in se ipsa visum conuertunt, cum non respiciant coniuncta & hærentia, in quæ animos non ferunt, id est, non influunt. Verum si sensa animi exprimere concessum mihi fuerit, libere dicam, me autumare hunc versum sic legendum esse, *In seiuncta ferunt animos, qua cernere possunt*. Id est influunt in illa signa, quæ disiuncta sunt, & cum illis concordant, *qua cernere possunt*, id est, quatenus ea respiciunt; quæ conditio necessaria est: nam omnia sese adspicientia, seiuncta sunt; verum omnia seiuncta sese non vident. Sextum enim signum aut octauum primum non videt aut cernit, ut Aries Virginem, quod sextum est, & Scorpionem, quod octauum non videt.

Verf. 17. *Disparibus non vlla datur concordia signis.*] disparibus id est diuerfis sexus; sed de connexis aut sese non intuentibus intelligendum, ut de V & D, quorum primum masculinum est, secundum foemininum, quæ sese non respiciunt. & de V & η, & de V & m, quæ sese non vident & disparia sunt. Sed disparibus disjunctis concordia datur, quando per aspectum quadratum sese intuentur.

Verf. 20. *Sed duo signa facit.*] Hoc versu & duobus antecedentibus dicit Manilius virgulam duobus ductibus per sextum signum ductam, per totum circuli ambitum parem seu æqualem non duci; & in vno ductu duo signa facere submōtis quatuor mediis, hoc est à primo ad sextum duci signum, & quatuor intercepta esse; quæ nomine tenus, non etiam ratione magnitudinis intelligenda sunt, cum quinque intercipientur *quatuor*. veluti ab Ariete in Virginem sex sunt denominata V, D, II, QD, S, η. intercepta vero quatuor nomina. sed signa *quatuor* quinque, quæ *sedes* *in* *libra* appellantur. & litem immerito & iniuste Manilio hic monet Scaliger.

Verf. 21. *Tertius absumpto ductus non sufficit orbe.*] hoc tantum inanis Manilius, primo ductu absumi ab Ariete in Virginem; secundo à η in ♋. ad complementum vero circuli supersunt, & ad tertium ductum, duo solummodo signa. ♋ & X. quare tertius ille ductus per duo signa integra non sufficit ad constituendam figuram æquilateram, & ideo dixit, Virgulam parem non duci per circuli orbem; in primis enim ductibus subtendit bis quinque signa, & in tertio duo solum subtendit. Et proculdubio (absq; verbo inuidia) toto cælo hic errat Scaliger, quando hunc tertium ductum fingit intellexisse Manilium de tertiis quibusque signis, hoc est de aspectu sextili. Virum demiror sui tam dissimilem factum, cum sæpe alias mentem auctorum felicissime adsecutus sit.

Pag. 42. v. 6. *exemplis concordia murua surgit.*] id est similitudine & paritate.

Verf. 10. *Et vincit natura locum.*] incongrue hunc locum interpretatur Scaliger, dicit enim, loco concordant, quatenus mascula masculis, foeminina foemininis respondent. Manilii mens alia est; innuit solummodo locum, seu situm in *quatuor* *diagonalibus*, à signorum oppositorum natura vinci, quæ signa partim amica sunt saltem ex semisse. natura autem illorum, & quæ ipsam comitatur amicitia, tempore, hoc est qualitate temporis anni cui signa respondent, infringitur, & multum destruitur. Verbi causa Cancer & Capricornus opposita sunt signa, propterque hunc situm oppositum & diametralem inimica sunt quodammodo. verum hanc inimicitiam, ex oppositionis adpectu ortam vincit vtriusque similis natura foeminea, & qualitas frigida in qua conueniunt. Sed hic naturæ consensus atque concordia rursus tempore vincitur, hoc est dirumpitur, eo quod Cancer sit æstatis calidæ

licca

ficæ principium: Capricornus frigida & humida hiemis initium. sed in omnibus oppositis diuersa anni tempora inimicitia inter signa auctores non sunt, vt in æquinoctialibus accidere monet poeta.

Pag. 42. v. 27. *His animaduersis rebus, quæ proxima cura,*

Noscere tutelas, adiectaque numina signis.]

Exposuit Scaliger tutelas Deorum maiorum gentium, quas signis Zodiaci attribuerunt philosophi antiqui, easque auctoritate Kalendariorum vetustissimorum confirmauit. ex hoc autem Manilii loco satis constat, causis physicis & stellarum efficacia ad *σπουδαίον* perficiendam, Mystas illos, cœlestium operationum seruatores & interpretes, contentos minime fuisse: sed etiam numina stellis addidisse, quæ harum influxu euocata agerent. Ab Ægyptiis, qui omnium nationum mentes religionibus compleuerunt, perculeruntque, hanc superstitionem dimanasse quis dubitet? Genethliacam disciplinam ipsi excoluerunt, & cœlum tam curiosè partiti sunt, vt nullum fere punctum sit, cui propria peculiarisque agendi facultas ab ipsis attributa non sit, quodque numen aliquod præsens non habeat; quorum Deorum nomina aliquot, eorum nempe qui Decanis signorum tutelates additi sunt, ad nos vsque peruenere. Physicis causis cœlestibus *τὸς ἐκ θεῶν ἀρροῦσι δὴ τὴν ἐνέργειαν* in hominis vita dirigenda coniunxisse, & præfuisse Hierophantas Ægyptios testatur Iamblichus in illa ad Porphyrium responsione, quæ de mysteriis Ægyptiorum quamplurima scitu dignissima continet. Hierarchiam Deorum illi condiderunt, in cuius capite Deum vnum *ὄντος πατέρα, ὃς θεὸς ὅς θεῶν* omnium auctorem collocarunt. post hunc quendam *ἡμῶν* cœlestium Deorum ducem, quem *νοῦν* & intelligentiam esse etiam dixerunt, qui se ipse intelligeret. Visibilibus deinde rerum generationibus, præfecerunt eum quem Amun appellant, qui mente ad operandum apta prædicitur occultarum rationum vires in lucem produceret sapiens ipse & veritatis præses. Tertius erat *ὁ θεὸς*, Græcis *Ἡφαίστος* (Vulcanus) dictus, quem velut opificem rebus faciendis præposuerunt. Osiridem quarto loco effectorem collocarunt. Hunc Deorum ordinem sequebatur alia cohors numinum, de qua Iamblichi verba ipsa è Manuscripto Biblioth. Regiæ hic transcribemus: *ἐστὶ δὲ οὐκ ἑτέρα τις ἡμεῶν παρ' αὐτοῖς ὅτι αὐτοῖς ἡμεῖς ἐκείνους ὄνομα, καὶ ὅτι αὐτοῖς δυνάμειον τῶν ἄλλων μὴ ἀβρανικῶν τῶν ἄλλων δὲ θαλασσίων, ἡτινα ἀποκαλοῦντο ἡλίον. καὶ ἄλλοι τὸ φύσις ὄντος, ὃ αὐτοῖς ἡμεῖς ἀρχὴς, ἡτινα ὁ οὐρανὸς διδασκάλος. καὶ μὴ τὸ διαλαμβάνοντες τὰ ἄλλα εἰς δύο μοίρας ἢ τῶν ἄλλων, ἢ δὲ τῶν ἡλίου καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἢ διπλασίας τούτων, ἀντιπάλους πλείονας ἢ ἐλάττωνας πᾶσι αὐτῶν ἐκείνους αὐτῶν ἐκείνους διδασκάλους. apud ipsos (Ægypti sapientes) alia classis est elementorum, quæ generationi vniuersim inserviunt, virtutumque quas possident, cuius præfecturam ac regimen Soli tradiderunt. Alia præterea natura totius, quæ in generationibus principium est, classis ab illis instituta, Lunaque in eam imperium traditum. Cælo præ-*

terea in duas, aut quatuor, duodecim vel triginta sex partesve aut pauciores partes diuiso Deos præponunt, omnibus vero illum, qui unus est, & eorum supremum, præficiunt.

Tali doctrina imbuti preces ad Solem fundebant, non solum in mysteriorum inspectione, quam vocat *αυτοψία* Iamblichus, sed etiam ἐκαστοῦ τῶν ἀρχῶν, in quotidianis & communibus magis religionis exercitiis. & ex eiusmodi diuisione cœli, numinumque in singulis partibus credita præsentia, stulta inualuit opinio, Deorum scilicet operationes stellarum configuratione & positura ad homines defluere & dimanare. Hac de causa ἀποταλαμντική disciplina, seu Astrologia iudiciaria, tam turpi sædoque dogmate contaminata à Christianis vehementi studio explosa, damnataque exulare iussa est. ad idololatriam homines retrahebat, & à falsis numinibus opem auxiliumque sperare iubebat. Illam omnibus notam superstitionem ecclesię patres gentibus, vt dedecus flagitiosum, semper exprobrauerunt: & Christianos, vt à talis idololatrię labe intactos immunelque se seruarent, hortati sunt. De illa Deorum ac stellarum communi ac coniuncta operatione apud Commodianum, tam bonum Christianum, quam malum poetam, versus extat insignis instructione 16.

Dicitur esse Deus, qui sunt manifeste cruenti.

Et dicitis fata genesis adscribere vobis.

Tam stulti fatuique dogmatis eximium fragmentum habemus in Codice Manuscripto Bibliothecę Regię, qui continet Astrologica quam plurima, quorum collectio facta videtur anno Diocletiani 600. id est Christi anno 884. aut sequenti, cum loca stellarum fixarum præcipuarum huic anno congruentia descripta ibi legantur. enumeratis illarum in hominum generis virtutibus, quid in nona cœli domo operentur ipsę, explicat auctor.

ἰδίως δὲ καὶ τινα ζῷδια, καὶ ἀέρες τῆς ἀπλαντοῦς, ἐν ταῖς ἐνάντιον μοῖραις αὐτοῦ ἐπισκοπώμενα, καὶ ἀεροσκοπῶ, μεγάλας βοηθείας διὰ τῶν ἐπιφανείας, ἢ δι' ὀνείρων παρέχον. ὁ μὲν Κυνόπιος ἕως δεσπομένης, καὶ μέγιστα φειμοῖται ὥστε εἶναι λαμπρὸν τῷ Ὀφιώχει δι' ἰατρικῆς αἰείας Συναρίας διεσπῆς. Ὁ δὲ Σάχχης δι' Ἀφροδίτης, ἢ Κόρης, ἢ μηδὲς τῆς διὰ τῶν ὕψους ἀποτελεῖ. Ὁ δὲ ἐπὶ κεφαλῇς ἡγουμένη Διδύμη ἐν τῇ ἐνάντιον, καὶ μέγιστα νυκτὸς, δι' Ἡρακλέους καὶ Διοσκυρέων βοηθείας παρέχον. Ὁ δὲ Κύων ἐν τῇ ἐνάντιον, καὶ μέγιστα νυκτεμένης, τῆς ὑπὸ Ἑκατίης, ἢ Ἀντίβιδος, ἢ τῷ Ἄρεϊ τὰς δι' ἀρχῆς βοηθείας παρέχον, καὶ ἀφελήσιν. Ἡ δὲ Λύρα δι' Ἀπόλλωνος ἢ Ἑρμοῦ. Οἱ δὲ ἐπὶ κεφαλῇς τῆς Ἡρακλέως, καὶ οἱ ἑσπεροι, καὶ ἡ Αἰξὲν τῇ ἐνάντιον διὰ Πάντος ἢ Ἑρμοῦ βοηθεῖ, καὶ μέγιστα ἐὰν καὶ τῇ ἀγαθοποιῶν τις τὸς εἰρημένους τόπους ἐπιδαυρῇ, καὶ ἕκαστος δὲ τῆς φανητῶν καὶ τῶν οὐρανῶν αὐτῶ φύσιν ἐπὶ τῇ εἰρημένον τόπων δεσπομένης. καὶ μέγιστα οἱ ἀγαθοποιῶν τὸς βοηθείας ποιεῖσι καὶ τὰς φυσικὰς αὐτῶν δυνάμεις. καὶ ὁ κρήνη δὲ ἐπὶ ἡμέρας τὰς ἰδίους ἢ τὰς διὰ Πλάτωνος ἢ Λιβάνους ὅλεις καὶ βοηθείας παρέχον, καὶ ἐξ ἀντιπαθείας τῆς ἰδίας βοτάνης, καὶ τῆς ἄλλης βοηθείας παρέχον, νυκτὸς δὲ καλῶς κείμενος τὰς διὰ γυναικῶν ἐπισήμας. καὶ ὁ Ἄρης τῇ οὐρανῶ

ἄλλων τῶν ἰσχυρῶν δυνάμεων, καὶ πάλιν μὲν ἀφ' αὐτοῦ, ἡμῶν δὲ φεβροῦ, καὶ ἐναρτία καὶ βλαβερά. *Quodam etiam signa & stelle fixa in nono celi loco, vel in Horoscopo partiliter inueniunt magna auxilia per Deos sese manifestantes vel per insomnia peculiariter praebent.* Scorpius enim sic positus, ipsum vero praecipue pars, quam Lucida Ophiuchi tenet, medetur per optimorum medicorum amicitiam. Spica Virginis sanitati restituit per Venerem, vel Proserpinam vel matrem Deorum. Clara in capite antecedens Geminorum in nono celi loco, in nocturna maxime genesi, per Herculem, vel Dioscurus auxiliatur. Canis etiam in nona, praecipue vero in nocturna genesi, precum & inuocationis virtute Hecaten, vel Anubim, vel Martem adiutores conciliat. Eryx vero ab Apelline vel Mercurio consequi auxilium facit. Qua vero sunt in cornibus Capricorni, Haedi & Capella in nona domo Pana & Mercurium ad operam ferendam euocant, maxime vero si aliquis beneficorum planetarum loca illa adspexerit. Singula etiam Planeta in illis locis reperiuntur, secundum propriam suam naturam operantur, praecipue vero benefici naturales suas virtutes exerunt. Saturnus enim de die propria fert opem virtute, vel per vires, quas excitat, Plutonis aut Aedonei, visionesque effert & auxiliatur. aut etiam ex antipathia propriarum Herbarum & aliarum medicinam affert. nocte vero bene positus per claras mulieres bonum confert. Mars etiam qua natura sua conueniunt tribuit, noctu quidem vitia; per diem formidabilia, contraria & damnosa. pro ἀντιπαθίας ἡ ἰσχυρὸς βοτάνη legendum puto Συμπάθειαι. τ. i. β.

Scorpionem conciliare peritissimarum medicorum amicitiam ideo dixerunt, quia Ophiuchus, qui tunc dodecatemorion Scorpii occupabat, dictus est etiam Aesculapius: in eodem etiam Codice Manuscripto Planetarum Dii appellantur. Notandum est etiam in illo nomina Deorum Dearumque illarum scripta esse characteribus, quos Astrologi Graeci, ut in alio Manuscripto libro reperi, Indicos appellant. & characteribus furtiuis eiusmodi illa nomina tunc scripta crediderim, ne omnibus legenda parerent, & Astrologi isti idololatriæ accusarentur, verba etiam quaedam iisdem characteribus scripta sunt, si aliquod de Imperatore ἀντιπαθία refertur, vel si obscenitatem aliquam significant, ut quando παυδεγεία & aliis infames flagitiis recensentur. in vitam quippe fortunamque principis inquirere periculosum: flagitiosa ac dedecorosa vitia memorare non honestum.

Cæterum cum δὲ appellata sit nona domus, inde forte inditum nomen, quia existimarunt Deos ad vires excitandas à stellis illis positos excitari. & illi domui & planetis in ea ἀντιπαθία & prædictio de religione nati attributa est.

Page 43. v. 17. *Aries caput est ante omnia Princeps.* Astrologi Graeci τὸν κεφαλὴν hominis non solum, sed etiam mundi capiti præfecerunt; quod docet liber MS. Bibliothecæ Regiæ, in quo ἀστρολογία varia continentur. κεφαλὴν κόσμου κεφαλὴ. Ταῦθ' ὁ κόσμος τὸ κεφαλὴν. κεφαλὴν ὁ κόσμος ἐνός & sic deinceps. etenim

ἀφομοίω) ἀφ' αὐτοῦ τῇ γὰρ κόσμῳ ὅσοι, vt in Hermetis ἀστρομαθηματικῶν ad Anthonem Aegyptium scriptis habemus. Signa porro Zodiaci rebus quoque inanimatis, earumque partibus regendis attribuerunt, quod Demetrius in Ἀπ' τοῖς ἀστρομαθηματικῶν περὶ πλανήτων καὶ ἀστρονομῶν fecit, ineptam analogiam ἐκ λήθης ἀφ' αὐτοῦ sequutus. ἰαν' παλαιόν, ὥστε τῇ αὐτῇ ἀστρονομῶν ζώδιον δέσσει, καὶ ὅτι μὲν καὶ σφύρα καὶ ὁ κυβερνήτης ἐστὶ ζυγὸς πρῶτος ἢ δὲ παρ' αὐτοῦ πρῶτος. οἱ δὲ διδύμοι πλάνας καὶ καπταί, πηλὺλια διὰ τὰς χήλας. λῆον αἱ Carides τῷ πλάιν, ταύρος τὸ φάσμα. Αἰγυρία τὰ χοίρια. Καρπιὶ ἀγκύρας διὰ τὰ κέντρα. Τοξότης οἷός. Τόρξος ἢ ἀπ' αὐτοῦ. ἰχθύς αἱ πλωτῆες.

* credo legendum esse τέραςμα, id est remorum ordinem: quamuis etiam in domorum diuisione alia, septimo loco φάρος tribuatur. Iulius Pollux lib. 1. c. 9. vbi de nauis partibus. τασμάματα ordines remorum appellat; & naui potius conuenit τέραςμα, quam φάσμα; quod pinnaculum tecti vel parietis significat. Idem Pollux lib. 7. c. 27. ἡ τοῦ ναυίου τοῦ φάρου τὸ τεραςμα, φάρος, pinax, pinnacula.

† reponendum etiam οἱ πλωτῆες pro αἱ πλωτῆες.

Id est, si nauigium fuerit, respondent ipsius, pariter ac iter facientium, partes eadem signorum positioni. Aries enim pappi est & gubernator. Libra pro am regis, vt Virgo carinam. Subsunt nauigii latera seu parietes Gemini. Cancer remi & gubernaculi propter chelas suas praest. Leo nauigii tabulas, Taurus ordinis remorum uentus. Capricornus uidentes, anchoram Scorpius propter cauda aculeam, Sagittarius malum, Aquarius uas ad exhauriendam sentinam, Pisces uectores gubernant.

Pag. 43. v. 27. Quin etiam propriis.] Hic operæ pretium fuerit, rem alius repetere, vt de Antisciorum methodo & ratione diuersa ab antiquis alia certiores reddamur. explicat Ptolemæus Tetrabibli libro 1. modos, quibus familiaritas seu affinitas inter signa contrahitur. primus modus seu ordo eorum est, quæ aliquo aspectu sese intuentur. αἰών, ait, ἀλλήλους ἡμεῖς τῷ ζωδιακῷ πρῶτα τὰ συνηματιζόμενα. quæ sextili scilicet, quadrato, trigono vel oppositione sese intuentur. Secundo gradu cognata sunt ἀστρονομῶν τὰ ἀκίοντα, imperantia & obedientia, quæ aequali interstitio, ab intersectionis æquinoctialis & Zodiaci puncto alterutro distant, quæque æqualibus temporibus ascendunt. horum imperantia sunt borealia, obedientia sunt austrina. igitur vt talia sint, tres condiciones adimplere debent; æqualem ab æquinoctii alterutrius puncto distantiam; æquales parallelos obtinere in plagis oppositis, & æqualibus temporibus ascendere debent. Statuamus igitur Aequinoctii verni punctum, in boreali semicirculo erit Aries imperans, in australi Pisces signum obediens; vtrumque enim ab Aequinoctii puncto æqualiter distat, vtriusque ἀνοίξεις seu Ascensiones oblique æquales sunt, & Aries in parallelo boreali maiores dies facit quam Pisces in simili austri-

austrino. eadem ratione Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo imperant: quibus obediunt Aquarius, Capricornus, Sagittarius, Scorpius, & Libra, horumque & illorum aequales sunt *ἀντιποδὶς*, & inter aequalia parallela comprehenduntur. Tertio gradu affinia sunt signa *ᾠκυποδῶν*, & aequipollentia inter se; quae nimirum in eodem parallelo posita, aequaliter ab alterutro tropicorum distant, quae aequalibus horis supra horizontem extant, & quoniam ex iisdem punctis horizonis oriuntur, idemque occidentes subeunt, *ἐλπίσιν ἀλλήλας ἐννικὲν ἰδεῖν* dicuntur.

Alii autem diuersa via has affinitates aggressi, aliter statuerunt. In Scholiis enim ex Demophilo excerptis, quæ in Porphyrii Isagoge habemus, *σεσ-
τάσαστα & ἑπτακαστα* alia signa statuuntur ab iis, quæ Ptolemæus recenset. Se-
quentia ex Demophilo hic transcribemus. *σετὶ ὑπακύναν ζώδιον. ὑπακύν ζώδιον
ζώδιον, ζυγὸς κεινῶ. ὅτι ὁ μὲν κεινὸς αὐτῶ τῶ ἡμέραν δὲ ζυγὸς μὲν. ἔχουσ ταύτῃ. ὅτι ὁ μὲν
ταύτῃ. ὡς λέγουσιν ἐν ἀνατολῇ, αἱ δὲ ἔχουσ ἐν ὄρει. ἰσοῦς ὑδρὸς. Διδύμους. Ἀρμύρας
κεκίνη. τοῖς ἑπτάς ἡμέρας. ὡς τῶ. παρὰ τῶ. Id est, De obedientibus signis. Obedis
signum signo veluti Libra Arieti, quod Aries dies augeat, Libra minuat. Pisces obe-
diunt Tauro, quia Tauri Ascensiones obliquæ, maiores sunt, quam Piscium ascensio-
nes. Obediunt eadem de causâ pariterque Aquarius Geminis, Capricornum Cancro,
Sagittarius Leoni, & Scorpius Virgini.*

ὅτι ἰσοδυναμοῦνται vero eiuscemodi tradit. ἰσοδυναμῶν ἀλλήλους λέγεται τὰ ζώδια, τὰ ἰσῶν ἔχοντα ἀναφορὰν πρὸς ἑαυτῶν ἀλλήλους ἢ. ὥς ὁ κριεὶς καὶ ἡρμῆς, καὶ παρ-
 ὄντων ἢ ζυγῶν. καὶ διὰ τεία ἢ πύραυρος ἢ πύρρος ἰσῶν ἀναφορὰν * ὥς ταυρῶν ἢ ἰδρωπῶν ἢ
 δίδυμοι ἢ ἀεζκῆρωτες. καὶ Καρκίνων καὶ Τοξότης καὶ Λέων ἢ Σκορπιῶν. ταῦτα δὲ τινες
 μόνον ἀλλὰ καὶ ἀλλήλα λέγουσιν, ἢ βαλῶσιν ἢ ἀλλήλα διὰ τὸ τῷ γῆν ἐποσπίασθαι. Aequaliter
 posse inter se illa signa dicuntur, quae aequalibus temporibus ascendant, et si connexa
 sint, ut Aries & Pisces, Virgo & Libra. et si etiam per tria quatuor vel quinque signa
 distantia aequalibus temporibus ascendant; veluti Taurus & Aquarius, Gemini &
 Capricornus. Cancer & Sagittarius, tandemque Leo & Scorpius. Haec vero signa se
 mutuo solummodo audire, non vero se inuicem videre propter verba interpositionem
 aliqui dicunt. haec vero ultima clausula ad Arietem & Libram, quae signa
 opposita sunt, pertinere tantummodo videtur.

* deeft 624.

Sequitur ^ἡ βλάπτων ζώων explicatio. βλάπτονα δὲ εἶναι, ὅσα ἐν ἴσας ὥραις
καταΐδουσι τὰ σφῆμαρῶν καὶ νυκτῶν μετέβη. ἵπποι γὰρ ἡ μεγίστη † ὥρα ἡλύεον τῇ ἐν κερκίρῃ
ἔστι ὥρῃ. καὶ δὲ βραχίστη ὥρῃ ἡλύεον ἐν Αργολίῃ. ἔστι ὥρῃ θ. καὶ δὲ ἰσημερία καὶ (ὡρῇ καὶ
κερὶν ἔστι ἐν Διδύμοις καὶ ἐν Λέοντι ἡ ἡμέρα ὥρῃ ιδ'. ἐν Ταύρῃ καὶ παρ' ἄλλων ὥρῃ γ. ἐν
κερὶ καὶ ζυγῷ ὥρῃ β. ἐν Σκορπίῳ καὶ ἑχιδνῇ ὥρῃ α. ἔστι ὅτι τὰ βλάπτονα τὰ ἄλλα ζῷα
ταυτὰ. De signis que se vident. Signa illa se vident, quorum dies diebus aequales,
noctesque noctibus faciunt. quoniam vero dies longissima est horarum XV. existente
† leg. ἡμέρα.

Sale

Sole in Cancro; breuissima vero horarum IX. quando Sol Capricornum tenet; in Ariete vero & Libra æquinoctium fit; erit propterea in Geminis & Leone dies horarum XIV. in Tauro & Virgine horarum XIII. in Ariete & Libra Horar. XII. in Scorpione & Piscibus horar. XI. hac itaque singula bina signa sese vident.

His equidem consensit Manilius, quantum ad imperantia & obedientia, quantumque ad sese videntia pertinet. & hoc loco apposite notauit Scalliger, vetustissimos Astrologorum æquinoctia & tropica conuersiones non mathematicæ in punctis initiorum Arietis & Libræ, Cancri & Capricorni, ut res exigit, constituisse; verum per totam horum signorum longitudinem; quæ non modo myopum & luseitiorum hominum, sed etiam oculorum sensu carentium hallucinatio est, quam Geminus vetustissimus Astronomus indicauit. Hinc errandi occasio data Demophilo & aliis in determinandis signis, quæ dies æquales exhibent, & deinceps in digerendo ordine eorum, quæ se mutuo intuentur. Hic autem de Antisciorum nomine inquirendum est, quod à Græcis Astrologis usurpatum non legimus; Latinis autem familiare vocabulum factum esse docet Iulius Firmicus in præfatione libri II. & Frontonem Antiscia Hipparchi secutum esse ait, quæ tamen reiecit, nec explicat. Putarem ego Antiscia illa Frontonis fuisse Demophili ἰσδυαμουῖτα. & appellationem illam translata esse à situ habitationum terræ ad situm signorum Zodiaci. Omnes sciunt, Geographos antiquos in orbis terrarum descriptione umbrarum differentias, secundum varios habitationum situs quæsiuisse & adnotasse. Achilles ad Arati phænomena varias habitationum positiones explicat, & inter illas Antisciorum ineminit. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀστρονομοὶ ἑτέροισι εἰσιν, ἐπεὶ καὶ ἡ σῶτων ἡ σκιά ἐστὶ τὸ ἀντίσκιον μέρους τοῦ ὑποπλάτου ἡμετέρου. Ἀντίσκιον δὲ οἱ ἐν τοῖς βορείοις ἐπεὶ καὶ ἰσχυρὰς τὰς σκιάς ἔχουσιν. οἱ μὲν ἐν τῇ δεξιᾷ μέρει αὐτῶν, οἱ δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, διὰ τὸ μέσον τῶν αὐτῶν ἡμίσιον. Antœci (qui plagas oppositas ab æquinoctiali circulo diuisas habitant) heteroscii sunt: boreum siquidem umbra in austrinam & sinistram partem conuertitur. Antiscii vero sunt, qui borealem plagam incolunt, quoniam in oppositas partes umbras proiectas vident. hi quidem in dexteris, illi in sinistras, eo quod Sol inter ipsos (id est parallelis quibus subiacent) medius existat. eadem ergo ratione antœci erunt Pisces & Aries, adeoque Antiscii appellabuntur, & ἰσδυαμουῖτα etiam erunt juxta Demophilum, quia ἰσδυαμουῖτα.

Illam autem Antiscia reiecit Firmicus, cap. 32. lib. 2. sua sic construit, ut respondeant Ptolemæi & Dorothei ἰσδυαμουῖται. Talis præterea coniectura animum subit, Firmicum ἰσδυαμουῖτα Ptolemæi Antiscia appellauisse, ut appellationem, à Frontone Latino auctore usurpatam ad denotanda Demophili ἰσδυαμουῖτα, retineret, etsi in ambabus hypothesibus diuersa sit, Antisciorum positio; certumque esse videtur, Latinos ἰσδυαμουῖτα Græcorum Antiscia denominauisse. Potuit autem Firmicus Ptolemæi ἰσδυαμουῖτα

que etiam alia Antiscia esse queunt præter illa æquipollentia, vt supra monuimus. Vim verborum Antiochi à Firmico allegator. non cepit Scaliger; qui Firmico etiam imponit, dum ipsum à culpa, cuius tamen reus est, immunem ostendere vult his verbis. *Quod autem Antiscia Antiochi eadem cum Antiscia Ptolemaei facit, errat, non autem quod Libram & Arietem Antiscia facit.* nec errat in primo Firmicus, vt iam ostensum est, nec facit Libram & Arietem Antiscia, vt nec ipse Antiochus, cuius citauit verba. Quod autem Manilius appellatione illa antisciorum vsus non sit, valde mihi suadet vt credam, ipsum Latinorum primum, vt de se testatur, Astrologica serio tractasse, & vltimis Angusti temporibus vixisse.

Pag. 44. v. 15. *Taurus Lanigero &c.*] hic dicit Scaliger *audientia & videntia Manilij niti rationibus antisciorum.* minime id verum est. melius dixisset, videntium rationem niti *diagonia & aliorum aequalitate.* audientium vero rationem inæqualitate dierum; quos signa australia obedientia minores borealia imperantia maiores faciunt, vt ex Demophilo constat; cui hac in parte consentit Manilius.

v. 31. *Ille videt Pisces, auditque per omnia Libram.*] recte monet Scaliger falsum esse, Scorpionum audire Libram: neque tamen Manilium tale *σφάλας διαστροφῶν* admisisse crediderim, sed potius hunc versum sic co-
didisse

Ille videt Pisces, audit que proxima Libra
Subaudt *eam*, nempe Virginem Libræ connexam & coniunctam.

STATIONES ANTIQVAE

Amplissimi Viri

THOMÆ REINESII,

Archiatři & Consulis Altenburgici Anim-

aduersiones breues ad lib. V. Manilii.

Quas notauit ad Editionem Aldinam anni 1499. antequam

Scaligeri curis secundis usus est. Itaque quadam eodem mo-
do animaduertit, quo Scaliger emendauerat.

Verf. 15. *Et bisera Ceterum squamis atque ora tremenda.* Sic constituerò,
Et bisera Ceterum sibi a. o. tremenda. Præcedit enim *Hinc* *per* *Oceanum*, *ratis*, *Flu-*
mina; sequuntur *Hesperidum* *Iustos*, *Canis*, *Ata*, *Centaurum*, *Chiro-*
ntem, *Centaurum*, *Sagittarium*.

v. 18. *Cui voca soluit Olympus.* Leg. ne versus hiet, *exuluit*.

v. 23. *Andromedamque necas genitorum coniuge Cephæus.* Nihil de in-
terfecta à patre Andromeda habent Fabulæ. Legam igitur, *Andromedamque*
fecit, h. e. iuxta, prope Andromedam.

v. 39. *Quatuor in partes cum corniger exsulit horæ.*] L. *oras* vel *ora*. De
varietate Firmici lib. VII. cap. VI. qui imitatur Manilium, eoque et explican-
do facit quam maximè, in eis parte decima oriri nauim. Notandis est dis-
tensas artificum.

v. 45. *Phasim, & in sacros Tiphys superare tremendum.*] Lego, *Hyphasim &*
hympes. *Hyphasim* Indiarum fluvius terminus victoriarum Alexandri Magni.

v. 49. *Nec patagus Xarnos faciesque tegæque.*] L. *faciesque tegæque*.

v. 50. *Vera Synæsis Salamin.*] Adalut Gronovius i. *cherson.* cap. 2. qui
præoccupauit.

v. 57. *Sed summa latera surgens de parce sinistri.*] E Firmico fuerit legen-
dum: *Sed decima*.

v. 60. *Et mentem diem.*] Sensus postulat, *Cum mentem diem*.

v. 91. *Qui celum imitatur.*] L. *imitatur*.

v. 92. *& ipsam Amorissæ Iouem terris de fulmina fingit.*] Gronov. h. d. cap. 7.
manuitt: *Et ipsam Amorissæ Iouem terris & fulmina fingit.* Sed non video quid
agat copulativa et repetita. Legam etiam *fingit*.

v. 95. *Sensit & immensos ignis super ipse sequutus Morte Iouem didicit gæ-*
varius quo sit habendus.] Timendo:

Sensit & immensos ignes super ipse, scilicet

Mortalem didicit

vel, morte hominem didicit, vel morte Iouem eum didicit quo sit habendus

generatus, i. e. ad quem originem suam referre debeat: nim. ad mortalem quendam Iouem.

v. 109. *Nec credi scilicet.*] L. *scilicet* de *scilicet*.

v. 106. *Suavis nec creditur Euterpes.*] L. *suavis*, h. e. districtos, scilicet, rí-
gidos.

v. 107. *Aut Brutum atque parem Torquatum.*] Vid. *Gronov. lib. 1. observa.*
cap. 6.

v. 108. *Maius omni.*] L. *apud*.

v. 110. *In laurus agiles.*] L. *laurum*. tñ X & S vel. SS. apud veteres notarios alternabant. Manuscriptos Appuleii frequentissime habere X pro S anno-
tauit *Brantius*. Hinc in eadem voculâ corrige *Calium Aurelium lib. 1. tard.*
cap. 6. Si puerili luxu furantes adficientur. Puerili luxum est *transiendes* *u-*
nia, Cicero in fragm. Aratorum: *Neptunia pistrin*; al. *pistrin*, *pistrin*, id est
apud. In vet. epigramm. *Presacis tendrum lubrica testa caput*, i. e. testa, gla-
cies. *Seriglix* apud *Vitruvium lib. 7. pro striglis*: *naxa* pro *nassa* apud P. Cre-
scent. lib. 10. *Follex* in vet. Glossis est *δύλαξ*, al. *follex*. *Euculentius edulium*
apud Petrum Damian. lib. de contemptu sec. cap. 7. *idolatrix religio*, apud
Prudent. Hamartigen. v. 405. pro *idolatrix*: in motis Tironis, *Lacuplex*,
Aucupex; *Scinifex*, pro *scinifex*, *scinifex*. Ab ista scribendi ratione, manavit, ut
Quarod diceretur *Vlyxes* *Volusius Volax*, apud *Silium lib. 5. Plura* eiusmodi
mutant in *Varrum lib. 2. cap. 17. ad Festi ceratopu*. Iam S quoque tam simplex
quam duplex pinxere pro X: *Bomfex* apud *Tertull. lib. ad Marcum cap. 4. ubi de*
Heracliti hydropici curâ, pro *exuxit*, *assella*, pro *axilla* seu ala: apud *Marci lib.*
5. cap. 19. Anasileus pro *Anasileus* apud *Macrum* ubi de cicuta: *Gyneca testri-*
cum apud Pet. Damian. epist. 16. *episcopa* apud *Columell. pro exiccata*: quod
cum non intelligerent Viri docti, varia commenta sunt: *cornu* pro *cornix*
apud *Avien. in Phœnom.* Et in lapidibus *MASSIMVS*, *EPITEVSIS*, *AUSEN-*
TIVS: in *Nemauf. IAPVS LIB. PROIAPYX.*

v. 118. *Vt nona per montesque ruunt arbuta capelle.*] *Malim*, *Vt nona per*
montes querunt arb. *cap. Barthius* infelicitèr diuinat.

v. 168. *Iste potens turbam perfundere certa pilarum.*] *Barthii* *crate* ingra-
tum est, quippe ineptum huic loco maximè eo verbum *perfundere*. *Præfe-*
rara rore. *Ros pilarum* i. e. crebra pile, *contiguus & densus pilarum* *jactus.*

v. 176. *Flammis habitantibus usum.*] *Leg. Lanius*. Coniecto enim
in ignem torre seu titione ardente, qui nato *Melagrio* in regia *Oenci* ad-
paruerat, ab *Althæa* matre, interijt. *Hyginus* sub. 174. 174. 239. 249.

v. 178. *Reddensemque tua per mortem manera. Matri Colas ante necem*
paulatim vita sepulta est.] In primo legam *manera*. *Poëchatus* enim *Althæa*
idem quod filio fecerat. In altero: *Illius inde nomen p. v. fecerat*. Nimirum

merore contabuit ob eadem fratrum. Apollodor. li. 1. Tzerzes. ad Lycophr. se ipsam interemisse scribit.

v. 180. Et Calydonea bellantem rups puellam.] Emendat Gronovius 2. observat. cap. 11.

v. 191. Sternere litoreis monstrorum corpora habenis.] L. habenis.

v. 193. Horrendumque fretis in bella laceffere pontum.] L. horrentemque feru.

v. 195. Luxuria quia terra parum fastidiet orbem Venter.] Leg. Luxurians quia terriparum fastidiit orbem Venter. Terriparus, vt viviparus, puelliparus. Terriparus orbis, i. e. mensa in qua edulia quæ terra produxit in cibum homini, proponuntur: quibus contentus esse debebat homo à terra creatus & ipse.

v. 203. Lentaque contextu formant basilica nodis.] L. formare.

v. 204. Et quodcunque.] Leg. Et quacunque.

v. 216. Tensus per sidera fervor Funditur atq. vno ceusint in flumine cuncta] L. imo fissunt in flumine cuncta.

v. 218. Hæc vbi se ponto per pronas extulit oras.] L. per primas.

v. 219. Nascentem si quem pelagi constrinxerit vnda.] Leg. conspexerit.

v. 220. Violentaque pectora fingit.] L. finger.

v. 223. Nec magis concita causis.] L. nec magnis.

v. 224. Et lingua rapit.] L. rabit.

v. 225. Dentes in voca relinquit.] L. in ore. Firm. l. 8. c. 10. vt sapius impetu & furore commoti aut dentes quatiant, aut attritos semper exacuant.

v. 230. Effundisque suas concessa in robore flammæ.] L. concessa in robora.

v. 234. Vltima pare magni cum tollitur ore leonis Crater & auratus.] L. orbe Leonis Crater auratus.

v. 236. Sequenter Irriguos ruri campos.] L. sequetur.

v. 238. Iunxit ad vltimos.] L. iunget.

v. 240. Robore vel proprio fundentem in brachia ducis.] L. fidentem in b. ducet.

v. 241. Teque tibi credit semper qui matre relictus Adiunxit calami segetemque interserit.] Leg.

Teque tibi credat semper: quin matre relictum

Adiunget calami s. interseret vnu.

v. 246. Emendat Turneb. & Geuarr. 2. Elect. 13.

v. 249. Nec deserit vndam.] L. deseret.

v. 254. Atque Arabum silvis mulcebit odores.] L. eque Arabum silvis miscbit odores.

v. 270. At cum per decimam consurgens horrida partem Spica.] L. torrida,

- v. 282. *Mergere farrā.*] L. *tergere*, i. e. *purgare exguissalumis & palcis*
v. 283. *parari.*] L. *parare*.
v. 289. *Chelatum dabit.*] L. *dabit huc*.
v. 290. *Glebas & mittere virga.*] L. *glebas admittere virgas*. *Granorum lib.*
3. *obseru. cap. 18, aliter exponit.*
v. 311. *Nec tentata domo.*] L. *nec t. domi*.
v. 313. *Quaque iueris hasta.*] L. *quave*.
v. 316. *Cognitor est verbus.*] L. *Urbus*. De cognitionibus & cognitoribus
inulta in *Codice Theod. & Iustini*, plura in *Lapidibus*, *Pliny Nep.* & *Symmachii*
epistolis.
v. 317. *Ponetque forum.*] L. *præfertque foram*.
v. 323. *Sonitumque ferens.*] L. *Sonitum referens*. De re eadem egit lib. 1.
cap. 4.
v. 326. *Garrula qua modulos.*] L. *per modulos*.
v. 341. *Diuorumque sacras venerantes numina voces.*] L. *Sacra V.N. voce*.
v. 345. *Aut stimulos ager aut omnes mixtosque iugabit Semine quadrupedes*
L. aut stimulu ager ante oculos m.j.
v. 347. *Aut onerabit equas armis.*] L. *aut ornabit. eq. ag.* *Lucretius lib. 2.*
Classē ornata m armis belli simulacra scientem.
Corn. Nepos in Hannib. Elefas ornatus. Vide ad eum locum *Gebhardum*.
v. 348. *Ille tenet medias artis ad membra ferarum Et non audaces muta-*
rum tollere morbos.] *Leg.*
Ille tenet medicas artes ad membra ferarum
Et non auditos mutarum tollere morbos.
Mutarum, i. e. *bestiarum* qua homini contradistinguuntur. Versu 642. ea-
dem fere dicuntur.
v. 356. *Regnantes sub rege manent rerumque ministri.*] L. *Regnans sub*
lege manent, regumque ministri.
v. 364. *Aliquumque genus.*] L. *alituum omne genus*.
v. 366. *pensare meatus.*] L. *prensare*.
v. 367. *At nidos clamare suis ratione sedentem. Pascensemve superfugen-*
tia ducere lina.] *Emendo*, quos alius efficiendos putabat, &c:
At nido calamoue sua regione sedentem.
Pascensemve superfugientia ducere lina.
Fugientia, id est, *occulta*, *Latentia*.
v. 382. *Quarum omnes paruo consistit pascere census.*] L. *Quorum* (de au-
tiariis intelligo) omnis paruo consistit pascere census. *Passer*, ut *spud*, *spadum*, pro
quavis aue.

v. 383. *Hæretis & finitus tribuens Olor aureus artes.*] L. *Hæretis & finitus tribuens*, i. e. tribuet. *scilicet waphor*, pro *waphæa*. Sic libro i.

Ignibus usque adeo natura est omnis abundans.

Græcismo ita dixit. Et tamen etiam Ebræis usitata periphrasis verbi, quæ sit per Participium & Verbum Substantivum.

v. 392. *Ripisque suos circumferet annos.*] Posset fortassis tolerari *non annos*: malim tamen *hæmas*.

v. 399. *Rapidamque notari vix quisquam est locuples. oneratur tetra profundo.*] Legam, *vix quisquam est locus. exoneratur tetra profundo.* *Rapidum*, id est, avarum vocari quenkum non conceditur.

v. 407. *Tactaque licentia frande.*] L. *lucencia*.

v. 418. *Et senibus vires sumit.*] L. *finibus*.

v. 424. *Et vada mentitus reddet super aquara campum.*] L. *aquore*.

v. 427. *Pendebitque super totum sine remige pontum.*] Gronov. l. 2. cap. ii. pro *totum legitur*.

v. 433. *Ad numeros etiam illa licet.*] L. *Adnumeres*.

v. 461. *Vetiosque ex ignibus annos.*] L. *tractosque ex ignibus annos*: ut intelligi fabulam recocti Pelææ a filiabus suavis Medæ velit. Lib. 3. v. ii. *reduces annos* appellat in re eadem.

v. 462. *Dacent.*] L. *dicent*.

v. 470. *Qui vita ostendit vitam.*] L. *& vita o. vitam. Vita*, i. e. *βίη*, humano generi, sæculo. *Vitam*, i. e. honestos mores.

v. 473. *Nunc satyro gestu, referetque affatibus ora.*

v. 480. *Quodque agit, id credat stupefactus imagine iuris.*] Versum hunc à Scaligero traiectum, suo loco, hoc est, post illum. Et dominus dominum; retinet, & aliter quam Scaliger exponit Gronovius 2. obleru. cap. ii.

v. 488. *Cuique hominum.*] L. *cumque hominum*.

v. 491. *Laus est concedere cuncta.*] L. *concidere*, i. e. sternere, vastare, subiugare.

v. 498. *Ingentisque suis præstabit viribus ausu.*] L. *ingentesque s. p. v. ausu*.

v. 502. *Carnique acquirere dorem materia.*] L. *operique a. d. m.*

v. 520. *Quid potius matrona velit tractare creatum. Quam factum reuocare suos quod possit ad vsus.*] L. *creatum an factum, reuoc. s. q. p. ad vsus?*

v. 536. *Alter & alterius.*] L. *alterum & alterius*.

v. 542. *Timuit naufragia tellus.*] L. *timuit ruin naufraga tellus*.

v. 553. *Scrutatur tamen in pœna.*] L. *Servatur*.

v. 565. *Ipse (Nereis) leni flatu revomens pendentia membra.*] L. *resouena* utitur hoc verbo etiam libro i.

- v. 601. *Nec cedis tamen illa viro.*] L. *nec cedit tamen ille (cetus) viro.*
 v. 621. *Quo stante superba Prostrata iaceant miserorum in lumine matris*
 L. *superbe pro. j. m. in lumine matris.*
 v. 646. *Et coma signicula.*] L. *Engonasin Sicula.* De ea etiam l. cap. 4.
 v. 653. *Per extensos ponet vestigia fines.*] L. *funes.*
 v. 654. *Et cæli medicatus iter.*] L. *meditatus.*
 v. 673. *Illæ patriis turba est strages.*] L. *illæ patriis turba strages c. o.*
 v. 700. *Placidus terget commercia gentis.*] L. *tenet.*
 v. 728. *Floribus aur.*] L. *Flaribus, vs.*
 v. 737. *Magno quadam respondere mundo.*] L. *resplendere.*

F I N I S.

M.

THE

LIBRARY

of the

